

INNOVASJON
NORGE

OSLO, 27.04.2009

ÅRSRAPPORT 2008

Hovedrapport til departementene

Vi gir lokale ideer globale muligheter

Omslagsfoto: Siv-Elin Nærø/Innovasjon Norge

Forord

For Innovasjon Norge representerte året 2008 selskapets femte driftsår. Denne årsrapporten er laget med sikte på å oppsummere virksomheten i Innovasjon Norge i 2008 rettet mot å fremme lønnsom næringsutvikling i hele landet, og utløse ulike distrikters og regioners næringsmessige muligheter.

Innovasjon Norge rapporterer resultater fra hele sin virksomhet til eier (NHD) og oppdragsgiverne årlig. I tillegg redegjøres det for kundeeffektundersøkelser som gjennomføres i to faser: én i året etter virksomhetsåret ("førundersøkelsen") og én fire år etter virksomhetsåret ("etterundersøkelsen"). Det er definert et sett med effektindikatorer som disse kundeeffektundersøkelsene bygger på.

I tillegg gjennomføres andre evalueringer av tjenester, programmer eller satsinger hvert år. Resultatene fra disse "rapporteres" gjennom fremleggelsen av evalueringsrapportene og oppsummeres i halvårs-/årsrapportene.

Ca. hvert fjerde år er Innovasjon Norge gjenstand for en samlet evaluering av hele vår virksomhet, som inngår i en Stortingsmelding om Innovasjon Norge. Dette arbeidet er i startfasen.

Spørsmål i forbindelse med denne årsrapporten kan rettes til Avdeling for finans, resultatoppfølging og styring, Innovasjon Norge.

Oslo, 27. april 2009
Innovasjon Norge

Gunn Ovesen
Adm. direktør

Innholdsfortegnelse

1. SAMMENDRAG	7
1.1 VIKTIGE HENDELSER I 2008	7
1.2 INNOVASJON NORGE I 2008 LANGS ULIKE DIMENSJONER	10
1.3 OPPSUMMERING	19
2. VEIEN TIL ET TYDELIGERE INNOVASJON NORGE	21
3. EFFEKTER AV INNOVASJON NORGES VIRKSOMHET	24
4. RAPPORTERING OM ARBEIDSOMRÅDENE	28
4.1 DELMÅL 1: IN SKAL BIDRA TIL ØKT INNOVASJON I NÆRINGSLIVET I HELE LANDET.....	30
4.1.1 Arbeidsområde 1A – Entreprenørskap	31
4.1.2 Arbeidsområde 1B - Innovasjon i etablerte bedrifter	41
4.1.3 Arbeidsområde 1C - Næringsmiljøer og innovasjonssystemer.....	52
4.2 DELMÅL 2: IN SKAL BIDRA TIL ØKT INTERNASJONALISERING I NÆRINGSLIVET I HELE LANDET	56
4.2.1 Arbeidsområde 2A - Innhente og gi informasjon/kunnskap om internasjonale markeds- og konkurranseforhold	56
4.2.2 Arbeidsområde 2B - Utnyttelse av internasjonale markeds-muligheter	60
4.2.3 Arbeidsområde 2C - Internasjonal utveksling av teknologi og kunnskap.....	66
4.3 DELMÅL 3: IN SKAL STYRKE PROFILEN AV NORGE OG NORSK NÆRINGSLIV INTERNASJONALT	68
4.3.1 Arbeidsområde 3A - Profilering av norsk næringsliv.....	69
4.3.2 Arbeidsområde 3B - Norge som reisemål.....	75
4.3.3 Arbeidsområde 3C - Norges omdømme.....	79
4.3.4 Arbeidsområde 3D - Norge som investeringsland (ikke aktivert som arbeidsområde)	80
4.4 DELMÅL 4: IN SKAL BIDRA TIL NÆRINGSUTVIKLING BASERT PÅ REGIONALE FORUTSETNINGER	81
4.4.1 Arbeidsområde 4A - Utvikling og utnyttelse av regionale fortrinn og muligheter	81
4.4.2 Arbeidsområde 4B - Regionalt samspill.....	81
4.4.3 Arbeidsområde 4C - Regional omstilling	83
4.5 GENERELLE GJENNOMGÅENDE HENSYN OG FØRINGER KNYTTET TIL HOVEDMÅLET	86
4.5.1 Arbeidsområde 5A - Kundetilfredshet	86
4.5.2 Arbeidsområde 5B - Korrigering for markeds- og systemsvikt	88
4.5.3 Arbeidsområde 5C - Kunnskapsbygging og premissgiving	90
5. RESSURSINNSATS PÅ BUDSJETTPOSTENE	92
5.1 OVERSIKT OG INNLEDNING	92
5.2 TIDSFORBRUK PÅ ULIKE OPPGAVER I INNOVASJON NORGE	93
5.3 NÆRINGS- OG HANDELSDEPARTEMENTETS BUDSJETTPOSTER	94
5.3.1 Fordeling av administrasjonskostnader mellom kontorene.....	107
5.3.2 Fordeling av inntekter fra brukerbetalte tjenester.....	108
5.3.3 Prioritering av oppgaver i 2008 (med virkning for 2009).....	108
5.3.4 DKenes struktur og kompetanse og utflytting av hovedkontorfunksjoner.....	108
5.4 KOMMUNAL- OG REGIONALDEPARTEMENTETS BUDSJETTPOSTER	110
5.5 LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENTETS BUDSJETTPOSTER	117
5.6 FISKERI- OG KYSTDEPARTEMENTETS BUDSJETTPOSTER	123
5.7 UTENRIKSDPARTEMENTET	126
6. UTVIKLING AV TJENESTEPORTEFØLJEN	127
7. RAPPORTERING PÅ SAMFUNNSANSVAR - CSR	130
8. VIRKSOMHETSSTYRINGEN	136
9. VEDLEGG	140
VEDLEGG 1: FORMÅL, KUNDETYPE, ANDRE KJENNETEGN OG INVESTERINGSART MED DEFINISJONER	140
VEDLEGG 2: RAPPORTERING PÅ AKTIVITETSINDIKATORER I MRS-SYSTEMET FOR 2008	149
VEDLEGG 3: RAPPORTERING PÅ EFFEKTINDIKATORER I MRS-SYSTEMET FOR 2008	159
VEDLEGG 4: STATISTIKK FOR FINANSIERINGSVIRKSOMHETEN 2008.....	169

1. SAMMENDRAG

Innovasjon Norge (IN) har som formål å fremme bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling i hele landet, og utløse ulike distrikters og regioners næringsmessige muligheter gjennom å bidra til innovasjon, internasjonalisering og profilering.

Årsrapporten skal redegjøre for hvordan IN har arbeidet med dette formålet. Dette kan redegjøres for og sammenfattes langs flere dimensjoner, noe som også danner grunnlaget for kap 1.2 av dette sammendraget. Første delen av sammendraget oppsummerer en del viktige hendelser i våre omgivelser som har preget selskapets virksomhet i 2008.

1.1 Viktige hendelser i 2008

Situasjonen i næringslivet i 2008

Omslaget i økonomien kom ved inngangen til 2008, men ble tydeligere først medio 2008. Senere finanskrisen har bidratt til ytterligere tilbakeslag. Høykonjunkturen med betydelig vekst og god lønnsomhet er definitivt over, og det gjenstår å se de fulle effektene i realøkonomien. Nå ser vi oppsigelser, permitteringer, konkurser og innskrenkninger i deler av næringslivet, og den første tiltakspakken ble presentert høsten 2008.

Bråstopp i internasjonal økonomi og handel i fjerde kvartal i fjor, hvor både råvarepriser, energipriser og handel mellom landene falt kraftig, markerte en definitiv slutt på den gunstige utviklingen for norsk utenriksøkonomi de senere årene. De ferskeste OECD-prognosene (31. mars 2009) viser en antatt negativ vekst i BNP som vil være negativ i 2009, med hele -4,3 % i OECD-området. Verdenshandelen antas å falle med 13,2 % i volum etter 2,5 % vekst i 2008.

Dette vil virke svært negativt inn på norsk økonomi, nærings- og samfunnsliv, selv om myndighetene vil øke investeringer og utgifter for å redusere de negative effektene av nedgangskonjunkturen. Den videre utvikling vil for Norges del i stor grad avhenge av utviklingen i oljepris og i oljeinvesteringene, og hvor lang tid det tar før internasjonal etterspørsel tar seg opp igjen.

Finanskrisen har endret kapitalmarkedet på en måte som øker myndighetenes rolle knyttet til finansiering av næringslivet. Dette gjør at Innovasjon Norges aktivitet og rolle endres noe. I første omgang omfatter dette en oppgradering av rollen som en stabiliserende faktor som statsbank i et turbulent finansmarked hvor bedrifter ikke får tilgang til nødvendig finansiering. Senere vil det være behov for et forsterket verktøy for økt omstillingstakt og styrking av næringslivets innovasjonsevne som følge av den realøkonomiske utvikling.

Utfordringer og muligheter

Ny strategi

I 2008 ble Innovasjon Norge fem år. Fem år etter fusjonen fant styret det naturlig å revurdere strategien. I strategi for et tydeligere Innovasjon Norge¹ fremheves betydningen av bærekraft og kampen om talentene for å møte utfordringene og utnytte mulighetene. Innovasjon Norges retning for kommende strategiperiode er tydeliggjort gjennom utsagnet "Vi utløser bærekraftige innovasjoner som gir økt konkurransekraft og

¹ For en mer utfyllende omtale av strategien, se kap 8 – Virksomhetsstyringen

attraktive arbeidsplasser i hele landet." Denne presiseringen av vår målsetting vil ha konsekvenser for våre prioriteringer og ambisjoner, bl.a. operasjonalisert gjennom sektorstrategiene og i arbeidet med vårt omdømme nasjonalt og regionalt.

For å nå målene mest mulig effektivt skal vi konsentrere vårt arbeid om ni prioriterte sektorer (nærmere omtalt i sammendraget under pkt 1.2) og tre arbeidsområder; Entreprenørskap, Vekst i bedrifter og Innovasjonsmiljøer. Hvert av disse arbeidsområdene skal gjenspeiles i sektorsatsingene og andre aktiviteter i Innovasjon Norge. Internasjonalisering og omdømmebygging skal være integrert i alle satsinger og aktiviteter, og vi skal utnytte regionale konkurransefortrinn. Å konsentrere arbeidet rundt disse tre områdene, reflekterer godt strukturen i Innovasjonsmeldingen og er en god oppfølging av de forslagene som er der.

Innovasjonsmeldingen "Et nyskapende og bærekraftig Norge"

I 2008 la Regjeringen fram den første Innovasjonsmeldingen. Den fremhever betydningen av skapende mennesker, skapende virksomheter og skapende samfunn for innovasjon. Innovasjonspolitikken skal forankres bedre gjennom flere nye råd og utvalg. Noen utvalgte tiltak i meldingen med relevans for Innovasjon Norge er bl.a. å:

- Lage en næringspolitisk strategi for små og mellomstore bedrifter
- Opprette et strategisk råd som skal styrke dialogen med bedriftene
- Legge frem en handlingsplan for entreprenørskap i utdanningen
- Utrede "grått entreprenørskap"
- Utrede tiltak for medarbeiderdrevet innovasjon med LO og NHO
- Gjennomgå dagens insentiver for innovasjon i offentlig sektor
- Sette ned et offentlig utvalg som skal se på innovasjon i omsorgssektoren
- Bidra til utredning av et fremtidsrettet havlaboratorium
- Opprette et strategisk råd for miljøteknologi
- Legge frem en tiltakspakke for patenter og andre rettigheter
- Evaluere Innovasjon Norge og SIVA
- Opprette et designdrevet innovasjonsprogram
- Legge til rette for tjenesteinnovasjoner

I tilknytning til gjennomføring av disse tiltakene er det å forvente at ny kunnskap utvikles og ny politikk vil bli formet. Innovasjon Norge må derfor bidra inn i mange av disse arbeidene.

Nytt eierskap

Stortinget vedtok våren 2008, som en del av forvaltningsreformen, at fylkeskommunene blir deleiere av Innovasjon Norge fra 1.1.2010. Det for å øke regionenes innflytelse i innovasjons- og næringspolitikken og sørge for økt koordinering mellom regional og nasjonal politikk og operativ gjennomføring av denne.

Forvaltningsrevisjon av Innovasjon Norge

Riksrevisjonen la fram sin undersøkelse av Innovasjon Norge som statlig næringsutviklingsaktør for Stortinget i 2008. Den ble behandlet i mars 2009. Riksrevisor Jørgen Kosmo uttalte på pressekonferansen, der rapporten om Innovasjon Norge ble presentert, at målsettingen med Innovasjon Norge er ambisiøs. Innovasjon Norge skal ikke bare støtte gode prosjekter med penger, men bidra aktivt til nyskaping og videreutvikling i næringslivet. Oppdraget er ekstra krevende i dårlige tider som nå. Innovasjon Norge må være innovative og bidra med mer enn å gå inn med finansiering der bankene ikke tør ta nødvendig risiko.

Riksrevisjonen oppsummerer sin analyse i fire funn:

- En begrenset del av Innovasjon Norges støtte går til innovasjon
- Integrasjon av den internasjonale dimensjonen i Innovasjon Norge har tatt lang tid

- Virkemiddelporteføljen er uoversiktlig og komplisert å forvalte
- Mangler ved den faglige styring og koordinering fra NHDs side.

Riksrevisor Kosmo håpet at rapporten kunne bidra til at eier og andre oppdragsgivere har et større fokus på innovasjon framover. Dette er nødvendig, skal vi sikre næringsvirksomhet i fremtiden, mente han. Intensjonen med Innovasjon Norge mente han er genial.

I Stortingsbehandlingen 23. mars 2009 var det enighet om å følge opp Riksrevisjonens merknader og at det er behov for å se nærmere på dette i evalueringen av Innovasjon Norge i 2010. Ledelsen i Innovasjon Norge tar merknadene på største alvor, og har allerede startet opp arbeidet med forbedringer på de områdene Riksrevisjonen har pekt på. Fra 1.1.2009 er det blant annet innført en nytt og forbedret opplegg for å registrere innovasjonsnivå og –type på alle prosjekter hvor Innovasjon Norge bidrar med finansiering. Hensikten er at målingen av hvor stor andel av Innovasjon Norges støtte som går til innovasjonsprosjekter skal bli mer presis. Arbeidet med å integrere den internasjonale dimensjonen i organisasjonen har pågått aktivt gjennom ulike opplæringsprosjekter i 2008, og dette arbeidet vil fortsette i 2009. Videre er vårt samlede tjenestetilbud gjennomgått og forenklet i løpet av 2008.

På kort sikt er vurderingen at det vil være viktigere å bidra til at finansmarkedene igjen kan fungere enn til at innovasjonsgraden på prosjektene totalt sett øker. Det er derfor grunn til å forvente en nedgang i innovasjonsgrad på prosjektene nå. Men når finansmarkedene begynner å fungere bedre og effektene av denne når realøkonomien for fullt, bør innovasjonsfokuset økes.

Nytt investeringsfond etablert

I 2008 ble nytt investeringsfond, Investinor AS etablert som et heleid datterselskap til Innovasjon Norge. Selskapet ble stiftet i februar 2008 med en egenkapital på 2,2 milliarder kroner. Selskapet har kontor i Trondheim og er i operativ drift fra primo 2009. Formålet med investeringsfondet er å bidra til økt verdiskaping gjennom å tilby risikovillig kapital til internasjonalt orienterte og konkurransedyktige bedrifter. Investeringsfokus skal primært være i en tidlig vekstfase, med noe fleksibilitet mot ekspansjonsfasen.

Økt innsats innen omdømmebygging

I 2008 har Innovasjon Norge styrket sitt arbeid for at Norge og norsk næringsliv benytter profilering og omdømmebygging til å oppnå internasjonal konkurransekraft. Gjennom konkretisering av en prosess for markedsorientert omdømmebygging og forberedelsene av et nytt omdømmeprogram (lansert 2009), utfordres nå norske bedrifter og kunnskapsmiljøer på styrket markedsorientering gjennom å bygge tydelige strategiske omdømmeopposisjoner.

Økt fokus på bærekraft og samfunnsansvar i næringslivet – INs rolle

I 2008 ble det også lagt vekt på å sette fokus på rollen Innovasjon Norge bør spille for det norske næringslivets arbeid med å sette større fokus på samfunnsansvar (CSR). Vi har et spesielt ansvar for å stimulere små og mellomstore bedrifter til å ta i bruk samfunnsansvar som et velintegrert, strategisk verktøy i sin virksomhet.

Ethvert systematisk arbeid innenfor disse områdene må integreres i hele organisasjonen for å ha verdi. Vi må også yte en egen innsats for å oppleves som troverdig i det vi gjør på disse områdene. Innovasjon Norge legger spesiell vekt på arbeidet med disse områdene: 1) *Holde orden i eget hus*, 2) *Stimulere kunder til å se på samfunnsansvar som en mulighet*.

I 2008 ble det innført en ny rutine for å vurdere kunders samfunnsansvar i finansieringstjenestene. Våre standardvilkår fikk nye bestemmelser om korrupsjon, som

gir mulighet for å kreve tilbakebetaling av lån og tilskudd dersom bedriften, eller noen på dennes vegne, har vært involvert i korrupsjon.

I løpet av 2008 utviklet vi en kompetansemodul for CSR og kjørte pilotprosjekter basert på denne. Modulen skal være obligatorisk i alle Innovasjon Norges kompetansetjenester.

Arbeidet med å stadfeste Innovasjon Norges definisjon av CSR og hvilke forventninger vi har til våre kunder ble startet i 2008. Fordi stortingsmeldingen om samfunnsansvar fra Utenriksdepartementet ville gi vesentlige føringer for dette arbeidet, la vi det senere på is. Stortingsmeldingen kom først i januar 2009.

En av våre viktigste oppgaver er å videreformidle kunnskap til næringslivet. Et viktig element i dette arbeidet var en serie med frokostseminarer.

I 2008 deltok Innovasjon Norge i Regjeringens utvalg for samfunnsansvar – KOMPAKT, vi var medlem av Birkebeinerlaugets Bedriftsutvikling og Transparency International, som jobber mot korrupsjon på verdensbasis, og vi videreførte avtalen som sikrer gjenvinning og gjenbruk av datautstyr.

Etableringen av EEN-nettverket i Norge

I 2008 ble nettverket Enterprise Europe Network (EEN) etablert i Norge. Det ble rekruttert inn nye EU-rådgivere til Innovasjon Norge som skulle levere fra distriktskontorene. Enterprise Europe Network i Norge ledes av Innovasjon Norges avdeling for Europasaker, og kjøres i samarbeid med Sintef, IRIS, NOFIMA Mat og IRIS, som leverer tjenester fra sine lokasjoner. Nettverket er en sammenslåing av tidligere EIC og IRC-nettverkene til EU som drev med henholdsvis EU-rådgivning og teknologioverføring. Alle disse tjenestene i tillegg til tjenester på bedriftssamarbeid og kunnskap om EUs forskningsprogram leveres av nettverket. Det norske nettverket jobber tett med det øvrige nettverket, som finnes i over 40 land, hovedsakelig europeiske, men også i Kina og USA.

1.2 Innovasjon Norge i 2008 langs ulike dimensjoner

INs virksomhet kan oppsummeres langs en rekke dimensjoner. Nedenfor er det gitt en kort beskrivelse av de ulike dimensjonene og eventuelt hvor i årsrapporteringen for 2008 man kan fordype seg i disse:

1. I forhold til målstrukturen i mål- og resultatstyringssystemet

Det er etablert et felles mål- og resultatstyringssystem (MRS-system) som grunnlag for rapportering til Innovasjon Norges ulike oppdragsgivere. Her er Innovasjon Norges hovedmål delt i fire delmål med tilhørende arbeidsområder og tre gjennomgående hensyn og føringer knyttet til hovedmålet:

- Delmål 1: Innovasjon Norge skal bidra til økt innovasjon i næringslivet i hele landet
- Delmål 2: Innovasjon Norge skal bidra til økt internasjonalisering i næringslivet i hele landet
- Delmål 3: Innovasjon Norge skal styrke profilen av Norge og norsk næringsliv internasjonalt
- Delmål 4: Innovasjon Norge skal bidra til næringsutvikling basert på regionale forutsetninger
- Tre gjennomgående hensyn: Kundetilfredshet, korrigerende for markeds- og systemsvikt samt kunnskapsbygging og premissgiving.

I *kapittel 4* i denne rapporten er det redegjort for vår virksomhet i forhold til denne målstrukturen.

2. I forhold til Innovasjon Norges strategi:

Som ledd i arbeidet med forenkling og å skape et tydeligere Innovasjon Norge, har vi i den reviderte strategien som nevnt delt vår virksomhet inn i tre arbeidsområder:

- Entreprenørskap
- Vekst i bedrifter
- Innovasjonsmiljøer

Nedenfor følger en kort beskrivelse av de tre arbeidsområdene, prioriterte resultatområder innenfor hvert av dem og en oppsummering av hva vi har gjort innenfor de tre arbeidsområdene i 2008.

Entreprenørskap

Innovasjon Norge skal bidra til økt omfang av nye lønnsomme og bærekraftige bedrifter. *Entreprenørskap* er drivkraften for økonomisk utvikling gjennom et mangfold av nye virksomheter som utfordrer det etablerte næringslivet og som utnytter nye muligheter.

Med Entreprenørskap mener vi aktiviteter og prosesser knyttet til utvikling og iverksetting av ny forretningsmessig virksomhet, fra idéstadiet til produktet er etablert i et marked. Prosjekter som gjelder foretak fra idéutviklingsfasen til og med *fem* år fra etablering eller personer som starter eller har drevet næringsvirksomhet i maks. *fem* år, skal inngå i arbeidsområdet. Dette omfatter prosjekter der kundetyperne er gründere, unge bedrifter og knoppskyting/spin-off/reetablering etter konkurs. Prosjektene kan gjelde enkeltbedrifter, fellesprosjekter eller infrastrukturtiltak.

Entreprenørskap handler bl.a. om mennesker og deres egenskaper, hvilke muligheter man ser, og hvilke strategi man følger. Motivasjon og holdningsskapende aktiviteter er derfor viktige faktorer i arbeidet med entreprenørskap. I 2008 har vi derfor også intensivert arbeidet med "suksess-historiene". Vi ønsker å synliggjøre entreprenøren og den utviklingsprosess hun/han går igjennom, og ikke minst betydningen av team og nettverk.

Innovasjon Norge fokuserer særlig på følgende tre innsatsområder innenfor

Entreprenørskap:

- *Entreprenørskapskultur* - Bidra til økt forståelse for og bedre holdning til entreprenørskap
- *Utvalgte gründere* - Bidra med kompetanse, nettverk, infrastruktur og kapital til gründere med vekstpotensial
- *Kvinner* - Bidra til å realisere regjeringens målsetting om at kvinneandelen blant nye gründere skal være minst 40 % innen 2013

Noen viktige tjenester, programmer, tiltak og verktøy innenfor arbeidsområdet i 2008:

- Nyvekst, driftsstøtte til oppstartbedrifter i distriktsområde III og IV
- Høyvekst, fokus på bedrifter med potensial for sterk vekst
- Skaperen 08, TV2-program om utvikling av ideer og etablering av ny virksomhet
- Fase- og utviklingsverktøy: Innovasjon Norge har i 2008 utarbeidet verktøyet "Faser i et Innovasjonsprosjekt"

Vekst i bedrifter

Innovasjon Norge skal bidra til at flere etablerte bedrifter lykkes i å realisere god økonomisk vekst gjennom internasjonal konkurransekraft. Prosjekter som styrker innovasjonsevne og –takt, samt utløser potensial for bærekraftige innovasjoner med internasjonalt markedspotensial prioriteres.

Arbeidet er målrettet på våre ni prioriterte sektorer der norsk næringsliv har særlige fortrinn. En sektor kan være deler av verdikjeder, bransjer eller næringer. Forventet evne til å svare på samfunnets fremtidige utfordringer og hvorvidt Innovasjon Norge kan utløse muligheter og møte de sektorspesifikke behovene legges til grunn for vår prioritering.

I en kunnskaps- og råvarebasert, liten og åpen økonomi er betydningen av å lykkes på markeder utenfor Norge stor.

Innovasjon Norge fokuserer særlig på følgende fire resultatområder innenfor *Vekst i bedrifter*:

- *Markedsorientering*; Markedsorientering er viktig om bedriftenes vekstpotensial skal utløses. Innovasjon Norge skal utfordre til sterk markedsorientering gjennom en tydelig posisjon for omdømmebygging og innovasjon i utvalgte bedrifter, nettverk og klynger.
- *Kompetente mennesker*; Tilgangen på kompetanse og arbeidskraft er et stort hinder for å realisere vekst i mange bedrifter. Innovasjon Norge skal bidra til utviklingen av kommersialiserings- og forretningsutviklingskompetanse i bedriftene.
- *Nettverk*; Innovasjon skjer ikke i et vakuum, og samarbeid med ulike aktører er avgjørende for innovasjon og vekst. Innovasjon Norge skal være en pådriver for nettverksbasert innovasjon og internasjonalisering.
- *Kapital*; Tilgang til kapital begrenser ofte bedrifters evne og mulighet til vekst. Innovasjon Norge skal bidra med tilgang på riktig kapital og nytte vår organisasjon og våre nettverk til å tiltrekke kompetent og langsiktig kapital til bedriftene.

Noen viktige tjenester, programmer, tiltak og verktøy innenfor arbeidsområdet i 2008:

- Rådgivningstjenester: Internasjonal Vekst-programmet og Forsknings- og utviklingskontrakter (IFU/OFU)
- Nettverkstjenester: Høyvekstprogrammet
- Kompetansetjenester: Hjemhenting av kunnskap, FRAM og Navigator
- Profilerings-tjenester: Omdømmeprogrammet, kampanjer, næringslivsdelegasjoner og norske fellesstands i utlandet
- Finansieringstjenestene: Lån og tilskudd

Innovasjonsmiljøer

Innovasjon Norge skal bidra til å sikre flere bedrifters muligheter til å innovere i samspill med andre aktører for økt konkurransekraft og verdiskaping og det innebærer å utvikle og forsterke organiserte prosesser for samarbeid mellom flere aktører med ulik kompetanse.

Innovasjonsmiljøer er grupper av bedrifter, kunnskapsmiljøer og/eller offentlige aktører som kobles gjennom langsiktig og forpliktende samarbeid. Kjerneaktiviteten er å mobilisere og utvikle samarbeidsrelasjoner for å forsterke innovasjons- og utviklingsprosesser. Dette kan skje innenfor regioner, markeder, næringsklynger, verdikjeder eller strategiske allianser.

Arbeidsområdet innovasjonsmiljøer tar opp i seg og vil videreutvikle den kunnskap og de erfaringer som er etablert i Innovasjon Norge gjennom viktige tjenester og programmer innenfor forpliktende samarbeid, klyngeutvikling og regional omstilling. Området åpner opp et strategisk mulighetsrom, som i begrenset grad er systematisk utforsket hittil, for økt bærekraft og konkurransekraft gjennom å utnytte merverdiene samarbeid kan gi.

Innovasjon Norge skal være en pådriver for utvikling av gode lokale, regionale og nasjonale næringsmiljøer. Vi skal også fremme innovasjonssystemer som utløser flere nyetableringer samt større og raskere vekst i bedrifter og lokalsamfunn enn det

enkeltaktører kan oppnå. Innovasjon Norge vil stimulere til økt samarbeid mellom bedrifter, kunnskapsmiljøer og utviklingsaktører om å møte fremtidens utviklingsutfordringer og skreddersy dette arbeidet med utgangspunkt i konkrete utfordringer og muligheter.

Innovasjon Norge fokuserer særlig på følgende tre innsatsområder innenfor *Innovasjonsmiljøer*:

- *Mobilisere visjoner og vekstambisjoner*; Gjennom samspill i nettverk og klynger kan bedriftene realisere nye innovasjoner og samarbeide om vekst og nye markedsetableringer.
- *Økt interaksjon på globale møteplasser, i markeder og verdikjeder*; Internasjonalt samarbeid, kunnskapsutveksling og læring er en forutsetning for fortsatt høy innovasjonsevne og konkurransekraft. Innovasjon Norge skal koble norske miljøer til ledende internasjonale aktører og innovasjonssystemer.
- *Utvikle lokale og regionale infrastrukturer for innovasjon*; For å skape bedre betingelser for gründere og bedrifter er det avgjørende at de er en del av en god infrastruktur i form av f.eks. kvalifisert arbeidskraft, FoU, rådgivning og finansiering. Ansvar for denne type ressurser ligger hos ulike myndigheter samt offentlige og private aktører. Vi skal sammen med våre samarbeidspartnere bidra til å fasilitere relasjonsbygging og utvikle en så effektiv infrastruktur for innovasjon som mulig.

Sentrale programmer og tjenester innenfor arbeidsområdet i 2008:

- Norwegian Centres of Expertise (NCE programmet)
- Arena programmet
- Regional omstilling
- Bedriftsnettverk (i pilotfase)
- Marint verdiskapingsprogram
- BIT-programmet

Relasjonene som er skapt i samarbeid gjennom disse programmene og tjenestene, gir effekter på økt læring, informasjonsflyt, kunnskapsspredning og samhandling i tillegg til gjennomføring av konkrete utviklingsprosjekter.

3. I forhold til våre satsinger

Vi har, som det er sagt foran, definert ni prioriterte sektorer som gis særskilt oppmerksomhet. Disse sektorene vil utgjøre våre satsinger for 2009 og er valgt ut fra en overordnet vurdering av samfunnets fremtidige behov eller norsk næringslivs naturlige fortrinn:

- Energi og miljø
- Helse
- IKT
- Kultur og opplevelse
- Landbruk
- Marin
- Maritim
- Olje og gass
- Reiseliv

Ikke alle sektorer prioriteres like høyt i alle deler av landet. Innovasjon Norge skal ha den kunnskapen som er nødvendig for å vurdere hvilke muligheter de ulike sektorer har lokalt og nasjonalt.

I heftet "Detaljrapporter 2008" har vi redegjort for Innovasjon Norges arbeid i forhold til de ulike satsingene. Foruten de ni prioriterte sektorene, hadde innovasjon Norge i 2008 også fem gjennomgående satsinger som er omtalt. Heftet redegjør også nærmere for vel 20 programmer som Innovasjon Norge driver.

4. I forhold til oppdragsgiverne - kapittel og poststrukturen

Innovasjon Norge eies og styres av NHD, men oppdragene gis også fra KRD, LMD, FKD og UD samt fylkeskommunene og fylkesmennene.

I *kapittel 5*, "Ressursinnsats på budsjettpostene", er det redegjort nærmere for vår virksomhet sett i forhold til poststrukturen i statsbudsjettet.

5. I forhold til Innovasjon Norges fem tjenestetyper:

De fem tjenestetypene omfatter:

- *Finansieringstjenester*: Alle finansielle instrumenter som bidrar til å utløse og gjennomføre prosjekter.
- *Kompetansetjenester*: Standardiserte tilbud til grupper av næringsaktører om oppgradering av strategisk viktig kompetanse for virksomhetene.
- *Rådgivningstjenester*: Dialog med enkeltvirksomheter og grupper av bedrifter om strategiske valg og disposisjoner med sikte på å øke konkurranseevnen.
- *Nettverkstjenester*: Bistand til initiering og gjennomføring av utviklingsprosesser og –prosjekter i nettverk, klynger og andre grupperinger av aktører.
- *Profileringstjenester*: Tiltak for å synliggjøre Norge og norsk næringsliv i Norge og i utlandet.

Nedenfor følger en kort oppsummering av hva vi har gjort innenfor de fem tjenestetypene i 2008:

Finansieringstjenestene er den delen av Innovasjon Norges virksomhet som krever mest ressurser. Vi anslår at ca 40 % av våre egne tidsressurser brukes i denne virksomheten. Finansieringstjenestene disponerer naturlig nok det meste av INs finansielle ressurser. Som følge av finansuro og tiltakende svikt i økonomien, ble 2008 et år hvor Innovasjon Norges rolle som finansinstitusjon, har blitt sterkt og i økende grad fokusert, både internt og eksternt. Økningen i tilsagnsvolumet gir bare i liten grad uttrykk for det økte fokus denne virksomheten fikk i siste del av 2008.

Finansieringsvirksomheten i Innovasjon Norge har bidratt med ca 4,1 mrd. kroner til utviklingsprosjekter i næringslivet i form av lån og tilskudd i 2008, når vi holder rentestøtte for landbruket og kompensasjonsmidler for redusert arbeidsgiveravgift utenfor, mot ca 3,5 mrd. kroner i 2007.

Finansieringsvirksomheten har generelt – som Innovasjon Norges aktiviteter for øvrig - bygget på at Innovasjon Norge skal supplere markedet, der markedet antas å ikke fungere optimalt. Etersom kredittmarkedet generelt har fungert godt, har behovet for å korrigere for markeds- og systemsvikt på kapitalsiden vært moderat, og Innovasjon Norges rolle har naturlig også vært relativt beskjeden i forhold til totalfinansieringen av næringslivet i Norge. Vår virksomhet på finansieringssiden har særlig vært rettet mot små og mellomstore bedrifter, bedrifter i distriktene, prosjekter i tidlig-fase, bedrifter innenfor industri – gjerne virksomheter som tradisjonelt har vært utsatt for konjunkturelle svingninger - samt fiskebåt og landbruk. Som følge av finansuro, konjunktursvikt og stor grad av usikkerhet med hensyn til den fremtidige utvikling, gis Innovasjon Norge nå muligheter til å engasjere seg både i større bedrifter og å bidra bredere både geografisk, sektorielt og i forhold til bedriftenes "livsfaser", forutsatt at bedriftene vurderes å være levedyktige.

Innovasjon Norges *tilskuddsordninger* er primært rettet mot å utløse lønnsomme utviklingsprosjekter, som ellers ikke ville blitt realisert, eventuelt ikke ville blitt realisert i

samme omfang eller til samme tid. Om vi holder utenfor tilskudd i form av rentestøtte til landbruket og kompensasjonsordningen for bortfall av redusert arbeidsgiveravgift (RDA), ga Innovasjon Norge i 2008 knapt 4 900 tilsagn om tilskudd, som beløp seg til vel 1,9 mrd. kroner. Gjennomsnittstilsagnet var dermed i underkant av 400.000 kroner.

Mer enn 2/3-deler av utlånsvirksomheten og mer enn 50 % av tilskuddsvirksomheten gikk i 2008 til distriktsvirkeområde III og IV, når vi holder utenfor tilskudd som kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift (RDA) og lånebeløp for rentestøtte i landbruket. Det faktum at en stor del av IFU-kontraktene (**I**ndustrielle **F**orsknings- og **U**tviklingskontrakter) og en god andel av bygdeutviklingsmidlene brukes i sentrale områder (virkeområde I), bidrar til at distriktsprofilen fremstår som svakere for tilskudd enn for lån. Både for lån og tilskudd knytter i størrelsesorden 85 % av tilsagnene seg til bedrifter som har mindre enn 20 ansatte.

Andelen av låne- og tilskuddsmidlene som er definert som kvinnerettet, har endret seg fra ca 1,1 mrd kroner i 2006 (24 %) til 0,9 mrd. kroner i 2007 (19 %) og til nær 1,4 mrd. kroner (27 %) i 2008. Av økningen fra 2007 til 2008 knytter 0,2 mrd kroner seg til lavrisikolån, 0,2 mrd. kroner til risikolån/tilskudd og 0,1 mrd. kroner til lånebeløp for rentestøtte i landbruk, kompensasjonstilskudd for bortfall av redusert arbeidsgiveravgift mv. Det er vårt inntrykk at både fokus på kvinnerepresentasjon fra INs side og en reell endring i styresammensetningen i bedriftene forklarer mye av økningen.

Fordelingen av midlene er for øvrig lite endret fra tidligere år. Andelen av bevilgninger til unge (18 – 35) er økt fra 615 mill. kroner (13 %) i 2007 til 720 mill. kroner (14 %) i 2008.

Innovasjon Norge har på oppdrag fra Utenriksdepartementet fra 2007 ivaretatt en ny tilskuddsordning til samspillprosjekter med norske bedrifter rettet mot utviklingstiltak i de nye EU-landene Bulgaria og Romania. I perioden fram til 30. april 2009 skal 68 mill euro fordeles til slike prosjekter. I 2008 er en rekke prosjekter bearbejdet og det var ved årsskiftet 100 prosjekter under bearbejding. Tilsagnsvolumet i 2008 er begrenset, men det regnes med at hele rammen er fordelt innen utgangen av april 2009.

Innovasjon Norge hadde i 2008 en søknadsinngang på 3,7 mrd. kroner i **lån** og ga tilsagn om vel 2,2 mrd kroner, fordelt med 1,7 mrd kroner i lavrisikolån og 0,5 mrd kroner i risikolån/innovasjonslån. Gjennomsnittlig tilsagnsstørrelse for lavrisikolån er 2,75 mill kroner og 2,3 mill kroner for risikolån/innovasjonslån. Etter at det i flere år har vært en situasjon hvor tilbudet av kreditt har vært godt, opplevde vi fra medio 2008 at kredittmarkedet strammet seg til, og at bankene ble mer tilbakeholdne både i løpende kundeforhold og ikke minst i forhold til *nye* kundeforhold. Interessen for at Innovasjon Norge skal engasjere seg som långiver har dermed økt påtakelig i løpet av 2008, i forhold til både små og større bedrifter, i alle næringer og fra hele landet. I månedsskiftet november/desember ble det klart at regjeringen på denne bakgrunn ville gi Innovasjon Norge økte rammer på lavrisikolån med virkning allerede for 2008, i første omgang med + 0,5 mrd. kroner.

I 2007 ble første del av oppdraget vedrørende såkornvirksomheten ferdigstilt, ved at 16 såkornfond er etablert som alle eies og styres av private interesser. Denne delen av vår virksomhet har i 2008 dermed gått over i en driftsfase. Det konstateres at flere av de først etablerte såkornfondene, som alle har ansvarlige lån fra Innovasjon Norge, har utfordringer med å oppnå tilstrekkelig suksess med porteføljeselskaper til å kunne gi avkastning til eiere, og har til dels også utfordringer med å kunne betale tilbake ansvarlige lån til Innovasjon Norge. Nedskrivninger på ansvarlige lån i såkornfondene bidro dermed negativt på Innovasjon Norges resultater i 2008.

Størstedelen av vår **rådgivingsvirksomhet** er internasjonal rådgivning ved utenlandskontorene. I tillegg ytes rådgivning ved distriktskontorene og hovedkontoret innen design, spørsmål om patent, immaterielle rettigheter, handelsteknikk og EU/EØS.

Med rådgivning mener vi dialog med enkeltvirksomheter, nettverk eller klynger om strategiske valg og disposisjoner. Rådgivingsvirksomheten i Innovasjon Norge knytter seg til alt fra henvendelser som går på enkle spørsmål fra norske bedrifter og miljøer om forretningsmessige forhold i de landene vi er representert, til prosjekter som omfatter råd i forbindelse med strategier for markedsintroduksjon. Finansieringen av tjenestene ivaretas med alt fra full offentlig finansiering til 100 % bedriftsfinansiering.

Innenfor rådgivningsvirksomheten har vi 3 internasjonale rådgivningstjenester som leveres fra utekontorene: 1) Internasjonal markedsrådgivning, 2) Praktisk assistanse i internasjonale markeder og 3) Kobling mot kunnskapsmiljøer i utlandet. Disse levers både til SMB-bedrifter og andre som ikke er berettiget til støtte. Det var 160 SMB-prosjekter som mottok 50 % finansiering fra *Internasjonal Vekst*-programmet i 2008 mot 191 i 2007. Målet for året var 175 prosjekter. I tillegg leverte utekontorene 89 kundeprosjekter uten støtte, mot 121 i 2007.

EU-arbeidet har en lang tradisjon i Innovasjon Norge fra det ble startet opp i 1991. 2008 ble et år der nye strukturer etablerte seg og organisasjonsendringene i EU-arbeidet ble implementert. Til sammen 6 personer ble i 2008 ansatt ved Innovasjon Norges distriktskontorer som en del av et operativt fagnettverk på EU.

I løpet av 2008 opprettet vi det virtuelle nyhetsbrevet *Innblikk*, som skal gi forståelse og kunnskap om saker med EU/EØS-perspektiv som angår norske små- og mellomstore bedrifter. Første utgave kom i 2009.

IN er nasjonalt kontaktpunkt og sekretariat for Nærings- og handelsdepartementet på EUs program for konkurransevne og Innovasjon, CIP. Målet med dette arbeidet er at Norge skal få så mye som mulig igjen for deltagelsen i programmet, både finansielt, kunnskapsmessig og profileringsmessig. CIPcom er navnet på den månedlige bulletinen vi utgir om innovasjonspolicy i EU.

Som en del av arbeidet med europasaker, har vi i siste del av 2008 arbeidet med kundeundersøkelsen, *Fungerer EØS-avtalen*, som blir publisert i løpet av første halvår 2009 ifm EØS-avtalens 15-årsjubileum. Undersøkelsen hadde i underkant av 2000 respondenter fra norske små- og mellomstore bedrifter og omhandlet bedriftenes kår som en del av det Indre Marked gjennom EØS-avtalen.

Innovasjon Norges har besvart rundt 2500 *handelstekniske spørsmål* i 2008, der henvendelser rundt toll- og avgifter (moms), dokumentasjon, leveringsbetingelser og internasjonale kontrakter er blant de vanligste. Antall henvendelser i 2008 er omtrent på samme nivå som i 2006 og 2007.

Designprogrammet tilbyr, i samarbeid med Norsk Designråd, designrådgivning og formidling av profesjonell designkompetanse innen industridesign/produktdesign, identitetsdesign og emballasjedesign. Det er gjennomført 131 designformidlinger i 2008. Dette er nesten en dobling fra året før hvor 75 formidlinger ble gjennomført. Målet for 2008 var 130 formidlinger. Ved årsskiftet er 66 bedrifter i prosess med formidling av designere.

Sommerdesignkontor er gjennomført med 22 bedrifter i Ålesund, Oppland og Rana. Dette er fortsettelsen av samarbeidet mellom Bedriftsforbundet, NTNU og Arkitekt- og Designhøgskolen i Oslo (AHO). Seminarer og workshops for ulike bransjer er gjennomført i samtlige fylker. Designskolen, som er et tilbud for småskala matprodusenter og reiseliv, er konseptualisert og gjennomført som pilot i Hordaland.

Innenfor *næringsutvikling og bistand* arrangerte vi i februar i samarbeid med NHO Næringslivets Bistandskonferanse (NBK), som i 2008 ble gjennomført for 16. gang. Innovasjon Norge administrerer og leder Norads MatchMakingProgram (MMP) og Trade and Industry Program Vietnam (TIP) som skal bidra til lønnsomt samarbeid mellom norske bedrifter og bedrifter i hhv. India, Sør-Afrika og Vietnam. For hvert av programmene er det bl.a satt mål for antall norske bedrifter som skal kvalifiseres inn i programmet. Disse målene ble oppnådd i 2008.

I 2008 var det også stor aktivitet for å fremme norske leveranser til det internasjonale FN- og nødhjelpsmarkedet fra små og mellomstore bedrifter gjennom det norske beredskapssystemet *NOREPS*. *NOREPS* er et unikt norsk system der bedrifter, myndigheter og frivillige organisasjoner utgjør et aktivt forum og partnerskap, administrert av Innovasjon Norge. De største leveransene gikk til nødhjelpsoperasjonene i Kina og Myanmar etter de store naturkatastrofene som rammet disse landene, samt en rekke leveranser til pågående kriser i Afrika.

Kompetansevirksomheten omfatter standardiserte tilbud til grupper av næringsaktører om oppgradering av strategisk viktig kompetanse for virksomhetene, herunder Eksportkandidatkurs, FRAM-kurs, styrekandidat-kurs, (kvinne)fyrtårn og ledermentor, Trade International Management (ITM), Internasjonal markedsføring for reiselivet og Kompetanseprogram for sjømatnæringen. Tjenestene leveres hovedsakelig via distriktskontorene og med innleide rådgivere.

Strategi- ledelsesutviklingsprogrammet FRAM må kunne sies å utgjøre den tyngste delen av kompetansevirksomheten. En "standard" FRAM-gjennomføring har en varighet på ca 18 mnd. Aktiviteten har vært økende gjennom hele året, og med totalt 47 løpende prosjekter pr 31.12.08 er det nå over 1000 deltagere engasjert i tjenesten. Det har dessuten vært lagt ned et betydelig arbeid i 2008 med å rekruttere et nytt prosjektleder- og rådgiverkorps for FRAM. Eksportkandidat-kursvirksomheten er nedtonet fordi det finnes alternative tilbud i markedet og samarbeidet med VINN om etablerer.no avvikles, og overlates til VINN å ivareta uten Innovasjon Norges videre medvirkning.

Innenfor kompetansevirksomheten har vi i løpet av 2008 også arbeidet med utvikling av en ny flerbedriftstjeneste med hovedvekt på innovasjon og internasjonalisering, som vi kaller Navigator. Videre har vi arbeidet med utvikling og implementering av nye moduler i FRAM, f.eks. innen CSR, IPR og merkevare samt utviklet FRAM for reiseliv og FRAM for småskala matvareprodusenter.

Nettverksvirksomheten dreier seg i hovedsak om bistand til og initiering og gjennomføring av utviklingsprosesser og –prosjekter i avtalebaserte grupperinger av aktører. Denne virksomheten er omtalt nærmere under pkt 2 om **Innovasjonsmiljøer** foran.

Profileringsvirksomheten dreier seg om tiltak for å synliggjøre Norge og norsk næringsliv i Norge og utlandet.

Våre mål og ambisjoner innen omdømmebygging skal vi nå gjennom tre delstrategier:

- Vi skal være pådriver for næringslivets interesser i nasjonale omdømme-prosjekter
- Vi skal være en pådriver for omdømmebygging i klynger og på tvers av bransjer og enkeltbedrifter
- Vi skal være en pådriver for at våre kunder skal benytte omdømmebygging i arbeidet med å bygge internasjonal konkurransekraft.

Pådriver for næringslivets interesser i nasjonale omdømmeprosjekter:

I 2008 har Innovasjon Norge deltatt i nasjonalt omdømmeforum som ble etablert av utenriksminister Støre. Et viktig område for arbeidet i forumet har vært en avklaring av muligheter og begrensninger i samordningen av arbeidet som gjøres internasjonalt. Et konkret produkt av dette arbeidet har vært introduksjonen av et treårig samordningsprosjekt mellom ambassader, generalkonsulat og Innovasjon Norges utekontorer. I løpet av høsten 2008 ble UK og Polen valgt ut som piloter, der målsetningen er å teste ut prioriterte prosjekters effekt på omdømmestatus i disse markedene og gi erfaringer i samordning mellom UD og IN i omdømmearbeidet.

Pådriver for omdømmebygging i klynger og på tvers av bransjer og for å bygge internasjonal konkurransekraft:

Innovasjon Norge prioriterer sitt arbeid med omdømmebygging gjennom våre ni utvalgte sektorer. Vi tar i dette arbeidet med føringer fra nasjonal overbygning, og initierer og støtter prosjekter der enkeltbedrifter samordner sitt omdømmearbeid gjennom nettverks-, klynge- eller sektorposisjonering.

- Profilering av Norge som reisemål er det tyngste elementet innen profileringsvirksomheten i IN. Målet for dette området er at IN skal bidra til økt lønnsomhet i reiselivsnæringen og økte markedsandeler i utlandet. Denne aktiviteten har et pengeforbruk på 350 mill. kroner i 2008, mot 338 mill i 2007. Vel 33 % er finansiert med brukerbetaling fra reiselivsnæringen.

Visitnorway.com ble i andre kvartal 2008 lansert i en ny versjon. Det nye nettstedet har utviklet nytt redaksjonelt innhold, informasjon om reisemål og kommersielle reiselivsprodukter, filmer og bilder fra hele Norge.

Innovasjon Norge har en sentral rolle i å bistå til økt bærekraft i norsk reiseliv. Gjennom Regjeringens reiselivsstrategi (desember 2007) er vi gitt i mandat å utvikle mål og tiltak, målinger og prøveprosjekt på bærekraft i reiselivet. Dette gjøres gjennom prosjektet "Bærekraftig Reiseliv 2015" i tett samarbeid med NHO Reiseliv, hvor vi inviterer reiselivsnæringen med i en prosess for å konkretisere og operasjonalisere målene. Parallelt vil det foregå en utprøving i fem utvalgte destinasjoner: Trysil, Røros, Vega, Lærdal og Geilo Fjellandsby.

Innovasjon Norge har på vegne av NHD, UD, LMD og FKD og i samarbeid med Eksportutvalget for fisk (EFF) og Opplysningskontoret for kjøtt (OFK) vært hovedsamarbeidspartner for historiens første Bocuse d'Or Europe, som gikk av stabelen i Stavanger 1. og 2. juli.

I Regjeringens reiselivsstrategi blir Innovasjon Norge bedt om å ta et større ansvar for det påvirkbare forretningsreisemarkedet, dvs. møte- og incentivesegmentet. På bakgrunn av dette har man i samarbeid med Norway Convention Bureau (NCB) og næringen utviklet en ny strategi.

Avinor og Innovasjon Norge har inngått en strategisk samarbeidsavtale om utviklingen av Norge som reisemål. I samarbeid med Innovasjon Norge vil Avinor bidra med 25 mill. kroner til markedsføring av Norge som turist- og luftfartsdestinasjon i Asia over de neste fem årene.

- Profilering av norsk maritim næring er et nytt og økende ansvarsområde.

Innovasjon Norge ledet i 2008, i samarbeid med NIS, Sjøfartsdirektoratet og aktørene i den maritime næringen, et prosjekt for utviklingen av en overordnet nasjonal posisjon for det maritime Norge. Arbeidet baserte seg på målene i "Stø Kurs", regjeringen og næringens strategiplan for de kommende år.

- **Profilering av norsk fornybar energi og klimateknologi.** Innovasjon Norge har igangsatt (08/09) en forstudie og et forprosjekt som grunnlag for etableringen av en strategiplan for posisjonering av fornybar energi og klimateknologi som en attraktiv og lønnsom norsk vekstnæring basert på bærekraftig nyskaping.

- **Profilering innen Matområdet – smaken av Norge.** Innovasjon Norge har arbeidet med innovasjon og profilering innen matområdet i flere år. Nå ønsker vi å sette dette arbeidet enda tydeligere inn i en omdømmesammenheng og styrke langsiktigheten i arbeidet. Innovasjon Norge har lenge arbeidet med å eksponere norsk matkultur på store nasjonale og internasjonale arrangementer. Matstreif i Oslo, Grüne Woche i Berlin og European Seafood Exhibition i Brussel er tre viktige arenaer som benyttes. Taste of Norway-konseptet knyttet til delegasjoner og større arrangement er et annet eksempel.

- **Delegasjonsvirksomheten.** Det offisielle Norge kan i et internasjonalt perspektiv være en viktig døråpner for norsk næringsliv. Ved besøk i aktuelle markeder i utlandet inviterer Innovasjon Norge til deltagelse i medfølgende næringslivsdelegasjon. I 2008 bidro IN i forbindelse med 3 delegasjoner til Norge (Finland, Vietnam og Irland) og 3 delegasjoner ut av landet (Chile, Portugal og Tyrkia).

- **Internasjonale fagmesser.** Innovasjon Norge tilbyr norsk næringsliv bistand ved deltagelse på internasjonale fagmesser. De fleste messene arrangeres med bistand fra Innovasjon Norges Messeavdeling. Enkelte tiltak arrangeres av utekontorene direkte. Målet for 2008 var å gjennomføre 18 - 20 tiltak med 300 deltagende bedrifter. Resultatet ble 28 tiltak med 327 deltagende bedrifter, hvorav ca. 85 % er SMB-er. Arrangementene har hovedsakelig vært konsentrert om satsningsområdene olje/gass, sjømat, IKT og fornybar energi.

- **Annen profilering.** I vårt arbeid med å mobilisere og skape interesse blant unge mennesker til å starte egen virksomhet, har det vært fokuset på omdømmebygging fra starten. Vi vet at et positivt gründer-omdømme i samfunnet generelt og blant unge potensielle ny etablerere, er avgjørende for mobilisering. Derfor har Innovasjon Norge engasjert seg i to omdømmebyggende prosjekter rettet mot denne målgruppen i 2008 – Skaperkraft (prisarrangement) og Skaperen (TV-programmet).

1.3 Oppsummering

2008 ble et begivenhetsrikt år for Innovasjon Norge. Arbeidet med den nye strategien, Innovasjonsmeldingen, Stortingets vedtak om nytt eierskap, Riksrevisjonens forvaltningsrevisjon, etableringen av det nye investeringsfondet Investinor i Trondheim, økt fokus på bærekraft og samfunnsansvar i næringslivet og etableringen av Enterprise Europe Network (EEN) var alle viktige begivenheter for Innovasjon Norge. Omslaget i økonomien ble tydelig først medio 2008, og dette påvirket særlig i siste del av 2008 arbeidet i Innovasjon Norge.

Innovasjon Norges leveranser innenfor de fem tjenestetypene har hatt en tilfredsstillende utvikling. Innenfor finansieringsområdet ble bevilgningsrammene stort sett disponert i henhold til planene, våre kunders økonomi synes på årsbasis å ha vært ganske tilfredsstillende, selv om 4. kvartal for mange representerte kraftig resultatvikt. Tapene på utlån ble omtrent som forventet. Innenfor rådgivningstjenestene ble målene stort sett nådd og kompetansetjenestene ble videreutviklet og levert med jevnt over god kvalitet. Innenfor nettverksarbeidet fikk vi på plass en ny tjeneste innen Bedriftsnettverk og profileringsvirksomheten fikk et betydelig løft som følge av økt fokus på samfunnsansvar og omdømmearbeid og økte ressurser til reiselivsprofilering.

Innovasjon Norge har dessuten kommet et betydelig skritt videre i å effektivisere samhandlingen mellom våre distrikts- og utekontorer. Rutinene for samhandlingen er oppgradert og det er lagt til rette for bedre systemstøtte på sikt.

IPR-arbeidet er omorganisert noe som har medført utflytting av oppgaver fra hovedkontoret til distriktskontorene og en oppgradering av kunnskapen om dette fagfeltet i DK-apparatet.

Vi har videre foretatt en større gjennomgang og omstrukturering av vår tjenesteportefølje, slik at antallet tjenester er redusert fra 86 til 79 ved inngangen til 2009.

Alt i alt ble 2008 et år der vi ble litt bedre på en rekke områder. Konsekvensene av finanskrisen gjør at vi må forvente nye og tøffere utfordringer i 2009.

2. VEIEN TIL ET TYDELIGERE INNOVASJON NORGE

Innovasjon Norge arbeider med å utvikle en felles grunnleggende måte å jobbe på for hele organisasjonen for å bidra til økt kundetilfredshet, høyere produktivitet, bedret kvalitet og mer innovasjon. Vi har gjennomført ulike tiltak som skal gi en mer sammenhengende verdikjede i leveringen av våre tjenester. De viktigste tiltakene har vært knyttet til bedre samarbeid og samhandling mellom våre distriktskontorer og utekontorer, slik at vi samlet evner å levere bedre og mer tilpassede tjenester til ulike målgrupper og kunder. Dette er tiltak som er av langsiktig karakter. Involvering, informasjon og kommunikasjon er sentrale elementer for å lykkes.

For å styrke arbeidet med implementeringen av en felles grunnleggende måte å jobbe på, samt å skape et tydeligere Innovasjon Norge, har vi i 2008 gjennomført ulike utviklingsprosjekter knyttet til strategi, arbeidsprosesser og verktøy og verdier/atferd. Strategien ble revidert. Det resulterte i en tydeligere innretning av virksomheten mot tre arbeidsområder; entreprenørskap, vekst i bedrifter og innovasjonsmiljøer. Dette har gitt et bedre felles grunnlag for å prioritere hva vi skal jobbe med, hvorfor dette er prioriterte områder og hva vi skal oppnå. Dermed har vi også fått et bedre grunnlag for samhandling på tvers av organisatoriske enheter, både når det gjelder å identifisere våre kunders utfordringer og muligheter og for å sikre koordinerte og helhetlige tjenesteleveranser.

Strategien er tydelig på at Innovasjon Norge skal være pådriver for innovasjon i norsk næringsliv. Pådriverrollen bygger på tre verdier; koblende, ansvarlig og nytenkende. I operasjonaliseringen av disse verdiene er samhandling internt og eksternt en viktig forutsetning. Disse verdiene er operasjonalisert gjennom en beskrivelse av ønsket atferd hos Innovasjon Norges medarbeidere. Gjennom et større organisasjonsutviklingsprosjekt ("The INway") som ble startet opp høsten 2008, vil det i 2009 bli lagt vekt på økt bevissthet hos de ansatte om hva den ønskede atferden skal bidra til for våre kunder. Ambisjonen er at medarbeidernes kompetanse og atferd skal inspirere og motivere våre kunder, de skal ta initiativ og være løsningsorienterte og bidra til å etablere nettverk og organisere samspill mellom miljøer og bedrifter.

I løpet av 2008 har det vært arbeidet videre med å tydeliggjøre og forankre innholdet i tre ulike roller i det kunderettede arbeidet; kundeansvarlig, leveranseansvarlig og tjenesteansvarlig. Vi har dessuten redefinert våre strategiske tverrgående team og operative fagnettverk for å synliggjøre disse som en viktig del av vår måte å jobbe på. Teamene og fagnettverkene er en del av "limet" i vår desentrale og distribuerte organisasjon, og skaper grunnlag for strategisk og operativ samhandling på tvers av organisatoriske enheter. Dette har styrket vår evne til å identifisere muligheter for og til å levere gode tjenester til våre kunder i deres ulike livsfaser og ut fra deres behov knyttet til innovasjon og internasjonalisering.

En annen viktig forutsetning for å framstå som en kompetent samarbeidspartner for norsk næringsliv som har stått sentralt i arbeidet i 2008, har vært å utvide bruken av vårt felles kundeoppfølgingssystem. Det ble i 2008 lagt særlig vekt på opplæring og oppfølging av bruken i kundeporten, det vil si i de to operative enhetene Divisjon Utland og Divisjon Norge. I 2009 vil også resten av organisasjonen settes i stand til å ta i bruk dette verktøyet.

I 2008 ble en restrukturert, tydeliggjort og forenklet tjenesteportefølje ferdigstilt i form av en elektronisk tjenestemanual. Dette har også bidratt til å sette organisasjonen i stand til gi våre kunder en mer relevant og helhetlig tjenesteleveranse.

For å styrke det kunderettede arbeidet, ble det i 2008 utviklet et nytt konsept for å tilrettelegge møteplasser for våre kunder innenfor våre sektorsatsinger. Hensikten med disse møteplassene er å skape felles læringsarenaer for erfaringsutveksling og formidling av kunnskap om Innovasjon Norges tjenester, om ny teknologi og markedstrender, markedsmuligheter o.s.v. Gjennom disse sektormøtene oppnår vi å synliggjøre og tilgjengeliggjøre hele Innovasjon Norges verdikjede (utekontorene/distriktskontorene) for kundene, samt inspirere våre kunder til å tenke nytt. Konseptet vil bli tatt i bruk innenfor alle sektorene i løpet av 2009.

Samarbeidet mellom våre distriktskontorer og utekontorene har i 2008 i større grad enn tidligere vært innrettet mot flerbedriftsprosjekter og behovene for internasjonaliseringstjenester til bedrifter innenfor næringsklynger som for eksempel Norwegian Centres of Expertise og Arena-prosjekter. Gjennom dette arbeidet har vi oppnådd en mer målrettet og effektiv innsats i tråd med vår reviderte strategi.

Innovasjon Norge har et krevende oppdrag med mange delmål og målgrupper. Gode samarbeidspartnere er avgjørende om vi skal lykkes med vårt oppdrag. Vi har samarbeidsavtaler som del av et helhetlig virkemiddelapparat med Norges Forskningsråd, SIVA, Norsk Designråd og andre. Vi vil fortsette å utvikle nye samarbeidsformer og har blant annet flere forsøk med kommuner om en mer tilgjengelig førstelinjetjeneste for lokalt næringsliv.

Nedenfor følger noen eksempler på prosjekter vi har vært med på i 2008 og hvor samarbeidselementet har stått sentralt.

1) Markedsmuligheter på miljøområdet

IN gjennomførte i 2007/2008 et hjemhentingssprosjekt innen miljø, " Rent vann ". Det startet i 2007. Utgangspunktet var de nye EU landenes betydelige satsing innenfor miljøsektoren, spesielt på drikkevann og avfallsvannhåndtering. IN tok initiativ til og gjennomførte i 2007 en innledende kartlegging av markedet og markedsmulighetene i Baltikum, Polen, Tsjekkia og Ungarn. Det ble på bakgrunn av dette utarbeidet en rapport om vann og avløpsbehandling. Rapporten var resultatet av et samarbeid mellom 10 utekontorer og flere distriktskontorer.

Denne markedsstudien har resultert i et flerbedriftsprosjekt på Rent vann med 10 deltakende bedrifter. I rekrutteringen og utvelgelsen av disse bedriftene har de aktuelle distriktskontorene hatt en svært sentral rolle.

2) Vellykket samarbeid skaper suksess i London

Elton & Jacobsen ble stiftet i 2007 av søstrene Åshild og Solveig Elton Jacobsen. Kontoret deres ligger i dag i Arendal. Elton & Jacobsen er de første norske designerne som lanseres som unge og fremadstormende designere hos den internasjonale kleskjeden Topshop.

Merket Elton & Jacobsen ble lansert i 2008 og presentert i Oslo, Berlin, Paris, København og Riga. De har vunnet en rekke priser, sist Concours Jeunes Createurs arrangert av motemessen Whos Next i Paris.

De unge designerne har siden starten hatt internasjonale ambisjoner. De hadde imidlertid verken kapital eller ressurser til å inngå samarbeid da Topshop kontaktet dem første gang våren 2008.

Elton & Jacobsen kontaktet Innovasjon Norge for om mulig å komme videre. Londonkontoret og Agderkontoret tenkte nytt da de lanserte ideen om en IFU-kontrakt med Topshop som krevende kunde. Spesielt siden denne typen virkemiddel ikke tidligere var prøvd ut på en relativt lite forskningstung bransje som mote og design.

Med en IFU i ryggen kan Elton & Jacobsen nå gjennomføre et samarbeid som gir dem en unik mulighet til å bringe norsk design ut til et større publikum. Samtidig får de verdifull og nyttig kompetanse som vil bidra til å sikre deres internasjonale lansering. Elton & Jacobsens utenlandslansering er et av Agderkontorets mest profilerte prosjekt i vår kultur- og opplevelsessatsing.

Gjennom tett og konstruktivt samarbeid våre to kontorer i mellom er vi trygge på at de unge gründerne blir ivaretatt på best mulig måte og at vi kan være med å bidra til deres suksess.

3) Satsing på Helse - Et eksempel til etterfølgelse!

Etter et initiativ fra INs kontor i Boston ble arrangementet - "Hvordan kan Innovasjon Norge hjelpe deg og din helse-medisin bedrift?" - gjennomført på Vinderen konferansesenter i Oslo 4. februar. Hele 90 biomedbedrifter/-organisasjoner deltok. I tillegg deltok ca 30 bedrifter via web-/videooverføringer til Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø. Gjennom deltagelse fra næringslivet, distriktskontorer, utekontorer og INs satsingsansvarlige, ble det på denne måten gjennomført en effektiv møteplass med sikte å avdekke behov og

muligheter for bedrifter innen denne sektoren. Flere av de deltakende bedriftene jobber nå med å utvikle/gjennomføre prosjekter i samarbeid med INs kontorer både hjemme og ute.

4) Norsk selskap med globale muligheter

Bergen Software Services International (BSSI) ble etablert i Bergen i 1994 av to matematikere. Gründerne hadde ambisjoner om å løse bilindustriens utfordringer knyttet til rustbehandling og lakkering av biler.

Med utgangspunkt i avanserte matematiske modeller har BSSI laget et dataprogram som simulerer lakkering av biler og finner den optimale rustbehandlingen. Bilprodusentene slipper dermed å bygge fysiske prototyper for å gjennomføre rusttester og den digitale malingsprosessen gir raskt svar på hvilke endringer i bildesignet som er nødvendige. BSSIs simuleringsverktøy sparer bilindustrien for betydelige summer og utviklingsprosessen kan gjennomføres mye raskere enn med den gamle metoden. I dag benytter Ford og General Motors det bergensutviklede verktøyet. Andre bilprodusenter i Europa og Asia har også vist stor interesse for produktet.

Innovasjon Norge har fulgt BSSI helt fra etableringen og har hatt troen på gründernes idé og evne til å gjennomføre den. Blant annet har IN bidratt med tilskudd gjennom ordningen med industrielle forsknings- og utviklingskontrakter (IFU). Flere av disse IFU-prosjektene har vært gjennomført med Ford som samarbeidspartner, men også andre bilprodusenter har vært involvert.

“Innovasjon Norge har vært avgjørende for etableringen og utviklingen av vårt selskap gjennom den finansielle støtten og de rådgivningstjenester som vi har fått. Det har gjort det mulig for oss å utvikle et samarbeid med Ford og andre partnere. Dette har også bidratt til å gjøre det mulig å fokusere på arbeidet som måtte gjøres for å nå våre målsetninger uten å bli forstyrret av bekymringer knyttet til om vi ville overleve eller ikke”, sier Gaffney, en av selskapets gründere.

5) Utvikle strategisk omdømmeposisjon for Maritim sektor:

Som et ledd i oppfølgingen av regjeringens maritime strategi “Stø kurs” fra 2007, fikk Innovasjon Norge, Sjøfartsdirektoratet og skipsregistrene i oppdrag fra Nærings- og handelsdepartementet (NHD) å initiere et forprosjekt for å bygge omdømmet til den norske maritime næringen i utlandet i samarbeid med næringen selv.

Prosjektets mål var i første omgang å utarbeide et forslag til en omdømmeposisjon for næringen, utvikle en strategi for denne omdømmebyggingen – samt å etablere en felles plattform for prioriteringer i markedsføringsinnsatsen.

Innovasjon Norges modell for fase-inndelt omdømmebygging ble lagt til grunn for arbeidet. For å utvikle maritim sektors omdømmeposisjon ble det avgjørende å mobilisere næringen, analysere nåsituasjonen og få forankret ønsket omdømmeposisjon. Omdømmeposisjonen skal deretter implementeres gjennom handlingsplaner for organisering, profilering og leveranser.

Innovasjon Norge og partnerne mobiliserte næringen til deltagelse i styrings- og prosjektgrupper. Konsulentselskapet Burson-Marsteller ble engasjert inn i prosjektet som faglig rådgiver og prosjektsekretariat. En global omdømmeundersøkelse ble gjennomført av våre utekontorer i 16 land, blant 15 nøkkelmålgrupper og 128 sentrale informanter.

Forprosjektet ble avsluttet og overlevert NHD 2. oktober 2008.

I 2009 skal den maritime næringen, under ledelse av Innovasjon Norge, konkretisere tiltak som skal underbygge den valgte omdømmeposisjonen.

3. EFFEKTER AV INNOVASJON NORGES VIRKSOMHET

Innledning

Effektene av Innovasjon Norges virksomhet analyseres i første rekke gjennom de årlige kundeeffektundersøkelsene (KEU) som Innovasjon Norge gjennomfører i samarbeid med departementene. For hvert virksomhetsår gjennomføres to undersøkelser: én året etter at kunden fikk et tilsagn/en tjeneste (førundersøkelse) og én fire år etter (etterundersøkelse). Førundersøkelsen omfatter kundebedriftenes *forventninger* til prosjektene, mens etterundersøkelsen viser hvordan de samme bedriftene vurderer *resultatene i etterkant*. De to siste KEU som det kan rapporteres fra nå, er KEU som ble gjennomført i 2008. De omfatter førundersøkelsen fra virksomhetsåret 2007 og etterundersøkelsen fra virksomhetsåret 2004.

Det er viktig å påpeke at resultatene fra KEU som presenteres i denne årsrapporten, kun viser effekten av deler av Innovasjon Norges virksomhet, hovedsakelig effekter av finansielle tjenester samt for tjenester og programmer med et betydelig innslag av finansiering. Deler av det internasjonalt rettede arbeidet er med, mens fellestiltakene for å markedsføre Norge som reisemål ikke er integrert, da kriteriet om at enkeltbedrifter skal kunne identifiseres som mottakere av en tjeneste i mange tilfeller er en utfordring å oppfylle. Innovasjon Norge supplerer sine kundeeffektmålinger med mer inngående evalueringer av utvalgte programmer og aktivitetsområder. Dette gjøres i særlig grad der det avdekkes forhold i KEU som bør vies større oppmerksomhet eller der KEU er lite egnet for å evaluere effektene.

Med få unntak er resultatene som presenteres her hentet fra *etterundersøkelsen* av virksomhetsåret 2004. Resultatene fra denne undersøkelsen (innhentet i 2008) gir i størst grad uttrykk for hva bedriftene mener er de langsiktige effektene av tiltakene. Noen resultater er også hentet fra *førundersøkelsen* for virksomhetsåret 2007.

I det følgende gis en oppsummering av de viktigste *effektene*. Resultatene som gjengis her, er et gjennomsnitt for hver av tjenestene som inngår i KEU. Det er viktig å være klar over at resultatene for de ulike indikatorene varierer betydelig tjenestene i mellom.

Det er fra år til annet vanligvis relativt liten endring på de ulike variablene. Gjennomgående er det imidlertid en positiv trend i utviklingen på vesentlige variable.

Høy addisjonalitet

Addisjonalitet angir i hvilken grad den offentlige bistanden til prosjektene er *utløsende* for at bedriften setter aktiviteten i gang. Resultatene for addisjonalitet er hentet fra førundersøkelsen for virksomhetsåret 2007.

Andelen for høy og middels addisjonalitet samlet er på 86 % (det samme som året før).

Samlet for alle tjenestene som inngikk i KEU for 2007, viser undersøkelsen at 60 % prosjektene har høy addisjonalitet (en økning fra 59 % året før, og 47 % året før der igjen), dvs. at de ikke ville blitt gjennomført uten bistand fra Innovasjon Norge. Videre at 26 % av prosjektene har middels addisjonalitet, dvs. de ville blitt utsatt i tid eller gjennomført i mindre skala uten bistand fra Innovasjon Norge.

Av tjenester med særlig høy andel høy addisjonalitet kan nevnes verdiskapingsprogrammene innen landbruk, FRAM, OFU/IFU og Inkubatorstipend. Rangeringen er stabil fra året før.

74 % av prosjektene er fullfinansiert ett år etter tilsagn om prosjektstøtte, dette er noe høyere enn årgangen før. Det er vanskeligst å få fullfinansiering på stipendjentene. Innovasjon Norge bidrar i økende grad til utvikling av prosjektideen (44 %).

Innovasjon Norge bidrar til å realisere mange prosjekter med stor betydning for overlevelse

Andelen prosjekter med *høy* viktighet for overlevelse (skår 5-7)² er på 52 % (en svak økning fra 50 % året før). Betydningen for overlevelse varierer mellom tjenester og programmer. Betydningen for overlevelse er minst for noen av programmene, dette er ikke overraskende i og med at disse primært fokuserer på kompetanseutvikling og innovasjon.

Det er de landsdekkende og distriktsrettede risikolånene som skårer høyest på betydningen for overlevelse.

Innovasjon Norge bidrar til å realisere mange prosjekter med stor betydning for bedriftenes lønnsomhetsutvikling

50 % av bedriftene i etterundersøkelsen av 2004-årgangen påpeker at prosjektet har vært viktig for deres lønnsomhetsutvikling. Dette er på nivå med årgangen før.

Det er hos mottakerne av Landsdekkende risikolån og Grunnfinansieringslån-flåte nivået ligger høyest, på 75 %.

Lavriskolånene skåret i årgangen før høyt på både overlevelse og lønnsomhetsutvikling. Dette er *ikke* tilfelle lenger mht denne tjenesten. Nivået ligger nå på 50 %, mot 67 % i årgangen før.

Økt betydning for omsetning og eksport

65 % mener prosjektet har hatt stor betydning for *omsetningen* (mot 58 % året før). Størst betydning har det for mottakere av Landsdekkende risikolån (som i fjor). Lånene skårer høyest mht betydning for omsetningen (71 %)

Internasjonalisering kommer til uttrykk på flere måter. En interessant indikator er i hvilken grad prosjektet har bidratt til *økt eksport*. 16 % av prosjektene i 2004-årgangen har ført til økt eksport (mot 13 % året før). Det er de landsdekkende risikolånene og Distriktsrettede låneordning som skårer høyest med 50 %. OFU/IFU og Int-programmet ligger på ca 40 %, deretter Distriktsrettede risikolån og tilskudd på ca 30 %.

Styrking av kompetanseutviklingen – effekter av lang "varighet"

54 % av bedriftene mener prosjektet i *stor grad* har bidratt til økt kompetanse (mot 47 % i årgangen før). Det er særlig innen produkt- og markedsutvikling kompetansebidraget har vært stort.

Kompetansetilførsel har ofte lang "varighet". Bedriftene er spurt om de fremdeles/i dag har nytte av kompetanseutviklingen de opparbeidet seg i forbindelse med prosjektet. Hele 57 % mente de hadde det, mot 45 % i årgangen før – mao en klar økning av den "varige" kompetansetilførselen. Landsdekkende risikolån, Inkubatorstipend, OFU/IFU og Distriktsrettede risikolån skiller seg ut med andeler på over 80 %. Bygdeutviklingsmidlene skårer lavest, men selv der ser man at 1/3 av bedriftene fremdeles har stor nytte av kompetanseutviklingen den dag i dag.

Innovasjon Norge er en viktig bidragsyter til nyskaping og innovasjon

I snitt er det 65 % av prosjektene som bidrar til økt innovasjon. Dette er en økning fra fjorårets nivå på 52 %.

² Skalaen er slik: Lite viktig for overlevelse (skår 1-2), noe viktig (skår 3-4) og høy viktighet for overlevelse (skår 5-7)

Mht til antall områder prosjektet bidrar til stor grad av innovasjon på, så er det 2,2 i denne årgangen i motsetning til 2,7³ i forrige etterundersøkelse, mao en nedgang. Dette kan tyde på en økende grad av fokusering av prosjektene.

Det er særlig OFU/IFU, Inkubatorstipendet og Verdiskapingsprogrammet for skog som skårer høyt (3,8-4,0). Programmene og stipendiene skårer høyere enn låneordningene.

I 31 % av prosjektene var nyheten helt ny, i betydningen finnes ikke fra før. Helt nye innovasjoner forekommer hos hele 51 % av stipendordningene, mot 17 % av låneordningene.

Innovasjon Norge bidrar til utvikling/innovasjon over hele landet.

Nettverk skapes og samarbeid utvikles

Bedriftenes forventninger til samarbeidseffekt har i stor grad slått til. Bedriftene forventer først og fremst økt samarbeid med kunder og leverandører. Generelt er det slik at *økt antall samarbeidspartnere øker sannsynligheten for innovasjon*.

Bedriftene i Innovasjon Norges portefølje er som andre norske bedrifter relativt innadvendte i sin innovasjonsadferd, men det er positive utviklingstrender på gang. Mens prosjektene i snitt førte til samarbeid med 2,8 aktører i 2005 og 2,9 i 2006, så var dette økt til et snitt på 3,7 i 2007-årgangen.

Sysselsettingsvekst

Beregning av sysselsettingseffekter av offentlige virkemidler og tiltak er metodisk vanskelig. En kjenner de faktiske sysselsettingseffektene i bedriftene, men ikke hvor mye av den som skyldes de prosjektene Innovasjon Norge har vært med på å finansiere.

Med disse forutsetningene lagt til grunn, er det skapt og sikret mellom 5 885 og 8 118 arbeidsplasser blant de bedriftene som fikk tilsagn fra Innovasjon Norge i 2004 (4 100 til 6 200 for årgangen før). Dette tilsvarer 1,03 til 1,41 arbeidsplasser pr. prosjekt (0,6 til 1,0 i årgangen før).

Hele 70-80 % av de skapte og sikrede arbeidsplassene har kommet innen det distriktpolitiske virkeområdet; det er en økning fra årgangen før.

185 000-255 000 kroner pr arbeidsplass – på nivå med årgangen før

Basert på tallene for økning i sysselsetting og sikring av arbeidsplasser er det offentliges kostnader pr arbeidsplass beregnet. Kostnadene som inngår er omfanget av tilskudd og 25 % av omfanget av risikolånene.

For virksomhetsåret 2004 ligger kostnadene pr arbeidsplass skapt eller sikret på mellom 185 000 til 255 000 kroner. Dette er på nivå med årgangen før.

Kvinnerettede prosjekter er like innovative som andre prosjekter

En egen undersøkelse som ble gjort av Oxford Reseach av bedrifter som fikk tilsagn fra Innovasjon Norge i 2004 til kvinnerettede prosjekter, avliver eventuelle myter om kvinnerettede prosjekter versus andre prosjekter. Hovedbildet er at kjønn ikke utgjør en markant forskjell i prosjektenes resultater. Generelt sett ser det ikke ut til at kvinnesatsingen går på bekostning av innovasjon. Den mest fremtredende forskjellen mellom de kvinnerettede prosjektene og de øvrige kan sies å være at kvinner søker

³ I undersøkelsen har man sjekket i hvilken grad prosjektet i stor grad har medført endret atferd på 8 ulike områder som er typiske for innovasjonsatferd. Undersøkelsen viser at kundene i gjennomsnitt mener at prosjektene i stor grad har bidratt med endret atferd på 2,2 områder.

tilskudd, mens menn søker lån. Forklaringen på dette kan ligge i typen tjeneste og program det søkes på og kjennetegn ved prosjektene i seg selv.

10 år med INs kundeeffektundersøkelser

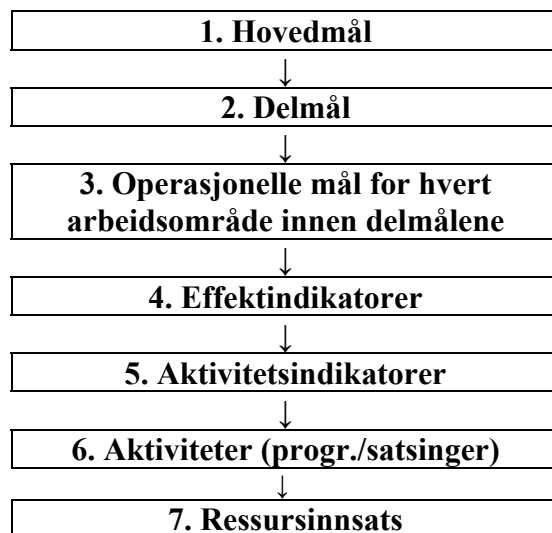
I 2008 ble det utarbeidet en bok "Kapital og kompetanse til nytte" hvor Oxford m.fl. oppsummerer erfaringene med 10 års kundeeffektundersøkelser i Innovasjon Norge, perioden 1995-2005. I denne perioden har IN hatt tre eksterne forskningsmiljøer inne. Møreforskning fra 1995-1998, Nordlandsforskning fra 1999-2002 og Oxford fra 2003 til 2005. Oxford samarbeider med Møreforskning om kommende kundeeffektundersøkelser.

Det er i boken også en vurdering av langtidseffektene av prosjektstøtte, her en vurdering av perioden 1994-1998. Det fastslås at effekter av innovasjoner tar tid, det kan hentes ut effekter også etter det har gått fire år, tidspunktet for når IN gjennomfører sine ordinære etterundersøkelser.

I Kundeeffektundersøkelsene har det etter hvert blitt utarbeidet oversikter over hvor stor andel av kundemassen som henholdsvis er driftsorienterte, utviklingsorienterte og såkalt superinnovatører. Superinnovatørene skårer høyt på flere av de indikatorene som bidrar til innovasjon – og verdiskaping. Andelen Superinnovatører øker over tid, og det lover godt mht til å hente mer innovasjon ut av kommende års kundemasse.

4. RAPPORTERING OM ARBEIDSMRÅDENE

Årsrapporten for 2008 bygger på Innovasjon Norges mål- og resultatstyringssystem (MRS-system) som ble tatt i bruk f.o.m. 01.01.2005. MRS-systemet kan settes inn i en årsaks-virkningssammenheng hvor det settes inn ressurser for å oppnå bestemte mål. Dette kan illustreres som vist i følgende skisse:

Det er utformet et hovedmål (1) for Innovasjon Norges virksomhet som er lik formålsparagrafen for virksomheten. Av hovedmålet er det avledet fire delmål (2). For hvert delmål er det angitt en rekke arbeidsområder som det er utformet operasjonelle arbeidsmål for (3). For hvert av de operasjonelle målene er det satt opp effektindikatorer som mest mulig skal gi indikasjoner på at de operasjonelle målene nås (4). De valgte aktivitets-indikatorerne (5) gir i første rekke uttrykk for omfanget av arbeidet og vil ikke direkte gi uttrykk for eller indikere at målene nås. Videre viser skissen at det settes i gang en rekke aktiviteter (6) i form av spesielle programmer eller satsinger basert på de ressursene som til en hver tid er disponible (7).

Rapportering i forhold til hovedmål og delmål vil bli ivaretatt gjennom de større evalueringene NHD og andre bevilgende myndigheter gjennomfører med jevne mellomrom.

Innovasjon Norges årsrapportering til departementene er inndelt i tre hoveddeler:

- Rapportering på effekt- og aktivitetsindikatorer for arbeidsområdene som er knyttet til de fire delmålene og de generelle føringene og hensynene som Innovasjon Norge skal ivareta (Kap 3 og 4, samt vedlegg 2 og 3).
- Rapportering om ressursinnsatsen som er knyttet til departementenes budsjettposter (Kap 5).
- Rapportering om aktiviteten innenfor Innovasjon Norges satsinger, programmer samt noen enkelttjenester/-ordninger (Framgår av heftet Detaljrapporter 2008).

Rapporteringssystemet beskriver hvilke indikatorer som rapporteringen skal omfatte og hvordan det skal rapporteres på ressursinnsats. Med utgangspunkt i denne kvantitative rapporteringen og Innovasjon Norges generelle kompetanse innen næringsutvikling og relevant bransje- og bedriftskunnskap m.v., skal Innovasjon Norge foreta analyser og vurderinger som skal inngå i rapportene til departementene, fylkeskommunene og fylkesmennene. Dette kan bl.a. omfatte spesielle utviklingstrekk knyttet til indikatorerne og ulike forhold som har påvirket utviklingen i næringslivet m.v. Videre skal analysene

omfatte en vurdering av hvordan den samlede regionale innsatsen innen spesielle næringer/bransjer samsvarer med overordnede mål og strategier i et nasjonalt perspektiv.

Sammenlignet med årsrapporteringen for 2007, har vi i hovedrapporten for 2008 prøvd å forenkle framstillingen på følgende måte:

- Sammendraget fokuserer på viktige hendelser i 2008, deretter på Innovasjon Norges virksomhet i 2008 langs ulike dimensjoner og til slutt gis en kort oppsummering av hovedinntrykket av det året vi har lagt bak oss.
- Kapitlet "Dette er Innovasjon Norge" er ikke tatt med i årets rapport siden rapporten ført og fremst henvender seg til departementene som kjenner IN godt.
- Styrets beretning er tatt ut fordi denne kun følger selskapets årsregnskap for 2008 med noter.
- Kapitlet "Oppfølging av våre samarbeidsavtaler" er tatt ut for å spare plass. Temaet er omtalt ellers i rapporten etter behov.

I det etterfølgende rapporteres det på de enkelte arbeidsområdene under hvert delmål i MRS-systemet.

4.1 Delmål 1: IN skal bidra til økt innovasjon i næringslivet i hele landet

Drivkraften og ansvaret for å skape nye innovasjoner ligger i bedriftene. Innovasjon Norges rolle er å tilrettelegge for og å stimulere til økt innovasjon gjennom å mobilisere til og utløse innovasjonsaktiviteter.

Innovasjon Norge legger til grunn en forståelse av innovasjon som innebærer: "En innovasjon kan være en ny vare, en ny tjeneste, en ny produksjonsprosess eller organisasjonsform, som er lansert i markedet eller tatt i bruk i produksjon, eller i organiseringen av denne, for å skape økonomiske verdier. Det kan også dreie seg om å finne frem til helt nye markeder."

Innovasjon skapes således på minst fire hovedområder; produkt- og tjenesteinnovasjon, prosessinnovasjon, organisatoriske innovasjoner og markedsinnovasjoner. Innovasjonsprosessen forutsetter både konkurranse og samarbeid mellom en rekke private og offentlige aktører, og foregår i det man kaller innovasjonssystemet.

I henhold til vårt mål- og resultatstyringssystem, skal Innovasjon Norge konsentrere sin innsats innenfor tre arbeidsområder for å bidra til målet om økt innovasjon i næringslivet:

1. *Entreprenørskap* er helt nødvendig for å få frem et mangfold av nye virksomheter som kan utfordre det etablerte næringslivet, og som kan utnytte nye muligheter.
2. Fra dette mangfoldet er Norge avhengig av flere bedrifter som lykkes i å realisere vekst og internasjonal konkurransekraft. Det betyr at *innovasjon i etablerte bedrifter* er et sentralt arbeidsområde for å nå målet om økt innovasjon.
3. Forbedring av bedriftenes internasjonale konkurranseevne forutsetter at de tar del i *næringsmiljøer og innovasjonssystemer* med internasjonale koblinger, der de kan utveksle kunnskap og få tilgang til leverandører, kunder, utdanning og forskning – eller stå sammen om internasjonal profilering.

I det følgende gis en oversikt over aktivitetene innenfor disse tre arbeidsområdene i 2008. Nærmere detaljer om aktivitets- og effektindikatorer samt måloppnåelse framgår av Vedlegg 2 og 3.

4.1.1 Arbeidsområde 1A – Entreprenørskap

Mål for arbeidsområdet

IN skal bidra til økt omfang av lønnsomme etableringer

1. Innledning

Utover høsten 2008 merket Innovasjon Norge sterkt tiltagende behov og etterspørsel fra næringslivet generelt, og ikke minst blant tidligfase-bedrifter, mht finansiering, kompetansetilførsel og nettverk.

Innovasjon Norge har derfor arbeidet aktivt med å påpeke utfordringer etablerere har, gi innspill til myndighetene og innrette våre tjenester best mulig i forhold til de nye behovene i markedet.

GEM rapporten (Global Entrepreneurship Monitor) måler entreprenøriell aktivitet i tidlig fase – dvs oppstart og nylig etablerte bedrifter yngre enn 42 måneder. Selv om finanskrisen har preget siste halvdel av 2008 og våren 2009 er iflg. GEM vel 250.000 mennesker i Norge (8,7 % av befolkningen) involvert i forsøk på oppstart eller i nylig etablerte bedrifter yngre enn 42 måneder. Dette er en oppgang fra 2007, da høykonjunkturen gjorde at etablerte bedrifter overbød nyetableringer for arbeidskraft slik at færre dermed valgte å satse på entreprenørskap.

Andelen etableringsforsøk har i 2007 og 2008 hatt en sterkere utvikling enn antall etableringer. Dette er en indikator på at det nå er færre som lykkes med å løse bedriften gjennom de første vanskelige fasene.

Entreprenørskapsforskningen både i Norge og i andre land viser at det blant nyetablerte bedrifter er en relativt liten andel av totalen som har sterke vekstambisjoner. For utviklingen av økonomien er imidlertid disse nyetableringene svært viktige. Ofte er disse bedriftene innovasjons- og teknologidrevet, og de er rettet mot et internasjonalt marked. Det er gledelig å konstatere at Norge de to siste årene har hatt en stadig økende andel av bedrifter med "stort vekstpotensial". Det antas at de tiltakene og incentivene som er utviklet de siste årene har virket positivt inn, spesielt er tilgangen på risikokapital, kompetanse- og nettverkstiltak i tidlig fase avgjørende mht til å realisere verdiskapingen i tidligfase for potensielle vekstbedrifter.

Denne positive utvikling vil imidlertid kunne utfordres av den pågående finanskrisen med redusert kapitaltilgang, hvilket vil kunne slå særlig sterkt ut for potensielle vekstbedrifter med langsiktig, stort og risikofyllt utviklingspotensial. For Innovasjon Norge blir det en utfordring å ha ressurser til å følge opp disse når bedriftenes egne midler er mangelfulle og uformelle investorer, egenkapitalfond og banker bidrar i vesentlig redusert grad.

2. Entreprenørskapsatsingen

Totalt ble det gitt tilsagn til entreprenører/etablerere i 2008 på i alt 859 mill. kr (i 2007 865 mill. kroner). Bevilgningene fordeler seg jevnt over mange av Innovasjon Norge sine tjenester, programmer og satsinger. Av totalbeløpet gikk hele 343 mill. kr til landbruk, i hovedsak knyttet til BU-tilskudd og lånerammer for rentestøtte. Av andre sektorer utgjør IKT 115 mill. kroner, marin 107 mill. kroner og energi og miljø 94 mill. kroner.

I 2008 ble det benyttet 10 mill. kroner til utvikling av entreprenørskapssatsingen og diverse samarbeidsprosjekter med eksterne miljøer. Alle INs distriktskontor har egne Entreprenørskapsansvarlige.

Noen aktivitetsindikatorer for 2008:

Antall søknader og bevilgninger til etablerere

Dette omfatter søknader og bevilgninger (antall og beløp) til kundetyperen *etablerere* i 2008 og omfatter alle Innovasjon Norges budsjettposter *inkludert* hoveddelen av etablererstipend og inkubatorstipend, som er omtalt i punktet under. Forutsetningen er at stipendmottakerne tilhører kundetyperen etablerere. Bevilgninger til kvinnelige etablerere er angitt spesielt.

	Søknader		Bevilgninger	
	Omsøkt beløp	Antall	Innvilget beløp	Antall
Totalt	704 653 145	1 825	384 300 628	1 221
Herav kvinner	265 697 502	823	159 177 826	599

Av de samlede tilsagn i 2008 på ca 5,2 mrd kroner, har 384 mill. kroner eller 7 % gått til etablerere. Andelen utgjorde 11 % i 2007. Som det framgår av bevilgningsstatistikken for 2008 (vedlegg), varierer andelen til etablerere betydelig mellom de ulike virkemidlene.

Av bevilgningene målt i kroner til etablerere i 2008, har 41 % gått til kvinner, mot 33 % i 2007. Kvinneandelen av *antall* tilsagn til etablerere var i 2008 49 %, mot 45 % i 2006 og 2007.

Antall søknader og bevilgninger av stipend

Dette omfatter søknader og bevilgninger (antall og beløp) av etablererstipend og inkubatorstipend og omfanget som er gitt til kvinner er angitt spesielt.

	Søknader		Bevilgninger	
	Omsøkt beløp	Antall	Innvilget beløp	Antall
Totalt	312 597 219	1 252	137 843 121	727
Herav kvinner	103 992 947	463	50 659 947	303

Det er lavere søknadsbeløp på stipend i 2008 enn i 2007, ned vel 50 mill. kroner. Innvilget beløp i 2008 er imidlertid økt med ca 14 mill. kroner. Det ble i 2008 innvilget 727 (731 i 2007) stipendier (etablererstipend + nettverkskreditt + inkubatorstipend) med et samlet støttebeløp på 137,8 (2007: 123,8) mill. kroner. I tillegg er det innvilget 186 BU-stipend (2007: 201 stk) med et samlet støttebeløp på 18,8 mill. kroner (2007: 17 mill. kr).

Nærmere om etablererstipend

I 2008 er det bevilget etablererstipend⁴ på til sammen 110,6 mill. kroner fordelt på 613 tilsagn. Formålet med stipendet er å stimulere til økt etableringsvirksomhet for å skape lønnsomme arbeidsplasser. Etablererstipendordningen gjelder for hele landet og for alle næringer, unntatt offentlig virksomhet og landbruk. I hvert fylke blir det prioritert ut fra lokale forhold og behov. Generelt sett er etableringer som innebærer introduksjon av ett eller flere vesentlig nye produkter/tjenester i markedet, en ny anvendelse av et produkt/tjeneste, en ny måte å organisere på og/eller er basert på ny teknologi, høyt

⁴ Under etablererstipend inngår også nettverkskreditt bevilget av regionale midler (kap 551 post 60) med i størrelsesorden 2,5 mill kroner. Inkubatorstipend og BU-stipend er imidlertid ikke inkludert i dette tallet.

prioritert. Blant prosjektene som har potensial for å skape lønnsomme arbeidsplasser, tas det særlig hensyn til søkere fra næringsssvake områder, kvinner og unge (inntil 35 år).

For rene etablererstipend, hvor måltallet er at 40 % av antall stipend skal gå til kvinner, var kvinneandelen av *antall* i 2008 41 % og *beløpsandelen* 37 %. De tilsvarende kvinneandelene i 2007 var 49 % av antall stipend og 45 % av innvilget beløp. Det er store forskjeller mellom fylkene når det gjelder kvinneandel. Lavest er Hordaland med 15 %, mens kvinneandelen i Sogn og Fjordane er 64 %.

Til oppfølging/opplæring av etablerere er det bevilget til sammen 2,7 mill. kroner.

Estimert sysselsettingseffekt er til sammen 2 234 personer – fordelt på 1 626 på Etablererstipend, 530 på Etablererstipend ungdom og 78 på Nettverkskreditt.

Nærmere om etablererstipend fra BU-midlene

Det ble i 2008 bevilget 186 BU-stipend (2007: 201 stipend) fra BU-midlene hvorav 137 stipend (142) gikk til kvinner (74 %). Det totale tilsagnsbeløpet utgjorde 18,8 mill. kroner (17,1 mill.) hvorav 13,8 mill. kroner gikk til kvinnelige etablerere (74 %). Tilsvarende tall for 2007 var 71 % mht antall tiltak og 69 % mht beløp.

Det ble innvilget i alt 29 etablererstipend til unge (18-35 år) i 2008 (2007: 38 stipend). Det totale tilsagnsbeløpet til unge utgjorde 2,7 mill. kroner (3,4 mill. kroner).

Nærmere om inkubatorstipend

Inkubatorstipend-rammen ble økt til 27,3 mill. kroner i 2008. Det er også innvilget 27,3 mill. kroner. Målgruppen for stipendet er personer/bedrifter lokalisert i en godkjent inkubator, og som har forretningsidéer med høyt kunnskaps- og/eller teknologinivå, som vurderes å ha et stort verdiskapingspotensial og høy risiko, og som har tjenester/produkter som kan være aktuelle for et internasjonalt marked. Hovedmålet med ordningen er å stimulere til økt etablering av konkurransedyktige, framtidsrettede og nyskapende virksomheter, som igjen kan bidra til nyskaping og næringsmessig fornyelse i næringslivet. Inkubatorstipendet er et nasjonalt virkemiddel, men KRD setter krav til distriktpolitiske effekter av ordningen. Samtidig er de fleste inkubatorer etablert i sentrale strøk og det er størst tilgang på denne type etableringer (vekst- og toppetablerere) i sentrale strøk. Innovasjon Norge tilstreber en fordeling av inkubatorstipendet som i størst mulig grad sikrer distriktpolitiske effekter.

Etablererstipend Svalbard

Det er gitt 1 tilsagn på kr 226 000 i 2008.

Viktige resultater og hendelser på entreprenørskapsområdet i 2008

Nyvekst: Innovasjon Norge utviklet og igangsatte en ny finansieringsordning "Nyvekst" i 2008. Nyvekst kommer som et resultat av endret EU-regelverk, og gir mulighet for del-finansiering av spesifikke driftskostnader. NyVekst retter seg mot det distriktpolitiske virkeområdet.

INs distriktskontorer har gjort en til dels svært grundig jobb i å identifisere og velge ut bedrifter med stort vekstpotensiale. Dette arbeidet og et nytt og litt komplisert regelverk medførte at de første tilsagn kom i løpet av annet halvår 2008. Totalt er det gitt 29 tilsagn og 20,7 mill. kroner i 2008.

HøyVekst: Innovasjon Norge har i 2008 ferdigutviklet et nytt program som heter HøyVekst-programmet. Gjennom Høyvekst-programmet ønsker Innovasjon Norge å fokusere på bedrifter med stort potensial for vekst. Det er slik at et lite antall

vekstbedrifter står for den største del av verdiskapingen i Norge. Høyvekst-programmet skal medvirke til at flere lykkes med å realisere sitt vekstpotensial mer effektivt.

Høyvekst skal, sammen med etablerte tjenester og aktiviteter i IN, bidra til å profesjonalisere og skreddersy Innovasjon Norges rolle som pådriver og sparringspartner i kundenes utviklingsprosesser. Innovasjon Norge vil gjennom en prioritering av potensielle Høyvekst-bedrifter videreutvikle en ny arbeidsform for vekstbedrifter. Høyvekst-programmet forankres på det enkelte distriktskontor og vil bygge ut kundeorienterte nettverk og kompetanseteam tilpasset den enkelte vekstbedrift.

Høyvekst programmet skal bidra til at Innovasjon Norge utvikler, synliggjør og iverksetter Beste-Praksis-prosesser mht arbeid med Høyvekst-bedrifter.

For å lykkes med Høyvekst er det også viktig å få til en effektiv bredde-satsing.

Fase- og utviklingsverktøy: Innovasjon Norge har i 2008 utarbeidet en rapport som fungerer som et verktøy til bruk i blant annet dialogen med utviklingsorienterte entreprenører. Rapporten heter "Faser i et Innovasjonsprosjekt". Fasetankegangen brukes i mye av Innovasjon Norges presentasjon av entreprenørprosessen internt og eksternt. Rapporten er også nå brukt som pensum på Høyskoler i Entreprenørskap.

Skaperen 08: TV-programmet Skaperen går nå i sin tredje sesong. Vi startet opp prosjektet i august 2008 med audition i fem norske byer og hvor mer enn 500 prosjekter ble presentert for panelet. Dette er et kraftfullt prosjekt for mobilisering av gründere og ikke minst et godt tiltak for å vise unge mennesker at det er mulig å gjøre noe selv, dersom man har en god idé. Etter forrige runde registrerte vi gjennom en undersøkelse at om lag 20.000 mennesker var blitt trigget gjennom å se på Skaperen til å utvikle ideer og etablere egen bedrift.

Kunnskapsgrunnlag: Det ble høsten 2008 besluttet at det skal settes et sterkere fokus på utvikling av kunnskapsgrunnlaget innenfor områdene entreprenørskap, design, IPR, internasjonalisering, unge og kvinner. Vi vil således systematisere vårt kompetansegrunnlag og målsettingen er at dette skal kunne anvendes som "operasjonell strukturkapital".

Samarbeid kommuner/fylkene: Innovasjon Norge har, gjennom distriktskontorene og det lokale partnerskapet, jobbet med å avklare roller, ansvar og samarbeidsform i førstelinjetjenesten. Noen kommuner har interkommunalt samarbeid, og samarbeider med oss i fellesskap, andre kommuner har vi enkeltvis avtaler med, og noen kommuner har vi ikke avtaler med. Sentralt har Innovasjon Norge samarbeidsavtale med Kommunenes Sentralforbund.

FoU – samarbeid: Rapporten "Kommersialisering av forskning" forelå høsten 2007. Det har i 2008 vært arbeidet med å konkretisere dette samarbeidet med NFR og SIVA. IN samarbeider videre med NFR, blant annet gjennom FORNY. I tillegg samarbeides det regionalt med inkubatorene og TTO-kontorene.

Møteplasser

Arbeid med etablerere er ikke minst å tilføre kompetanse og nettverk. Innovasjon Norge har utviklet egne tilbud, f.eks Etablerergrupper, Nettverkskreditt, FRAM-E, men samarbeider først og fremst med mange andre om dette. Det gjelder FORNY, det gjelder Sårkorn-selskapene etc. I denne forbindelse vil vi imidlertid spesielt trekke frem samarbeidet med Connect og Seed Forum som Innovasjon Norge også i 2008 har finansiert og hatt et godt samarbeid med. Disse tilbudene er i stadig videreutvikling.

Evalueringer

På området Entreprenørskap har Innovasjon Norge i 2008 gitt innspill til en rekke utredninger, meldinger og evalueringer, f.eks Innovasjonsmeldingen og Regionalmeldingen.

Det har vært gjennomført diverse evalueringer og oppfølginger av disse, blant annet :

- vedr Etablererstipend, Inkubatorstipend, BU-tilskudd, Oppfinner-stipend
- Etablerer.no
- Seed Forum
- Kapitalbehov for unge bedrifter
- Entreprenørskapstiltak i fylkene.

Innovasjon Norge har også evaluert tilbudene Etablerergrupper og Nettverkskreditt. På basis av dette sees det nå på muligheten for å koordinere/samordne tjenestene som baserer seg på det beste fra begge de to omtalte tjenestene.

Innenfor Entreprenørskap-fagområdet har vi også evaluert behovet for økt kompetanse innenfor området immaterielle rettigheter (IPR). Innovasjon Norge har i flere år hatt et samarbeid med Patentstyret. I 2008 har IPR fått økt fokus som følge av en nå gjennomført omorganisering av tidligere avdeling "Veiledning for oppfinnere". Dette kompetansemiljøet er nå forsterket og ytterligere integrert i distriktskontorenes kunderettede arbeid.

3. Unge i Fokus

Viktige resultater og hendelser i 2008

Piloter til mulige tjenester under utvikling:

Mentor-ordning for Unge: Ordningen er under utvikling og igangsatt med tre piloter i 2008 i hhv Troms, Sogn og Fjordane og Hordaland. Pilotene følge-evalueres for å angi "best practice". Underveisrapport er levert november 08. Samlet er det 42 deltagerer i 39 virksomheter og 27 mentorer. 22 av deltagerne er kvinner. Halvparten av deltagerne er vekst- og toppetableringer, mens 57 % har etablert ENK eller DA.

<http://www.nationen.no/meninger/Replikk/article3998728.ece>

Lønnsom kultur for Unge: Kompetanseprogram for unge kulturentreprenører. Pilotene er utviklet og rekruttert i løpet av 2008 i Finnmark, Møre og Romsdal og Telemark. Møre og Romsdal startet formelt opp med en samling i løpet av 2008. Deltagerne i Møre og Romsdal skal: Utarbeide forretningsplaner og handlingsplaner og ta disse aktivt i bruk, være kjent i sin målgruppe ved programslutt, oppnå 25 % årlig lønnsom vekst, gi en arbeidsfortjeneste på minimum Kr. 300.000,-. Det er 50 % kvinneandel.

Det har i 2008 også blitt besluttet å igangsette et eget **FRAM SI** for unge med 50 % kvinneandel av daglige ledere og 50 % unge deltagerer som vil ha oppstart i 2009.

Prosjekter:

Emax Nordic 2008: Innovasjon Norge sendte i august 40 håndplukkede deltagerer, 18-21 år, til entreprenørskapskonferanse i Örebro i Sverige. Felles for disse ungdommene er at de har spesielle entreprenørielle egenskaper og/eller lederevner. Emax Nordic gir inspirasjon, kunnskap og nettverk til de unge slik at de kan få styrket selvtilit, motivasjon og holdninger til entreprenørskap. Det var deltagerer fra 14 av 19 fylker og ca 40 % var jenter. 96 % av deltakerne svarte at de vil anbefale Emax Nordic til andre unge som interesserer seg for entreprenørskap. 82 % svarte at deres totale inntrykk av Emax var veldig positivt, mens 17 % hadde et positivt inntrykk. Deltakerne ble også spurt om hva de foretrekker å bli, hvorav 94 % svarte at de ønsket å bli entreprenør, mens 5 %

ønsket å bli ansatt i et større privat foretak. Emax Nordic førte til en del medieomtale av deltagerne. <http://dt.no/article/20080806/NYHET/923085361>

Regionale oversikter over førstelinjetjenesten: Gjennomført pilot i Rogaland ihht fase- og utviklingsverktøyet hvor det er utarbeidet oversikt over regionale aktører og kontaktinformasjon til disse. Mal er ferdig for bruk ved distriktskontorene.

Trainee-ordning for sjømatnæringen i Marint verdiskapingsprogram: Fra sommeren 2008 ble dette et tilbud for aldersgruppen 18-35 år. Tilbudet er for unge ansatt i sjømatbedrifter som skal lære mer om markedene de jobber mot eller ønsker å rette seg mot. Utekontorene der deltagerne har valgt å reise denne gangen; Frankrike, Sverige, Kina, Korea, Russland, Ukraina, Malaysia, Japan og Spania. Deltagerne starter først med språkkurs og oppholdet startet i januar 2009. Det er 7 deltagere, hvorav 4 var kvinner og 3 menn.

Bygdebygger: Målsettingen bak utnevning av Bygdebyggere var å skape fokus rundt unge etablerere i lokalsamfunnet og å løfte fram disse som gode eksempler for andre unge. Kommunen skulle få satt søkelys på sine egne etableringstilbud, næringsutvikling og nytenking blant unge med ideer, skaperkraft og engasjement for bygda si. Prosjektet ble i 2008 omstrukturert og innrettet med flere interesserte samarbeidspartnere. I desember 2008 ble imidlertid prosjektet besluttet terminert pga manglende interesse blant kommunene.

ITM: I International Trade Management (ITM) deltok 5 norske bedriftsdeltakere i Leonardo da Vinci-programmet finansiert som en del av satsingen Unge i Fokus. Det ble rekruttert 2 kvinner og 3 menn.

Strategisk samarbeidspartner Ungt Entreprenørskap:

Unge i fokus hadde flere samarbeidspartnere i 2008, men Ungt Entreprenørskap er en strategisk samarbeidspartner innenfor satsingen. Mange av distriktskontorene har nært samarbeid med Ungt Entreprenørskaps fylkesforeninger. Samarbeidet på nasjonalt nivå er utvidet i 2008. Unge i fokus og Ungt Entreprenørskap samarbeidet nasjonalt i 2008 om:

- **NM i studentbedrift i 2008**, (Juryarbeid, ansvar for Innovasjonsprisen, foredrag under seminar på NM, tok imot vinnerne til et miniseminar i Innovasjon Norge i etterkant av arrangementet)
http://www.ue.no/pls/apex/f?p=16000:1003:1536490581304656:::1003:P1003_HID_ID:6493
- **Kvinner, Ambisjon og Nyskaping** (KAN) for utvalgte jenter i studentbedrift, 3-årig program.
- **Entreprenørskap i høyere utdanning**, 3-årig samarbeid med ambisjon om et 4. år.
- **Handelsteknisk opplæring for elever og lærere**, løpende samarbeid.
http://www.ue.no/pls/apex/f?p=16000:1003:2511253666943884:::1003:P1003_HID_ID:8017

Det har også vært kjørt lokale prosjekter ved distriktskontorene slik som Alkymisten, gründerlab, inkubator osv med spesielt mange unge deltagere.

Det er i år for første gang samlet årsrapporter for Unge i fokus fra alle distriktskontorene. Rapportene viser at det er store variasjoner i tilbud og aktivitetsnivå som er spesielt rettet mot målgruppen. Det er også store variasjoner i ambisjonene for 2009. Dette vil bli vurdert av ledelsen i 2009. Mangel på NHD-midler i sentrale strøk hindrer dessuten satsingen i å bidra til finansiering av prosjekter utenfor det distriktspolitiske virkeområdet.

Økt andel finansiering til unge: Finansiering til prosjekter drevet av unge økte totalt med 100 millioner til 719 mill kroner fra 2007 til 2008.

4. Kvinner i Fokus, tiltak rettet mot kvinner som etablerere

Viktige resultater og hendelser i 2008

Innenfor den integrerte satsingen ble kvinner særlig prioritert innenfor sektorene landbruk, reiseliv og kulturnæringene i 2008. De program/tjenester som i 2008 hadde et ekstra kvinnefokus var FRAM, BIT, Arena/NCE og OFU/IFU.

Andelen av låne- og tilskuddsmidlene som er definert som kvinnerettet, har endret seg fra ca 1,1 mrd kroner i 2006 (24 %) til 0,9 mrd. kroner i 2007 (19 %) og til nær 1,4 mrd. kroner (27 %) i 2008. Av økningen fra 2007 til 2008 knytter 0,2 mrd kroner seg til lavrisikolån, 0,2 mrd. kroner til risikolån/tilskudd og 0,1 mrd. kroner til lånebeløp for rentestøtte i landbruk, kompensasjonstilskudd for bortfall av redusert arbeidsgiveravgift mv. Det er vårt inntrykk at både fokus på kvinnerepresentasjon fra INs side og en reell endring i styresammensetningen i bedriftene forklarer mye av økningen.

Våren 2008 ble det fremlagt en evaluering av Kvinner i fokus og Nettverkskreditt. Det generelle inntrykket av evalueringen er at tjenestene i Innovasjon Norges kvinnesatsing fungerer relativt godt innenfor sine respektive fokusområder, og at brukerne generelt er tilfredse. Tjenestene opplever generelt stor pågang, og brukerne er stort sett fornøyde. Det er imidlertid rom for forbedringer og disse blir fulgt opp av Innovasjon Norge.

Innovasjon Norges særskilte kvinnesatsing hadde i 2008 følgende tjenester rettet mot *kvinner som etablerere*:

Fyrtårn

Fyrtårn er et leder- og bedriftsutviklingsprogram for kvinner som allerede har lyktes som bedriftseiere eller bedriftsledere. Målsettingen er å få frem kvinner, bidra til å videreutvikle deltakerbedriftene, synliggjøre dem, bygge nettverk, samt motivere andre kvinner til å starte og utvikle egen virksomhet.

Programmet startet i 2000 og totalt har det deltatt 160 Fyrtårn. Deltakerne har kommet fra hele landet og representerer mange ulike bransjer. Det startet et nytt program med 19 deltakere i 2008. Det ble dessuten arrangert en Fyrtårnkonferanse i 2008.

Nettverkskreditt

Målet med Nettverkskreditt er å styrke etablererprosessen for å bidra til at det skapes flere nye og lønnsomme bedrifter. Dette er en ordning for småetablerere og gir tilbud om lånekapital, kompetanse og nettverk. Nettverkskreditt er ikke et ensartet tilbud i hele landet. Det er tilpasset regionale prioriteringer med ulik organisering.

Det er ca 265 Nettverkskredittgrupper på landsbasis. Disse hadde over 1.320 aktive medlemmer. Lånekapitalen er på 53 millioner kroner. I 2008 ble det etablert 33 nye grupper. Hver gruppe har fra 5 til 7 medlemmer.

På slutten av 2008 ble det besluttet mange tilsagn om nettverkskreditt av den landsdekkende ordningen, bevilget under kap 2421 post 50, slik at nær 9,5 mill kroner herfra ble brukt på nettverkskreditt.

"Gründergrupper" blir en ny nasjonal tjeneste for hele landet som lanseres i 2009. Essensen i denne nye tjenesten er prosessveiledning og kompetanseoverføring til grupper av gründere på samme måte som i nettverkskredittgruppene, men gründergrupper får ikke tilgang til finansiering.

Akademikerbedrift

Akademikerbedriften har som målsetting at flere humanister og samfunnsvitere starter egen virksomhet. Prosjektet tilbyr kontorplass i et tilrettelagt fellesskap, oppstartstipend, etableringskurs og oppfølging. I 2008 ble IKADA-inkubatoren i Oslo nedlagt i sin nåværende form. Inkubatoren i Bergen videreføres.

5. IPR-arbeidet i Innovasjon Norge

Et IPR-fagnettverk ble etablert i IN 1.9.08 som et ledd i prosessen for å styrke arbeidet med immaterielle rettigheter i Innovasjon Norge. Hensikten er å tilgjengeliggjøre i større grad enn tidligere Innovasjon Norges kompetanse om immaterielle rettigheter (IPR) i regionene. Målet er å få flere bedrifter til å bruke IPR i sin forretningsutvikling og dermed øke deres verdiskaping og innovasjonsevne.

Den tidligere avdeling med det operative ansvaret for IPR i Innovasjon Norge, Veiledning for Oppfinnere (VfO), ble nedlagt som et ledd i opprettelsen av IPR-fagnettverket. Virksomheten og tjenestetilbudet som VfO forvaltet ble lagt ned 1.09.08 og kapasiteten ble overført til distriktskontorene. Bakgrunnen for omorganiseringen er regjeringens politikk for immaterielle rettigheter uttrykt i Innovasjonsmeldingen (st.meld.nr.7, 2008-2009). Styrking av det offentlige virkemiddelapparatets veiledning om immaterielle rettigheter fremheves som en viktig tiltak for å øke innovasjonsevnen blant norske bedrifter.

IPR fagnettverk struktur

IPR-Fagnettverket består av åtte regionansvarlige fordelt på ni regioner, tolv kontaktpersoner i distriktskontorene og tre årsverk i et kjerneteam for IPR under Oslo og Akershus kontoret med nasjonale oppgaver, se figur. Det ble i tillegg utnevnt en fagansvarlig leder for IPR-området som får ansvaret både for utvikling av Innovasjon Norges politikk om IPR, samt verktøy, tjenester, kunnskapsgrunnlaget og myndighetsdialog.

Det nye IPR-Fagnettverket leverer hovedsakelig to tjenester knyttet til immaterielle rettigheter – IPR-Nyhetsgranskning og IPR-Rådgivning. Målgruppen for disse tjenestene er etablerere og små og mellomstore bedrifter med behov for råd om beskyttelse av immaterielle verdier, og utnyttelsen av rettighetene i forretningsutviklingen.

Divisjon Tjenester og Programmer i samarbeid med IPR-Fagnettverket og HR har utviklet et IPR-Kurs i to moduler som inngår i IN-Akademiet, et tiltak for utvikling av kompetansen for Innovasjon Norges ansatte. IPR-kurset ble lansert i desember 2008 i Oppland og Hedmark med vellykkede resultater. IPR-kurset blir tilbudt til alle DK'er og vil holdes i de fleste fylkene i løpet av 2009.

Case fra 2008:

Global Sourcing & Logistics AS har utviklet og kommersialisert EFP Systemet (Electric Fire Prevention System), en ny type brannsikringsystem som detekterer og stopper branntilløp i elektriske anlegg før brann bryter ut, altså proaktivt. Selskapet har inngått samarbeidsavtaler på markedsføring, salg og installasjon av teknologien med store aktører i markedet som Moeller Electric, EI-Proffen, ICAS, Bravida og Cenika. I tillegg benyttes teknologien av aktører som forsikringselskapet IF og er i forhandlinger med bl annet Telenor og flere kommuner og etater. Selskapet har solgt 150 systemer til store virksomheter i Norge og vil satse internasjonalt i første omgang med distribusjon i Sverige.

Systemet kan monteres i alle typer eltavler og sikringssskap, samt andre risikoområder i det elektriske anlegget. Brann i eltavler og sikringssskap antas å være årsaken til hver 7. brann i Norge, eller ca. 15 % av alle branner uavhengig av brannårsak. I dag eksisterer det ingen tilsvarende brannhindrende løsninger for eltavler.

Innovasjon Norge har bidratt med rådgivning i forbindelse med beskyttelse av immaterielle verdier, særlig strategi for beskyttelse av teknologien, valg av forretningsstrategi, markedsstrategi, finansiering og internasjonaliseringsstrategi. Noen av aktivitetene som Innovasjon Norge har finansiert er utvikling, patentering, godkjenning og testing av systemet.

"Vi kan med trygghet si at Innovasjon Norges bidrag i denne tidlige fasen har vært en avgjørende faktor til den suksess vi opplever nå"
(Klemet Ingvar Gaski Global Sourcing & Logistics AS)

Bilde av EFP Sentralen Global
Foto: Sourcing & Logistics AS

6. Såkornfondene

Kommersialisering av innovative prosjekter i nyetablerte bedrifter begrenses ofte av tilgangen på risikovillig kapital. Såkornfondene bidrar til å etablere innovative, konkurransedyktige vekstforetak gjennom å øke tilgangen på kompetent kapital og kompetanse til slike prosjekter.

Innovasjon Norge har bidratt til etablering av tre såkornordninger med 16 såkornfond.

- Den første såkornordningen (Såkornfond 98) ble etablert i 1998 og en økonomisk ramme på 780 mill. kr fordelt på seks fond, hvorav ett er konkurs.
- Den distriktsrettede såkornordningen (Distriktsrettede såkornfond 06) har en økonomisk ramme på 1 110 mill. kr fordelt på seks fond, hvorav ett ikke er etablert.
- Den landsdekkende såkornordningen (Landsdekkende såkornfond 06) har en økonomisk ramme på 1 350 mill. kr fordelt på fire fond.

Såkornfondene investerer i nyskapende norske bedrifter som befinner seg i en tidlig utviklingsfase. Såkornfondene går inn med egenkapital i risikoprosjekter med stort verdiskapingspotensial. Fondene selger seg normalt ut når porteføljeselskapene har synliggjort verdiene og har behov for nye eiere som kan bringe selskapet videre. Innovasjon Norge bidrar med ansvarlige lån til såkornselskapene og noe administrasjonsstøtte til de distriktsrettede såkornfondene.

Kort status ved utgangen av 2008:

For de operative såkornfondene i de to nye såkornordningene har det store prosjektilfanget blitt videreført i 2008. Tilgang på gode prosjekter har også ført til en noe høyere investeringstakt enn opprinnelig antatt og dermed noe høyere trekk på det ansvarlige lånet fra Innovasjon Norge.

Et såkornfond for Innlandet (Østlandet) på totalt 114,6 mill. kr ble utlyst november 2008. Det gjennomføres møter med de aktuelle forvaltningskandidatene for å avklare om disse er kvalifiserert og om de har mulighet til å hente inn den private delen av kapitalen.

De fleste såkornfondene har gjennomført flere investeringer, både førstegangs- og oppfølgingsinvesteringer. Innovasjon Norges fokus er nå å assistere fondene med "best-practice" forvaltningskunnskap og mot relevante bransje- og internasjonale nettverk. Dette gir fondene gode muligheter til å videreutvikle porteføljeselskapene og forhåpentligvis skape flere vellykkede investeringer. Noen av fondene opplever at det er utfordrende å oppnå tilfredsstillende avkastning på investeringene i porteføljeselskapene og det er reell fare for at noen av fondene ikke vil bli i stand til å tilbakebetale det ansvarlige lånet fullt ut.

4.1.2 Arbeidsområde 1B - Innovasjon i etablerte bedrifter

Mål for arbeidsområdet

IN skal bidra til økt innovasjonsevne og -takt

Nedenfor følger en kort gjennomgang av de viktigste aktivitetene i 2008 innenfor de ulike satsingene og programmene som kommer inn under arbeidsområdet.

1. Kvinner i Fokus, tiltak rettet mot kvinner i etablerte bedrifter

Viktige resultater og hendelser i 2008

Innovasjon Norges særskilte kvinnesatsing hadde i 2008 følgende tjenester rettet mot kvinner i etablerte bedrifter:

Ledermentor

Ledermentor er en lederutviklingstjeneste for kvinnelige ledere hvor hver deltaker (adept) får sin egen mentor. Målsettingen er å få flere kvinner inn i høyere lederposisjoner og styrer ved å støtte dem i deres karriereutvikling.

Programmet startet i 2001 og det har deltatt 304 kvinner og menn enten som adepter eller mentorer. Ledermentor Øst, Vest og Nord ble avsluttet i 2008. Hvert av programmene har deltakelse av 16 adepter og 16 mentorer.

Styrekandidater

Dette er en kompetansehevingstjeneste for potensielle styremedlemmer. Formålet er å bidra til profesjonalitet i styrerommene. På den måten legges det til rette for innovasjon og nyskaping i næringslivet basert på kompetanse, nettverk og mangfold.

Alle deltakere som har gjennomført kompetansehevingskurs og bestått eksamen blir tilgjengelig i Innovasjon Norges Styrekandidatbase. Her kan de som ønsker å rekruttere nye styremedlemmer gå inn og finne godt kvalifiserte styrekandidater til sine styrer.

Styrekursene har siden starten i 1999 hatt ca. 3.000 deltakere fra alle fylker og bransjer. I 2008 ble det arrangert 10 kurs med ca 280 deltakere. Det er nå nesten 2.200 kvalifiserte kvinner og menn som er søkbare i Styrekandidatbasen. Mer enn 80 % av kandidatene har både leder- og styreefaring. Effektstudien for 2007 viste at 38 % i basen fikk forespørsel om styreverv siste år. I 2008 ble det gjennomført en kampanje for å øke rekrutteringen fra basen.

GRO-programmet

GRO-programmet ble lagt på vent i 2008 for en avklaring i forhold til ESAs Likestillingsdirektiv. Fra 2009 vil det bli laget en ny innretning med tilgang til forprosjektmidler som kan åpne adgang til andre ordinære veksttjenester.

2. Våre ni prioriterte sektorer

2.1 Olje og gass

Det ble i 2008 igangsatt et flerbedriftsprosjekt mot Brasil. Hensikten med dette var flerdelt. 1) Vi ønsket å benytte kravet satt til operatører på brasiliansk sokkel om avsetning av omsetning til FoU. 2) Vi ønsket å benytte denne muligheten til å nå våre mål satt til økt internasjonalisering av våre O&G IFU`er og sist, men ikke minst 3) Vi

ønsket stordriftsfordelene vi ville ha som organisasjon for å gjøre dette mot flere norske bedrifter samt selskapenes egne fordeler ved å stå sammen (erfaringsoverføring, komplementære tjenester, etc). Tilbakemeldingene har til nå bare vært positive, og prosjektet videreføres etter planen.

Det er videre etablert "kunnskapshjemhentingsprosjekter" på olje/gass gjennom våre kontorer i St Petersburg, Brasil, London og Shanghai.

2.2 Helse

Oslo Cancer Cluster (OCC), som er den viktigste biomedisinske industriklyngen i Norge, har hatt betydelig fremgang siste 12 måneder. IN har bistått i stor grad innen profilering, tilførsel av kompetanse og direkte arbeid for medlemsbedriftene.

Samarbeidsavtalen med ShDir, RHF og NFR vedr. behovsdrevet innovasjon i helsesektoren, ble undertegnet i juni. I lys av denne milepælen i regjeringens 5-årige helseinitiativ har IN i 2008 igangsatt flere aktiviteter rettet mot medtech-relatert innovasjon.

2.3 Energi og miljø

Flerbedriftsprosjektet "Vind og hav" ble satt i gang i 2007 og videreført i 2008. Så langt er tilbakemeldingene fra de 10 deltakende bedriftene gode og de ønsker en videre oppfølging fra IN når prosjektet avsluttes sommeren 2009.

Flerbedriftsprosjektet "Rent Vann" ble satt i gang i 2008 med 8 deltakende bedrifter fra hele landet. I sammenheng med oppstarten av dette prosjektet ble det laget en rapport som samler markedsinformasjon og rammebetingelser i 6 sentraleuropeiske land og 4 land i Asia. Denne rapporten ble publisert høsten 2008.

Våren 2008 ble det satt i gang et forprosjekt for å kartlegge interessen for et omdømme-prosjekt for bransjen. Responsen fra bedriftene og interesseorganisasjonene var svært positiv og et hovedprosjekt vil bli satt i gang i 2009. Dette prosjektet må sees i sammenheng med etableringen av IntPow som vil skje på nyåret 2009.

Kronprins Haakon sto for den høytidelige åpningen av konferansen som ble arrangert i samarbeid med Enova og Forskningsrådet. Innovasjon Norge hadde en egen parallell sesjon om næringsutvikling på konferansens andre dag av "Energiuka", som ble arrangert for første gang i 2008.

Under Bioenergidagene 2008 deltok Innovasjon Norge både med en rapport fra et nylig avsluttet hjemhentingsprosjekt samt med en liten stand. Innovasjon Norge deltok også på E-world i Essen og på Hannovermessen. Videre organiserte INs utekontor norske fellesstands på All Energy Messen i Aberdeen og Poleko i Warszawa. Messen og konferansen ScanRef ble arrangert for første gang i oktober 2008 i regi av Varemessen, DnBNor og Sundal Collier. Innovasjon Norge var aktivt med i planleggingen og gjennomføringen av arrangementet og hadde en egen stand.

2.4 IKT

Samarbeidet med bransjeorganisasjonene Abelia og IKT-Norge er utviklet videre i løpet av året, noe som har resultert i flere fellesprosjekter i forbindelse med messer, studieturer, "SearchSummit"/konferanse på søketeknologi m.m. Fokusområdene har vært: Mobile løsninger, offentlig anvendelse av IKT (særlig innen helse) – kobling mot BIT- programmet og Arena/NCE. Oppfølging av Arena-prosjektene Trådløs Framtid, IKT-Grenland og Miljøvennlig Energihandel i Halden har vært prioritert.

2.5 Maritim utvikling

Tilskuddsprogrammet Maritim utvikling hadde i 2008 et spesielt stort forbruk med 80 % forbruk over rammen. Dette var mulig pga overførte rammer fra et mindreforbruk i 2006 og 2006. I hovedsak gikk midlene i 2008 til utviklingsprosjekter i den maritime ustyrsindustrien.

I 2008 fikk Innovasjon Norge en ny ordning med tilskudd og innovasjonslån rettet mot nærskipfartsområdet. Ordningens ramme ble redusert fra 25 mill. kroner til 17,5 mill. kroner. Rammen ble 100 % utnyttet, mest i form av tilskudd til utviklingsprosjekter, men nær 30 % gikk til tapsfond for landsdekkende innovasjonslån knyttet til at det ble gitt lån ca 15 mill. kroner til sektoren.

Innovasjon Norge sammen med Skipregistrene, Sjøfartsdirektoratet og aktører i den maritime næringen, utarbeidet i 2008 forslag til en maritim omdømmestrategi for den maritime næringen.

Innovasjon Norge utarbeidet i 2008 en spesiell brosjyre om de tjenestene som er mest aktuell for næringen. Brosjyren ligger ute på Innovasjon Norges internettsider.

2.6 Landbrukssatsingen

Samlet sett utgjør landbrukssatsingen 1,95 milliarder kroner (inkl låneramme rentestøtte) fordelt på knapt 3 100 tilsagn. Dette utgjør 38 % av Innovasjon Norges finansielle tjenester. Antall tilsagn er uendret i forhold til 2007, mens bevilgningene er økt med 250 millioner i forhold til 2007. Økningen skyldes hovedsak økte bevilgninger av lavrisikolån og låneramme rentestøtte. Midler fra Landbruks- og matdepartementet utgjør knapt 1,3 milliarder kroner (inkl låneramme rentestøtte).

Innen *Verdiskapingsprogrammet for mat* er det etablert et utvidet tilbud til erfarne bedrifter som ønsker å vokse (vekstbedriftene). Satsingen ble lansert av landbruks- og matminister Lars Peder Brekk oktober 08, og er en del av regjeringens mål at innen 2020 skal 20 % av omsatt mat i dagligvarehandelen være norske matspesialiteter.

Innovasjon Norge har videre hatt en sentral rolle de store i mat- og profileringsarrangementene *Matstreif* (Oslo, okt 08), *Internationale Grüne Woche - IGW* (Berlin jan 08) og *Bocus d'Or Europe* (Stavanger, juli 08).

Innenfor *Trebasert innovasjonsprogram* er satsingen med regionale pådrivere for å stimulere til økt innovasjon i bedriftene videreført og intensivert i 2008. Programmet har i tillegg fått utvidet rammen for 2009 med 20 mill. kroner gjennom regjeringens tiltak for arbeid som ble lagt fram 26. januar 2009.

For det tidligere treprogrammet har Innovasjon Norge lagt ned store ressurser i gjennomgang av saker som følge av kjennelsen i ESA om at programmet ikke var forenlig med EØS avtalens bestemmelser om statsstøtte.

Innen *Bioenergiprogrammet* er det vekst på alle viktige områder i 2008. For første gang er etterspørselen etter investeringsmidler vesentlig større enn den årlige tildelingen. I tillegg til økning i bruk av midler, øker også energimengde konvertert til bioenergi. Det ble i siste halvår arbeidet mye med forberedelser for notifisering av Bioenergiprogrammet. ESA godkjente notifiseringen 18. februar 2009.

Utviklingsprogrammet for grønt reiseliv har opplevd økt interesse, og det er igangsatt flere spennende utviklingsprosjekter. Markedsføringsprosjektene og temaprojektene er videreført med godt resultat.

Videre er det igangsatt evalueringer både av Verdiskapingsprogrammet for matproduksjon og Fylkesvise bygdeutviklingsmidler.

Finanskrisen

Landbrukssektoren som helhet er foreløpig i begrenset grad berørt av finanskrisen. Byggesektoren er imidlertid sterkt berørt, og nedgangen i byggesektoren slår nå direkte ut i redusert aktivitet for både tremekanisk sektor og skogbruksnæringa. Nedgangen blir ekstra merkbar siden aktiviteten har vært spesielt høy de 2-3 siste årene. En del bedrifter ser imidlertid nå muligheter til å bruke lavjonjunktoren positivt. Utviklingsaktiviteter som har ligget på is tas fram og flere ønsker nå å benytte muligheten til å gjennomføre opplæringstiltak. Trebasert innovasjonsprogram vil sammen med næringen øke aktiviteten på områder som bidrar til utvikling og som samtidig kan hjelpe bedriftene over "kneika" de nå opplever. Stortinget har som del av finanspakken lagt til rette for økt innsats både på Trebasert innovasjonsprogram og til Bioenergiprogrammet.

Det forventes at også andre deler av satsingen vil kunne oppleve både stagnasjon i etterspørsel og problemer med å få finansiert utviklingsprosjekter.

Case: Trebasert innovasjonsprogram og VSP mat

Balkongene i den nye operaen i Oslo er et godt eksempel på innovasjon i praksis. Trebasert innovasjonsprogram og NHO initerte et samarbeid mellom arkitekter og produsenter i en tidlig fase. Samarbeidet resulterte i at Djupevåg båtbyggeri AS sammen med Bosvik AS fikk ansvaret for arbeidet med levering av prefabrikerte treelementer til himlingsovalen, balkongforkanter og bølgevegger i den store salen i Operaen. De vant fram i konkurranse med 8 andre tilbydere, mange av dem utenlandske. Kontrakten var på hele 28 millioner kroner.

Foto: Statsbygg

Foto: Kari Dal

Rørosmeieriet er et eksempel på et langvarig samarbeid med Verdiskapingsprogrammet for mat som nå bærer frukter. Tradisjonsmatretter kombineres med moderne produksjonsmetoder samtidig som den gode smaksopplevelsen bevares, og det brukes ny og tidsriktig emballasje. Produktspekteret er melke- og osteprodukter med utspring i tradisjonsmat fra Røros-traktene.

2.7 Kultur- og opplevelsesnæringene

Arbeidet med å operasjonalisere satsingen og tilpasse Innovasjon Norges tjenester for kultur- og opplevelsesnæringene har fortsatt i 2008. Det er blant annet gjennomført en kartlegging av én av de nye næringene, dataspillnæringen. Kartleggingen viser verdiskapingspotensialet i verdikjeden(e), ulike forretningsmodeller, potensielle næringsklynger og eksempler på innovasjon i dataspillnæringen. Det planlegges

tilsvarende kartlegginger av de andre prioriterte kulturnæringene musikk, film, design og arkitektur.

Innovasjon Norge har arbeidet aktivt for å etablere et nettverk for norsk mote. Med åpningen av Norsk Mote Institutt i februar 2009 vil denne innsatsen kunne bidra til å gjøre norsk motedesign til en anerkjent merkevare, virke fornyende og gi økt markedsmessig konkurranseevne for norske produsenter og distributører.

Norge var representert på designutstillingen 100 % Norway under den årlige London Design Festival i september. Her deltok om lag 30 norske produsenter og designere innen møbel- og interiørdesign, og Innovasjon Norge var en aktiv samarbeidspartner. Utstillingen har høstet stor oppmerksomhet i britisk og internasjonal designpresse og bidratt til å øke interessen og kunnskapen om norsk design både i Storbritannia og andre land.

Planleggingen av deltakelsen på 100 % Norway i London høsten 2009 er godt i gang, og det vurderes denne gangen om konseptet kan inngå som en tjeneste i omdømmesatsingen til Innovasjon Norge. Dermed vil den lettere kunne vises også i andre land. Gjenbruk av fjorårets utstilling ble gjennomført som pilot i Torino høsten 2008, med godt resultat.

FRAM kultur er etterspurt i kultur- og opplevelsesnæringene, og det er startet opp flere nye prosjekter i 2008. Fra programmet ble utviklet og til nå er det 22 prosjekter som er avsluttet, som pågår eller er under planlegging. Det er også utviklet et eget FRAM for kulturhåndverkere med oppstart av pilot i Nordland i februar 2009.

2.8 Marin satsing

Finanskrisen gir betydelige problem for næringen som er nesten 100 % eksportavhengig. I de viktigste markedene reduseres kjøpekraften og billige substitutter fra andre land vinner priskonkurransen i flere markedssegmenter, blant annet innen hvitfisk, hvor fersk torsk havner i priskonkurranse med vietnamesisk pangasius. Manglende produkt differensiering for norske sjømatprodukter antas å forsterke problemene.

Tiltak fra IN er økte garantier for førstehåndsomsetning. Garantiene administreres av fiskesalgslagene og kompenserer for noe av industriens problemer med lange betalingstider i markedene, økt kapitalbinding og lite hjelp fra bankene. I noen grad kan imidlertid garantiene også virke til at fiskekjøpere opprettholder kjøpeaktivitet lenger enn de burde.

Innenfor marin sektor har Innovasjon Norge i 2008 bidratt med ca 1 mrd kroner i nye tilsagn, hvorav ¾-deler er lavrisikolån, som først og fremst er rettet mot å bidra til god langsiktig finansiering av næringen.

Marint verdiskapingsprogram

Kommersielle, forpliktende nettverk mot marked, med fokus på SMB.

Bedriftsnettverk

Målet er 30 nye forprosjekt og 10 nye hovedprosjekt årlig. Antall etablerte hovedprosjekt ligger således på 150 % av mål. De 15 hovedprosjektene bevilget i 2008 omfatter 75 bedrifter, og fordeler seg geografisk langs hele kysten.

Kompetanseprogram

Kompetanseprogrammet er gjennomført av NHH med 5 intensive samlinger som går over ett år, deriblant en utenlandssamling som ble arrangert av IN DU London og IN DU Paris, i samarbeid med NHH. Kurset er lagt på batchelornivå, og gir 30 studiepoeng.

Hovedfokus i programmet er markedsorientering – strategiutvikling, organisering, merkevarebygging, markedsføring og alliansebygging. Første kull gikk i 2007, og andre kull avsluttet studiet 5. desember 2008. Også i 2008 var kurset fulltegnet med 29 personer og 37 % kvinner. Oppsummering fra 2008 er tilnærmet 100 % måloppnåelse (28 av 29 personer gjennomførte og bestod eksamen). Deltakerne etterspør allerede oppfølgingsmodul. Nytt kompetanseprogram er startet opp 5. februar 2009, med 30 deltakere fra hele landet, og kvinneandel på 40 %.

"Kurset hadde høy faglig kvalitet og særlig den internasjonale biten var interessant. Deltakelsen gav oss et verdifullt nettverk og det sosiale opplegget var fantastisk. Kunnskapet fra kurset er noe vi kan bruke direkte både i den daglige jobben, men også sekundært for å vite hvordan vi kan hjelpe kunder og kundens kunder med deres problemstillinger. Jeg har anbefalt kurset på det varmeste til mine relasjoner, til kunder, kolleger og andre bekjente i bransjen."
(Kate Furhovden Stenerud, BioMar AS, deltaker Kompetanseprogrammet 2008).

Deltakere på kompetanse-programmet, 2008

Traineeordning

Ordningen ble ferdig utviklet i 2007 med Apriori som leverandør. De første traineene ble utplassert ved årsskiftet 2007/2008. I alt er det valgt ut 9 traineere, i første omgang etter rekrutteringsprosesser. Traineene har gjennomgått flere samlinger hvor temaene var teambygging og utforming av målrettede handlingsplaner for utenlandsoppholdene. Mål for 2008 er oppnådd med kompetanseoverføring fra marked koordinert av INs utekontor.

Felles internasjonaliseringstiltak

Målet er å overføre markedskompetanse til norske bedrifter. I dette arbeidet utnytter vi hele organisasjonen, kontorene i utlandet, distriktskontorene i Norge og hovedkontorets Matavdeling (LAMA) sammen med Messeavdelingen. Vi samarbeider nært med EFF.

Dette er omdømmebygging internasjonalt for marin næring. Budskapet er at norske sjømatbedrifter er en foretrukket og langsiktig partner for kjøperne i internasjonale markeder. Bærekraft står sentralt. Målet med dette verktøyet er nådd, bedriftene i næringen har fått viktig stimulans til profilering og omdømmebygging internasjonalt.

Tiltak i 2008 var organisering av arenaer hjemme og ute. Viktige sjømatmesser hvor vi har har profilert Innovasjon Norge og norsk sjømatnæring: European Seafood Exposition, Brussel, World Food Moscow, SIAL, Paris, NorFishing, Trondheim, Seoul Food and Hotel Exhibition og China Fisheries and Seafood Expo. På de største messene arrangerte vi også markeds- og fagseminarer for norske sjømatbedrifter.

I tillegg ble sjømat tungt profilert under kokkekonkurransen Bocuse d'Or Europa som gikk av stabelen i Stavanger juli 2008. Innovasjon Norge hadde ansvaret for profileringsprosjektet på vegne av 4 departementer og Innovasjon Norge.

Områder med omstillingsbehov

Dette verktøyet ble utformet i 2007 i samarbeid med fylkeskommunene langs kysten og Innovasjon Norges distriktskontor. I mai 2008 startet fase 1 og det ble det arrangert oppstartssamlinger i sju regioner med til sammen 25 kommuner. I startfasen ble lokale konkurransefortrinn, bærekraftig utvikling i et utvidet begrep og samarbeid mellom forskjellige næringer satt på dagorden. Målet er å skape ny optimisme med varige, lønnsomme lokale aktiviteter som skal nå ut til et globalt marked. Totalt 199 personer fordelt på 164 bedrifter har vært involvert på bedriftssamlingene.

I november 2008 gikk vi i gang med fase 2, hvor bedriftene får individuell konsulenthjelp til å konkretisere sine ideer og konsept. Videre bistår konsulentene med

prosjektplanlegging og finansieringssøknad til Innovasjon Norge. I dag jobbes det med 52 konkrete prosjekter langs Norges kyst i programmet og flere står på trappene. Bedriftene vil kunne få bistand til sine ideer og prosjekter helt frem mot sommeren 2010.

Utviklingstiltak

Innovasjon Norges største fortrinn ligger i kobling mellom utekontorenes markedskompetanse og distriktskontorens kunnskap om bedriftene. Det er derfor satt igang flere nye prosjekter som starter opp med konkretisering av markedets krav og muligheter. Denne fase gjennomføres av utekontoret som direkte oppsøker markedsaktører for å kartlegge deres behov og strategi for utvikling av sin omsetning av sjømatprodukter. Oppfølgingen skjer gjennom distriktskontorene som identifiserer bedrifter som kan tilpasse seg markedskravene. Signalene fra kjedene i markedene er at de ser muligheter ved å utvikle kunderelasjoner direkte med norske produsenter. I 2008 er det startet opp et stort utviklingsprosjekt "Markedstorsk" etter denne modellen. Annet prosjekt etter samme mal er startet opp mot stor HoReCa kjede som dekker Polen og store deler av Europa. Tilsvarende er også planlagt for sjømatmarkedene i Frankrike og BeNeLux.

Innsats på området eksport av teknologi og kompetanse for utnyttelse av marine ressurser: Et pilotnettverk av teknologileverandører som startet opp i 2007 har avsluttet forprosjektfasen i 2008. Videreføring av et større hovedprosjekt vurderes og Innovasjon Norge har som forutsatt for prosjektet mottatt innspill på strategi for bruk av virkemidler inn mot denne næringen. En viktig konklusjon på dette området er at Innovasjon Norge i særlig grad må vektlegge bærekraft. Dette fordi næringen retter seg mot utvikling av nye næringsområder i den tredje verden. Konsekvensene både sosialt, økologisk og økonomisk er derfor betydelige. Et godt omdømme er derfor en forutsetning.

Utfordringer fremover

Implementering av MVP og sjømatstrategien i Innovasjon Norge slik at strategien gjøres gjeldende for alle tjenester rettet mot sjømatnæringen, er fortsatt en utfordring, og har høyeste prioritet. Her er utvikling av kommunikasjonsplan i samarbeid med Fiskeri- og kystdepartementet et viktig element.

Det er etablert en Nasjonal arbeidsgruppe som består av representanter fra Fiskeri- og kystdepartementet, Norges Forskningsråd, LO, FHL, Norges fiskarlag, NSL, fylkeskommunene ved Landsdelsutvalget for Nord-Norge, Trøndelagsfylkene og Vestlandsrådet, Forskningsfondet og EFF. Gruppen har hatt 2 møter i 2008.

2.9 Reiseliv

Innovasjon Norges reiselivssatsing realiseres gjennom programmene "Innovasjon i reiselivsnæringen" og "Profilering av norsk reiseliv". Når det gjelder aktivitetene i 2008 knyttet til profilering av norsk reiseliv, vises det til særskilt omtale i kap. 4.3.2.

Innovasjon i reiselivsnæringen

Innovasjon er viktig for å styrke konkurransekraften, bedre lønnsomheten og skape vekst i reiselivet. Det må utvikles helhetlige produkter med høy kvalitet som gir våre besøkende gjennomgående gode opplevelser. Utviklingen av produkttilbudet må skje ut fra oppdatert markedskunnskap, trender, tilpasning til prioriterte målgrupper og ønske om helårs sysselsetting. Norge har ekte produkter av høy kvalitet, men en av de største utfordringene er å utarbeide nye produkter og sette produktene sammen på en måte som gjør Norge til et attraktivt reisemål.

Programmet Innovasjon i reiselivsnæringene består av tjenester innen:

- Finansiering

- Rådgiving
- Nettverk
- Kompetanse

Aktiviteter i 2008:

Rådgiving

Det er utviklet en revidert versjon av prosessverktøyet "Hvitebok for reisemålsutvikling", samt utviklet et eget kurs i reisemålsutvikling for destinasjoner i Sogn og Fjordane i samarbeid med Høgskulen i Sogn & Fjordane. Det er gjennomført syv reisemålsutviklingsprosesser i 2008

BIT Reiseliv er et Bransjeorientert IT-program (BIT) for reiselivsnæringen i regi av Innovasjon Norge, NHO Reiseliv og HSH - Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon. Formålet er å effektivisere forretningsprosesser gjennom økt fokus på spesifikke bransjebehov, anvendelse av IT og omfattende kompetanseutvikling i bedriftene. I fase 2 (2007-09) av prosjektet har man fokusert på:

- Pilotprosjekter ved Destinasjon Geilo, Trøndelag Reiseliv, VisitOSLO, Skattejakt og Telemarkreiser.
- Kursene IT for reiselivet
- Netttest for reiselivsbedrifter
- IT-kurs på e-læringsplattform

NHO Reiseliv har lagt frem forslag til et nytt kvalitetssikrings- og merkesystem for norsk reiselivsnæring. Innovasjon Norge har vært med i både styringsgruppen og arbeidsgruppen for arbeidet. Forslaget ligger til behandling i Nærings- og handelsdepartementet.

Nettverk

Innovasjon Norge har tett fulgt opp de fem ARENA-prosjektene innen reiseliv:

- Innovativ fjellturisme
- Innovativ fjordturisme
- Innovative opplevelser
- Konvekst
- Reiselivsklyngen i Finnmark

Det er gjennomført tre workshops med potensielle NCE-søkere innen reiseliv med sikte på kvalifisere en eller flere søknader. Kvalifisering vil skje i mai 2009.

I samarbeid med destinasjonsselskapene i storbyene (Oslo, Bergen, Stavanger, Kristiansand, Trondheim og Tromsø) har reiselivssatsingen startet arbeidet med å utvikle en langsiktig strategi for utvikling av Norge som sted for større internasjonale arrangementer.

Finansiering

Den generelle policyen for Innovasjon Norges låne- og tilskuddstjenester gjelder også for reiselivsnæringen. Reiselivsnæringen kan benytte seg de fleste finansielle tjenester som tilbys av Innovasjon Norge.

Kompetanse

I Regjeringens reiselivsstrategi fikk Innovasjon Norge ansvar for utvikling og implementering av en rekke kompetansetjenester til reiselivsnæringen. Her er kort status for 2008:

- Kvinner i reiselivet: Kvinnesatsningene Fyrtårn, Styrekandidater og Ledermentor ble lansert i begynnelsen av mars 2008. Vi har allerede mottatt påmelding til Fyrtårnprogrammet. Ledermentor programmet starter opp 03.02.09. 16 deltakere er påmeldt.

- FRAM-Reiseliv: FRAM-Reiseliv kjøres i Hedmark/Oppland, Trøndelag og Møre og Romsdal. Flere andre fylker vil sette i gang i løpet av 2009.
- Godt vertskap: Vertskapskurset "Godt Vertskap" er ferdig utviklet. Det har vært kjørt 5 kurs i 2008, mens det ligger an til minst fem nye kurs i løpet av første kvartal 2009.
- Pakking, salg distribusjon: Kurset er ferdig utviklet. Det ble gjennomført 4 kurs i 2008, mens 5 nye skal kjøres i løpet av første kvartal 2009.
- Opplevelsesproduksjon: kurset er ferdig utviklet og det vil bli kjørt to piloter i februar 2009. Kurset vil være allment tilgjengelig i mars/april 2009.
- Kompetansebase: Møter med leverandør starter i starten av februar 2009 og databasen ventes å være ferdigstilt i løpet av våren 2009.
- Gjennom kompetanseprogrammet Lokal mat har Innovasjon Norge hatt over 1000 kokker på opplæring i bruk av lokale råvarer, både sjømat så vel som mat fra landbruket.

3. Kompetanseprogrammet

Kompetansetjenestene Navigator, Eksportkandidat, FRAM, Styrekandidat, Fyrtårn og Ledermentor inngår i **Kompetanseprogrammet**. Tjenestene leveres hovedsakelig via distriktskontorene.

Tilpasning og videreutvikling av Kompetanseprogrammet sine eksisterende tjenester er en kontinuerlig prosess som følge av endringer i markedene og kundenes behov. I 2008 har vi prioritert utviklerrollen og revitalisering av FRAM.

Av betydning nevnes:

- Utvikling av en ny flerbedriftstjeneste med hovedvekt på innovasjon og internasjonalisering, Navigator.
- Utvikling og implementering av nye moduler i FRAM. Eks. CSR, IPR og merkevare
- FRAM for reiseliv, FRAM for småskala matvareprodusenter

Nytt prosjektleder- og rådgiverkorps; FRAM har i 2008 sluttført en lang og krevende rekrutteringsprosess. Det er prekvalifisert 12 prosjektledere og ca 100 rådgivere.

Innovasjon Norge har faset ut tjenesten *Etablerer.no* i 2008 da evalueringen av nytteverdi ikke ble vurdert å stå i rimelig forhold til kostnadene.

Fra og med juli 2008 ble *Innovasjon Norges styrekandidatbase* hentet hjem og lagt inn på Innovasjon Norges egen server. Basen administreres og ajourholdes av teamet.

De kvinnerettede kompetansetjenestene ligger inn under Kvinner i Fokus. Antall program, deltakere mv. fremkommer under omtalen av denne satsingen. Det er innhentet anbud på Fyrtårn og Ledermentor i 2008, og det er inngått avtale med nye leverandører i begge programmene.

I tillegg fremheves kompetanseprosjektene *International Trade Management (ITM)*, *Internasjonal markedsføring for reiselivet* og *Kompetanseprogram for sjømatnæringen*.

- Innen Marin sektor har vi koordinert, kvalitetssikret og evaluert *Kompetanseprogram for sjømatnæringen* i regi av Norges Handelshøyskole, dette programmet gir 30 studiepoeng.
- I *International Trade Management (ITM)* deltok 5 norske bedriftsdeltakere i Leonardo da Vinci-programmet finansiert som en del av satsingen Unge i Fokus. I september ble FRAM prosjektledere og tidligere Eksportkandidatdeltakere invitert til å delta på ITM/IATTO konferanse i Stockholm. 15 deltok.

- *Internasjonal markedsføring for reiselivet* har gjennomført 2 prosjekter med 24 deltakere, 23 bedrifter, og med en kvinneandel på 75 % i 2008. Dette blir levert av Høyskolen i Finnmark.

3.1 FRAM

Totalt antall FRAM-prosjekter *bevilget* i 2008. Antall i 2007 er angitt i parentes. (Ca-tall antall deltagere/bedrifter).

Tjeneste	Antall prosjekter	Antall deltakere	Antall bedrifter
FRAM	27 (20)	490 (324)	288 (202)

Den "standard" FRAM-gjennomføring har en varighet på ca 18 mnd. Det fører til at i tillegg til 27 prosjekter bevilget i 2008 er 20 prosjekter i ulike faser av sin FRAM-prosess. Disse prosjektene ble bevilget i 2007. Aktiviteten har vært økende gjennom hele året, og med totalt 47 løpende prosjekter 31.12.08 er det nå over 1000 deltagere engasjert i tjenesten. Enkelte av prosjektene er i en sonderings- /rekrutteringsfase, men samtlige forventes å starte opp første halvår 2009. For første gang siden 1998 er det i 2008 etablert nye FRAM-prosjekter i alle landets fylker!

Ulike aktiviteter er igangsatt for å bidra til å øke kvinneandelen i FRAM, og tiltakene fungerer. Andelen i 2008 er ca 35 % - opp ca 5 % fra 2007. Vi forventer ytterligere fremgang i 2009.

FRAM har i 2008 sluttført en lang og krevende rekrutteringsprosess, og det nye prosjektleder- og rådgiverkorpset bidrar allerede i utviklingen av et revitalisert og moderne FRAM. Kvinneandelen er skuffende, men det er iverksatt tiltak som skal motvirke dette ved neste korsvei.

FRAM leverer gode, konkrete resultater. Dette ved siden av gjennomgående gode deltagerevalueringer gjør tjenesten populær i mange av Innovasjon Norges satsinger og sektorer. På denne bakgrunn ser vi positivt på utsiktene for 2009 og 2010.

4. Næringsrettet Design

Det er gjennomført 131 designformidlinger i 2008. Dette er nesten en dobling fra året før hvor 75 formidlinger ble gjennomført. Målet for 2008 var 130 formidlinger. Ved årsskiftet er 66 bedrifter i prosess med formidling av designer.

Sommerdesignkontor er gjennomført med 22 bedrifter i Ålesund, Oppland og Rana. Dette er fortsettelsen av samarbeidet mellom Bedriftsforbundet, NTNU og Arkitekt- og Designhøgskolen i Oslo (AHO).

Design er integrert i øvrige Innovasjon Norge-tjenester som FRAM, Arena, Mat - og Treprogrammet. Det arbeides fortløpende med integrering av faget i øvrige programmer og tjenester.

Seminarer og workshops for ulike bransjer er gjennomført i samtlige fylker. Designskolen som er et tilbud for småskala matprodusenter og reiseliv, er konseptualisert og gjennomført som pilot i Hordaland. Designskolen er planlagt gjennomført i samtlige fylker i 2009.

Norsk Mote Institutt er etablert i Oslo/Akershus, og Innovasjon Norge var med i juryen for Nåløyeprisen. Grafill, den norske organisasjonen for visuell kommunikasjon, lanserte i 2008 Næringslivsprisen. Også her var Innovasjon Norge med i juryen.

Designbasen er et samarbeidsprosjekt mellom Norsk Designråd, Innovasjon Norge, Grafill, NID og Desigbyråforeningen. Målsettingen med basen er å samle alle norske designere på ett sted noe som gjør det enklere for norske bedrifter å orientere seg og ta i bruk profesjonell design. Designbasen var ferdig utviklet og ble lansert høsten 2008. Innovasjon Norges designrådgivere bruker basen som verktøy når de skal koble riktige designmiljøer til kundene. Vi har allerede pr. mars 2009 passert 500 aktive profiler i designbasen.no, noe som vitner om at basen langt på vei har oppnådd sin intensjon.

Gode bedriftscase er beskrevet og filmet til bruk mot presse/media samt til mobilisering og motivering av flere designbrukere.

5. BIT-programmet

Hensikten med programmet er å modernisere sektorer gjennom å tilrettelegge for effektive prosesser (vareinformasjon og forretningskommunikasjon) i bedriften (horisontale prosjekter) og effektive prosesser mellom produksjon og marked (vertikale prosjekter). Gjennomføring av BIT-prosjekter er basert på samarbeid mellom bedrifter, bransjeorganisasjoner og Innovasjon Norge. Innovasjon Norge har det strategiske ansvaret, mens prosjektledelsen legges til bransjeorganisasjoner.

Det har vært åtte operative bransje-, sektor- og internasjonale prosjekter i gang i 2008, det samme antallet som i 2007:

- Refleks (IKT Norge) – et internasjonalt bransjeprosjekt
- Extra, under EUs Cornet program (IKT Norge) – et internasjonalt bransjeprosjekt
- BIT Møbel Internasjonal (HSH) – et cross boarder-prosjekt
- BuildingSmart/BIT Bygg (Bolinprodusentene) – nasjonalt og internasjonalt prosjekt i samarbeid med 40 nasjoner
- BIT Fisk (FHL) – Internasjonalt prosjekt (oppdrett)
- BIT Næringsmiddel og dagligvare (ECR) - verdikjedeprosjekt
- BIT Reiseliv (NHO Reiseliv) - verdikjedeprosjekt
- BIT Kulturhandverk (Norges Gullsmedforbund / NHO Handverk) – prosjekt i samarbeid med flere sektorer (Cross Business-prosjekt)

Alle prosjektene innbefatter pilotbedrifter fra et bredt antall fylker. Over 60 % av pilotbedriftene kommer fra distriktskommuner.

4.1.3 Arbeidsområde 1C - Næringsmiljøer og innovasjonssystemer

Mål for arbeidsområdet

IN skal bidra til utvikling av lokale, regionale og nasjonale næringsmiljø og innovasjonssystemer som gir bedre vilkår for innovasjonsbasert verdiskaping

Generelt

Totalt ble det i 2008 brukt 258,7 mill. kroner. på Nettverksbasert innovasjon og omstilling mot 264,1 mill kroner i 2007. Nedgangen skyldes en betydelig reduksjon i kompensasjonsmidlene vedr. arbeidsgiveravgift (ca 33 mill. kroner ned), slik at det for øvrige virkemidler har vært en økning på ca 28 mill. kr. Ca 110 mill. kroner ble kanalisert gjennom programmene Arena, NCE og Regional Omstilling og Innlandet 2010, mot 97 mill. kroner i 2007 og 79 mill. kroner i 2006. For nærmere omtale av arbeidet med Regional omstilling, vises det til kapittel 4.4.3.

Totalt er det en økning i ressursbruk i disse programmene på ca 48 % fra 2006 til 2008. Dette er et resultat av et stigende behov for samarbeid mellom bedrifter og utvikling av innovasjonsmiljøer, og en tilsvarende prioritering i Innovasjon Norge.

Marint verdiskapingsprogram har også en stor innsats på nettverksprosjekter, med ca. 18 mill. kroner i 2008. De andre verdiskapingsprogrammene har også en betydelig nettverks- og samarbeidsprofil.

Arena-programmet

Arena-programmet hadde pr. 1.01. 2009 en portefølje på 20 prosjekter, med 3 nye prosjekter inn og 3 avsluttede i 2008. Ved utlysningen i 2008 var det i alt 12 søknader. 1.252 bedrifter deltok i Arena-prosjekter i 2008.

Prosjektenes utvikling:

Antall bedrifter som engasjerer seg i prosjektene har hatt en betydelig økning fra 2007 til 2008. Økningen på 71 % i gj.sn. pr prosjekt skyldes i hovedsak to prosjekter, Innovativ Fjordturisme og Arena Integreerte Operasjoner som begge hadde sitt første fulle driftsår i 2008. Disse to prosjektene mobiliserte til sammen 636 bedrifter.

Antall personer som engasjerer seg aktivt i prosjektutviklingen er i gj.sn. mer enn fordoblet i forhold til 2007. Hovedårsaken til dette er et stort engasjement i NODE⁵ (173 personer) som er knyttet til foresightprosesser og utviklingen av flere større fyrtårnprosjekter. Selv med en korrigering for den store aktiviteten i NODE, har engasjementet i det enkelte prosjekt generelt hatt en meget positiv utvikling.

Det har vært en positiv utvikling i kvinneandel i styringsgruppene fra 27 % i 2007 til 33 % i 2008. Dette viser at økt fokus på kvinnerepresentasjonen i prosjektene har gitt resultater.

Prosjektene har til sammen utløst 165 mill. kroner i tilskudd til ulike innovasjonsprosjekter. Det skal imidlertid nevnes at 100 mill. kroner av disse er rapportert fra Arena Bioenergi. Prosjektene representerer investeringer i mange små og flere store bioenergianlegg som Arena Bioenergi har hatt en rolle i forhold til.

Prosjektene har hatt en høy profileringsaktivitet med et gj.sn. på 50 tiltak pr prosjekt i 2008.

⁵ Riggklyngen NODE (Norwegian Offshore and Drilling Engineering) står bak Arena-prosjektet NODE

Antall innovasjonsprosjekter og antall bedrifter som er engasjert i disse ligger i gj.sn. på samme nivå som i 2007. Internasjonaliseringsaktiviteten i prosjektene er god, og det er kun ett av 19⁶ prosjekter som ikke har hatt internasjonal aktivitet i 2008.

Generelt er det et stort engasjement i prosjektene, noe som indikerer at prosjektenes aktiviteter oppleves som relevante og nyttige.

Særskilte utfordringer ved inngangen til 2009:

- Finanskrisen påvirker flere av Arenaklyngene i form av redusert aktivitet og usikkerhet om framtida. Dette kan også ha konsekvenser for *Arenaprojektenes* arbeid. Programmet vil aktivt følge opp dette gjennom dialog og eventuelle tiltak som kan bidra konstruktivt til prosjektenes engasjement for å møte utfordringene. Programmet har iverksatt et følgeforskningsprosjekt som skal belyse hvordan klyngeorganisasjoner kan forholde seg til krisen.

Case:

Prosjektcase fra 2008 der medvirkning i programmet har gitt stor nytteverdi for bedriftene.

Arena Beredskap

Foto: Istockphoto, Harry D. Hansen

Klyngeprosjektet Arena Beredskap er unikt. Gruppen har ikke bare bestemt seg for å bli verdens beste på beredskap mot akutt forurensning, klyngen har også brutt en historisk barriere ved at et samarbeid er igangsatt mellom Lofoten, Vesterålen og Harstad i Sør-Troms.

Medlemsbedriftene i Arena Beredskap har forent sine hoder, ressurser, nettverk og ambisjoner i et utviklingsprosjekt som kan løfte hver og en av dem inn i muligheter som de alene ikke kan realisere. Nettverket ble i sommer også tilført ambisiøse partnere fra det offentlige og FoU, noe som kompletterer Triple Helix-dimensjonen.

Arenaprogrammet har uten tvil vært en katalysator. Det byr på et format og en ramme som løfter og forenkler samarbeidet for de aktørene som er med. Klimaet i nettverket kjennetegnes av og er tuftet på en såle av en god, robust og dynamisk arbeidsmodell som de selv har definert. Her vil man noe. Ved hvert eneste veikryss som prosjektet har kommet til, har vi opplevd en løsningsorientert og beslutningsdyktig gjeng, enten det er nettverket samlet eller styringsgruppen som blir aktivert. Innovasjon og mulighet for kommersialisering på et samfunnsmessig kjempeviktig område står i høysetet, og representerer den viktigste drivkraften. Men også samarbeid og læring er blitt vesentlige preferanser for hvorfor hver av partnerne vil bruke en stor mengde tid, kompetanse og egne penger på Arena Beredskap.

Arena Beredskap er én av rundt 20 klynger i Arenaprogrammet. Programmet henvender seg til regionale næringsmiljøer med potensial for økt innovasjon og verdiskaping gjennom samspill.

Norwegian Centres of Expertise (NCE)

NCE-programmet hadde ingen utlysning i 2008, og omfatter fortsatt 9 prosjekter. 492 bedrifter deltok i NCE-programmet i 2008. Det er i løpet av året utviklet et tett samarbeid med VRI-programmet i Forskningsrådet.

Prosjektenes utvikling:

Det har i 2008 vært en god utvikling i både bedrifters og FoU-miljøers deltakelse i prosjektene. Dette er en indikasjon på at utviklingsprosessene vurderes som relevante og at det gir nytteverdi å delta.

⁶ Det er 19 prosjekter som har blitt avkrevd fullstendig årsrapport for 2008.

Utviklingsprosessene initierer et økende antall innovasjonsprosjekter, herunder et betydelig antall som er FoU-baserte og som har internasjonale partnere. Dette er et sentralt formål med klyngeprosjektene og tallene gir en indikasjon på at klyngene synes å lykkes med å utvikle konkrete innovasjonsprosjekter. Også prosjektaktiviteter med sikte på internasjonal forretningsutvikling har hatt en god progresjon.

Prosjektene har en høy profileringsaktivitet. Synliggjøring av klyngenes ressurser og ambisjoner er et viktig siktemål i NCE-programmet, og prosjektene synes å legge stor og økende vekt på profileringsaktiviteter.

Programledelsen er gjennomgående fornøyd med utviklingen i prosjektenes aktivitet.

Særskilte utfordringer ved inngangen til 2009:

- Norske myndigheter besluttet i august 2008 å trekke søknaden om notifisering av norske virkemidler i forhold til EUs regelverk for statsstøtte til forskning, utvikling og innovasjon. Dette innebærer at NCE- og Arenaprogrammenes finansieringsprinsipper fortsatt ikke er eksplisitt vurdert og godkjent i henhold til statsstøtteregelverket. Inntil nødvendig avklaring foreligger, vil det fortsatt være knyttet usikkerhet til enkelte sider ved programmets tilbud, særlig den tiårige tidshorisonen.
- Finanskrisen påvirker flere av NCE-klyngene i form av redusert aktivitet og usikkerhet om framtida. Dette kan også ha konsekvenser for *NCE-prosjektenes* arbeid. Programmet vil aktivt følge opp dette gjennom dialog og eventuelle tiltak som kan bidra konstruktivt til prosjektenes engasjement for å møte utfordringene. Programmet har iverksatt et følgeforskningsprosjekt som skal belyse hvordan klyngeorganisasjoner kan forholde seg til krisen. Programmet har også åpnet for at bedriftene som deltar i klyngene kan finansiere en større andel av sin egenfinansiering gjennom å allokere timer til prosjektet.

Case:

Vellykket åpning av NCE Raufoss kvinnearena

(Sept. 2008) Barne- og likestillingsminister Anniken Huitfeldt sto for den offisielle åpningen av NCE Raufoss kvinnenettverk. I sitt innlegg påpekte hun viktigheten av å bygge nettverk og at NCE Raufoss kvinnenettverk er et viktig initiativ for å rekruttere flere kvinner til det mannsdominerte industrimiljøet.

De 120 kvinnene som deltok på arrangementet fikk høre Anniken Huitfeldt fortelle at Norge har kommet langt i likestillingen, men at mange kvinner opplever at kvinner og menn fortsatt har ulike muligheter i arbeidslivet. Å skape like muligheter vil kreve at det blir etablert et arbeidsliv som legger til rette for å kombinere jobb og familieliv. Barne- og likestillingsministeren påpekte også at kvinner er en avgjørende ressurs for å sikre og øke en bedrifts lønnsomhet.

Anniken Huitfeldt

Camilla Langeland og Silje Aschehoug, begge representanter fra NCE Raufoss kvinnearena, fortalte de fremmøtte om hvilke målsetninger og planer man har for nettverket. NCE Raufoss kvinnenettverk har blant annet som målsetning å bidra til rekruttering av flere kvinner til bedriftene. For å holde på kvinnene som allerede jobber i miljøet, er det også viktig å skape en møteplass for faglig og tverrfaglig utveksling av erfaring. Eli Blakstad, Direktør i Peer Gynt AS, påpekte i sitt innlegg fordelene med nettverksbygging mellom bedrifter, og at NCE Raufoss kvinnenettverk vil gi positive ringvirkninger for alle NCE-bedriftene.

NCE Raufoss er en industriklynge som består av mer enn 40 bedrifter med spisskompetanse innen lettvektsmaterialer og automatisert produksjon. Klyngen er én av ni klynger i klyngeprogrammet Norwegian Centres of Expertise (NCE). NCE-programmet inkluderer de mest vekstkraftige og internasjonalt orienterte klyngene i Norge.

Den nye tjenesten Bedriftsnettverk

Hovedmålet med den nye nettverkstjenesten er å oppnå økt konkurransekraft og innovasjonsevne i bedrifter gjennom samarbeid i kommersielt orienterte og strategisk baserte bedriftsnettverk.

Den nye tjenesten startet med pilotprosjekter i 2008, og var i gang med 11 prosjekter ved årsskiftet, i hovedsak forstudier og forprosjekter. Denne tjenesten lanseres for fullt i 2009, og ut fra etterspørselen så langt virker det som behovet for samarbeid øker i krisetider.

Storbyprosjektet

Storbyprosjektet er ett av flere innovasjonsprosjekter som ble lansert på innovasjonskonferansen "Innovasjon 2010" i 2004 og inngår i en helhetlig nasjonal innovasjonsplan med mål om at Norge skal bli et ledende land på området nyskaping og innovasjon. Prosjektet er et pilotprosjekt som finansieres i hovedsak av KRD og går fra 2006-2009. Hovedmålet er økt innovasjon og nyskaping i de seks storbyregionene og bevisstgjøring og styrking av deres rolle som motor for regional og nasjonal innovasjon.

2008 ble det store aktivitetsåret for Storbyprosjektet. Det ble etablert 5 bottom up fellesprosjekter, som alle var gjennom fasene forstudie, forprosjekt og igangsetting av hovedprosjekt. Det ble organsiert PLP kurs og 3 todagers arbeidssamlinger i løpet av året i tillegg til todagers årskonferanse og studieturer til Gøteborg og Glasgow.

De seks deltagerbyene Oslo, Kristiansand, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø kom selv opp med forslag til fellesprosjekter og har tatt et hovedansvar for hvert sitt prosjekt. Det deltar mellom tre og seks byer i hvert fellesprosjekt som vil bli avsluttet i løpet av 2009. Temaene for de fem fellesprosjektene er "Storbyens rolle som motor" med Tromsø kommune som hovedansvarlig, "Urbain Audit" med Trondheim kommune som hovedansvarlig, "Energimiljø" med Businessregion Stavanger som hovedansvarlig, "KRO – Kultur, Reiseliv og Opplevelser" med Kristiansand kommune som hovedansvarlig og "Mare Life" med Oslo Teknopol som hovedansvarlig. Målene for 2008 og 2009 var å få gjennomført 2-3 fellesprosjekter.

Det ble bevilget støtte både til forprosjektfasene og hovedprosjektfasene av fellesprosjektene. I tillegg har de fleste byene også fått støtte til individuelt arbeid knyttet opp mot Storbyprosjektet.

4.2 Delmål 2: IN skal bidra til økt internasjonalisering i næringslivet i hele landet

Innovasjon Norges internasjonaliseringsarbeid er konsentrert om tre områder:

- A. Innhente og gi informasjon/kunnskap om internasjonale markeds- og konkurranseforhold
- B. Utnyttelse av internasjonale markedsmuligheter
- C. Internasjonal utveksling av teknologi og kunnskap

I det følgende gis en oversikt over aktivitetene innenfor disse tre arbeidsområdene i 2008. Nærmere detaljer om aktivitets- og effektindikatorer samt måloppnåelse framgår av Vedlegg 2 og 3.

4.2.1 Arbeidsområde 2A - Innhente og gi informasjon/kunnskap om internasjonale markeds- og konkurranseforhold

Mål for arbeidsområdet

IN skal bidra til økte kunnskaper i næringslivet om internasjonale markeder og muligheter

Innovasjon Norge skal gjennom arbeidet med å innhente og gi informasjon og kunnskap om internasjonale markeds- og konkurranseforhold, bidra til at norsk næringsliv kan identifisere markedsmuligheter for norske produkter og tjenester og norskutviklet teknologi.

Noen aktivitetsindikatorer for 2008 for arbeidsområdet:

Antall abonnenter Eksporthåndboken ⁷		Antall abonnenter EkspportAktuelt	Antall internett-oppslag ⁸	Antall besvarelser på GES ⁹
Pr. 31.12.08.	Nye i 2008	Pr. 31.12.08	Pr. 31.12.08	Pr. 31.12.08
368	49	4 100	7 376	24 014

INs uteapparat og avdelinger ved hovedkontoret har i 2008 behandlet ca. 24 000 generelle kundefølgende om internasjonalisering (GES) fra norske eller utenlandske bedrifter, organisasjoner eller institusjoner mot ca 28 000 henvendelser i 2007.

Hjemhenting av kunnskap

Tjenesten *Hjemhenting av kunnskap*, omfatter både dette arbeidsområdet, Innhente og gi informasjon/kunnskap om internasjonale markeds- og konkurranseforhold, og Arbeidsområde 2 C - Internasjonal utveksling av teknologi og kunnskap. Av praktiske årsaker har vi valgt å kun omtale Hjemhenting under Arbeidsområde 2 C i Kap 4.2.3 nedenfor.

⁷ Antall bedrifter (der flere fra samme bedrift er oppført som abonnenter, blir abonnentene ikke talt individuelt, men samlet på bedriftsnivå, dvs. abonnementet telles 1 gang per bedrift) som abonnerer på Eksporthåndboken per 31.12.2008 er 368. Antall registrerte brukere er ca 550. Selv om det har blitt 49 nye abonnenter i 2008 har 53 bedrifter sagt opp abonnementet i løpet av året. Netto endring er følgelig på minus 4 abonnenter.

⁸ Antall internettoppslag på www.innovasjon Norge.no/satsinger/internasjonalisering

⁹ GES = Generell eksportservice som omfatter besvarelser på begrensede forespørsler om internasjonalisering som det ikke tas betaling for av IN.

Eksportrettede kurs

Innovasjon Norge tilbyr en rekke kompetansetjenester innenfor internasjonalisering, eksportmarkedsføring etc. Tjenestene *Internasjonal markedsføring for reiselivet*, *International Trade Management (ITM)* og den nye flerbedriftstjenesten *Navigator* er eksempler på slike. Omtale av aktiviteten innenfor disse tjenestene i 2008 finnes under avsnittet om Kompetanseprogrammet i kap. 4.1.2 foran.

Ingen kurs ble levert under merkenavnet Eksportskolen i 2008. Dette er et bevisst valg ut fra en vurdering av tilbuds-/etterspørselssiden på området. Herunder har Eksportkandidatprogrammet ligget litt på is i 2008 da det er andre aktører i markedet som tilbyr lignende tjenester (BI, NHH). Tjenesten ble lagt ned fra 1.1.2009.

Antall handelstekniske kurs 2008

	Antall kurs/ programmer	Antall deltakere	Antall bedrifter	SMB andel %	Kvinne- andel %
Handelstekniske kurs	10	158	113	70%	57%
Bedriftsinterne kurs	15	150	15	50%	50%
Totalt	25	308	128		

Det ble i 2008 arrangert totalt 10 handelstekniske kurs, innen følgende områder; Bruk av eksportdokumenter, EUs tollbestemmelser og frihandel og Grunnkurs i internasjonal handel.

Det er fortsatt fokus på kortere kompetanseprogrammer for nye og små eksportbedrifter, der kursene arrangeres i samarbeid mellom Handelsteknisk avdeling og distriktskontorene.

I 2008 ble det gjennomført 4 stk todagers Grunnkurs i internasjonal handel med til sammen 63 deltakere. Et av kursene ble arrangert regionalt i samarbeid med Innovasjon Norges distriktskontorer. I tillegg til det åpne kursprogrammet ble det arrangert 15 bedriftsinterne kurs/rådgivningsoppdrag med totalt over ca 150 deltakere.

Arbeid med informasjon og kunnskap om internasjonale markedsforhold - Handelsteknisk avdeling

Innovasjon Norges arbeid med å bistå norsk næringsliv med handelstekniske problemstillinger består i hovedsak av svar på henvendelser, nyhetsformidling, publikasjoner og netjtjenester, kurs- og seminarvirksomhet samt rådgiving.

Innovasjon Norges har besvart rundt 2500 handelstekniske spørsmål i 2008, der henvendelser rundt toll- og avgifter (moms), dokumentasjon, leveringsbetingelser og internasjonale kontrakter er blant de vanligste. Antall henvendelser i 2008 er omtrent på samme nivå som i 2007.

Publikasjoner og netjtjenester

For å sikre at norske eksportbedrifter er oppdatert på forandringer i markedsforhold og markedskrav, ble handelstekniske nyheter publisert i Innovasjon Norges elektroniske nyhetsbrev *EksportAktuelt*. Nyhetsbrevet kom ut annenhver uke og med rundt 4.100 abonnenter. Abonnementet var gratis.

Eksportaktuelt som nyhetsbrev ble avviklet ved utgangen av 2008, og nyhetsbrevet Innblikk¹⁰ ble opprettet. Innblikk blir den nye kanalen for markedsnytt. En del av innholdet i Eksportaktuelt blir videreført i Innblikk, da med et økt fokus på EU, EØS og internasjonalisering. Tjenesten er fortsatt gratis, og abonnementene videreføres.

¹⁰ Se omtale av EU-arbeidet i Innovasjon Norge på neste side.

Eksport håndboken er en internettjeneste som tilbyr norske eksportbedrifter enkel, rask og sikker informasjon om importforhold og importkrav i 190 utenlandske markeder. Eksport håndboken hadde ved utgangen av 2008 369 abonnenter og totalt rundt 550 brukere. Utfyllende handelsteknisk informasjon blir også publisert og oppdatert på www.innovasjon Norge.no.

Innovasjon Norge utgir veiledere innen praktisk eksportarbeid og markedsadgang. Eksempler på publikasjoner er "Håndtering av risiki, rammebetingelser og regler innen eksport" og "Veileder i bruk av Eksportdokumenter".

www.eMarketServices.com er et internasjonalt samarbeidsprosjekt (5 land) ledet av Innovasjon Norge for å fremme bruken av B2B elektroniske markeds plasser for å nå nye kunder og markeder. Nettsiden er spesielt beregnet for SMB med internasjonale vekstambisjoner og ble besøkt av ca 60.000 (unike brukere) i 2008.

EU-arbeidet i Innovasjon Norge

EU-arbeidet har en lang tradisjon i Innovasjon Norge fra det ble startet opp i 1991. Da opprettet Norges Eksportråd EU-informasjonskontoret for næringslivet med støtte fra Utenriksdepartementet.

2008 ble et år der nye strukturer etablerte seg og organisasjonsendringene i EU-arbeidet ble implementert.

Innovasjon Norge er nasjonal koordinator for Enterprise Europe Network (EEN), Europakommisjonens store satsing på små og mellomstore bedrifter i Competitiveness and Innovation Programme (CIP). Nettverket består av 4000 rådgivere i 600 organisasjoner i Europa. Innovasjon Norge koordinerer nettverket i Norge. Det er ansatt dedikerte Enterprise Europe Network/bedrift i EU-rådgivere på DK i Bodø/Narvik, Leikanger, Kristiansand, Trondheim og Oslo/Akershus. I tillegg til Innovasjon Norge, deltar SINTEF, NOFIMA Mat, Norut og Iris med rådgivere i nettverket/bedrift i EU.

Nettverkets hovedoppgaver er å øke norske bedrifters konkurranse- og innovasjonsevne gjennom å:

- Hjelp små og mellomstore bedrifter i å utnytte Norges tilknytning til EU gjennom EØS-avtalen, herunder markedsadgang og finansieringsmuligheter.
- Teknologigjennomgang i bedrifter, kobling mot teknologipartnere i andre land, teknologioverføringsavtaler.
- Mobilisere flere bedrifter inn i EUs rammeprogram for teknologi og utvikling (FP7).

I 2008 ble det ansatt en ny person ved Bodø-kontoret som også har kontor plass i Narvik. Denne rådgiveren har ansvaret for å dekke Nord-Norge. Vi fikk en person i Trondheim og en i Leikanger som skal dekke henholdsvis Midt- og Vest-Norge. I Kristiansand har vi fått en person med ansvar for Sør-Norge og i Oslo har vi fått to personer som deler de sju Østlandsfylkene mellom seg. Til sammen 6 personer er følgelig ansatt ved Innovasjon Norges distriktskontorer som en del av et operativt fagnettverk på EU. Ved hovedkontorets avdeling Europasaker, er det per 31.12.2008 5 fulle årsverk som arbeider med EU/EØS.

Avdelingen for Europasaker har jobbet med flere prosjekter i 2008. Europasaker er blant annet prosjekteier til Enterprise Europe Network (www.bedriftieu.no) som gir timer til de regionale EU-rådgiverne, samt noe til styring og kunnskapsgrunnlag i Europasaker. I løpet av 2008 opprettet Europasaker det virtuelle nyhetsbrevet Innblikk som skal gi forståelse og kunnskap om saker med EU/EØS-perspektiv som angår norske små- og mellomstore bedrifter. Første utgave kom i 2009.

(http://www.bedriftieu.no/templates/eic2/Page_Meta.aspx?id=55854)

Europasaker arbeider med EUs innovasjons- og entreprenørskapspolitikk gjennom sin rolle som nasjonalt kontaktpunkt og sekretariat for Nærings- og handelsdepartementet på EUs program for konkurransevne og Innovasjon, CIP. Målet med dette arbeidet er at Norge skal få så mye som mulig igjen for deltagelsen i programmet, både finansielt, kunnskapsmessig og profileringsmessig. Europasaker arbeider aktivt med informasjonsspredning om resultatene som kommer ut av programmets mange studier, analyser, prosjekter og kapitalmuligheter til både myndigheter, bedrifter og virkemiddelapparat. Europasaker deltar også i Kommisjonens komité på næringsliv og innovasjon sammen med NHD. Europasaker er rådgiver både internt og eksternt i forhold til prosjektdeltagelse inn i dette programmet. CIPcom er navnet på den månedlige bulletinen Europasaker utgir om innovasjonspolicy i EU. Les mer på www.cipinorge.no.

Europasaker tilstreber at EU-dimensjonen skal ivaretas bedre innenfor Innovasjon Norges tre strategiske arbeidsområder, våre satsinger og overfor våre målgrupper. EU-dimensjonen skal også hensyntas på program- og tjenestenivå. Dette er et kontinuerlig arbeid som gjøres gjennom året. Vi har allerede sett prosjektetablering og søknader til CIP fra Innovasjon Norge som er direkte resultat av dette arbeidet.

Europasaker har gjennom hele 2008 vært aktiv i arbeidet med utvikling av nye ordninger som kan anvendes i forbindelse med reforhandlingene av EØS-avtalen sammen med Romania-Bulgaria-gruppen i Innovasjon Norge. I dette arbeidet har vi arbeidet tett med Nærings- og handelsdepartementet og vært rådgiver for departementet i arbeidet med prosessen. Samarbeidet med UD er også svært godt ift disse prosessene og Europasaker er representert i forskjellige arbeidsgrupper i dette arbeidet.

Europasaker har også i løpet av siste del av 2008 arbeidet med kundeundersøkelsen, *Fungerer EØS-avtalen*, som blir publisert i løpet av første halvår 2009 ifm EØS-avtalens 15-årsjubileum. Undersøkelsen hadde i underkant av 2000 respondenter fra norske små- og mellomstore bedrifter og omhandlet bedriftenes kår som en del av det Indre Marked gjennom EØS-avtalen.

4.2.2 Arbeidsområde 2B - Utnyttelse av internasjonale markedsmuligheter

Mål for arbeidsområdet

IN skal bidra til økt internasjonal aktivitet i næringslivet

1. Utvikling av tjenestetilbudet i 2008:

Rådgivningstjenester

De internasjonale rådgivningstjenestene ble i 2008 omstrukturert og tydeliggjort i tråd med Innovasjon Norges internasjonaliseringsstrategi. Implementeringen i "kundeporten" skjer først i 2009, og skal føre til at det blir tydeligere for potensielle brukere av disse tjenestene hvordan utekontorene - i samspill med resten av Innovasjon Norge - bidrar til å skape verdi for Innovasjon Norges kunder. Dermed vil vi ha "et felles språk" – som brukes både av de som er kundeansvarlige, leveranseansvarlige eller tjenesteanvarlige - i omtalen av aktuelle kundebehov og tilhørende internasjonale rådgivningstjenester.

De tre rådgivningstjenestene som leveres fra utekontorene er nå:

- Internasjonal markedsrådgivning
- Praktisk assistanse i internasjonale markeder
- Kobling mot kunnskapsmiljøer i utlandet

Det er også gjort et arbeid for å knytte Handelsteknisk rådgivning, EU-rådgivning og IPR-rådgivning (immaterielle rettigheter) tettere til de øvrige internasjonale rådgivningstjenestene, slik at koblingen er tydelig for kundene.

Det er arbeidet med et sett "Prinsipper for veiledning og rådgivning" som skal gjelde for utøvelse av "rådgiverrollen". Dette er spesielt relevant når Innovasjon Norge leverer de 11 tjenestene som er kategorisert som våre "Rådgivningstjenester", hvorav 7 gjelder internasjonalisering, men også i forhold til den rådgiver- (eller veileder-) rollen Innovasjon Norges medarbeidere oppfattes å ha når vi leverer spesielt finansieringstjenester. Prinsippene implementeres første halvår 2009.

Kompetansetjenester

"Navigator" – en kompetansetjeneste på internasjonalisering – var ferdig utviklet og ble lansert høsten 2008. Første pilot kjøres i 2009. Det har vært kjørt en omfattende prosess for å samle og utvikle en felles kompetansetjeneste på internasjonalisering. Tjenesten, som hadde arbeidstittel "In2theFuture", bygger på alt det positive arbeidet som er nedlagt i tidligere lokale og fylkesvise kompetanseprogram på internasjonalisering (eks. IN2China).

Av øvrige kompetansetjenester må spesielt de regionale eksportutviklingsprogrammene nevnes, spesielt Eksportsatsing Troms som er inne i sitt andre år og ikke minst EXPO Sogn og Fjordane, som rapporterer svært gode resultater i sitt 3. år.

Internasjonaliseringsprisen – Skaperkraft 2008

Internasjonaliseringsprisen ble delt ut for første gang i 2008, og erstattet den tidligere Kommersialiseringsprisen. Dette var en del av arrangementet Skaperkraft, hvor Innovasjon Norge også delte ut Reodor-prisen, Reiselivsprisen og BU-prisen.

Sammenhengen mellom internasjonalisering og innovasjon er tydeliggjort:

I 2008 ble det laget presentasjonsmaterieell for å fremstille Innovasjon Norges samlede tjenestetilbud innen internasjonalisering på en lettfattelig og tydelig måte. Materiellet

fokuserer på at internasjonalisering og innovasjon går hånd i hånd og kan være gjensidige drivkrefter for langsiktig verdiskaping og vekst.

Samhandling

I 2008 har det vært betydelig økt samhandling mellom utekontorer, distriktskontorer og sektoravdelingene, noe som sikrer at våre kunder får en helhetlig tilgang til all kompetanse, nettverk og fagmiljøer i Innovasjon Norge. Hovedprinsippet for samhandling sikrer at et utekontor og et distriktskontor informerer hverandre og koordinerer sitt arbeid, når de "identifiserer muligheter" for, eller "leverer tjenester" til, en kunde fra "sitt" fylke eller "sitt geografiske marked". Dermed dannes det uformelle team rundt kundene, som sikrer at de får tilgang til vår rådgivning, våre nettverk, finansiering, profilering og kompetanse.

Uformelle team rundt "mer for færre-bedrifter"

For en liten gruppe unge bedrifter med stort internasjonalt potensial er det blitt laget uformelle team bestående av Innovasjon Norge-medarbeidere med relevant kompetanse som står klare til å bistå dem med kompetanse, nettverk, rådgivning, profilering og finansiering. Helt konkret dreier dette seg om en person ved det lokale distriktskontoret i bedriftens hjemfylke, en prosjektleder på et utekontor med internasjonal markeds kunnskap, en person med kompetanse på internasjonalisering innen kundens bransje eller sektor samt evt. en program- eller tjenesteanvarlig. Denne arbeidsformen sikrer at kunden får lett tilgang til hele Innovasjon Norges kompetanse og nettverk og øvrige tjenestetyper, og testes nå ut overfor en liten gruppe bedrifter, med gode tilbakemeldinger fra kundene. Planen er at denne arbeidsformen skal innføres bredere der det er relevant.

Høyvekst-programmet

ble utviklet i 2008 og vil implementeres i 2009. Målgruppen er Start Up-bedrifter med høyt vekstpotensial og fokus på internasjonale markeder. Arbeidsformen med å bygge uformelle team rundt bedriftene vil bli tatt i bruk her. Programmet starter opp i 2009 for en liten gruppe bedrifter.

SMB med internasjonale vekstambisjoner avviklet som Satsing

Høsten 2008 ble det besluttet at alle de såkalte *gjennomgående* satsingene – hvor SMB med Internasjonale Vekstambisjoner var én, i tillegg til bl.a. Entreprenørskap – skulle avvikles som satsinger. Dette ble gjennomført ved utgangen av 2008.

2. Resultater i 2008:

Nedenfor kommer en kort oppsummering av resultatene i 2008 innenfor ulike programmer og tjenester som hører inn under arbeidsområdet:

Programmet Internasjonal vekst

Det er igangsatt 160 prosjekter (kundeoppdrag) for til sammen 136 forskjellige bedrifter i 2008, hvilket er noe lavere enn måltallet på 175 kundeoppdrag. Samlet oppdragsverdi i inngåtte kontrakter for de 160 kundeoppdragene var 21,8 mill. (summen av bedriftenes egenandel og offentlige tilskudd), hvorav offentlige tilskudd utgjør 12,6 mill. Bedriftenes egenbetalingsandel utgjør 45 %, som er identisk med måltallet.

Det har vært en markant reduksjon i kronebeløpet på kontrakter som er inngått i 2008 sammenlignet med 2007, og beløpet som utgjør den kommitterte offentlige støtteandelen er derfor lavere enn i fjor. Nedgangen i kontraktsverdi gjelder alle sektorer, med unntak av Energi og Miljø-sektoren, som er på omtrent samme nivå som fjoråret.

Meget godt samsvar med sektorprioriteringen:

Det er meget godt samsvar mellom Innovasjon Norges sektorsatsinger og Internasjonal vekst-programmet. Bedrifter innen Innovasjon Norges sektorsatsinger står for nesten

4/5-deler av oppdragene, målt både i antall og i kroner. Dette er en høyere andel enn i 2007 og viser at tjenestene er relevante for bedrifter med internasjonale ambisjoner innen Innovasjon Norges prioriterte sektorer.

Integrering i øvrige tjenester og programmer:

De internasjonale rådgivningstjenestene/Internasjonal vekst-programmet er i 2008 blitt integrert tettere med øvrige relevante tjenester og programmer. Fokus har vært spesielt på OFU/IFU og NCE/ARENA – i tillegg til sektorsatsingene.

Næringsutvikling og bistand

Innovasjon Norge tilbyr markedskompetanse og representerer en viktig møteplass for næringsliv og bistandsmyndigheter i forhold til utviklings- og vekstmarkeder. Vår oppgave er å identifisere og følge opp prosjektmuligheter for norske bedrifter, både for leveranser av varer og tjenester, prosjektsamarbeid, handel og investeringer.

Som en del av dette arbeidet arrangerte vi i februar, i samarbeid med NHO, *Næringslivets Bistandskonferanse (NBK)* som i 2008 ble gjennomført for 16. gang. NBK samlet også denne gangen nærmere 300 deltagere og regnes som den viktigste årlige nasjonale arena for næringsliv og bistand.

Innovasjon Norge administrerer og leder Norads *MatchMakingProgram (MMP)* og *Trade and Industry Program Vietnam (TIP)* som skal bidra til lønnsomt samarbeid mellom norske bedrifter og bedrifter i hhv. India, Sør-Afrika og Vietnam. Gjennom disse programmene tilbyr vi bedriftene et effektivt og rimelig partnersøk og markedsbesøk som kan etterfølges av bl.a. Norads gunstige næringslivsordninger. I løpet av 2008 har vi lyktes i å involvere en rekke av Innovasjon Norges distriktskontorer, som igjen har resultert i at vi har fått mange og interessante nye bedrifter med i programmene. For hvert av programmene er det bl.a satt mål for antall norske bedrifter som skal kvalifiseres inn i programmet. Disse målene ble oppnådd i 2008. For MMP India ble resultatet 15 kvalifiserte av et måltall på 15 og i løpet av året ble det inngått 14 forpliktende samarbeidsavtaler mellom norske og indiske bedrifter. 14 samarbeidsavtaler er et svært godt resultat, og skyldes flere års innsats. I TIP-programmet identifiserte og kvalifiserte vi 19 norske bedrifter, som var 3 mer enn programfestet. En rekke samarbeidsavtaler er under forberedelse og vil bli inngått i løpet av 2009. Aktiviteten mot Sør-Afrika var også stor i 2008. Totalt ble 19 nye bedrifter innlemmet i 2008 og i alt ble det inngått 18 samarbeidsavtaler.

I 2008 var det også stor aktivitet for å fremme norske leveranser til det internasjonale FN- og nødhjelpsmarkedet fra små og mellomstore bedrifter gjennom det norske beredskapssystemet *NOREPS*. *NOREPS* er et unikt norsk system der bedrifter, myndigheter og frivillige organisasjoner utgjør et aktivt forum og partnerskap, administrert av Innovasjon Norge. De største leveransene gikk til nødhjelpsoperasjonene i Kina og Myanmar etter de store naturkatastrofene som rammet disse landene, samt en rekke leveranser til pågående kriser i Afrika. Totale *NOREPS*-leveranser i 2008 anslås til NOK 250 mill, hvorav kun 16 % ble finansiert med norske humanitære midler. De øvrige kontraktene vant de norske bedriftene i internasjonal konkurranse i regi av FN og internasjonale hjelpeorganisasjoner.

Programmet for svensk-norsk næringslivssamarbeid (SNNS)

Programmet ble opprettet gjennom en avtale mellom den svenske og den norske regjering og igangsatt i mai 2005 og med siktemål å styrke næringslivssamarbeid over grensene. Innovasjon Norge og NUTEK har en totalramme på 50 mill. kroner. Programmet er et tilskuddsprogram med maksimalt 50 % tilskudd.

Aktiviteter i 2008:

SNNS har bevilget tilskudd til 11 norsk-ledede prosjekter (hvorav 6 prosjekter var godkjent i 2007) og 5 svensk-ledede i 2008.

Tilsammen fikk de norsk-ledede prosjektene bevilget 8,6 mill kroner.

Effekter av programmet:

I løpet av 2008 er 17 prosjekter avsluttet og det kan bl.a. vises til følgende resultater/effekter:

- 46 ferdige produkter
- 37 nye arbeidsplasser
- Et nytt nettverk innenfor energibransjen
- En bedrift har fått utmerkelsen "beste CSR entreprenør"
- Et fullskala testanlegg innenfor overvåking av kontainergods
- Et trådløst nettverk som måler Biomedisinske parametre
- To nettverksmøter mellom turistforetak i Nord-området

Programmets fullstendige årsrapport for 2008 er tilgjengelig på følgende lenke:

www.innovasjon Norge.no/svensknorsk.

Programmet vil avsluttes i 2009.

Forsknings- og utviklingskontrakter:

Styrking av internasjonalt fokus

OFU/IFU-ordningen legger vekt på å bidra til utvikling av produkter og tjenester med eksportpotensial. Mer enn 75 % av alle OFU/IFU-prosjektene hadde som formål innovasjon på internasjonalt nivå. Av 168 IFU-prosjekter var 48 med en internasjonal kundebedrift i 18 forskjellige land. De viktigste landene, med antall prosjekter i parentes, var Sverige (7), England (7), USA (6) og Kina (6).

Det er satt av egne ressurser til utekontorene slik at de kan delta i arbeidet med å få fram IFU-prosjekter med utenlandske kundepartnere. Dette er også en ressurs som distriktskontorene kan trekke på i dialogen med aktuelle utviklingsbedrifter.

Forsvarsanskaffelser og gjenkjøp, industrisamarbeid etc.

Forsvarsanskaffelser

Innovasjon Norge har i 2008 økt sin innsats for å få frem flere forsknings- og utviklingskontrakter mellom Forsvaret og norske bedrifter. Blant annet er en person engasjert for to år med forsvarsmarkedet som fokusområde. Målet er å styrke norske bedrifters konkurransevne som leverandører til det norske og internasjonale forsvar gjennom produkt- og teknologiutviklingssamarbeid.

Industrisamarbeid i forbindelse med jagerflyanskaffelse

Innovasjon Norge deltok i 2008 i Forsvarsdepartementets prosjekt for vurdering av industripakken knyttet til jagerflyanskaffelsen. Etter at valget av amerikanske JSF ble kjent, ble det i desember 2008 innledet et arbeid for å søke å sikre videreføring av noen av de prosjektene SAAB hadde foreslått.

Oppfølging av St.meld. 38.

Innovasjon Norge har deltatt i arbeid knyttet til oppfølging av St.meld. 38 om Forsvaret og industrien – strategiske partnere. Vi har blant annet deltatt på ulike programkonferanser der forsvar og industrien møtes samt bidratt inn mot FFI-rapport 2008/02066 om "Virkemiddelapparatet og forsvarsindustrien i Norge."

Profilering.

Innovasjon Norge arrangerte en nasjonal fellesstand under Euronaval 08 i Paris. Totalt 10 utstillere. Innovasjon Norge var selv utstillere og profilerte IFU-prosjekter. Basert på tilbakemeldinger betegnes arrangementet som en suksess, og minimum 3 nye IFU prosjekter ble identifisert og diskutert mellom utenlandske bedrifter og de norske

utstillerne. Ut over dette har Innovasjon Norge vært aktiv på møteplasser der norsk industri møter utenlandske leverandører og forsvaret, herunder industriseminarer, og ulike tilbyderkonferanser.

Bedrifter utenfor tradisjonell forsvarsindustri.

Det er igangsatt et arbeid med å søke å motivere norsk industri innen simulering, spill, visualisering inn mot forsvaret. Et felles møte ble satt opp mellom FFI og industrien, senere fulgt opp gjennom ressursnettverket på dataspill "JoinGame".

Et særlig initiativ er igangsatt for å få tradisjonell maritim industri til å se på det nasjonale og internasjonale markedssegmentet marine/kystvakt. I særlig grad synes USA og Sørøst-Asia å være av interesse blant bedriftene. Vi forventer i løpet av 2009 å få mer kunnskap om hva norsk industri kan forvente å lykkes med.

Russland- og Øst-Europafondene:

IN forvalter to investeringsfond; Investeringsfondet for Nordvest-Russland og Investeringsfondet for Øst-Europa som sammen med norske investorer kan benyttes til investeringer i Russland, Sentral Asia, Kaukasus, Hviterussland, Ukraina og landene på Balkan (utenfor EU). Investeringsfondene drives på forretningsmessig grunnlag og kan benyttes til egenkapitalinnskudd i næringsvirksomhet i virkeområdet. Det forutsettes minst like stor deltakelse fra norsk næringslivs side. I tillegg forvaltes tilskuddsfondet for Nordvest-Russland som kan gi tilskudd til norske investeringsrettede forprosjekter i Murmansk, Arkhangelsk, Karelen og Nenets.

Gjennom investeringsfondet for Nordvest-Russland ble det i 2008 gjort 1 investeringsbeslutning på 1,4 mill. kroner samt gjennomført to tidligere besluttede investeringer på 12,0 og 1,0 mill kroner. I tillegg ble det gjort en emisjon i et eksisterende engasjement på 0,2 mill. kroner.

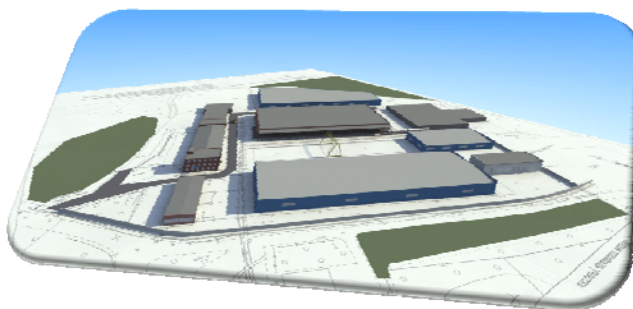
For investeringsfondet for Øst-Europa ble det i 2008 gjort 3 investeringsbeslutninger på til sammen 11,4 mill kroner og gjort 10 utbetalinger til 5 selskaper på totalt 11,1 mill kroner. Det ble også gitt tilsagn om forprosjektstøtte fra tilskuddsfondet for Nordvest-Russland til 3 prosjekter med totalt 946 250 kroner, av dem ble 271 540 kroner utbetalt i 2008.

På tross av kun 1 investeringsbeslutning, har det vært stor aktivitet med investeringsprosjekter i 2008. Sammen med SIVA ble det kjøpt en eiendom i Murmansk for å kunne tilrettelegge for norske etableringer i regionen. Bl startet sammen med Innovasjon Norge et forprosjekt med tanke på etablering av et "business training center" i Murmansk med forventet åpning andre halvår 2009. Sammen med GC Rieber Skinn AS er det etablert et datterselskap i Arkhangelsk for utvikling av selvnæringen i Kvitsjøen. Basert på erfaringene med tidligere etablert svineproduksjon i Latvia gjennom selskapet Baltic Pork SIA, der IN er medinvestor, planlegger man en etablering i Ukraina samtidig som kapasiteten i Latvia er under utbygging til 100 000 slaktesvin pr år.

Russland- og Østeuropafondene ble underlagt en evaluering utført av konsulentfirmaet ECON og avsluttet i første kvartal 2008. Evalueringen er positiv til Innovasjon Norges forvaltning av fondene, og har kommet med enkelte forslag til tiltak for å forbedre de økonomiske resultatene i driften av fondene.

To cases som illustrerer fondenes engasjementer:

Technopark-Nor AS er et samarbeidsprosjekt mellom SIVA SF og Innovasjon Norge, investeringsfondet for

Nordvest-Russland. Et nytt logistikk- og næringsssenter i Murmansk skal sikre tidsriktig infrastruktur og lokaliteter til norske bedrifter som ønsker å posisjonere innen underleveranser, service og teknologi til det Nordvest Russiske markedet i iht. til Regjeringens Nordområdestrategi. Senteret, lokalisert til Murmansk flyplass, gir norsk næringsliv tilgang til flyfrakt, veifrakt og jernbanefrakt av varer til det Nordvest Russiske markedet.

White Sea Innovation er et norskregistrert selskap med GC Rieber Skinn AS og Innovasjon Norge som partnere etablert for utvikling av selnæringen i Kvitsjøen. Den operative virksomheten utføres av datterselskap OOO GC Rieber Skinn Pomorye i Arkhangelsk hvor det er etablert et mottaksanlegg. Fremtidige planer omfatter også bearbeiding av selskinn og utvinning av selolje (Omega 3), dersom fangst av sel skulle nå et volum som gjør dette kommersielt mulig.

Bilaterale samarbeidsprogrammer med Romania og Bulgaria:

IN administrerer på vegne av Utenriksdepartementet de norske samarbeidsprogrammene for vekst og utvikling i Romania og Bulgaria. Dette er nærmere omtalt under kap. 5.7.

4.2.3 Arbeidsområde 2C - Internasjonal utveksling av teknologi og kunnskap

Mål for arbeidsområdet

IN skal bidra til at norske bedrifter utnytter teknologi og kunnskaper utviklet i utlandet og til eksport av norsk teknologi

Innovasjon Norge skal gjennom arbeidet med internasjonal utveksling av teknologi og kunnskap, bidra til at norsk næringsliv

- etablerer nettverk og samarbeid med bedrifter og FoU-miljøer i andre land.
- kan utnytte kunnskap og teknologi som finnes i andre land

Nettverk, studieturer og seminarer i 2008

Type tiltak	Antall	Antall norske deltagende bedrifter	Antall utenlandske deltagende bedrifter
Nettverk og allianser ¹¹	42	600	585
Studieturer ¹²	115	1 020	850
Seminarer ¹³	135	1 700	6 200

IN legger stor vekt på å styrke samarbeidet mellom bransjer, bedrifter og FoU-institusjoner i arbeidet med å utnytte internasjonale muligheter innen utveksling av teknologi og kunnskap. IN har tatt initiativ til å etablere og utvikle bedriftsnettverk for dette formålet. Målrettede studieturer og seminarer for formidling og overføring av teknologi fra utlandet til norsk næringsliv og omvendt er en viktig aktivitet.

Hjemhenting av kunnskap

Tjenesten Hjemhenting av kunnskap bidrar til at norske bedrifter får relevant informasjon og kunnskap om markeder og markedsmuligheter i andre land (arbeidsområde 2A) og om teknologi og kunnskap i andre land (arbeidsområde 2C). Denne informasjonen er viktig for bedriftenes produkt- og forretningsutvikling samt valg av marked i forbindelse med eksportfremstøt.

Innovasjon Norges kontorer i utlandet har særskilte oppgaver når det gjelder hjemhenting av teknologi og kunnskap. Det legges stor vekt på å innhente informasjon internasjonalt og formidle denne til nasjonale miljøer. Norske innovasjons- og forskningsmiljøer er avhengig av gode forbindelser til internasjonale kunnskapsmiljøer, internasjonale impulser og kunnskap om markeds- og teknologitrender.

Kontorene i utlandet kan bl.a. bidra i forhold til:

- Hva er internasjonal status m.h.t. kunnskap og viten innenfor det aktuelle fagfelt?
- Hvilke internasjonale miljøer er ledende og arbeider med tilsvarende problemstillinger?
- Hvilke internasjonale industrielle/kommersielle miljøer kan ha interesse av det aktuelle innovasjonsfeltet?
- Hvordan antas markedet å utvikle seg der hvor den aktuelle innovasjon er relevant?

¹¹ Antall nettverk/allianser innen internasjonal handel som er aktive pr 31.12.2008 og som IN har bidratt til opprettelsen av. Nettverk er en definert gruppe av bedrifter som samarbeider.

¹² Antall studieturer, enten de er arrangert i tilknytning til et nettverk eller ikke, som er avsluttet i 2008.

¹³ Antall seminarer, enten de er arrangert i tilknytning til et nettverk eller ikke, som er gjennomført i 2008.

- Hvor skjer det innovasjon som kan være av interesse for norske industrielle/kommersielle miljøer?

Nedenfor følge noen tabeller som viser ressursbruken på hjemhentingsaktiviteter i 2008.

Økonomisk omfang på hjemhentingsprosjekter i 2008 fordelt på sektor

Sektor	Antall prosjekter ¹⁴	Brukerbetaling	Offentlig støtte	Totalt	Brukerbetaling i % av totalen
Energi og Miljø	34	259 163	11 519 496	11 778 660	2,2
Helse	9	24 757	2 117 023	2 141 780	1,2
IKT	12	20 000	2 703 518	2 723 518	0,7
Kultur og opplevelse	9	85 000	1 950 264	2 035 264	4,2
Landbruk	7	44 336	2 349 398	2 393 734	1,9
Marin	12	12 000	3 258 944	3 270 944	0,4
Maritim	9	-	3 276 540	3 276 540	0
Olje og gass	20	-	3 021 733	3 021 733	0
Reiseliv	2	-	547 580	547 580	0
Annet	20	239 224	4 700 083	4 939 307	4,8
Sum	134	684 479	35 444 580	36 129 059	1,9

Som det fremgår av tabellen ovenfor, ble det arbeidet med i alt 134 hjemhentingsprosjekter i 2008 (2007: 101 prosjekter). Det var i 2008 flest prosjekter innenfor sektorene Energi og miljø og Olje og gass.

Økonomisk omfang på hjemhentingsprosjekter i 2008 fordelt på region

Region ¹⁵	Antall prosjekter	Brukerbetaling	Offentlig støtte	Totalt	Brukerbetaling i % av totalen
Americas	31	355 000	5 753 860	6 108 860	5,8
Baltics and Central Europe	15	0	3 231 481	3 231 481	0
Norway	17	0	1 125 168	1 125 168	0
North-East Asia	29	66 000	8 713 696	8 779 696	0,8
Russia	13	25 127	2 120 967	2 146 094	1,2
South-East Asia	13	12 000	2 417 620	2 429 620	0,5
Western Europe	49	226 352	12 081 788	12 308 140	1,8
Sum	134	684 479	35 444 580	36 129 059	1,9

Hjemhentingsarbeidet fordeler seg på samtlige regioner i utlandet. Aktiviteten er størst i regionene Americas, Nordøst-Asia og Vest-Europa. Kontorene i Norge har også jobbet en god del med hjemhentingsprosjekter i løpet av 2008.

¹⁴ Tallene viser antall hjemhentingsprosjekter som det har vært jobbet med i 2008 uavhengig av når prosjektene ble igangsatt.

¹⁵ Merk at regioninndelingen ikke er direkte sammenlignbar med den som ble benyttet i årsrapporten for 2007. I tillegg er tallene for 2008 fordelt etter hvor arbeidet faktisk er utført, mens de tidligere har blitt fordelt etter prosjektleders koststed. Grunnen til at Norge kommer inn som region på oversikten er at HK og DK har ført timer på en del av prosjektene. Merk at sum prosjekter (134) ikke kommer fram som en sum av antall prosjekter på de enkelte regioner fordi flere regioner kan ha bidratt på samme prosjekt.

4.3 Delmål 3: IN skal styrke profilen av Norge og norsk næringsliv internasjonalt

Globaliseringen har gitt næringslivet større muligheter på nye markeder, men også større konkurranse om tilgang til kapital, kompetanse og kunder. Kunder er i økende grad opptatt av hvordan man driver sin virksomhet og om varene eller tjenestene de kjøper, er produsert på en ansvarlig og bærekraftig måte. Arbeidstagere vektlegger omdømme når de skal velge sin arbeidsgiver og arbeidssted. Mediene og frivillige organisasjoner overvåker næringslivet tett, og slår raskt til om de finner kritikkverdige forhold. Investorer inkluderer omdømmemessige (miljømessige og sosiale) risikoer i sine investeringsanalyser. Næringslivet utfordres til å ivareta samfunnsansvar. Denne utviklingen har skapt økt oppmerksomhet rundt bedrifiers, regioners, klyngers, organisasjoners og nasjoners omdømme.

Et sterkt nasjonalt omdømme har avgjørende betydning for norsk kultur- og næringsliv, og skal bidra til at Norge blir en foretrukket samarbeidspartner. Et tydelig og klart bilde av Norge skal videre bidra til å styrke gjennomslagskraften for norske synspunkter internasjonalt.

Behovet for en mer bærekraftig ressursforvaltning er vår tids viktigste utfordring, samtidig som energi- og klimautfordringene innebærer en rekke nye muligheter for næringsutvikling. Den enkelte sektor eller kunde vil søke differensierte og unike posisjoner, men det er naturlig at IN blir pådriver for å kommunisere mulighetene som ligger i tilknytningen til nasjonale verdier.

Innovasjon Norge arbeider for at Norge og viktige sektorer benytter profilering og omdømmebygging til å oppnå internasjonal konkurransekraft.

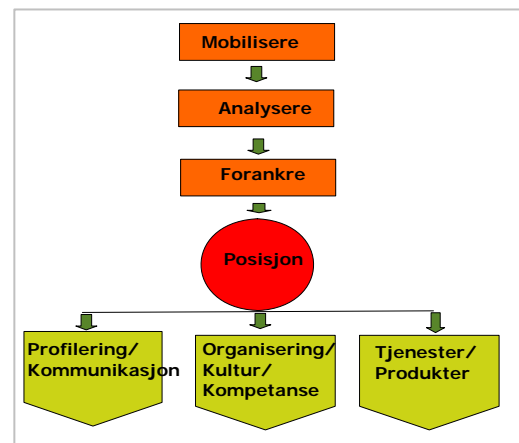
Til grunn for arbeidet ligger Innovasjon Norges modell for fase-inndelt omdømmebygging.

Gjennom prosessen utfordres norske bedrifter og kunnskapsmiljøer på styrket markedsorientering gjennom å bygge tydelige strategiske omdømmeopposisjoner.

Våre mål og ambisjoner innen omdømmebygging skal vi nå gjennom tre delstrategier, der Innovasjon Norges rolle defineres gjennom at:

- Vi skal være pådriver for næringslivets interesser i nasjonale omdømmeopposisjoner (se kap 4.3.3)
- Vi skal være en pådriver for omdømmebygging i klynger og på tvers av bransjer og enkeltbedrifter (se kap 4.3.1 og 4.3.2).
- Vi skal være en pådriver for at våre kunder skal benytte omdømmebygging i arbeidet med å bygge internasjonal konkurransekraft.

I 2008 har Innovasjon Norge vært aktive på omdømmebygging innenfor mange områder av vår virksomhet. I de tre neste kapitlene er det gjort nærmere rede for dette.

4.3.1 Arbeidsområde 3A - Profilering av norsk næringsliv

Mål for arbeidsområdet

IN skal bidra til å gjøre norsk næringsliv og teknologi kjent i utlandet og videreutvikle næringslivsrelasjonene mot aktuelle markeder

Aktiviteter i 2008

Innovasjon Norge arbeider for at Norge og viktige sektorer benytter profilering og omdømmebygging til å oppnå internasjonal konkurransekraft. Derfor utfordrer vi norske bedrifter og kunnskapsmiljøer på styrket markedsorientering gjennom å bygge tydelige strategiske omdømmeposisjoner.

Pådriver for omdømmebygging i klynger og på tvers av bransjer og enkeltbedrifter:

Maritim sektor - utviklingen av en overordnet nasjonal posisjon for det maritime Norge
Innovasjon Norge ledet i 2008, i samarbeid med NIS, Sjøfartsdirektoratet og aktørene i den maritime næringen, et prosjekt for utviklingen av en overordnet nasjonal posisjon for det maritime Norge. Arbeidet baserte seg på målene i "Stø Kurs", regjeringens og næringens strategiplan for de kommende år, og diskuterte hvilken strategisk posisjon Norge må ta for å nå de ambisjoner som er uttrykt i strategidokumentet.

En samlet bransje står bak rapporten som ble overlevert NHD i november 2008, der Innovasjon Norge foreslås som en koordinator for oppgaven med å implementere handlingsplaner for bygging av ønsket posisjon.

Dette arbeidet vil påvirke våre prioriteringer opp mot nasjonale prosjekter gjennom våre utekontorer, og også dialogen med maritime kunder gjennom våre distriktskontorer.

Reiseliv – å bygge Norges omdømme som reiselivsmål:

Innen reiselivssektoren har Innovasjon Norge lenge jobbet med hele bredden av omdømmebyggende aktiviteter; definere strategisk posisjon og utarbeide omdømmestrategi, profilere og kommunisere valgt posisjon, finansiere nettverks- og kompetansetiltak i bedriftene og utløse innovasjonsprosjekter (produkter/tjenester) som understøtter den omdømmeposisjon som er valgt.

Posisjonen "Norway - Powered by nature" ble utviklet i tett samarbeid med reiselivsnæringen i 2007. Basert på analyser av kundepreferanser i våre viktigste turistmarkeder, megatrender innen reiseliv og vurdering av egne fortrinn, ble posisjon og en merkevarestrategi utarbeidet. Innovasjon Norge var pådriver i denne prosessen, og leverte så vel som finansielle tjenester også rådgiving, kompetanse og nettverk.

Det vises til kap. 4.3.2. for særskilt rapportering om reiselivsprofileringen i 2008.

Utvikle strategisk omdømmeposisjon for Energi og miljø sektoren:

Norges troverdighet som pådriver i klima og miljøspørsmål er avhengig av en reduksjon i egne utslipp, bidrag til utvikling av teknologi samt at Norge makter å vise at det er mulig å frikoble økonomisk vekst med vekst i klimagassutslippene. Teknologi- og kunnskapsoverføring vil være viktige elementer i dette.

Innovasjon Norge har igangsatt (08/09) en forstudie og et forprosjekt som grunnlag for etableringen av en strategiplan for posisjoneringen av fornybar energi og klimateknologi som en attraktiv og lønnsom norsk vekstnæring basert på bærekraftig nyskaping.

Til grunn for arbeidet ligger Innovasjon Norges modell for fase-inndelt omdømmebygging.

Mat – smaken av Norge:

Innovasjon Norge har arbeidet med innovasjon og profilering innen matområdet i flere år. Nå ønsker vi å sette dette arbeidet enda tydeligere inn i en omdømmesammenheng og styrke langsiktigheten i arbeidet.

Arbeidet med å posisjonere den norske smaken og få fram at norske råvarer holder unik kvalitet, skjer med stadig styrket kraft på flere områder og med mange markedsaktører. Norsk matkultur har med vår identitet å gjøre. Matkultur og matstolthet er nasjonsbygging – intet mindre.

Innovasjon Norge har lenge arbeidet med å eksponere norsk matkultur på store nasjonale og internasjonale arrangementer. Matstreif i Oslo, Grüne Woche i Berlin og European Seafood Exhibition i Brussel er tre viktige arenaer som benyttes. Taste of Norway-konseptet knyttet til delegasjoner og større arrangementer er et annet eksempel.

Gjennom vårt arbeid innen landbruk og marin, har Innovasjon Norge arbeidet med å stimulere til utviklingen av produkter (for eksempel VSP Mat), sterkere markedsorientering (Marint verdiskapingsprogram) og bruk av norske råvarer (Innovasjon Norges kokkekurs).

Gründerne – våre næringslivshelter

I vårt arbeid med å mobilisere og skape interesse blant unge mennesker til å starte egen virksomhet, har det vært fokusert på omdømmebygging fra starten. Vi vet at et positivt gründer-omdømme i samfunnet generelt og blant unge potensielle ny etablerere, er avgjørende for mobilisering.

Derfor har Innovasjon Norge engasjert seg i to omdømmebyggende prosjekter – Skaperkraft (prisarrangement) og Skaperen (Tv programmet). Begge disse arrangementene er etablert ut fra ønsket om å synliggjøre idehavere og gründere på en spennende måte, og skape nysgjerrighet og positiv interesse.

- *Skaperkraft 08* er vårt pris-arrangement hvor vi deler ut priser for å hedre den som har gjort en innsats ut over det vanlige for å skape ny næringsvirksomhet. Følgende priser ble delt ut:
 - Reodor-prisen
 - Internasjonaliseringsprisen
 - Bygdeutviklingsprisen
 - Reiselivsprisen
- *Skaperen* ble i 2008 videreført i samarbeid med TV2.

Delegasjonsvirksomheten

Det offisielle Norge kan i et internasjonalt perspektiv være en viktig døråpner for norsk næringsliv. Ved besøk i aktuelle markeder i utlandet inviterer Innovasjon Norge til deltagelse i medfølgende næringslivsdelegasjon. Dette kan skje i samband med at DDMM Kongen og Dronningen foretar statsbesøk til utlandet, at Kronprinsen og Kronprinsessen har et offisielt besøk eller i forbindelse med at regjeringsmedlemmer reiser på besøk til andre land.

Innovasjon Norge bidrar også ofte i forbindelse med offisielle besøk som kommer til Norge av utenlandske statsoverhoder eller regjeringsmedlemmer og medfølgende næringslivsdelegasjon.

Arbeidet med delegasjoner gjøres på oppdrag fra og i samarbeid med Nærings- og handelsdepartementet og i nært samarbeid med Slottet, Utenriksdepartementet og aktuelle fagdepartement.

Aktiviteter i 2008:

Type aktivitet	Land	Antall norske deltagende bedrifter
Delegasjoner til Norge		
	Finland	1
	Vietnam	1
	Irland	1
Sum:	3	
Offisielle delegasjoner fra Norge¹⁶		
	Chile	1
	Portugal	1
	Tyrkia	1
Sum:	3	154

Det arrangeres fagseminarer, rundebordskonferanser, B2B-møter, bedriftsbesøk og sosiale arrangementer med tanke på kundepleie. I tillegg gjennomfører IN presseopplegg og mediemarkeringer sammen med Utenriksdepartementets presseavdeling.

Det gjennomføres en evaluering etter hver enkelt delegasjonsreise. Disse evalueringene viser stor kundetilfredshet. Evalueringene skal forbedres slik at det også gjennomføres evalueringer som kan vise til hva bedriftene har oppnådd.

Det settes ikke konkrete måltall for disse aktivitetene. Arrangementene evalueres i nært samarbeid med NHD og UD, sett i forhold til en omforent målsetting for det enkelte besøk. Her følger noe informasjon om aktivitetene i 2008:

Delegasjoner til Norge i 2008:

1) *Innkommende finsk delegasjon med "Minister for Foreign Trade and development" Paavo Väyrynen til Kirkenes og Tromsø, 8. – 10. april.*

Den finske delegasjonen møtte nærings- og handelsminister Dag Terje Andersen i Kirkenes og utenriksminister Jonas Gahr Støre i Tromsø. Den finske delegasjonen bestod av ca 30 bedrifter og 10 representanter fra myndighetene. De fleste deltok både i Kirkenes og Tromsø. Fra norsk side møtte ca 10 personer fra myndighetene og vel 70 bedriftsrepresentanter i Kirkenes og ca 35 i Tromsø. Temaene i Kirkenes var gruve- og mineral-sektoren, infrastruktur inkl. olje/gass og byggeindustri samt reiseliv. I Tromsø var temaene infrastruktur, fornybar energi, miljøteknologi, biotek og reiseliv. Programmet ble utviklet og gjennomført i nært samarbeid med Innovasjon Norges kontorer i hhv. Finnmark, Troms og Helsingfors.

2) *Innkommende statsbesøk av Vietnams president NGUYEN Minh Triet 5. - 6. juni.*

Den vietnamesiske presidenten med følge av en næringslivsdelegasjon på ca 60 personer var på Europatur med besøk både i Østerrike, Norge (Oslo) og Hellas.

I samarbeid med HSH, IKT-Norge, DnV, Eksportfinans og Rederiforbundet ble det gjennomført fagseminar innenfor temaene handel og turisme, IKT, Olje - gass / maritim

¹⁶ Delegasjoner fra Norge til utlandet, gjennomført i 2008. Omfatter statsbesøk og reiser der statsråder deltar. Antall norske deltagende bedrifter: Der flere deltar fra samme bedrift på samme delegasjon, blir deltakerne ikke talt individuelt, men samlet på bedriftsnivå, dvs. bedriftsdeltakelsen telles 1 gang per delegasjon. Bedriftene er talt opp per delegasjon, dvs. at samme bedrift kan være talt flere ganger hvis bedriften har deltatt på flere delegasjoner.

sektor / fornybar energi og finansiering / construction. Telenor tok ansvar for et eget arrangement siste dag knyttet til kommunikasjon og møte med utvalgte norske næringslivstopper. Kronprins Haakon var til stede hos Telenor.

Næringslivet og dets organisasjoner inngikk 7 samarbeidsavtaler med vietnamesiske partnere, en stor skipsbyggingskontrakt ble undertegnet og myndighetene med Norad i spissen undertegnet 5 statlige avtaler med Vietnams myndigheter.

3) Innkommende statsbesøk fra Irland 14.-16. oktober

Irlands President Mary McAleese og hennes mann Dr. Martin McAleese besøkte Oslo og Trondheim i oktober. Enterprise Ireland (Innovasjon Norges motstykke) stod for det meste av opplegget sammen med den Irske ambassaden, men Innovasjon Norge bistod med noen administrative tjenester, adresselister fra norsk næringsliv og lignende.

Delegasjoner fra Norge i 2008:

1) Kronprinsens offisielle besøk til Chile, 23. – 26. januar

Delegasjonen fikk svært god deltakelse fra norsk næringsliv. I alt 127 personer fra vel 80 virksomheter var med i delegasjonen - en av de største Innovasjon Norge har gjennomført. Interessen var meget stor også fra chilensk side. Kronprins Haakon deltok på åpningsarrangementet i Santiago med over 500 deltakere som etterpå fordelte seg på fagseminarer knyttet til fornybar energi, infrastruktur og HSH (Handels- og servicenæringens hovedorganisasjon) seminar om CSR (samfunnsansvar) og entreprenørskap (spesielt kvinner og unge). Statens vegvesen arrangerte påfølgende dag et eget fagseminar om trafikksikkerhet, finansiering og urban vegutvikling med svært god deltakelse. To spesielle fagdager knyttet til fiskeoppdrett ble avviklet i Puerto Varas med over 200 deltakere på åpningen.

Arbeidet ble gjennomført i nært samarbeid med INs kontor i Rio, CCNC (chilensk- norsk handelskammer) og vårt nyopprettede prosjektkontor i Santiago.

2) Kongeparets statsbesøk til Portugal 27. – 29. mai

En stor norsk næringslivsdelegasjon på nesten 60 personer fra 43 virksomheter fulgte kongeparet på statsbesøk til Portugal. Den lokale oppslutningen var også her meget bra. På Plenumsåpningen i nærvær av HM Kong Harald og to norske samt tre portugisiske statsråder, deltok totalt ca 350 personer og på konsert og offisiell middag samme dag nesten 550 deltakere. Kongeparet og Portugals presidentpar var æresgjester. Temaene i Lisboa var Fornybar energi, E-government og Bærekraftig fiske med deltakelse noenlunde jevnt fordelt på de tre temaer.

Portugal er en av Norges viktigste markeder for sjømat. Eksportutvalget for fisk (EFF) var selv ansvarlig for Fiskeseminalet og medansvarlig for sjømatbuffeten.

Det ble arrangert et lukket kreftforskningsseminar i Porto knyttet til samarbeid innen kreftsektoren mellom Radiumhospitalet og forskningssenteret IPATIMUP ved Universitetet i Porto. Oslo Cancer Cluster representerte her norske næringslivsinteresser. Seminalet ble besøkt av HM Kong Harald.

Arbeidet med besøket til Portugal ble gjennomført i nært samarbeid med INs kontor i Lisboa.

3) Kronprinsens offisielle besøk til Tyrkia 25.– 27. november

Kronprins Haakon gjennomførte et offisielt besøk til Ankara og Istanbul i november. Med Kronprinsen fulgte en næringslivsdelegasjon på 43 personer med faglig hovedvekt på maritim bransje og vannkraft. Møtene fikk stor lokal oppslutning med for eksempel 300 mennesker på åpningsmøte i Ankara og 350 gjester ved Taste of Norway middagen på

Esma Sultan Mansion i Istanbul. Fagmøtene fikk vesentlig større oppslutning enn forventet. Temaet i Ankara var vannkraft og i Istanbul maritim sektor.

Planlegging og gjennomføring av besøket ble gjennomført i nært samarbeid med INs kontor i Istanbul som la ned en svært stor innsats. Den norske ambassaden i Ankara var samarbeidspartner på de fleste aktiviteter sammen med aktuelle tyrkiske departement og næringslivsorganisasjoner og på vannkraftmøtene OED.

Internasjonale fagmesser

Innovasjon Norge tilbyr norsk næringsliv bistand ved deltagelse på internasjonale fagmesser. De fleste messene arrangeres med bistand fra Innovasjon Norges Messeavdeling. Enkelte tiltak arrangeres av utekontorene direkte.

Aktiviteter i 2008:

Type aktivitet	Land	Antall norske deltagende bedrifter
Internasjonale fagmesser ¹⁷		
	Abu Dhabi	1
	Belgia	1
	Brasil	1
	Dubai	1
	Frankrike	2
	Norge	2
	Kina	2
	Kazakhstan	2
	Mexico	1
	Polen	1
	Russland	2
	Skottland	1
	Singapore	3
	Spania	1
	Sør Korea	2
	Tyskland	2
	USA	2
	Ukraina	1
Sum:	28	327

Målet for Messeavdelingen i 2008 var å gjennomføre 18 - 20 tiltak med 300 deltagende bedrifter.

Oversikten viser 28 tiltak med 327 deltagende bedrifter, hvorav ca. 85 % er SMB-er. I oversikten er også medtatt de to informasjonsstands i Norge for Innovasjon Norge, samt to informasjonsstands i utlandet i Moskva-kontorets regi. Messeavdelingen hadde ansvaret for 20 av de nevnte tiltak.

Arrangementene har hovedsakelig vært konsentrert om satsningsområdene olje/gass, sjømat, IKT og fornybar energi. Innovasjon Norge tok for første gang initiativ til norsk fellesstand på ADIPEC (olje og gass) i Abu Dhabi med 8 deltagende firmaer. Innovasjon Norge deltok også, for første gang, sammen med 9 bedrifter på den maritime forsvarsmessen Euronaval i Paris. På samme tidspunkt var Innovasjon Norge også til stede på mat/sjømatmessen SIAL i Paris med 8 bedrifter. Disse tre nye tiltakene ga god

¹⁷ Internasjonale fagmesser ekskl. reiselivsarrangementer, gjennomført i 2008.

Antall norske deltagende bedrifter: Der flere deltar fra samme bedrift på samme messe, blir deltakerne ikke talt individuelt, men samlet på bedriftsnivå, dvs. bedriftsdeltakelsen telles 1 gang per messe. Bedriftene er talt opp per messe, dvs at samme bedrift kan være talt flere ganger hvis bedriften har deltatt på flere messer.

uttelling for deltagerne og vil bli videreført i 2010. Innovasjon Norge Moskva deltok med informasjonsstand på World Food i Ukraina og World Food i Kazahkstan.

Messeavdelingen hadde ansvaret for å tilrettelegge Innovasjon Norges deltagelse på Offshore Northern Seas - ONS - i Stavanger. Dette i samarbeid med Norges Forskningsråd og Ipark i Rogaland. I tillegg til å profilere Innovasjon Norges tjenester overfor de besøkende samlet vi også 10 innovative bedrifter i "Innovasjonsparken". Videre var avdelingen ansvarlig for å tilrettelegge en mindre informasjonsstand på den internasjonale utstyrs-messen Nor-Fishing i Trondheim. Dette også i samarbeid med Norges Forskningsråd.

4.3.2 Arbeidsområde 3B - Norge som reisemål

Mål for arbeidsområdet

IN skal bidra til økt lønnsomhet i reiselivsnæringen og økte markedsandeler i utlandet.

2008 – et år på det jevne for norsk reiseliv

Utenlandske turister i Norge:

- Det var mer enn 6,1 millioner internasjonale ankomster i 2008. Dette er en oppgang på 2 prosent i forhold til 2007.
- Det var mer enn 4,4 millioner overnattingsgjester som besøkte i Norge i 2008. Det er en vekst på 1 prosent fra 2007.
- Det var mer enn 29 millioner utenlandske gjestedøgn i 2008, som er omtrent det samme som i 2007.
- Antall internasjonale ferie- og fritidsankomster til Norge i 2008 var 3,2 millioner. Det er en nedgang på 1 prosent fra 2007. Disse overnattet 23,7 millioner netter. Det er en nedgang på 2 prosent i forhold til 2007.
- Det var en økning i dagsbesøkende på 3 prosent, mens antall cruisepassasjerer hadde en oppgang på 15 prosent.

Kommersielle gjestedøgn:

SSBs overnattingsstatistikk for 2008 viser at antall kommersielle gjestedøgn er på det samme nivået i 2008 som i 2007, takket være en økning av norske kommersielle overnattinger på én prosent. Antall utenlandske gikk ned med to prosent, noe som tilsvarer i underkant av 200 000 færre utenlandske kommersielle overnattinger i 2008 sammenlignet med 2007. Det var kun fra Sverige, av de store volummarkedene, som Norge hadde en vekst fra i 2008. Av overnattingsformer var det hyttegrend og camping som gikk frem i 2008, mens overnattingsformene hotell og vandrerhjem gikk tilbake. Ser vi på hotellenes RevPar i 2008 er det en nedadgående tendens i alle regioner med unntak av Fjord-Norge regionen i desember.

Aktiviteter i 2008

Innovasjon Norge har i 2008 jobbet aktivt med oppfølgingen av Regjeringens reiselivsstrategi som ble fremlagt i desember 2007.

Ny versjon av Visitnorway.com

Visitnorway.com ble i andre kvartal 2008 lansert i en ny versjon. Det nye nettstedet har utviklet nytt redaksjonelt innhold, informasjon om reisemål og kommersielle reiselivsprodukter, filmer og bilder fra hele Norge. Kartmotoren er ny, og søkesiden er kraftig oppgradert. Det jobbes likeledes med å utvikle en egen bookingløsning i nært samarbeid med Forum for reiseliv. Portalen hadde 4,4 millioner unike brukere fordelt på 5,4 millioner besøk som til sammen ga 25 millioner sidehenvisninger.

Bærekraftig reiseliv eller berre kraftig reiseliv?

Et bærekraftig reiseliv er et reiseliv som strekker seg lengre enn til kortsiktige prioriteringer. Et bærekraftig reiseliv fokuserer ikke bare på fordelene for de reisende, men også reiselivets innvirkning for mennesker på stedene som besøkes, og for verdiene i natur, kultur og lokalsamfunn.

Innovasjon Norge har en sentral rolle i å bistå til økt bærekraft i norsk reiseliv. Gjennom Regjeringens reiselivsstrategi (desember 2007) er vi gitt i mandat å utvikle mål og tiltak, målinger og prøveprosjekt på bærekraft i reiselivet. Dette gjøres gjennom prosjektet "Bærekraftig Reiseliv 2015" i tett samarbeid med NHO Reiseliv, hvor vi inviterer reiselivsnæringen med i en prosess for å konkretisere og operasjonalisere målene. Parallelt vil det foregå en utprøving i fem utvalgte destinasjoner: **Trysil, Røros, Vega,**

Lærdal og Geilo Fjellandsby. Disse destinasjonene jobber nå med å finne gode mål og tiltak for å øke sin vektlegging av bærekraft. Og de må vise vei når det gjelder hvordan vi samlet kan markedsføre at reiselivet tar ansvar både for lokalmiljøet, kulturen og miljøet.

Pilotene skal jobbe med en forstudie for å identifisere utfordringer og muligheter for en bærekraftsatsing i sine destinasjoner. Aktører fra de ulike bransjene overnatting, transport, mat, aktiviteter/familiepark, opplevelser og salg/markedsføring skal i løpet av det neste året samles fire ganger for å finne ut hvordan de respektive bransjene kan bli mer bærekraftige.

Ny strategi for det påvirkbare forretningsmarkedet

I Regjeringens reiselivsstrategi blir Innovasjon Norge bedt om å ta et større ansvar for det påvirkbare forretningsreisemarkedet, dvs. møte- og incentivesegmentet. På bakgrunn av dette har man i samarbeid med Norway Convention Bureau (NCB) og næringen utviklet en ny strategi. Innenfor møte- og incentivesegmentet oppfattes Norge primært som en dyr destinasjon med et flott og enestående landskap. Det er stor usikkerhet blant både møteplanleggere og distributører i forhold til hvilke opplevelser og aktiviteter Norge har å tilby. I arbeidet med strategien er det identifisert en del utfordringer både i forhold til marked og produkt. Noen av disse utfordringene går blant annet på at kjennskapen til Norge som internasjonal møte- og incentivedestinasjon er lav og hvordan Norge kan dra nytte av de positive assosiasjoner mange har til Skandinavia og samtidig differensiere oss fra Sverige, Finland og Danmark. Utfordringene handler også mye om at kvaliteten på produkt, leveranser og i de profesjonelle relasjonene er varierende og til tider for lav. Strategien munner ut i en felles handlingsplan med Norway Convention Bureau.

Samarbeidsavtale med Avinor

Avinor og Innovasjon Norge har inngått en strategisk samarbeidsavtale om utviklingen av Norge som reisemål. I samarbeid med Innovasjon Norge vil Avinor bidra med 25 millioner kroner til markedsføring av Norge som turist- og luftfartsdestinasjon i Asia over de neste fem årene. Som et ledd i strategiarbeidet hadde Avinor, Innovasjon Norge og STB (Scandinavian Tourist Board) møter med viktige aktører i Japan og Kina i fjor sommer. Deriblant Japan Airlines og JTB, et av Japans største turistbyråer. Dette resulterte i at JTB testet ut markedet gjennom 10 charterturer til Norge (Bergen) i sommer, hvorav halvparten av flyvningene gjennomføres av Japan Airlines og halvparten av SAS. Tilsvarende vil det bli startet opp chartertrafikk til Tromsø i 2009.

Bocuse d'Or Europe

Innovasjon Norge har på vegne av NHD, UD, LMD og FKD og i samarbeid med Eksportutvalget for fisk (EFF) og Opplysningkontoret for kjøtt (OFK) vært hovedsamarbeidspartner for historiens første Bocuse d'Or Europe som gikk av stabelen i Stavanger 1. og 2. juli.

Ressursbruk 2008

Forbruket for Reiseliv er regnskapsførte poster som knytter seg til 2008-bevilgningen fra post 70 og 71.

For første halvår 2008 meldte vi om et totalt forbruk på 184 millioner kroner til profileringsarbeidet innenfor reiseliv i regi av Innovasjon Norge. Når vi nå trekker konklusjonene for aktivitetene i 2008, kan vi meddele et totalt forbruk på 350 mill kroner, mot 338 mill i 2007. Vel 112 mill. kroner (33 %) av regnskapsførte poster i 2008 er finansiert med brukerbetaling fra reiselivsnæringen, ca 207 mill. (67 %) er dekket NHD's post 71 og ca 25,5 mill. er dekket over NHD's post 70. De resterende 4,5 mill. kronene kommer fra LMD og øvrige offentlige tilskudd.

Regnskapsført aktivitet for 2008 er marginalt lavere enn budsjettet. Som nevnt i halvårsrapporten lå vi da et stykke etter budsjett, men understreket at vi hadde store igangsatte prosjekter som ikke hadde blitt regnskapsført eller foretatt periodiseringer/avsetninger på på grunn av prosjektenes kompleksitet. I forhold til budsjett kan vi registrere at vi har nådd 94 % av budsjett for Post 71 og noe over for post 70, 102 %. Samlet blir resultatgraden 95 %. Restmidlene er overført til 2009 til bruk på markedsaktiviteter.

Tabellen under viser totalaktiviteten for 2008 (Post 70+71) + midler fra LMD:

Type prosjekt med sum finansiering for regnskapsåret, dvs. uavhengig av hvilket år den offentlige finansieringen er bevilget	2007		2008	
	1000 kr	off andel	1000 kr	off andel
Proj.typ(T)				
Felles prosjekter			7 826	100 %
Felles støttefunksjoner			25 169	87 %
IP Distribusjon fremmede kataloger	3 843	58 %	3 180	37 %
IP Katalog	13 444	23 %	12 484	34 %
IP Kortferie	34 910	48 %	41 271	56 %
IP Messer/events	7 601	42 %	9 236	58 %
IP MICE	1 957	91 %	1 290	96 %
IP Norwegian Travel Workshop	8 296	23 %	10 179	33 %
IP Overordnet merkevare	8 258	100 %	2 035	100 %
IP Presse	12 183	95 %	18 855	99 %
IP Sommer	73 207	51 %	65 206	67 %
IP Vinter	61 407	52 %	62 035	50 %
IP Visitnorway	21 879	92 %	28 732	90 %
IP Workshops	3 352	35 %	2 960	38 %
Nasjonale prosjekter	51 291	82 %	40 258	82 %
Profilering			7 621	71 %
Sesongforlengelse			10	100 %
Temaprojekt, analyser, synergier, felles støttefunksjon, fellesprosjekt	36 362	95 %	11 493	76 %
Grand Total	337 990	63 %	349 839	68 %

Inntekter/Finansiering:

Prosjekter med offentlig finansiering fra NHD post 71 + midler fra LMD er fokusert på Turistmarkedsføring samt bransje og pressearbeid i våre hovedmarkeder, inklusive Norge					
Marked Post 71 + midler fra LMD		Finansiering TOTALT 2008			
Koststed	Koststed(T)	Næring	Offentlig	Sum	Budsj. 2008
	Internasjonal Turisme (INTU)	-	1 488	1 488	13 565
	IN Stockholm T (STOT)	5 675	13 886	19 561	21 215
	IN København T (COPT)	15 265	15 684	30 949	33 425
	IN Hamburg T (HAMT)	14 058	32 267	46 325	46 422
	IN Haag T (HAGT)	4 546	12 230	16 775	15 683
	IN London T (LONT)	18 798	21 323	40 122	43 698
	IN Paris T (PART)	5 688	11 819	17 507	17 234
	IN Madrid T (MADT)	2 478	6 079	8 557	9 994
	IN Milano T (MILT)	4 184	7 861	12 045	10 149
	IN Moskva T (MOST)	6 190	9 304	15 493	13 236
	IN New York T (NEWT)	6 554	11 586	18 140	16 860
	IN Shanghai T (SHAT)	-	69	69	
	Travel and Tourism (REIS)*	23 878	68 607	92 485	9 860
Grand Total		107 314	212 202	319 515	340 342

* Aktiviteter i Norge samt satsninger i Japan. I tillegg er det gjennomført mindre aktiviteter i Polen og India

Prosjekter med offentlige finansiering fra NHD post 70 er fokusert på produkt og tjenesteutvikling i Norge samt profilering i Kina og Russland				
Koststed	Koststed(T)	Næring	Offentlig	Sum
	IN Milano T (MILT)	(0)	0	-
	IN Warszawa T (WART)	292	2 683	2 975
	IN Moskva T (MOST)	165	7	173
	IN Shanghai T (SHAT)	3 857	5 958	9 815
	IN New Delhi (NEDE)	-	122	122
	Travel and Tourism (REIS)*	552	16 688	17 239
Grand Total		4 865	25 459	30 324

Det samlede bildet av inntekter/finansiering for reiseliv i Innovasjon Norge fremstår dermed slik:

TOTALT	Næring 1000 NOK	Offentlig 1000 NOK	Sum 1000 NOK	Budsjett 2008
Inntekter/finansiering Post 71	107 314	212 202	319 515	340 342
Inntekter/finansiering Post 70	4 865	25 459	30 324	29 710
SUM	112 179	237 661	349 839	370 052

4.3.3 Arbeidsområde 3C - Norges omdømme

Mål for arbeidsområdet

INs omdømmearbeid skal gi økt kjennskap, kunnskap og preferanse til Norge i utvalgte land og målgrupper.

Aktiviteter i 2008

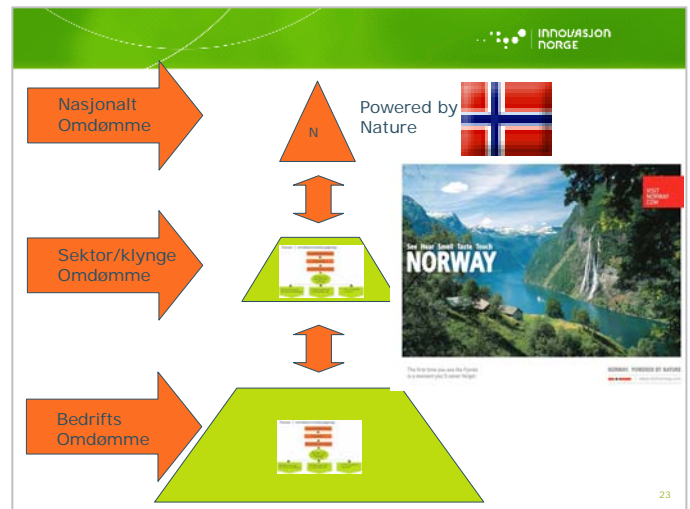
For å utløse bedrifters potensial for bærekraftige innovasjoner rettet mot det internasjonale markedet, er det særlig behov for styrket markedsorientering og bevisst omdømmebygging. Dette er poengtert i Masterplan for 2009, og spesielt fokusert innenfor arbeidsområdet Vekst i bedrifter.

Innovasjon Norge prioriterer fra 2008 sitt arbeid med omdømmebygging gjennom våre ni utvalgte sektorer. Vi tar i dette arbeidet med føringer fra nasjonal overbygning, og initierer og støtter prosjekter der enkeltbedrifter samordner sitt omdømmearbeid gjennom nettverks-, klynge- eller sektorposisjonering. Arbeidsmodellen er vist til høyre.

Vårt bidrag til "Norges omdømme" skjer i hovedsak gjennom de aktiviteter som er beskrevet i kapitlene:

4.3.1. – Profilering av norsk næringsliv

4.3.2. – Norge som reisemål

Pådriver for næringslivets interesser i nasjonale omdømmeprojekter:

For å sikre sammenhengen mellom de nasjonale omdømmeprioriteringer og vårt arbeid inn mot klynger, bransjer og bedrifter, deltar Innovasjon Norge i nasjonalt omdømmeforum som ble etablert av utenriksminister Støre.

Et viktig område for arbeidet i forumet har vært en avklaring av muligheter og begrensninger i samordningen av arbeidet som gjøres internasjonalt. Et konkret produkt av dette arbeidet har vært introduksjonen av et tre årig Samordningsprosjekt mellom ambassader, generalkonsulat og Innovasjon Norges utekontorer. Gjennom analyser og studier har man prioritert geografiske områder for forsterket innsats, og initiert en prosess fra utvalgte land, der ambassadene og Innovasjon Norges kontorer i fellesskap planlegger en økt, målrettet innsats for nasjonalt omdømmearbeid.

Innovasjon Norge er engasjert i et samordningsprosjekt for nasjonal omdømmebygging med Utenriksdepartementet (UD) i 19 utvalgte markeder. Som pådriver for næringslivets interesser, er det vårt mål å koordinere og forankre nasjonale omdømmetiltak på ulike arenaer og prosjekter i næringslivets interesser og strategiske sektorprioriteringer.

I løpet av høsten 2008 ble UK og Polen valgt ut som piloter, der målet er å få en realistisk og systematisk gjennomgang av begrensninger og muligheter i omdømmearbeidet, dvs. i) prøve ut samordningsgrep mellom Innovasjon Norge, UD og andre aktører, ii) teste evnen hos uteapparatet til å prioritere budskap og målgrupper, og iii) prøve ut en rekke konkrete tiltak og forsøke å måle effektene.

Samtidig ønsker vi gjennom pilotene å få prøvd ut hypotesen i rapporten om geografisk fokus om ønskeligheten av to ulike strategier i omdømmearbeidet: En mer selektiv

strategi med fokus på færre målgrupper i land hvor Norge er relativt lite kjent, og en bredere strategi i land hvor kunnskapen om Norge er større.

Av 19 prioriterte markeder er altså England og Polen valgt ut som pilotland. Innovasjon Norges utekontorer spiller en viktig rolle i operasjonaliseringen i disse markedene. For de andre 17 landene vil det også bli gjennomført samordningsprosjekter.

4.3.4 Arbeidsområde 3D - Norge som investeringsland (ikke aktivert som arbeidsområde)

Mål for arbeidsområdet

IN skal bidra til at utenlandsk næringsliv etablerer ny virksomhet eller investerer i Norge.

I 2006 begynte Forskningsrådet (prosjektleder) og IN i fellesskap å vurdere grunnlaget for tjenesten "Invent in Norway". Formålet med en slik tjeneste ville være å utvikle en målrettet profilerings-tjeneste av Norge som FoU-nasjon mot utvalgte internasjonale bedrifter som opererer på områder der Norge har sterke nærings- og kunnskapsmiljøer. En slik tjeneste kunne derfor gi en mer systematisk og målrettet satsing innenfor dette området, og supplere og forsterke aktiviteter og tjenester på andre områder som for eksempel SFF (Senter for Fremragende Forskning), SFI (Senter for Forskningsdrevet Innovasjon), NCE og Arena.

Det ble i statsbudsjettet for 2008 ikke satt av egne midler til en bred "Invent in Norway"-tjeneste. IN og Forskningsrådet har heller ikke funnet det mulig å omdisponere andre midler for å arbeide systematisk og målrettet med denne tjenesten. I 2008 har derfor Norge som investeringsland ikke vært et aktivert arbeidsområde.

4.4 Delmål 4: IN skal bidra til næringsutvikling basert på regionale forutsetninger

4.4.1 Arbeidsområde 4A - Utvikling og utnyttelse av regionale fortrinn og muligheter

Mål for arbeidsområdet

IN skal bidra til lokal og regional bedrifts- og næringsutvikling.

Innovasjon Norge rapporterer årlig for hvert distriktskontor om virkemiddelbruken knyttet til våre regionale oppdragsgiveres oppdrag og føringer. Rapporteringen gjelder primært for kontorenes bruk av regionale midler, men omfatter også hvordan nasjonale midler blir brukt i forhold til de samme føringene.

Rapporteringen skjer blant annet gjennom årsrapportene fra de enkelte distriktskontor, se eget rapporthefte. Disse gir en god oversikt over hvordan IN bidrar til lokal og regional bedrifts- og næringsutvikling. I tillegg utarbeider de fleste distriktskontorene mer utførlige rapporter til sine respektive regionale oppdragsgivere. Det er regionale forskjeller på føringene, og derfor lite hensiktsmessig å gi en samlet fremstilling.

4.4.2 Arbeidsområde 4B - Regionalt samspill

Mål for arbeidsområdet

IN skal bidra til å styrke samhandlingen mellom aktørene i de regionale partnerskapene.

Organiseringen av samspillet i de regionale partnerskapene varierer mellom regionene. INs distriktskontorer er aktivt med i RUP-styringsgrupper og tilsvarende, har regelmessige møter med fylkeskommunen og fylkesmannen og er både pådriver og aktør på en rekke møteplasser, i nettverk og i fellesprosjekter.

Det operative samarbeidet mellom INs distriktskontorer og de regionale partnerskapene har på flere områder blitt ytterligere styrket i 2008 i forhold til tidligere år. Stortingets vedtak om å gi fylkeskommunene deleierskap til Innovasjon Norge (49 prosents eierandel) fra 2010 som en del av den kommende forvaltningsreformen, bidro allerede i 2008 til å skape større interesse for hele bredden i INs tjenestetilbud, nettverk og kompetanse og til en bredere involvering av INs samlede kompetanse i det regionale utviklingsarbeidet.

IN har også i 2008, og med økt styrke i forhold til tidligere år, samarbeidet med Norges forskningsråd, SIVA fylkeskommunene og det øvrige partnerskapet om omforente og koordinerte satsinger knyttet til utvikling av regionale innovasjonssystemer og næringsklynger, for eksempel innenfor rammen av Forskningsrådets VRI-program, SIVAs infrastrukturprogrammer og Innovasjon Norges NCE- og Arena-programmer.

I 2008 fant det videre sted en betydelig styrking av partnerskapenes innsats for å utvikle kommunene som førstelinje for småskala næringsutvikling innenfor rammen av det såkalte *Kommuneprosjektet*. KS og Innovasjon Norge er eiere av prosjektet som er forankret i en samarbeidsavtale fra 2007. IN fikk i 2008 midler fra henholdsvis Kommunal- og regionaldepartementet og Fiskeri- og kystdepartementet for å ta en koordinerende rolle i dette arbeidet regionalt og for å ivareta nasjonale utviklingsoppgaver, erfaringsutveksling m.v.

Selv om partnerskapene er kommet ulikt langt i sitt arbeid overfor kommunene, er i hovedsak alle partnerskapene nå i godt gjenge. Fra INs side legges det særlig vekt på å utvikle et kommunalt næringsapparat som kan ivareta rollen som en profesjonell førstelinje for oss i behandlingen av etablerere, landbrukssaker og annet småskala næringsliv. I mange fylker er det inngått formelle avtaler mellom distriktskontoret og et større eller mindre antall kommuner som definerer ambisjoner og rammer for samarbeidet. Samtidig er det avgjørende at alle partnerne på regionalt nivå har en enhetlig og koordinert tilnærming til samarbeidet med kommunene.

Innovasjon Norge er representert som deltakere og foredragsholdere på et stort antall møteplasser og i formelle og uformelle nettverk i fylkene hvor andre aktører er initiativtakere/ansvarlige. Dette gjelder selvsagt først og fremst representanter for distriktskontorene, men i økende grad også ansatte ved utekontorene og hovedkontoret. De fleste distriktskontorene samarbeider med regionale banker og andre i partnerskapet om å utvikle kunnskapen om næringslivet i sin region, f.eks. gjennom utredninger, rapporter og konjunktur-/næringsbarometre m.m. Også i dette arbeidet har vi i 2008 kommet lenger med å involvere kompetanse fra andre deler av INs organisasjon.

For øvrig vises til omtalen under arbeidsområde 5C vedr. Innovasjon Norge som kunnskapsbygger og premissgiver, kap 4.5.3.

4.4.3 Arbeidsområde 4C - Regional omstilling

Mål for arbeidsområdet

IN skal bidra til at arbeidet i omstillingsområdene drives profesjonelt og målrettet.

1. Aktiviteten i 2008

Innovasjon Norge har i 2008 hatt ansvaret for oppfølging og kvalitetssikring av 28 kommuner/regioner på vegne av fylkekommunen.

Innovasjon Norge har initiert og medfinansiert 16 utviklingsprosjekter i omstillingskommuner i 2008. Videre er det gjennomført 7 utviklingsprosjekter for videreutvikling av arbeidsmodellen med nye tjenester/verktøy.

Gjennomførte utviklingsprosjekter for videreutvikling av arbeidsmodellen:

1. Unge i Fokus. Pilotkommune: Jølster, Nærøy
2. Omdømmebygging i kommuner. Piloter: Ål kommune og Hasvik kommune
3. Læringsarena
4. Kritiske suksessfaktorer for vellykket gjennomført omstillingsprosjekter
5. Innovasjonsprosess for vekst Pilot: Leksvik kommune
6. Sårbarhetsanalyse
7. Videreutvikle nasjonalt kompetansesenter for Regional omstilling

Det ble gjennomført en omstillingskonferanse i Oslo med deltagelse fra omstillingskommuner, berørte departementer og fylkeskommuner. Det var ca. 70 deltagere på konferansen. Hovedtema på konferansen var erfaringsformidling fra kommuner som var i sluttfasen av omstillingsperioden.

2. Ressursbruk

Kap 552, post 72 Nasjonale tiltak for regional utvikling. Regional omstilling.

1. Prosjektfinansiering av projektrådgivere	4.415.000 kr
2. Nye utviklingsprosjekter for å videreutvikle arbeidsmodellen	598.500 kr
3. Kvalitetssikring, programstatusvurdering, PLP-opplæring	850.000 kr
4. Egeninitierte utviklingsprosjekter i omstillingskommuner	2.234.750 kr
Sum	8.098.250 kr

Frie omstillingsmidler har som formål å sette fokus, sørge for ønsket fremdrift, stimulere til nødvendige endringsprosesser samt utvikle nye verktøy/tjenester. Innovasjon Norge har i 2008 brukt 8 årsverk på oppfølging og kvalitetssikring av omstillingskommuner, hvorav 4,0 årsverk er finansiert av frie omstillingsmidler.

3. Effekten av og kvaliteten på omstillingsprosessene

Innovasjon Norge foretar årlig programstatusvurdering i alle omstillingsområder i driftsfasen hvor omstillingsarbeidet blir målt på 6 prosess- og 6 effektindikatorer. Effektindikatorene gjenspeiler hva som er hovedmålet med omstillingsarbeidet. Prosessindikatorene gjenspeiler hvor god prosessen har vært lokalt.

Karaktergivningen gjøres av et vurderingsteam som består av omstillingsledelsen, fylkeskommunen, Innovasjon Norge og en ekstern prosesskonsulent. Karakteren 5 er høyeste score, og vil si at delmålet er oppfylt. Prosessindikatorene vektlegges de to første årene av omstillingsperioden, mens effektindikatorene vektlegges de 4 siste årene.

Effektindikatorene:

Kommune/område	Økt komp.	Samh. mellom sentrale aktører	Demografisk utv.	Nye arbeidsplasser	Robust næringsstruktur	Grad av måloppnåelse
Båtsfjord (2007-2010)	2	2	-	3	-	3+
Gamvik (2007-2010)	3-	3	2+	2+	2-	2+
Lebesby (2007-2010)	1+	2+	-	3	-	3
Loppa (2007-2010)	2+	3-	-	3-	2-	3
Kautokeino (2003-2008)	3-	4-	2	3+	2	4
Bø/Øksnes (2007-2011)	3	3	1	3	1	3
Smøla (2008-2010)	3	4/5	4/5	5	4	5
Vanylven (2005-2009)	3	4.5	4	4	4	4
Høyanger (2004-2009)	4+	5-	3	5	4	5-
Flora (2004-2009)	5	5	2	3	2+	4
Vågsøy (2006-2011)	4-	4	2	2+	1+	4-
Kvam (2007-2011)	3.2	2.7	-	4	3	3.2

Prosessindikatorene

Kommune/område	Etabl.	Profil	Org.	Portefølje	Oppfølging læring erfaring	Planer videreføring
Båtsfjord (2007-2010)	4-	3+	3+	3	3	3
Gamvik (2007-2010)	2-	2	2	1+	2	-
Lebesby (2007-2010)	4	4-	3	3-	2+	-
Loppa (2007-2010)	4	4-	3	3-	2+	-
Kautokeino (2003-2008)	-	5	4-	3-	3+	4
Bø/Øksnes (2007-2011)	--	4	3.5	3.5	3.5	-
Smøla (2008-2011)	4/5	5	5	5	4/5	5
Vanylven (2005-2009)	5	4	3	3	3	3
Høyanger (2004-2009)	-	-	5	4	4-	5
Flora (2004-2009)	4	4	4+	4-	4+	5
Vågsøy (2006-2011)	-	5-	5-	3+	4	-
Kvam (2007-2011)	3.7	3.7	3.5	3.7	3.5	-

I løpet av 1. halvår 2008 ble følgende omstillingsprosjekter avsluttet: Lødingen, HALD (Herøy, Alstadhaug, Leirfjord, Dønna) Innherred Vekst (Verdal og Levanger), Evje og Hornnes, FRONT (Flatanger, Roan, Osen), og Årdal.

Følgende sluttevaluering ble gjennomført i 2008: Lødingen, Hald, Innherred Vekst, Evje og Hornnes og Årdal.

Resultater fra sluttevalueringene:

- Lødingen (2001-2008) Mål: 100 nye arbeidsplasser. Resultat: 142 nye arbeidsplasser
- Hald: Se eget case.
- Verdal (2002-2008): Mål: 300 nye arbeidsplasser. Resultat: 250 nye arbeidsplasser ved utgangen av 2007. Forventer å nå målet i løpet av 2008.
- Evje og Hornnes (2002-2008): Mål 200 nye arbeidsplasser. Resultat: 162 nye arbeidsplasser.
- Årdal (2004-2008): Resultat: Bidratt til å skape 365 nye arbeidsplasser. Målet om 3000 arbeidsplasser i kommunen ble nådd i 2008.

Sluttevaluering av omstillingskommunene Kautokeino, Hasvik, Ål, Våler og Jølster vil bli gjennomført i løpet av 1. halvår 2009.

Følgende omstillingsprosjekter ble startet opp i 2008: Nesset og Nærøy. Regional omstilling har ingen kvalitetssikrende rolle overfor omstillingskommuner i Troms fylke.

Omstillingsarbeidet drives gjennomgående på en god måte i de fleste omstillingskommunene

Kommuner som har oppnådd spesielt gode resultater, gode lokale prosesser og forankring er: Lødingen, Hald, Innherred Vekst, Årdal og Hasvik.

4. Eksempel på vellykket omstillingsprosjekt fra 2008

HALD-regionen, kommunene Herøy, Alstahaug, Leirfjord og Dønna, hadde omstillingsstatus i perioden 2002 – 2008. Arbeidet ble organisert gjennom selskapet HALD as, som hadde 8 millioner kroner i budsjetttramme hvert av de seks driftsårene.

Målsettingen for omstillingsarbeidet:

Hald-regionen skal ved utgangen av sin funksjonstid minimum ha samme folketall og antall arbeidsplasser som pr. 01.01.01.

For å nå målet ble det valgt ut fem strategier: sjømat, verksted/leverandørindustrien, reiseliv, nettverk/kompetanse/forretningsutvikling og regionsenter.

Resultat av omstillingsarbeidet er 271 nye arbeidsplasser og 26 nyetableringer.

HALD as har gjennomført følgende store satsinger; Kvinner i Fokus, markedsorientert reisemålsutvikling, SMB-utvikling og BSB-utvikling.

Til Kvinner i Fokus ble det bevilget kr. 1.626.500 til en rekke kompetansetiltak, kvinnenettverk og årlig konferanse "Sigridkongress". De fire kommunene har valgt å fortsette samarbeidet om næringsarbeid, gjennom nærings- og utviklingselskapet HALD IKS.

Sysselsettingsmålet er nådd:

Målet om å opprettholde samme antall arbeidsplasser som pr 01.01.01 ble oppnådd. I samme periode har innbyggertallet gått noe ned, noe som betyr at andelen sysselsatte har økt i forhold til situasjonen den 01.01.01.

4.5 Generelle gjennomgående hensyn og føringer knyttet til hovedmålet

4.5.1 Arbeidsområde 5A - Kundetilfredshet

Mål for arbeidsområdet:

Innovasjon Norge skal være en kunde- og markedsorientert organisasjon.

Et pågående arbeid i Innovasjon Norge er å forbedre vår organisasjon for å skape større verdier for våre kunder. Dette skal oppnås gjennom en felles forståelse for hva Innovasjon Norge er, med én tjenesteportefølje, én forretningsprosess og tydelige roller (kundeansvarlig, tjenesteanvarlig og leveranseansvarlig).

Måling av kundetilfredshet bygger på data fra Kundeeffektundersøkelsene (KEU) og løpende serviceundersøkelser (SU). Resultatene (effekt) fremgår av eget statistikk sammendrag i kap. 9, vedlegg 3.

SU består av et sett av 10 påstander (serviceerklæringen) som beskriver hvilke forventninger kundene kan ha til IN, i tillegg to egne spørsmål som vurderer kommunene som førstelinje. Det signaliserer samtidig hvilke forventninger IN har til den enkelte medarbeider.

Resultatene fra SU inngår som en del av virksomhetsstyringen i IN (se kap. 8). SU er ikke knyttet opp mot det enkelte prosjekt, men er relatert til hvilken enhet som har håndtert saken og kan også relateres til hvilken målgruppe besvarelsen kommer fra. SU benyttes som grunnlag for å sette i verk organisasjonsmessige tiltak i de berørte enhetene i IN som ledd i det løpende forbedringsarbeidet.

Alle kunder som har mottatt en finansieringstjeneste (inkl. avslag) eller individuell rådgivningstjeneste, får tilsendt et web-spørreskjema fra eksternt firma. I 2008 har i alt 1799 bedrifter og enkeltpersoner respondert, en økning på ca. 400 fra 2007. Som oppfølging fra 2007 ble det satt i verk tiltak for å øke antallet svar, noe som har fungert bedre for kunder som har mottatt tjenester i Norge enn i utlandet. Til tross for at det er gjennomført flere tiltak for å øke respondentraten for kundene våre som har fått levert en tjeneste fra et av våre utenlandskontorer, er den fortsatt altfor lav. Responsraten varierer fra kvartal til kvartal, og er i 2008 gjennomsnittlig 39 % (ingen vurdering av representativitet).

Det er små endringer i resultatene, hvis vi sammenligner resultatene for 2008 med 2007. Det gir seg utslag i en liten økning på gjennomsnittsscore av påstander. Ved en sammenligning av resultater fra hele 2008 med 2007 *pr. kundegruppe* er utslagene nedenfor de mest sentrale (skala fra 1 til 6, der 6 er mest fornøyd):

- Scoren for unge SMB'er (3-5 års drift, mindre enn 250 ansatte) er redusert fra 4,5 til 4,3
- Landbrukskundene er like fornøyde eller mer fornøyde i 2008 enn i 2007, og scorer mellom 4,2 og 4,4. Dette omfatter nyetablerere innenfor landbruk, tradisjonelt landbruk og tilleggsnæring til landbruk.

Kundeport og utviklingsaktør

Generelt nås fortsatt målet om en effektiv og helhetlig kundeport. Det har vært en gjennomsnittlig økning i score fra 6,67 ved utgangen av 2007 til 8,33 ved utgangen av

2008 (skala fra 1 til 10). Merkevaretrackeren¹⁸ for 2008 viser at de spurte har en kjennskap på 93 % i 2008 mot 90 % i 2007. I tillegg viser resultatene i Merkevaretrackeren at 93 % av bedriftene i Norge som ble intervjuet vil anbefale andre å benytte oss, et resultat vi er godt fornøyd med.

På indeksen som utviklingsaktør scorer Innovasjon Norge gjennomsnittlig noe lavere enn for kundeport. Som pådrivere målt i hvordan vi scorer i SU har vi økt vår score fra 4,2 ved utgangen av 2007 til 4,3 ved utgangen av 2008 (skala fra 1-6). Vår egen vurdering av hvordan vi scorer på dette er imidlertid noe lavere. I vår interne "Kultur og klima"-undersøkelse er gjennomsnittsscoren 4 for i hvor stor grad vi evner å være pådrivere.

Konklusjon

Resultatene i undersøkelsene som er foretatt i 2008 avviker gjennomsnittlig lite fra resultatene fra undersøkelsene i 2007, og vi er i hovedsak fornøyde med resultatoppnåelsen.

Det har vært gjennomført et betydelig strategisk utviklingsarbeid i 2008, blant annet er det utarbeidet en ny strategi for Innovasjon Norge ("Et tydeligere Innovasjon Norge") som skal bidra til bedre måloppnåelse. De interne styringsparametrene er revidert med utgangspunkt i ny strategi, og organisasjonen vil arbeide for å bli en enda bedre pådriver for innovasjon i næringslivet i 2009.

¹⁸ Merkevaretrackeren er en årlig undersøkelse om kjennskap til og kunnskap om Innovasjon Norge, og om Innovasjon Norge som merkevare. Undersøkelsen er gjennomført mot fem utvalgte målgrupper, hvor en liten andel er kunder.

4.5.2 Arbeidsområde 5B - Korrigerende for markeds- og systemsvikt

Mål for arbeidsområdet:

INs virksomhet skal korrigere for svikt i de private finansieringsmarkedene og i samhandlingen mellom næringslivet, kunnskapsmiljøene og offentlige organisasjoner.

Å korrigere for ulike former for svikt er gjennomgående for hele Innovasjon Norges virksomhet. Det kan være en markedssvikt, dvs. at markedet ikke fungerer optimalt sett fra samfunnets side, eller en systemsvikt, dvs. at viktige relasjoner mellom aktører i innovasjonssystemet ikke fungerer optimalt. I tillegg påvirkes Innovasjon Norges aktiviteter av politiske mandat og føringer, som ikke nødvendigvis er direkte forankret i en "dokumenterbar" svikt.

Både kundeeffektundersøkelsene (KEU), serviceundersøkelsene (SU) og evalueringer av satsinger, programmer og tjenester og måler hvorvidt og i hvilken grad Innovasjon Norges virksomhet har bidratt til å korrigere for markeds- og systemsvikt på særskilte områder.

Addisjonalitet er et uttrykk for hva som ville skjedd med prosjektet/aktiviteten dersom Innovasjon Norge ikke hadde gitt støtte, dvs. i hvilken grad Innovasjon Norges bidrag har hatt utløsende effekt for kundens prosjekt. Høy addisjonalitet indikerer en svikt – lav addisjonalitet det motsatte. Ved høy addisjonalitet ville ikke prosjektet blitt gjennomført uten støtte fra Innovasjon Norge, eller blitt gjennomført i redusert skala og/eller på et senere tidspunkt.

Resultater i 2008

Addisjonalitet på tvers av virksomheten

Kundeeffektundersøkelsen (førundersøkelsen 2007) viser at nivået av andel høy addisjonalitet har holdt seg på samme høye nivå som året før, på 60%. Summen av høy og middels er også på nivå med året før, på 86%.

Når det gjelder addisjonalitet ser vi også at:

- Flest prosjekter innen programmene har høy addisjonalitet. Dernest kommer prosjekter innen stipend. Lavest addisjonalitet har prosjekter innen internasjonalisering og lavrisikolån.
- Når det gjelder enkelttjenester, finner vi høyest addisjonalitet innen Marint innovasjonsprogram og OFU/IFU. Lavest er det for prosjekter innen Grunnfinansieringslån for fiskeflåten og Lavrisikolån.

Addisjonalitet i finansmarkedene – fullfinansieringsgrad

Hensikten med å korrigere for svikt i kapitalmarkedet, er bl.a. at Innovasjon Norges finansielle støtte til prosjekter også skal utløse midler i det private markedet, slik at det samlet blir investert mer i bedrifts- og næringsutvikling enn hva som ellers ville vært tilfelle.

Fullfinansieringsgraden økte fra 2006- til 2007-årgangen, fra 70 til 74%. Dette burde på sikt bidra til at andelen prosjekter som fullføres i henhold til prosjektplanen øker. I tillegg kan det gi indikasjoner på et marked der det er enkelt å skaffe finansiering til prosjektene. Dette kan etter hvert redusere avhengigheten av Innovasjon Norge.

Det er Distriktsrettede risikolån (89%) og Grunnfinansieringslån-flåte (89%) som har høyest andel, Bygdeutviklingsstipendet lavest (43%).

Innovasjon Norges virksomhet er et korrektiv i finansmarkedene. Organisasjonen bidrar til at en rekke bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsomme prosjekter blir realisert, og som ikke hadde blitt realisert dersom bedriftene kun hadde hatt de private finansmarkedene å spille på.

Systemsvikt – bidrag til nettverk og samhandling

Innovasjon Norge skal bidra til økt samhandling mellom næringslivet, kunnskapsmiljøene og offentlige organisasjoner. Vi gjør oppmerksom på at både ARENA og NCE har som formål å styrke denne samhandlingen, men disse programmene er ikke med i KEU. De vurderingene som gjøres under gir derfor et bilde av INs øvrige tjenester som inngår i KEU, og hvordan de virker med hensyn til nettverk og samhandling.

Bedriftene i Innovasjon Norges portefølje er som andre norske bedrifter relativt innadvendte i sin innovasjonsadferd, men det er positive utviklingstrender på gang. Mens prosjektene i snitt førte til samarbeid med 2,8 aktører i 2005, så var dette økt til et snitt på 3,7 i 2007-årgangen.

Forskningsmiljøene og Norges Forskningsråd spiller fortsatt en liten rolle for utviklingen av prosjektene. Forventningene til i hvilken grad prosjektene/aktivitetene vil føre til økt samarbeid med FoU-miljøene har økt, men er fortsatt lav. Mens IN bidrar betydelig til utvikling av 44% av prosjektideene (økning over tid), så bidrar FoU-miljøene i 6% av prosjektene (vært relativt stabilt de siste tre årene).

Dersom vi ser på Innovasjon Norges egen evne til å formidle tjenester og kompetanse fra relevante partnere og nettverk, så viser SU 2008 at kundene er relativt fornøyd med organisasjonen. På en skala fra 1 til 6, hvor 6 er høyest, får Innovasjon Norge en gjennomsnittlig score på 4,1 noe som er en liten økning fra 2007 (4,0).

Konklusjonen er at Innovasjon Norge fortsatt har en oppgave å gjøre når det gjelder å korrigere for svikten i samhandlingen mellom næringslivet, kunnskapsmiljøene og offentlige organisasjoner/akademia.

4.5.3 Arbeidsområde 5C - Kunnskapsbygging og premissgiving

Mål for arbeidsområdet

IN skal være en kompetent pådriver og bidragsyter regionalt og nasjonalt i utformingen av en helhetlig politikk som ser innovasjon, internasjonalisering og regional utvikling i sammenheng.

1. Innovasjon Norges rolle som kunnskapsbygger og premissgiver

En treffsikker og effektiv innovasjonspolitikkk må bygge på et solid kunnskapsgrunnlag. Dette er kunnskap om utfordringene i næringslivet, hva som er riktige mål og strategier – samt synspunkter på og dokumentasjon av hvilke virkemidler som virker. Myndighetene, som utformer innovasjonspolitikken, må derfor ha tilgang til tallbaserte analyser, strategiske vurderinger, evalueringer og annen relevant kunnskap.

Innovasjon Norges rolle som kunnskapsbygger og premissgiver er å gi faglige og erfaringsbaserte kunnskapsleveranser som dekker behov og tillegges verdi når nasjonale eller regionale myndigheter utformer og beslutter innovasjons-, nærings- og regionalpolitiske mål og strategier. Med utgangspunkt i næringslivets utfordringer skal Innovasjon Norge utvikle og formidle kunnskap som bedrer rammebetingelsene for innovasjon og verdiskaping hos bedrifter og entreprenører.

Innovasjon Norges mål som kunnskapsbygger er forankret i MRS som et gjennomgående hensyn knyttet opp til vårt hovedmål. Dette er også fokusert i Innovasjon Norges strategi der det uttrykkes i ambisjonene om at *"Vi skal bli bedre på å dele vår samlede kunnskap med våre kunder, oppdragsgivere og på tvers i egen organisasjon. Vi vil utnytte vår internasjonale tilstedeværelse bedre gjennom effektiv innsamling av relevant markedsinformasjon fra hele verden og formidle den aktivt til norske bedrifter, potensielle bedrifter og innovasjonsmiljøer."*

Prosess- og kommunikasjonsansvaret for Innovasjon Norge som premissgiver er internt splittet ved at HK ivaretar den nasjonale dialogen, mens hvert distriktskontor ved direktøren har ansvaret for arbeidet i det regionale partnerskapet i sitt fylke.

2. Resultater i 2008

I første halvår av 2008 ble det fra HKs side utarbeidet nye innspill til det enkelte distriktskontor som grunnlag for deres regionale innspill bl.a. til utvikling av fylkesplaner og tilhørende planer for regional næringsutvikling.

I forhold til departementene trekkes følgende innspill spesielt fram:

- Budsjettinnspill (endelig innspill for 2009 og satsingsforslag for 2010)
- Nye innspill til innovasjonsmeldingen
- Innspill i forbindelse med kommende stortingsmelding om regional- og distriktspolitikken på bestilling fra KRD.

I lys av finanskrisen ble det i siste del av 2008 levert ulike innspill til departementene. Dette omfattet både beskrivelser av konsekvenser av finanskrisen for våre kunder og mer generelle vurderinger. Videre ble det levert konkrete budsjettinnspill til Regjeringens krisepakker.

Av andre aktiviteter i 2008 nevnes:

- Ny strategi: Det ble i juni ferdigstilt en ny strategi, basert på eksisterende mål og delmål for Innovasjon Norge. Innbakt i dette arbeidet har vært kunnskapsbygging og vurderinger av viktige trender som vil påvirke norsk næringsliv.

- Innovasjon Norges "nye" nettsted: En ny forside på Innovasjon Norges nettsted er blitt lansert med noe forbedrede tjenester og metoder for navigering i innhold. Dette vil være

et viktig hjelpemiddel for bedre å tilgjengeliggjøre vår kunnskap. Et større prosjekt for utvikling av neste generasjons nettsted er igangsatt parallelt.

- Evalueringer: I 2008 har det vært avsluttet og startet opp nye kundeeffektundersøkelser og evalueringer av Innovasjon Norges tjenester og programmer.
- Det har vært avholdt dialogmøter med Stortingets Finanskomiteé, Næringskomité og Kommunal- og regionalkomité for presentasjon og oppdatering av våre aktiviteter og resultater.
- Ulike arrangement: Innovasjon Norge har ansvaret, dels sammen med våre samarbeidspartnere, for ulike arrangement der kunnskapsbygging og premissgiving er viktige element. I første halvår 2008 ble det f.eks. igjen avholdt Innoteket, Innovasjonsforum, Skaperkraft og det nye konseptet Skaperglede.

Vi har også videreført samarbeidet med Forskningsrådet om kunnskapsportalen www.forinn.no. Av annet eksternt kunnskapssamarbeid nevnes deltakelse i Teknas videreføring av sin "Kunnskapsdugnad". Vår deltakelse her er også godt koordinert med Forskningsrådet.

Det vil i 2009 bli gjort en ny metodisk kartlegging av hvordan departementene, fylkeskommunene og fylkesmennene oppfatter Innovasjon Norge som kunnskapsleverandør.

5. RESSUR SINNSATS PÅ BUDSJETTPOSTENE

5.1 Oversikt og innledning

Tabellen viser forbruk i forhold til rammen for de ulike budsjettpostene:

NHD

Budsjett-post ¹⁹	Navn	Virkemiddel	Ramme Mill kroner	Forbruk pr 31.12.08 i %	Anslag tilskudds- element Mill kroner
2421.90	Lavrisikolån	Lavrisikolån, herav:	2 000	85	
		- Ordinære		28	
		- Landbruk		25	
		- Fiskeflåte		32	
2421.51	Så Kornfond	Ansvarlig lån			
2421.50	Innovasjon – prosjekter	Risikolån, tapsfond	124	100	
		Garanti, tapsfond			
		Tilskudd (Risikolån, utlånstak)			
2421.70	Bedriftsutvikling og administrasjon		415	100	
2421.71	Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Reiseliv			1 250 (1 116)
		- Reiselivsprofilering	236	83	
		- Innovasjon i reiselivsn.	30	82	
		Nettverk og profilering:			
		- Internasjonal Vekst	20	89	
		- Operativ drift	41	124	
		- Tilskudd til programmer	81	86	
2421.72	Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	329	95	
		IFU			
2421.53	Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd	10	93	
2421.78	Adm. støtte for distriktsrettet såkornfond	Tilskudd	4	97	
2421.79	Maritim utvikling	Tilskudd	40	68	

KRD

551.60	Tilskott til fylkesk. f. reg. utv.	Risikolån, tapsfond	759	88	1 025 (1 142)
		Tilskudd			
551.61	Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	220	91	
552.72	Nasjonale tiltak for reg. utv	Tilskudd	191	79	
		Tiltak og prosjekter i Finnmark	5	68	

LMD

1149.50	Innlandet 2010	Tilskudd	14	39	682 (604)
1149.71	Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	46	74	
1150.50	VSP mat	Tilskudd	99	70	
	BU-midler	Tilskudd sentrale	24	68	
	Bioenergiprogrammet	Tilskudd	53	88	
	Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd	31	84	
	Utviklingsprogram for frukt og grønt		23	68	
	Administrasjon under LUF	Tilskudd	2	100	
	BU-midler	Risikolån, tapsfond	4	29	
		Tilskudd fylkesvise	331	97	
		Rentestøtte	820	90	
1151.51	VSP rein	Tilskudd	12	107	
	Konfl. forebyggende tilt. Rein	Tilskudd	4	34	

¹⁹ I utgangspunktet viser tabellen forbruk i form av tilsagn gitt i 2008. For kapittelpost 2421.70 oppgis imidlertid regnskapsførte beløp. For Reiselivsprofilering kapittelpost 2421.71 vises også regnskapsførte beløp. I de tilfeller kapittelposten er skrevet med kursiv, omfatter rammene også overførte midler fra tidligere år.

FKD

Budsjett-post	Navn	Virkemiddel	Ramme Mill kroner	Forbruk pr 31.12.08 i %	Anslag tilskudds- element Mill kroner
1050.76	Kapasitetstilpasning flåten	Tilskudd	33	53	63
2415.75	Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd	103	44	(86)

UD

116.74	Samarbeidsprogram Bulgaria		158	34	71
	Samarbeidsprogram Romania		381	5	(7)

Omregnet i tilskuddselementer har Innovasjon Norge i 2008 brukt 3,1²⁰ mrd kroner. Da er også inkludert forvaltning av støtteordningen som følge av redusert arbeidsgiveravgift (RDA-midler), som til sammen utgjør ca. 200 mill kroner.

5.2 Tidsforbruk på ulike oppgaver i Innovasjon Norge

Ressursbruk i Innovasjon Norge dreier seg dels om hvordan kroner fordeles og dels om hvordan Innovasjon Norge selv bruker sin tid. Den enkelte medarbeider registrerer arbeidstiden bl.a. i forhold til:

- Prosjekter og aktiviteter innenfor prosjektgruppene brukerbetaling, låneordninger, programmer, tilskuddsforvaltning og øvrige prosjekter/aktiviteter
- Administrativ tid og fravær

Driften av Innovasjon Norges operative virksomhet finansieres fra flere kilder:

- Betaling fra kunder/brukere
- Renteinntekter fra utlånsvirksomheten
- Bevilgning til bedriftsutvikling og administrasjon (NHD kap. 2421 post 70)
- Øvrige offentlige bevilgninger
- Tilskuddsmidler, hvor dette er hjemlet

Nedenstående tabell viser hvordan operativ tid i prosent i 2008 (2007) er fordelt på de ulike finansieringskilder/prosjektgrupper/kostnadsbærere:

Operative timer Prosjektgrupper	Divisjon					Totalt IN
	Stab	SK	Norge	Utland	TP	
Brukerbetalte tjen. Tilsv 2007	0 0	1 3	4 4	12 11	4 4	6 6
Låneordninger Tilsv 2007	59 59	1 2	17 17	0 0	7 9	12 13
Programmer Tilsv 2007	0 1	16 11	9 8	33 30	39 38	21 18
Tilsk OFU/IFU, marin (MVP), Maritim mv Tilsv 2007	4 1	5 3	11 8	5 1	18 17	10 7
Annen off fin. akt Tilsv 2007	44 38	78 81	59 62	50 58	31 32	51 55
Sum	100	100	100	100	100	100

Mesteparten av tidsressursen i Innovasjon Norge ble i 2008 brukt innenfor prosjektgruppen "andre offentlige finansielle aktiviteter". Dette dreier seg i hovedsak om aktiviteter som skal dekkes over NHD kap 2421 post 70, og består hovedsakelig av å identifisere muligheter og prosjekter for våre kunder, gi enkel informasjon til kunder og

²⁰ Tilskuddselementet er anslått som et resultat av ramme x forbruks-% x tilskuddsfaktor. For Sårkornfondet ble ansvarlige lån til de nye landsdekkende fondene registrert som forbrukt i årsrapporten for 2005.

saksbehandling av tilskuddssaker. I tillegg kommer aktivitet innenfor det å påvirke politikktutforming, utvikle tjenesteportefølje, innovasjon/utvikling av reiselivet, skattefunn, informasjon til utenlandske aktører/miljøer, samarbeidsprosjekter med utenriktjenesten, såkorn, stipend, messer, tilskuddsfinansierte prosjekter, strategiutvikling, forretningsplan- og budsjettprosessen, utvikling av eier- og virksomhetsstyring, tverrgående team og strategiske OU-prosjekter.

Ressursforbruket relatert til låneordningene er økende, særlig i siste del av 2008. Dette har særlig sammenheng med uro i finansmarkedet og tiltagende interesse for Innovasjon Norges lån i 2008. Utlånsporteføljen har økt marginalt i 2008, etter at denne har vært avtagende de siste årene. Økte tilsagnsrammer har først fått betydning for utlånsaktiviteten fra november/desember 2008. Mislighold har ikke krevd nevneverdig med økte ressurser i 2008.

Tabellen under viser utdrag av regnskapet for 2008 splittet på direkte prosjektkostnader (DPK) og øvrig drift. DPK er kostnader som kan knyttes til et prosjekt/aktivitet som skal ha 100 % kostnadsdekning utenfor Innovasjon Norges løpende drift. Det positive resultatet før tap for 2008 knytter seg i all hovedsak til resultatet av lavrisikolånevirksomheten.

Mill kroner	Regnskap 2008	Herav	
		DPK	Øvrig
Netto renteinntekter	228	4	224
Eksterne inntekter	206	127	79
Offentlige bevilgninger	883	307	577
Driftskostnader	- 1 229	-437	-792
Resultat før tap	88	0	88

5.3 Nærings- og handelsdepartementets budsjettposter

I oppdragsbrevet for 2008 ble det påpekt at NHD legger spesielt vekt på at virkemiddelaktørene bidrar til økt innovasjon i næringslivet i hele landet. Dette skulle følges opp med å jobbe for å fremme nyskaping og omstilling i og etablering av norske bedrifter, øke næringslivets innovasjonsevne, utvikle sterkere næringsmiljøer og innovasjonssystemer og styrke kommersialiseringen av ideer og kunnskap, varer og tjenester.

Innovasjon Norge har på denne bakgrunn hatt fokus på å øke oppmerksomheten mot og øke omfanget av lønnsomme, innovative etableringer. I tillegg har det vært et sterkt fokus mot utvikling av lokale, regionale og nasjonale næringsmiljøer og innovasjonssystemer for å bedre vilkårene for innovasjonsbasert verdiskaping. Med referanse til vedlagte tabeller må det innskytes at det i forbindelse med måling av innovasjonsnivå i 2008 er gjort en rekke beslutninger hvor innovasjonsnivået utvilsomt er høyt, men uten at det har blitt registrert, fordi innovasjonshøyden er målt ved fastsatt formålskode samtidig som det kun har vært mulig å velge én formålskode. Eksempelvis blir dermed Innovasjon Norges NCE-prosjekter kategorisert med formålskode "utvikling av næringsmiljøer og nettverk" og kategoriseres dermed under "annet" i forhold til innovasjonshøyde. Fra 2009 blir registreringsrutinen lagt om, slik at det i alle saker skal registreres innovasjonshøyde. Dette vil forbedre rapporteringen for 2009.

I 2008 har mer enn halvparten av risikolån, tilskudd og program midlene gått til etablerere, unge bedrifter og SMB med vekstambisjoner og potensial. 220 mill. kroner har gått til å utvikle og få etablert gode innovasjonsmiljøer og nettverk.

Det har i hele 2008 vært fokus på kvinneandelen i de tilsagn som gis. I 2008 har 20 % av risikolån, tilskudd og program-midlene under NHDs budsjettposter blitt bevilget til

kvinneprosjekter, mot vel 11 % i 2007. NHD har i oppdragsbrevet bedt Innovasjon Norge å sette måltall for alle relevante oprogrammer og tjenester som kan bidra til at andelen kvinner blant nye entreprenører blir 40 % senest innen 2013. Innovasjon Norge har gitt innspill på dette i brev av 5. november 2008.

NHD forutsetter videre at Innovasjon Norge bidrar til økt internasjonalisering i næringslivet i hele landet, samt styrking av profileringen av Norge og norsk næringsliv internasjonalt. Internasjonal rådgivning leveres først og fremst fra utenlandskontorene. I tillegg leverer de også tjenester innen etablering av nettverk og oppfølging av internasjonale møteplasser, hjemhenting av kunnskap og profilering. I 2008 har utekontorene brukt mye tid og ressurser på å identifisere nye internasjonale muligheter for norske bedrifter i samspill med distriktskontorene og vi mener at vi i løpet av 2008 har blitt bedre på å utnytte mulighetene som ligger i dette samspillet til beste for våre kunder.

Antall utenlandske turister som overnattet i 2008 økte med ett prosentpoeng fra 2007. I alt var det 4,4 millioner utenlandske overnattingsgjester i Norge i 2008. Totalt utgjorde de utenlandske tilreisende i overkant av 29 millioner gjestedøgn. SSBs overnattingsstatistikk for 2008 viser imidlertid en nedgang i turisttilstrømningen til Norge. Det vil si at antall ankomster (turister) som overnattet i Norge har økt, men de ble her kortere tid sammenlignet med 2007.

Innovasjon Norge har også i 2008 arbeidet med å få til næringsutvikling basert på regionale forutsetninger. For å få dette til har det først og fremst gjennom våre distriktskontorer blitt jobbet tett med fylkeskommunene, fylkesmenn og det øvrige regionale partnerskapet.

Kap 2421.50 Innovasjon – prosjekter (bevilgning for 2008: oppr. 131 mill. kroner, endret til 123,5 mill. kroner)

Bevilgningen for 2008 var opprinnelig 131 mill kroner, men ble i salderingen av NHDs budsjett redusert med 7,5 mill. kroner. Bevilgningen benyttes til å tilskuddsfinansiere nasjonale/regionale prosjekter, stipend til oppfinnere og i noen grad også bedriftsprosjekter utenfor distriktsområdene. De nasjonale prosjektene omfatter bl.a. prosjekter innenfor satsingen Kvinner i Fokus og den nye tjenesten Bedriftsnettverk. Bevilgningen benyttes også til tapsfond for landsdekkende innovasjonslån (risikolån), hvor det i 2008 er gitt åpning at IN kan gi tilsagn om lån inntil 300 mill. kroner mot 100 mill. kroner året før. Det ble i oppdraget for 2008 for øvrig opprinnelig forutsatt at 25 mill. kroner av bevilgningen brukes til prosjekter rettet mot nærsjøskipsfart (endret til 17,5 mill. kroner i brev av 19.12.2008) og 10 mill. kroner skulle brukes til nettverkskreditt for kvinner (i brev av 9.12.2008 åpnet NHD for at inntil 5 mill kroner av bevilgningen kan omgjøres til tapsfond for innovasjonslån/garantier).

Anledningen til å øke innovasjonslån/risikolån ble ikke fulgt opp med økte bevilgninger til tapsfond, hvilket innebar at det i 2008 ikke var reelle muligheter for å utnytte handlingsrommet fullt ut. INs tapsfond var ved inngangen til 2008 imidlertid robuste og IN vurderte det mulig å øke utlånet fra ca 100 mill. kroner i lån og 4 mill. kroner i garanti foregående år til samlet 150 – 180 mill kroner i 2008, uten økning i bevilgninger til tapsfondet. I 2008 har tilgangen på søknader om innovasjonslån vært tiltakende, og totalt er det gitt tilsagn om innovasjonslån på 156 mill. kroner og 30 mill. kroner i garantiansvar. Tapsfondsavsetningen som er gjort er 37,6 mill kroner, tilsvarende ca 20 % av eksponeringen i form av lån og garanti. Kalkulert risiko i tilsagnene ble vurdert å være nær 15 %-poeng høyere.

Effekten av landsdekkende tilskudd og risikolån er målt basert på kundeeffektundersøkelser gjennomført i 2008 blant kunder i 2004-årgangen:

Tjeneste	Andel med							
	Høy og middels addisjon- alitet	Stor betydning for over- levelse	Stor betydning for lønnsomhets- utvikling	Betydning for økt om- setning. % økning.	Betydning for økt eksport. % økning.	Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt kompe- tanse	Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt innovasjon	Gj. snitt antall sam- arbeids- partnere
Risikolån	100(64)	75(40)	75(50)	100(82)	50(27)	50	57	3
Tilsk (UT)	89(94)	47(50)	41(29)	73(35)	36(13)	81	73	3
Gj.snitt alle tjenester	86(71)	54(50)	53(50)	73(58)	20(13)	66	65	2,7

(I parentes tall fra årgangen før, 2003-årgangen kunder undersøkt i 2007)

De landsdekkende lånene og tilskuddene er kjennetegnet av *høy addisjon- alitet*, mens prosjektene tradisjonelt har vært kjennetegnet av at de har hatt relativt liten betydning for lønnsomhetsutviklingen og omsetningen. Prosjektene gir ofte en mulighet for å gjøre noe *ekstra*, men er ikke kritisk for driften. Dette som vurderes å være "ekstra", gir i første rekke sterke positive utslag på *kompetanse*, *innovasjon* og *antallet samarbeidsaktører* prosjektet har bidratt til. Det er imidlertid tegn over tid til større betydning for overlevelse og lønnsomhet. Foreliggende tall, særlig mht landsdekkende risikolån, må riktig nok vurderes med forsiktighet i og med at antallet bevilgninger (og dermed også respondenter) er mye lavere i denne årgangen enn årgangen tidligere (105 i 2003/undersøkt i 2007 mot 40 i denne årgangen – 2004/undersøkt i 2008).

Kap 2421.50 - Program for utvikling av nærskipfartsflåten (øremerket opprinnelig 25, endret til 17,5 mill. kroner av 2008-bevilgningen på post 50)

Det er i 2008 igangsatt et nytt program for utvikling av nærskipfartsflåten og miljøprosjekter i denne flåten. Ordningen tilbys både som tilskudd og innovasjonslån (betingelser som risikolån). Innovasjon Norge har informert næringen om ordningen, bl.a. med kontakt med Fraktefartøyenes Rederiforening, kontakt med potensielle kunder, via våre internettsider og med omtale i Innovasjon Norges nye brosjyre om de av våre tjenestetilbud som har spesiell interesse for de maritime næringer. Av rammen på 17,5 mill. kroner er tett opptil 12,5 mill. kroner benyttet til tilskudd. De resterende 5 mill. kronene er avsatt til tapsfond for lån, som knytter seg til lån gitt til næringen i størrelsesorden 15 mill. kroner.

Kap 2421.50 – Nettverkskreditt (øremerket 10 mill. kroner av 2008-bevilgningen på post 50)

Som nevnt ovenfor åpnet NHD for at inntil 5 mill kroner av den øremerkede bevilgningen kunne omdisponeres til tapsfond for innovasjonslån. På slutten av 2008 ble det besluttet mange tilsagn om nettverkskreditt, slik at nær 9,5 mill kroner av den øremerkede bevilgningen ble brukt på nettverkskreditt.

Nettverkskreditt er ikke et ensartet tilbud i hele landet. Det er tilpasset regionale prioriteringer med ulik organisering. Det ble besluttet i 2008 å videreføre et regionalt tilpasset tilbud i henhold til fylkesvise prioriteringer. "Gründergrupper" blir en ny nasjonal tjeneste for hele landet som lanseres i 2009. Essensen i denne nye tjenesten er prosessveiledning og kompetanseoverføring til grupper av gründere på samme måte som i nettverkskredittgruppene, men gründergrupper får ikke tilgang til finansiering.

Kap 2421.50 - Satsingen på kultur og opplevelsesnæringene

Satsingen på kultur- og opplevelsesnæringene skal bidra til økt lønnsomhet, synlighet, oppmerksomhet og anerkjennelse for kultur- og opplevelsesnæringene. Målgruppen for

satsingen er kulturbaserte næringer og kulturnæringene, med spesiell prioritet innen film, musikk, arkitektur, design og dataspill. Disse næringene har ulike behov og er ofte svake på forretningskompetanse og markedsforståelse.

Satsingen på kultur og opplevelse var ny fra 2007 gjennom øremerket bevilgning i NHDs budsjett. For 2008 ble det i Innovasjon Norge budsjettert 10 mill kroner av rammen under post 50 til denne satsingen, og mesteparten av midlene er benyttet.

I 2008 har arbeidet med å operasjonalisere satsingen fortsatt, herunder å tilpasse Innovasjon Norges tjenester til den nye satsingen, samt etablere kontakter med kulturnæringene og deres bransjeorganisasjoner.

Av aktiviteter kan nevnes:

- Igangsetting av nye FRAM Kultur program i Buskerud, Vestfold og Østfold
- Utvikling av et eget FRAM program for kulturhåndverkere
- Hjemhentingsprosjekter film (Toronto), motedesign (Milano, Madrid, Paris, Lisboa, København og New York), film og musikk (Helsinki) og møbeldesign (Tokyo)

Nyskapende og internasjonale prosjekter med overføringsverdi har vært prioritert, og flere prosjekter er igangsatt for å øke forretningskompetansen samt nettverksbyggingen. Det er også finansiert et pilotprosjekt i forbindelse med filmfestivalen i Cannes, for å "teste ut" en felles profilering av norsk film, norsk mat og reiseliv.

Kap 2421.51 Såkornfond

Kommersialisering av innovative prosjekter i nyetablerte bedrifter begrenses ofte av tilgangen på risikovillig kapital. Såkornfondene bidrar til å etablere innovative, konkurransedyktige vekstforetak gjennom å øke tilgangen på kompetent kapital og kompetanse til slike prosjekter.

Innovasjon Norge har tre såkornordninger med i utgangspunktet 16 såkornfond.

- Den første såkornordningen (Såkornfond 98) ble etablert i 1998 og har en økonomisk ramme på 780 mill. kr fordelt på seks fond (hvorav ett er tatt under konkursbehandling).
- Den distriktsrettede såkornordningen (Distriktsrettede såkornfond 06) har en økonomisk ramme på 1 110 mill. kr fordelt på seks fond, hvorav ett ikke er etablert.
- Den landsdekkende såkornordningen (Landsdekkende såkornfond 06) har en økonomisk ramme på 1 350 mill. kr fordelt på fire fond.

Såkornfondene investerer i nyskapende norske bedrifter som befinner seg i en tidlig utviklingsfase. Såkornfondene går inn med egenkapital i risikoprojekter med stort verdiskapingspotensial. Fondene selger seg normalt ut når porteføljeselskapene har synliggjort verdiene og har behov for nye eiere som kan bringe selskapet videre. Innovasjon Norge bidrar med ansvarlige lån til såkornfondene og noe administrasjonsstøtte til de distriktsrettede såkornfondene. Såkornfondene eies og styres av private interesser.

Såkornfond 98

Innovasjon Norge er gjennom denne ordningen engasjert med ansvarlige lån i START-fondet as og i fem regionale fond; Såkorninvest Sør as, Såkorninvest Vest as, Såkorninvest Innlandet as, Såkorninvest Nord as og Såkorninvest Midt-Norge as.

START-fondet as har den største kapitalbasen, 320 mill. kroner og en spiss investeringsstrategi. Enkelte av de seks gjenstående porteføljeselskapene har vist forbedringer, men en svært negativ utvikling i verdien til et porteføljeselskap har ført til høyere tapsnedskrivninger. START-fondet har to selskaper med markedsverdier som er

høyere enn investert beløp. Convexa har siden juni 2004 forvaltet START-fondet og har nå seks selskaper igjen i porteføljen.

Såkorninvest Sør as med kapitalbase på 106 mill. kr har realisert betydelige gevinster ved gjennomføring av to vellykkede industrisalg og har dermed tilbakebetalt totalt 15 mill. kroner til Innovasjon Norge. Såkorninvest Sør har i tillegg andre porteføljeselskaper som utvikler seg svært positivt. Såkorninvest Sør forvaltes av Skagerak Venture Capital AS (SVC).

Såkorninvest as har en kapitalbase på 88,5 mill kr. og har sju gjenstående porteføljeselskaper. Fondet har ultimo 2008 skrevet ned verdiene i tre selskaper som har kapitalbehov i løpet av de nærmeste månedene. Såkorninvest ble i 2008 forvaltet av Anker Management AS.

Det ble åpnet konkurs i Såkorninvest Innlandet as mars 2007, bl.a. fordi fondet undervurderte tiden og kapitalen som var nødvendig for å løfte porteføljeselskapene. Bostyret arbeider med salg av ett gjenværende porteføljeselskap og skal slutføre sitt arbeid primo 2009.

Såkorninvest Midt-Norge, som er engasjert i nær 20 porteføljebedrifter, forvaltes av Leiv Eriksson AS. Såkorninvest Midt-Norge as og Såkorninvest Nord AS arbeider med å realisere sine investeringer. Fondene opplever at flere av de gjenstående investeringene utvikler seg positivt, men må sterkt prioritere hvilke selskaper det skal jobbes aktivt med videre.

Såkorninvest Nord (SINAS) har en delt forvaltningsstruktur der ni av dagens porteføljeselskaper blir forvaltet av ProNord, Bodø, mens de resterende 11 investeringene blir forvaltet gjennom avtale med Norinnova Forvaltning, Tromsø. Såkorninvest Nord as investerte 2004 bl.a. i Lytix Biopharma as, som er basert på forskningsresultater oppnådd ved Universitetssykehuset i Nord-Norge og Universitetet i Tromsø. Den patenterte teknologiplattformen gjør det mulig å utvikle antibiotika som er effektiv mot resistente bakterier og valgt å fokusere på områdene infeksjon og kreft. Lytix Biopharma AS vant DnB NORs Innovasjonspris 2008 i kategorien helse.

Distriktsrettede såkornfond 06

KapNord Fond as, Bodø – distriktsrettet såkornfond for Nord-Norge - har vært i ordinær drift siden 1. juli 2006. Fondet melder om en meget høy dealflow med 165 prospekter til vurdering. KapNord har gjennomført 15 investeringer og trukket 64 mill. kroner av sin ramme på 175 mill. kroner i ansvarlig lån gjennom Innovasjon Norge. Fondet forvaltes av Profond AS.

Norinnova Invest as, Tromsø - distriktsrettet såkornfond for Nord-Norge - ble stiftet i februar 2007 og har en kapitalbase på 271,6 mill. kroner, hvorav 96,6 mill kroner er privat kapital. Fondet har mottatt 70 henvendelser og gjennomført ti investeringer. Såkornfondet har trukket 35 mill. kroner av sin ramme på 175 mill. kroner i ansvarlig lån. Fondet forvaltes av Norinnova AS.

Fjord Invest SørVest as, Førde - distriktsrettet såkornfond for sørvest Norge - har vært operative siden juli 2007, gjennomført tre investeringer og har en kapitalbase på 216 mill. kroner. Fondet har trukket åtte mill kroner av sin ramme på 134 mill kroner i ansvarlig lån. Fondet har mottatt 100 henvendelser siden oppstart. Fondet forvaltes av Fjord Invest AS.

MidVest Fondene, Namsos - distriktsrettete såkornfond for Midt-Norge består av to fond (Midvest I as og Midvest II as) med en samlet kapitalbase på 253,5 mill. kr. Fondene ble oppkapitalisert i januar 2008. Fondene har vurdert 57 investeringsmuligheter siden oppstart og har gjennomført en investering. Midvest I har trukket 7,5 mill. kr av

lånerammen på 158 mill kroner som er stilt til disposisjon gjennom Innovasjon Norge. Fondet forvaltes av Midvestor AS.

Et såkornfond for Innlandet (Østlandet) på totalt 114,6 mill. kr ble utlyst november 2008. Det gjennomføres møter med de aktuelle forvaltningskandidatene for å avklare om disse er kvalifisert og om de har mulighet til å hente inn den private delen av kapitalen.

Landsdekkende såkornfond 06

Det ansvarlige lånet for de landsdekkende fondene er på 166,7 mill. kr for hvert fond.

ProVenture Seed as, Trondheim, har gjennomført tretten investeringer og trukket 48,7 mill. kr på det ansvarlige lånet. Fondet har realisert en investering med god avkastning og solgt et selskap med tap. Fondet forvaltes av Proventure Management AS.

Sarsia Seed as, Bergen, har gjennomført 14 investeringer og trukket 41,8 mill. kr på det ansvarlige lånet. Fondet forvaltes av Sarsia Seed Management AS.

SåkorninVest II as, Stavanger, har gjennomført sju investeringer og trukket 32,5 mill. kr på det ansvarlige lånet. Fondet ble i 2008 forvaltet av Anker Management AS.

SåkorninVest II har investert i Angle Wind AS. Det Stavanger-baserte selskapet utvikler en ny teknologi til vindmøller på land og til havs. Selskapet har en patentsøkt løsning for en ny type gir til vindmølle-turbiner. Giret kommer til å bestå av betydelig færre deler som resulterer i høy pålitelighet, mindre størrelse og mer kostnadseffektivt.

Alliance Venture Polaris as, Oslo, har gjennomført åtte investeringer og trukket 25 mill. kr på det ansvarlige lånet. Fondet forvaltes av Alliance Venture AS.

For de operative såkornfondene i de to nye såkornordningene har det store prosjekttilfanget blitt videreført i 2008. Tilgang på gode prosjekter har også ført til en noe høyere investeringstakt enn opprinnelig antatt og dermed noe høyere trekk på det ansvarlige lånet fra Innovasjon Norge.

Kap 2421.53 Svensk-Norsk næringslivssamarbeid

Programmet ble igangsatt mai 2005 med en programvarighet på 5 år. Tilskuddsmidlene skal først og fremst anvendes til prosjekter som fremmer innovasjon og kommersialisering av produkter og tjenester samt til utvikling av nye produkter og tjenester. I alle prosjektene skal det være med små og mellomstore bedrifter fra Sverige og Norge, men gjerne i samarbeid med store. Programmet har en samlet svensk-norsk ramme på ca 50 mill. kroner fordelt over fem år. Norge har bidratt med 10 mill. kroner, Sverige med 40 mill. kroner.

Innovasjon Norge har i 2008 bevilget tilskudd til 11 norskledede samarbeidsprosjekter for til sammen 8,57 mill. kroner med en total prosjektverdi på 28,2 mill. kroner. I tillegg er det bevilget 0,6 mill. kroner til å dekke Innovasjon Norges administrasjonskostnader for 2008. På svensk side har NUTEK bevilget midler til svenskledede prosjekter.

Programmet er ikke endret i 2008, men under høstens søknadsrunde ble det fokusert på Nord-Norge. Næringsministrene fra Norge og Sverige besluttet i september 2008 at gjestående midler i Programmet, som da var 5,2 mill. kroner, skulle prioritere gode samarbeidsprosjekter mellom bedrifter i nordområdene, eller samarbeidsprosjekter hvor gjennomføringen finner sted i nordområdene. Dette ble fulgt opp, men det viste det seg at søknadene fra Nord-Norge ikke oppfylte kravene til programmet. Fra Nord-Sverige kom det ingen søknader. Blant de øvrige søknadene ble kun fire vurdert gode nok til å få støtte fra Programmet: tre svensk-ledete samarbeidsprosjekter og én norsk-ledet. Disse fikk tilsammen bevilget 1,85 mill. kroner. Restmidlene på 3,35 mill. kroner ble overført til søknadsrunden våren 2009.

Kap 2421.56 Distriktsrettet låneordning

Denne låneordningen var tidsbegrenset og det innvilges ikke nye lån etter 31.12.2005. Alle lån under denne ordningen skal være tilbakebetalt innen utløpet av 2018.

Kap 2421.70 Bedriftsutvikling og administrasjon (bevilgning for 2008: 412 mill. kroner)

Tilskuddet til bedriftsutvikling og administrasjon skal dekke proaktiv virksomhet og deltakelse i prosesser på nasjonalt og regionalt plan, basis administrasjonskostnader, næringslivsdelegasjoner, rådgivningstjenester, kontorenes infrastruktur, administrasjon av innovasjonsprosjekter under post 50, administrasjon av programmer som finansieres av KRD og fylkeskommunene, administrasjon av bevilgninger som ikke finansieres særskilt av andre og utgifter til såkornfond, Skattefunn m.v.

En arbeidsgruppe oppnevnt av NHD, bestående av representanter fra NHD, KRD, LMD, FKD, fylkeskommunene og Innovasjon Norge jobbet i 2008 med avklaringer av problemstillinger knyttet til NHDs kap 2421 post 70. I tilknytning til dette arbeidet ble KRD og Innovasjon Norge bedt om å avklare forskjellen i oppfatning av oppdragsbrevet fra KRD. KRD og Innovasjon Norge hadde flere møter om saken og konkluderte i juni med at en felles forståelse av oppdragsbrevet var at en andel av post 72 for spesifikke program, satsinger og tjenester skulle brukes til drift/administrasjon hos Innovasjon Norge, og bli overført fra NHDs post 70 til KRD. I Statsbudsjettet for 2009 er 19,2 mill. kroner overført fra NHDs kap. 2421 post 70 til KRD kap. 552 post 72.

Det er i 2008 brukt 415,1 mill. kroner av post 70 til følgende aktiviteter:

Post 70 aktiviteter	Mill. kr	%
Kundekontakt	123,3	30 %
Utvikle tjenesteportefølje	8,7	2 %
Påvirke politikikutforming	13,7	3 %
Innovasjon/utvikling Reiseliv	25,5	6 %
Enkel informasjon til kunder	44,7	11 %
Samarbeidsprosjekter med utenriktjenesten	11,2	3 %
Andre off. finansierte aktiviteter (Messer, Såkorn, Skattefunn, mv)	33,3	8 %
Tilskudd	106,8	26 %
Strategiutvikling	9,3	2 %
Forretningsplan- og budsjettprosessen	14,7	4 %
Utvikling av eier- og virksomhetsstyring	7,2	2 %
Tverrgående team	7,2	2 %
Strategiske OU-prosjekter	9,6	2 %
Sum	415,1	100 %

På grunn av overføring fra 2007 er forbruket noe høyere enn bevilgningsrammen på 412 mill. kroner.

Kap 2421.71 Nettverk/profilering og reiseliv - programmer (bevilgning for 2008: 355 mill. kroner)

Denne posten kan deles i to hovedgrupper, reiseliv og nettverk/næringslivsprofilering:

	Ramme 2008 Mill kroner	Forbruk 2008 ²¹
Reiseliv, herav:	215	
- Reiselivsprofilering (inkl. operativ drift)	195	196,6
- Innovasjon i reiselivsnæringen (inkl. operativ drift)	20	25,0 ²²
Nettverk og profilering, herav:	140	
- Internasjonal Vekst	18	16,1
- Operativt og administrativt programarbeid	41	51,0
- Tilskudd til programmer	81	69,9
Sum	355,0	358,6

Profileringsvirksomheten for reiselivet er særskilt omtalt under kap 4.3.2.

Nettverk og profilering (ramme 2008: 140 mill. kroner)

Internasjonal Vekst

Det er igangsatt 160 prosjekter (kundeoppdrag) for til sammen 136 forskjellige bedrifter i 2008, hvilket er noe lavere enn måltallet på 175 kundeoppdrag. Samlet oppdragsverdi i inngåtte kontrakter for de 160 kundeoppdragene var 21,8 mill. (summen av bedriftenes egenandel og offentlige tilskudd), hvorav offentlige tilskudd utgjør 12 mill. Bedriftenes egenbetalingsandel utgjør 45 %, som er identisk med måltallet.

Det har vært en markant reduksjon i kronebeløpet på kontrakter som er inngått i 2008 sammenlignet med 2007, og beløpet som utgjør den kommitterte offentlige støtteandelen er derfor lavere enn i fjor. Nedgangen i kontraktsverdi gjelder aller sektorer, med unntak av Energi og Miljø-sektoren, som er på omtrent samme nivå som fjoråret.

Den totale rammen for Internasjonal Vekst-programmet for 2008 var på NOK 22 mill. fra NHD, kapittel 71. De 22 mill. fordeler seg slik:

- 18 mill. til både å dekke offentlige støtteandel (50 %) som matcher bedriftenes egenandel ved kjøp av rådgivningstjenester fra utekontorene samt timer på operativ drift av programmet.

Rammeutnyttelsen var på 90 %, dvs. 16 mill. kroner Disse fordeler seg på 12,6 mill. i offentlig støtteandel fordelt på 160 kundeprosjekter (inkl. Markedssjekker uten egenandel), og 3,4 mill. i timer til operativ drift av programmet, inkl. timer på distriktskontorene og i fagavdelinger for å identifisere internasjonale muligheter for bedriftene.

- 4 mill. kroner var budsjettert i direkte tilskudd via distriktskontorene, til bedrifter med særlig stort internasjonal vekstpotensial. Som en del av "mer-for færre"-strategien har disse midlene blitt benyttet av 8 meget godt kvalifiserte SMB-bedrifter, som har fått supplert rådgivningsoppdraget ved et utekontor med ekstern spisskompetanse ("industry insiders", dvs. bransjeeksperter, juridisk og

²¹ Forbruket på enkelte poster er tilsynelatende høyere enn årets rammer. Dette skyldes at det er overført udisponerte midler fra 2007 til 2008. For Reiselivsprofilering ble det overført 40,8 mill. kroner fra 2007. For programmet Innovasjon i reiselivsnæringen er ca 10 mill kroner overført fra 2007 til 2008.

²² Forbruket består av 22,7 mill. kroner i tilsagn til prosjekter og 2,3 mill. kroner i regnskapsførte kostnader til operativ drift. Øvrig forbruk av midler til operativ drift av programmet inngår i beløpet 51 mill kroner til operativ drift under Nettverk og profilering.

teknologisk spisskompetanse), og fått dekket 50 % av kostnadene for de eksterne konsulenttimene. Rammeutnyttelsen var 85 % dvs. 3,4 mill.

Andelen av kapittelposten som er avsatt som tilskudd til gjennomføring av programmer i 2008 – utover midlene til Internasjonal Vekst og operativt og administrativt programarbeid - er på 81 mill kroner. Det er benyttet 69,9 mill. kroner av disse midlene til følgende tjenester

FORNY	9,0 mill kr
ARENA	10,5 mill kr
NCE	10,0 mill kr
Internasjonal Vekst (se beskrivelse ovenfor)	3,4 mill kr
BIT	7,0 mill kr
Design	5,1 mill kr
Kompetanseprogrammet	5,0 mill kr
Satsing på sektorene IKT, ny energi, miljø, helse, olje og gass, utvikling av satsing rettet mot born globals mv	10,4 mill kr
Diverse tiltak (Innovasjon møbel mv)	9,5 mill kr

Aktiviteten er ganske godt i tråd med planene for 2008.

Etterundersøkelse i 2008 for tilsagn fra 2004 viser:

Tjeneste	Høy og middels addisjonalitet	Stor betydning for overlevelse	Stor betydning for lønnsomhetsutvikling	Betydning for økt omsetning. % økning.	Betydning for økt eksport. % økning.	Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt kompetanse	Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt innovasjon	Gj. snitt antall samarbeidspartnere
FRAM	100(82)	44(44)	56(56)	78(44)	0(5)	67	54	2
BIT	94(77)	32(23)	47(46)	47(31)	7(23)	88	88	3
INT prg	91(72)	42(35)	23(38)	64(54)	7(46)	69	69	3
Gj.snitt alle tjenester	86(71)	54(50)	53(50)	73(58)	20(13)	66	65	2,7

(I parentes tall fra årgangen før, 2003-årgangen kunder undersøkt i 2007)

Addisjonaliteten har økt på ovennevnte programaktivitet det seneste året, og ligger generelt over snittet for alle tjeneste- og programaktivitetene i Kundeeffektundersøkelsene. Betydningen for overlevelse og lønnsomhetsutvikling ligger hovedsakelig under snittet. Betydningen for økt omsetning er økende.

Kap 2421.72 Forsknings- og utviklingskontrakter (bevilgning: 250 mill kroner)

Forsknings- og utviklingskontrakter innebærer et forpliktende og målrettet samarbeid mellom to eller flere parter innen næringslivet. Samarbeidet skjer i et trekantforhold mellom en offentlig (OFU)/industriell (IFU) "kunde"-partner som har konkrete behov for f.eks. et nytt produkt eller tjeneste, en leverandør med kompetanse og potensial innenfor det feltet varen etterspørres og Innovasjon Norge. Fordelen med et slikt samarbeid – med en krevende kunde - for leverandørbedriften kan være økt kompetanse, tilgang til et større marked og nettverk samt en solid referanse. For kundebedriften kan tilgang til spesialkompetanse og lavere utviklingskostnader være noen av fordelene.

Det ble i 2008 mottatt søknader for til sammen 552 mill. kroner mot 593 mill. kroner i 2007. Det ble i 2008 inngått 221 nye kontrakter (53 OFU og 168 IFU) med tilsagn på 286,4 mill. kroner fra Innovasjon Norge. I tillegg kommer bevilgning til Innovasjon

Norges operative drift av ordningen, som gjør at det totalt sett ble bevilget 312,9 mill. kroner på kapittelposten. Total prosjektramme for prosjektene var 1 120,8 mill. kroner. Tilsagnsomfanget er, som det fremgår, vesentlig større enn årets bevilgning. Dette skyldes at det gjennom året er foretatt annulleringer i betydelig omfang av ikke benyttede tilsagn.

Et opplegg med tilbud til søkerbedrifter om bruk av Rådgivende Panel (Advisory Board) innenfor IFU/OFU+ prosjekter, dvs. alle prosjekter > 4 mill kroner i tilskudd, bidrar til bedre kvalitet på prosjekt og bedre gjennomføringsevne.

Følgende føringer for OFU/IFU ble gitt i tildelingsbrevet for 2008:

- *Fokusert satsing på større enkeltprosjekter og prosjekter innenfor næringer hvor Norge har særlige forutsetninger for å lykkes*
I tillegg til å støtte en rekke enkeltprosjekter, skal Innovasjon Norge fortsette å bruke deler av bevilgningen til tyngre satsing på utvalgte prosjekter hvor potensialet er stort.
- *Internasjonalisering*
Innovasjon Norge skal arbeide aktivt på distrikts- og utekontorene for å få frem lovende samarbeidsprosjekter med utenlandske kundebedrifter.
- *Satsing på prosjekter med offentlig kundepartner*
Prosjekter med offentlig kundepartner er et effektivt virkemiddel både for å stimulere til næringsutvikling og forbedre og effektivisere offentlig sektor. Innovasjon Norge skal derfor arbeide med å øke antallet FoU-kontrakter med offentlig kundepartner.
- *Næringsutvikling i helsesektoren*
Innovasjon Norge skal særlig satse på å få frem FoU-kontrakter innenfor helseområdet. De prioriterte hovedsatsingsområdene er utvikling av medisinsk teknisk utstyr og utvikling av nye IKT-løsninger.
- *Industriutvikling i tilknytning til forsvarsanskaffelser og gjenkjøp*
Innovasjon Norge skal arbeide aktivt for å få frem flere FoU-kontrakter i tilknytning til satsingen på forsvars- og gjenkjøpsområdet. Samarbeid med Norsk Romsenter og Norges forskningsråd er viktig og Innovasjon Norge skal her ha en koordinerende rolle.

Resultatoppnåelse i forhold til føringene fra departementet er besvart i den detaljerte rapporteringen på programmet i detaljrapportheftet. Hovedkonklusjonen er at programmet er i positiv utvikling. Prosjektomfanget har økt betydelig de siste årene. Bedriftene viser stor interesse for ordningen og alle midler er benyttet. Det er tatt mange initiativ innen helse/omsorg og forsvar som forventes å gi uttelling i 2009. Det er også utarbeidet en ambisiøs informasjonsstrategi. Rent generelt er det ønskelig med et større engasjement i offentlige virksomheter for å utnytte OFU-kontrakter strategisk i utviklingsprosessen. For å styrke engasjementet, er det viktig med et fokus fra ledelsen i virksomhetene. HOD er et eksempel på hvordan de gjennom oppdragsbrevet til de regionale helseforetakene, med krav til resultater, er en pådriver for endring og sterkere fokus på innovasjon. Statsbygg og Forsvarsbygg er også aktive strategiske brukere av OFU-ordningen.

Etterundersøkelse i 2008 for tilsagn fra 2004 viser:

Tjeneste	Høy og middels addisjon- alitet	Stor betydning for over- levelse	Stor betydning for lønn- somhets- utvikling	Andel med		Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt kompe- tanse	Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt innovasjon	Gj. snitt antall sam- arbeids- partnere
				Betydning for økt om- setning. % økning.	Betydning for økt eksport. % økning.			
OFU/IFU	94(89)	53(60)	56(60)	67(70)	44(44)	95	95	4
Gj.snitt alle tjenester	86(71)	54(50)	53(50)	73(58)	20(13)	66	65	2,7

(I parentes tall fra årgangen før, 2003-årgangen kunder undersøkt i 2007)

OFU/IFU er et program som skårer høyr på kompetanse, innovasjon og bidrag til samarbeid. Betydningen for eksport er også betydelig.

Kap 2421.79 Maritim utvikling (bevilgning for 2008: oppr 25 mill. kroner, redusert til 15 mill. kroner i revidert budsjett)

Ordningen skal bidra til å styrke konkurranseevnen og øke verdiskapingen i de maritime næringene i Norge. I 2008 ble det bevilget 26,2 mill. kroner fra ordningen til 32 prosjekter fordelt på 8 fylker. Rammen for 2008 var 15 mill. kroner og overforbruket ble finansiert med udisponerte midler fra tidligere år.

Det ble brukt midler fra ordningen til det nasjonale omdømmeprojektet Norsk maritim næring i utlandet. Prosjektet var et samarbeidsprosjekt mellom Innovasjon Norge,

Skipsregistre, Sjøfartsdirektoratet og den maritime næringen i Norge. I rapporten foreslås en rekke tiltak både på bedrifts-, nasjonalt og internasjonalt nivå. Det forventes at arbeidet med å iverksette tiltakene starter opp i 2009.

Innovasjon Norge bidro også i NCE Maritims regionale maritime omdømmeprojekt.

Innovasjon Norge arbeider for å tydeliggjøre sine tjenester for de maritime næringene i Norge, bl.a. gjennom våre internettsider. I tillegg har Innovasjon Norge utarbeidet en egen brosjyre spesielt rettet mot maritim næring.

Brosjyren kan lastes ned herfra:

http://www.innovasjonnorge.no/TP_fs/Maritim%20utvikling/08155Maritim%20brosjyre_til%20trykk.pdf

Kap 2421.90 Lavrisikolån (ramme for 2008: oppr 1,5 mrd kroner, økt til 2,0 mrd kroner)

I brev av 19.12.2009 ble rammen for lavrisikolån økt fra 1,5 til 2 mrd. kroner. Per utgangen av 2008 var det gitt tilsagn om lavrisikolån for 1,7 mrd. kroner.

Tjenesten lavrisikolån

Lavrisikolån ytes dels som et supplerende tilbud til banklån, gjerne basert på at bank og IN deler lån og sikkerheter. Større lavrisikolån er som hovedregel basert på en slik deling av den langsiktige risikoen.

INs markedsandel på utlånssiden er liten, anslagsvis ca 1,2 % av næringslivets samlede belåning og ca 2 % av næringslivets belåning i norske banker (sum lavriskolån og

risikolån, hvor lavrisiko dominerer). Ser man kun på *norske* bankers utlån til jordbruk, skogbruk og fiske, industri, bergverksdrift og hotell- og restaurantvirksomhet, anslås imidlertid INs markedsandel å være nærmere 10 % innenfor disse sektorene.

Det generelle bildet av kredittmarkedet de siste årene har vært at kapitaltilgangen har vært god og preget av lave marginer. Med internasjonal uro i finansmarkedene ble det utover i 2008 i stadig sterkere grad en mer restriktiv långivning og økte lånemarginer i bankene i tillegg til at bankenes fundingkostnader økte mer enn økningen i det generelle rentenivået. Interessen for INs lånetilbud økte derfor betydelig, og særlig i siste del av 2008.

Innovasjon Norge har i løpet at 2008 besluttet å endre utlånsrenten fire ganger. To ganger har renten blitt satt opp, med 0,25 % både i juli og september, og to ganger har den blitt satt ned, med 0,25 % i november og 1,75 % i desember. Selv om både spesifiserte nedskrivninger og gruppenedskrivningene økte, var misligholdet ved årsskiftet fortsatt moderat og tapene ikke over det man må regne med i et normalår. Lavrisikolånevirkomheten ga dermed et overskudd på 30 mill. kroner og et utbytte til staten på 22,2 mill. kroner.

Etterundersøkelse i 2008 for tilsagn fra 2004 viser:

Tjeneste	Andel med							
	Høy og middels addisjon- alitet	Stor betyd- ing for over- levelse	Stor betyd- ning for lønn- somhets- utvikling	Betydning for økt om- setning. % økning.	Betyd- ning for økt eksport. % økning.	Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt kompe- tanse	Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt innovasjon	Gj. snitt antall sam- arbeids- partnere
Lavrisiko Ordinær	80(56)	58(67)	54(67)	67(70)	18(30)	54	69	2
Lavrisiko Landbruk	75(52)	57(66)	47(61)	72(61)	2(0)	35	38	2
Gr.f.lån fiskefl.	63(40)	63(60)	79(55)	84(60)	31(10)	36	33	2
Gj.snitt alle tjenester	86(71)	54(50)	53(50)	73(58)	20(13)	66	65	2,7

(I parentes tall fra årgangen før, 2003-årgangen kunder undersøkt i 2007)

Etter at det i 2001- og 2002-årgangen var en betydelig reduksjon i addisjonalteten, opplever vi nå en økning i addisjonalteten fra foregående år for samtlige lavrisikolåneordninger. Nivået på addisjonalteten nærmer seg nå snittet for alle ordningene i Kundeeffektundersøkelsene. Lavrisikolåneordningene bidrar bra til omsetningsøkning og eksport, men skårer lavere på bidrag til kompetanse og samarbeid. Innovasjonsnivået ligger noe over snittet når det gjelder ordinær lavrisiko, mens det ligger betydelig under på lavrisikoordningene i primærnæringene. Skal det hentes ut betydelig innovasjon i primærnæringene, må man ty til innovative programmer, som for eksempel VSP-mat.

Kap. 912 post 70.1 - Euro Info Centre (EIC)

EU-arbeidet har en lang tradisjon i Innovasjon Norge fra det ble startet opp i 1991. Da opprettet Norges Eksportråd EU-informasjonskontoret for næringslivet med støtte fra utenriksdepartementet.

2008 ble et år der nye strukturer etablerte seg og organisasjonsendringene i EU-arbeidet ble implementert. I 2008 ble det ansatt en ny person ved Bodø-kontoret som også har kontor plass i Narvik. Denne rådgiveren har ansvaret for å dekke Nord-Norge. Vi fikk en person i Trondheim og en i Leikanger som skal dekke henholdsvis Midt- og Vest-Norge. I Kristiansand har vi fått en person med ansvar for Sør-Norge og i Oslo har vi fått to personer som deler de sju Østlandsfylkene mellom seg. Til sammen 6 personer er ansatt ved Innovasjon Norges distriktskontorer som en del av et operativt fagnettverk på EU.

Ved hovedkontorets avdeling Europasaker, er bemanningen redusert med ett årsverk som er flyttet til Oslokontoret. I Europasaker i Divisjon Tjenester og Programmer (TP) er det per 31.12.2008 5 fulle årsverk som arbeider med EU/EØS.

Avdelingen for Europasaker er blant annet prosjekteier til Enterprise Europe Network (www.bedriftieu.no) som gir timer til de regionale EU-rådgiverne, samt noe til styring og kunnskapsgrunnlag i Europasaker. I løpet av 2008 opprettet vi det virtuelle nyhetsbrevet Innblikk som skal gi forståelse og kunnskap om saker med EU/EØS-perspektiv som angår norske små- og mellomstore bedrifter. Første utgave kom i 2009. (http://www.bedriftieu.no/templates/eic2/Page_Meta.aspx?id=55854)

Europasaker tilstreber at EU-dimensjonen skal bedre inn i Innovasjon Norges 3 strategiske arbeidsområder, våre satsinger og våre målgrupper. EU-dimensjonen skal også hensyntas på program- og tjenestenivå. Dette er et kontinuerlig arbeid som gjøres gjennom året. Vi har allerede sett prosjektetablering og søknader til CIP fra Innovasjon Norge som er direkte resultat av dette arbeidet.

Avdelingen for Europasaker har gjennom hele 2008 vært aktiv i arbeidet med utvikling av nye ordninger som kan anvendes i forbindelse med reforhandlingene av EØS-avtalen sammen med Romania-Bulgaria-gruppen i Innovasjon Norge. I dette arbeidet har vi arbeidet tett med Nærings- og handelsdepartementet og vært rådgiver for dem inn i arbeidet med prosessen. Samarbeidet med UD er også svært godt ift disse prosessene og Europasaker er representert i forskjellige arbeidsgrupper i dette arbeidet.

Europasaker har også i løpet av siste del av 2008 arbeidet med kundeundersøkelsen, Fungerer EØS-avtalen, som blir publisert i løpet av første halvår 2009 ifm EØS-avtalens 15-årsjubileum. Undersøkelsen hadde i underkant av 2000 respondenter fra norske små- og mellomstore bedrifter og omhandlet bedriftenes kår som en del av det Indre Marked gjennom EØS-avtalen.

Kap 921.95 Statlig investeringsfond – Egenkapital

Investinor AS ble stiftet i februar 2008 med en egenkapital på 2,2 milliarder kroner som et 100 prosent eid foretak av Innovasjon Norge. Formålet med dette investerings-selskapet er å bidra til økt verdiskaping gjennom å tilby risikovillig kapital til internasjonalt orienterte og konkurransedyktige norske bedrifter. Bedriftene skal primært være i en tidlig vekstfase, med noe fleksibilitet mot ekspansjonsfasen.

Investinor skal fortrinnsvis investere i bransjer hvor Norge står sterkt, og hvor det er stort potensial for vekst. Selskapet skal legge særskilt vekt på følgende fem satsingsområder: Miljø, energi, reiseliv, marin og maritim sektor. I tillegg skal Investinor legge spesiell vekt på klima- og miljøprosjekter. Av selskapskapitalen forbeholdes 500 millioner kroner til investeringer i marin næringsvirksomhet.

Stein H. Annexstad er styrets leder. Geir Ove Kjesbu er administrerende direktør. Administrasjon for øvrig kom på plass i begynnelsen av 2009.

Kap 962.51/972.91 Russland- og Øst-Europafondene

IN forvalter to investeringsfond; Investeringsfondet for Nordvest-Russland og Investeringsfondet for Øst-Europa som sammen med norske investorer kan benyttes til investeringer i Russland, Sentral Asia, Kaukasus, Hviterussland, Ukraina og landene på Balkan (utenfor EU). Investeringsfondene drives på forretningsmessig grunnlag og kan benyttes til egenkapitalinnskudd i næringsvirksomhet i virkeområdet. Det forutsettes minst like stor deltakelse fra norsk næringslivs side. I tillegg forvaltes tilskuddsfondet for Nordvest-Russland som kan gi tilskudd til norske investeringsrettede forprosjekter i Murmansk, Arkhangelsk, Karelen og Nenets.

Gjennom investeringsfondet for Nordvest-Russland ble det i 2008 gjort 1 investeringsbeslutning på 1,4 mill. kroner samt gjennomført to tidligere besluttede investeringer på 12,0 og 1,0 mill kroner. I tillegg ble det gjort en emisjon i et eksisterende engasjement på 0,2 mill. kroner.

For investeringsfondet for Øst-Europa ble det i 2008 gjort 3 investeringsbeslutninger på til sammen 11,4 mill kroner og gjort 10 utbetalinger til 5 selskaper på totalt 11,1 mill kroner. Det ble også gitt tilsagn om forprosjektstøtte fra tilskuddsfondet for Nordvest-Russland til 3 prosjekter med totalt 946 250 kroner, av dem ble 271 540 kroner utbetalt i 2008.

På tross av kun 1 investeringsbeslutning, har det vært stor aktivitet med investeringsprosjekter i 2008. Sammen med SIVA ble det kjøpt en eiendom i Murmansk for å kunne tilrettelegge for norske etableringer i regionen. BI startet i 2008 sammen med Innovasjon Norge et forprosjekt med tanke på etablering av et "business training center" i Murmansk med forventet åpning andre halvår 2009. Sammen med GC Rieber Skinn AS er det etablert et datterselskap i Arkhangelsk for utvikling av selvnæringen i Kvitsjøen. Basert på erfaringene med tidligere etablert svinproduksjon i Latvia gjennom selskapet Baltic Pork SIA, der IN er medinvestor, planlegger man en etablering i Ukraina, samtidig som kapasiteten i Latvia er under utbygging til 100 000 slaktesvin pr år.

Russland- og Østeuropafondene ble underlagt en evaluering utført av konsulentfirmaet ECON og avsluttet i første kvartal 2008. Evalueringen er positiv til Innovasjon Norges forvaltning av fondene, og har kommet med enkelte forslag til tiltak for å forbedre de økonomiske resultatene i driften av fondene.

5.3.1 Fordeling av administrasjonskostnader mellom kontorene

Nedenfor følger en oversikt over fordelingen av kostnadene knyttet til administrasjon over kap 2421 post 70 på NHDs budsjett, slik dette er fordelt på henholdsvis hoved-, distrikts- og utekontorene i 2008 (tall i hele 1000 kr):

	Regnskap 2008	Budsjett 2008
HK	166 679	165 000
DK	137 800	135 000
UK	110 621	112 000
Sum	415 100	412 000

Som det framgår av tabellen, er forbruket i 2008 på nivå med budsjettet. På grunn av overføring fra 2007 er forbruket noe høyere enn budsjett.

5.3.2 Fordeling av inntekter fra brukerbetalte tjenester

Nedenfor følger en oversikt over inntektene fra brukerbetalte tjenester på hovedkontoret, distrikts- og utekontorene i 2008 (tall i hele 1000 kr).

Type tjeneste	DK		HK		UK		Total	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007
Brukerbetaling tjenester	24 393	18 591	14 022	8 714	21 368	21 375	59 783	48 680
Diverse salg	273	212	616	122	1 048	134	1 937	468
Leieinntekter	2 484	2 620	3 138	2 904	2 998	1 511	8 620	7 035
Brukerbetaling reiseliv	-	-	21 710	15 523	87 588	107 541	109 298	123 064
Brukerbetaling internasjonal vekst	-	-	(45)	445	8 230	8 941	8 185	9 387
Brukerbetaling identifisere muligheter	400	1 103	-	1	88	968	488	2 071
Brukerbetaling prosjekter med UD	-	-	1 900	2 624	710	1 292	2 610	3 915
Brukerbetaling messer	-	-	15 673	25 519	295	526	15 968	26 045
Brukerbetaling øvrige programmer	13	237	1 628	57	-	8	1 642	302
Sum	27 563	22 762	58 642	55 909	122 326	142 297	208 532	220 967

Størstedelen av brukerbetalingen kommer fra reiselivsvirksomheten. Inntektene har gått ned med 12,5 mill. kr fra 2007 grunnet reiseliv og messer.

Utekontorene står for ca 53 % (2007: 56 %) av de eksterne brukerbetalingerne og det er reiselivssektoren som dominerer med 53 % (2007: 52 %) av disse inntektene.

5.3.3 Prioritering av oppgaver i 2008 (med virkning for 2009)

I oppdragsbrevet for 2008 ber NHD om at Innovasjon Norge i årsrapporten foretar en "Vurdering av om oppgaver kan avsluttes og reduseres til fordel for en større konsentrasjon om oppgavene med høyest prioritet". I kapittel 6 redegjøres for endringer i program- og tjenesteporteføljen samt de strategiske prioriteringer som er gjort i slutten av 2008 med virkning for 2009.

5.3.4 DKenes struktur og kompetanse og utflytting av hovedkontorfunksjoner

Struktur

Innovasjon Norge har 15 distriktskontorer og i tillegg et antall lokalkontorer som sikrer at vi er representert med kontorer i alle fylker, unntatt Akershus. I Finnmark, Nordland, Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane og Hedmark har vi i tillegg til distriktskontorene i Vadsø, Ålesund, Leikanger og Hamar også lokalkontorer i Alta, Narvik, Molde, Førde og på Tynset.

De fleste distriktskontorene dekker ett fylke. For henholdsvis Østfold, Oslo og Akershus, Buskerud og Vestfold og Aust- og Vest-Agder har vi ett distriktskontor som dekker flere fylker. Kontorene er underlagt ett regionalt styre, har én ledelse og medarbeidere som opererer på tvers av fylkesgrensene. I tillegg til distriktskontoret for Oslo, Akershus og Østfold i Oslo, har vi også et lokalkontor i Østfold (Grålum). Tilsvarende har vi i tillegg til distriktskontoret for Buskerud og Vestfold i Drammen også et lokalkontor i Vestfold (Tønsberg). I Agder har vi distriktskontoret lokalisert til Arendal og et lokalkontor i Kristiansand.

Pr. 1.1 2009 var det 269,2²³ faste årsverk ved distriktskontorene i Divisjon Norge, mot 256,3 samme tid året før. En økning i antall årsverk i Divisjon Norge skyldes i hovedsak en omorganisering av Veiledningskontoret for oppfinnere med omorganisering til et IPR fagnettverk og tilhørende utflytting av oppgaver. I tillegg er det opprettet nye rådgiverstillinger ved distriktskontorene i forbindelse med etableringen av Enterprise Europe Network (EEN).

Distriktskontorene arbeider i hovedsak med kunder og prosjekter som har utgangspunkt i egen region og oppgaver knyttet til realisering av nasjonale og fylkesvise utviklingsplaner og strategier. Parallelt med dette er det også en økende tendens til at distriktskontorene samarbeider om prosjekter og satsinger på tvers av fylkes-/regiongrenser og internasjonalt, og at det skjer en spesialisering og arbeidsdeling innenfor større geografiske områder enn det enkelte kontors primærområde. I 2008 har kontorene videreført arbeidet med å utvikle førstelinjetjenesten i kommunene og inngått samarbeidsavtaler med kommuner om fordeling av arbeidsoppgaver.

Kundeportprosjektet som ble avsluttet i 2008 så blant annet på beste praksis for organisering av distriktskontorene, og det arbeides nå videre med å implementere resultatene fra dette prosjektet.

Kompetanse

Distriktskontorene er kompetansemessig først og fremst kjennetegnet ved sin breddekompetanse knyttet til innovasjon og entreprenørskap, forretningsutvikling, finansiering og kunnskap om næringslivet i deres respektive regioner.

I tillegg til å fortsette utvikling av å nytte kompetanse på tvers av organisasjonen, regionalt, nasjonalt og internasjonalt, har viktigste kompetanseløft for 2008 vært implementering av felles kundeføringssystem (CRM) og arbeidet med å implementere felles arbeidsprosesser i hele Innovasjon Norge.

Nettverksbasert innovasjon, design, bedrifters samfunnsansvar (CSR) og immaterielle rettigheter (IPR) er områder hvor distriktskontorene i 2008 har styrket seg kompetansemessig.

Utflytting av hovedkontorfunksjoner

Det har i 2008 vært fokus på at ressurser for gjennomføring av nasjonale program skal legges til distriktskontorene. I 2007 var arbeidet med designrådgivere, Romania/Bulgaria fondene og GRO-programmet gode eksempler på dette. I 2008 har IN etablert et eget IPR-fagnettverk med rådgivere i Oslo, Akershus og Østfold, Hordaland og Sør-Trøndelag, som til sammen dekker øvrige fylker. Tilsvarende utflytting av funksjoner er gjort i forbindelse med styrking av EU-arbeidet gjennom etableringen av Enterprise Europe Network (EEN) der 5 EU-rådgivere er plassert i Nordland, Sør-Trøndelag, Sogn- og Fjordane og Oslo, Akershus og Østfold.

Koordineringsansvaret for enkelte av Innovasjon Norges sektorsatsinger er plassert utenfor hovedkontoret. Koordinatoransvaret for IKT-sektoren er plassert ved IN Oslo, Akershus og Østfold. Tilsvarende ansvar for sektorsatsingen på fornybar energi er lagt til kontoret i Hamburg.

²³ Divisjon Norge, ekskl divisjonsledelse og Avdeling for spesialengasjement og storkunder

5.4 Kommunal- og regionaldepartementets budsjettposter

I oppdragsbrevet for 2008 ble det påpekt at KRD legger spesiell vekt på at Innovasjon Norge i forvaltningen av de næringsrettede virkemidler bidrar til å bygge ned eventuelle barrierer for kvinner, unge og innvandrere. Økt fokus på entreprenørskap blant kvinner og unge vil kunne legge til rette for å skape lønnsomme arbeidsplasser nær hjemstedet.

Innovasjon Norge følger opp dette i forhold til kvinner og unge ved at det både gjennomføres særskilte utviklingsprosjekter for disse gruppene og at vi følger utviklingen av virkemiddelbruken rettet mot disse gruppene. I forhold til innvandrere er det i løpet av året gjennomført prosjekter ved noen av våre distriktskontorer.

I 2006 startet arbeidet med å utrede mulighetene for en ny driftsstøtteordning for nyetablerte vekstbedrifter. Ordningen som kalles Nyvekst ble notifisert av ESA i desember 2007, og er blitt satt ut i livet fra 2008.

Kap 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling (bevilgning for 2008: ca 590,4 mill. kroner)

Andelen av de midler som blir stilt til disposisjon fra fylkeskommunene for Innovasjon Norges finansiering av enkeltbedrifter er over tid fallende, men pga at rammene er overførbare varierer de årlige tilsagnene noe fra bevilgningsrammene de enkelte år. Det er i 2008 gitt tilsagn om totalt ca 670 mill. kroner av disse midlene, fordelt som følger (tall for hele 2007 i parentes):

• Investeringstilskudd	194 mill kroner (180)
• Bedriftsutviklingstilskudd mv	313 mill kroner (268)
• Etablererstipend ²⁴	108 mill kroner (99)
• Tapsfond risikolån	55 mill kroner (47)

Tilskudd kan gis som bedriftsutviklingstilskudd til bedriftsutviklingsprosjekter (myke investeringer) og i noen grad til delfinansiering av fysiske investeringer (investeringstilskudd). Det legges vekt på at tilskuddene bidrar til nyskaping og omstilling, og gode innovative prosjekter med internasjonale vekstmuligheter er spesielt høyt prioritert. Alle tilskudd som innvilges skal være innenfor EØS-avtalens regler for lovlig statsstøtte.

Distriktsutviklingstilskudd skal nyttes til delfinansiering av samfunnsøkonomisk lønnsomme prosjekter som er viktige for å nå distriktpolitiske mål, og som ikke ville blitt realisert i samme grad uten tilskudd. Størrelsen på tilskuddet graderes fra 0 og opp til gjeldende maksimalsats i vedkommende geografiske virkeområde. Graderingen er normalt bestemt ut fra hva som er vurdert å være nødvendig for å utløse investeringen.

Etablererstipend er et stipend som kan innvilges personer som skal utvikle og etablere egen bedrift. Etablererstipendordningen gjelder for hele landet og for alle næringer, unntatt offentlig virksomhet og landbruk²⁵. I hvert fylke blir det prioritert ut fra lokale forhold og behov. Generelt sett er etableringer som representerer noe nytt i regional, nasjonal og/eller internasjonal sammenheng, høyt prioritert.

²⁴ Noen steder fremgår det at det er brukt 111 mill kroner på etablererstipend. Forskjellen er at Nettverkskreditt da er inkludert i etablererstipend. Her er nettverkskreditt inkludert i bedriftsutviklingstilskudd mv.

²⁵ Kunder med tilknytning til landbruksnæringa har en egen etablererstipendordning finansiert over Bygdeutviklingsmidlene.

Risikolån kan benyttes til de aller fleste prosjekter og investeringer som har med nyetablering, nyskaping, omstilling og utvikling å gjøre. Lånene dekker normalt den mest risikoutsatte delen av lånefinansieringen; toppfinansieringen, men policy er at det for store lån alltid skal finnes betryggende sikkerhet for en andel av lånet. Rentene ligger noe i overkant av de beste vilkårene som ellers oppnås i markedet, men er lave sett i forhold til risikoen. Kundeeffektundersøkelser har vist at risikolån er et virkemiddel som gir høy grad av addisjonalitet. Alt annet likt er også bruk av risikolån en mer effektiv virkemiddelbruk enn tilskudd.

Det er i 2008 bevilget 313 mill. kroner i risikolån, noe som er 93 mill. kroner mer enn i 2007. Som for landsdekkende innovasjonslån, merkes tydelig økt interesse for at Innovasjon Norge deltar med slike lån, og da først og fremst stimulert av økte begrensninger på muligheter for å oppnå finansiering i bankene, som følge av finansuro og konjunkturtilbakeslaget.

Det er i perioden avsatt 55 mill kroner til tapsfond, noe som utgjør 17,6 % av tilsagnene. Årsaken til den relativt lave avsetningen til tapsfond er at styret i Innovasjon Norge i februar besluttet å redusere avsetningen til tapsfond med 15 %-poeng i forhold til hva som er kalkulert risiko i den enkelte sak. Bakgrunnen for dette er at tapsfondet ved inngangen til 2008 ble vurdert å være større enn kalkulert risiko i porteføljen.

Sett under ett er aktivitetsnivået under denne budsjettposten vesentlig høyere i 2008 enn i 2007, noe som er muliggjort gjennom overførte bevilgninger fra tidligere år.

Innretningen av tilsagnene er lite endret fra 2007. 28 % av prosjektene under KRDs bevilgningsposter i budsjettet, inkl de midler IN mottar fra fylkeskommunene, er definert som kvinnerettede, noe som innebærer økning fra 2007, hvor andelen var 23 %. Sett i lys av føringen som ble gitt i oppdragsbrevet og føringer som nå gis om at andelen fra KRDs side ønskes økt til 40 % innen 2013, går andelen i riktig retning. Andelen er for øvrig lavest for risikolån, med 19 %.

Etterundersøkelse i 2008 for tilsagn fra 2004 viser:

Tjeneste	Høy og middels addisjonalitet	Stor betydning for overlevelse	Stor betydning for lønnsomhetsutvikling	Andel med		Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt kompetanse	Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt innovasjon	Gj. snitt antall samarbeidspartnere
				Betydning for økt omsetning. % økning.	Betydning for økt eksport. % økning.			
Risikolån	100(78)	67(56)	75(52)	81(67)	38(29)	63	56	2,8
Tilskudd	90(78)	53(48)	59(52)	72(54)	36(18)	78	78	2,9
E-stip	91(73)	59(55)	48(48)	67(46)	25(10)	82	74	3
Gj.snitt alle tjenester	86(71)	54(50)	53(50)	73(58)	20(13)	66	65	2,7

(I parentes tall fra årgangen før, 2003-årgangen kunder undersøkt i 2007)

Effektindikatormålinger basert på kundeeffektmålinger gjennomført i 2008 blant kunder i 2004-årgangen viser at både risikolån og tilskudd skårer høyt på addisjonalitet. Nesten ingen prosjekter i 2004-årgangen ville blitt gjennomført uten bistand fra Innovasjon Norge. Betydningen for overlevelse ligger omtrent på snitt, mens de distriktsrettede ordningene skårer relativt høyt på betydningen for eksport. Mange distriktsbedrifter driver med betydelig eksportrettet virksomhet og IN bidrar til å fremme dette arbeidet.

Som med andre låneordninger er effekten mht kompetanse og innovasjon mer begrenset, men E-stipendene og tilskuddet skårer relativt høyt på disse indikatorene og bidraget til samarbeid.

Kap 551.61 Kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift

Etter pålegg fra ESA ble systemet med regionalt differensierte satser vesentlig innskrenket etter 2003. Dette er bakgrunnen for ordningen. Fra 2007 gjelder imidlertid igjen generelt nedsatte avgiftssatser i mesteparten av det området som hadde nedsatte satser i 2003. Satsene er de samme som i 2003 med unntak for Tromsø og Bodø, som får en noe høyere generell sats. Innovasjon Norge har hatt forvalteransvaret for *deler av* de midlene som er bevilget som tilskudd som kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift i distriktene. Denne aktiviteten nedtrappes nå når generelt nedsatte avgiftssatser igjen er innført. Innovasjon Norge har i 2008 gitt tilsagn om 200,8 mill. kroner i slike tilskudd.

Kap 552.72 a) Nasjonale tiltak for regional utvikling (bevilgning for 2008: 151,5 mill. kroner)

Av årets disponible ramme på 191 mill kroner (inkl. bl.a. overførte midler fra 2007) er det innvilget tilsagn på 150 mill kroner på denne posten som er benyttet som følger (oppdragsbrevet i parentes):

KRDs Arbeidsmål 1.1

Utvikle lokale og regionale næringsmiljø og innovasjonssystemer som gir bedre vilkår for innovasjonsbasert verdiskaping.

- Arena, NCE og bedriftsnettverk 43,5 mill kr (56)

KRDs Arbeidsmål 1.2

Øke innovasjonsevnen og innovasjonstakten i etablerte bedrifter:

- BIT-programmet, Kompetanseprogrammet, 18,2 mill kr (20,5)
GRO-programmet, Designprogrammet

KRDs Arbeidsmål 1.3

Øke omfanget av lønnsomme etableringer

- NyVekst, ekstrasatsing for kvinner og 58,8 mill kr (48,5)
entreprenørskap, Unge i fokus, Annen
satsing på entreprenørskap, inkubatorstipend,
FORNY

KRDs Tverrgående tema, tjenesteutvikling, analyser, profilering

- Kultur og næring, Kvinner i fokus, 29,5 mill kr (26,5)
Storbyprosjektet, Regional omstilling, Analyser,
Evalueringer, profilering mv

I tillegg kommer bevilgningen til ekstraordinære tiltak i Finnmark hvor det i 2008 er benyttet 3,4 mill kroner av en gjenstående ramme på 5 mill kroner.

For ARENA, NCE og regional omstilling ligger årets bevilgninger under arbeidsmålene for programaktiviteten nevnt i oppdragsbrevet for 2008. Dette skyldes i all hovedsak tidsforskyninger på prosjekter innenfor NCE.

Avviket for arbeidsmål 1.2 knytter seg til at Gro-programmet er stilt i bero, mens det er brukt noe mer midler innenfor kompetanseprogrammene, slik at avviket innenfor arbeidsmål-området er marginalt.

Det er innenfor arbeidsmålet "økning av lønnsomme etableringer" et samlet sett høyere forbruk av midler enn budsjettet. Det er innenfor posten imidlertid vel 3 mill. kroner mindreforbruk på sentral ramme av Nyvekst og et merforbruk på nær 10 mill. kroner på inkubatorstipend. Dette skyldes at det helt på slutten av året kom opp en rekke inkubatorprosjekter. Sett i lys av finanskrisen, ble det ansett riktig å følge opp disse allerede i 2008.

Det største avviket under tverrgående tema knytter seg til storbyprosjektet, som har brukt noe mer enn budsjettet i 2008, mens forbruket året før var lavere enn budsjettet.

Midlene under post 72 har regional begrunnelse, men bruken har uspesifisert geografisk tilknytning. En relativt stor andel (62 %) av bevilgningen er geografisk uspesifisert. Dette er fellesprosjekter som er fylkes- eller kommuneoverskridende, men med regional begrunnelse.

Nær 1/3 av prosjektene er karakterisert som innovasjon og nesten alle på et relativt høyt innovasjonsnivå. Nær 1/3 av midlene har gått til utvikling av næringsmiljø/nettverk, som også er innovasjonsrettet. Totalt går derfor en betydelig del av midlene til innovasjonsrettede tiltak. 51 % av bevilgningene er til prosjekter som er internasjonalt rettet. I 2007 var dette 48 %.

43 % av prosjektene er kvinnerettede mot bare 24 % i 2007. 15 % av prosjektene er karakterisert som ungdomsrettede mot 9 % året før.

Effektindikatorer basert på kundeeffektundersøkelser gjennomført i 2008 blant prosjekter finansiert i 2004-årgangen viser at programmer som delfinansieres over denne posten skårer høyt både på addisjonalitet og på indikatorer som kompetanse (i særlig grad), innovasjon og samarbeid (det siste med unntak av FRAM, som ikke har det som intensjon). Effektene har i denne årgangen vært økende.

Tjeneste	Andel med							
	Høy og middels addisjonalitet	Stor betydning for overlevelse	Stor betydning for lønnsomhetsutvikling	Betydning for økt omsetning. % økning.	Betydning for økt eksport. % økning.	Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt kompetanse	Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt innovasjon	Gj. snitt antall samarbeidspartnere
FRAM	100(82)	44(44)	56(56)	78(44)	0(5)	67	54	2
BIT	94(77)	32(23)	47(46)	47(31)	7(23)	88	88	3
NT	100(83)	40(17)	60(17)	50(33)	25(17)	71	50	3
Ink-stip	92(89)	58(75)	54(25)	73(44)	27(33)	100	93	4
Gj.snitt alle tjenester	86(71)	54(50)	53(50)	73(58)	20(13)	66	65	2,7

(I parentes tall fra årgangen før, 2003-årgangen kunder undersøkt i 2007)

Kap 552.72 b) Nasjonale tiltak for regional utvikling – Tiltak og prosjekter i Finnmark

Med bakgrunn i Stortingets beslutning om å bevilge ekstraordinært 75 mill kroner til 11 kommuner i Finnmark, Vardø, Hasvik, Kautokeino, Porsanger, Loppa, Måsøy, Lebesby, Gamvik, Båtsfjord, Berlevåg og Nordkapp, ble det primo 2005 nedsatt en arbeidsgruppe, ledet av Erling Fløtten, som i april 2005 leverte en handlingsplan for bruk av midlene.

Basert på dette arbeidet fikk Innovasjon Norge forvaltningsoppdrag av KRD for 60,37 mill kroner av bevilgningen, gjennom brev 13. mai 2005 og 6. september 2005.

Arbeidet i 2008 er gjennomført i henhold til Fløtten-utvalgets prioriteringer av innsatsen i følgende kategorier:

- 1) Rask etablering av nye varige arbeidsplasser.
- 2) Utvikling av forretningsplaner til nye arbeidsplasser innen 3 år.
- 3) Etablering av utviklingsmiljø for næringsutvikling. Nye arbeidsplasser over tid.

I forbindelse med Fløttenutvalgets arbeid kom det inn over 200 prosjektforslag. Etter en betydelig sorteringsjobb ble de første bevilgningene gjort høsten 2005. I løpet av 2005

og 2006 ble så godt som hele bevilgningen tildelt. I 2008 er det gitt 8 nye tilsagn med tilsagn på 3,4 mill. kroner, med bakgrunn i at deler av tidligere tilsagte midler var annullert.

I de 11 kommunene ble det gitt samlede tilsagn i 2008 på øvrige virkemidler fra IN i størrelsesorden 152 mill. kroner ekskl rentestøtte landbruk, herav ca 15 % i form av tilskudd. Totalt bevilgede virkemidler til disse kommunene er mer enn fordoblet fra 2007. Det er lån til fiskeflåten som kan tilskrives den store økningen. Bevilgede tilskudd er nesten nøyaktig det samme som i 2007.

Midlene i programmet har i praksis vært disponert nærmest fullt ut siden utgangen av 2006 og nye prosjekter har i hovedsak vært bevilget av midler knyttet til annulleringer. Vi har pr. i dag registrert 37 tilsagn til prosjekter som er avsluttet og midlene utbetalt, ytterligere 8 tilsagn er delutbetalt og 8 er bevilget og ikke utbetalt; til sammen 53 tilsagn (ekskl. adm., SIVA og påfyll næringsfond). Om lag 48 mill. kroner har gått til bedrifter direkte eller til bedriftsprosjekter med flere deltakende bedrifter.

Siden tilgangen på nye prosjekter i programmet nå er relativt liten, ser vi det som mest interessant å se på resultatene av hele programmet. Ut fra ovenstående kategorisering av prosjektene (kort, mellom og lang sikt) har vi rubrisert resultater som følger (vi har beholdt prosjektene i de samme kategoriene som i fjorårets rapport; endringer i for eksempel forventet antall årsverk skyldes annulleringer og dermed har andre prosjekt i stedet kommet inn i vurderingen gjennom nye tilsagn):

Resultater kategori 1, "rask etablering av arbeidsplasser":

Omlag 12,5 % av bevilgningene til bedriftsprosjektene er prioritert til kategori 1. Her var det forventet resultater rundt 27 årsverk innen 1 år. Resultatet pr 31.12.2008 er 28 årsverk mot 7 -8 årsverk pr 31.12.2007. Dette til tross for at en relativt stor satsing mislyktes (forventet 12 årsverk). Én vellykket satsing mer enn oppveide dette tapet.

Resultater kategori 2, "utvikling av forretningsplaner til nye arbeidsplasser om 3 år":

Omlag 26 % av bevilgningene ble prioritert til kategori 2. Her er forventet resultat 106 årsverk i løpet av 3 år. Så langt har midlene utløst ca 85 årsverk, mot 55 ved forrige årsrapportering. Her prioriteres arbeidet mot utvikling av prosjektideer til gründere og andre som er opptatt av å etablere egne bedrifter. Måloppnåelsen vil være avhengig av at flertallet av de litt større satsingene lykkes. Utsiktene ser i øyeblikket bra ut, hvor det bl.a. ser positivt ut for deler av reiselivssatsingen i Kautokeino, samt en del av den marine satsingen i Båtsfjord. Særlig den marine satsingen vil imidlertid kunne påvirkes av finansuroen.

Resultater kategori 3, "utviklingsmiljø for næringsutvikling, arbeidsplasser over tid":

Omlag 43 % av bevilgningene ble prioritert til kategori 3. Her forventes det resultater på ca 90 årsverk i løpet av 5 år. Så langt har midlene utløst ca 16 årsverk, mens det ved fjorårets rapportering ble medlt om 30. Her prioriteres arbeidet mot utvikling av næringsmiljøer, utvikling av prosjektideer til gründere og andre som er opptatt av å etablere egne bedrifter, samt å tiltrekke nye næringer til kommunene. Mininæringshagene i Båtsfjord, Nordkapp og Berlevåg er blant satsingene. Innovasjon Norges nettverks- og kompetanseprogram for sjømatnæringsene er her vår største egeninitierte satsing. Måloppnåelsen vil avhenge av at satsingene på nye arter i oppdrett og om utnyttelse av kongekrabben lykkes. Dette er risikofullt og derfor vanskelig å forutsi. For øvrig er det umulig å måle resultatene i sysselsetting av for eksempel kompetansesatsingene og næringshagene på samme måte som i enkeltbedriftsatsingene. Vi har ikke tatt med noen form for anslag på disse områdene, som i forventede resultater utgjør 50 årsverk inkl. prosjektet "Porsangerfjorden tilbake til livet".

Avklaringer i forhold til NHDs Kap 2421 post 70

En arbeidsgruppe oppnevnt av NHD, bestående av representanter fra NHD, KRD, LMD, FKD, fylkeskommunene og Innovasjon Norge jobbet i 2008 med avklaringer av problemstillinger knyttet til NHDs kap 2421 post 70. I tilknytning til dette arbeidet ble KRD og Innovasjon Norge bedt om å avklare forskjellen i oppfatning av oppdragsbrevet fra KRD. KRD og Innovasjon Norge hadde flere møter om saken og konkluderte i juni med at en felles forståelse av oppdragsbrevet var at en andel av post 72 for spesifikke program, satsinger og tjenester skulle brukes til drift/administrasjon hos Innovasjon Norge, og bli overført fra NHDs post 70 til KRD. I Statsbudsjettet for 2009 er 19,2 mill. kroner overført fra NHDs kap. 2421 post 70 til KRD kap. 552 post 72.

NyVekst

NyVekst er en ny finansieringsordning som ble lansert medio februar 2008. NyVekst skal bidra til å utløse og realisere potensialet for vekst i nyetablerte eller unge bedrifter lokalisert innenfor det distriktspolitiske virkeområdet, sone III og IV. Noe av det nye ved NyVekst er at man for første gang under gitte forutsetninger kan finansiere *driftskostnader* etter nærmere spesifiserte kriterier. NyVekst har en tentativ ramme på 40 mill kr. 35 mill kr er fordelt gjennom Fylkeskommunene til IN DK (Kap 551, post 60), dog slik at de fleste fylkeskommuner ikke har øremerket midlene og det er trolig også varierende i hvilken grad det er foretatt påplussing for Nyvekst i rammene. Innovasjon Norge sentralt er tilført disposisjonsmulighet for 5 mill kr fra KRD (Kap 552, post 72).

Med eksisterende rammer vil NyVekst kunne bidra til delfinansiering av 1-3 bedrifter pr fylke. Det er derfor lagt opp til en grundig utvelgelsesprosess for å finne bedrifter med betydelig vekstpotensial og som samtidig kan tilfredsstille de spesielle kriterier som er lagt til grunn for NyVekst.

Det er i 2008 gitt tilsagn til 29 NyVekst-bedrifter på til sammen 20,7 mill. kroner, herav 1,7 mill kroner av sentral ramme. Tilsagnene er fordelt på fylkene Hedmark, Oppland, Buskerud, Telemark, Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag, Nord-Trøndelag, Nordland og Troms. Det er en ambisjon å nå en andel på 40 % kvinnerettet. Faktisk andel i 2008 er 40,5 % i forhold til kroner og 41,4 % i forhold til antall.

Innovasjon Norge la ned et vesentlig arbeid første halvår 2008 for å informere om NyVekst, fastlegge utvelgelseskriterier og sette i gang prosesser i aktuelle bedrifter som gjør at de kan oppfylle forutsetning for finansiering. Tilsagnsvolumet har i henhold til forventingen tatt seg opp ut over året.

GRO-programmet

Programmet er inntil videre stoppet. ESA har reist spørsmål om GRO-programmet i forbindelse med arbeid med ny notifikasjon.

Søknader til GRO-programmet er i 2008 forsøkt behandlet av Innovasjon Norges distriktskontor innenfor andre finansieringstjenester.

Satsingen på kultur og opplevelsesnæringene (4 mill)

Det er avsatt 4 mill. kroner av posten til denne satsingen i 2008. I tillegg er det overført 6,6 mill. kroner fra 2007. Bare 4,4²⁶ mill. kroner av disponible midler er benyttet i 2008.

Innovasjon i Nord-Norge/Nordområdestrategien

KRD la opp til en særskilt innsats i Nord-Norge på 10 mill. kroner i 2008 for å støtte opp under Regjeringens nordområdestrategi. Midlene skulle brukes til å styrke det

²⁶ Beløpet inngår i forbrukstallet under gruppen Tverrgående tema, tjenesteutvikling, analyser, profilering ovenfor.

innovasjonsrettede arbeidet i landsdelen, blant annet med vekt på regionale næringsklynger med stort innovasjonsfokus, nye kunnskapsintensive næringer og styring av entreprenørskap. Dette gjelder særlig fellessatsinger innen olje/gass og reiselivsnæringene. Innovasjon Norge har i brev av 6. mai 2008 kommet med innspill til hvordan midlene bør benyttes innenfor disse to områdene.

Innen reiseliv har vi bl.a. pekt på at reiseliv er prioritert område i VRI-sammenheng i alle de tre nordnorske fylkene. Videre er det reiselivsprosjekter (igangværende og planlagte) under Arena-programmet i de samme fylkene. Vi har foreslått at de ulike prosjektene og initiativene ses i nær sammenheng med sikte på fylkesovergripende koplinger og synergier.

Innen olje og gass har vi foreslått at de nordnorske interessene samler seg og avklarer felles interesser og ambisjoner og inviterer sørnorske miljøer til samarbeid. Her vil det kunne være aktuelt å spille på igangværende prosjekter bla innenfor NCE- og Arena-programmene.

Innovasjon Norge vil sammen med Forskningsrådet og SIVA ha fortsatt dialog med KRD om oppfølging av regjeringens nordområdeinitiativ.

5.5 Landbruks- og matdepartementets budsjettposter

Følgende endringer i forhold til 2007 ble signalisert i oppdragsbrevet for 2008:

- Operativt og administrativt arbeid knyttet til VSP mat, Bioenergiprogrammet og Utviklingsprogram for grønt reiseliv belastes ordningene/programmene.
- Operativt og administrativt arbeid knyttet til de faglige møtearenaene belastes ordningene/programmene.
- Ny oppgave: Økonomiske virkemidler og matpolitiske mål.
- Ny oppgave: Bocuse d'Or.
- Ny oppgave: Operativt og administrativt arbeid knyttet til evaluering av de fylkesvise BU-midlene.

Kort om de nye oppgavene i 2008:

LMD ga i sitt oppdragsbrev for 2008 til Statens landbruksforvaltning (SLF) institusjonen i oppdrag å vurdere de økonomiske virkemidlene i landbrukspolitikken sett i forhold til matpolitiske mål. I tillegg til virkemidler som ligger innenfor SLF sitt forvaltningsområde skulle virkemidlene som forvaltes av Innovasjon Norge vurderes. Innovasjon Norge har deltatt i dette arbeidet første halvår 2008 og rapporten fra SLF ble levert LMD 31. mars 2008.

Arbeidet med profilering av småskala matproduksjon har hatt høy prioritet i 2008. Bocuse d'Or Europe - det første europamesterskapet i kokkekunst - ble avviklet i Stavanger 1. og 2. juli. Innovasjon Norge koordinerte den offisielle norske deltakelsen på vegne av Utenriksdepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet, Landbruks- og matdepartementet og Nærings- og handelsdepartementet gjennom en samarbeidsavtale med Bocus d'Or. Samarbeidspartnere var Eksportutvalget for fisk, Opplysningskontoret for kjøtt og det regionale partnerskapet. Arrangementet ble en strålende suksess for profilering av norske råvarer, norsk matkultur og norske reiselivsopplevelser.

Riksrevisjonen la i januar 2008 fram en forvaltningsrevisjon av de fylkesvise bygdeutviklingsmidlene og matprogrammet. Bl.a. i forlengelsen av dette, har Innovasjon Norge bistått Landbruks- og matdepartementet i å utforme konkurransegrunnlag for en evaluering av de fylkesvise bygdeutviklingsmidlene. Innovasjon Norge har dessuten bidratt med faglige innspill til evalueringen og med å skaffe til veie nødvendige kundedata.

Vi har ellers følgende kommentarer til de ulike kapittelpostene:

Kap 1149.50 Innlandet 2010

Det ble satt av 20 mill. kroner på LMDs budsjett for 2006 til oppfølging av prosjektet Innlandet 2010. Det var en forutsetning at midlene skulle fordeles over en periode på 3-4 år. Det er i 2008 bevilget 5,3 mill kroner til ulike prosjekter.

Innlandet 2010 er et innovasjonsprosjekt som har til hensikt å oppnå økt bedrifts-etablering og nyskaping i Innlandet. Midlene skal brukes innenfor de fire prioriterte handlingsområdene landbruksbasert industri, bioenergi, landbruksbasert reiseliv og bioteknologi. Midlene skal sees i sammenheng med andre satsinger i Innlandet i regi av Innovasjon Norge (Arena og NCE), SIVA og Forskningsrådet.

Kap 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram (bevilgning for 2008: 35 mill. kroner)

Det er i 2008 bevilget 33,9 mill kroner fra Trebasert innovasjonsprogram.

Trebasert innovasjonsprogram skal bidra til økt bruk av tre. Programmet er i stor grad rettet mot innovasjon i bedrifter. Programmet er en del av Landbruks- og matdepartementets satsing på næringsutvikling hvor økt avvirkning av skog er sentralt. Gjennom både sentrale og regionale prosjekter arbeides det nå proaktivt for å øke utviklingsaktiviteten innenfor sektoren.

Satsingen med regionale pådrivere for å stimulere til økt innovasjon i bedriftene er videreført og intensivert i 2008. Sammen med at ESA i desember godkjente støtte til FoUI, regner man med at dette vil resultere i økt pågang av prosjekter i 2009. Programmet har i tillegg fått utvidet rammen for 2009 med 20 millioner gjennom regjeringens tiltak for arbeid som ble lagt fram 26. januar 2009.

For det tidligere treprogrammet har Innovasjon Norge i 2008 lagt ned store ressurser i gjennomgang av saker som følge av kjennelsen i ESA om at programmet ikke er forenlig med EØS avtalens bestemmelser om statsstøtte.

Trebasert Innovasjonsprogram var ikke introdusert i 2004 da de kundene som inngår i kundeeffektundersøkelsen i 2008 fikk sine tilsagn. Effektindikatorer basert på KEU gjennomført i 2008 blant kunder i 2004-årgangen for det tidligere treprogrammet (VSP skog) er imidlertid slik:

Tjeneste	Høy og middels addisjon- alitet	Stor betydning for over- levelse	Stor betydning for lønn- somhets- utvikling	Betydning for økt om- setning. % økning.	Betydning for økt eksport. % økning.	Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt kompe- tanse	Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt innovasjon	Gj. snitt antall sam- arbeids- partnere
VSP- skog	89(100)	44(25)	44(11)	75(38)	14(11)	88	75	4
Gj.snitt alle tjenester	86(71)	54(50)	53(50)	73(58)	20(13)	66	65	2,7

(I parentes tall fra årgangen før, 2003-årgangen kunder undersøkt i 2007)

Det tidligere treprogrammet viser til relativt høy addisjon- alitet, men har noe mindre betydning for overlevelse og lønnsomhetsutvikling. Effekt på kompetanse og innovasjon ligger over snittet for alle Innovasjon Norges tjenester.

Kap 1150.50 Til gjennomføring av jordbruksavtalen (bevilgning for 2008: 158,5 mill. kroner²⁷)

Det er gitt følgende tilsagn fra Innovasjon Norge i 2008:

- Verdiskapingsprogram for matproduksjon 68,6 mill kr
- Sentrale BU-midler 16,2 mill kr
- Investeringsmidler i frukt og grøntsektoren 15,3 mill kr
- Utviklingsprogram for grønt reiseliv 26,1 mill kr
- Bioenergiprogrammet 46,9 mill kr
- Administrasjon av ordninger under LUF²⁸ 1,8 mill kr
- Fylkesvise BU-midler (se nedenfor)

Verdiskapingsprogrammet for mat (VSP-Mat) skal legge til rette for utvikling og produksjon av norske matvarer. Formålet er å styrke konkurransekraften og øke lønnsomheten for både primærprodusenten i landbruket og resten av verdikjeden. For å

²⁷ Udisponerte midler fra 2007 samt inndratte midler i 2008 kommer i tillegg.

²⁸ LUF = Landbrukets utviklingsfond

lykkes må det fokuseres sterkere på markedet og de muligheter det gir til å ta ut en større fortjeneste for produsentene.

Det er i 2008 etablert et utvidet tilbud til erfarne bedrifter som ønsker å vokse (vekst-bedriftene). Satsingen ble lansert av landbruks- og matminister Lars Peder Brekk oktober 08, og er en del av regjeringens mål at innen 2020 skal 20 prosent av omsatt mat i dagligvarehandelen være norske matspesialiteter.

Innovasjon Norge har hatt en sentral rolle de store i mat- og profileringsarrangementene *Internationale Grüne Woche - IGW* (Berlin jan 08), *Bocus d'Or Europe* (Stavanger, juli 08) og *Matstreif* (Oslo, okt 08).

Norsk Institutt for landbruksøkonomisk forskning ble i 2008 engasjert til å forestå en ny evaluering av VSP mat med vekt på lønnsomhet samt effekt for primærleddet. Resultatene fra denne evalueringen skal foreligge til jordbruksforhandlingene våren 2009.

Sentrale bygdeutviklingsmidler (BU-midler) er bedriftsovergripende utviklingsmidler for å fremme utvikling innen f.eks. en bransje eller landbruksproduksjon. Midlene disponeres av Landbruks- og matdepartementet i samråd med Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag. I detaljrapporten om programmer og satsinger, er det også redegjort noe mer for prosjektene.

Investeringsmidler i frukt og grøntsektoren. Dette er øremerkede midler avsatt ved jordbruksforhandlingene 2007 til fruktpakkeri i Buskerud/Vestfold, investeringstiltak ved Eliteplantestasjon i Sauherad og settepotetanlegg i Overhalla. Midlene disponeres av Landbruks- og matdepartementet i samråd med Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag. Midlene er disponert 2. halvår 2008.

Utviklingsprogram for grønt reiseliv. Etablert som eget program ved jordbruksforhandlingene 2006, var tidligere en del av de sentrale bygdeutviklingsmidlene. Programmet skal bidra til å videreutvikle de ressurser som gården og bygda rår over. Med grønt reiseliv menes her at bruken av natur- og kulturressurser skal skje på en bærekraftig måte, og at utviklingen av reiselivsproduktet i stor grad skal bygge på lokal kultur og tradisjoner kombinert med kunnskap om markedet. Hovedmålet for programmet er økt verdiskaping og bedriftsøkonomisk lønnsomhet basert på mat, kultur, natur og aktivitetsbaserte opplevelser.

Programmet har i 2008 opplevd økt interesse, og det er igangsatt flere spennende utviklingsprosjekter. Markedsføringsprosjektene og temaprojektene er videreført med godt resultat.

Formålet med *Bioenergiprogrammet* er å videreutvikle bioenergi som forretningsområde for jord- og skogbruksnæringen. Programmet skal stimulere til å produsere, bruke og levere bioenergi i form av brensel eller ferdig varme. I tillegg til å gi økt verdiskaping i landbruket skal det legges vekt på de ringvirkninger og den kompetanseeffekt som programmet kan bidra til. Målgruppa til programmet er både de som skal selge varme fra bioenergi og de som skal ta i bruk bioenergi i egen næring.

Det har vært vekst på alle viktige områder for programmet i 2008. For første gang er etterspørselen etter investeringsmidler vesentlig større enn den årlige tildelingen. I tillegg til økning i bruk av midler, øker også energimengde konvertert til Bioenergi. Første ferdigstilte anlegg for biogass ble åpnet i Halden i juni. Det ble i siste halvår arbeidet mye med forberedelser for notifisering av bioenergiprogrammet. ESA godkjente notifiseringen 18. februar 2009.

Effektindikatorer basert på KEU gjennomført i 2008 blant kunder i 2004-årgangen for VSP Mat-programmet:

Tjeneste	Høy og middels addisjonalitet	Stor betydning for overlevelse	Stor betydning for lønnsomhetsutvikling	Betydning for økt omsetning. % økning.	Andel med Betydning for økt eksport. % økning.	Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt kompetanse	Andel prosjekter som i stor grad bidrar til økt innovasjon	Gj. snitt antall samarbeidspartnere
VSP-mat	88(88)	43(29)	49(25)	70(41)	10(6)	85	79	3
Gj.snitt alle tjenester	86(71)	54(50)	53(50)	73(58)	20(13)	66	65	2,7

(I parentes tall fra årgangen før, 2003-årgangen kunder undersøkt i 2007)

VSP-mat har relativt høy addisjonalitet. Programmet har skåret relativt lavt på betydningen for overlevelse og lønnsomhetsutvikling, men betydningen har vært økende, og nærmer seg snittet for alle tjenester. Betydningen er økende også mht til økt omsetning på nasjonale og internasjonale markeder. VSP-mat ligger for 2004-årgangen over snittet for Innovasjon Norge mht til forventet effekt på kompetanse, innovasjon og samarbeid.

Som nevnt har VSP-mat også vært spesifikt evaluert i 2008/2009 (NILF). Det blir spennende å se hva denne evalueringen avdekker i forhold til måloppnåelse, herunder effekter for primærprodusenten.

Kap 1150.50 Fylkesvise BU-midler (ramme for tilskudd: 290,9 mill. kroner, låneramme for rentestøtte: 676,7 mill. kroner)

Det er gitt følgende tilsagn fra Innovasjon Norge i 2008:

- Tilskudd tradisjonelt jord- og hagebruk 229,6 mill kr
- Tilskudd utviklingstiltak/nye næringer 90,7 mill kr
- Lånebeløp for rentestøtte, tradisjonelt jord- og hagebruk 657,7 mill kr
- Lånebeløp for rentestøtte, utviklingstiltak/nye næringer 77,9 mill kr

I tillegg er det innvilget 7,9 mill. kroner i risikolån til landbruket i 2008. Det er gjort tapsfondsavsetninger fra BU-midlene på totalt 1,1 mill. kroner for å møte eventuelle framtidige tap på disse risikolånene.

Investeringsviljen i landbruket er stor, noe som merkes ved stor etterspørsel etter både lån og tilskudd innen det tradisjonelle landbruket. Det er også økende etterspørsel etter finansiering av næringsutviklingsprosjekter knyttet til tilleggsnæringer som grønt reiseliv, lokalprodusert mat, grønn omsorg/Inn på tunet og bioenergi, men etterspørselen varierer mellom fylker/regioner.

Bygdeutviklingsmidlene er ulike tilskuddsordninger med formål å legge til rette for næringsutvikling som danner grunnlag for langsiktig og lønnsom verdiskaping med utgangspunkt i landbrukets ressurser generelt og landbrukseiendommen spesielt. Innovasjon Norge forvalter bedriftsrettede BU-midler til:

1. Etablererstipend
2. Bedriftsutvikling
3. Investeringer
4. Generasjonsskifte
5. Andre tiltak

Det er gjennom fylkesvise strategier fastsatt regionale retningslinjer for hvor store tilskudd en kan få.

Effektindikatorer basert på KEU gjennomført i 2008 blant kunder i 2004-årgangen:

Tjeneste	Andel med							
	Høy og middels addisjon- alitet	Stor betydning for over- levelse	Stor betydning for lønn- somhets- utvikling	Betydning for økt om- setning. % økning.	Betydning for økt eksport. % økning.	Gjennom- snitt antall områder økt kompetanse	Gjennom- snitt antall områder økt innovasjon	Gj. snitt antall sam- arbeids- partnere
BU totalt	77(65)	57(50)	57(53)	78(67)	7(6)	1,8(1,5)	1,6(1,7)	2,2(2,3)
BU trad.	73(62)	66(61)	68(58)	81(65)	7(8)	1,3(1,0)	1,4(1,5)	1,7(1,8)
BU tillegg.	83(66)	52(41)	49(59)	80(80)	4(6)	2,3(2,4)	1,9(2,0)	2,6(2,7)
BU- stipend	80(71)	42(33)	42(22)	70(71)	9(5)	2,5(1,8)	1,7(1,9)	3,1(3,1)
Gj.snitt alle tjenester	86(71)	54(50)	53(50)	73(58)	20(13)	2,8	2,2	2,7

(I parentes tall fra årgangen før, 2003-årgangen kunder undersøkt i 2007).

BU-midlene har hatt relativt lave skår på flere av indikatorene tidligere. Dette er fremdeles tilfelle, men vi ser at det er visse endringer på gang. Addisjon- aliteten har vært økende når det gjelder alle ordningene, men ligger fremdeles under snittet for samtlige ordninger. Stort sett er det økning også på øvrige indikatorer.

Betydningen for overlevelse er forholdsvis høy, særlig gjelder dette innenfor tradisjonelt landbruk. Betydningen for lønnsomhetsutvikling og økt omsetning er forholdsvis høy når det gjelder tradisjonelt landbruk, men har vært synkende på nye næringer. Effektene på kompetanse, innovasjon og samarbeid er fremdeles relativt lav, bortsett mht samarbeid når det gjelder BU-stipendet.

Den lave skåren på flere av indikatorene er kan hende ikke til å undres over da en stor andel av de fylkesvise BU-midlene går til tradisjonelle investeringer der målet er å vedlikeholde og effektivisere produksjonsapparatet innenfor kvotebaserte eller sterkt regulerte produksjoner. Betydning for økt eksport er for eksempel en lite relevant effektindikator for tradisjonelle investeringer. Men skåren innenfor tilleggsnæringer er også lav når det gjelder eksport, og synkende fra i fjor. Dette kan kanskje skyldes at de som starter med tilleggsnæringer i landbruket stort sett satser på det nasjonale markedet og i mindre grad satser på prosjekter med stort eksportpotensial.

Kap 1151.51 Verdiskapingsprogrammet for reindrift (bevilgning for 2008: 7,7 mill. kroner)

I tillegg til årets ramme, ble det overført 5,5 mill. kroner fra 2007 slik at disponibel ramme for 2008 var 13,2 mill. kroner. Det er i 2008 bevilget 13,0 mill kroner fra programmet. Innen VSP-rein er det nå like stort fokus på etablerte foredlingsanlegg som tidligere er innvilget støtte, som på alle andre satsinger i programmet til sammen. I hovedsak gjelder dette tilleggsinvesteringer og kompetansehevende tiltak i samsvar med programmets reviderte strategi. På bakgrunn av evalueringa i 2007 arbeides det med å øke satsinga på nettverk.

Formålet med verdiskapingsprogrammet for rein (VSP Rein) er å øke verdiskapingen i næringen, slik at det kommer reieneierne til gode. Verdiskapingsprogrammet for reindrift ble etablert i 2001, som en del av reindriftsavtalen mellom staten v/ Landbruks- og Matdepartementet og reindriften v/ bransjeorganisasjonen NRL. Programmidlene avsettes årlig over reindriftsavtalen. Programmet er bedriftsrettet, med fokus på utviklingsprosjekter i eksisterende bedrifter og nyetableringer.

Kap 1151.51 Konfliktforebyggende tiltak mellom reindrift og jordbruk (bevilgning for 2008: 1,4 mill. kroner)

Innovasjon Norge har i 2008 gitt tilsagn om knapt 1,2 mill kr. fra ordningen. Det vises til egen rapport om ordningen i heftet med detaljrapporter.

Klagesaksbehandling

Det er etablert klagerett for BU-midler, VSP-mat og VSP-reindrift.

Hovedstyret i Innovasjon Norge har delegert beslutningsfullmakt i klager over vedtak i BU-saker til en BU-klagenemnd. Innovasjon Norges klagenemnd (for BU-saker og VSP-mat) består av 3 medlemmer fra INs hovedstyre og 2 eksterne medlemmer fra hhv. Norges Bondelag og Norsk bonde- og småbrukerlag. Ved årsskiftet hadde klagenemnda følgende sammensetning:

Eli Blakstad, leder
Elin Tveit Sveen
Harald Milli
Anders Huus
Odd Grøstad

Klagenemnda for VSP-Reindrift besto av:

Eli Blakstad
Elin Tveit Sveen
Harald Milli
Johan Mathis Turi
Laura Jåma Renfjell

Klagenemnda fattet i møte 23.05.06 vedtak om delegering av beslutningsfullmakt til adm.dir/kredittdir. innenfor nærmere fastsatte rammer. Kredittdirektør har fattet vedtak i klagesaker i hht denne beslutningsfullmakten. I 2008 (fram til 01.07.08) har kredittdirektør fattet vedtak i 13 saker.

Med bakgrunn i en klage til Sivilombudsmannen har ombudsmannen stilt spørsmål ved gyldigheten av ovennevnte delegasjonsfullmakt. Landbruks- og matdepartementet har senere meddelt Innovasjon Norge at Klagenemnda ikke har hjemmel for å delegere beslutnings-myndighet. Klagenemnda har etter dette tatt alle nye klagesaker til behandling i nemnda. I 2008 har Klagenemnda fattet vedtak i 35 saker.

Det er i 2008 dermed behandlet 48 klagesaker. Nær 70 % av klagesakene gjelder klage på vedtak vedrørende investering i driftsbygning innen tradisjonelt landbruk. Dette gjenspeiler til en viss grad den store søknadspågangen i forhold til tilgjengelige midler innen tradisjonelt landbruk.

Antall klagesaker i 2008 er ca 25 % lavere enn i 2007. Omgjøringsprosenten var 4,2 %, på samme nivå som forrige år (ca 4,5%).

Det ble i 2008 ikke behandlet noen saker i klagenemnda for VSP-Reindrift.

5.6 Fiskeri- og kystdepartementets budsjettposter

I oppdragsbrevet for 2008 la FGD vekt på at Innovasjon Norge må utvise forsiktighet med bevilgninger som kan forsterke overkapasitet i relevante deler av flåte, industri og akvakultur. Samtidig ble IN bedt om å følge opp regjeringens ferskfiskstrategi på relevante områder med betydning for næringsutvikling. Dette gjelder særlig tiltak som bidrar til bedre samarbeid i verdikjeden generelt, og i særlig grad mellom havbruks- og villfisknæringen, knyttet til økt tilførsel av fersk råstoff og felles infrastruktur som mottaksanlegg og slakterier.

Innovasjon Norge har et nært samarbeid med Forskningsrådet og Fiskeri- og havbruksnæringens forskningsfond, selv om de ikke følger vår mer spissede strategi mot markedsorientering. De viktigste samarbeidspartnere i utvikling og gjennomføring av programmer innenfor marint område er næringens organisasjoner, Eksportutvalget for fisk og fylkeskommunene. I operasjonaliseringen er det et nært samarbeid med bedriftene i næringen som bruker våre tjenester.

Kap 2415.75 Marint verdiskapingsprogram (bevilgning for 2008: 65 mill. kroner)

Innovasjon Norge utarbeidet i 2005 et markedsorienteringsprogram for å bedre konkurranseevnen og lønnsomheten i norsk sjømatnæring. I statsbudsjett for 2006 ble programmet tildelt en ramme på 40 mill. kroner, i 2007 ble rammen økt til 65 mill. kroner. Marint verdiskapingsprogram (MVP) ble i denne forbindelse også utvidet med to nye aktiviteter rettet mot utviklingstiltak og tiltak for å styrke utviklingen av lønnsomme sjømatbedrifter i områder med særlig omstillingsbehov. MVP er videreført på samme nivå i 2008.

Viktigste element i MVP er mobilisering av kommersielle bedriftsnettverk mot marked. Alle deler av sjømatnæringen er aktuelle. Primærkravet til å bli tatt inn i ordningen, er vilje til forpliktende, langsiktig samarbeid innen nettverket. I tillegg tilbyr programmet kompetansetjenester og felles internasjonaliseringstiltak for å støtte MVP - nettverkene, men også enkeltbedrifters verdikjeder for sjømat. Målet er å øke verdien pr produsert kg samt å skape langsiktige relasjoner med kunder i markedet.

MVPs plattform fra 2006 videreføres – med innretning mot å styrke sjømatnæringens verdikjeder mot markedet gjennom 6 aktivitetsområder: markedsrettede nettverk, kompetanseprogram, traineeprogram, felles internasjonaliseringstiltak, områder med spesielle omstillingsbehov samt utviklingstiltak.

Innovasjon Norge har gitt tilsagn om 46 mill. kroner under programmet i 2008 mot 51 mill. kroner i 2007.

Nettverksaktiviteten er det tyngste satsingsområdet i programmet med mål på 30 nye forprosjekt og 10 nye hovedprosjekt årlig. I 2008 er igangsatt 23 forprosjekt og 15 hovedprosjekt. De 15 hovedprosjektene bevilget i 2008 omfatter 75 bedrifter, og fordeler seg geografisk langs hele kysten.

Avtalen med NHH om markedsorientert kompetanseprogram for sjømatnæringen (30 studiepoeng) er videreført i 2008, fulltegnet med 29 deltagere, herav 37 % kvinner. Tilbudet får gode tilbakemeldinger, både når det gjelder kompetanseutvikling og forventet utbytte ved økt lønnsomhet og konkurransekraft, samt utbytte i form av nettverk og samarbeid i næringa. Oppsummering fra 2008 er tilnærmet 100 % måloppnåelse (28 av 29 personer gjennomførte og bestod eksamen).

Trainee-ordningen var ferdig utviklet i 2007 med Apriori som leverandør. De første traineene ble utplassert ved årsskiftet 2007/2008. I alt er det valgt ut 9 traineer, i første omgang etter rekrutteringsprosesser. Traineene har gjennomgått flere samlinger hvor temaene var teambygging og utforming av målrettede handlingsplaner for utenlandsoppholdene. Målet for 2008 er oppnådd med kompetanseoverføring fra marked koordinert av INs utekontor.

Gjennom felles internasjonaliseringstiltak er målet å overføre markedskompetanse til norske bedrifter. I dette arbeidet utnytter vi hele organisasjonen, kontorene i utlandet, distriktskontorene i Norge og hovedkontorets Matavdeling (LAMA) sammen med messeavdelingen. Vi samarbeider nært med EFF. Viktige sjømatmesser hvor vi har har profilert Innovasjon Norge og norsk sjømatnæring: European Seafood Exposition, Brussel, World Food Moscow, SIAL, Paris, NorFishing, Trondheim, Seoul Food and Hotel Exhibition og China Fisheries and Seafood Expo. På de største messene arrangerte vi også markeds- og fagseminarer for norske sjømatbedrifter.

I tillegg ble sjømat tungt profilert under kokkekonkurransen Bocuse d'Or Europa som gikk av stabelen i Stavanger juli 2008. Innovasjon Norge hadde ansvaret for profileringsprosjektet på vegne av 4 departementet og Innovasjon Norge.

I forhold til oppdraget knyttet til områder med spesielle omstillingsbehov ble det i mai 2008 arrangert oppstartssamlinger i sju regioner med til sammen 25 kommuner. I denne startfasen ble lokale konkurransefortrinn, bærekraftig utvikling i et utvidet begrep og samarbeid mellom forskjellige næringer satt på dagordenen. Målet er å skape ny optimisme med varige, lønnsomme lokale aktiviteter som skal nå ut til et globalt marked. I denne fasen gjennomførte vi totalt 3 bedriftssamlinger på hver av de 7 arenaene hvor motivasjon, kompetanse, design og marked var gjennomgående tema. Totalt 199 personer fordelt på 164 bedrifter har vært involvert på bedriftssamlingene.

I november 2008 gikk vi i gang med fase 2, hvor bedriftene får individuell konsulenthjelp til å konkretisere sine ideer og konsept. Videre bistår konsulentene med prosjektplanlegging og finansieringssøknad til Innovasjon Norge. I dag jobbes det med 52 konkrete prosjekter langs Norges kyst i programmet og flere står på trappene. Bedriftene vil kunne få bistand til sine ideer og prosjekter helt frem mot sommeren 2010.

Kundeeffekter

Mht Kundeeffektundersøkelsene inngår kun to respondenter i etterundersøkelsen av 2004-årgangen, som måler effekter.

Vi har imidlertid Marint innovasjonsprogram med i de siste tre årgangene førundersøkelser, som måler *forventninger* til effekter. I henhold til disse undersøkelsene, er addisjonaliteten relativt høy, hele 87 %. Bidraget til kompetanse, innovasjon og samarbeid er økende, og ligger over snittet for alle ordningene. Bidraget til overlevelse, konkurranseevne og lønnsomhet har også vært økende i perioden 2005-2007.

Kap 1050.76 Tilskudd til strukturtiltak/kapasitetstilpasning (bevilgning for 2008: 22,5 mill. kroner)

Strukturfondet for kapasitetstilpasning av fiskeflåten ble etablert pr. 01.07.2003 for en periode på fem år. I samsvar med dette ble avgiftsinnkrevingen som delvis har dannet grunnlag for fondet, avsluttet pr. 30.06.2008. Ordningen skal nå evalueres.

Det har vært gjennomført én utlysings- og behandlingsrunde våren 2008. Alle som søkte og oppfylte kravene fikk søknaden innvilget; til sammen 40 søknader på samlet 20,3 mill. kroner. Det var som vanlig flest søkere fra nord; fra de fire nordligste fylkene ble det innvilget 27 søknader på til sammen ca. kr 12,9 mill. Som vanlig har de fleste rettigheter innen gruppe I, de øvrige har makrell- og/eller silderettigheter.

Selv om det ble gitt tilsagn på over kr 20 mill. i 2008, blir det på grunn av frafallet en del midler igjen når ordningen oppsummeres. FKD har derfor besluttet at restmidlene (i størrelsesorden kr 9-10 mill.) skal utlyses i en ekstra runde i 2009.

5.7 Utenriksdepartementet

Forvalter av EØS-midler

25. juli 2007 ble avtalen om å utvide EØS-avtalen med Romania og Bulgaria undertegnet. Gjennom denne utvidelsen vil disse to landene bli omfattet av EØS-finansieringsordningene. I den forbindelse undertegnet landene bilaterale samarbeidsavtaler med Norge. Dette innebærer at Norge skal bidra med 48 millioner Euro i Romania og 20 millioner Euro i Bulgaria over to år. Midlene skal gå til prosjekter som fører til sosial og økonomisk utvikling i de to nye medlemslandene. Innovasjon Norge har fått i oppgave å forvalte samarbeidsprogrammene på vegne av Utenriksdepartementet. Midlene må være fordelt innen 30. april 2009. Prosjektene som mottar støtte, skal være gjennomført og betalt innen 30. april 2011.

Programmene ble lansert i Norge, Romania og Bulgaria i november 2007. De er senere lansert og presentert i en rekke regionale seminar i Norge og i mottakerlandene. Et sentralt prinsipp i ordningene er at det vil bli stilt krav om partnerskap med norsk aktør for å kunne søke støtte.

Satsingsområdene er energi, klima/miljø, bærekraftig produksjon samt prosjekter som relaterer seg til Schengen/justisområdet (Bulgaria) og Helse (Romania). Den viktigste informasjonskanalen om samarbeidsprogrammene er www.norwaygrants.org. Her finnes all informasjon om regelverk, sektorer, kriterier, søknadsskjema, oversikt over mottatte søknader og tildeling av støtte

Søknadsfristen for programmene utløp 31.12.2008. Det var da besluttet og innvilget støtte på følgende prosjekter:

Bulgaria:

- 15 seed money prosjekter
- 8 søknader om reisestøtte til frivillige organisasjoner
- 3 hovedprosjekter

Romania:

- 37 seed money prosjekter
- 10 søknader om reisestøtte
- 1 hovedprosjekt

Vi har ved søknadsfristens utløp 31.12.2008 mottatt tilfredsstillende antall søknader om tilskudd fra samarbeidsprogrammene. Samlet hadde vi pr årsskiftet ca 100 prosjekter til behandling, som alle ventes å bli avklart i perioden frem 30.04.2009.

Det er en tilfredsstillende spredning mellom prioriterte sektorer. Det er også god fordeling mellom søknader fra private, offentlige og organisasjoner.

6. UTVIKLING AV TJENESTEPORTEFØLJEN

Innovasjon Norge har satt seg som mål at vi til enhver tid skal ha de tjenester, programmer og satsinger som er nødvendig for å utløse bærekraftig innovasjon i norsk næringsliv. Tjenesteporteføljen skal oppleves av våre kunder, oppdragsgivere og ansatte som velbegrunnet, tydelig og brukervennlig.

Innovasjon Norge har en rutine (prosess) for hvordan vi samarbeider i organisasjonen for å nå dette målet. Tjenesteporteføljen endres nå en gang pr. år.

De overordnede strategier og planer vil hvert år være med å legge rammene for å vurdere endringer og prioriteringer i oppgaver og tjenesteporteføljen.

Innovasjon Norges tjenesteportefølge består av tre nivåer; satsinger, programmer og tjenester.

Endringer i tjenesteporteføljen f.o.m. 2009

Satsinger

De tidligere gjennomgående satsingene Entreprenørskap, SMB m/internasjonale vekstambisjoner og Nettverksbasert innovasjon og omstilling inngår fra 2009 i arbeidsområdene i den nye strategien. Kvinner og Unge er nå definert som prioriterte målgrupper i strategien, og ikke lenger som satsinger.

Arbeidsområder og målgrupper er strategisk overgripende for hele INs virksomhet og således ikke et nivå i tjenesteporteføljen. Fra 2009 består Innovasjon Norges satsinger av ni prioriterte sektorer.

Nye programmer

Høyvekstprogrammet. Hovedhensikten er konseptualisering av en helhetlig og mer effektiv arbeidsform knyttet til topp- og vekstetablerere. Både KRD og NHD har allokert rammer til programmet for 2009, og midlene vil brukes til bl.a. erfaringsutvikling, beste praksis og delfinansiering av prosjekter sammen med lokale rammer. Høyvekstprogrammet er INs første entreprenørskapsprogram.

Omdømmeprogrammet skal initiere og fasilitere prosesser for utvikling og implementering av nasjonale omdømmestrategier i sektorer, klynger og bedrifter. NHD har allokert midler til programmet. Midlene prioriteres til implementering av sektorenes omdømmestrategier. Midlene kan også i enkelte benyttes til delfinansiering av regionale klynge/flerbedriftstiltak. For implementering av omdømmestrategier på klynge/bedriftsnivå skal i hovedsak skje gjennom andre tjenester som Designprogrammet, Navigator, FRAM, ARENA m.fl.

Avviklet program

GRO-programmet NHD og KRD støttet INs forslag om at programmidler til kvinner fra 2009 i kanaliseres til gjennomgående aktiviteter (Kvinner i fokus/integrert kvinnesatsing) og til å tilby kapital til forprosjekter som kan aspirere til å få støtte gjennom Høyvekst og det nye Høyvekstprogrammet. Midlene foreslås da ikke brukt kun på kvinnebedrifter, men innretningen må utformes slik at den møter behov som spesielt kvinner har når de skal realisere vekstpotensial. Dette vil kunne gi økt tilfang av kvinnebedrifter til våre ordinære finansielle veksttjenester/program.

Nye tjenester

Navigator er en modulbasert kompetansetjeneste innrettet mot internasjonalisering. Er en "pakking" og konseptualisering av regionale internasjonaliseringstiltak. Inngår som en del av Kompetanseprogrammet.

Gründergrupper. Nettverkstjeneste som erstatter dagens tjeneste Nettverkskreditt (som fortsatt vil tilbys ved enkelte Dker). Gründergrupper viderefører etablererens behov for møtested, og tilbyr gruppen en coach. Endringen knyttet til nettverkskreditt som nasjonal tjeneste bygger på evalueringsrapport og egne erfaringer med ordningen.

Taste of Norway etableres som en sektornøytral/generisk profilerings-tjeneste. Nasjonal finansiering gjennom omdømmeprogrammet.

Bedriftsnettverk (I porteføljen også i 2008, men full markedsintroduksjon fra 2009)

Avvikling av tjenester

Eksportkandidat. Lite etterspurt, ikke markedssvikt, dekkes i stor grad av private

Styrekandidat. Til dels samme begrunnelse som Eksportkandidat, men tjenesten blir tilbudt ved noen DK-er.

Etablerer.no. Avviklet og overført VINN pr. 30.09.08

Styreseminar. Legges inn som en del av verktøykassen under programmet regional omstilling

Kompetansetilbud for områder med omstillings- og utviklingsutfordringer. Legges inn i Regional Omstilling

Strukturfond for fiskeflåten. Ordningen opphørt pr. 01.07.08.

Nettverkskreditt. Erstattes av gründergrupper, jfr. ovenfor

Endringer i porteføljen 2008-2009

Endringene i porteføljen for 2009 innebærer at totalt antall satsinger/programmer/tjenester reduseres:

	2008	2009
Satsinger	14	9
Programmer	24	28
Tjenester	48	42
<i>Sum</i>	86	79

Aktuelle tema for utvikling og/eller avvikling 2009/2010:

Innovasjon Norge vurderer løpende muligheter for sammenslåing og "pakketering" av tjenester, med sikte på en mest mulig oversiktlig og enkel tjenesteportefølje.

Nedenfor nevnes eksempler på temaer som for tiden er til vurdering ift utvikling av nytt program eller tjeneste. Dette er prosjekter som er i ideavklaringsfase og hvor beslutning om videreutvikling foreløpig ikke er foretatt.

- *CSR-Program*. Ref. satsingsforslag 2010.
- *Mentortjeneste*. Vurderes ift følgeevalueringen av mentorordningen for unge.

- *Innovasjonstjeneste for regionalt næringsliv..* Vurderes på basis av forstudie/pilot i Leksvik kommune.
- *Tjenesteinnovasjoner.* Ref. innovasjonsmeldingen, behov for nye/endrede tjenester?
- *IPR-diagnostikk.* Behov for evt. ny tjeneste avklares i 2009.

Nedenfor nevnes eksempler på programmer tjenester som vurderes ift. endringer i innretning eller avvikling:

- *Samarbeidsprogrammene for Romania og Bulgaria.* Midlene skal bevilges før 30.04.09, men arbeidet med utbetaling/oppfølging fortsetter.
- *Desigprogrammet.* 2009 er siste året i nåværende samarbeidsprogram med Designrådet. Næringsrettet design vil videreføres som en tjeneste. Innretning til vurdering.
- *Programmet for Svensk-norsk næringslivssamarbeid.* 2009 er siste år i programmet. Besluttet avviklet.
- *FORNY.* 2009 siste år i programperioden. Forskningsrådet og Innovasjon Norge skal i 2009 gjennomføre en vurdering av fremtidig innsats innenfor Kommersialisering av forskning. FORNY er en del av denne vurderingen.
- *EmarketServices.* Videre drift av netjtjenesten vurderes i 2009, bl.a. ift øvrige land som fortsatt ønsker å delta som partnere.

7. RAPPORTERING PÅ SAMFUNNSANSVAR - CSR

Innovasjon Norge har en viktig rolle å spille for det norske næringslivets arbeid med å sette større fokus på samfunnsansvar (CSR). Vi har et spesielt ansvar for å stimulere små og mellomstore bedrifter til å ta i bruk samfunnsansvar som et velintegret, strategisk verktøy i sin virksomhet. Vår brede kompetanse og kontaktflate mot disse bedriftene gjør oss godt i stand til å bidra til utforming av aktuelle nasjonale verktøy, arrangementer og kampanjer.

I løpet av 2008 begynte finanskrisen å gjøre seg gjeldende i Norge og for norsk næringsliv. Den kan på noe lengre sikt gi nye og større utfordringer i forhold til samfunnsansvar. Det gjør at Innovasjon Norges rolle, som en langsiktig aktør som arbeider for å bygge et bærekraftig næringsliv, om mulig er enda viktigere enn tidligere.

Innovasjon Norge skal bidra til å skape globalt konkurransedyktige bedrifter i Norge, og samfunnsansvar er et viktig suksesskriterium og en vesentlig konkurransefaktor. Både kunder og investorer skjeler til bedriftenes ansvarlighet på hjemmemarkedet så vel som i eventuelle produksjonsland. Samtidig ser vi en klar prioritering av samfunnsansvar i vårt arbeid med å styrke SMB-er som arbeider med energieffektivisering, miljøteknologi og bioteknologi.

I dette kapitlet av årsrapporten redegjør vi for hva Innovasjon Norge gjør på CSR-området overfor kunder og samarbeidspartnere, og hvordan Innovasjon Norge som virksomhet selv opptrer samfunnsansvarlig. Indikatorene tar utgangspunkt i GRI-standard.

Innovasjon Norges arbeid med samfunnsansvar, etikk og anti-korrupsjon

Innovasjon Norge er en viktig støttespiller for norske bedrifter. Vi er avhengig av å ha gode relasjoner til en rekke aktører som i stadig større grad forventer at vi skal være en pådriver for samfunnsansvar i norsk næringsutvikling. Hvis Innovasjon Norge skal fungere som rådgiver, pådriver og finansieringskilde innen norsk næringsliv, er det viktig at vi har både verdier, holdninger og ikke minst kunnskap om samfunnsansvar som holder internasjonalt nivå.

Ethvert systematisk arbeid innenfor disse områdene må integreres i hele organisasjonen for å ha verdi. Vi må også yte en egen innsats for å oppleves som troverdig i det vi gjør på disse områdene. Innovasjon Norge legger spesiell vekt på arbeidet med disse områdene:

- Hold orden i eget hus

Det mest nærliggende i arbeidet med samfunnsansvar er å sørge for at organisasjonens daglige virksomhet foregår innenfor ansvarlige rammer. Bearbeidelse av etiske retningslinjer, merkevarestrategi, forretningsplaner og interne rutiner er foretatt med henblikk på vårt eget samfunnsansvar.

- Stimulere kunder til å se på samfunnsansvar som en mulighet

Innovasjon Norge støtter et mangfold av prosjekter nasjonalt og internasjonalt, både ved finansiering og ved rådgivning. Det er viktig at disse prosjektene er i tråd med alminnelige etiske regler, grunnleggende humanitære prinsipper, tar hensyn til miljøet og ikke på noen måte bidrar til korrupsjon. I dialog med kundene legger Innovasjon Norge vekt på at alle bedrifter forventes å følge gjeldende lover, og at bedriftene tar samfunnsansvar ved å gå lenger enn lovverket krever. Vi legger også vekt på at vel gjennomført arbeid med samfunnsansvar styrker en bedrifts omdømme på sikt og er et konkurransefortrinn.

I 2008 ble det innført en ny rutine for å vurdere kunders samfunnsansvar i finansieringstjenestene. Denne er implementert i bedriftsfinansieringshåndboka. Våre standardvilkår fikk i 2008 nye bestemmelser om korrupsjon, som gir mulighet til å kreve tilbakebetaling av lån og tilskudd dersom bedriften, eller noen på dennes vegne, har vært involvert i korrupsjon.

I løpet av 2008 utviklet vi en kompetansemodul for CSR og kjørte pilotprosjekter basert på denne. Modulen skal være obligatorisk i alle Innovasjon Norges kompetansetjenester. På denne måten vil Innovasjon Norge bidra til kunnskap og bevissthet om CSR for alle kundene som deltar i disse programmene. Bare i FRAM deltar det flere hundre små og mellomstore bedrifter årlig.

Arbeidet med å stadfeste Innovasjon Norges definisjon av CSR og hvilke forventninger vi har til våre kunder ble startet i 2008. Fordi stortingsmeldingen om samfunnsansvar fra Utenriksdepartementet ville gi vesentlige føringer for dette arbeidet, la vi det senere på is. Stortingsmeldingen kom først i januar 2009.

- Kompetanseheving internt og eksternt

En av våre viktigste oppgaver er å videreformidle kunnskap til næringslivet. Et viktig element i dette arbeidet er en serie med frokostseminarer om å drive virksomhet i de såkalte BRIK-landene (Brasil, Russland, India, Kina). I april arrangerte vi seminaret "Kina: kulturberedskap, korrupsjon og fremtidsutsikter," og i begynnelsen av juni "India – samfunnsansvar, kulturberedskap og korrupsjon." Begge seminarene fylte Innovasjon Norges kantine, og responsen i ettertid viste at temaene fenget.

I september holdt vi frokostseminaret "Internasjonalisering, rekruttering og mangfold" med presentasjon av en praksis for internasjonal rekruttering, satsing på kvinner og medarbeidere med minoritetsbakgrunn.

- Deltakelse og medlemskap i organisasjoner og initiativ

Samfunnsansvar er et felt i stadig utvikling. Krav og forventninger endrer seg, nye tiltak og ideer kommer til og behovet for kompetanse, inspirasjon og erfaringsutveksling er stort. Mange bedrifter velger derfor å delta i ulike nettverk og organisasjoner for å hente ideer og kunnskap.

I 2008 deltok Innovasjon Norge i Regjeringens utvalg for samfunnsansvar – KOMPAKT, vi var medlem av Birkebeinerlaugets Bedriftsutvikling og Transparency International som jobber mot korrupsjon på verdensbasis, og vi videreførte avtalen som sikrer gjenvinning og gjenbruk av datautstyr.

1) ØKONOMISKE INDIKATORER

Lønnsforhold

Lønn, pensjon og andre betingelser er for alle ansatte i Norge regulert gjennom overenskomsten mellom Innovasjon Norge og organisasjonene tilsluttet LO, YS og SAN. I tillegg er det inngått flere særavtaler som regulerer ansettelses- og arbeidsforhold i Innovasjon Norge. Innovasjon Norge er medlem av arbeidsgiverforeningen Spekter. Det eksisterer en særavtale mellom selskapet og arbeidstakerorganisasjonene om lønnsystem. Det legger til rette for gjennomføring av vår lønnspolitikk, bruk av insentiver og for medarbeidernes personlige utvikling og karriere.

Lønn fastsettes etter følgende tre faktorer: Den enkelte stillingens innhold, stillingsinnehaverens ytelse og lønnsnivået i markedet for øvrig. Stillingssystemet er inndelt i seks stillingsnivåer og er utformet med to alternative karriereveier, en administrativ og en faglig.

Lokalt ansatte ved kontorene utenfor Norge har kontrakter og arbeidsforhold tilpasset lokalt lønnsnivå og arbeidslovgivning. Innovasjon Norge etterstreber å framstå som en attraktiv arbeidsplass som tiltrekker seg gode representanter for virksomheten og Norge. Gode lønns- og arbeidsvilkår er viktig i så måte.

Ansatte som lønnes fra Norge omfattes av egne helseforsikringer og reiseforsikringer. Innovasjon Norge har inngått en avtale med Statens Pensjonskasse om tjenestepensjon. Lokalt ansatte er tilsluttet gruppelivsforsikring og reiseforsikring.

II) MILJØINDIKATORER

Egen virksomhet

Innovasjon Norges hovedkontor er sertifisert som Miljøfyrtårn og utformer som en del av oppfølgingen av dette en egen miljørapport. (Se www.miljofyrtarn.no)

Innovasjon Norges oppdrag er av en slik art at det brukes lite materialer bortsett fra papir. I 2008 leverte vi fra oss 19,3 tonn sortert avfall og 20,2 tonn sortert avfall. Det gir en gjenvinningsgrad på 49 prosent.

Våre kontorer er plassert i alle landets fylker og i 30 land. Mange av lokalene leier vi. Derfor kan vi kun rapportere energiforbruket for hovedkvarteret i Akersgata 13 i Oslo. I 2008 hadde vi et forbruk av elektrisk strøm på 1 568 100 kilowatt-timer, som innebærer en økning på 7,2 % fra 2007.

Innovasjon Norge har ingen miljøforurensende utslipp og det har ikke vært uhell som har ført til utslipp.

IT-utstyr som skiftes ut i Innovasjon Norge går til gjenbruk. Vi har en avtale med selskapet Alternativ Data, som sørger for at utstyret distribueres til skoler i Norge eller utlandet.

60 prosent av Innovasjon Norges leverandører har miljømerkede produkter. Mengden engangsemballasje som brukes i kantina er redusert med 52 prosent i 2008. Alle leverandører unntatt til IT tar emballasje i retur og håndterer den videre. Kantina ved Innovasjon Norges hovedkontor kjøper i størst mulig grad Fair Trade-produkter og økologiske produkter.

Innovasjon Norge har redusert antallet tjenestereiser med ti prosent i 2008.

Egne innkjøp og avtaler

Innovasjon Norge er underlagt offentlighetsloven og regler om offentlige anskaffelser. Virksomheten utøves i samsvar med disse lovene, og med internasjonale regler, traktater og konvensjoner som berører virksomheten. I forbindelse med miljøsertifiseringen ble det utarbeidet en ny innkjøpspolitikk som beskriver hvordan man skal ta miljøhensyn i alle innkjøp.

Miljøeffekter fra produkter og tjenester

1. Bærekraftig Reiseliv

Prosjektet Bærekraftig Reiseliv 2015 ble satt i gang med utgangspunkt i klare mål i Regjeringens reiselivsstrategi av 2007 om at Norge skal utvikles til et mer bærekraftig reisemål. Innovasjon Norge og NHO Reiseliv utarbeidet sammen et rammeverk og en beskrivelse av hva vi legger i et bærekraftig reiseliv. I tillegg beskrev vi en rekke forslag til konkrete tiltak. Gjennom 2008 gjennomførte vi en større prosess for å involvere reiselivsnæringen og ulike samarbeidspartnere. Seks ulike bransjegrupper ble etablert: transport, overnatting, matservering, familipark/aktiviteter, natur- og kulturbaserte opplevelser samt salg/markedsføring. Gruppene skal komme fram til hvordan hver enkelt bransje kan oppnå økt bærekraft. Videre ble det utlyst og valgt fire

pilotdestinasjoner - Trysil, Vega, Lærdal og Røros - og en pilotbedrift, Geilo Fjellandsby. Gjennom en tre års pilotperiode skal samle erfaringer med kommersielt arbeid for økt bærekraft i en destinasjonen. Det ble arrangert en større oppstartkonferanse for bransjegrupper og piloter på Geilo i november 2008.

2. Energi og miljø

Markedet for nye løsninger innen fornybar energi og miljø er i vekst, og her er det store muligheter for økt verdiskaping og markedsandeler for norske bedrifter. Innovasjon Norge støtter innovative norske bedrifter innen fornybar energi og miljø, slik at de kan bli mer konkurransedyktige. Målgruppen for satsingen er små og mellomstore bedrifter med innovativ energi- og miljøteknologi, med bedriftsøkonomisk lønnsomhetspotensial og internasjonale vekstambisjoner. Dette gjelder primært tilbydere av ny teknologi, enten systemleveranser eller enkeltkomponenter, samt tilbydere av tjenester og kompetanse knyttet til ny teknologi.

Energi og miljøetsatsingen i Innovasjon Norge omfatter områdene:

1. Energisystem og energieffektivisering,
2. Klimavennlig energi (fra vann, vind, bio, avfall, spillvarme, hav og sol),
3. Klimavennlig transport,
4. Rent vann og ren luft,
5. Fangst og lagring av CO₂.

3. Hjemhenting av kunnskap

Dette er en tjeneste som er relevant når vi skal måle miljøeffekter fra produkter og tjenester. Et av de viktigste tiltakene for å redusere utslipp av klimagasser er fangst og lagring av CO₂ fra store utslippskilder som kraftverk og industri. Carbon Capture and Storage, CCS, representerer en av de største teknologiske utfordringene vi står overfor. Norge har vært et foregangsland på mange områder innen utvikling av CCS-teknologi.

Innovasjon Norges team jobber sammen med Gassnova og Norges Forskningsråd for å bidra til forskning, utvikling og demonstrasjon av norsk CCS-teknologi. Det er en god kobling mellom teamet på utekontorene og de til enhver tid mest relevante distriktskontorene for CCS-teknologi.

4. Samarbeidsprogrammene for Romania og Bulgaria

Fra 2007 har Innovasjon Norge administrert De norske samarbeidsprogrammene for sosial og økonomisk utvikling i Bulgaria og Romania på vegne av UD. Norge vil gjennom disse programmene bidra med 68 millioner Euro til sosial og økonomisk utvikling i de to landene de neste to årene. Om lag halvparten går til nye samarbeidsprogrammer innenfor klima og energi. Gjennom samarbeidsprosjekter vil Norge bidra til å redusere utslippene av klimagasser, skape renere energi og fremme bærekraftig produksjon. En rekke prosjekter innenfor sol- og vindenergi har allerede fått støtte, det samme gjelder mer energieffektive løsninger innenfor mange områder. Flere gode prosjekter innen for helse og sosial virksomhet er også underveis.

III) SOSIALE INDIKATORER

Av 807 ansatte i Innovasjon Norge er 197 prosjektstillinger eller vikariater. Innovasjon Norge har kontorer i 30 land. De ansatte ved våre utekontorer er enten norske medarbeidere stasjonert i utlandet eller fra det landet kontoret befinner seg i. Ved slutten av 2008 hadde Innovasjon Norge 250 ansatte ved kontorene i utlandet.

Om lag 75 prosent av våre ansatte som omfattes av overenskomsten er organisert i fagforeninger tilsluttet LO, YS og SAN (Akademikerne). Innovasjon Norge er tilsluttet Arbeidsgiverforeningen Spekter. Hovedavtalen mellom Spekter og hovedorganisasjonene

inneholder bestemmelser om forholdet mellom partene og tillitsvalgtes rettigheter og plikter. Virksomhetens ledelse skal drøfte følgende med de tillitsvalgte:

- forhold som vedrører virksomhetens driftsmessige og økonomiske status og utvikling
- forhold som har umiddelbar sammenheng med arbeidsplassen og den daglige drift
- de alminnelige lønns- og arbeidsforhold ved virksomheten

Innovasjon Norge har også inngått en egen tillitsvalgtavtale som beskriver organiseringen av samarbeidet mellom virksomheten og de tillitsvalgte.

Innovasjon Norge har inngått avtale om Inkluderende arbeidsliv. Det innebærer at vi har fått en nær samarbeidspartner i Trygdeetatens arbeidslivssenter, og vi vil i fellesskap etablere gode mål for et inkluderende arbeidsliv.

Innovasjon Norges arbeidsmiljøutvalg består av en representant fra hver av organisasjonene, representanter fra ledelsen, representanter fra avdeling for Human Resources og Drift/forvaltning som koordinerer HMS i samarbeid. Utvalget skal representere hele organisasjonen, men har flere utfordringer i forhold til å ivareta alle kontorene i utlandet. De fleste distriktskontorene har eget verneombud, og noen av kontorene har egne arbeidsmiljøutvalg. Det sentrale utvalget har utarbeidet en HMS-plan for hele organisasjonen.

Totalt er sykefraværet i Innovasjon Norge for 2008 på 4,3 prosent, en nedgang på 0,3 prosent i forholdet til året før. Det er ikke foretatt analyse av om sykefraværet skyldes arbeidsrelaterte forhold eller ikke, men hovedtyngden av fraværet er så vidt vi kan se ikke arbeidsrelaterte sykdommer. Det har ikke blitt rapportert arbeidsrelaterte ulykker i 2008.

I 2008 brukte vi totalt 37 655 timer til "egen" kompetanseutvikling. Det er 46,7 timer per ansatt i gjennomsnitt.

Likestilling i Innovasjon Norge

Kvinneandelen i Innovasjon Norge var 47,0 prosent ved utgangen av 2008. Ved utgangen av 2007 var andelen 50,8 prosent. Av ledere på alle nivå er 31,0 prosent kvinner, det samme som foregående år.

Innovasjon Norges plan for likestilling inneholder en rekke mål og tiltak innenfor områdene rekruttering og karriereutvikling, ledelse, kompetanse og bedriftskultur. Handlingsplanen er forankret i toppledelsen.

48,6 prosent av de som ble ansatt i 2008 var kvinner. Andelen av kvinner som søkte stilling i virksomheten var 58,3 prosent. Fortsatt er det flere kvinner i lavere stillingskategorier enn i de høyere. I henhold til likestillingsplanen er det iverksatt tiltak for å øke andelen av kvinnelige ledere, både ved ekstern rekruttering og ved interne motivasjonstiltak.

Innovasjon Norge har fokus på likelønn, men fortsatt har kvinner lavere lønn enn menn i noen stillingskategorier. Imidlertid blir forskjellen mindre for hvert år fordi likelønn prioriteres ved lønnsoppgjørene.

Det fremgår av alle stillingsannonsene at "Innovasjon Norge legger i sin rekruttering vekt på å sikre et mangfold med hensyn til kjønn, alder og kulturell bakgrunn."

I selskapets rekrutteringsrutiner er det fastlagt at begge kjønn skal innkalles til intervju forutsatt at de fyller minstekravene til stillingen, og kvinneperspektivet skal gjennomsyre hele prosessen. Kvalifiserte kandidater med fremmedkulturell bakgrunn skal innkalles til intervju.

Innovasjon Norge har en gjennomgående satsing på å styrke kvinners posisjon i næringslivet. Derfor har vi flere tjenester og program for kvinner som etablerere, kvinner i ledelse og kvinner i styrer. Et av disse – Fyrtårnprogrammet – har fokus på lederutvikling, bedriftsutvikling og internasjonalisering. Vi har også tiltak for å heve kompetansen blant kvinnelige ledere og styrekandidater.

Ledelse og organer for styring av virksomheten

Nærings- og handelsdepartementet er selskapets eierdepartement. Eierrollen utøves gjennom foretaksmøtet, som langt på vei tilsvarende generalforsamlingen i et aksjeselskap. Innovasjon Norge er et særlovselskap som ble opprettet ved lov av 19. desember 2003, virksomheten startet 1. januar 2004.

Selskapets ledelse ser ved utgangen av 2008 slik ut:

Administrerende direktør: Gunn Ovesen

Stabsdirektør: Finn Kristian Aamodt

Direktør for divisjon Norge: Siri Bjerke

Direktør for divisjon utland: Svein Berg

Direktør for tjenester og programmer: Hans Martin Vikdal

Direktør for strategi og kommunikasjon: Katinka Greve Leiner

Direktør for Reiseliv: Per-Arne Tuftin

Hovedstyret i Innovasjon Norge har i 2008 hatt følgende sammensetning:

Leder: Kjell A. Storeide

Nestleder: Eli Blakstad

Siri Bye G. Johansen

Arild Øien

Roar Flåthen

Harald Milli

Kirsti Saxi

Elin Tveit Sveen

Eva Toril Strand

Grethe Hindersland

Representanter for de ansatte

Egil Hagen

Randi Abrahamsen

8. VIRKSOMHETSSTYRINGEN

I 2008 har Innovasjon Norge laget en ny strategi "Et tydeligere Innovasjon Norge" for bedre resultatoppnåelse og startet implementeringsarbeidet. Strategiimplementering omfatter utvikling av nytt Målkort for 2009 og nye rutiner for oppfølging av ledelse i 2009, i tillegg til en rekke andre aktiviteter. Eierstyring gjennom MRS ligger fast og rapporteres i henhold til rapporteringkalenderen, bl.a. i form av denne årsrapporten.

I forlengelsen av ny strategi ble det i 2008 utviklet en ny omdømmeposisjon knyttet til pådriveren og en ny IT-strategi. Det arbeides nå med en kommunikasjonsstrategi, og det vil bli utviklet beskrivelser av de tre nye arbeidsområdene i strategien. Strategier og policies på alle nivåer, fra de tre arbeidsområdene, helt ned til den enkelte satsings-, program- og tjenestebeskrivelse, vil måtte revideres iht. ny strategi. Innovasjon Norge kom godt i gang med å revidere de funksjonelle strategiene (IT og Omdømme) i 2008. Alt revideres ikke samtidig, men suksessivt.

Strategi for et tydeligere Innovasjon Norge

Ny strategi ble vedtatt i styret i juni 2008 for å tydeliggjøre Innovasjon Norges virksomhet og for mer effektivt å nå våre mål. Målene for Innovasjon Norge ligger fast i MRS. De vil tidligst kunne bli endret i Stortingsmeldingen om Innovasjon Norge våren 2011, eller i forlengelsen av denne, basert på kunnskap utviklet i tilknytning til evalueringen av Innovasjon Norge i 2009/2010. Nærings- og handelsdepartementet og andre oppdragsgivere setter også krav til Innovasjon Norge gjennom statsbudsjett og oppdragsbrev. Mål og arbeidsområder for strategiperioden er dermed sett i sammenheng med krav fra eier og oppdragsgivere. Eierskapet til Innovasjon Norge blir endret fra 1.1.2010, ved at fylkeskommunene til sammen skal eie 49 % av Innovasjon Norge, mens staten ved Nærings- og handelsdepartementet skal være majoritetseier. Dette vil stille nye krav til virksomhetsstyring, rapportering og kunnskapsproduksjon i Innovasjon Norge framover.

I ny strategi omtales fem trender og utfordringer som vil påvirke vår virksomhet framover. *Globalisering* innebærer at stadig flere land og befolkningsgrupper blir integrert i verdensøkonomien, med økende handel på tvers av land og verdensdeler som en konsekvens. *Klima- og miljøutfordringene* er i sin natur globale, mens konsekvensene og aktivitetene som skaper problemer først og fremst er lokale. *Demografien* i den vestlige verden er i endring, med en sterk aldring av befolkningen. Viktigheten av *selvrealisering* innebærer at det blir vanskeligere å utvikle og beholde talentene. *Urbaniseringen* forsterkes, og det er en utfordring både å skape attraktive arbeidsplasser og å tiltrekke seg arbeidskraft i distriktene.

Disse fem trendene er ikke de eneste som vil påvirke vår virksomhet framover: Andre forhold vi ikke har kontroll over vil i varierende grad også påvirke oss. For eksempel vil en svekket konjunktursituasjon kunne prege 2009 som en følge av finanskrisen, og vi er i ferd med å tilpasse vår ressurs- og virkemiddelbruk til en ny situasjon.

Samfunnsansvar (Corporate Social Responsibility - CSR) er stadig viktigere i næringslivet, både nasjonalt og internasjonalt. Vår aktivitet skal gjenspeile dette. Mer informasjon om dette finnes i vår brosjyre om samfunnsansvar (intranett).

Vår nye strategi fremhever betydningen av bærekraft og kampen om talentene for å møte utfordringene og utnytte mulighetene nevnt ovenfor. I strategien er det fremhevet at "vi utløser bærekraftige innovasjoner som gir økt konkurransekraft og attraktive arbeidsplasser i hele landet." Denne presiseringen av vår målsetting i kommende strategiperiode vil ha konsekvenser for våre prioriteringer og ambisjoner, bl.a.

operasjonalisert gjennom sektorstrategiene og i arbeidet med vårt omdømme nasjonalt og regionalt.

For å nå målene mest mulig effektivt skal vi arbeide med entreprenørskap, vekst i bedrifter og innovasjonsmiljøer. Hvert av disse arbeidsområdene skal gjenspeiles i sektorsatsinger og andre aktiviteter i Innovasjon Norge. Internasjonalisering og omdømmebygging skal være integrert i alle satsinger og aktiviteter og vi skal utnytte regionale konkurransefortrinn.

- **Entreprenørskap.** Entreprenørskap er aktiviteter og prosesser som skal til for å få en ide og utvikle den fra idestadiet til produktet/tjenesten er etablert i et marked. Entreprenørskap er helt nødvendig å få fram et mangfold av nye virksomheter som kan utfordre det etablerte næringslivet og utnytte nye muligheter.
- **Vekst i bedrifter.** Vekst i bedrifter innebærer at flere bedrifter skal vokse gjennom økt innovasjonsevne og –takt. Norske bedrifter utfordres av internasjonale konkurrenter både på hjemmemarkedet og internasjonalt. I en kunnskaps- og råvarebasert, liten og åpen økonomi er betydningen av å lykkes på markeder utenfor Norge stor.
- **Innovasjonsmiljøer.** I et innovasjonsmiljø samarbeider bedrifter, kunnskapsmiljøer og utviklingsaktører om å møte fremtidens utviklingsutfordringer. Arbeid med innovasjonsmiljøer er rettet mot systemene rundt gründere og bedrifter for å styrke deres evne til innovasjon og vekst.

Disse tre arbeidsområdene favner hele virksomheten, inkludert sektorsatsingene. Disse løftes fram som ledd i å tydeliggjøre Innovasjon Norges virksomhet.

Innovasjon Norge retter mye av sitt arbeid mot utvalgte sektorer. En sektor kan være deler av verdikjeder, bransjer eller næringer.

- Våre sektorsatsinger er i 2009:
 - Energi og miljø
 - Helse
 - IKT
 - Kultur og opplevelsesnæringer
 - Landbruk
 - Marin
 - Maritim
 - Olje og gass
 - Reiseliv

I vår nye strategi slås det fast at vi må videreutvikle oss som kunnskapsorganisasjon og premissgiver. At vi lykkes med dette er avgjørende for vårt omdømme, som bygger på det vi leverer, det vi kommuniserer og vår kultur. Dette stiller krav til at vi er faglig oppdaterte, kan kommunisere og samarbeide med kunder, kollegaer, samarbeidspartnere og oppdragsgivere, for å ta en aktiv rolle. Stadig flere har kjennskap til oss, men langt færre har kunnskap om oss. Det er tatt fatt på denne utfordringen som ledd i omdømmearbeidet og ny kommunikasjonsstrategi. Ny omdømmeposisjon er "Pådriver for innovasjon i næringslivet".

Styret ønsker å revurdere strategien årlig.

Virksomhetsstyringen i 2008

Virksomhetsstyringen vesentlig styrket i 2008

Virksomhetsstyringen i Innovasjon Norge er betydelig styrket i 2008 gjennom nyansettelser og økt ressursinnsats på business controlling. Divisjonene har fått langt bedre oppfølging av operasjonell ledelse gjennom året fra 2008. En ny mal for handlingsplanarbeidet er tatt i bruk i hele organisasjonen.

Ny strategi operasjonaliseres

Opplegg for rapportering på balansert målstyring (BM) ble tatt i bruk i 2005. Det tok utgangspunkt i de fire strategiske kundemålene i Innovasjon Norges strategiske retning (2004) som nå er avløst av ny strategi.

Administrasjonen er opptatt av å videreutvikle målstyring som ledelsesverktøy for hele organisasjonen, gjennom å integrere flere arbeids- og tjenesteområder og perspektiver (langs med resultatkjeden). Det gjenstår fortsatt noe arbeid for å få på plass prosessperspektivet og sammenhengene mellom perspektivene i Målkortet. Det gjenstår også en del arbeid med å integrere risikostyring i den samlede ledelses- og styringsmodellen.

Ny IT-strategi vektlegger å gjøre IT mer effektivt og brukervennlig for kunder, myndigheter og medarbeidere og synliggjøre hvilke strategiske muligheter IT kan gi, samt understøtte Innovasjon Norges strategi og forretningsprosess. De fem prioriterte områdene i ny IT-strategi er en ny felles informasjonsmodell, nytt nett, enhetlig arbeidsflate, bedre styrings- og rapporteringsdata, samt oppgradering av informasjonssikkerhet. I 2008 er det etablert et Team IT og Prosess for både å understøtte sammenhengene mellom IT- og prosessutvikling, og implementering av prosessstyring.

Når vi etter hvert ser de realøkonomiske virkningene av finanskrisen internasjonalt og i Norge noe tydeligere, er det naturlig å gjøre en revurdering av trendene og de andre forutsetningene bak valgene som gjøres i ny strategi. Innovasjon Norge har et tett og godt samarbeid med Norges forskningsråd når det gjelder utvikling og vedlikehold av kunnskapsgrunnet for strategiutviklingen.

Risikostyring

God risikostyring er en viktig forutsetning for at Innovasjon Norge skal kunne nå sine mål over tid. Strategi og handlingsplaner for hele virksomheten og finansiell risiko knyttet til utlånsvirksomheten, kredittrisiko, er de dominerende risikotypene i Innovasjon Norge. Finanskrisen er en hendelse som påvirker Innovasjon Norge på alle disse tre områdene.

I operasjonell risiko ligger alle de potensielle tapskilder som er knyttet til den løpende driften av Innovasjon Norge. Dette er for eksempel svikt i rutiner, svikt i datasystemer, kompetansesvikt og tillitsbrudd hos ansatte. Internkontrollen er et viktig hjelpemiddel for å redusere den operasjonelle risikoen. Det er en egen instruks for IT-sikkerhet.

Risikostyringen skal ivareta tilstrekkelig fokus på forhold og hendelser som kan hindre virksomheten fra å nå fastsatte mål, utnytte nye muligheter, gjennomføre valgte strategier eller skade vårt omdømme. Innovasjon Norge gjennomfører en overordnet risikovurdering i forkant av forretningsplanprosessen hvert år. I 2008 ble dette gjennomført implisitt i strategiarbeidet og ikke eksplisitt som en egen prosess i forkant av planprosessen. Det er naturlig å gjøre en første risikovurdering av ny strategi i forkant av arbeidet med Masterplan og handlingsplaner for 2010.

Risikostyringen skjer ved oppfølging av risikoen på nye tilsagn og i den løpende portefølje. Muligheten for å styre risikoen i porteføljen knytter seg i all hovedsak til hvilke nye lån som etableres, og den kalkulerede risikoen som ligger i disse engasjementene.

Utviklingen rapporteres til styret hvert kvartal. Oppstår det vesentlige negative avvik i forhold til måltallene, foretas en justering av kredittpolicyen. Hvert halvår, i forbindelse med regnskapsavleggelsen, gjennomgås alle vesentlige engasjementer og engasjementer med tapshendelse.

Kalkulert risiko i den del av porteføljen som ikke er gjenstand for individuell nedskrivning er på tilnærmet samme nivå som ved forrige årsskifte. Risikoklassifiseringen bygger på historiske data, og finanskrisen og endringer i konjunktorene i 2. halvdel av 2008 er ikke fullt ut ivaretatt i risikofaktorene. Det er derfor grunn til å anta at risikoen i porteføljen er høyere enn det som fremkommer i risikoklassifiseringen. Dette er hensyntatt ved beregning av gruppenedskrivningene.

Når det gjelder markedsrisiko, er dette hovedsakelig renterisiko. Renterisikoen er knyttet til sannsynligheten for økonomiske tap ved raske og/eller store endringer i rentenivået. Risikoen styres og reduseres gjennom en tilpasning av utlånsvilkårene til vilkårene på innlånsiden. Innlånene skal motsvare utlånene samt sørge for nødvendig likviditet for å operere ordningene. Innlånene avspeiler renteprofilen på utlånsmassen. Utlån på flytende vilkår finansieres med korte innlån. Fastrentelån finansieres med lengre innlån til fastrente.

Som følge av ordningen med innlån fra staten, har Innovasjon Norge ingen likviditetsrisiko.

I operasjonell risiko ligger alle de potensielle tapskilder som er knyttet til den løpende driften av Innovasjon Norge. Dette er for eksempel svikt i rutiner, svikt i datasystemer, kompetansesvikt og tillitsbrudd hos ansatte. Internkontrollen er et viktig hjelpemiddel for å redusere den operasjonelle risikoen. Styret legger til grunn at Innovasjon Norge skal operere i samsvar med lov om Innovasjon Norge og tilhørende vedtekter og i samsvar med interne retningslinjer. Det er utarbeidet etiske retningslinjer med stadig fokus på habilitet og taushetsplikt, dilemmatrening og samfunnsansvar. Innovasjon Norge vil informere om samfunnsansvar tilpasset standarden Global Reporting Initiativ (GRI). I 2008 er det gjennomført dilemmatrening i hele organisasjonen. Innovasjon Norge avholder introduksjonskurs for alle nyansatte både i Norge og i utlandet.

9. VEDLEGG

Vedlegg 1: Formål, kundetype, andre kjennetegn og investeringsart med definisjoner

Fra og med 2005 har IN foretatt enkelte endringer i inndelingen i formål som benyttes for å karakterisere prosjektene. Videre er det innført en ny ordning med typologisering av INs kunder i tråd med de kundegruppene IN skal prioritere. Prosjektene karakteriseres også gjennom såkalte "Andre kjennetegn" og investeringsarter.

Vedlegget viser de formålene, kundetyper, andre kjennetegn og investeringsarter med definisjoner som benyttes for å kategorisere Innovasjon Norges prosjekter.

1. FORMÅL MED DEFINISJONER

Følgende formål med definisjoner gjelder:

- 16. Innovasjon på internasjonalt nivå**
- 17. Innovasjon på nasjonalt nivå**
- 18. Innovasjon på bransjenivå**
- 19. Innovasjon på fylkesnivå**
- 20. Innovasjon på bedriftsnivå**
- 21. Idéutvikling**
- 07. Kapasitetsutvidelse**
- 08. Rasjonalisering**
- 09. Strukturtilpasning**
- 10. Kompetanseutvikling**
- 11. Kapitalstyrking**
- 12. Miljøforbedring**
- 13. Utvikling av næringsmiljøer og nettverk**
- 14. Utredning**
- 15. Annet**

Det er formålene 16 til 21 som er nye og som erstatter de tidligere kodene 1-6 som omfattet to varianter av nyetableringer og ulike utviklingstiltak i etablerte bedrifter. Dokumentasjon av omfanget av nyetableringer går ikke tapt gjennom denne endringen fordi kategoriseringen av kundetype vil fange opp dette. De nye formålene vil på en bedre måte kunne karakterisere prosjektenes innovasjonsnivå.

Formålene er definert som følger:

16. Innovasjon på internasjonalt nivå

Omfatter prosjekt i nye eller eksisterende bedrifter som tar sikte på å utvikle og introdusere produkter og tjenester som er nye på et internasjonalt marked. Videre omfatter formålet prosjekter som fører til nye produksjonsprosesser og organisasjonsformer som ikke er kjent internasjonalt.

17. Innovasjon på nasjonalt nivå

Omfatter prosjekter i nye eller eksisterende bedrifter som tar sikte på å utvikle og introdusere produkter og tjenester som er nye på det nasjonale marked og prosjekter som omfatter utvikling og bruk av nye produksjonsprosesser eller organisasjonsformer som ikke er introdusert på nasjonalt nivå. Det omfatter også introduksjon av tidligere eksporterte produkter og tjenester på nye markeder utenlands.

18. Innovasjon på bransjenivå

Omfatter prosjekter i nye eller eksisterende bedrifter som tar sikte på å utvikle og introdusere produkter og tjenester i en ny bransje som tidligere er kjent i andre bransjer. Videre omfatter formålet prosjekter som fører til at produksjonsprosesser og organisasjonsformer som er benyttet i en bransje overføres til en annen.

19. Innovasjon på fylkesnivå

Omfatter prosjekter i nye eller eksisterende bedrifter som tar sikte på produksjon av produkter og tjenester eller bruk av produksjonsprosesser og organisasjonsformer som tidligere ikke er produsert eller benyttet i andre bedrifter i fylket. Formålet skal primært benyttes første gang slike introduseres i fylket, men kan også omfatte prosjekter som styrker regionalt prioriterte innovasjonsmiljø.

20. Innovasjon på bedriftsnivå

Omfatter prosjekter i nye eller eksisterende bedrifter som ikke representerer noe nytt enten i form av nye produkter, tjenester, produksjonsprosesser eller organisasjonsformer annet enn for den aktuelle bedrift.

21. Idéutvikling

Omfatter utvikling av ideer med siktemål lisensiering av et produkt, tjeneste eller produksjonsprosess. Dette vil være et typisk formål for oppfinnerstipend.

07 Kapasitetsutvidelse

Formålet omfatter prosjekter som innebærer en vesentlig økning av produksjonskapasiteten i eksisterende foretak av produkter/tjenester som foretaket allerede produserer.

08 Rasjonalisering

Formålet omfatter prosjekter som innebærer utskifting av produksjonsutstyr som effektiviserer og moderniserer virksomheten uten at det samtidig finner sted noen vesentlig kapasitetsutvidelse eller innføres ny og vesentlig forbedret produksjonsteknologi.

09. Strukturtilpasning

Formålet omfatter prosjekter med formål å bidra til en bedre struktur i en bransje eller verdikjede. Det kan for eksempel omfatte oppkjøp av bedrifter, fusjoner og andre prosjekter som påvirker den eksisterende bedriftsstrukturen. Noen utbyggingsprosjekter i enkeltforetak, som oftest i de største foretakene, vil kunne påvirke strukturen i bransjer, men skal vanligvis gis et av de andre formålene.

10. Kompetanseutvikling

Formålet skal benyttes til prosjekter i foretak hvor hovedmålet å utvide og/eller heve kompetansen. Eksempler er prosjekt som er rettet mot kompetanse-, strategi- og ledelsesutvikling eller markedsføring og -undersøkelser. For i å ivareta kompetanseeffekter i tilknytning til prosjekter som har et annet hovedformål, vises det til at "Kompetanseutvikling" er et av "Andre kjennetegn" som da kan benyttes.

11. Kapitalstyrking

Omfatter endringer i eksisterende finansiering av en bedrift med sikte på forbedring av kapitalstrukturen i bedriften uten at det er knyttet til et utviklingsprosjekt eller ny investering. Det kan omfatte at bedriften gis gunstigere lånevilkår eller tilførsel av ny kapital. Refinansiering av et foretak etter gjeldssanering skal ha dette formål.

Saker som gjelder tilførsel av grunnkapital etter ordningen med nettverkskreditt skal ha dette formålet. Tilsagn om garanti for driftskreditt uten at dette er i sammenheng med prosjekter med formål nevnt forøvrig, skal gis dette formål.

12. Miljøforbedring

Formålet skal benyttes dersom miljøforbedring er hovedformålet med prosjektet.

Miljøforbedrende prosjekter kan bl.a. omfatte:

- miljøteknologiske forretningsideer
- bedring av miljøkvaliteten på produkter og produksjonsprosesser
- at foretaket blir miljøsertifisert eller at bedriften innfører miljøledelse
- miljøeffektiv energiomlegging
- miljøvennlig bruk av kulturminner og –miljøet
- kompetansebaserte tjenester innen miljøområdet.

13. Utvikling av næringsmiljøer og nettverk

Formålet omfatter prosjekt som bidrar til å styrke lokale, regionale eller nasjonale næringsmiljø og etablering og utvikling av nettverk mellom bedrifter og mellom bedrifter og kunnskapsmiljøer og forskningsinstitusjoner.

14. Utredning

Formålet omfatter utredninger, analyser og forskningsprosjekter som IN eller andre tar initiativ til. Dette formålet skal ikke omfatte planlegging/utredning av tiltak i enkeltbedrifter. Formålet er reservert mer generelle utredninger som f.eks. evalueringsprosjekter og utredning/forskning av nærings- eller regionalpolitiske problemstillinger.

15. Annet

Dette skal omfatte prosjekter/tiltak som ikke kan henføres til andre formål og kan bl.a. gjelde administrasjon, informasjon, erfaringsformidling m.v. I saker hvor det bevilges midler fra ordningen med nettverkskreditt til prosjektledelse, skal dette formålet benyttes.

I noen av tabellene i rapporten benyttes begrepene Innovasjon 1 og Innovasjon 2. Disse er avgrenset som følger:

- **Innovasjon 1** omfatter formålene 16 til 21
- **Innovasjon 2** omfatter formålene 16,17, 18 og 21 og gir uttrykk for innovasjon på et visst nivå

2. KUNDETYPER MED DEFINISJONER

En kategorisering av INs kunder i ulike typer er innført fra 2005. Departementene har utpekt følgende kundegrupper som prioriterte for INs virksomhet:

- etablerere
- unge bedrifter
- SMB med vekstambisjoner og –potensial.

I tillegg er det innført to kategorier til (B og E) for å fange opp kunder som faller utenfor de tre nevnte kategorier slik de er definert.

Definisjonene av de fem kategorier av bedrifter/kunder er følgende:

A. Etablerer

Omfatter enkeltpersoner, flere personer i samarbeid eller personer i eksisterende bedrifter som har til hensikt å etablere en selvstendig ny bedrift. Slike regnes som etablerere fra idéfasen til og med to år etter etableringsåret.

B. Knoppskyting/spinn-off/reetablering etter konkurs

Omfatter nyetablerting av bedrift som har utgangspunkt i en eksisterende bedrift. Bedriften den nystartede bedriften har gått ut fra forutsettes å ha eierinteresser i den nye. Denne kategori omfatter også bedrifter som reetableres etter konkurs.

Årsaken til at denne kategori innføres er at slike bedrifter ikke vil ha de samme kjennetegn og utfordringer en helt selvstendig ny bedrift vil ha.

C. Ung bedrift

Omfatter bedrift med alder fra og med tredje år og til og med fem år.

D. SMB med vekstambisjoner og –potensial

Omfatter SMB (i hht internasjonal definisjon) som er eldre enn fem år, har en omsetning på minst 5 mill NOK og en forventet vekst i omsetningen på minst 100 % i løpet av de nærmeste fire år eller 20 % pr år over en fireårsperiode.

E. Alle andre kunder

Omfatter alle bedrifter/kunder som ikke faller innenfor en av de fire andre kategoriene.

3. "ANDRE KJENNETEGN" MED DEFINISJONER

"Andre kjennetegn" er karakteristika ved det enkelte prosjekt som ofte er uavhengig og går på tvers av opplysninger om prosjektene forøvrig. "Andre kjennetegn" er gjerne knyttet til spesielle satsingsområder der myndighetene har bedt om rapportering på INs innsats.

Det er innført to nye kjennetegn fra 2005: 9. Samarbeids- og flerbedriftsprosjekter og 10. FoU-basert prosjekt

Det kan krysses av på flere kjennetegn i samme sak. "Andre kjennetegn" omfatter følgende:

1. Kvinnerettet
2. Internasjonalt rettet
3. Informasjons- og kommunikasjonsteknologirettet
4. Miljørettet
5. Designrettet
6. Kompetanseutvikling
7. Unge 18-35
8. Økologisk landbruk
9. Samarbeids- og flerbedriftsprosjekter
10. FoU-basert prosjekt
11. Kultur og opplevelse
12. Ingen relevante kjennetegn

Definisjonene av kjennetegnene:

1. Kvinnerettet

Dette kjennetegnet skal benyttes dersom prosjektet oppfyller minst ett av følgende kriterier:

- Kvinner som starter egen virksomhet
- Er spesielt rettet mot å øke kompetansen til kvinner ansatt i foretaket.
- Kvinner utgjør mer enn 30 % av styremedlemmene eller ledelsen i en bedrift.
- Bidrar til å øke antall kvinnelige eiere, styremedlemmer, ledere eller er spesielt rettet mot å øke antall sysselsatte kvinner.

2. Internasjonalt rettet

Et viktig mål for IN er å styrke norsk næringslivs konkurranseevne i forhold til utlandet både på utenlands- og hjemmemarkedet.

Dette kjennetegnet skal benyttes for prosjekter som:

- bidrar til økt eksport
- omfatter internasjonalt markedsarbeid for produkter/tjenester
- bidrar til innovasjon, produkt- og markedsutvikling i et internasjonalt miljø fører til teknologiutveksling, eksport og import og bruk av internasjonal FoU-kompetanse
- fører til investeringer over landegrensene
- mobiliserer internasjonal kompetent kapital og kunnskap inn i norske innovasjonsmiljø og næringsliv
- bidrar til økt internasjonal markedsføringskompetanse

Med internasjonalisering menes dermed den totale eksponering næringslivet har mot omverdenen og som inkluderer forskning, utvikling, utdanning, markedsføring, salg, oppkjøp, etablering og hjemhenting av innsatsfaktorer og teknologi.

3. Informasjons- og kommunikasjonsteknologirettet

Økt bruk av IKT er et nasjonalt satsingsområde. Bruk av IKT er ikke knyttet til noen bestemt bransje og vil heller ikke kunne fanges opp av de andre bedrifts- og prosjektopplysningene som registreres.

Det vil ikke være hensiktsmessig at alle prosjekter hvor kun en del er knyttet til fysiske IKT-investeringer eller andre IKT-investeringer, blir gitt dette kjennetegnet. For prosjekter som skal avmerkes som IKT, må minst 50 % av prosjektkostnadene være knyttet til IKT i form av fysiske investeringer, programvare, FoU, kompetanseheving m.v.

4. Miljørettet

Dette kjennetegnet skal velges når prosjektet i mer eller mindre grad er miljøbegrunnet der for eksempel ett av formålene med prosjektet er:

- Utvikling/kommersialisering av miljøteknologiske forretningsideer.
- Forbedring av miljøkvaliteten på foretakets produkter, produksjonsprosesser eller på andre områder
- Prosjektet fører til at foretaket blir miljøsertifisert eller at bedriften innfører miljøledelse.
- Miljøeffektiv energiomlegging (dvs. mindre behov for energi, effektiv energibruk, økt varmeproduksjon basert på avfallshåndtering og spillvarme, økt produksjon av fornybar energi eller miljøvennlig bruk av naturgass)
- Miljøvennlig bruk av kulturminner eller kulturmiljøet
- Utvikling av ulike kompetansebaserte tjenester innen miljøområdet.

En av formålskodene er "Miljøforbedring" som skal benyttes når prosjektet har som **hovedformål** miljøforbedring. Alle saker som får denne formålskoden skal også gis kjennetegnet "Miljørettet".

5. Designrettet

Design vil trolig i de fleste tilfeller kun være et element i de produktutviklings-/markedsførings-prosjektene. Dette kjennetegn skal benyttes for prosjekter når design er en viktig del av prosjektet eller når resultatet av det kan være egnet til å profileres som design.

Kjennetegnet design skal benyttes i forbindelse med prosjekter som inkluderer en konkret satsing på produktutformingen med hensyn til ergonomi, funksjonalitet, estetikk, miljøvennlighet m.m. Det skal også benyttes i prosjekter hvor grafisk design eller kommunikasjonsdesign inngår i prosjektet og/eller kompetanseoppbygging innen design.

6. Kompetanseutvikling

Kjennetegnet skal benyttes for alle prosjekter som forventes å medføre en styrking av bedriftens kompetanse.

Registreringen av kjennetegnet "Kompetanseutvikling" skal i tillegg til å omfatte prosjekter som har som hovedformål kompetanseutvikling (Formål 10), også omfatte prosjekter som vil føre til kompetanseutvikling uten at dette er hovedformålet med prosjektet. F. eks. kan det skje betydelig kompetanseheving i forbindelse med maskininvesteringer med tilhørende opplæringspakker.

7. Unge 18-35

For å kunne rapportere på bruken av midler ovenfor denne målgruppen, innføres unge som et nytt kjennetegn. Det krysses av dersom prosjektet er innrettet mot aldersgruppen 18-35 år.

8. Økologisk landbruk

Kjennetegnet skal benyttes for prosjekter som bidra til utvikling av økologisk landbruk.

9. Samarbeids- og flerbedriftsprojekter

Omfatter flerbedriftsprojekter, prosjekter som er basert på samarbeid mellom foretak eller mellom foretak og FoU-institusjoner. Når enkeltforetak går sammen om salgs- og markedstiltak og fysiske investeringer, f.eks. innen landbruk, skal kjennetegnet benyttes.

10. FoU-basert prosjekt

Omfatter prosjekter som fører til kommersialisering av resultater fra FoU eller at FoU er en viktig del av prosjektet.

11. Kultur og opplevelse

Omfatter prosjekter i nye eller eksisterende bedrifter og organisasjoner innen kulturnæringene som; film, foto, video, design, videospill, dataspill, og musikk, forutsatt at de driver kommersielt. Videre omfattes kulturbaserte næringer, det vil si næringer hvor kulturelle produkter representerer en viktig innsatsfaktor for verdiskapingen i andre næringer - som reiseliv, landbruk og marin, samt samarbeidsprojekter mellom kulturnæringer og tradisjonelle næringer.

12. Ingen relevante kjennetegn

Skal benyttes dersom ingen av kjennetegnene forøvrig passer til saken.

4. INVESTERINGSART

I det følgende er en beskrivelse av området "Investeringsart" slik dette området inngår i kapittel 8 i bedriftsfinansieringshåndboka.

Investeringsarter

Investeringsart skal vise hva den planlagte investeringen skal benyttes til, dvs. hvilket middel som er planlagt benyttet for å oppnå formålet.

Det kan kun krysses av for en investeringsart for hver bevilgning.

Investeringsart er en tosifret kode hvor det kan velges mellom følgende 29 ulike varianter:

01. Planlegging og forundersøkelser

02. Bygninger

03. Produksjonsutstyr og annet driftstilbehør

06. Oppstarting

07. Produktutvikling

- 08. Produksjonsprosessutvikling
- 09. Markedsutvikling
- 10. Forretnings- og organisasjonsutvikling
- 11. Kompetanseutvikling og -forvaltning
- 13. Kvalitetssikring
- 16. Oppkjøp/fusjon/bransjestrukturtilpasning
- 20. Kapitalstyrking
- 25. Samarbeid og nettverksutvikling
- 27. Akkvisisjon
- 28. Evaluering
- 29. Annen utredningsvirksomhet
- 30. Informasjon og erfaringsformidling
- 31. Annet
- 32. Administrasjon
- 32. Patent- design- og varemerkebeskyttelse
- 40. Kjøp av landbruksareal
- 41. Grøfting av jordbruksareal
- 42. Tiltak i frukttrefelt
- 43. Juletre/pyntegrønt
- 44. Grønn omsorg
- 45. Bioenergi
- 51. Nye fartøy
- 52. Brukte fartøy
- 53. Fiskeredskap

Definisjonene av investeringsartene er:

01. Planlegging og forundersøkelser. Omfatter kostnader til planlegging, forundersøkelser, foretaksanalyser, forundersøkelser og annet forarbeid i forbindelse med utvikling av en forretningsidé, produktidé eller foretak. Planleggingsfasen i forbindelse med f.eks. etablererstipend hører til denne investeringsarten. Denne investeringsarten kan benyttes både i de tilfeller prosjektet utføres av foretaket selv eller at det engasjeres ekstern konsulentbistand, f. eks i forbindelse med engasjering av juridisk bistand. Denne investeringsart skal ikke benyttes til generelle utredninger og evalueringer.

02. Bygninger. Omfatter investeringskostnader til bygninger.

03. Produksjonsutstyr og annet driftstilbehør. Omfatter kostnader til alle andre fysiske investeringer enn bygninger.

06. Oppstartning. Omfatter ekstraordinære kostnader i forbindelse med oppstartning av nytt foretak eller igangsetting av større prosjekt i eksisterende foretak (knoppskyting, flytting, omstilling mv.) Oppstartingsfasen i forbindelse med etablererstipendet skal føres til denne investeringsart.

07. Produktutvikling. Omfatter kostnader i forbindelse med utvikling av et produkt/ tjeneste fra idé til ferdig produkt inkludert utvikling av prototyp.

08. Produksjonsprosessutvikling. Omfatter utviklingskostnader for å forbedre eller rasjonalisere produksjonsprosessen i et foretak.

09. Markedsutvikling. Omfatter kostnader til markedsundersøkelser og markedsutvikling inkludert messe-/utstillingsdeltagelse og presentasjonsmateriale både innenlands og i utlandet.

10. Forretnings- og organisasjonsutvikling
Omfatter kostnader knyttet til forretnings- og organisasjonsutvikling.

11. Kompetanseutvikling og -forvaltning

Omfatter kostnader til kompetanse- og kunnskapsutvikling i eksisterende foretak og etablereropplæring.

13. Kvalitetssikring. Omfatter kostnader i forbindelse med utvikling og iverksetting av systemer og rutiner for å kvalitetssikre produkter og produksjonsprosesser og andre sider ved foretaket.

16. Oppkjøp/fusjon/strukturtilpasning. Er i første rekke knyttet til formål 09 "Strukturtilpasning" og omfatter kostnader til oppkjøp av foretak både hjemme og i utlandet. Omfatter videre andre former for strukturtilpasningstiltak/-prosjekter. Den skal ikke benyttes i de tilfeller et utbyggings- eller utviklingsprosjekt i et enkeltforetak vil kunne få innvirkning på strukturen i en bransje. Investeringsarten er forbeholdt prosjekt som omfatter flere foretak.

20. Kapitalstyrking. Omfatter forbedring av kapitalstrukturen i bedrifter gjennom endring av eksisterende finansiering med sikte på gunstigere lånevilkår, forbedring av finansstrukturen eller refinansiering.

25. Samarbeid og nettverksutvikling

Omfatter kostnader knyttet til utvikling av næringsmiljø og innovasjonssystemer og andre tiltak for utvikling av nettverk.

Omfatter videre kostnader knyttet til å kvalifisere private konsulenter for oppdrag innen programmer f.eks. FRAM og tilsvarende program. Opplæring, kurs og seminar mv for det lokale tiltaksapparat faller også innenfor denne investeringsarten.

27. Akkvisisjon. Omfatter kostnader med sikte på å tilføre et område ny virksomhet og kan f.eks. omfatte markedsføring av regioner/kommuner.

28. Evaluering. Omfatter kostnader til evalueringsprosjekter av INs virkemidler, program, tiltak mv, men kan også omfatte evaluering av andre virkemidler mv som grenser opp mot INs virksomhet.

29. Annen utredningsvirksomhet. Omfatter kostnader forbundet med generell utredninger innen områder av betydning for IN og som ikke gjelder evalueringer. Kostnader til utredning knyttet til enkeltbedrifter skal henføres til investeringsart "01 Planlegging og undersøkelser".

30. Informasjon og erfaringsformidling. Omfatter kostnader i forbindelse med informasjons- og erfaringsformidlingstiltak knyttet til f.eks. program og prosjekt. Denne kan også omfatte kostnader til tiltak for å motivere bedrifter til å delta i slike program, prosjekt mv. Kostnader til INs informasjonstiltak som f. eks trykking av produktblad, brosjyrer mv belastes administrasjonsbudsjettet.

31. Annet. Omfatter kostnader til prosjekt/tiltak mv som ikke kan henføres til annen investeringsart og kan bl.a. benyttes i forbindelse med kjøp av administrative tjenester i forbindelse med gjennomføring av spesielle program mv.

Bevilgning til prosjektledelse fra ordningen med nettverkskreditt skal gis denne investeringsart.

Videre omfattes kostnader til oppfølging av engasjementsbedriftene.

32. Administrasjon. Omfatter kostnader til administrering av programmer, satsinger mm som finansieres over virkemiddelbudsjetter.

33. Design- og varemerkebeskyttelse. Omfatter kostnader knyttet til patent-, design- og varemerkebeskyttelse i forbindelse utvikling av produkt- og tjenesteideer.

40-45 og 51-53. Dette er investeringsarter som er knyttet til hhv. jordbruk og fiskeflåten. Betegnelsene på dem er selvforklarende.

Vedlegg 2: Rapportering på aktivitetsindikatorer i MRS-systemet for 2008

Tabell 1 Delmål 1 "Innovasjon Norge skal bidra til økt innovasjon i næringslivet i hele landet"

Arbeidsområde 1. A. Entreprenørskap													
Mål: IN skal bidra til økt omfang av lønnsomme etableringer													
Aktivitetsindikatorer	Årsrapport 2007					Måltall 2008	Årsrapport 2008						
Antall entreprenørskapstiltak (fellestiltak for etablerere), herunder antall deltakere med andel kvinner ²⁹	Antall fellestiltak	114				Måltall ikke fastsatt på IN-nivå. Det enkelte DK har egne måltall for slike tiltak.	Antall fellestiltak	85					
	Antall deltakere	-					Antall deltakere	-					
	Herav kvinner	-					Herav kvinner	-					
Antall søknader og bevilgninger til etablerere , herunder omsøkt og innvilget beløp med andel til kvinner	Søknader		Bevilgninger ³⁰			Måltall fastsatt til 15 % for tilskudd og 8 % for lån	Søknader		Bevilgninger				
	Omsøkt beløp	Antall	Innvilget beløp	Antall	Andel av totale tilsagn		Omsøkt beløp	Antall	Innvilget beløp	Antall	Andel av totale tilsagn		
	Totalt	950 472 707	2 150	516 171 121	1 430		11 %	Totalt	704 653 145	1 825	384 300 628	1 221	7 %
	Herav kvinner	304 330 092	901	170 712 484	637			Herav kvinner	265 697 502	823	159 177 826	599	
	Kvinneandeler			33 %	45 %			Kvinneandeler			41 %	49 %	
Antall søknader og bevilgninger av etablererstipend , herunder omsøkt og innvilget beløp med andel til kvinner	Søknader		Bevilgninger			Kvinneandel av antall etablererstipend skal være 40 %	Søknader		Bevilgninger				
	Omsøkt beløp	Antall	Innvilget beløp	Antall			Omsøkt beløp	Antall	Innvilget beløp	Antall			
	Totalt	331 105 792	1 301	104 235 024	647		-	Totalt	312 597 219	1 252	137 843 121	727	-
	Herav kvinner	103 451 610	482	47 005 134	314		-	Herav kvinner	103 992 947	463	50 659 947	303	-
	Kvinneandeler			45 %	49 %		-	Kvinneandeler			37 %	42 %	-
Antall kommersialiseringer basert på patenter, antall solgte eller lisensierte patenter (VFO) ³¹	Antall inngåtte lisenskontrakter			10		15	Antall inngåtte lisenskontrakter			-			
	Antall etableringer			23		15	Antall etableringer			-			
	Antall nye arbeidsplasser			35		-	Antall nye arbeidsplasser			-			

²⁹ Opplysninger om antall deltakere, herav kvinner må innhentes manuelt og er tidkrevende i forhold til nytten. En har derfor ikke innhentet data på dette i 2007 og 2008.

³⁰ Etablererstipend og inkubatorstipend inngår ikke i disse tallene

³¹ Beregnede tall basert på spørreundersøkelser. Grunnet mye arbeid med omorganisering av IPR-arbeidet er det ikke utarbeidet tall på dette i 2008. Den kunderettede aktiviteten har ligget noe under nivået i 2007 på grunn av dette.

Tabell 1 fortsettelse

Arbeidsområde 1. B. Innovasjon i etablerte bedrifter									
Mål: IN skal bidra til økt innovasjonsevne og –takt									
Aktivitetsindikatorer	Årsrapport 2007				Måltall 2008	Årsrapport 2008			
Antall fellestiltak innen innovasjon, herunder antall deltagere	Antall fellestiltak innen innovasjon	Antall deltakere			Måltall ikke fastsatt.	Antall fellestiltak innen innovasjon	Antall deltakere ³²		
	665	-				705	-		
Omfanget på (lån og tilskudd til) innovasjonsprosjekter i enkeltbedrifter (totalt, innen landbruk, marin sektor og rettet mot kvinner)		Beløp	Andel av totale tilsagn 33	Antall	Styret har fastsatt som mål at 70 % av innvilget landsdekkende tilskudd og distriktsutviklingstilskudd skal gå til prosjekter med innovasjonsnivå Innovasjon 1 (innovasjon på bedriftsnivå) og 90 % av OFU/IFU-tilskudd. Måltallet er 60 – 65 % for bedriftsutviklingstilskudd og 90 % for OFU/IFU for Innovasjon 2 (på internasjonalt/nasjonalt/bransjenivå). Det er ikke fastsatt tilsvarende måltall for lån.		Beløp	Andel av totale tilsagn	Antall
	Totalt innvilget	1 567 052 323	34 %	2 098		Totalt innvilget	1 754 682 672	34 %	1 902
	Landbruk	409 811 724	26 %	569		Landbruk	445 854 778	25 %	562
	Marin sektor	271 281 800	17 %	149		Marin sektor	195 144 133	11 %	120
	Kvinnerettet	307 185 131	20 %	473		Kvinnerettet	484 493 833	28 %	549

³² Opplysninger om antall deltakere må innhentes manuelt og er tidkrevende i forhold til nytten. En har derfor ikke innhentet data på dette i 2008.

³³ For Landbruk, Marin sektor og Kvinnerettet er prosentandelene regnet av Totalt innvilget til innovasjonsprosjekter.

Tabell 1 fortsettelse

Arbeidsområde 1. C. Næringsmiljøer og innovasjonssystemer											
Mål: IN skal bidra til utvikling av lokale, regionale og nasjonale næringsmiljø og innovasjonssystemer som gir bedre vilkår for innovasjonsbasert verdiskaping											
Aktivitetsindikatorer	Årsrapport 2007				Måltall 2008			Årsrapport 2008			
Antall nettverksbaserte innovasjons-/klyngeprosjekter der IN er initiativtaker/pådriver		Antall pågående prosjekter				Antall pågående prosjekter			Antall pågående prosjekter		
	ARENA	20			ARENA	20		ARENA	20		
	NCE	9			NCE	9		NCE	9		
	SUM	29			SUM	29		SUM	29		
Antall og type deltakere i disse prosjektene		Bedrifts-deltakere	Undervisnings- og FoU-miljøer	Off. aktører/ utv.aktører	Måltall vurdert som ikke relevant ³⁴				Bedrifts-deltakere	Undervisnings- og FoU-miljøer	Off. aktører/ utv. aktører
	ARENA	553	85	102				ARENA	1 252	98	123
	NCE	235	45	193				NCE	262	61	199
	SUM	788	130	295				SUM	1 514	159	322
Antall faste møteplasser, åpne fora og fagnettverk som prosjektene har hatt ansvaret for.		Antall møteplasser			Måltall vurdert som ikke relevant				Antall møteplasser		
	ARENA	103						ARENA	146		
	NCE	101						NCE	131		
	SUM	204						SUM	277		
Antall iverksatte innovasjonsprosjekter med deltakelse fra flere bedrifter (bedriftsnettverk)		Antall innovasjonsprosjekter ³⁵			Måltall vurdert som ikke relevant				Antall innovasjonsprosjekter		
	ARENA	90						ARENA	110		
	NCE	48						NCE	175		
	SUM	138						SUM	285		

³⁴ Å fastsette et bestemt antall deltakere av ulike kategorier i næringsklyngeprosjektene er ikke noe mål i seg selv. Å synliggjøre antall deltakere i disse prosjektene det enkelte år gir imidlertid en god illustrasjon på aktivitetsnivået knyttet til INs arbeid med å utvikle og forsterke næringsmiljøer og innovasjonssystemer.

³⁵ Her telles antall iverksatte innovasjonsprosjekter i rapporteringsåret, og ikke akkumulert pr. prosjekt.

Tabell 2 Delmål 2 "IN skal bidra til økt internasjonalisering i næringslivet i hele landet"

Arbeidsområde 2. A. Innhente og gi info/kunnskap til næringslivet om internasjonale markeds- og konkurranseforhold													
Mål: IN skal bidra til økte kunnskaper i næringslivet om internasjonale markeder og muligheter													
Aktivitetsindikatorer	Årsrapport 2007					Måltall 2008				Årsrapport 2008			
Antall avsluttede kurs (og kompetanseprogrammer)	Kompetanseprogrammer	5				Ikke fastsatt				4			
	Handelstekniske kurs/programmer	35				Ikke fastsatt				25			
Antall bedrifter som har deltatt på kurs og kompetanseprogrammer om internasjonalisering		Antall deltakere	Antall bedrifter	SMB-andel	Kvinneandel	Antall deltakere	Antall bedrifter	SMB-andel	Kvinneandel	Antall deltakere	Antall bedrifter	SMB-andel	Kvinneandel
	Kompetanseprogrammer	71	67	-	30-77 %	Måltall ikke fastsatt. ³⁶				78	77	-	Inntil 75 %
	Handelstekniske kurs/programmer	493	181	63 %	50,3 %	Måltall ikke fastsatt.				308	128	50-70 %	50-57 %
Antall generelle markedsundersøkelser	-					-				-			
Antall abonnenter av Eksporthåndboken	Pr. 31.12.07		Nye i 2007						Pr. 31.12.08		Nye i 2008		
	372		38		Nei		Nei		368		49		
Antall internettoppslag på www.innovasjon Norge.no/satsinger/internasjonalisering	8 215				Ikke fastsatt.				7 376				
Antall besvarelser på generelle kundeforhold (GES)	28 054				Ikke fastsatt.				24 014				

³⁶ Det er ikke satt nasjonale måltall på noen av disse aktivitetsindikatorene fordi man på nasjonalt nivå har liten innflytelse på måloppnåelsen. Når det gjelder SMB-andel og kvinneandel, er både SMB og kvinner prioriterte målgrupper for Innovasjon Norge. Tilbudet tilpasses derfor slik at man treffer disse målgruppene i størst mulig grad.

Tabell 2 fortsettelse

Arbeidsområde 2. B. Utnyttelse av internasjonale markedsmuligheter			
Mål: IN skal bidra til økt internasjonal aktivitet i næringslivet			
Aktivitetsindikatorer	Årsrapport 2007	Måltall 2008	Årsrapport 2008
Antall igangsatte Internasjonal Vekst – prosjekter (tidl. INT- og SMB-I-prosjekter)	Internasjonal Vekst - prosjekter 193	Internasjonal Vekst - prosjekter 175	Internasjonal Vekst - prosjekter 160
Bedriftenes finansieringsandel i prosjektene (gj.snittlig)	46 %	45 %	45 %
Antall deltakende bedrifter i Internasjonal Vekst – prosjekter (tidl. INT- og SMB-I-prosjektene)	161	125	136
Antall igangsatte Internasjonal Vekst – prosjekter (tidl. INT- og SMB-I-prosjekter) fordelt på land, sektorer og fylker i Norge	Antall prosjekter framgår av tabellen over. Fordelingen på land (regioner), sektorer og fylker framgår av tabellene i kap. 3.5 i heftet Detaljrapporter 2007.	Det er et mål at flest mulig prosjekter skal ligge innenfor de prioriterte sektorene som IN har satsinger for. Det er ikke fastsatt måltall for fordelingen av prosjektene mellom land/regioner i utlandet, sektorer eller fylker.	Antall prosjekter framgår av tabellen over. Fordelingen på land (regioner), sektorer og fylker framgår av tabellene i kap. 3.5 i heftet Detaljrapporter 2008.
Antall avsluttede oppdrag med 100 % brukerbetaling, herunder antall deltakende prosjekter/bedrifter	- Antall avsluttede prosjekter med 100 % brukerbetaling: På grunn av innføring av nytt CRM-system har vi ikke komplette registreringer av dette for 2007. - Antall deltakende prosjekter/bedrifter: 342	Måltall ikke fastsatt.	- Antall avsluttede prosjekter med 100 % brukerbetaling: På grunn av innføring av nytt CRM-system har vi ikke komplette registreringer av dette for 2008. - Antall deltakende prosjekter/bedrifter: Ikke innhentet i 2008

Tabell 2 fortsettelse

Arbeidsområde 2. C. Internasjonal utveksling av teknologi og kunnskap					
Mål: IN skal bidra til at norske bedrifter utnytter teknologi og kunnskaper utviklet i utlandet og til eksport av norsk teknologi					
Aktivitetsindikatorer	Årsrapport 2007		Måltall 2008	Årsrapport 2008	
Antall nettverk/allianser mellom norske og utenlandske bedrifter og FoU-institusjon	46		Måltall ikke fastsatt.	42	
Antall norske bedrifter som deltar i internasjonale nettverk/allianser	678		Måltall ikke fastsatt.	600	

Tabell 3 Delmål 3. "IN skal styrke profileringen av Norge og norsk næringsliv internasjonalt"

Arbeidsområde 3. A. Profilering av norsk næringsliv							
Mål: IN skal bidra til å gjøre norsk næringsliv og teknologi kjent i utlandet							
Aktivitetsindikatorer	Årsrapport 2007			Måltall 2008	Årsrapport 2008		
Antall gjennomførte generelle aktiviteter (delegasjoner/besøk, messer etc.)	Delegasjoner til Norge	Delegasjoner fra Norge	Messer	Måltall ikke hensiktsmessig ³⁷	Delegasjoner til Norge	Delegasjoner fra Norge	Fagmesser
	2	3	22		3	3	28
Antall spesielle tiltak for å profilere norsk næringsliv	-			-	-		
Antall besøkende på Nortrade.com	Ca. 1 183 500			Minst 1 200 000 treff	1 008 802 sidevisninger, 265 319 unike besøk		

³⁷ Det settes ikke konkrete måltall for delegasjonsvirksomheten. Arrangementene evalueres i nært samarbeid med NHD og UD, sett i forhold til en omforent målsetting for det enkelte besøk.

Tabell 3 fortsettelse

Arbeidsområde 3. B. Norge som reisemål									
Mål: IN skal bidra til økt lønnsomhet i reiselivsnæringen og økte markedsandeler i utlandet									
Aktivitetsindikatorer	Årsrapport 2007			Måltall 2008			Årsrapport 2008		
INs ressursinnsats pr marked	Offentlig finansiering av markedsaktiviteter: 214 927 000 kr			Det er avsatt 235 mill kr til dette arbeidet for 2007			Offentlig finansiering av markedsaktiviteter: 349 839 000 kr		
	Fordelingen pr marked fremgår av kap. 3.6 i heftet Detaljrapporter 2007			Fordelingen pr marked er fastsatt i Reiselivsavdelingens budsjett for 2007 i samråd med reiselivsnæringen.			Fordelingen pr marked fremgår av kap. 3.7 i heftet Detaljrapporter 2008		
Antall bedrifter som deltar i INs aktiviteter pr marked	Antall bedrifter: 1 275			Ikke fastsatt			Antall bedrifter: 865		
	Fordelingen pr marked fremgår av kap. 3.6 i heftet Detaljrapporter 2007			Fordelingen pr marked er fastsatt i Reiselivsavdelingens budsjett for 2007 i samråd med reiselivsnæringen.			Fordelingen pr marked fremgår av kap. 3.7 i heftet Detaljrapporter 2008		
Antall gjennomførte aktiviteter aktiviteter/prosjekter pr marked	Antall prosjekter: 158			Ikke relevant.			Antall prosjekter: 152		
	Fordelingen pr marked framgår av kap. 6.3.2 Arbeidsområde 3B.						Fordelingen pr marked fremgår av kap. 3.7 i heftet Detaljrapporter 2008		
Spaltemillimeter redaksjonell omtale pr marked (dvs. antall artikler/oppslag i aviser/magasiner, TV og radio)	I aviser og magasiner	På TV	I radio	I aviser og magasiner	På TV	I radio	I aviser og magasiner	På TV	I radio
	5 433	250	30	Nei	Nei	Nei	7 377	299	141
	Fordelingen pr marked fremgår av kap. 3.6 i heftet Detaljrapporter 2007						Fordelingen pr marked fremgår av kap. 3.7 i heftet Detaljrapporter 2008		
Reklameoppmerksomhet og positiv påvirkning	Ingen registreringer			Ikke relevant.			Ingen registreringer		
Antall reisebyråer (turoperatører) som selger norske produkter, kunnskapsnivå og salg gjennom disse	Antall turoperatører			Antall turoperatører			Antall turoperatører		
	1 587			Ikke måltall			1 718		
Antall distribuerte kataloger	Fordelingen pr marked fremgår av kap. 3.6 i heftet Detaljrapporter 2007						Fordelingen pr marked fremgår av kap. 3.7 i heftet Detaljrapporter 2008		
	Antall kataloger/innstikk	Antall PDF- nedlastinger	Distribuerte kataloger for kunder	Antall kataloger	Antall PDF- nedlastinger	Distribuerte kataloger for kunder	Antall kataloger/innstikk	Antall pageflips	Distribuerte kataloger for kunder
	22 429 018	1 676 220	1 229 712	Nei	Nei	Nei	26 038 393 ³⁸	2 722 546	8 009 351
Antall besøk på visitnorway.com	4 000 000 brukere			4 000 000 brukere			5 400 000 brukere (4 400 000 unike brukere)		

³⁸ Antall kataloger/innstikk har økt kraftig fra tidligere år da Innovasjon Norge har endret kanalvalg til mer bruk av innstikk på bekostning av katalog. I tillegg hadde katalogene 232.463 besøk på Visitnorway.com som genererte 2 722 546 pageflips. Dette tallet kan ikke sammenlignes med tidligere statistikker da Innovasjon Norge har gått fra å tilby nedlastbare PDF til bruk av E-katalog.

Tabell 3 fortsettelse

Arbeidsområde 3. C. Norges omdømme			
Mål: INs omdømmearbeid skal gi økt kjennskap, kunnskap og preferanse til Norge i utvalgte land og målgrupper			
Aktivitetsindikatorer	Årsrapport 2007	Måltall 2008	Årsrapport 2008
Ingen	Kun verbal omtale	Anbefalingene i Omdømmeutvalgets rapport er lagt til grunn i alle profileringsaktiviteter i 2008	Kun verbal omtale
Arbeidsområde 3. D. Norge som investeringsland			
Mål: IN skal bidra til at utenlandsk næringsliv etablerer ny virksomhet eller investerer i Norge			
Aktivitetsindikatorer	Årsrapport 2007	Måltall 2008	Årsrapport 2008
Antall internasjonale bedrifter som har henvendt seg til IN mht. investering i Norge	Ikke aktivert som arbeidsområde	Måltall for 2008 ikke aktuelt. Dette vurderes først dersom prosjektet "Invent i Norway" igangsettes	Ikke aktivert som arbeidsområde
Antall bedrifter som IN oppsøker	Ikke aktivert som arbeidsområde	Måltall for 2008 ikke aktuelt. Dette vurderes først dersom prosjektet "Invent i Norway" igangsettes	Ikke aktivert som arbeidsområde

Tabell 4 Delmål 4: "IN skal bidra til næringsutvikling basert på regionale forutsetninger"

Arbeidsområde 4. A. Utvikling og utnyttelse av regionale fortrinn og muligheter			
Mål: IN skal bidra til lokal og regional bedrifts- og næringsutvikling			
Aktivitetsindikatorer	Årsrapport 2007	Måltall 2008	Årsrapport 2008
Fordeling av INs bevilgninger på FKenes og FMenes føringer for virkemiddelbruken for det enkelte fylke.	Ingen rapportering utover verbal omtale. Indikatoren lite hensiktsmessig.	Er i ulik grad fastsatt av den enkelte fylkeskommune eller fylkesmann.	Ingen rapportering utover verbal omtale. Indikatoren lite hensiktsmessig.
Arbeidsområde 4. B. Regionalt samspill			
Mål: IN skal bidra til å styrke samhandlingen mellom aktørene i de regionale partnerskapene			
Aktivitetsindikatorer	Årsrapport 2007	Måltall 2008	Årsrapport 2008
Antall fellesprosjekter med regionale partnere IN deltar i	Se heftet "Våre kontorer 2007" med årsrapporter fra det enkelte DK	Måltall ikke fastsatt.	Se heftet "Våre kontorer 2008" med årsrapporter fra det enkelte DK
Antall regionale nettverk IN deltar i	Se heftet "Våre kontorer 2007" med årsrapporter fra det enkelte DK	Måltall ikke fastsatt.	Se heftet "Våre kontorer 2008" med årsrapporter fra det enkelte DK
Antall øvrige møteplasser IN deltar på	Se heftet "Våre kontorer 2007" med årsrapporter fra det enkelte DK	Måltall ikke fastsatt.	Se heftet "Våre kontorer 2008" med årsrapporter fra det enkelte DK
Arbeidsområde 4. C. Regional omstilling			
Mål: IN skal bidra til at arbeidet i omstillings-områdene drives profesjonelt og målrettet			
Aktivitetsindikatorer	Årsrapport 2007	Måltall 2008	Årsrapport 2008
Programmet opererer med 6 prosessindikatorer som aktiviteten i hvert omstillingsområde måles på:	Se årsrapportens kap. 6.4.3 for å lese om resultatene for hvert omstillingsområde.	Karaktergivningen for indikatorene er basert på en skala fra 1 til 5 hvor 5 er høyeste score. Det er et mål at flest mulig av prosessindikatorene skal ha en verdi på 5.	Se årsrapportens kap. 4.4.3 for å lese om resultatene for hvert omstillingsområde.
- Etablering			
- Mål (konkret og kommunis.)			
- Organisering			
- Portefølje (aktivitetsnivå)			
- Oppfølging/opplæring			
- Planer videre			

Tabell 5: Generelle gjennomgående hensyn og føringer knyttet til hovedmålet

Arbeidsområde 5. A. Kundetilfredshet			
Mål: IN skal være en kunde- og markedsorientert organisasjon			
Aktivitetsindikatorer	Årsrapport 2007	Måltall 2008	Årsrapport 2008
Ingen	Verbal omtale basert på siste Serviceundersøkelse (SU)	Ikke aktuelt	Verbal omtale basert på siste Serviceundersøkelse (SU)
Arbeidsområde 5. B. Markeds- og systemsvikt			
Mål: INs virksomhet skal korrigerer for svikt i de private finansierings-markedene og i samhandlingen i næringslivet og mellom næringslivet, kunnskapsmiljøene og offentlige organisasjoner			
Aktivitetsindikatorer	Årsrapport 2007	Måltall 2008	Årsrapport 2008
Ingen	Verbal omtale basert på Kundeeffektundersøkelsene (KEU)	Ikke aktuelt	Verbal omtale basert på Kundeeffektundersøkelsene (KEU)
Arbeidsområde 5. C. Kunnskapsbygging og premissgiving			
Mål: IN skal være en kompetent pådriver og bidragsyter regionalt og nasjonalt i utformingen av en helhetlig politikk som ser innovasjon, internasjonalisering og regional utvikling i sammenheng			
Aktivitetsindikatorer	Årsrapport 2007	Måltall 2008	Årsrapport 2008
Ingen	Kort verbal omtale av resultater fra spørreundersøkelse.	Ikke aktuelt	Kort verbal omtale av resultater fra spørreundersøkelse.

Vedlegg 3: Rapportering på effektindikatorer i MRS-systemet for 2008

Tabell 1 Delmål 1 "Innovasjon Norge skal bidra til økt innovasjon i næringslivet i hele landet"

Arbeidsområde Mål	Effektindikator	Rapportering
1. A. Entreprenørskap		
Mål: IN skal bidra til økt omfang av, lønnsomme etableringer	Andel av INs kunder som har mottatt finansiell støtte og som har etablert ny bedrift etter 1 og 2 år.	KEU (førundersøkelse av 2007-årgangen i 2008): Av Etablererstipendmottagerne har 41% startet opp og forventet realisert prosjektet etter planen (dette er på nivå med årgangen før). Tilsvarende tall for Inkubatorstipendet er 42% (noe høyere enn året før).
	Andel av deltagerne på IN entreprenørskapstiltak som har etablert ny bedrift etter 1 og 2 år	Inngår foreløpig ikke i KEU.
	Andel av nyetableringene som er basert på FoU eller patenter	KEU (førundersøkelsen av 2007-årgangen): Det er spurt om bedriftene ved dette prosjektet har ført til økt samarbeid med universitet og høyskoler. Etablererstipendmottakerne har gjort det i 35% av tilfellene, mens hele 72% av Inkubatorstipendmottakerne har gjort det. Snittet for alle tjenester ligger på 26%.
	Andel av bedriftene startet av INs kunder som har overlevd etter 4 år	Viser til særskilt rapportering samlet for både nyetablerere og etablerte bedrifter nedenfor.
	Økonomisk resultat i de etablerte bedriftene etter fire år	Viser til særskilt rapportering samlet for både nyetablerere og etablerte bedrifter mht prosjektets bidrag til inntektsøkning/kostnadsreduksjon, lønnsomhetsutvikling og overlevelse nedenfor.
	Andel nyetableringer hvor minst ¼ av markedet er i utlandet	Viser til særskilt rapportering samlet for både nyetablerere og etablerte bedrifter nedenfor.
	Syssettingsutvikling i de nyetablerte bedriftene etter fire år	Viser til særskilt rapportering samlet for både nyetablerere og etablerte bedrifter nedenfor.
	Endring i holdning og evne hos de som har deltatt i tiltak for å starte egen bedrift	Deltagerne på ulike tiltak, som f.eks. etablererskole, mobiliseringstiltak, inngår ikke i KEU. Egne undersøkelser må gjennomføres blant disse.
	Andel nyetablererne som har økt sin kompetanse i stor grad	KEU (etterundersøkelsen 2004-årgangen i 2008): Det er ikke skilt mellom nyetableringer og eksisterende bedrifter i denne undersøkelsen. Se imidlertid omtale av effektindikatorerne om økt innovasjonsevne og innovasjonskompetanse under arbeidsområde 1B nedenfor.

Arbeidsområde Mål	Effektindikatorer	Rapportering
1. B. Innovasjon i etablerte bedrifter		
Mål: IN skal bidra til økt innovasjonsevne og –takt	Andel IN-støttede bedrifter som har økt sin innovasjonsevne i stor grad	KEU (etterundersøkelsen av 2004-årgangen): Vurdert etter fire år mener bedriftene at prosjektet har ført til innovasjon i stor grad på 2,2 områder. Det er særlig innen produkt- og tjenesteutvikling det har ført til utvikling. I 55% av prosjektene har man oppnådd dette.
	Andel bedrifter som melder om stor nytte av innovasjonskomp. tiltak	Dette omfatter INs programmer/fellesprosjekter rettet mot å øke bedriftenes innovasjonskompetanse. Programaktiviteten bidrar mer til innovasjon enn de tradisjonelle finansielle tiltakene. Det er klar sammenheng mellom antall samarbeidpartnere og andel innovasjon.
	Andel av IN-støttede innovasjonsprosjekter som er utnyttet kommersielt innen fire år	Inngår foreløpig ikke KEU.
	Økonomisk resultat etter fire år i IN bedriftene med innovative prosjekter	Viser til særskilt rapportering samlet for både nyetablerere og etablerte bedrifter nedenfor.
	Andel av innovasjonsprosjekter fordelt på hhv: - nytt på internasjonalt marked - nytt på nasjonalt marked - nytt for bedriften	Inndelingen av prosjektene på ulike nivå for innovasjon er innført i INs statistikkregistrering (formål) f.o.m. 2005. (Denne indikatoren er imidlertid mer en aktivitetsindikator enn en effektindikator.) Se fordelingen av totale tilsagn på ulike innovasjonsnivå i Vedlegg 4, s. 12.
	Andel av INs kunder som har - økt eksportomsetn. - eksportert nye prod./ tjenester - eksportert på nye markeder	Viser til rapportering samlet for både nyetablerere og etablerte bedrifter nedenfor.
	Sysselsettingsendring i IN bedrifter med innovative prosjekter	Viser til rapportering samlet for både nyetablerere og etablerte bedrifter nedenfor.

Tabell 1 fortsettelse

Arbeidsområde Mål	Effektindikatorer	Rapportering
1. A. og 1. B. Entreprenørskap og Innovasjon i etablerte bedrifter		
	Økonomisk resultat etter fire år i IN bedriftene	KEU (etterundersøkelse av 2004-årgangen): <u>Lønnsomhetsutvikling</u> : 50% av bedriftene mener prosjektet har hatt stor betydning for bedriftens lønnsomhetsutvikling, dette er på nivå med årgangen før. Det er særlig Landsdekkende risikolån og Grunnfinansiering- fiskeflåte som skærer høyt på betydningen for lønnsomhet. <u>Overlevelse</u> : 52% av bedrifter mener prosjektet har hatt stor betydning for overlevelse (på nivå med året før – 50%). Det er store variasjoner mellom tjenestene mht betydning for overlevelse. Landsdekkende risikolån har høyest viktighet for overlevelse med hele 75%.
	Andel av INs kunder som har - økt eksportomsetn. - eksportert nye prod./ tjenester - eksportert på nye markeder	<u>Økt eksportomsetning</u> KEU (etterundersøkelse av 2004-årgangen): 16% har økt sin eksport som følge av prosjektet, en økning på 3 prosentpoeng fra året før. Størst betydning har det for Landsdekkende risikolån og den Distriktsrettede låneordningen. <u>Eksportert nye prod./ tjenester</u> KEU omfatter foreløpig ikke spørsmål knyttet til om eksporten er nye produkter /tjenester. <u>Eksportert på nye markeder</u> KEU omfatter foreløpig ikke spørsmål knyttet til om eksporten er på nye markeder.
	Sysselsettingsendring i IN bedrifter	KEU (etterundersøkelse av 2004-årgangen): Fra 1.1.2004 til 1.1.2008 er anslaget for netto sysselsettingsøkning på 1,0 pr prosjekt, mot 1,1 året før. Det er skapt og sikret mellom 5885 og 8118 arbeidsplasser for denne årgangen kunder. Dette er mer enn årgangen før (4100-6200). 70-80% av de skapte og sikrede arbeidsplassene er kommet innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Dette er vesentlig høyere enn i 2003-årgangen og samtidig en høyere andel enn hva fordelingen av prosjektene skulle tilsi.

Tabell 1 fortsettelse

Arbeidsområde Mål	Effektindikatorer	Rapportering
1. C. Næringsmiljøer og innovasjonssystemer		
Mål: IN skal bidra til utvikling av lokale regionale og nasjonale næringsmiljø og innovasjonssystemer som gir bedre vilkår for innovasjonsbasert verdiskaping	Andel av deltakerne som har økt innovasjons-samarbeid som følge av prosjektet	Det er igangsatt 110 innovasjonsprosjekter som resultat av Arenaprojektene i 2008 med 336 deltakende bedrifter/institusjoner. De tilsvarende tallene i 2007 var 90 innovasjonsprosjekter og 269 deltakere. Det er igangsatt 175 (2007: 48) innovasjonsprosjekter med deltakelse av flere bedrifter innen NCE-programmet i 2008. 93 av disse prosjektene er i samarbeid med FoU-miljøer og 72 er i samarbeid med internasjonale bedriftspartnere.
	Andel av deltakerne som har gjennomført et kommersielt lønnsomt innovasjonsprosjekt etter 4 år	Det er ikke innhentet opplysninger om gjennomførte kommersialiseringsprosjekter i 2008 fra Arena og NCE-prosjektene.
	Antall nye bedrifter og arbeidsplasser innen miljøene og systemene	Det er etablert 14 nye virksomheter med 36 nye arbeidsplasser som kan relateres til NCE-prosjektenes aktivitet i 2008. Det foreligger ikke tilsvarende registreringer for Arena-prgrammet for 2008.

Tabell 2 Delmål 2 "IN skal bidra til økt internasjonalisering i næringslivet i hele landet"

Arbeidsområde Mål	Effektindikatorer	Rapportering
2. A. Innhente og gi info/kunnskap til næringslivet om internasjonale markeds- og konkurranseforhold		
Mål: IN skal bidra til økte kunnskaper i næringslivet om internasjonale markeder og muligheter	Andel av bedriftene som har benyttet INs internasjonaliserings- og handelstekniske tjenester, inkl kompetanseprogram som i stor grad er fornøyd med tjenesten	Har ikke data på dette.
	Andel av bedriftene som har benyttet INs internasjonaliserings- og handelstekniske tjenester, inkl kompetanseprogram som i stor grad har økt sin kompetanse	Kan først rapporteres når KEU omfatter denne tjenesten, dvs. tidligst i 2010 (etterundersøkelsen for 2006)
2. B. Utnyttelse av internasjonale markedsmuligheter		
Mål: IN skal bidra til økt internasjonal aktivitet i næringslivet	Andel av bedriftene som har benyttet INs rådgivningstjenester som har oppnådd eksportøkning etter fire år	Kan først rapporteres når KEU omfatter denne tjenesten og da i etterundersøkelsen. KEU (førundersøkelsen av 2007-årgangen): Av bedriftene som har deltatt i INT-programmet (nå: Internasjonal vekst-programmet) forventer nær 82% økning i eksport som følge av prosjektet. Dette er en noe lavere andel enn de to foregående årene.
	Andel av bedriftene som har fått finansiell bistand til internasjonalisering fra IN som har oppnådd eksportøkning etter fire år	KEU (etterundersøkelse av 2004-årgangen): 20% av bedriftene som fikk finansiell bistand i 2004 har økt omsetningen i utlandet, dette er en økning fra året før. INT-programmets andel ligger lavere, på 7%. KEU (førundersøkelse 2007). 29% av prosjektene forventer en økning i eksporten, dette er et lavere tall en de to årgangene før.
2. C. Internasjonal utveksling av teknologi og kunnskap		
Mål: IN skal bidra til at norske bedrifter utnytter teknologi og kunnskaper utviklet i utlandet og til eksport av norsk teknologi	Andel av bedriftene som har deltatt i INs tekn.- eller kunnskaps-overføringstiltak eller –prosjekter som har tatt i bruk ny teknologi eller kunnskap	Kan først rapporteres når KEU omfatter denne tjenesten, dvs. tidligst i 2009 (etterundersøkelsen for 2005-årgangen).
	Andel av bedriftene som har deltatt i INs tekn.- eller kunnsk.-overf.tiltak/prosj. som har fått inntekt gjennom salg i utlandet	Kan først rapporteres når KEU omfatter denne tjenesten, dvs. tidligst i 2009 (etterundersøkelsen for 2005-årgangen).

Tabell 3 Delmål 3. "IN skal styrke profileringen av Norge og norsk næringsliv internasjonalt "

Arbeidsområde Mål	Effektindikatorer	Rapportering																																																												
3. A. Profilering av norsk næringsliv																																																														
Mål: IN skal bidra til å gjøre norsk næringsliv og teknologi kjent i utlandet	Andel av bedriftene som har deltatt på INs arrangement i inn- og utland som i stor grad er fornøyd med opplegget	Kan først rapporteres når KEU omfatter denne tjenesten eventuelt gjennom egne undersøkelser.																																																												
	Andel av bedriftene som har deltatt på INs arrangement i inn- og utland som i har oppnådd kommersielle resultater	Kan først rapporteres når KEU omfatter denne tjenesten, dvs. tidligst i 2009 (etterundersøkelsen for 2005-årgangen).																																																												
3. B. Norge som reisemål																																																														
Mål: IN skal bidra til økt lønnsomhet i reiselivsnæringen og økte markedsandeler i utlandet	Vekst i antall ankomster og turistgjestedøgn pr. marked.	<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="15" data-bbox="792 632 2056 655">Endring (%) i ankomster og gjestedøgn fordelt på markeder fra 2006 til 2007</th> </tr> <tr> <th data-bbox="792 655 1048 679"></th> <th data-bbox="1048 655 1093 679">N</th> <th data-bbox="1093 655 1137 679">Fin</th> <th data-bbox="1137 655 1182 679">DK</th> <th data-bbox="1182 655 1227 679">S</th> <th data-bbox="1227 655 1272 679">D</th> <th data-bbox="1272 655 1317 679">Esp</th> <th data-bbox="1317 655 1361 679">NL</th> <th data-bbox="1361 655 1406 679">GB</th> <th data-bbox="1406 655 1451 679">US</th> <th data-bbox="1451 655 1496 679">It</th> <th data-bbox="1496 655 1541 679">Rus</th> <th data-bbox="1541 655 1585 679">Fra</th> <th data-bbox="1585 655 1630 679">JP</th> <th data-bbox="1630 655 2056 679">Totalt</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="792 679 1048 703">Vekst ankomst %</td> <td data-bbox="1048 679 1093 703">0</td> <td data-bbox="1093 679 1137 703">2</td> <td data-bbox="1137 679 1182 703">3</td> <td data-bbox="1182 679 1227 703">-3</td> <td data-bbox="1227 679 1272 703">-6</td> <td data-bbox="1272 679 1317 703">-2</td> <td data-bbox="1317 679 1361 703">-10</td> <td data-bbox="1361 679 1406 703">-30</td> <td data-bbox="1406 679 1451 703">-15</td> <td data-bbox="1451 679 1496 703">2</td> <td data-bbox="1496 679 1541 703">-4</td> <td data-bbox="1541 679 1585 703">-18</td> <td data-bbox="1585 679 1630 703">-1</td> <td data-bbox="1630 679 2056 703">-1</td> </tr> <tr> <td data-bbox="792 703 1048 727">Vekst gj.døgn %</td> <td data-bbox="1048 703 1093 727">1</td> <td data-bbox="1093 703 1137 727">-</td> <td data-bbox="1137 703 1182 727">-1</td> <td data-bbox="1182 703 1227 727">4</td> <td data-bbox="1227 703 1272 727">-1</td> <td data-bbox="1272 703 1317 727">-18</td> <td data-bbox="1317 703 1361 727">-3</td> <td data-bbox="1361 703 1406 727">-13</td> <td data-bbox="1406 703 1451 727">-8</td> <td data-bbox="1451 703 1496 727">-15</td> <td data-bbox="1496 703 1541 727">19</td> <td data-bbox="1541 703 1585 727">-1</td> <td data-bbox="1585 703 1630 727">-7</td> <td data-bbox="1630 703 2056 727">-2</td> </tr> </tbody> </table>	Endring (%) i ankomster og gjestedøgn fordelt på markeder fra 2006 til 2007																N	Fin	DK	S	D	Esp	NL	GB	US	It	Rus	Fra	JP	Totalt	Vekst ankomst %	0	2	3	-3	-6	-2	-10	-30	-15	2	-4	-18	-1	-1	Vekst gj.døgn %	1	-	-1	4	-1	-18	-3	-13	-8	-15	19	-1	-7	-2
	Endring (%) i ankomster og gjestedøgn fordelt på markeder fra 2006 til 2007																																																													
		N	Fin	DK	S	D	Esp	NL	GB	US	It	Rus	Fra	JP	Totalt																																															
	Vekst ankomst %	0	2	3	-3	-6	-2	-10	-30	-15	2	-4	-18	-1	-1																																															
	Vekst gj.døgn %	1	-	-1	4	-1	-18	-3	-13	-8	-15	19	-1	-7	-2																																															
	Inntjening pr gjestedøgn/ ankomst																																																													
Endring i Norges markedsandel pr marked	Forutsetter internasjonale undersøkelser.																																																													
Endring i kjennskap, kunnskap og preferanse til Norge i utvalgte markeder	Forutsetter internasjonale undersøkelser.																																																													
Tilfredshet med deltakelse i INs aktiviteter	Kan først rapporteres når KEU omfatter denne tjenesten evt. at det foretas spesielle undersøkelser i etterkant av gjennomføringen av de ulike aktiviteter																																																													
Eval. av forventet effekt av deltakelsen	Kan først rapporteres når KEU omfatter denne tjenesten evt. at det foretas spesielle undersøkelser i etterkant av gjennomføringen av de ulike aktivitetene.																																																													

Tabell 3 Fortsettelse

3. C. Norges omdømme		
Mål: INs omdømmearbeid skal gi økt kjennskap, kunnskap og preferanse til Norge i utvalgte land og målgrupper	Antall bedrifter som tar i bruk omdømmestrategien	
	Måling av omdømmestyrke dvs. om posisjonen Norge vil ta er riktig og om hvordan Norge blir oppfattet i forhold til posisjonen	Det er ikke foretatt slike målinger etter at Omdømmeutvalgets innstilling ble fremlagt.
3. D. Norge som investeringsland		
Mål: IN skal bidra til at utenlandsk næringsliv etablerer ny virksomhet eller investerer i Norge	Andel av bedriftene som er veiledet av IN har etablert ny virksomhet i Norge innen 2 år.	Ingen systematiske registreringer av henvendelser til IN om etableringsmulighetene i Norge og eventuelle resultater av disse.
	Utenlandske investeringer	Ingen systematiske registreringer.
	Andel av bedriftene, som har benyttet INs tjenester, som har fått en mer positiv oppfatning av Norge som attraktivt investeringsland	Ingen systematiske registreringer.

Tabell 4 Delmål 4: "IN skal bidra til næringsutvikling basert på regionale forutsetninger"

Arbeidsområde Mål	Effektindikator	Rapportering
4. A. Utvikling og utnyttelse av regionale fortrinn og muligheter		
Mål IN skal bidra til lokal og regional bedrifts- og næringsutvikling	Økonomisk utvikling i IN-støttede bedrifter fordelt på fylker	Dette har vi ikke tilfredsstillende data på pr. i dag.
	Sysselsetningsutvikling i IN-støttede bedrifter fordelt på fylker	Omfanget av KEU er ikke stort nok til at sysselsettingsberegningene kan splittes på fylker.
4. B. Regionalt samspill		
Mål IN skal bidra til å styrke samhandlingen mellom aktørene i de regionale partnerskap	Andel av deltakerne i FKenes strategiske partnerskap (RUP/SNP/FP) som er enige i at INs DKer i stor grad har deltatt aktivt i og tilført merverdi til arbeidet	<p>Organiseringen av samspillet i de regionale partnerskapene varierer mellom regionene. INs distriktskontorer er aktivt med i RUP-styringsgrupper og tilsvarende, har regelmessige møter med fylkeskommunen og fylkesmannen og er både pådriver og aktør på en rekke møteplasser, i nettverk og i fellesprosjekter.</p> <p>Det operative samarbeidet mellom INs distriktskontorer og de regionale partnerskapene har på flere områder blitt ytterligere styrket i 2008 i forhold til tidligere år. Stortingets vedtak om å gi fylkeskommunene deleierskap til Innovasjon Norge (49 prosents eierandel) fra 2010 som en del av den kommende forvaltningsreformen, bidro allerede i 2008 til å skape større interesse for hele bredden i INs tjenestetilbud, nettverk og kompetanse og til en bredere involvering av INs samlede kompetanse i det regionale utviklingsarbeidet.</p> <p>For øvrig vises det til fullstendig omtale av arbeidet innenfor dette arbeidsområdet i kap. 4.4.2 ovenfor, samt omtale av Innovasjon Norges arbeid innen kunnskapsbygging og premissgiving under arbeidsområde 5C nedenfor.</p>
4. C. Regional omstilling		
Mål IN skal bidra til at arbeidet i omstillingsområdene drives profesjonelt og målrettet	<ul style="list-style-type: none"> • 6 effektindikatorer: <ul style="list-style-type: none"> ○ kompetanse ○ samhandling off/privat ○ nye arbeidsplasser ○ robust næringsstruktur ○ programspesifikke mål ○ planer videre 	De enkelte omstillingsområdenes score på de seks effektindikatorerne er vist i kapittel 4.4.3

Tabell 5: Generelle gjennomgående hensyn og føringer knyttet til hovedmålet

Arbeidsområde Mål	Effektindikatorer	Rapportering
5. A. Kundetilfredshet		
Mål: IN skal være en kunde- og markedsorientert organisasjon	Andel kunder som i stor grad er fornøyd med de finansielle tjenestene	Serviceundersøkelsen (SU) 2008: Avslagskundene er mindre fornøyde og de som har fått tilsagn er mer fornøyde i 2008 enn i 2007. Gjennomsnittlig skår på spørsmålet om IN tilbyr tjenester som dekker kundens behov er 4,7 på en skala fra 1 til 6.
	Andel kunder som i stor grad er fornøyd med rådgivningstjenestene	Serviceundersøkelsen (SU) 2008: Skåren på rådgivning internasjonalt er redusert fra 4,6 i 2007 til 4,4 i 2008. 173 personer har svart i 2008. Dette gir seg direkte utslag i Divisjon Utlands resultater. Kun 73 av i alt 1799 2008 har sagt de evaluerer Divisjon Utland, noe vi mener er for få til å kunne trekke bastante konklusjoner. Når det gjelder rådgivningstjenestene som ikke gjelder internasjonalisering, er det 76 personer som har evaluert oss med bakgrunn i disse tjenestene, noe som også er for lavt til å trekke konklusjoner.
5. B. Markeds- og systemsvikt		
Mål: INs virksomhet skal korrigeres for svikt i de private finansieringsmarkedene og i samhandlingen i næringslivet og mellom næringslivet, kunnskapsmiljøene og offentlige organisasjoner	Andel høy addisjonalitet Andel lav addisjonalitet	KEU (førundersøkelsen av 2007-årgangen): Andel høy addisjonalitet er i gjennomsnitt 60%. Dette er høyere enn de to foregående årene (47 og 59%). Andelen varierer mye med tjenestene. Foruten de landbruksbaserte verdiskapingsprogrammene, så er det særlig FRAM, Inkubatorstipendet og OFU/IFU som har høy andel høy addisjonalitet. Andel lav addisjonalitet er i gjennomsnitt 14%, som året før.
	Andel hvor INs engasjement har ført til utløsning av annen finansiering	KEU (førundersøkelsen av 2007-årgangen): 74% av prosjektene er fullfinansiert, dette er en noe høyere andel enn årgangen før.
	Andel av INs kunder som mener IN i stor grad bidrar til nettverksbygging	Serviceundersøkelsen (SU) 2008: I gjennomsnitt 4,1 på spørsmål om IN formidler tjenester og kompetanse fra relevante nettverk og partnere på en skala fra 1 til 6, dvs. en økning fra 2007. KEU (førundersøkelsen av 2005-årgangen): 36,5% mener IN er en pådriver i stor grad når det gjelder å koble bedriften til finansierings- og kompetansekilder og nettverk. Denne andelen har økt fra 34% i årgangen før. Tilsvarende spørsmål er ikke med i 2006- og 2007-årgangen, hvor det har vært en forenklet Kundeeffektundersøkelse.

Tabell 5 Fortsettelse

Arbeidsområde Mål	Effektindikatorer	Rapportering
5. C. Kunnskapsbygging og premissgiving		
<p>Mål: IN skal være en kompetent pådriver og bidragsyter regionalt og nasjonalt i utformingen av en helhetlig politikk som ser innovasjon, internasjonalisering og regional utvikling i sammenheng</p>	<p>Andel av fylkeskommunene, relevante departementer og næringslivsorganisasjoner som oppfatter INs kunnskapsleveranser som:</p> <ul style="list-style-type: none"> • objektive og "politisk uavhengige" • faglig troverdige og treffsikre • tilgjengelig gjennom felles arenabygging og læreprosesser for kunnskapsutveksling • riktig "timet" ift. politiske prosesser 	<p>Det ble i 2008 ikke gjennomført en kartlegging av hvordan departementene, fylkeskommunene og fylkesmennene oppfatter Innovasjon Norge som kunnskapsleverandør. Undersøkelser av dette i 2006 og 2007 gå mye verdifull informasjon som har gjort at det har vært sterkt fokus på dette arbeidet i 2008.</p> <p>Det vil i 2009 bli gjort en ny metodisk kartlegging av hvordan departementene, fylkeskommunene og fylkesmennene oppfatter Innovasjon Norge som kunnskapsleverandør.</p>

Vedlegg 4: Statistikk for finansieringsvirksomheten 2008

Innholdsfortegnelse

Tabell	Side
Totale tilsagn finansieringstjenester	2
Bransje	3
Geografi	6
Distriktpolitisk virkeområde	11
Innovasjon	12
Kompetanse	13
Bedriftsstørrelse	14
Kundetype	15
Kjennetegn	16
Finansieringsandeler - Distriktsrettet lån og tilskudd - fordelt etter distriktpolitisk virkeområde	17
Finansieringsandeler - Landsdekkende lån og tilskudd	18
Risikolånene - akkumulert tapsprosent etter årganger	19

Innledning til finansieringsstatistikken

På sidene 2 til 19 nedenfor presenteres statistikken over finansieringsvirksomheten i Innovasjon Norge i 2008.

Statistikken viser hvor mye lån, tilskudd og lånebeløp for beregning av rentestøtte som er innvilget til våre kunder. Midler knyttet til vår profileringsvirksomhet og støtte til delfinansiering av vår rådgivningsvirksomhet ved utekontorene er *ikke* med i denne statistikken. For fullstendig oversikt over virkemiddelrammer og forbruk i 2008, se kapittel 5.1.

På samme måte som i halvårsrapporten for 2008, har vi i årsrapporten gruppert statistikken med delsummer for:

- lavrisikolån
- risikolån, tilskudd og programmer
- andre virkemidler (bl.a. tunge rettighetsbaserte ordninger)

Grunnen til at vi har gruppert virkemidlene på denne måten er at det er knyttet andre forventninger og målsettinger til viktige forhold som geografisk fordeling, innovasjonsnivå og kvinneandeler for tilskuddsmidlene enn for lavrisikolån og rettighetsbaserte ordninger som for eksempel kompensasjonsmidler for økt arbeidsgiveravgift.

Grunnen til at lånebeløp for beregning av rentestøtte også er plassert under "Sum andre virkemidler", er at tilsagnstallene ellers ville blitt blåst unødige mye opp. Statistikken viser altså lånebeløpene som rentestøtten beregnes ut fra, ikke den faktiske rentestøtten som kommer kundene til gode.

Totale tilsagn finansieringstjenester

Budsjettpost	Virkemiddel	Netto innvilget
010-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	563 310 529
020-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	629 912 156
030-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	509 415 542
Sum lavrisikolån		1 702 638 227
050-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Risikolån	155 740 000
060-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	30 200 000
070-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	85 709 250
110-NHD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd program.	92 621 231
120-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	66 691 588
130-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	246 179 584
140-NHD 2421.53 Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd	9 173 238
141-NHD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd	3 499 180
141-NHD 2421.79 Maritim utvikling	Tilskudd	27 213 000
150-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikoån	312 744 362
160-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	615 336 067
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	150 191 003
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tiltak Finnmark	3 409 622
200-LMD 1150.50 VSP mat	Tilskudd	68 633 752
210-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd sentralt	16 191 159
230-LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	46 924 096
250-LMD 1149.50 Innlandet 2010	Tilskudd	5 326 750
270-LMD 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	33 862 036
280-LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	7 900 000
290-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	320 363 528
305-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd	26 099 450
306-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for frukt og grønt	Tilskudd	15 274 000
310-LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	13 037 307
320-LMD 1151.51 Konfl. forebyggende tilt. rein	Tilskudd	1 230 950
330-FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd	45 574 000
340-FKD 1050.76 Tilsk. strukt.tilt. kap.tilpasn.	Tilskudd	17 374 124
Sum risikolån, tilskudd og programmer		2 416 499 277
170-KRD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	200 849 022
240-LMD 1149.50 Administrasjon under LUF	Tilskudd	1 800 000
300-LMD 1150.50 BU-midler	Lånebeløp for rentestøtte	735 592 440
360-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Bulgaria	Tilskudd	53 246 020
370-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Romania	Tilskudd	18 160 987
Diverse tilskudd	Tilskudd	24 290 000
Sum andre virkemidler		1 033 938 469
Sum totalt		5 153 075 973

Bransje

Budsjettpost	Virkemiddel	01-02 Jordbruk/skogbruk		05 Fiske/oppdrett		10-14 Bergverk/ utvinning		15-37 Industri		40-41 Kraft og vann	
		Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel
010-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	51 367 082	9 %	23 450 000	4 %	8 980 000	2 %	159 948 113	28 %	27 767 000	5 %
020-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål			626 512 156	99 %						
030-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	483 172 542	95 %					7 120 000	1 %	1 100 000	0 %
Sum lavrisikolån		534 539 624	31 %	649 962 156	38 %	8 980 000	1 %	167 068 113	10 %	28 867 000	2 %
050-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Risikolån	3 500 000	2 %	980 000	1 %			64 910 000	42 %	750 000	0 %
060-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti			15 000 000	50 %			9 700 000	32 %		
070-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	750 000	1 %	7 542 000	9 %	595 000	1 %	7 787 750	9 %	533 100	1 %
110-NHD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd program.	129 000	0 %					7 582 870	8 %	75 000	0 %
120-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	1 500 000	2 %					6 783 000	10 %	1 500 000	2 %
130-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU			11 169 000	5 %	16 360 000	7 %	87 429 150	36 %	3 495 000	1 %
140-NHD 2421.53 Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd							3 967 500	43 %		
141-NHD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd										
141-NHD 2421.79 Maritim utvikling	Tilskudd			1 100 000	4 %			8 120 000	30 %		
150-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikoån	2 092 000	1 %	40 135 000	13 %	918 000	0 %	159 044 262	51 %	4 500 000	1 %
160-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	8 506 600	1 %	48 989 663	8 %	18 920 000	3 %	185 465 834	30 %	6 045 370	1 %
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	460 000	0 %	4 260 000	3 %	700 000	0 %	8 442 000	6 %	32 000	0 %
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tiltak Finnmark							679 622	20 %		
200-LMD 1150.50 VSP mat	Tilskudd	21 831 052	32 %					19 637 250	29 %		
210-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd sentralt	8 639 950	53 %	1 200 000	7 %			150 000	1 %		
230-LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	21 991 100	47 %			27 000	0 %	1 330 000	3 %	19 697 496	42 %
250-LMD 1149.50 Innlandet 2010	Tilskudd	1 000 000	19 %								
270-LMD 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	2 677 000	8 %					6 553 000	19 %		
280-LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	6 830 000	86 %					170 000	2 %		
290-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	265 204 100	83 %	1 447 500	0 %	317 000	0 %	13 292 000	4 %	634 000	0 %
305-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd	1 055 000	4 %								
306-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for frukt og grønt	Tilskudd	15 274 000	100 %								
310-LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	4 167 867	32 %					6 364 440	49 %		
320-LMD 1151.51 Konfl. forebyggende tilt. rein	Tilskudd	1 024 950	83 %								
330-FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd			8 906 500	20 %			23 735 000	52 %		
340-FKD 1050.76 Tilsk. strukt.tilt. kap.tilpasn.	Tilskudd			17 374 124	100 %						
Sum risikolån, tilskudd og programmer		366 632 619	15 %	158 103 787	7 %	37 837 000	2 %	621 143 678	26 %	37 261 966	2 %
170-KRD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd			10 183 000	5 %			25 876 206	13 %	2 552 000	1 %
240-LMD 1149.50 Administrasjon under LUF	Tilskudd	1 800 000	100 %								
300-LMD 1150.50 BU-midler	Lånebeløp for rentestøtte	682 112 240	93 %	492 000	0 %			12 205 200	2 %		
360-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Bulgaria	Tilskudd							184 353	0 %	97 800	0 %
370-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Romania	Tilskudd	387 125	2 %			203 750	1 %	999 353	6 %	607 990	3 %
Diverse tilskudd	Tilskudd			375 000	2 %			20 600 000	85 %		
Sum andre virkemidler		684 299 365	66 %	11 050 000	1 %	203 750	0 %	59 865 112	6 %	3 257 790	0 %
Sum totalt		1 585 471 608	31 %	819 115 943	16 %	47 020 750	1 %	848 076 903	16 %	69 386 756	1 %

Bransje

Budsjettpost	Virkemiddel	45 Bygg og anlegg		50-52 Varehandel		55 Hotell/restaurant		60-64 Transport		65-67 Finans. tjeneste	
		Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel
010-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	4 500 000	1 %	4 000 000	1 %	25 680 000	5 %	87 320 000	16 %		
020-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål							3 400 000	1 %		
030-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål					2 140 000	0 %	5 900 000	1 %		
Sum lavrisikolån		4 500 000	0 %	4 000 000	0 %	27 820 000	2 %	96 620 000	6 %	0	0 %
050-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Risikolån	3 000 000	2 %	9 400 000	6 %	5 000 000	3 %	15 150 000	10 %		
060-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti			3 500 000	12 %						
070-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	250 000	0 %	218 008	0 %	160 000	0 %	2 347 000	3 %	1 276 400	1 %
110-NHD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd program.	800 000	1 %	250 000	0 %	2 506 994	3 %	8 381 800	9 %	3 879 925	4 %
120-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	675 000	1 %								
130-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	770 000	0 %	11 430 000	5 %			1 869 000	1 %		
140-NHD 2421.53 Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd			998 300	11 %						
141-NHD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd									1 699 180	49 %
141-NHD 2421.79 Maritim utvikling	Tilskudd										
150-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikoån	3 000 000	1 %	3 700 000	1 %	19 965 000	6 %	5 016 600	2 %		
160-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	5 601 775	1 %	12 132 900	2 %	28 510 229	5 %	44 293 300	7 %	3 179 250	1 %
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	3 000 000	2 %	1 751 000	1 %	502 000	0 %	1 000 000	1 %	5 000 000	3 %
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tiltak Finnmark							2 450 000	72 %	175 000	5 %
200-LMD 1150.50 VSP mat	Tilskudd			3 122 000	5 %	2 279 000	3 %	35 000	0 %	24 000	0 %
210-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd sentralt									500 000	3 %
230-LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	424 000	1 %	350 000	1 %			400 000	1 %	2 200 000	5 %
250-LMD 1149.50 Innlandet 2010	Tilskudd							315 000	6 %		
270-LMD 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	2 700 000	8 %			500 000	1 %			7 687 500	23 %
280-LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån										
290-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	450 000	0 %	2 770 780	1 %	8 715 500	3 %	1 968 700	1 %	405 000	0 %
305-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd							7 473 450	29 %	200 000	1 %
306-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for frukt og grønt	Tilskudd										
310-LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd							105 000	1 %		
320-LMD 1151.51 Konfl. forebyggende tilt. rein	Tilskudd										
330-FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd			9 362 500	21 %					300 000	1 %
340-FKD 1050.76 Tilsk. strukt.tilt. kap.tilpasn.	Tilskudd										
Sum risikolån, tilskudd og programmer		20 670 775	1 %	58 985 488	2 %	68 138 723	3 %	90 804 850	4 %	26 526 255	1 %
170-KRD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	3 047 500	2 %	2 538 550	1 %	8 464 776	4 %	19 230 500	10 %	1 978 000	1 %
240-LMD 1149.50 Administrasjon under LUF	Tilskudd										
300-LMD 1150.50 BU-midler	Lånebeløp for rentestøtte	2 000 000	0 %			13 178 000	2 %	1 000 000	0 %		
360-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Bulgaria	Tilskudd	203 750	0 %								
370-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Romania	Tilskudd	399 350	2 %								
Diverse tilskudd	Tilskudd							50 000	0 %		
Sum andre virkemidler		5 650 600	1 %	2 538 550	0 %	21 642 776	2 %	20 280 500	2 %	1 978 000	0 %
Sum totalt		30 821 375	1 %	65 524 038	1 %	117 601 499	2 %	207 705 350	4 %	28 504 255	1 %

Bransje

Budsjettpost	Virkemiddel	70-74 Forr. tjeneste		75-99 Annet		Sum
		Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv
010-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	141 408 334	25 %	28 890 000	5 %	563 310 529
020-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål					629 912 156
030-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	3 050 000	1 %	6 933 000	1 %	509 415 542
Sum lavrisikolån		144 458 334	8 %	35 823 000	2 %	1 702 638 227
050-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Risikolån	50 050 000	32 %	3 000 000	2 %	155 740 000
060-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	2 000 000	7 %			30 200 000
070-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	27 743 933	32 %	36 506 059	43 %	85 709 250
110-NHD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd program.	27 062 543	29 %	41 953 099	45 %	92 621 231
120-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	45 964 388	69 %	10 269 200	15 %	66 691 588
130-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	86 856 400	35 %	26 801 034	11 %	246 179 584
140-NHD 2421.53 Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd	3 167 248	35 %	1 040 190	11 %	9 173 238
141-NHD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd	900 000	26 %	900 000	26 %	3 499 180
141-NHD 2421.79 Maritim utvikling	Tilskudd	17 013 000	63 %	980 000	4 %	27 213 000
150-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikoån	56 650 000	18 %	17 723 500	6 %	312 744 362
160-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	155 300 456	25 %	98 390 690	16 %	615 336 067
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	70 826 509	47 %	54 217 494	36 %	150 191 003
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tiltak Finnmark			105 000	3 %	3 409 622
200-LMD 1150.50 VSP mat	Tilskudd	14 404 000	21 %	7 301 450	11 %	68 633 752
210-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd sentralt	10 000	0 %	5 691 209	35 %	16 191 159
230-LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	100 000	0 %	404 500	1 %	46 924 096
250-LMD 1149.50 Innlandet 2010	Tilskudd	3 761 750	71 %	250 000	5 %	5 326 750
270-LMD 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	9 674 286	29 %	4 070 250	12 %	33 862 036
280-LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	900 000	11 %			7 900 000
290-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	6 716 973	2 %	18 441 975	6 %	320 363 528
305-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd			17 371 000	67 %	26 099 450
306-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for frukt og grønt	Tilskudd					15 274 000
310-LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd			2 400 000	18 %	13 037 307
320-LMD 1151.51 Konfl. forebyggende tilt. rein	Tilskudd	10 000	1 %	196 000	16 %	1 230 950
330-FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd	370 000	1 %	2 900 000	6 %	45 574 000
340-FKD 1050.76 Tilsk. strukt.tilt. kap.tilpasn.	Tilskudd					17 374 124
Sum risikolån, tilskudd og programmer		579 481 486	24 %	350 912 650	15 %	2 416 499 277
170-KRD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	51 222 737	26 %	75 755 753	38 %	200 849 022
240-LMD 1149.50 Administrasjon under LUF	Tilskudd					1 800 000
300-LMD 1150.50 BU-midler	Lånebeløp for rentestøtte	15 710 000	2 %	8 895 000	1 %	735 592 440
360-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Bulgaria	Tilskudd	387 125	1 %	52 372 992	98 %	53 246 020
370-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Romania	Tilskudd	1 261 302	7 %	14 302 117	79 %	18 160 987
Diverse tilskudd	Tilskudd	2 735 000	11 %	530 000	2 %	24 290 000
Sum andre virkemidler		71 316 164	7 %	151 855 862	15 %	1 033 938 469
Sum totalt		795 255 984	15 %	538 591 512	10 %	5 153 075 973

Geografi

Budsjettpost	Virkemiddel	Østfold		Akershus		Oslo		Hedmark		Oppland	
		Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel
010-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	5 000 000	1%	10 000 000	2%	3 600 000	1%	81 762 000	15%	5 000 000	1%
020-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål										
030-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	25 950 000	5%	8 075 000	2%			121 965 000	24%	18 040 000	4%
Sum lavrisikolån		30 950 000	2 %	18 075 000	1 %	3 600 000	0 %	203 727 000	12 %	23 040 000	1 %
050-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Risikolån			11 750 000	8%	24 400 000	16%	3 000 000	2%		
060-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti										
070-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	4 467 768	5%	3 936 000	5%	12 813 750	15%	1 752 000	2%	2 090 000	2%
110-NHD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd program.	1 552 536	2%	575 000	1%	19 935 653	22%			633 000	1%
120-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	5 000 000	7%	5 215 000	8%	20 825 000	31%	1 164 550	2%	700 000	1%
130-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	9 148 150	4%	7 915 200	3%	55 547 000	23%	3 186 234	1%	13 858 000	6%
140-NHD 2421.53 Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd	2 112 000	23%	2 975 148	32%			420 000	5%		
141-NHD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd										
141-NHD 2421.79 Maritim utvikling	Tilskudd			1 860 000	7%	400 000	1%				
150-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikoån	4 000 000	1%					56 380 000	18%	21 625 000	7%
160-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	5 543 333	1%	4 530 000	1%	4 898 000	1%	33 667 401	5%	27 077 286	4%
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd			1 350 000	1%	7 316 921	5%	1 593 750	1%	2 623 000	2%
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tiltak Finnmark										
200-LMD 1150.50 VSP mat	Tilskudd	1 076 000	2%	5 772 000	8%	3 018 000	4%	346 700	1%	1 335 000	2%
210-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd sentralt			880 000	5%	1 750 000	11%	310 000	2%	600 000	4%
230-LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	4 420 500	9%	5 054 346	11%	1 250 000	3%	4 233 600	9%	5 147 650	11%
250-LMD 1149.50 Innlandet 2010	Tilskudd							3 406 750	64%	1 920 000	36%
270-LMD 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	1 339 000	4%	1 666 000	5%	3 793 000	11%	1 846 000	5%	1 540 000	5%
280-LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån			300 000	4%						
290-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	12 894 000	4%	9 226 000	3%	570 000	0%	25 876 450	8%	17 596 150	5%
305-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd	400 000	2%					50 000	0%		
306-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for frukt og grønt	Tilskudd										
310-LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd									200 000	2%
320-LMD 1151.51 Konfl. forebyggende tilt. rein	Tilskudd										
330-FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd			2 000 000	4%	1 250 000	3%	2 200 000	5%		
340-FKD 1050.76 Tilsk. strukt.tilt. kap.tilpasn.	Tilskudd										
Sum risikolån, tilskudd og programmer		51 953 287	2 %	65 004 694	3 %	157 767 324	7 %	139 433 435	6 %	96 945 086	4 %
170-KRD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd					20 000	0%	7 637 146	4%	1 998 000	1%
240-LMD 1149.50 Administrasjon under LUF	Tilskudd										
300-LMD 1150.50 BU-midler	Lånebeløp for rentestøtte	30 400 000	4%	23 735 000	3%			57 981 000	8%	32 512 000	4%
360-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Bulgaria	Tilskudd					4 848 109	9%				
370-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Romania	Tilskudd			203 750	1%	872 221	5%	88 721	0%		
Diverse tilskudd	Tilskudd	2 000 000	8%			200 000	1%	500 000	2%		
Sum andre virkemidler		32 400 000	3 %	23 938 750	2 %	5 940 330	1 %	66 206 867	6 %	34 510 000	3 %
Sum totalt		115 303 287	2 %	107 018 444	2 %	167 307 654	3 %	409 367 302	8 %	154 495 086	3 %

Geografi

Budsjettpost	Virkemiddel	Buskerud		Vestfold		Telemark		Aust-Agder		Vest-Agder	
		Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel
010-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	500 000	0%			11 650 000	2%	15 000 000	3%	34 000 000	6%
020-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål									19 000 000	3%
030-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	16 920 000	3%	23 230 000	5%	15 340 000	3%	25 055 000	5%	21 490 000	4%
Sum lavrisikolån		17 420 000	1 %	23 230 000	1 %	26 990 000	2 %	40 055 000	2 %	74 490 000	4 %
050-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Risikolån	2 400 000	2%	11 850 000	8%	37 500 000	24%			13 710 000	9%
060-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti										
070-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	3 355 000	4%	3 549 000	4%	3 228 738	4%	1 032 150	1%	3 526 000	4%
110-NHD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd program.	1 550 000	2%			2 375 000	3%	345 000	0%	2 436 000	3%
120-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	425 000	1%	5 610 000	8%			4 980 000	7%	4 598 000	7%
130-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	7 760 000	3%	3 585 000	1%	6 504 000	3%	4 512 000	2%	10 220 000	4%
140-NHD 2421.53 Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd	950 000	10%			800 000	9%			440 190	5%
141-NHD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd										
141-NHD 2421.79 Maritim utvikling	Tilskudd	1 400 000	5%	3 100 000	11%					400 000	1%
150-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikoån	500 000	0%			32 600 000	10%				
160-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	13 816 334	2%	2 692 000	0%	16 365 000	3%	11 707 850	2%	8 760 450	1%
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	1 083 750	1%			725 000	0%	1 420 000	1%	1 300 000	1%
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tiltak Finnmark										
200-LMD 1150.50 VSP mat	Tilskudd	4 426 000	6%	12 888 000	19%	2 992 500	4%	2 733 000	4%		
210-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd sentralt					1 000 000	6%			115 209	1%
230-LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	2 839 000	6%	1 128 000	2%	3 355 000	7%	1 908 000	4%	960 000	2%
250-LMD 1149.50 Innlandet 2010	Tilskudd										
270-LMD 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	462 000	1%	700 000	2%	350 000	1%	1 240 000	4%	650 000	2%
280-LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån					1 400 000	18%			1 000 000	13%
290-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	14 726 641	5%	11 763 000	4%	12 509 500	4%	7 146 000	2%	8 839 000	3%
305-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd					795 000	3%				
306-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for frukt og grønt	Tilskudd					13 000 000	85%				
310-LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd										
320-LMD 1151.51 Konfl. forebyggende tilt. rein	Tilskudd										
330-FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd							450 000	1%		
340-FKD 1050.76 Tilsk. strukt.tilt. kap.tilpasn.	Tilskudd									792 000	5%
Sum risikolån, tilskudd og programmer		55 693 725	2 %	56 865 000	2 %	135 499 738	6 %	37 474 000	2 %	57 746 849	2 %
170-KRD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	2 524 920	1%			1 558 000	1%				
240-LMD 1149.50 Administrasjon under LUF	Tilskudd										
300-LMD 1150.50 BU-midler	Lånebeløp for rentestøtte	38 515 000	5%	27 500 000	4%	27 060 000	4%	18 700 000	3%	21 500 000	3%
360-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Bulgaria	Tilskudd										
370-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Romania	Tilskudd	203 750	1%	203 750	1%	203 750	1%				
Diverse tilskudd	Tilskudd	195 000	1%	295 000	1%						
Sum andre virkemidler		41 438 670	4 %	27 998 750	3 %	28 821 750	3 %	18 700 000	2 %	21 500 000	2 %
Sum totalt		114 552 395	2 %	108 093 750	2 %	191 311 488	4 %	96 229 000	2 %	153 736 849	3 %

Geografi

Budsjettpost	Virkemiddel	Rogaland		Hordaland		Sogn og Fjordane		Møre og Romsdal		Sør-Trøndelag	
		Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel
010-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	23 580 000	4%	39 100 000	7%	1 500 000	0%	105 312 667	19%	26 980 000	5%
020-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	15 725 000	2%	94 804 648	15%	49 315 000	8%	97 719 508	16%	7 900 000	1%
030-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	9 130 000	2%	29 551 617	6%	5 125 000	1%	35 953 000	7%	31 840 400	6%
Sum lavrisikolån		48 435 000	3 %	163 456 265	10 %	55 940 000	3 %	238 985 175	14 %	66 720 400	4 %
050-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Risikolån	9 580 000	6%	10 100 000	6%			17 450 000	11%	8 000 000	5%
060-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti			1 000 000	3%	700 000	2%	24 500 000	81%		
070-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	7 014 500	8%	17 925 540	21%	125 000	0%	3 101 758	4%	4 412 625	5%
110-NHD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd program.	6 914 000	7%	3 223 420	3%	1 465 000	2%	2 332 300	3%	2 767 960	3%
120-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	3 550 000	5%	442 838	1%			4 592 000	7%	5 468 000	8%
130-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	36 305 000	15%	25 745 000	10%	4 690 000	2%	6 110 000	2%	33 045 000	13%
140-NHD 2421.53 Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd									875 900	10%
141-NHD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd										
141-NHD 2421.79 Maritim utvikling	Tilskudd	590 000	2%	1 135 000	4%			14 125 000	52%		
150-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikoån	1 250 000	0%	11 917 000	4%	18 890 000	6%	63 790 000	20%	8 035 000	3%
160-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	14 371 449	2%	41 260 298	7%	47 357 625	8%	51 926 085	8%	23 502 623	4%
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	15 084 000	10%	17 321 500	12%	2 910 000	2%	4 563 930	3%	6 442 710	4%
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tiltak Finnmark										
200-LMD 1150.50 VSP mat	Tilskudd	7 263 000	11%	1 330 000	2%	1 415 000	2%	3 873 250	6%	4 700 000	7%
210-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd sentralt					150 000	1%			692 400	4%
230-LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	5 115 000	11%	125 000	0%	956 000	2%	398 000	1%	1 882 000	4%
250-LMD 1149.50 Innlandet 2010	Tilskudd										
270-LMD 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	2 965 000	9%	780 000	2%	585 000	2%	360 000	1%	2 007 250	6%
280-LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	400 000	5%					3 080 000	39%		
290-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	24 821 500	8%	19 087 930	6%	25 312 472	8%	22 861 560	7%	24 304 230	8%
305-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd										
306-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for frukt og grønt	Tilskudd										
310-LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd									2 342 000	18%
320-LMD 1151.51 Konfl. forebyggende tilt. rein	Tilskudd									42 400	3%
330-FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd	1 000 000	2%	2 300 000	5%	2 165 000	5%	5 952 500	13%	510 000	1%
340-FKD 1050.76 Tilsk. strukt.tilt. kap.tilpasn.	Tilskudd			3 252 000	19%	1 055 000	6%	1 404 000	8%		
Sum risikolån, tilskudd og programmer		136 223 449	6 %	156 945 526	6 %	107 776 097	4 %	230 420 383	10 %	129 030 098	5 %
170-KRD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd			1 118 000	1%	12 022 000	6%	2 230 216	1%	580 000	0%
240-LMD 1149.50 Administrasjon under LUF	Tilskudd										
300-LMD 1150.50 BU-midler	Lånebeløp for rentestøtte	49 992 000	7%	42 640 000	6%	60 162 622	8%	57 525 200	8%	59 403 000	8%
360-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Bulgaria	Tilskudd										
370-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Romania	Tilskudd			611 250	3%					521 600	3%
Diverse tilskudd	Tilskudd									125 000	1%
Sum andre virkemidler		49 992 000	5 %	44 369 250	4 %	72 184 622	7 %	59 755 416	6 %	60 629 600	6 %
Sum totalt		234 650 449	5 %	364 771 041	7 %	235 900 719	5 %	529 160 974	10 %	256 380 098	5 %

Geografi

Budsjettpost	Virkemiddel	Nord-Trøndelag		Nordland		Troms		Finnmark		Svalbard	
		Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel
010-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	74 267 082	13%	49 121 698	9%	52 487 082	9%	24 450 000	4%		
020-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	2 000 000	0%	91 422 500	15%	147 085 000	23%	104 940 500	17%		
030-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	34 949 025	7%	4 966 300	1%	56 492 000	11%	25 343 200	5%		
Sum lavrisikolån		111 216 107	7 %	145 510 498	9 %	256 064 082	15 %	154 733 700	9 %	0	0 %
050-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Risikolån					6 000 000	4%				
060-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti					3 500 000	12%	500 000	2%		
070-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	495 000	1%	1 077 000	1%	1 286 000	2%	200 000	0%		
110-NHD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd program.	1 248 000	1%	595 000	1%	640 630	1%				
120-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	1 300 000	2%	1 408 000	2%	913 200	1%				
130-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	10 400 000	4%	3 180 000	1%	2 600 000	1%	800 000	0%		
140-NHD 2421.53 Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd										
141-NHD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd	799 180	23%	900 000	26%	900 000	26%				
141-NHD 2421.79 Maritim utvikling	Tilskudd			225 000	1%						
150-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikoån	8 570 000	3%	13 800 000	4%	25 771 000	8%	45 616 362	15%		
160-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	62 894 893	10%	109 423 008	18%	61 120 443	10%	49 389 205	8%	769 000	0%
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	2 920 500	2%	12 724 648	8%	5 950 020	4%	5 322 920	4%	226 000	0%
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tiltak Finnmark							3 409 622	100%		
200-LMD 1150.50 VSP mat	Tilskudd	4 317 700	6%	2 760 852	4%	1 501 250	2%	398 000	1%		
210-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd sentralt	750 000	5%	34 000	0%	257 750	2%	496 800	3%		
230-LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	2 368 500	5%	30 000	0%	286 000	1%	2 807 500	6%		
250-LMD 1149.50 Innlandet 2010	Tilskudd										
270-LMD 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	771 286	2%			1 710 000	5%				
280-LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån							1 720 000	22%		
290-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	30 929 500	10%	24 524 853	8%	15 298 242	5%	12 076 500	4%		
305-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd			410 000	2%						
306-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for frukt og grønt	Tilskudd	2 274 000	15%								
310-LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	900 000	7%	2 050 700	16%	213 500	2%	4 013 400	31%		
320-LMD 1151.51 Konfl. forebyggende tilt. rein	Tilskudd			34 000	3%	257 750	21%	896 800	73%		
330-FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd	600 000	1%	2 712 500	6%	1 954 000	4%	2 720 000	6%		
340-FKD 1050.76 Tilsk. strukt.tilt. kap.tilpasn.	Tilskudd			5 857 077	34%	1 065 799	6%	2 448 248	14%		
Sum risikolån, tilskudd og programmer		131 538 559	5 %	181 746 638	8 %	131 225 584	5 %	132 815 357	5 %	995 000	0 %
170-KRD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	8 000 000	4%	43 466 828	22%	118 883 912	59%				
240-LMD 1149.50 Administrasjon under LUF	Tilskudd										
300-LMD 1150.50 BU-midler	Lånebeløp for rentestøtte	73 438 000	10%	54 619 366	7%	48 435 852	7%	11 473 400	2%		
360-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Bulgaria	Tilskudd	97 800	0%			122 250	0%				
370-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Romania	Tilskudd	203 750	1%	203 750	1%	156 480	1%				
Diverse tilskudd	Tilskudd			20 600 000	85%			375 000	2%		
Sum andre virkemidler		81 739 550	8 %	118 889 944	11 %	167 598 494	16 %	11 848 400	1 %	0	0 %
Sum totalt		324 494 216	6 %	446 147 080	9 %	554 888 160	11 %	299 397 457	6 %	995 000	0 %

Geografi

Budsjettpost	Virkemiddel	Utlandet/annet		Sum
		Netto innv	Andel	Netto innv
010-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære			563 310 529
020-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål			629 912 156
030-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål			509 415 542
Sum lavrisikolån		0	0 %	1 702 638 227
050-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Risikolån			155 740 000
060-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti			30 200 000
070-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	10 321 421	12%	85 709 250
110-NHD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd program.	44 032 732	48%	92 621 231
120-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	500 000	1%	66 691 588
130-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	1 069 000	0%	246 179 584
140-NHD 2421.53 Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd	600 000	7%	9 173 238
141-NHD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd	900 000	26%	3 499 180
141-NHD 2421.79 Maritim utvikling	Tilskudd	3 978 000	15%	27 213 000
150-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikoån			312 744 362
160-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	24 263 784	4%	615 336 067
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	59 312 354	39%	150 191 003
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tiltak Finnmark			3 409 622
200-LMD 1150.50 VSP mat	Tilskudd	6 487 500	9%	68 633 752
210-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd sentralt	9 155 000	57%	16 191 159
230-LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	2 660 000	6%	46 924 096
250-LMD 1149.50 Innlandet 2010	Tilskudd			5 326 750
270-LMD 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	11 097 500	33%	33 862 036
280-LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån			7 900 000
290-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis			320 363 528
305-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd	24 444 450	94%	26 099 450
306-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for frukt og grønt	Tilskudd			15 274 000
310-LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	3 317 707	25%	13 037 307
320-LMD 1151.51 Konfl. forebyggende tilt. rein	Tilskudd			1 230 950
330-FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd	19 760 000	43%	45 574 000
340-FKD 1050.76 Tilsk. strukt.tilt. kap.tilpasn.	Tilskudd	1 500 000	9%	17 374 124
Sum risikolån, tilskudd og programmer		223 399 448	9 %	2 416 499 277
170-KRD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	810 000	0%	200 849 022
240-LMD 1149.50 Administrasjon under LUF	Tilskudd	1 800 000	100%	1 800 000
300-LMD 1150.50 BU-midler	Lånebeløp for rentestøtte			735 592 440
360-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Bulgaria	Tilskudd	48 177 861	90%	53 246 020
370-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Romania	Tilskudd	14 688 215	81%	18 160 987
Diverse tilskudd	Tilskudd			24 290 000
Sum andre virkemidler		65 476 076	6 %	1 033 938 469
Sum totalt		288 875 524	6 %	5 153 075 973

Distriktpolitisk virkeområde

Budsjettpost	Virkemiddel	Virkeområde I		Virkeområde II		Virkeområde III		Virkeområde IV		Kommune- og fylkesovergripende		Sum
		Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv
010-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	102 517 000	18 %	9 831 082	2 %	305 234 749	54 %	145 727 698	26 %			563 310 529
020-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	95 482 606	15 %	26 002 143	4 %	163 474 407	26 %	344 953 000	55 %			629 912 156
030-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	174 009 000	34 %	31 387 400	6 %	121 522 500	24 %	182 496 642	36 %			509 415 542
Sum lavrisikolån		372 008 606	22 %	67 220 625	4 %	590 231 656	35 %	673 177 340	40 %	0	0 %	1 702 638 227
050-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Risikolån	141 990 000	91 %	1 750 000	1 %	12 000 000	8 %					155 740 000
060-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	4 500 000	15 %		0 %	25 200 000	83 %	500 000	2 %			30 200 000
070-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	49 659 548	58 %	7 365 000	9 %	6 193 000	7 %	1 370 000	2 %	21 121 702	25 %	85 709 250
110-NHD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd program.	32 931 109	36 %	1 600 000	2 %	4 265 500	5 %	4 237 800	5 %	49 586 822	54 %	92 621 231
120-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	61 643 488	92 %	400 000	1 %	3 415 100	5 %	733 000	1 %	500 000	1 %	66 691 588
130-NHD 2421.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	IFU	197 971 584	80 %	12 010 000	5 %	26 649 000	11 %	8 480 000	3 %	1 069 000	0 %	246 179 584
140-NHD 2421.53 Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd	7 773 238	85 %					800 000	9 %	600 000	7 %	9 173 238
141-NHD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd					1 800 000	51 %	799 180	23 %	900 000	26 %	3 499 180
141-NHD 2421.79 Maritim utvikling	Tilskudd	18 560 000	68 %	3 290 000	12 %	1 100 000	4 %	225 000	1 %	4 038 000	15 %	27 213 000
150-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikoån	2 500 000	1 %			177 826 000	57 %	132 418 362	42 %			312 744 362
160-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	74 372 943	12 %	4 233 750	1 %	222 079 843	36 %	253 254 199	41 %	61 395 332	10 %	615 336 067
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	33 761 601	22 %			14 080 168	9 %	9 311 920	6 %	93 037 314	62 %	150 191 003
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tiltak Finnmark							3 409 622	100 %			3 409 622
200-LMD 1150.50 VSP mat	Tilskudd	32 420 000	47 %	83 000	0 %	18 586 900	27 %	6 787 352	10 %	10 756 500	16 %	68 633 752
210-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd sentralt	3 595 209	22 %			150 000	1 %	1 930 950	12 %	10 515 000	65 %	16 191 159
230-LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	22 945 446	49 %	853 000	2 %	12 459 150	27 %	7 906 500	17 %	2 760 000	6 %	46 924 096
250-LMD 1149.50 Innlandet 2010	Tilskudd	1 761 750	33 %			1 615 000	30 %	1 200 000	23 %	750 000	14 %	5 326 750
270-LMD 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	16 967 250	50 %	700 000	2 %	1 958 286	6 %	2 890 000	9 %	11 346 500	34 %	33 862 036
280-LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	2 100 000	27 %	180 000	2 %	1 600 000	20 %	4 020 000	51 %			7 900 000
290-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	91 485 531	29 %	13 366 500	4 %	102 055 602	32 %	108 224 395	34 %	5 231 500	2 %	320 363 528
305-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd					995 000	4 %	200 000	1 %	24 904 450	95 %	26 099 450
306-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for frukt og grønt	Tilskudd					13 000 000	85 %	2 274 000	15 %			15 274 000
310-LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd					200 000	2 %	9 414 600	72 %	3 422 707	26 %	13 037 307
320-LMD 1151.51 Konfl. forebyggende tilt. rein	Tilskudd							1 230 950	100 %			1 230 950
330-FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd	11 952 500	26 %			7 977 500	18 %	3 494 000	8 %	22 150 000	49 %	45 574 000
340-FKD 1050.76 Tilsk. strukt.tilt. kap.tilpasn.	Tilskudd	1 232 000	7 %	490 000	3 %	5 363 234	31 %	8 788 890	51 %	1 500 000	9 %	17 374 124
Sum risikolån, tilskudd og programmer		810 123 197	34 %	46 321 250	2 %	660 569 283	27 %	573 900 720	24 %	325 584 827	13 %	2 416 499 277
170-KRD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	313 000	0 %	1 962 490	1 %	108 492 111	54 %	31 405 566	16 %	58 675 855	29 %	200 849 022
240-LMD 1149.50 Administrasjon under LUF	Tilskudd							1 800 000	100 %			1 800 000
300-LMD 1150.50 BU-midler	Lånebeløp for rentestøtte	216 964 000	29 %	33 880 000	5 %	249 575 322	34 %	235 173 118	32 %			735 592 440
360-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Bulgaria	Tilskudd	4 848 109	9 %			220 050	0 %			48 177 861	90 %	53 246 020
370-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Romania	Tilskudd	2 820 071	16 %			360 230	2 %	292 471	2 %	14 688 215	81 %	18 160 987
Diverse tilskudd	Tilskudd	2 785 000	11 %					20 975 000	86 %	530 000	2 %	24 290 000
Sum andre virkemidler		227 730 180	22 %	35 842 490	3 %	358 647 713	35 %	287 846 155	28 %	123 871 931	12 %	1 033 938 469
Sum totalt		1 409 861 983	27 %	149 384 365	3 %	1 609 448 652	31 %	1 534 924 215	30 %	449 456 758	9 %	5 153 075 973

Innovasjon

Budsjettpost	Virkemiddel	Innovasjon I (formål 16-21)		Innovasjon II (formål 16-18 og 21)		Utv. Næringsmiljø/nettv (formål 13)		Annet		Sum
		Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv
010-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	183 269 333	33 %	107 280 000	19 %	11 640 000	2 %	368 401 196	65 %	563 310 529
020-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	60 436 008	10 %	34 661 500	6 %			569 476 148	90 %	629 912 156
030-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	133 655 000	26 %	1 600 000	0 %			375 760 542	74 %	509 415 542
Sum lavrisikolån		377 360 341	22 %	143 541 500	8 %	11 640 000	1 %	1 313 637 886	77 %	1 702 638 227
050-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Risikolån	86 910 000	56 %	85 910 000	55 %	7 500 000	5 %	61 330 000	39 %	155 740 000
060-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	4 200 000	14 %	3 500 000	12 %			26 000 000	86 %	30 200 000
070-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	32 875 633	38 %	30 367 625	35 %	20 437 588	24 %	32 396 029	38 %	85 709 250
110-NHD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd program.	38 306 629	41 %	34 952 629	38 %	23 090 925	25 %	31 223 677	34 %	92 621 231
120-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	55 451 588	83 %	55 451 588	83 %	3 900 000	6 %	7 340 000	11 %	66 691 588
130-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	219 984 350	89 %	219 559 350	89 %	400 000	0 %	25 795 234	10 %	246 179 584
140-NHD 2421.53 Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd	6 972 200	76 %	6 972 200	76 %			2 201 038	24 %	9 173 238
141-NHD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd							3 499 180	100 %	3 499 180
141-NHD 2421.79 Maritim utvikling	Tilskudd	16 120 000	59 %	16 120 000	59 %	9 313 000	34 %	1 780 000	7 %	27 213 000
150-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikoån	176 307 000	56 %	106 887 000	34 %	1 900 000	1 %	134 537 362	43 %	312 744 362
160-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	439 245 586	71 %	314 765 494	51 %	37 283 727	6 %	138 806 754	23 %	615 336 067
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	53 535 314	36 %	51 597 314	34 %	49 336 000	33 %	47 319 689	32 %	150 191 003
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tiltak Finnmark	2 530 000	74 %	2 075 000	61 %	760 000	22 %	119 622	4 %	3 409 622
200-LMD 1150.50 VSP mat	Tilskudd	31 438 102	46 %	19 637 352	29 %	12 526 500	18 %	24 669 150	36 %	68 633 752
210-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd sentralt	5 521 750	34 %	5 521 750	34 %	4 675 000	29 %	5 994 409	37 %	16 191 159
230-LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	15 838 250	34 %	6 121 000	13 %	214 500	0 %	30 871 346	66 %	46 924 096
250-LMD 1149.50 Innlandet 2010	Tilskudd					5 076 750	95 %	250 000	5 %	5 326 750
270-LMD 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	13 077 250	39 %	10 048 250	30 %	1 450 000	4 %	19 334 786	57 %	33 862 036
280-LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	1 800 000	23 %					6 100 000	77 %	7 900 000
290-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	124 804 018	39 %	15 165 758	5 %	4 149 880	1 %	191 409 630	60 %	320 363 528
305-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd	1 968 750	8 %	1 968 750	8 %	23 380 700	90 %	750 000	3 %	26 099 450
306-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for frukt og grønt	Tilskudd							15 274 000	100 %	15 274 000
310-LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	6 105 100	47 %	1 014 000	8 %	427 867	3 %	6 504 340	50 %	13 037 307
320-LMD 1151.51 Konfl. forebyggende tilt. rein	Tilskudd	51 750	4 %	51 750	4 %			1 179 200	96 %	1 230 950
330-FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd	21 297 500	47 %	19 197 500	42 %	17 842 500	39 %	6 434 000	14 %	45 574 000
340-FKD 1050.76 Tilsk. strukt.tilt. kap.tilpasn.	Tilskudd							17 374 124	100 %	17 374 124
Sum risikolån, tilskudd og programmer		1 354 340 770	56 %	1 006 884 310	42 %	223 664 937	9 %	838 493 570	35 %	2 416 499 277
170-KRD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	82 449 214	41 %	52 319 844	26 %	7 271 980	4 %	111 127 828	55 %	200 849 022
240-LMD 1149.50 Administrasjon under LUF	Tilskudd							1 800 000	100 %	1 800 000
300-LMD 1150.50 BU-midler	Lånebeløp for rentestøtte	277 248 018	38 %	25 309 000	3 %			458 344 422	62 %	735 592 440
360-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Bulgaria	Tilskudd	40 851 875	77 %	40 851 875	77 %			12 394 145	23 %	53 246 020
370-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Romania	Tilskudd	424 615	2 %	424 615	2 %			17 736 372	98 %	18 160 987
Diverse tilskudd	Tilskudd	20 890 000	86 %	20 690 000	85 %	2 000 000	8 %	1 400 000	6 %	24 290 000
Sum andre virkemidler		421 863 722	41 %	139 595 334	14 %	9 271 980	1 %	602 802 767	58 %	1 033 938 469
Sum totalt		2 153 564 833	42 %	1 290 021 144	25 %	244 576 917	5 %	2 754 934 223	53 %	5 153 075 973

Definisjon av formålene er gitt i kapittel 9, vedlegg 1, pkt. 1

Kompetanse

Budsjettpost	Virkemiddel	Kompetanse		Totalt innvilget
		Netto innv	Andel	Netto innv
010-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	12 700 000	2%	563 310 529
020-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål			629 912 156
030-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål			509 415 542
Sum lavrisikolån		12 700 000	1 %	1 702 638 227
050-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Risikolån	67 210 000	43%	155 740 000
060-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	700 000	2%	30 200 000
070-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	55 603 716	65%	85 709 250
110-NHD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd program.	50 823 344	55%	92 621 231
120-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	58 378 750	88%	66 691 588
130-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	212 918 600	86%	246 179 584
140-NHD 2421.53 Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd	8 573 238	93%	9 173 238
141-NHD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd	3 499 180	100%	3 499 180
141-NHD 2421.79 Maritim utvikling	Tilskudd	21 990 000	81%	27 213 000
150-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikoån	29 950 000	10%	312 744 362
160-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	284 721 129	46%	615 336 067
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	70 286 259	47%	150 191 003
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tiltak Finnmark	1 019 622	30%	3 409 622
200-LMD 1150.50 VSP mat	Tilskudd	52 481 650	76%	68 633 752
210-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd sentralt	8 415 000	52%	16 191 159
230-LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	2 466 000	5%	46 924 096
250-LMD 1149.50 Innlandet 2010	Tilskudd			5 326 750
270-LMD 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	18 695 250	55%	33 862 036
280-LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån			7 900 000
290-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	21 164 531	7%	320 363 528
305-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd	8 053 700	31%	26 099 450
306-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for frukt og grønt	Tilskudd			15 274 000
310-LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	808 540	6%	13 037 307
320-LMD 1151.51 Konfl. forebyggende tilt. rein	Tilskudd			1 230 950
330-FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd	25 815 000	57%	45 574 000
340-FKD 1050.76 Tilsk. strukt.tilt. kap.tilpasn.	Tilskudd			17 374 124
Sum risikolån, tilskudd og programmer		1 003 573 509	42 %	2 416 499 277
170-KRD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	135 023 645	67%	200 849 022
240-LMD 1149.50 Administrasjon under LUF	Tilskudd			1 800 000
300-LMD 1150.50 BU-midler	Lånebeløp for rentestøtte			735 592 440
360-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Bulgaria	Tilskudd	44 661 185	84%	53 246 020
370-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Romania	Tilskudd			18 160 987
Diverse tilskudd	Tilskudd	1 115 000	5%	24 290 000
Sum andre virkemidler		180 799 830	17 %	1 033 938 469
Sum totalt		1 197 073 339	23%	5 153 075 973

Omfatter investeringsartene Produktutvikling, Produksjonsprosessutvikling, Markedsutvikling, Forretnings- og organisasjonsutvikling og Kompetanseutvikling og -forvaltning

Bedriftsstørrelse

Budsjettpost	Virkemiddel	0-19 ansatte		20-50 ansatte		51-100 ansatte		101-250 ansatte		>250 ansatte		Sum
		Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv
010-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	405 229 498	72%	107 459 333	19%	34 621 698	6%	16 000 000	3%			563 310 529
020-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	609 912 156	97%			20 000 000	3%					629 912 156
030-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	508 315 542	100%	1 100 000	0%							509 415 542
Sum lavrisikolån		1 523 457 196	89 %	108 559 333	6 %	54 621 698	3 %	16 000 000	1 %	0	0 %	1 702 638 227
050-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Risikolån	111 090 000	71%	37 400 000	24%	7 250 000	5%					155 740 000
060-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	19 700 000	65%	7 000 000	23%	3 500 000	12%					30 200 000
070-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	74 422 700	87%	3 060 000	4%	1 960 000	2%	1 997 000	2%	4 269 550	5%	85 709 250
110-NHD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd program.	67 084 731	72%	4 857 000	5%	3 650 000	4%	3 130 000	3%	13 899 500	15%	92 621 231
120-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	49 260 938	74%	13 222 650	20%	1 610 000	2%			2 598 000	4%	66 691 588
130-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	215 684 184	88%	20 758 000	8%	9 233 400	4%	504 000	0%			246 179 584
140-NHD 2421.53 Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd	6 311 700	69%	921 348	10%	1 940 190	21%					9 173 238
141-NHD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd	3 499 180	100%									3 499 180
141-NHD 2421.79 Maritim utvikling	Tilskudd	17 423 000	64%	7 485 000	28%	180 000	1%	700 000	3%	1 425 000	5%	27 213 000
150-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikoån	232 809 362	74%	65 200 000	21%	13 850 000	4%	500 000	0%	385 000	0%	312 744 362
160-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	519 136 444	84%	49 403 477	8%	29 018 463	5%	9 129 000	1%	8 648 683	1%	615 336 067
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	141 500 003	94%	1 528 500	1%	417 500	0%	275 000	0%	6 470 000	4%	150 191 003
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tiltak Finnmark	3 409 622	100%									3 409 622
200-LMD 1150.50 VSP mat	Tilskudd	56 274 752	82%	2 383 000	3%	1 681 000	2%	6 805 000	10%	1 490 000	2%	68 633 752
210-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd sentralt	9 790 159	60%	4 505 000	28%	196 000	1%	1 250 000	8%	450 000	3%	16 191 159
230-LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	45 344 096	97%	1 580 000	3%							46 924 096
250-LMD 1149.50 Innlandet 2010	Tilskudd	5 076 750	95%					250 000	5%			5 326 750
270-LMD 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	21 907 286	65%	5 057 000	15%	1 216 250	4%	100 000	0%	5 581 500	16%	33 862 036
280-LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	7 900 000	100%									7 900 000
290-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	317 235 648	99%	1 782 000	1%	438 380	0%	412 500	0%	495 000	0%	320 363 528
305-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd	6 789 000	26%	1 593 750	6%	2 966 700	11%			14 750 000	57%	26 099 450
306-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for frukt og grønt	Tilskudd	15 274 000	100%									15 274 000
310-LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	13 037 307	100%									13 037 307
320-LMD 1151.51 Konfl. forebyggende tilt. rein	Tilskudd	624 950	51%	10 000	1%	196 000	16%			400 000	32%	1 230 950
330-FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd	20 014 000	44%	6 090 000	13%	300 000	1%	2 220 000	5%	16 950 000	37%	45 574 000
340-FKD 1050.76 Tilsk. strukt.tilt. kap.tilpasn.	Tilskudd	17 374 124	100%									17 374 124
Sum risikolån, tilskudd og programmer		1 997 973 936	83 %	233 836 725	10 %	79 603 883	3 %	27 272 500	1 %	77 812 233	3 %	2 416 499 277
170-KRD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	139 672 552	70%	21 401 745	11%	8 041 963	4%	8 976 890	4%	22 755 872	11%	200 849 022
240-LMD 1149.50 Administrasjon under LUF	Tilskudd	1 800 000	100%									1 800 000
300-LMD 1150.50 BU-midler	Lånebeløp for rentestøtte	734 842 440	100%	750 000	0%							735 592 440
360-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Bulgaria	Tilskudd	3 575 568	7%					570 500	1%	49 099 952	92%	53 246 020
370-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Romania	Tilskudd	5 335 039	29%	570 500	3%	1 009 467	6%	741 650	4%	10 504 331	58%	18 160 987
Diverse tilskudd	Tilskudd	3 655 000	15%	35 000	0%					20 600 000	85%	24 290 000
Sum andre virkemidler		888 880 599	86 %	22 757 245	2 %	9 051 430	1 %	10 289 040	1 %	102 960 155	10 %	1 033 938 469
Sum totalt		4 410 311 731	86%	365 153 303	7%	143 277 011	3%	53 561 540	1 %	180 772 388	4%	5 153 075 973

Kundetype

Budsjettpost	Virkemiddel	Etablerer		Ung bedrift		SMB med vekstambisjoner og -potensial		Knoppskyting/spinn-off/reetablering etter konkurs		Annet		Uspesifisert		Sum
		Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv
010-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	9 220 000	1,6%	21 777 000	3,9%	300 281 447	53,3%	8 000 000	1,4%	210 882 082	37,4%	13 150 000	2,3%	563 310 529
020-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	13 126 500	2,1%	62 538 000	9,9%	118 353 915	18,8%			411 743 741	65,4%	24 150 000	3,8%	629 912 156
030-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	35 529 500	7,0%	45 672 800	9,0%	55 429 300	10,9%			360 130 942	70,7%	12 653 000	2,5%	509 415 542
Sum lavrisikolån		57 876 000	3 %	129 987 800	8 %	474 064 662	28 %	8 000 000	0 %	982 756 765	58 %	49 953 000	3 %	1 702 638 227
050-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Risikolån	16 150 000	10,4%	6 450 000	4,1%	108 660 000	69,8%	6 000 000	3,9%	15 630 000	10,0%	2 850 000	1,8%	155 740 000
060-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti	1 000 000	3,3%			10 000 000	33,1%			3 500 000	11,6%	15 700 000	52,0%	30 200 000
070-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	6 825 548	8,0%	1 312 500	1,5%	19 867 100	23,2%	310 000	0,4%	45 856 452	53,5%	11 537 650	13,5%	85 709 250
110-NHD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd program.	1 136 453	1,2%	1 882 833	2,0%	17 095 704	18,5%			67 123 241	72,5%	5 383 000	5,8%	92 621 231
120-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	2 226 900	3,3%	9 025 838	13,5%	43 940 850	65,9%			11 198 000	16,8%	300 000	0,4%	66 691 588
130-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	20 750 000	8,4%	36 194 750	14,7%	118 484 834	48,1%	3 264 000	1,3%	57 993 000	23,6%	9 493 000	3,9%	246 179 584
140-NHD 2421.53 Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd	419 500	4,6%	950 000	10,4%	4 285 438	46,7%	612 000	6,7%	2 906 300	31,7%			9 173 238
141-NHD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd	3 499 180	100,0%											3 499 180
141-NHD 2421.79 Maritim utvikling	Tilskudd	435 000	1,6%	75 000	0,3%	10 440 000	38,4%	5 400 000	19,8%	8 555 000	31,4%	2 308 000	8,5%	27 213 000
150-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikoån	13 780 100	4,4%	31 907 000	10,2%	168 139 262	53,8%	22 750 000	7,3%	64 883 000	20,7%	11 285 000	3,6%	312 744 362
160-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	126 398 537	20,5%	50 772 774	8,3%	226 960 403	36,9%	7 867 700	1,3%	173 995 117	28,3%	29 341 536	4,8%	615 336 067
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	18 554 000	12,4%	1 652 000	1,1%	17 260 480	11,5%	945 000	0,6%	93 972 523	62,6%	17 807 000	11,9%	150 191 003
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tiltak Finnmark	2 000 000	58,7%			969 622	28,4%			440 000	12,9%			3 409 622
200-LMD 1150.50 VSP mat	Tilskudd	7 841 052	11,4%	6 519 650	9,5%	19 157 100	27,9%			27 765 950	40,5%	7 350 000	10,7%	68 633 752
210-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd sentralt	200 000	1,2%	1 000 000	6,2%					14 991 159	92,6%			16 191 159
230-LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	5 789 000	12,3%	5 905 500	12,6%	4 602 000	9,8%			29 999 496	63,9%	628 100	1,3%	46 924 096
250-LMD 1149.50 Innlandet 2010	Tilskudd			195 000	3,7%	525 000	9,9%			3 406 750	64,0%	1 200 000	22,5%	5 326 750
270-LMD 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	1 983 000	5,9%	926 000	2,7%	6 262 000	18,5%			24 691 036	72,9%			33 862 036
280-LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	2 470 000	31,3%			800 000	10,1%			3 730 000	47,2%	900 000	11,4%	7 900 000
290-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	41 920 708	13,1%	36 226 700	11,3%	23 426 110	7,3%	300 000	0,1%	213 613 590	66,7%	4 876 420	1,5%	320 363 528
305-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd									25 199 450	96,6%	900 000	3,4%	26 099 450
306-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for frukt og grønt	Tilskudd							13 000 000	85,1%	2 274 000	14,9%			15 274 000
310-LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	386 000	3,0%	2 187 000	16,8%					9 440 307	72,4%	1 024 000	7,9%	13 037 307
320-LMD 1151.51 Konfl. forebyggende tilt. rein	Tilskudd									1 230 950	100,0%			1 230 950
330-FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd	370 000	0,8%	2 760 000	6,1%	11 982 500	26,3%	454 000	1,0%	27 457 500	60,2%	2 550 000	5,6%	45 574 000
340-FKD 1050.76 Tilsk. strukt.tilt. kap.tilpasn.	Tilskudd									17 049 511	98,1%	324 613	1,9%	17 374 124
Sum risikolån, tilskudd og programmer		274 134 978	11 %	195 942 545	8 %	812 858 403	34 %	60 902 700	3 %	946 902 332	39 %	125 758 319	5 %	2 416 499 277
170-KRD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	6 832 550	3,4%	9 965 000	5,0%	48 544 958	24,2%			123 173 514	61,3%	12 333 000	6,1%	200 849 022
240-LMD 1149.50 Administrasjon under LUF	Tilskudd									1 800 000	100,0%			1 800 000
300-LMD 1150.50 BU-midler	Lånebeløp for rentestøtte	45 457 100	6,2%	66 666 000	9,1%	50 573 500	6,9%			562 191 840	76,4%	10 704 000	1,5%	735 592 440
360-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Bulgaria	Tilskudd					510 353	1,0%			52 473 237	98,5%	262 430	0,5%	53 246 020
370-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Romania	Tilskudd					999 353	5,5%			16 862 032	92,8%	299 602	1,6%	18 160 987
Diverse tilskudd	Tilskudd			375 000	1,5%	2 940 000	12,1%	35 000	0,1%	340 000	1,4%	20 600 000	84,8%	24 290 000
Sum andre virkemidler		52 289 650	5 %	77 006 000	7 %	103 568 164	10 %	35 000	0 %	756 840 623	73 %	44 199 032	4 %	1 033 938 469
Sum totalt		384 300 628	7 %	402 936 345	8 %	1 390 491 229	27 %	68 937 700	1 %	2 686 499 720	52 %	219 910 351	4 %	5 153 075 973

Definisjonene av "Kundetype" er gitt i kapittel 9, vedlegg 1, pkt. 2

Kjennetegn

Budsjettpost	Vikemiddel	Kvinnerettet		Designrettet		Internasjonalt rettet		Miljørettet		Unge 18-35		FOU-basert		Kultur og opplevelse		Totalt innvilget
		Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv	Andel	Netto innv
010-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Ordinære	164 510 000	29%	5 000 000	1%	210 289 333	37%	130 650 000	23%	7 470 000	1%	28 000 000	5%	25 980 000	5%	563 310 529
020-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Fiskeriformål	58 535 143	9%			39 661 500	6%			120 188 741	19%			1 661 500	0%	629 912 156
030-NHD 2421.90 Lavrisikolån	Landbruksformål	196 085 125	38%			1 830 000	0%	9 748 000	2%	158 612 325	31%	230 000	0%	17 110 000	3%	509 415 542
Sum lavrisikolån		419 130 268	25 %	5 000 000	0 %	251 780 833	15 %	140 398 000	8 %	286 271 066	17 %	28 230 000	2 %	44 751 500	3 %	1 702 638 227
050-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Risikolån	32 200 000	21%	14 400 000	9%	109 560 000	70%	44 350 000	28%	12 980 000	8%	47 250 000	30%	12 000 000	8%	155 740 000
060-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Garanti			1 500 000	5%	22 500 000	75%	21 000 000	70%					1 700 000	6%	30 200 000
070-NHD 2421.50 Innovasjon prosjekter	Tilskudd	35 112 388	41%	12 122 418	14%	49 024 896	57%	23 210 500	27%	11 134 125	13%	25 968 625	30%	15 878 000	19%	85 709 250
110-NHD 2421.71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer	Tilskudd program.	18 901 313	20%	9 885 081	11%	65 518 578	71%	10 710 628	12%	5 600 790	6%	39 638 930	43%	6 930 100	7%	92 621 231
120-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	OFU	15 138 000	23%	1 781 000	3%	43 082 488	65%	8 140 000	12%	460 000	1%	43 828 488	66%			66 691 588
130-NHD 2421.72 Forsknings-/utviklingskontrakter	IFU	42 430 350	17%	21 412 000	9%	178 668 550	73%	70 137 984	28%	10 668 750	4%	152 184 350	62%	1 585 000	1%	246 179 584
140-NHD 2421.53 Svensk-norsk næringslivssamarbeid	Tilskudd	386 300	4%	4 186 490	46%	9 173 238	100%	1 340 848	15%			5 895 590	64%			9 173 238
141-NHD 2421.78 Adm. støtte for distriktsrettede såkornfond	Tilskudd															3 499 180
141-NHD 2421.79 Maritim utvikling	Tilskudd	1 940 000	7%	7 000 000	26%	23 928 000	88%	7 655 000	28%	5 060 000	19%	17 930 000	66%	5 000 000	18%	27 213 000
150-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Risikoån	59 793 500	19%	21 300 000	7%	125 347 100	40%	62 275 000	20%	8 625 000	3%	32 631 000	10%	35 257 000	11%	312 744 362
160-KRD 551.60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	Tilskudd	177 467 272	29%	96 115 151	16%	310 040 981	50%	86 478 031	14%	60 371 968	10%	156 861 099	25%	92 400 799	15%	615 336 067
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tilskudd	64 425 428	43%	11 225 000	7%	76 582 230	51%	17 795 500	12%	22 072 609	15%	54 494 480	36%	18 172 500	12%	150 191 003
190-KRD 552.72 Nasjonale tiltak for regional utvikling	Tiltak Finnmark	2 455 000	72%			3 290 000	96%	105 000	3%					1 605 000	47%	3 409 622
200-LMD 1150.50 VSP mat	Tilskudd	16 396 200	24%	6 641 500	10%	10 280 000	15%	2 792 852	4%			9 449 500	14%	7 735 200	11%	68 633 752
210-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd sentralt	3 608 500	22%			2 460 000	15%	735 000	5%	42 400	0%	3 810 000	24%			16 191 159
230-LMD 1150.50 Bioenergiprogrammet	Tilskudd	8 618 500	18%			460 000	1%	33 720 096	72%	310 000	1%	766 000	2%			46 924 096
250-LMD 1149.50 Innlandet 2010	Tilskudd	1 200 000	23%			2 105 000	40%	250 000	5%			799 750	15%	1 200 000	23%	5 326 750
270-LMD 1149.71 Trebasert innovasjonsprogram	Tilskudd	445 000	1%	7 525 250	22%	1 099 000	3%	8 973 250	26%	359 000	1%	13 020 000	38%	120 000	0%	33 862 036
280-LMD 1150.50 BU-midler	Risikolån	2 100 000	27%	170 000	2%					2 100 000	27%					7 900 000
290-LMD 1150.50 BU-midler	Tilskudd fylkesvis	129 634 513	40%	4 907 000	2%	8 112 000	3%	12 822 500	4%	82 175 407	26%	4 034 000	1%	17 492 058	5%	320 363 528
305-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for grønt reiseliv	Tilskudd	595 000	2%	1 296 000	5%	1 510 000	6%	1 475 000	6%					4 663 750	18%	26 099 450
306-LMD 1150.50 Utviklingsprogram for frukt og grønt	Tilskudd															15 274 000
310-LMD 1151.51 VSP rein	Tilskudd	8 614 700	66%	931 867	7%	372 000	3%	1 356 340	10%	1 264 800	10%	6 500	0%	3 674 867	28%	13 037 307
320-LMD 1151.51 Konfl. forebyggende tilt. rein	Tilskudd	8 500	1%							42 400	3%					1 230 950
330-FKD 2415.75 Marint verdiskapingsprogram	Tilskudd	4 970 000	11%	3 600 000	8%	29 450 000	65%	2 175 000	5%	100 000	0%	21 425 000	47%	910 000	2%	45 574 000
340-FKD 1050.76 Tilsk. strukt.tilt. kap.tilpasn.	Tilskudd															17 374 124
Sum risikolån, tilskudd og programmer		626 440 464	26 %	225 998 757	9 %	1 072 564 061	44 %	417 498 529	17 %	223 367 249	9 %	629 993 312	26 %	226 324 274	9 %	2 416 499 277
170-KRD 551.61 Kompens. for økt arb.g.avg.	Tilskudd	49 999 041	25%	3 502 739	2%	61 061 791	30%	13 850 183	7%	1 386 500	1%	31 001 004	15%	15 086 718	8%	200 849 022
240-LMD 1149.50 Administrasjon under LUF	Tilskudd															1 800 000
300-LMD 1150.50 BU-midler	Lånebeløp for rentestøtte	275 700 700	37%	2 300 000	0%	5 383 000	1%	23 053 000	3%	208 129 252	28%	1 600 000	0%	15 173 800	2%	735 592 440
360-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Bulgaria	Tilskudd	162 674	0%			52 713 010	99%	954 528	2%			125 510	0%			53 246 020
370-UD 116.74 Samarbeidsprogram med Romania	Tilskudd	136 594	1%	203 750	1%	17 759 510	98%	1 685 151	9%			203 750	1%			18 160 987
Diverse tilskudd	Tilskudd	575 000	2%	50 000	0%	2 125 000	9%	20 600 000	85%			2 375 000	10%	795 000	3%	24 290 000
Sum andre virkemidler		326 574 009	32 %	6 056 489	1 %	139 042 311	13 %	60 142 862	6 %	209 515 752	20 %	35 305 264	3 %	31 055 518	3 %	1 033 938 469
Sum totalt		1 372 144 741	27%	237 055 246	5%	1 463 387 205	28%	618 039 391	12%	719 154 067	14%	693 528 576	13%	302 131 292	6%	5 153 075 973

Definisjonene av "Andre kjennetegn" er gitt i kapittel 9, vedlegg 1, pkt. 3

Finansieringsandeler - Distriktsrettet lån og tilskudd - fordelt etter distriktpolitisk virkeområde

Fysiske investeringer (risikolån og investeringstilskudd)			
Virkeområde	Gjennomsnittlig andel	Total andel	Antall saker
I	21,2 %	9,4 %	2
III	24,2 %	18,9 %	162
IV	25,8 %	20,7 %	222
Sum	25,1 %	19,4 %	386

Fysiske investeringer (investeringstilskudd)			
Virkeområde	Gjennomsnittlig andel	Total andel	Antall saker
III	13,1 %	9,3 %	104
IV	19,2 %	13,5 %	180
Sum	17,0 %	11,7 %	284

Myke investeringer (bedriftsutviklingstilskudd)			
Virkeområde	Gjennomsnittlig andel	Total andel	Antall saker
I	35,6 %	18,5 %	48
II	32,8 %	33,5 %	2
III	33,5 %	16,4 %	343
IV	36,4 %	19,1 %	348
Uspesifisert	39,7 %	16,5 %	140
Sum	35,8 %	17,4 %	881

Myke investeringer (Nasjonale tiltak for regional utvikling ekskl. inkubatoretabl., regional omstilling og tiltak i Finnmark)			
Virkeområde	Gjennomsnittlig andel	Total andel	Antall saker
I	50,8 %	30,5 %	24
III	42,4 %	19,1 %	16
IV	43,1 %	38,5 %	6
Uspesifisert	42,4 %	21,4 %	74
Sum	44,2 %	22,3 %	120

Finansieringsandeler - Landsdekkende lån og tilskudd

Fysiske investeringer			
Virkemiddel	Gjennomsnittlig andel	Total andel	Antall saker
Lavrisikolån	58,2 %	39,5 %	135
GFL-flåte	74,2 %	41,0 %	167
Landbrukslån	73,3 %	67,5 %	349
Landsdekkende risikolån	42,9 %	20,2 %	21

Myke investeringer			
Virkemiddel	Gjennomsnittlig andel	Total andel	Antall saker
Utviklingstilskudd	41,7 %	17,1 %	291
Landsdekkende programmer	43,3 %	16,3 %	149
Offentlige forsknings- og utviklingskontrakter	38,0 %	26,7 %	54
Industrielle forsknings- og utviklingskontrakter	36,3 %	26,6 %	169
Landsdekkende risikolån	42,0 %	29,4 %	44

Risikolånene - akkumulert tapsprosent etter årganger

Beløp i 1000 kr	Distriktsrettet risikolån				Landsdekkende risikolån			
	Utbetalt beløp	Tap beløp	Tap %	Netto utlån pr. 31.12.08	Utbetalt beløp	Tap beløp	Tap %	Netto utlån pr. 31.12.08
Tilsagnsår								
1991	571 146	60 352	10,6 %	9 811	201 079	65 748	32,7 %	146
1992	711 555	102 399	14,4 %	3 795	371 413	83 044	22,4 %	198
1993	315 024	29 063	9,2 %	1 243	281 765	94 206	33,4 %	125
1994	286 857	64 189	22,4 %	1 751	236 585	42 256	17,9 %	2 962
1995	330 469	101 222	30,6 %	4 752	236 267	65 230	27,6 %	1 528
1996	250 568	58 745	23,4 %	4 683	385 152	180 912	47,0 %	1 790
1997	407 537	135 871	33,3 %	43 313	234 319	76 053	32,5 %	3 140
1998	223 676	71 492	32,0 %	16 452	206 346	85 615	41,5 %	4 036
1999	377 608	96 965	25,7 %	43 873	143 866	71 650	49,8 %	6 839
2000	325 733	140 613	43,2 %	40 865	136 200	56 029	41,1 %	19 604
2001	338 336	94 375	27,9 %	63 237	190 846	88 648	46,4 %	24 538
2002	406 070	122 970	30,3 %	144 945	79 112	26 105	33,0 %	16 929
2003	252 745	51 235	20,3 %	58 418	83 077	29 265	35,2 %	29 052
2004	161 382	30 297	18,8 %	72 198	24 407	10 322	42,3 %	11 770
2005	154 842	13 450	8,7 %	97 025	70 456	14 271	20,3 %	37 196
2006*)	177 451	28 008	15,8 %	121 560	77 830	16 480	21,2 %	57 275
2007*)	182 428	6 447	3,5 %	144 473	100 010	14 130	14,1 %	83 835
2008*)	311 944	1 249	0,4 %	129 961	153 740	8 252	5,4 %	67 756

*) For årgangene 2006 - 2008 er ikke alle tilsagn utbetalt. I oversikten har vi for disse årgangene benyttet netto tilsagn pr. april 2008 (opprinnelig innvilget minus annullert hittil).

Tap i tabellen omfatter konstaterte tap og spesifiserte tapsavsetninger.
Netto utlån er brutto utlån redusert med tapsavsetninger.

Innovasjon Norge

Innovasjon Norge tilbyr produkter og tjenester som skal bidra til å øke innovasjonen i næringslivet over hele landet, utvikle distriktene, og profilere norsk næringsliv og Norge som reisemål.

Med kontorer i alle fylker og i mer enn 30 land over hele verden er det lett å komme i kontakt med oss.

Våre medarbeidere har kunnskap om lokale og internasjonale forhold som skal bidra til at kundenes ideer blir forretnings-suksesser.

Innovasjon Norge

Postboks 448 Sentrum, 0104 Oslo
Telefon: 22 00 25 00, Faks: 22 00 25 01
post@innovasjonnorge.no
www.innovasjonnorge.no

Vi gir lokale ideer globale muligheter

Foto: Audun Petersen/Innovasjon Norge

Skaperen bidrar til nyskaping

(OSLO: 27. april 2009) TV2-programmet Skaperen kan bidra til å skape større blest om de som virkelig skaper verdier og arbeidsplasser her i landet, mener kommunikasjonsdirektør Katinka Greve Leiner i Innovasjon Norge.

Side 4

En krise gir også muligheter

Innovasjon Norges administrerende direktør, Gunn Ovesen har ingen mirakelkur mot dårlige tider, men hun mener krisen også byr på muligheter til å tenke nytt.

Side 2

Innsatsen gir resultater

Kundeffektundersøkelsene som Innovasjon Norge gjør for å dokumentere resultatene av virksomheten, viser at prosjektene har stadig større betydning for nettverksbygging, innovasjon og internasjonalisering.

Side 3

Et år uten like

2008 ble ikke helt slik Innovasjon Norges styreleder hadde trodd og håpet. Ikke før var arbeidet med den nye strategien ferdig, før finanskrisen ramlet ned over oss. Dermed ble arbeidsdagen plutselig helt annerledes.

Side 5

Norge slipper ikke unna

Det er lys i enden av tunnelen. Men det er langt framme, svakt og foreløpig vanskelig å få øye på. Sjefsøkonom John L. Rogne i Innovasjon Norge tror den økonomiske nedgangen vil ramme Norge hardere enn noen trodde for bare noen måneder siden.

Side 6

Gunn Ovesen:

En krise gir også muligheter

Finanskrisen har med god grunn skapt frykt og usikkerhet blant mange næringsdrivende og deres ansatte. Innovasjon Norges administrerende direktør har ingen mirakelkur mot dårlige tider, men hun mener krisen også byr på muligheter til å tenke nytt.

Kapitaltørke

Å satse på vekst og utvikling koster penger, og i dagens situasjon er mangelen på risikovillig kapital en hodepine. Bankene er blitt betydelig mer restriktive med sine utlån, og for mange virksomheter er det ikke mulig å få lån.

- Vi merker kapitaltørken godt, sier Gunn Ovesen. - I 2008 brukte vi omlag 170 millioner kroner på innovasjonslån, i 2009 regner vi med å låne ut 900 millioner. Etterspørselen etter slike lån er også betydelig større enn tidligere, og både små og store virksomheter henvender seg til oss.

Det nyetablerte datterselskapet Investinor er et nytt tiltak som skal bidra til å styrke egenkapitalen hos lovende norske bedrifter. Med en pott på 2,2 milliarder har Investinor allerede mottatt henvendelser fra mer enn 200 interessenter.

Gunn Ovesen forbereder seg og organisasjonen på at den økonomiske krisen kan bli dypere og lengre enn tidligere antatt.

- At vi har fått tilført betydelig flere midler, tyder på at Regjeringen deler denne oppfatningen. I fjor høst trodde de fleste at vi ville styre klar av de verste konsekvensene, men slik det ser ut nå vil det bli negativ vekst både i Norge og de landene vi handler med.

Sammen er vi sterke

Krisen rammer alle typer virksomheter, men små og mellomstore bedrifter er mest utsatt. De mangler også ofte ressurser til å komme seg ut på egenhånd.

- Mer enn 90 prosent av de private virksomhetene i Norge har færre enn 20 ansatte. I gode tider har de ikke tid til å drive med utvikling og nyskaping. I dårlige tider har de ikke råd, sier Gunn Ovesen. Hun mener flere bedrifter burde slå seg sammen i nettverk eller klynger.

- Små bedrifter må ikke se på alle som driver innenfor samme område som konkurrenter. De kan også være samarbeidspartnere, sier Gunn Ovesen. Vi har svært gode erfaringer med etablering av næringsklynger, spesielt for små og mellomstore bedrifter. Bedrifter som er med i nettverk gjør det bedre enn de som står alene. De er mindre sårbare, og vil også være mer konkurransedyktige når krisen er over.

Trond Isaksen/Innovasjon Norge

Satser på Norge som produkt

De økonomiske nedgangstidene vil trolig også føre til færre utenlandske turister, noe som kan ramme norsk turistnæring hardt. Gunn Ovesen mener likevel det også her er viktig å beholde det langsiktige perspektivet.

- Vi skal fortsatt utvikle Norge som turistmål. Vi må lage et bedre produkt, og også her posisjonere oss for oppgangen når den kommer.

- I mellomtiden får vi håpe flere nordmenn ferierer i eget land, og dermed bidrar til å holde liv i næringen.

Satser på kvinner og unge

Nedgangstider skal heller ikke stoppe Innovasjon Norges satsing på kvinner og unge.

- Vi vet fra før at kvinnelige entreprenører er mer forsiktige enn mannlige, og det har sine positive sider. Men kanskje er mange kvinner for forsiktige, og spesielt i nedgangstider? Vi ønsker å hjelpe nyskapende kvinner til å tenke større og ta en større risiko. Det er eneste mulighet for å få i gang virksomheter som er bærekraftige i et lengre perspektiv, sier Gunn Ovesen. Også satsingen på unge entreprenører skal fortsette som før.

- Vi vet at Ungt entreprenørskap, som er et samarbeid mellom skole og næringsliv, vekker interessen for å starte egen virksomhet blant unge. Det gjør også TV-programmet Skaperen, som vi samarbeider med TV2 om. Å få unge til å forstå at det finnes alternativer til å gå inn i et tradisjonelt ansettelsesforhold er viktig, spesielt i et langsiktig perspektiv. Det store flertall av de bedriftene som skal gi mennesker arbeid om ti-tjue år er ennå ikke etablert. De som skal etablere dem sitter på skolebenken.

Stor pågang

Økt etterspørsel etter Innovasjon Norges tjenester og midler har lagt et stort press på organisasjonen. Gunn Ovesen berømmer de mer enn 700 ansatte for den entusiasmen og innsatsviljen de viser.

- Det er mitt inntrykk at mange føler på kroppen at det arbeidet vi gjør er viktig, og at de derfor yter litt ekstra. Det setter jeg enorm pris på, sier hun.

Innsatsen gir resultater

Jobben Innovasjon Norge gjør har stadig større betydning for nettverksbygging, innovasjon og internasjonalisering. Det viser de såkalte Kundeeffektundersøkelsene.

Innovasjon Norge skal fremme bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling i hele landet, og utløse ulike distrikters og regioners næringsmessige muligheter gjennom å bidra til innovasjon, internasjonalisering og profilering.

66 prosent sier at støtten er viktig for bedriftens overlevelse

Førundersøkelsen 2007

Dette målet er en tydelig definisjon av Innovasjon Norges samfunnsoppdrag, men å måle resultatene av de mange tiltakene og virkemidlene er en svært krevende oppgave. Det enkleste ville være å dokumentere resultatene i form av innsatsfaktorer, det vil si å fortelle om hva vi har brukt av midler og til hvilke formål vi har brukt dem.

76 prosent sier at støtten er viktig for bedriftens lønnsomhet

Førundersøkelsen 2007

Helt fra starten av har Innovasjon Norge vært opptatt av å kunne tallfeste effekten av det arbeidet vi gjør. Bidrar vi til innovasjon? Skaper vi lønnsom næringsutvikling og nye arbeidsplasser? Blir bedriftene mer internasjonale?

Svaret på alle spørsmålene er ja, men nøyaktige tall er umulige å gi. Vi må nøye oss med anslag. Grunnen er enkel. Effekten av den støtten Innovasjon Norge gir gjennom sine prosjekter må i realiteten måles opp mot hva som hadde skjedd hvis bedriftene ikke hadde fått støtte. Det siste er det ikke mulig å si noe sikkert om. Det vi gjør er å kartlegge bedriftenes egen oppfatning av hvilken betydning støtten fra Innovasjon Norge har.

Det er eksterne forskningsmiljøer som utfører de såkalte Kundeeffektundersøkelsene, som har vært gjennomført siden 1994.

Førundersøkelsen 2007

Førundersøkelsen 2007 er gjort blant bedrifter som fikk ulike former for støtte fra Innovasjon Norge i 2007. Nedenfor er noen av hovedresultatene:

- 76 prosent sier at støtten er viktig for bedriftens lønnsomhet
- 79 prosent sier at støtten er viktig for bedriftens konkurransevne
- 66 prosent sier at støtten er viktig for bedriftens overlevelse
- 55 prosent av bedriftene utvikler nye produkter og tjenester eller forbedrer eksisterende
- 43 prosent av bedriftene har tatt initiativ til markedsutvikling eller markedsføring mot nye kunder
- 31 prosent av bedriftene arbeider med utvikling av produksjonsprosesser
- 67 prosent mener støtten har bidratt til kompetanseutvikling
- 55 prosent av bedriftene mener støtten har bidratt til nettverksbygging
- 29 prosent forventer økt eksport

Etterundersøkelse av 2004-årgangen

Etterundersøkelsen i 2008 tok for seg prosjekter som fikk støtte i 2004. Undersøkelsen baserer seg på bedriftenes vurdering av hvilken tilleggsverdi støtten fra Innovasjon Norge har hatt. Resultatene er oppmuntrende:

- 86 prosent av bedriftene vurderer tilleggsverdien (addisjonaliteten) til å være middels høy til høy
- 60 prosent av bedriftene sier de absolutt ikke ville satt i gang prosjektet uten medvirkning fra Innovasjon Norge.
- 85 prosent av prosjektene fører til økt samarbeid.
- 77 prosent av prosjektene har ført økt kompetanse i bedriften
- 31 prosent av bedriftene mener støtten har ført til helt nye produkter eller tjenester
- Halvparten av bedriftene mener prosjektet har vært svært viktig både for overlevelsen, lønnsomheten og konkurransevnen
- Prosjektet har ført til økt omsetning i 65 prosent av bedriftene (mot 58 prosent i 2003-årgangen)
- Det ble i gjennomsnitt skapt 0,6-0,7 arbeidsplasser per prosjekt, noe som tilsvarer 3200-4200 nye arbeidsplasser

På de aller fleste indikatorene er det en økning fra foregående år, noe som peker i retning av at støtten fra Innovasjon Norge får en stadig økende betydning.

Katinka Greve Leiner:

Skaperen bidrar til nyskaping

Foto: Anders Hauge dy/Innovasjon Norge

I tre år har Innovasjon Norge og TV2 samarbeidet om programmet Skaperen, som på det meste har hatt over 600.000 seere. Programmet er en gründerkonkurranse der vinneren med den beste ideen får en

million kroner og hjelp til forretningsutviklingen.

Katinka Greve Leiner er Innovasjon Norges direktør for strategi og kommunikasjon. Hun har vært i fagpanelet de to siste sesongene og mener programmet er en god investering for Innovasjon Norge.

- Det gir kanskje ikke raske målbare resultater i form av nyetableringer og arbeidsplasser, men programmet bidrar til en kultur hvor gründere og nye ideer feires, sier hun.

- Det er en slik nyskappingskultur vi trenger i Norge.

Vil ha gründere på pallen

Greve Leiner mener det er viktig å formidle til folk, og spesielt unge, at det finnes alternativer til å søke seg en fast jobb i et etablert firma.

- Du kan skape din egen arbeidsplass. En mer positiv holdning til det å være gründer, og en større vilje til å ta sjanser og satse offensivt må til om vi skal få flere nye og vekstkraftige bedrifter i Norge, sier hun. Og det er håp. Mens nordmenn har hatt tradisjon for å velge tryggheten i en sikker jobb, mener hun dagens unge kan være mer villige til å satse på noe nytt.

- Mange unge har i dag en betydelig selvillit og tro på at de kan bli hva som helst bare de vil. En slik holdning hjelper utvilsomt den som skal starte egen bedrift.

Sitter i fagpanelet

Selv om det er TV2 som står for Skaperen, er Innovasjon Norge aktivt med. På skjermen var Katinka Greve Leiner med på å plukke ut kandidater til semifinaler og finaler sammen med Simen Staalnacke fra Moods of Norway og IT-gründer Shahzad Rana. Rundt teltet fagpanelet satt i var det ansatte fra Innovasjon Norge som ivaretok alle de påmeldte, også de som ikke kom videre. Teltet ble satt opp i Oslo, Tromsø, Trondheim, Tønsberg og Bergen.

Over 1000 meldte seg til den tredje runden av Skaperen, og om lag 80 gikk videre til de seks semifinalene, der det ble kåret en finalekandidat hver gang. Til slutt var det Sjokoladeprinsen, Johannes Døderlein fra Tjøme, som stakk av med seieren og millionen.

Publikum bestemmer

- Jeg skal revolusjonere sjokoladeindustrien, sa Johannes etter seieren. Han vil gi det norske folk sjokolade som både er sunnere og mer miljøvennlig enn de tradisjonelle, og skal allerede ha distribusjonsavtaler med en rekke butikker. Som vinner får han også hjelp av Innovasjon Norge til videreutvikling av ideen.

- Vi som satt i juryen plukket ut kandidatene til semifinalene, men i direktesendingen på TV hadde publikum siste ord. En SMS-avstemming avgjorde hvem som skulle gå videre. Det var ikke alltid vi i juryen var helt på linje med folkemeningen, men det er folket som bestemmer, sier Greve Leiner.

En idé er ikke nok

Skaperen er ikke et program for oppfinnere og idémakere, slik noen kanskje tror. Den som skal nå opp i konkurransen må ha tenkt lenger enn som så. Skaperen er en konkurranse om den beste forretningsideen, understreker Katinka Greve Leiner.

Slik er det for oss i det daglige arbeidet i Innovasjon Norge også, sier hun.

- Vi er på jakt etter gode forretningsideer. Alt for mange tror det finnes et marked for ideer. Det gjør det ikke. En idé må utvikles til et produkt eller en tjeneste som noen vil betale for, og det krever innsatsvilje og gjennomføringsevne. Vi kan hjelpe til, men du må selv være drivkraften - enten du kommer til oss eller melder deg på i Skaperen.

Foto: Anders Hauge dy/Innovasjon Norge

Kjell A. Storeide:

Et år uten like

2008 ble ikke helt slik Innovasjon Norges styreleder hadde trodd og håpet. Ikke før var arbeidet med Innovasjon Norges nye strategi ferdig, før finanskrisen også ble merkbar i Norge. Dermed ble arbeidsdagen plutselig helt annerledes.

- Innovasjon Norges virksomhet er på mange måter et speilbilde av tilstanden i norsk samfunn og næringsliv, sier Kjell A. Storeide.

- Når våre kunder får det vanskelig, merket vi det raskt. Finanskrisen gjør at bedriftene i øyeblikket har vanskelig for å få lån, og da henvender flere seg til oss. En av våre oppgaver er da også å gi lån der andre ikke vil eller våger. Nå er denne oppgaven blitt langt mer framtrødende, og det tar naturlig nok noe av oppmerksomheten vekk fra det langsiktige arbeidet.

Ris fra Riksrevisjonen

Som om det ikke er nok med en finanskriser, måtte Innovasjon Norge også tåle refs fra Riksrevisjonen i 2008 - og påfølgende medieomtale. Riksrevisjonen kritiserte blant annet Innovasjon Norge for at det var lite innovasjon i mange av prosjektene, og at den internasjonale virksomheten ikke var godt nok integrert i den øvrige virksomheten. Evalueringen førte for eksempel til avisoverskrifter som "Innovasjon Norge blir slaktet," noe Storeide synes er å overdrive.

- Jeg synes Riksrevisjonen anla et litt for snevert perspektiv på våre oppgaver. Selv om vi heter Innovasjon Norge, har organisasjonen en rekke rene forvaltningsoppgaver som ikke dreier seg om innovasjon. Mange av disse oppgavene har fulgt med oss siden Innovasjon Norge ble etablert i 2004, og dette er ikke oppgaver vi bare kan legge til side, forklarer han.

- Når det er sagt er vi selvfølgelig lydhøre for andres oppfatning, og opptatt av å evaluere vår virksomhet fortløpende for å sikre at vi opererer i tråd med intensjoner og mål. Vi gjennomfører blant annet årlige kunde-effektundersøkelser, som både skal gjøre oss bedre og mer effektive, og dokumentere overfor våre eiere at vår virksomhet gir resultater.

Krevende utenlandsaktivitet

Også Innovasjon Norges aktivitet i utlandet er gjenstand for kontinuerlig evaluering og forbedring.

- Ambisjonen om å gi lokale ideer globale muligheter er noe vi tar på alvor, og vi har lyktes godt på en rekke områder, blant annet innenfor olje og gass, oppdrett og møbelindustrien. Å lykkes i utlandet er imidlertid krevende, og det blir mer krevende desto lenger vekk fra vår egen kulturelle og økonomiske sfære vi beveger oss, sier Storeide.

Foto: Siv Nærvoll/Innovasjon Norge

- Vi har en årlig evaluering av kontorstrukturen, og avgjør da hvilke land det er viktigst for oss å være representert i. Vi kan ikke være overalt, men vi forsøker å være der hvor norske tjenester og produkter kan ha et marked. Akkurat nå har vi vårt blikk rettet mot de nye markedene i Østen og Midt-Østen, der vi blant annet tror det kan være gode muligheter for norsk offshoreteknologi.

Ny strategi

Finanskriser og kritikk til tross, det er det langsiktige arbeidet med å stimulere og støtte innovasjon og nyskaping som er, og skal være, Innovasjon Norges hovedoppgave. Et viktig prosjekt for styret i 2008 var å utmeisle en ny strategi for Innovasjon Norge.

- Tiden var moden. De første årene har vært viktige for å utvikle Innovasjon Norge til en helhetlig organisasjon, men etter hvert som vi har fått nye oppgaver er behovet for en ny strategi blitt tydeligere, sier Storeide. For å sikre en god forankring ble hele organisasjonen trukket med i strategiprosessen.

- Strategiarbeidet ble på den måten også et viktig verktøy i utviklingen av organisasjonen. Alle som jobber i Innovasjon Norge skal være klar over våre oppgaver og mål. Dette er ingen strategi som er tredd ned over hodet på de ansatte.

Strategien definerer tre arbeidsområder for Innovasjon Norge: For det første skal organisasjonen støtte entreprenørskap som kan skape nye bedrifter. Dernest skal vi jobbe for vekst i bedriftene, slik at flere norske virksomheter får muskler til å konkurrere internasjonalt.

Sist, men ikke minst, er det en viktig oppgave for Innovasjon Norge å skape gode innovasjonsmiljøer der norske bedrifter kan styrke sin posisjon og innovasjon gjennom samarbeid med andre.

Innovasjonsmeldingen

I tillegg til Innovasjon Norges egen strategi, har Innovasjonsmeldingen i 2008 (St.meld. nr. 7: Et nyskappende og bærekraftig Norge) kommet med signaler om hva Innovasjon Norge skal satse på framover.

- Innovasjonsmeldingen er ambisiøs, men ikke veldig konkret. Derfor blir det vår oppgave å tolke de politiske signalene og oversette dem til konkrete mål og planer, sier Storeide. Han håper den økonomiske krisen går raskt over slik at Innovasjon Norge kan legge sine krefter i å realisere ambisjonene i den langsiktige innovasjonspolitikken.

John Rogne:

Norge slipper ikke unna

Anders Haugne dy./Innovasjon Norge

Det er lys i enden av tunnelen. Men det er langt framme, svakt og foreløpig vanskelig å få øye på. Sjeføkonom John L. Rogne i Innovasjon Norge tror den økonomiske nedgangen vil ramme Norge hardere enn noen

trodde for bare noen måneder siden.

Det begynte med nyheter om kraftig fall i verdipapirer knyttet til amerikanske subprimelån en gang i 2007. Men hva angikk råttne amerikanske boliglån oss her oppe i nord? Ganske mye, skulle det vise seg. Lånene som var gitt uten vanlige krav til sikkerhet og betalingsevne var omgjort til verdipapirer og solgt til finansinstitusjoner over hele verden. Også Norge.

Høsten 2008 rammet krisen banker og andre finansforetak, og finansmarkedet brøt sammen fordi forretningsbankene ikke våget å låne hverandre penger. Dette førte i neste omgang til at verdensøkonomien gikk inn i en generell nedgangskonjunktur som er den største siden Den store depresjonen på 1930-tallet.

Ingen trygg havn

- Vi var nok mange som trodde Norge var relativt beskyttet mot de mest alvorlige konsekvensene av finanskrisen, men nå er det vel ingen som våger å spå veien videre, sier Rogne. Han synes det i øyeblikket er vanskelig å se hvilke krefter som skal trekke oss ut av den økonomiske hengemyra vi har havnet i.

- At bankene ikke lenger vil låne ut penger, forverrer krisen. I dag er det svært vanskelig å få lån, selv for solide virksomheter i normal drift. Derfor opplever vi nå at også store norske bedrifter kommer til Innovasjon Norge for å få lån, sier Rogne. Han mener de krisetiltakene myndighetene har satt inn, i form av rentereduksjon, økt innsats på offentlig byggevirkosomhet og andre krisepakker er helt nødvendige, men er spent på fortsettelsen.

- De tradisjonelle virkemidlene er velegnet til å korrigere en uønsket økonomisk utvikling, men i den situasjonen vi er i nå er de kanskje ikke tilstrekkelige. Hva gjør vi den dagen ammunsjonen er brukt opp?

Oljeprisen er nøkkelen

For Norges del er mye av usikkerheten knyttet til oljeprisen. Mer enn halvparten av Norges eksport til utlandet er olje og gass, og svært mye innenlands industri og tjenesteyting er knyttet til petroleumsvirksomheten.

- Det knytter seg stor usikkerhet til hvordan oljeprisen vil utvikle seg videre. I juli 2008 var den på over 140 dollar fatet. Et halvt år senere hadde den falt til 40 dollar. Hvis oljeprisen stiger og holdet seg på et bra nivå, vil vi antakelig få en relativt myk landing. Hvis ikke vil nok også vi bli hardt rammet og blant annet få en betydelig høyere ledighet enn vi har i dag, sier Rogne.

Lavere pris, høyere kvalitet

Selv om Rogne synes det ser mørkt ut i øyeblikket, ønsker han ikke å svartmale situasjonen. Denne krisen vil, som alle andre, gå over. Den kan også føre noe godt med seg.

- Kriser fører gjerne med seg evne til nyskaping og nytenking. Den vil trolig også føre til høyere kvalitet på produkter og tjenester. Når konkurransen blir hardere venter folk å få mer for pengene. Dette vil få mange til å skjerpe seg, og sørge for at aktører som har for høy pris eller dårlig kvalitet på produkter og tjenester ramler av lasset.

Grønn bølge?

En mulig konsekvens av dagens økonomiske krise, er en grønn bølge der landene satser på alternative energikilder for å gjøre seg mindre avhengige av fossilt brensel. Blant annet vil en omstrukturering av amerikansk bilindustri kunne føre til at amerikanerne begynner å kjøre mindre og mer drivstoffgjerrige biler. Det kan redusere etterspørselen etter olje kraftig.

- En slik utvikling vil utvilsomt være positivt for miljø og klima, men ganske kritisk for oljeindustrien i Norge, sier Rogne, som mener et slikt scenario understreker betydningen av at vi også får flere bein å stå på.

- Gjennom økt satsing på innovasjon og nyskaping kan vi gjøre oss mindre avhengig av oljeinntektene, og dermed bedre rustet til å møte fremtiden etter krisen. Det vil være bra for Norge.

Internasjonalisering: drivkraft for innovasjon og langsiktig vekst

Har du et bevisst forhold til hva internasjonalisering betyr for din bedrift, kan det være avgjørende for økt konkurransekraft, økt verdiskaping og for å skape attraktive arbeidsplasser.

Innovasjon Norge har kontorer i mer enn 30 land og dekker de fleste aktuelle markedene for norsk næringsliv. Vi har også kontorer i alle fylker i Norge. Vi skal øke norske bedrifters konkurransekraft og få fram attraktive arbeidsplasser i hele landet.

Prosjektene skal være langsiktige og ha økonomisk bæreevne. Bedriftene vi arbeider med må vise samfunnsansvar og ta hensyn til miljøet på en måte som viser vei for andre.

Lokalkunnskap og nettverk

Gjennom våre kontorer er vi tett på markedene og kundene både ute og hjemme. Våre rådgivere har inngående kjennskap både til sitt utenlandske marked og norske bedrifters behov og muligheter. De har også verdifulle lokale nettverk. Dette gjør vi tilgjengelig for norsk næringsliv.

Døråpner

Innovasjon Norges kontorer i utlandet forbindes med det offisielle Norge. Dette gir oss en unik mulighet som døråpner til miljøer en norsk enkeltbedrift normalt ikke ville fått tilgang til. I landene utenfor Europa er våre kontorer tilknyttet de norske ambassadene.

Fra Bodø til Beijing

Sammen med kontorene i utlandet, bistår våre kontorer i Norge med rådgivning i internasjonalisering, særlig når det gjelder de økonomiske og kompetansemessige ressursene som skal til for å kunne konkurrere i et internasjonalt marked.

Innovasjon Norges kontorer i utlandet og i Norge samarbeider for å sikre at den enkelte bedrift får best mulig hjelp og tilgang til all relevant kompetanse hos Innovasjon Norge og hos våre samarbeidspartnere. Internasjonalisering er mer enn å utnytte markedsmuligheter i utlandet. Det handler om å innovere for å møte ny og økt konkurranse hjemme og ute - om å bli internasjonalt konkurransedyktig.

Hos bedrifter som lykkes i internasjonal konkurranse, er internasjonalisering ofte naturlig integrert i bedriftens holdninger, kultur og strategi.

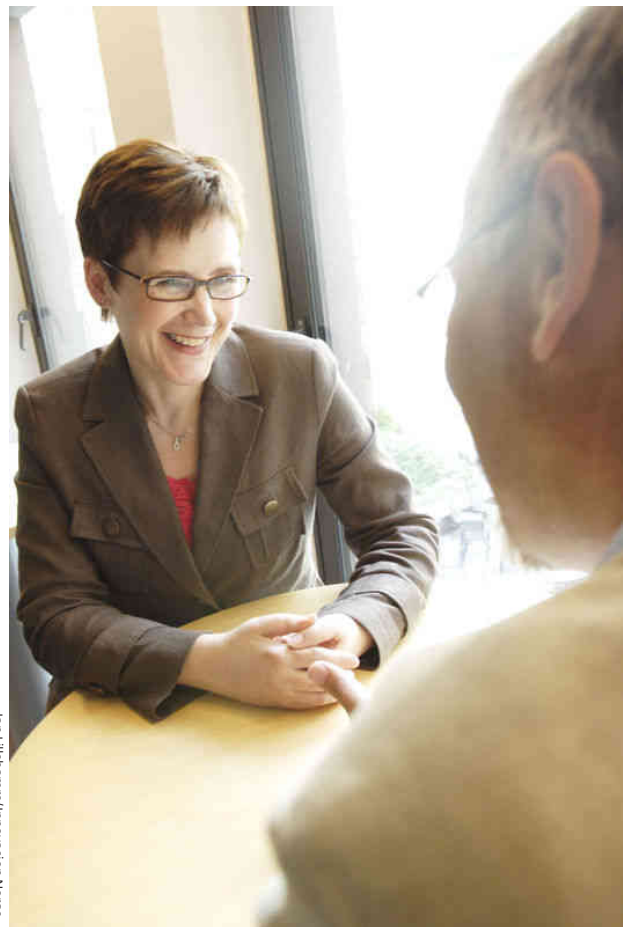
Undersøk markedet

Noen trenger kartlegging og vurdering av muligheter i det aktuelle markedet, andre har behov for en konkret markedsundersøkelse eller en første feedback på om markedet aksepterer produktet. Mange setter pris på hjelp til å få identifisert potensielle kunder eller samarbeidspartnere og hvordan de kan nå dem. Bedriften kan også trenge kunnskap om lokale markeds- og forretningsforhold eller hjelp til å utforme sin markedsstrategi.

Lokal bistand og gode råd

De fleste bedrifter har behov for lokal bistand og gode råd når de skal konkurrere i et internasjonalt marked. Rådgiverne på Innovasjon Norges kontorer i utlandet har relevant kompetanse, erfaring og verdifulle lokale nettverk som gjør dem i stand til å bistå bedriftene med å utnytte internasjonale markedsmuligheter. De kjenner det utenlandske markedet og ser mulighetene som finnes, samtidig som de kjenner norske bedrifter og forstår deres behov.

Bedriftens utfordring er ofte å framskaffe nødvendig informasjon for å ta riktige beslutninger, legge planer for det videre arbeidet og redusere risiko for tap av tid og penger.

Jan Lillhammer/Innovasjon Norge

Vi gjør norsk næringsliv bedre Innovasjon Norge skal få bedrifter til å tåle motgang og blomstre i medgang.

ostfold@innovasjon Norge.no
Telefon 69 13 91 40, faks 69 13 91 41

osloogakershus@innovasjon Norge.no
Telefon 22 00 25 00, faks 22 00 29 49

hedmark@innovasjon Norge.no
Telefon 62 51 99 50, faks 62 51 99 60

oppland@innovasjon Norge.no
Telefon 61 27 98 30, faks 61 27 98 40

buskerud@innovasjon Norge.no
Telefon 32 21 97 00, faks 32 21 97 01

vestfold@innovasjon Norge.no
Telefon 33 01 89 20, faks 33 01 89 21

telemark@innovasjon Norge.no
Telefon 35 58 86 60, faks 35 58 86 60

agder@innovasjon Norge.no
Telefon 37 00 53 30, faks 37 00 53 33
Telefon 38 12 99 70, faks 38 12 99 80

rogaland@innovasjon Norge.no
Telefon 51 54 51 00, faks 51 54 51 03

hordaland@innovasjon Norge.no
Telefon 55 55 93 55, faks 55 55 93 93

sognogfjordane@innovasjon Norge.no
Telefon 57 65 19 40, faks 57 65 19 50

moreogromsdal@innovasjon Norge.no
Telefon 70 11 65 50, faks 70 11 64 90

sortrondelag@innovasjon Norge.no
Telefon 73 87 62 70, faks 73 87 62 99

nordtrondelag@innovasjon Norge.no
Telefon 74 13 54 00, faks 74 13 54 01

nordland@innovasjon Norge.no
Telefon 75 54 20 00, faks 75 54 20 50

troms@innovasjon Norge.no
Telefon 77 60 61 00, faks 77 60 61 60

finnmark@innovasjon Norge.no
Telefon 78 95 56 00, faks 78 95 56 39

Internasjonalisering for vekst Vi får internasjonaliseringsarbeidet til å gå enkler og med minst mulig risiko.

Region Vest-Europa
Region Vest-Europa ledes fra Oslo og omfatter Innovasjon Norges virksomhet ved ti kontorer: London (UK og Irland), Hamburg (Tyskland, Østerrike, Sveits), Paris (Frankrike), Madrid (Spania og Portugal, med kontor i Lisboa), Milano (Italia) Haag (Reiselivskontor for Nederland og Belgia), Stockholm, København og Helsinki.

Sentral-Europa, Baltikum, Tyrkia og Midt-Østen
Regionen ledes fra Oslo og består av kontorer i Tallinn (Estland), Warszawa (Polen), Praha (Tsjekkia), Budapest (Ungarn), Bucharest (Romania), Sofia (Bulgaria), Istanbul (Tyrkia), og Dubai (De Forente Arabiske Emirater).

Region Russland og Samveldet av uavhengige stater (SUS)
Regionen ledes fra Moskva og Innovasjon Norge har tre kontorer i regionen, alle i Russland, i henholdsvis Moskva, St. Petersburg og Murmansk.

Region Sør- og Sørøst-Asia
Regionen ledes fra Singapore og dekker følgende kontorer: Singapore, Johannesburg, Kuala Lumpur, Hanoi, New Delhi og Bangkok.

Region Nordøst-Asia
Regionen ledes fra Beijing. Innovasjon Norge har fire kontorer i regionen, to i Kina: Beijing og Shanghai, i Tokyo og i Seoul.

Innovasjon Norge Amerika
Regionen ledes fra New York og har fem kontorer i USA: Boston, New York, Washington, Houston og San Francisco, samt i Rio de Janeiro (Brasil), Toronto (Canada) og Santiago (Chile).

Innovasjon Norges Ut- og innsikt

Tekster: Morten Ryen, Anders Hauge d.y.
Adresse: Pb. 448 Sentrum, 0104 Oslo
Telefon: 22 00 25 00
Internett: www.innovasjon Norge.no
E-post: post@innovasjon Norge.no

ÅRSBERETNING
INNOVASJON NORGE
2008

Styrets beretning 2008

Virksomhetens art

Formålet med Innovasjon Norges virksomhet er å fremme bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling i hele landet. Dette betyr at styret legger til grunn at Innovasjon Norge skal:

- bidra til økt innovasjon i næringslivet i hele landet
- bidra til økt internasjonalisering
- styrke profileringen av Norge og norsk næringsliv internasjonalt
- bidra til næringsutvikling basert på regionale forutsetninger

Innovasjon Norge har følgende ni prioriterte sektorer: energi og miljø, helse, IKT, kultur og opplevelse, landbruk, marin, maritim, olje og gass og reiseliv.

Staten, ved Nærings- og handelsdepartementet, er eier av Innovasjon Norge og er samtidig den største bidragsyteren av offentlige bevilgninger til selskapet. Innovasjon Norge mottar også bevilgninger fra Kommunal- og regionaldepartementet, Landbruks- og matdepartementet, Fiskeri- og kystdepartementet, Utenriksdepartementet, fylkeskommunene og andre offentlige aktører. Innovasjon Norge får også inntekter fra næringslivet. Lånevirkomheten finansieres av netto renteinntekter.

Selskapet er organisert som et særlovsselskap, hvor selskapets styre har et selvstendig ansvar for virksomheten og resultatene som oppnås. Innovasjon Norge består av tre hoveddeler: utlånsvirksomheten, prosjekt-og tilskuddsvirkomheten og fondsvirkomheten. Innovasjon Norge er også morselskap til investeringselskapet Investinor AS.

Investinor AS er et 100 prosent eiet datterselskap under Innovasjon Norge. Selskapet ble stiftet i februar 2008 med en egenkapital på 2,2 milliarder kroner. Selskapet har kontor i Trondheim. Formålet med investeringselskapet er å bidra til økt verdiskaping gjennom å tilby risikovillig kapital til internasjonalt orienterte konkurransedyktige bedrifter. Investeringsfokus skal primært være i en tidlig vekstfase, med noe fleksibilitet mot ekspansjonsfasen.

Innovasjon Norge har hovedkontor i Oslo.

Redegjørelse for årsregnskapet

Resultat- og balanseoppstillingen i årsregnskapet består av tall både for morselskapet (Innovasjon Norge) og for konsernet hvor datterselskapet Investinor AS er konsolidert inn. Ved bruk av konserntall er dette presisert. Alle andre tall gjelder morselskapet.

Innovasjon Norges resultat før tap ble 88,3 millioner kroner i 2008, som er 12,5 millioner høyere enn i 2007. Resultatøkningen skyldes økning i netto renteinntekter.

Årsresultatet for 2008 er -6,7 millioner kroner mot 74,1 millioner kroner for 2007. Det negative resultatet skyldes tapsføring på 40,8 millioner kroner knyttet til Såkornfondene. For konsernet er årsresultatet 117,5 millioner kroner. Overskuddet kommer i sin helhet fra finansinntekter i Investinor AS.

Investinor AS' årsresultat etter skatt ble 124,2 millioner kroner. Dette årsresultatet er i sin helhet tilført egenkapitalen i selskapet. Skattekostnaden i Investinor ble 48,3 millioner kroner.

Netto renteinntekter utgjør 227,8 millioner kroner i 2008 mot 209,5 millioner kroner året før. Forbedringen skyldes god utlånsmargin i 2008.

Konsernets netto finansinntekter ble 299,9 millioner kroner, hvorav 72,1 millioner er knyttet til bankrenter i Investinor AS.

Netto tap på verdipapirer på 5,9 millioner kroner er hovedsakelig en verdinedgang på aksjer i investeringsfondene for Nordvest-Russland og Øst-Europa. Konsernet har en netto gevinst på verdipapirer på 103,7 millioner kroner. Gevinsten er i Investinor AS.

Driftsinntektene (eks netto finansinntekter) har økt med 68,9 millioner kroner til 1 095,3 millioner kroner i 2008. Dette skyldes økning i offentlige inntekter, med størst økning knyttet til reiseliv og øvrige departementer.

Driftskostnadene har økt fra 1 160,2 millioner kroner til 1 229,1 millioner kroner, hvorav lønns- og personalkostnadene utgjør 558 millioner kroner. Økningen i driftskostnader er en konsekvens av økte offentlige oppdrag.

Av netto tap på utlån 94,9 millioner er 40,7 millioner kroner knyttet til Såkornfondene og 52,5 millioner til lavrisikordningen. Tapsutviklingen må sees i lys av den generelle nedgangskonjunkturen i norsk næringsliv. Det er i tapsgjennomgangen gjort et særskilt tapspåslag relatert til gruppenedskrivningene. Det er styrets vurdering at tapspåslaget vil gi et bedre estimat på nødvendig nedskrivningsbehov og et mer fullstendig bilde på nivået av tapshendelser som anses relevante.

Skattekostnaden er i sin helhet knyttet til Investinor AS. Innovasjon Norge er ikke skattepliktig.

Kontantstrømoppstillingen viser at det går store brutto innbetalinger og utbetalinger gjennom Innovasjon Norge årlig. Brutto innbetalinger på innlån har gått en del ned i 2008 og dette skyldes at løpetiden på innlånsporteføljen har økt. Netto er det i 2008 en økning i innlånene og dette skyldes at utlånsporteføljen på lavrisiko er økende. Investeringen i Investinor AS er satt opp som en utbetaling på 2,2 milliarder kroner under kjøp og salg av verdipapirer. Motposten til denne utbetalingen er innskutt investeringsfond fra eier.

Innovasjon Norges balanse ved utgangen av året var 19,1 milliarder kroner mot 16,3 milliarder kroner ved forrige årsskifte. Årsaken til økningen er hovedsakelig eierskapet i Investinor AS som øker balansen med 2,2 milliarder kroner. Netto utlån utgjorde 11,8 milliarder kroner som er en økning på 0,3 milliarder kroner.

Fortsatt drift

Årsregnskapet er utarbeidet under forutsetning av fortsatt drift. Regnskapet gir et rettviseende bilde av selskapets eiendeler, gjeld og resultat. Det har ikke inntruffet forhold etter regnskapsårets utgang som er av betydning ved bedømmelsen av selskapet og som ikke fremkommer av årsregnskapet med tilhørende noter.

Risikostyring

God risikostyring er en viktig forutsetning for at Innovasjon Norge skal kunne nå sine mål over tid. Det er derfor etablert en styringsmodell med et aktivt forhold til risiko med risikoreduserende tiltak.

Det er særlig finansiell risiko knyttet til utlånsvirksomheten, kredittrisiko, som er den dominerende risikotypen i virksomheten.

Risikostyringen skjer ved oppfølging av risikoen på nye tilsagn og i den løpende portefølje. Muligheten for å styre risikoen i porteføljen knytter seg i all hovedsak til hvilke nye lån som etableres, og den kalkulerede risikoen som ligger i disse engasjementene.

Utviklingen rapporteres til styret hvert kvartal. Oppstår det vesentlige negative avvik i forhold til måltallene, foretas en justering av kredittpolicyen. Hvert halvår, i forbindelse med regnskapsavleggelsen, gjennomgås alle vesentlige engasjementer og engasjementer med tapshendelse.

Kalkulert risiko i den del av porteføljen som ikke er gjenstand for individuell nedskrivning er på tilnærmet samme nivå som ved forrige årsskifte. Risikoklassifiseringen bygger på historiske data, og finanskrisen og endringer i konjunktorene i 2. halvdel av 2008 er ikke fullt ut ivaretatt i risikofaktorene. Det er derfor grunn til å anta at risikoen i porteføljen er høyere enn det som fremkommer i risikoklassifiseringen. Dette er hensyntatt ved beregning av gruppenedskrivningene.

Når det gjelder markedsrisiko, er dette hovedsakelig renterisiko. Renterisikoen er knyttet til sannsynligheten for økonomiske tap ved raske og/eller store endringer i rentenivået. Risikoen styres og reduseres gjennom en tilpasning av utlånsvilkårene til vilkårene på innlånsiden. Innlånene skal motsvare utlånene samt sørge for nødvendig likviditet for å operere ordningene. Innlånene avspeiler renteprofilen på utlånsmassen. Utlån på flytende vilkår finansieres med korte innlån. Fastrentelån finansieres med lengre innlån til fastrente.

Som følge av ordningen med innlån fra staten, har Innovasjon Norge ingen likviditetsrisiko.

I operasjonell risiko ligger alle de potensielle tapskilder som er knyttet til den løpende driften av Innovasjon Norge. Dette er for eksempel svikt i rutiner, svikt i datasystemer, kompetansesvikt og tillitsbrudd hos ansatte. Internkontrollen er et viktig hjelpemiddel for å redusere den operasjonelle risikoen. Styret legger til grunn at Innovasjon Norge skal operere i samsvar med lov om Innovasjon Norge og tilhørende vedtekter og i samsvar med interne retningslinjer. Det er utarbeidet etiske retningslinjer med stadig fokus på habilitet og taushetsplikt, dilemmatrening og samfunnsansvar. Innovasjon Norge vil informere om samfunnsansvar tilpasset standarden Global Reporting Initiativ (GRI). I 2008 er det gjennomført dilemmatrening i hele organisasjonen. Innovasjon Norge avholder introduksjonskurs for alle nyansatte både i Norge og i utlandet.

Organisasjon og miljø

Innovasjon Norge ble etablert 1. januar 2004. Nærings- og handelsdepartementet er Innovasjon Norges eierdepartement.

Hovedtyngden av de ansatte er lokalisert kundenært ved kontorene i alle landets fylker, eller markedsnært ved 38 kontorer over hele verden.

Innovasjon Norges hovedstyre består av tolv medlemmer, hvorav to representanter for de ansatte. Styret er ansvarlig for forvaltning og forsvarlig organisering av Innovasjon Norges virksomhet. Styret skal føre tilsyn med daglig ledelse. Hovedstyret oppnevner de 15 regionale styrene for distriktskontorene. Disse står ansvarlig overfor hovedstyret gjennom administrerende direktør. Leif Frode Onarheim deltok på sitt siste styremøte 21. september 2007. Nytt styremedlem, Grethe Hindersland, ble valgt på foretaksmøtet 5. mars 2008.

Innovasjon Norge er en inkluderende arbeidslivsvirksomhet, og har etablert bedriftslegeordninger både ved hovedkontoret og ved distriktskontorene i Norge. Det er etablert rutiner for varsling.

Det er i 2008 gjennomført en kultur- og klimaundersøkelse med høy deltakelse og gode resultater. Resultatet fra undersøkelsen følges opp med relevante tiltak.

Sykefraværet følges løpende med kvartalsvis rapportering til ledelse og arbeidsmiljøutvalg. I 2008 var sykefraværet 4,3 %. Det har i 2008 ikke vært noen arbeidsrelaterte ulykker.

Virksomheten har ikke bidratt til forurensning av det ytre miljø utover det som er naturlig for denne type virksomhet.

Rapportering om likestilling

Innovasjon Norges plan for likestilling inneholder en rekke mål og tiltak innenfor områdene rekruttering og karriereutvikling, ledelse, kompetanse og bedriftskultur. Det er gjennom året foretatt oppfølging av handlingsplanen og det er rapportert til ledelsen og Samarbeidsutvalget.

Kvinneandelen i Innovasjon Norge var 51,2 % ved utgangen av 2008. 48 % av de som ble ansatt i 2008 er kvinner. Fortsatt er det flere kvinner i lavere stillingskategorier enn i de høyere. I henhold til likestillingsplanen er det iverksatt tiltak for å øke andelen av kvinnelige ledere, både ved ekstern rekruttering og ved interne motivasjonstiltak.

Innovasjon Norge har fokus på likelønn og flere kvinner i ledende stillinger. Likevel har kvinner fortsatt lavere lønn enn menn i noen stillingskategorier. Imidlertid blir forskjellen mindre for hvert år fordi likelønn prioriteres ved lønnsoppgjørene. Andelen kvinnelige ledere har økt siste året.

Det fremgår av alle stillingsannonserne at "Innovasjon Norge legger i sin rekruttering vekt på å sikre et mangfold med hensyn til kjønn, alder og kulturell bakgrunn."

I selskapets rekrutteringsrutiner er det fastlagt at begge kjønn skal innkalles til intervju forutsatt at de fyller minstekravene til stillingen, og kvinneperspektivet skal være tydelig gjennom hele prosessen. Kvalifiserte kandidater med fremmedkulturell bakgrunn skal innkalles til intervju.

Eierstyring

Innovasjon Norge mottar årlige oppdragsbrev fra departementer, fylkeskommuner og fylkesmenn. Brevene gir med utgangspunkt i statsbudsjettet en samlet oversikt over våre oppdragsgiveres forventninger og krav knyttet til Innovasjon Norges virksomhet. Brevene gir oversikt over Innovasjon Norges bevilgningsrammer og strategiske og operative føringer knyttet til satsinger, programmer og tjenester.

Resultatdisponering

Regnskapet for 2008 viser et underskudd på kr 6 676 330.

Styrets forslag til dekning av underskudd:

Avsatt utbytte til staten fra:

Lavriskoordningen	kr	22 225 700
Investeringsfondet for Nordvest-Russland	kr	2 806 200
Investeringsfondet for Øst- Europa	kr	876 850

Overføres staten fra:

Risikolån og garantier	kr	799 655
------------------------	----	---------

Belastet opptjent kapital: Så Kornfondene		kr - 42 021 002
Avsatt til opptjent kapital:		
Investeringsfondet for Nordvest-Russland	kr	935 405
Investeringsfondet for Øst- Europa	kr	292 286
Avsatt til opptjent egenkapital: Lavrisikokoordningen	kr	7 408 576

Utsiktene for 2009

Styret forventer at utviklingen i næringslivet i 2009 vil øke behovet for Innovasjon Norge som kunnskapsleverandør og virkemiddelaktør, ikke minst på grunn av de forventninger som er lagt inn i Regjeringens forslag til tiltak mot arbeidsløshet som ble presentert 26. januar 2009.

Marginutviklingen for utlånsvirksomheten vil være påvirket av et forventet fallende rentenivå. Synkende rentenivå vil medføre reduserte renter av egenkapitalen. Tapene er vurdert å ville stige i 2009 sammenlignet med 2008.

Oslo, 31. desember 2008

12. februar 2009

I styret for Innovasjon Norge

Kjell A. Storeide
styreleder

Eli Blakstad
nestleder

Roar Flåthen

Grethe Hundersland

Siri Bye G. Johansen

Harald Milli

Kirsti Saxi

Eva Toril Strand

Elin Tveit Sveen

Arild Øien

Randi Abrahamsen
ansattes repr.

Gunn Hagen
ansattes repr.

Gunn Ovesen
adm. direktør

Innovasjon Norge

Resultatregnskap

(Beløp i 1000 kr)

Innovasjon Norge		Innovasjon Norge konsern			
2007	2008		Noter	21.02-31.12.08	2007
650 469	735 141	Renter av utlån	1	735 141	
19 158	33 385	Renter av bankinnskudd		105 439	
669 627	768 526	Sum renteinntekter		840 580	-
422 376	502 465	Renter på innlån	2	502 465	
37 756	38 215	Innlånsprovisjon til staten	3	38 215	
460 132	540 680	Sum rentekostnader		540 680	-
209 494	227 846	Netto renteinntekter		299 899	-
1 677	(5 850)	Netto gevinst/tap på verdipapirer	4	103 708	-
803 770	883 449	Offentlige bevilgninger	5	883 449	
213 464	197 975	Eksterne inntekter	6	197 975	
7 545	13 921	Diverse driftsinntekter	7	13 613	
1 024 779	1 095 345	Sum driftsinntekter		1 095 037	-
504 671	558 289	Lønn og personalkostnader	8	560 124	
22 113	20 843	Avskrivninger på varige driftsmidler	9	20 843	
420 158	430 370	Direkte prosjektkostnader	10	430 370	
213 270	219 575	Andre driftskostnader	11	226 559	
1 160 212	1 229 077	Sum driftskostnader		1 237 896	-
		Skattekostnad	12	48 297	-
75 739	88 263	Resultat før tap		212 452	-
(6 721)	185 138	Tap på utlån og garantier	13, 33	185 138	
8 333	(90 199)	Tapsdekning	14, 33	(90 199)	
1 612	94 939	Sum netto tap på utlån og garantier		94 939	-
74 127	(6 676)	Årsresultat		117 512	-
38 340	26 708	Utbytte og overføringer til staten	15		
115	(40 793)	Overført fra opptjent kapital i låne- og investeringsfond	15, 33		
35 672	7 409	Overført til opptjent egenkapital	15, 34		
74 127	(6 676)	Sum overføringer og disponeringer	15		

Innovasjon Norge

Eiendeler

(Beløp i 1000 kr)

Innovasjon Norge				Innovasjon Norge konsern	
31.12.2007	31.12.2008		Noter	31.12.2008	31.12.2007
829 082	280 803	Ordinære innskudd i banker		284 374	
3 556 584	4 378 803	Bundne innskudd i Norges Bank	16	4 378 803	
4 385 666	4 659 606	Sum bankinnskudd		4 663 178	-
8 880 002	9 320 699	Lavrisikolån	17	9 320 699	
1 613 706	1 571 199	Risikolån	17	1 571 199	
1 600 276	1 592 385	Andre utlån	18	1 592 385	
12 093 984	12 484 283	Sum brutto utlån		12 484 283	-
(389 484)	(475 277)	- Nedskrivninger på individuelle utlån	13	(475 277)	
(174 000)	(194 000)	- Nedskrivninger på grupper av utlån	13	(194 000)	
11 530 500	11 815 006	Sum netto utlån	19	11 815 006	-
-	-	Andre rentebærende verdipapirer	20	2 369 558	-
22 947	44 041	Aksjer og andeler	21	44 041	-
300	2 200 300	Eierinteresser i konsernselskaper	22	300	-
100 447	87 265	Varige driftsmidler	9	89 012	-
27 235	45 096	Andre eiendeler	23	45 134	-
254 922	249 639	Opptjente inntekter - ikke påløpte kostnader	24	249 639	-
11 228	5 375	Overfinansiering av pensjonsforpliktelser	25	5 375	-
16 333 245	19 106 328	Sum eiendeler		19 281 242	-

Innovasjon Norge

Gjeld og Egenkapital

(Beløp i 1000 kr)

Innovasjon Norge			Innovasjon Norge konsern		
31.12.2007	31.12.2008		Noter	31.12.2008	31.12.2007
7 591 797	8 280 477	Innlån til lavrisikolån	26	8 280 477	
1 585 000	1 535 000	Innlån til risikolån	26	1 535 000	
9 176 797	9 815 477	Sum innlån fra staten		9 815 477	-
3 000 (2 780)		Obligasjonsgjeld Egne, ikke-amortiserte obligasjoner			
220	-	Sum netto obligasjonsgjeld	27	-	-
245 536	248 256	Annen gjeld	28	279 619	-
252 567	275 097	Påløpte kostnader - ikke opptjente inntekter	29	275 169	-
18 867	38 581	Pensjonsforpliktelser	25	38 840	
		Utsatt skatt	12	19 031	
1 335	5 961	Spesifiserte avsetninger på garantiansvar	13	5 961	
1 223 740	1 223 039	Tapsfond	30	1 223 039	
45 865	59 945	Rentestøttefond	31	59 945	
2 432 126	2 327 165	Tilskuddsfond	32	2 327 165	
3 721 934	3 654 692	Sum avsetninger til forpliktelser		3 673 982	-
2 027 000	4 227 000	Innskutt kapital i låne- og investeringsfond		4 227 000	
36 754	5 960	Opptjent kapital		5 960	
2 063 754	4 232 960	Sum låne - og investeringsfond	33	4 232 960	-
656 045	656 045	Innskutt egenkapital		656 045	
216 392	223 800	Opptjent egenkapital		347 989	
872 437	879 846	Sum egenkapital	34	1 004 034	-
16 333 245	19 106 328	Sum gjeld og egenkapital		19 281 242	-
		Betingede forpliktelser	35		
3 490	2 508	Miljøgarantier		2 508	-
89 627	99 763	Landsdekkende risikogarantier		99 763	-

Oslo, 31. desember 2008

12. februar 2009

Styret for Innovasjon Norge

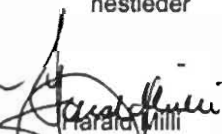

Kveil A. Storeide
styreleder

Eli Blakstad
nestleder

Roar Flåtten

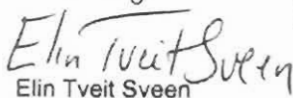

Grethe Hinderland

Siri Bye G. Johansen

Harald Mill

Kirsti Saxi

Eva Toril Strand

Elin Tveit Sveen

Arild Øien

Randi Abrahamsen
ansattes repr.

Egn Hagen
ansattes repr.

Gunn Ovesen
adm. direktør

Innovasjon Norge

Kontantstrømoppstilling

(Beløp i 1000 kr.)

Innovasjon Norge			Innovasjon Norge konsern	
2007	2008		2008	2007
74 127	(6 676)	Årsresultat	117 512	
		Betalbar skatt	48 297	
105	148	Gevinst/tap ved salg av driftsmidler	148	
22 113	20 843	Ordinære avskrivninger	20 843	
(62 430)	105 793	Endring i tapsavsetninger på utlån	105 793	
(3 039)	5 550	Endring i nedskrivninger på aksjeinvesteringer	5 550	
24 516	25 568	Forskjell kostnadsført / betalt pensjon	25 568	
13 433	3 671	Endring i andre tidsavgrensningsposter	6 062	
68 825	154 897	A - Netto kontantstrøm fra driften	329 773	-
(107 137)	2 210 000	B - Netto kontantstrøm fra eier	2 210 000	-
38 063 000 (38 489 908)	24 497 000 (23 858 539)	Innbetalinger på innlån Utbetalinger på innlån og obligasjonsgjeld	24 497 000 (23 858 539)	
(426 908)	638 461	C - Netto kontantstrøm fra innlån	638 461	-
2 273 150 (1 587 996)	1 597 590 (1 987 889)	Innbetalinger på utlån Utbetalinger på utlån	1 597 590 (1 987 889)	
685 154	(390 299)	D - Netto kontantstrøm fra utlån	(390 299)	-
1 941 620 (1 815 533)	2 007 968 (2 112 930)	Innbetalt fra staten til tilskudsaktiviteter Utbetalte tilskudd	2 007 968 (2 112 930)	
126 087	(104 961)	E - Netto kontantstrøm fra tilskudsaktiviteter	(104 961)	-
(6 414) 3 007	(2 227 033) 389	Kjøp av aksjer og rentebærende verdipapirer Salg av verdipapirer	(2 396 591) 389	
(3 407)	(2 226 644)	F - Netto kontantstrøm fra verdipapirer	(2 396 202)	-
105 (13 706)	148 (7 661)	Innbetalinger ved salg av varige driftsmidler Utbetalinger ved kjøp av varige driftsmidler	148 (9 408)	
(13 601)	(7 513)	G - Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	(9 260)	-
329 013	273 940	A+B+C+D+E+F+G - netto likviditetsendring	277 511	-
		Likviditet 01.01 i morselskapet	4 385 666	
4 056 653	4 385 666	Likviditet 01.01	-	
4 385 666	4 659 606	Likviditet 31.12	4 663 178	-

INNOVASJON NORGE

NOTER TIL ÅRSREGNSKAPET 2008

REGNSKAPSPRINSIPPER

Grunnlaget for utarbeidelse av regnskapet

Årsregnskapet er satt opp i samsvar med regnskapslovens bestemmelser, god regnskapsskikk og lov om Innovasjon Norge. Videre er årsregnskapet hensyntatt aktuelle krav i henhold til Forskrift om årsregnskap m.m. for banker, finansieringsforetak og morselskap for slike så langt det passer.

Konsolidering

Konsernregnskapet består av morselskapet Innovasjon Norge og datterselskapet Investinor AS. Datterselskapet Nortra AS er utelatt fra konsolidering da det ikke har betydning for å bedømme konsernets stilling og resultat.

Konsernregnskapet er utarbeidet etter ensartede prinsipper, ved at datterselskapet følger de samme regnskapsprinsipper som morselskapet. I konsernregnskapet gjennomføres full konsolidering av datterselskapet. Transaksjoner og mellomværende mellom selskapene i konsernet er eliminert.

Bruk av estimat

Ledelsen har brukt estimater og forutsetninger som har påvirket resultatregnskapet og verdsettelsen av eiendeler og gjeld, samt usikre eiendeler og forpliktelser på balansedagen under utarbeidelsen av årsregnskapet i henhold til god regnskapsskikk.

Sammenligningstall

Det var ikke krav til konsernregnskap for 2007, og det er således ikke utarbeidet sammenligningstall for resultatregnskapet 2007 og for balansen pr 31.12.2007. For morselskapet er sammenligningstallene basert på samme prinsipp som tidligere år.

Skatt

Morselskapet er unntatt skatteplikt i følge skatteloven, mens datterselskapet er skattepliktig på ordinær måte. Konsernet er ikke eget skattesubjekt. Skattekostnad i konsernregnskapet er således kun relatert til datterselskapet.

Verdivurderinger

Utlån

Innovasjon Norges utlånsvirksomhet er inndelt i tre lånetyper:

1. Lavrisikolån, som skal dekke alle låneordningenes kostnader (inklusive tap) via renteinntektene.
2. Risikolån, som skal dekke de operative kostnader ved driften av låneordningene, bortsett fra tap på utlån som dekkes gjennom særskilte tapsfond.
3. Øvrige låneordninger.

Etableringsprovisjon ved utbetaling av risikolån blir inntektsført på utbetalingstidspunktet fordi provisjonen ikke overstiger de direkte kostnadene. De andre lånetypene har ikke etableringskostnader.

INNOVASJON NORGE

NOTER TIL ÅRSREGNSKAPET 2008

Tap på utlån

Kriteriet for beregning av tap er at det må foreligge objektive bevis for verdifall – det innebærer at det skal være inntruffet en tapshendelse, og at denne tapshendelsen reduserer estimerte fremtidige kontantstrømmer. Kun forhold på balansedagen skal hensyntas.

Lavrisikolån inklusive lån til fiskefartøy og landbruk

Individuelle nedskrivninger

Alle vesentlige utlån, samt andre engasjementer med identifisert tapshendelse, er vurdert for å avdekke om det foreligger objektive bevis for verdifall. Eksempler på tapshendelser er vesentlige finansielle problemer hos debitor, svak økonomi/negativ økonomisk utvikling betalingsmislighold, betydelige endringer i vilkår, negative endringer i interne/eksterne forhold, konkurs/gjeldsforhandlinger/avvikling. Dersom en eller flere tapshendelser er inntruffet estimeres fremtidige kontantstrømmer gjennom løpende innbetaling og antatt verdi ved realisering av pantesikkerheter. Der hvor de estimerte kontantstrømmene er mindre enn bokført verdi, foretas en nedskrivning og tapet beregnes som forskjellen mellom balanseført verdi og nåverdien av estimerte fremtidige kontantstrømmer neddiskontert med lånets effektiv rente.

Opptjente og forfalte, ikke betalte renter inntektsføres ikke på engasjementer hvor det foretas tapsnedskrivning, og heller ikke på lån hvor rentefordringen for øvrig må betraktes som usikker.

Gruppevise nedskrivninger

For lavrisikolånene foretas også gruppevise nedskrivninger. Porteføljen er inndelt i grupper med tilnærmet like risikoegenskaper. Utlån som er vurdert for nedskrivning individuelt, men hvor objektive bevis på verdifall ikke finnes, medtas i gruppevurdering av utlån. Gruppenedskrivningene fastsettes med utgangspunkt i risikoklassifiseringssystemet der kalkulert risiko beregnes som produktet av antatt driftsrisiko og risiko for manglende sikkerhetsdekning.

Øvrige utlån og garantier

Bortsett fra bestemmelsene om gruppevise nedskrivninger gjelder reglene i Utlånsforskriften også for øvrige utlån og for garantier. Som for lavrisikolån blir det gjennomført individuelle vurderinger av alle vesentlige utlån, samt andre engasjementer med identifisert tapshendelse, for å avdekke om det foreligger objektive bevis for verdifall. Der hvor de estimerte kontantstrømmene er mindre enn bokført verdi, foretas en nedskrivning og tapet beregnes som forskjellen mellom balanseført verdi og nåverdien av estimerte fremtidige kontantstrømmer neddiskontert med lånets effektiv rente.

Opptjente ikke betalte renter inngår i tapsnedskrivningen og tas til inntekt, jfr nedenfor om tapsfond.

Det foretas avsetning for garantiforpliktelser dersom det er sannsynlig at forpliktelsen vil komme til oppgjør og forpliktelsen kan estimeres pålitelig.

Ansvarlige lån fra Såkornfondene

Lånene fra Såkornfondene til de enkelte såkornselskaper er gitt som ansvarlige lån og løper uten avdrag med full innfrielse etter 15 år. Renter betales ikke øpende, men akkumuleres og tillegges hovedstol hvert år pr 31.12. Såkornmidlene benyttes av selskapene til egenkapitalinvesteringer i nystartet virksomhet.

Konstaterte tap og tapsnedskrivninger bygger på vurderinger som er gjort av de enkelte investeringsprosjekter i såkornselskapene. I tillegg vurderes såkornselskapene.

INNOVASJON NORGE

NOTER TIL ÅRSREGNSKAPET 2008

Tapsfond

Risikolån og garantier

Tidligere ble det over statsbudsjettet årlig bevilget tapsfondsmidler til dekning av fremtidige tap på risikolån og garantier. Bevilgningene/avsetningene har ligget på 25 – 40 % av låne- og garantirammene.

Avsetningene til tapsfond dekkes av tilsagnsrammen på tilskudd. Innovasjon Norge må vurdere selv hvor mye av tilskuddsbevilgningene som skal benyttes til avsetning for framtidige tap på låneordningen.

Den enkelte avsetning overføres til et tapsfond pr ordning og tilsagnsårgang. Tapsfond for ubenyttede utlånsrammer og tilsagn tilbakeføres til staten. Tapsfondsmidlene plasseres på øremerkede konti i Norges Bank og er ikke rentebærende for Innovasjon Norge.

Tapsfondene belastes med tapsnedskrivninger og konstaterede tap, inklusiv tapte renter og omkostninger. Likviditetsdekningen fra tapsfondene foretas først når tapet er endelig konstatert.

Lån fra Statens miljøfond og distriktsrettet låneordning

Tapsfond for Statens miljøfondordning ble etablert ved en engangsbevilgning. Det er ikke ett tapsfond pr tilsagnsårgang. Det samme gjelder for Distriktsrettet låneordning. Tapsføring og belastning på tapsfond gjøres tilsvarende som for risikolån.

Ansvarlige lån fra Såkornfondene

Det er bevilget et tapsfond til hvert av såkornfondsselskapene som tilsvarer 25 % av opprinnelig lånekapital. Tapsfondet belastes med 50 % av konstatert tap på enkeltprosjekter inntil 25 % av opprinnelig utbetalt lånekapital er tapt. Kun hovedstol uten tillegg av renter kan belastes tapsfondet. Det resterende 50 % prosjekttapene dekkes av de private investorene i såkornselskapene. Samlede tap utover 25 % av utbetalt lånekapital skal i utgangspunktet dekkes av såkornselskapene gitt at disse ikke er insolvent.

Overtatte eiendeler

Overtatte eiendeler er bokført til antatt realisasjonsverdi etter samme prinsipper som ved tapsføring av engasjementer. Eventuelle nedskrivninger/gevinst ved salg føres som henholdsvis tap på utlån og inngått på tidligere avskrevne engasjementer. Overtatte eiendeler klassifiseres som omløpsmidler.

Inntekter og kostnader på overtatte eiendeler fra lavrisikolån blir ført under driftsinntekter og kostnader i resultatregnskapet.

Andre varige driftsmidler og anleggsaksjer

Andre varige driftsmidler

Varige driftsmidler balanseføres og avskrives over driftsmidlets forventede levetid. Direkte vedlikehold av driftsmidler kostnadsføres løpende under driftskostnader, mens påkostninger eller forbedringer tillegges driftsmidlets kostpris og avskrives i takt med driftsmidlet. Dersom gjenvinnbart beløp av driftsmiddelet er lavere enn balanseført verdi foretas nedskrivning til gjenvinnbart beløp. Gjenvinnbart beløp er det høyeste av netto salgsverdi og verdi i bruk. Verdi i bruk er nåverdien av de fremtidige kontantstrømmene som eiendelen forventes å generere.

Operasjonell leasing kostnadsføres som vanlig leiekostnad og klassifiseres som ordinær driftskostnad.

INNOVASJON NORGE

NOTER TIL ÅRSREGNSKAPET 2008

Ordinære avskrivninger er beregnet lineært over driftsmidlenes økonomiske levetid med utgangspunkt i historisk kostpris. Tilsvarende prinsipper legges til grunn for immaterielle eiendeler.

Anleggsaksjer

Anleggsaksjene er vurdert til kostpris i regnskapet.

Datterselskap

Datterselskaper vurderes etter kostmetoden i selskapsregnskapet. Investeringen er vurdert til anskaffelseskost for aksjene med mindre nedskrivning har vært nødvendig. Det er foretatt nedskrivning til virkelig verdi når verdifall skyldes årsaker som ikke kan antas å være forbigående og det må anses nødvendig etter god regnskapsskikk. Nedskrivninger er reversert når grunnlaget for nedskrivning ikke lenger er til stede.

Klassifisering og vurdering av balanseposter

Omløpsmidler og kortsiktig gjeld omfatter poster som forfaller til betaling innen ett år etter anskaffelsestidspunktet. Øvrige poster er klassifisert som anleggsmiddel/langsiktig gjeld.

Omløpsmidler vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi. Kortsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på opptakstidspunktet

Anleggsmidler vurderes til anskaffelseskost, men nedskrives til virkelig verdi ved verdifall som ikke forventes å være forbigående. Langsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på etableringstidspunktet.

Valuta

Transaksjoner i utenlandsk valuta omregnes til kursen på transaksjonstidspunktet. Pengeposter i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner ved å benytte balansedagens kurs. Ikke-pengeposter som måles til historisk kurs uttrykt i utenlandsk valuta, omregnes til norske kroner ved å benytte valutakursen på transaksjonstidspunktet. Ikke-pengeposter som måles til virkelig verdi uttrykt i utenlandsk valuta, omregnes til valutakursen fastsatt på balansetidspunktet. Valutakursendringer resultatføres løpende i regnskapsperioden. Balanseposter i utenlandsk valuta omregnes til balansedagens kurs.

Fordringer

Kundefordringer knyttet til prosjektvirksomheten, og fordringer generelt, oppføres til pålydende etter fradrag for avsetning til forventet tap. Avsetningene til tap gjøres på grunnlag av en individuell vurdering av de enkelte fordringene. I tillegg gjøres det en uspesifisert avsetning på kundefordringene for å dekke en generell tapsrisiko.

Kortsiktige plasseringer

Kortsiktige plasseringer (aksjer og andeler vurdert som omløpsmidler) vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi på balansedagen. For unoterte aksjer, samt noterte aksjer med lav likviditet legges en individuell verddivurdering til grunn ved verdifastsettelsen av aksjene.

Samlet har Innovasjon Norge tre porteføljer. Disse er:

- Risikolån konvertert til aksjer
- Aksjer knyttet til Investeringsfondet for Nordvest-Russland
- Aksjer knyttet til Investeringsfondet for Øst-Europa

Mottatt utbytte og andre utdelinger fra selskapene inntektsføres under diverse driftsinntekter.

INNOVASJON NORGE

NOTER TIL ÅRSREGNSKAPET 2008

Prinsipper for inntektsføring

Inntektsføring av renter i Såkornfondene

Innovasjon Norge inntektsfører ikke utlånsrenter på ansvarlige lån gitt til såkornfondsselskapene. Da risikoen i prosjektene er svært høy, og såkornfondsselskapene ikke skal betale renter før i 2013, foretas det ikke løpende inntektsføring av utlånsrenter, men først ved innløsningen i 2013.

Det skal ikke betales renter på ulønnsomme investeringer.

Overkurs/underkurs på inn- og utlån

Underkurs ved nye låneopptak inntektsføres over lånets løpetid som en justering av de løpende rentekostnadene.

Overkurs på utlån inntektsføres ved ekstraordinær innfrielse av fastrentelån.

Rentestøttefond

Ved innvilgning av rentefrihet på risikolån inntektsføres det rentestøtte på låneordningen som tilsvarer inntektstapet.

Ordningen finansieres ved at det årlig avsettes tilskuddsmidler til rentestøttefondet. Avsetningene må tas av den årlige tilskuddsrammen for Regional utvikling fra Kommunal- og regionaldepartementet og Innovasjonsordningen fra Nærings- og handelsdepartementet. For hvert år skal det avsettes tilstrekkelige midler til å dekke innvilgning av rentefrihet i inneværende år.

Inntekter for prosjektvirksomheten

For prosjekter anvendes løpende inntektsføring. Dette innebærer at inntektsføringen skjer i henhold til fullføringsgraden etter hvert som arbeidet utføres. Det vil si at opparbeidet andel av prosjektets fortjeneste tas til inntekt. Fullføringsgraden fastsettes på grunnlag av utført produksjon.

Statlige bevilgninger

Bevilgningene inntektsføres i takt med påløpte kostnader for de formål som bevilningene er ment å dekke. Dette betyr at deler av bevilningen et år kan bli overført til neste år.

Prinsipper for kostnadsføring

Fordeling av driftskostnader

Den interne avregningen av Innovasjon Norges driftskostnader mellom de ulike virksomhetsområder/delregnskaper er basert på dekning av kostnader i henhold til budsjettforutsetninger for 2008. Avregningen vil til en viss grad måtte bygge på skjønn.

Kostnader for prosjektvirksomheten

For prosjekter som forventes å gi tap, er hele det forventede tapet kostnadsført. Omtvistede krav inntektsføres først når de er avgjort eller er sikre.

Overkurs/underkurs på inn- og utlån

Overkurs ved nye låneopptak kostnadsføres over lånets løpetid som en justering av de løpende rentekostnadene.

Underkurs på utlån kostnadsføres ved ekstraordinær innfrielse av fastrentelån.

INNOVASJON NORGE

NOTER TIL ÅRSREGNSKAPET 2008

Tilskuddsfond

Innovasjon Norge har årlige tilsagnsrammer for tilskuddsordninger til ulike formål. For tilskuddsordningene som organiseres med fond gjelder følgende regler:

Tilskuddsmidlene, som bevilges over statsbudsjettet, blir inntil utbetaling plassert på øremerkede konti i Norges Bank som ikke er rentebærende for Innovasjon Norge. De likvide midlene med tilhørende fond er ført i balansen.

For noen tilskuddsordninger bortfaller tilsagn dersom midlene ikke er benyttet senest tre år etter innvilgningsåret. Ubrukte tilskuddsmidler for disse ordningene tilbakeføres til staten.

Tilskuddsmidler som utbetales har ingen resultateffekt for Innovasjon Norge og blir således ikke utgifts- eller inntektsført i resultatregnskapet.

Pensjonsforpliktelser

Pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser beregnes etter lineær opptjening basert på forventet sluttlønn. Beregningen er basert på en rekke forutsetninger herunder diskonteringsrente, fremtidig regulering av lønn, pensjoner og ytelser fra folketrygden, fremtidig avkastning på pensjonsmidler samt aktuarmessige forutsetninger om dødelighet og frivillig avgang. Pensjonsmidler er vurdert til virkelig verdi og fratrukket i netto pensjonsforpliktelser i balansen. Endringer i forpliktelsen som skyldes endringer i pensjonsplaner fordeles over antatt gjenværende opptjeningstid eller 13 år. Endringer i forpliktelsen og pensjonsmidlene som skyldes endringer i og avvik i beregningsforutsetningene (estimatendringer) fordeles over antatt gjennomsnittlig gjenværende opptjeningstid hvis avvikene ved årets begynnelse overstiger 10 % av det største av brutto pensjonsforpliktelser og pensjonsmidler.

Kontantstrømoppstilling

Kontantstrømoppstillingen er utarbeidet etter den indirekte metoden. Kontanter og kontantekvivalenter omfatter kontanter, bankinnskudd og andre kortsiktige, likvide plasseringer som umiddelbart og med uvesentlig kursrisiko kan konverteres til kjente kontantbeløp og med forfallsdato kortere enn tre måneder fra anskaffelsesdato.

Innovasjon Norge

Noter til årsregnskapet 2008

(Beløp i 1000 kr.)

NOTE 1

RENTER AV UTLÅN

Morselskap			Konsern	
2007	2008		2008	2007
184 371	203 662	Renter av ordinære lavrisikolån	203 662	
129 703	162 485	Renter av fiskefartøylån	162 485	
198 015	236 352	Renter av landbrukslån	236 352	
116 470	126 820	Renter av risikolån	126 820	
18 454	1 255	Renter av andre utlån	1 255	
3 454	4 567	Rentestøtte	4 567	
650 469	735 141	Sum	735 141	-

Renter av utlån fordelt geografisk. Denne oversikten gjelder bare for morselskapet.

	Nord-Norge		Midt-Norge		Vestlandet		Sør-/Østlandet		Sum	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007
Lavrisikolån	26 713	24 209	18 504	13 963	85 234	81 025	73 212	65 175	203 662	184 371
Fiskefartøylån	65 877	55 218	7 069	4 222	84 767	67 876	4 772	2 387	162 485	129 703
Landbrukslån	52 985	45 136	33 174	27 494	56 219	48 489	93 975	76 897	236 352	198 015
Risikolån	30 659	31 666	18 677	15 616	43 287	36 975	38 764	32 214	131 387	116 470
Andre utlån	259	2 316	182	2 537	233	8 616	580	8 441	1 255	21 909
Sum	176 492	158 544	77 606	63 831	269 739	242 980	211 303	185 113	735 141	650 469

NOTE 2

RENTER PÅ INNLÅN

Morselskap			Konsern	
2007	2008		2008	2007
350 258	419 527	Renter på innlån til lavrisikolån *)	419 527	
61 901	82 899	Renter på innlån til risikolån	82 899	
10 218	40	Rentekostnader på andre utlån	40	
422 376	502 465	Sum	502 465	-

*) Ordinære lavrisikolån og lån til fiskefartøy og landbruk.

NOTE 3

INNLÅNSPROVISJON TIL STATEN

Morselskap			Konsern	
2007	2008		2008	2007
31 180	31 948	Provisjon på innlån til lavrisikolån *)	31 948	
5 750	6 267	Provisjon på innlån til risikolån	6 267	
826	-	Provisjon på innlån til andre utlån	-	
37 756	38 215	Sum	38 215	-

*) Ordinære lavrisikolån og lån til fiskefartøy og landbruk.

Innovasjon Norge betaler 0,4 % provisjon til staten på alle innlån.

NOTE 4**NETTO GEVINST/TAP PÅ VERDIPAPIRER**

Morselskap			Konsern	
2007	2008		2008	2007
1 677	(5 850)	Netto gevinst/(tap) på verdipapirer	(5 850)	
-	-	Netto verdiendring rentebærende verdipapirer	109 558	
1 677	(5 850)	Sum	103 708	-

NOTE 5**OFFENTLIGE BEVILGNINGER**

Det er bare morselskapet som har offentlige bevilgninger, og denne noten gjelder dermed bare for morselskapet.

	Post 70	Post 71		Øvrig	Sum
	Drift	Reiseliv	Nettverk, profilering		
Inngående balanse 01.01	7 790	40 843	12 351	-	60 983
Mottatte bevilgninger	412 357	191 000	69 000	199 152	871 509
Til disposisjon	420 147	231 843	81 351	199 152	932 492
Utgående balanse 31.12	(4 997)	(35 198)	(8 848)	-	(49 044)
Inntektsført	415 150	196 644	72 503	199 152	883 449

Bevilgninger gitt av Nærings- og handelsdepartementet:

Kap 2421 Post 70 Bedriftsutvikling og administrasjon

Kap 2421 Post 71 Nettverk, profilering og reiseliv - programmer

Øvrig er midler fra departementenes tilskuddsordninger, samt til drift til ulike programmer og ordninger. Tilskuddsmidlene har vært benyttet til gjennomføring av prosjekter i samarbeid med våre kunder.

NOTE 6**EKSTERNE INNTEKTER**

Morselskap			Konsern	
2007	2008		2008	2007
72 399	79 694	Norge	79 694	
22 039	22 087	Norden og Baltikum	22 087	
81 318	57 251	Vest-Europa	57 251	
7 777	9 331	Øst-Europa	9 331	
13 226	12 766	Amerika	12 766	
16 705	16 845	Asia	16 845	
213 464	197 975	Sum	197 975	-

Eksterne inntekter er i hovedsak salg av internasjonaliserings- og markedsføringstjenester.

NOTE 7**DIVERSE DRIFTSINNTEKTER**

Morselskap			Konsern	
2007	2008		2008	2007
7 035	8 620	Inntekter av framleie	8 620	
1 730	1 681	Gebyrer og provisjoner på lån/garantier	1 681	
(2 157)	1 535	Netto tap på valuta	1 535	
937	2 085	Diverse inntekter	1 777	
7 545	13 921	Sum	13 613	-

NOTE 8

LØNN OG PERSONALKOSTNADER

Morselskap			Konsern	
2007	2008		2008	2007
348 948	381 252	Lønn	382 340	
45 742	49 691	Arbeidsgiveravgift	49 884	
61 612	74 205	Pensjonskostnader	74 432	
48 369	53 141	Andre ytelser	53 467	
504 671	558 289	Sum	560 124	-

Andre ytelser består i all hovedsak av utenlandstillegg, styrehonorarer, personalforsikring, offentlige avgifter i utlandet og diverse personalkostnader.

Innovasjon Norge har stående et fast beløp på konto for skattetrekk som er større enn oppgjørsbeløpet for en termin.

1 759	1 841	Fast lønn til administrerende direktør		
96	96	Øvrige godtgjørelser til administrerende direktør		
106	116	Pensjonsavtale med administrerende direktør		
160	185	Honorar til styreleder		
-	-	Øvrige godtgjørelser til styreleder		
1 092	1 188	Styrehonorarer		
786	804	Lovpålagt revisjon	804	-
59	120	Andre attestasjonstjenester	120	-
1 715	47	Skatterådgivning	47	-
2 649	2 754	Andre tjenester utenfor revisjon	2 754	-
			-	-
2 069	2 810	Lån til ansatte	2 810	-
726	745	Gjennomsnittlig antall ansatte årsverk	746	-

Det er ikke inngått noen etterlønnsavtale med daglig leder utover ordinære oppsigelsesvilkår på seks måneder. Lån til ansatte er dels rentefrie og hovedsakelig uten pant.

Administrerende direktør og styreleder har ikke lån i Innovasjon Norge.

KPMG AS er sammen med Human Factors AS engasjert for å gjennomføre undervisningsprogrammet LederMentor, som er et program for at kvinner skal få større innflytelse i norsk bedrifts- og næringsutvikling. KPMG fakturerer Innovasjon Norge det totale honoraret. Halvparten av honoraret tilkommer Human Factors. Totalt fakturert honorar i 2008 er kr 2 754 007, som inngår i "andre tjenester utenfor revisjon".

Skatterådgivning fra KPMG gjelder for 2007 bistand i forbindelse med at de utenlandsansatte fikk endrede arbeids- og lønnsforhold, samt rådgivning vedrørende merverdiavgift. For 2008 gjelder honoraret kun rådgivning vedrørende merverdiavgift.

NOTE 9**VARIGE DRIFTSMIDLER**

	Utstyr og inventar mv.		Bygg og eiendommer		Sum	
	Mor	Konsern	Mor	Konsern	Mor	Konsern
Anskaffelseskost 01.01	162 463	162 463	148 514	148 514	310 977	310 977
Akkumulerte avskrivninger 01.01	133 794	133 794	76 736	76 736	210 530	210 530
Bokført verdi 01.01	28 669	28 669	71 778	71 778	100 447	100 447
Tilgang	6 996	8 742	665	665	7 661	9 408
Avgang	-	-	-	-	-	-
Avskrivninger	13 353	13 353	7 491	7 491	20 843	20 843
Bokført verdi 31.12	22 312	24 058	64 953	64 953	87 265	89 012

Investeringer	Morselskap					Konsern
	2004	2005	2006	2007	2008	2008
Bygninger og eiendommer	29 495	1 938	1 811	5 863	665	665
Maskiner, inventar, biler, mv.	20 689	11 816	13 366	7 842	6 996	8 742
Sum investeringer	50 184	13 754	15 177	13 706	7 661	9 408
Salg av driftsmidler	294	509	481	105	148	148

Avskrivningssatsene for bygninger varierer fra 2,5% til 20% pr år.

Avskrivningssatsene for utstyr og inventar varierer fra 17% til 25% pr år.

Årlige leieforpliktelser utgjør ca 64 mill. kroner hvorav kontorleie i utlandet utgjør ca 23 mill. kroner og boligleie utgjør ca 12 mill. kroner.

De fleste av Innovasjon Norges leieforpliktelser i Norge og utlandet har en kontraktstid på 5 år, med opsjon på videre leie 3 til 5 år.

Det finnes tre unntak:

Leiekontrakt for kontor i Oslo (Tollbugata) løper til 31.08.2015

Leiekontrakt for kontor i Vadsø løper til 30.04.2014

Leiekontrakt for depot i Vadsø løper til 29.02.2016

Leiekontrakt for depot i Drammen løper til 31.12.2017

Leiekontrakt for kontor i London (Charles House) løper til 24.03.2014, kontrakten kan ikke sies opp i kontraktperioden

For leiekontrakter i utlandet har man såkalte "Diplomatisk klausul", som sier at skulle Innovasjon Norge styre beslutte å legge ned et kontor, kan kontrakten sies opp i avtaleperioden, mot en kontraktsavtalt kompensasjon til utleier. Gjelder ikke kontorleiekontrakten i London.

I tillegg har Innovasjon Norge en leiekontrakt for kontorer på Stortorvet/Oslo som løper til 01.12.2011. Dette er leiekontrakten for lokalene til Stiftelsen Norges Turistråd. Lokalene er framleiet for hele perioden med et årlig leietap på vel 1,1 mill. kr. Det er avsatt midler til dekning av tapet.

NOTE 10**DIREKTE PROSJEKTKOSTNADER**

Denne noten gjelder bare for morselskapet.

	Reiselivs- prosjekter		Nettverk og profilering		Øvrige prosjekter		Sum	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007
Fremmede tjenester	19 447	20 928	35 869	23 808	43 735	64 166	99 051	108 902
Kontorkostnader, trykksaker og opplæring	1 941	2 725	5 422	2 766	14 536	11 134	21 899	16 625
Telefon og porto	20 814	17 914	805	262	665	158	22 284	18 334
Reiser og biler	13 502	10 764	10 008	6 496	9 379	7 891	32 889	25 151
Profilering og markedsføring	208 006	205 804	27 070	33 242	13 676	13 206	248 752	252 252
Diverse driftskostnader (inkl. refusjoner)	2 195	1 273	(6 031)	(4 104)	9 331	1 725	5 495	(1 106)
Sum	265 905	259 408	73 143	62 470	91 322	98 280	430 370	420 158

NOTE 11**ANDRE DRIFTSKOSTNADER**

Morselskap			Konsern	
2007	2008		2008	2007
71 786	69 301	Lokaler	69 373	
25 927	28 245	Leie, kjøp og vedlikehold	28 245	
31 556	37 432	Fremmede tjenester	42 524	
19 338	20 557	Kontorkostnader, trykksaker og opplæring	20 595	
24 102	21 137	Telefon og porto	21 149	
29 049	31 378	Reiser og biler	31 554	
11 513	11 526	Diverse driftskostnader	13 119	
213 270	219 575	Sum	226 559	-

NOTE 12**SKATTEKOSTNAD OG BETALBAR SKATT**

Morselskapet er ikke skattepliktig. Skattenoten gjelder kun for datterselskapet i konsernet.

Årets skattekostnad fordeler seg på:

Betalbar skatt	29 265
Endring i utsatt skatt	19 031
Sum skattekostnad	48 297

Beregning av årets skattegrunnlag:

Resultat før skattekostnad	172 485
Permanente forskjeller	3
Endring i midlertidige forskjeller	(67 970)
Årets skattegrunnlag	104 518

Oversikt over midlertidige forskjeller:

	2008	2007	Endring
Driftsmidler	(397)	-	(397)
Verdiendring andre fin. instrumenter	(67 830)	-	(67 830)
Avsetning for forpliktelser	258		258
Netto grunnlag	(67 970)	-	(67 970)
28 % utsatt skatt	(19 031)	-	(19 031)

Forklaring til hvorfor årets skattekostnad ikke utgjør 28 % av resultat før skatt:

28 % skatt av resultat før skatt	48 296
Permanente forskjeller (28%)	1
Beregnet skattekostnad	48 297

Effektiv skattesats 28,0 %

NOTE 13

TAP PÅ UTLÅN OG GARANTIER

Denne noten gjelder bare for morselskapet.

Nedskrivninger	Lavrisikolån			Risiko	Så Korn- fondene og	Sum lån	Garantier	Sum lån og garantier
	Ordinære lavrisiko- lån	Fiske- fartøylån	Landbruks- lån	inkl. miljø og distrikt	invest- eringslån			
Nedskrivninger på individuelle utlån pr. 01.01	63 412	1 367	9 451	217 538	97 716	389 484	1 335	390 819
Økte og nye individuelle nedskrivninger	31 163	10 541	2 523	112 014	44 721	200 962	5 106	206 068
Tilbakeførte individuelle nedskrivninger	(24 654)	(562)	(903)	(41 776)	-	(67 895)	(480)	(68 375)
Konstaterte tap på engasjementer uten nedskrivninger	4 623	-	6 267	12 726	3 294	26 910	161	27 071
Konstaterte tap	(10 022)	-	(11 345)	(47 246)	(5 571)	(74 184)	(161)	(74 345)
Nedskrivninger på individuelle utlån 31.12.	64 522	11 346	5 993	253 255	140 161	475 277	5 961	481 238
<i>Nedskrivninger grupper av utlån pr. 01.01.</i>	119 000	45 000	10 000	-	-	174 000	-	174 000
Periodens endring i gruppenedskrivninger	4 000	11 000	5 000	-	-	20 000	-	20 000
Nedskrivninger grupper av utlån 31.12.	123 000	56 000	15 000	-	-	194 000	-	194 000
<i>Bokførte tap</i>								
Økte og nye individuelle nedskrivninger	31 163	10 541	2 523	112 014	44 721	200 962	5 106	206 068
Tilbakeførte individuelle nedskrivninger	(24 654)	(562)	(903)	(41 776)	-	(67 895)	(480)	(68 375)
Konstaterte tap på engasjementer med individuelle nedskrivninger	(5 399)	-	(5 078)	(34 520)	(2 277)	(47 274)	-	(47 274)
Endring i individuell nedskrivninger	1 110	9 979	(3 458)	35 718	42 445	85 793	4 626	90 419
Endring i individuelle nedskrivninger på omkostninger	1 141	-	-	319	-	1 460	-	1 460
Endring i gruppevise nedskrivninger	4 000	11 000	5 000	-	-	20 000	-	20 000
Konstaterte tap	10 022	-	11 345	47 246	5 571	74 184	161	74 345
Tap på utlegg	3 337	1	89	318	18	3 762	-	3 762
Inngang på tidligere perioders konstaterte tap	(634)	(51)	(403)	(3 759)	-	(4 848)	-	(4 848)
Periodens tap på utlån og garantier	18 975	20 929	12 573	79 841	48 033	180 351	4 787	185 138
<i>Konstaterte tap</i>								
Konstaterte tap på engasjementer uten individuelle nedskrivninger	4 623	-	6 267	12 726	3 294	26 910	161	27 071
Konstaterte tap på engasjementer med individuelle nedskrivninger	5 399	-	5 078	34 520	2 277	47 274	-	47 274
Sum konstaterte tap	10 022	-	11 345	47 246	5 571	74 184	161	74 345

Innovasjon Norges utlånsportefølje består av forskjellige typer lån med ulik risikoprofil. I tabellen under er de ulike lånetypene innen lavrisiko- og risikolån klassifisert i 3 grupper med henholdsvis høy, normal og lav risiko. Tallene er eksklusive ansvarlig lån til Så Kornfondene, Investeringsfondene for Nordvest-Russland og Øst-Europa, forvaltningsordninger og risikogarantier.

Risiko- grupper	Brutto utlån	Individuelle nedskrivninger kroner	Individuelle nedskrivninger av brutto utlån	Utlån uten individuelle nedskrivninger	Kalkulert risiko i utlån uten individuelle nedskrivninger	Gruppe- nedskriv- ninger
Høy risiko *	1 571 199	253 255	16,1 %	1 267 233	27,0 %	
Normal risiko	5 628 701	75 868	1,3 %	5 417 285	3,0 %	179 000
Lav risiko	3 691 998	5 993	0,2 %	3 621 354	0,4 %	15 000
Sum	10 891 898	335 116		10 305 872		194 000

* Omfatter risikolån med tapsfond som dekker kalkulert risiko for tap. For disse lånene foretas ikke gruppevise nedskrivninger.

Tabellen under viser utviklingen i misligholdssituasjonen siste fem år, målt ved sum brutto mislighold over 90 dager i mill. kroner og i forhold til løpende portefølje. Lavrisikolån omfatter ordningene ordinære lavrisikolån, flåtelån og landbrukslån. Sum risikolån viser landsdekkende risikolån og –garantier, distriktsrettede risikolån, distriktsrettet låneordning, risikolån landbruk og miljøfondlån.

Brutto mislighold > 90 dager	Lavrisikolån (risikogruppe lav og normal)		Risikolån/-garanti (risikogruppe høy)	
	Mill kroner	av brutto portefølje	Mill	av brutto portefølje
31.12.2004	751	6,7 %	298	12,2 %
31.12.2005	497	4,8 %	109	5,0 %
31.12.2006	480	5,1 %	77	4,0 %
31.12.2007	291	3,3 %	131	7,7 %
31.12.2008	358	3,8 %	154	9,5 %

NOTE 14

TAPSDEKNING

Morselskap			Konsern	
2007	2008		2008	2007
6 819	-	Tap risikolån og garantier dekket ved egen bevilgning	-	
10 639	(70 761)	Tap risikolån og garantier dekket av tapsfond	(70 761)	
(5 141)	(13 903)	Tap distriktsrettet låneordning dekket av tapsfond	(13 903)	
(2 584)	(3 294)	Tap investeringslån dekket av Landbrukets utviklingsfond	(3 294)	
(1 504)	(2 277)	Tap lån fra Såkornfondene dekket av tapsfond	(2 277)	
105	35	Tap lån fra Miljøfondet dekket av tapsfond	35	
8 333	(90 199)	Sum	(90 199)	-

NOTE 15

RESULTAT FOR REGNSKAPSÅRET, DISPONERT

Morselskap			Konsern	
2007	2008		2008	2007
29 222	22 226	Utbytte til staten lavrisikordningen	22 226	
3 555	2 806	Utbytte til staten investeringsfondet for Nordvest-Russland	2 806	
3 397	877	Utbytte til staten investeringsfondet for Øst-Europa	877	
2 083	800	Avsatt til staten	800	
35	-	Avsatt til staten til miljøvernlåneordning	-	
47	-	Avsatt til staten for distriktsrettet låneordning	-	
38 340	26 708	Utbytte og overføringer til staten	26 708	-
(2 203)	(42 021)	Belastet opptjent kapital Såkornfondene	(42 021)	
1 185	935	Avsatt til opptjent kapital investeringsfondet for Nordvest-Russland	935	
1 132	292	Avsatt til opptjent kapital investeringsfondet for Øst-Europa	292	
115	(40 793)	Overført til opptjent kapital i låne- og investeringsfond	(40 793)	-
1 598	-	Avsatt til opptjent egenkapital prosjektvirksomhet mv	-	
34 074	7 409	Avsatt til opptjent egenkapital lavrisikordningen	7 409	
35 672	7 409	Overført til opptjent egenkapital	7 409	-
74 127	(6 676)	Sum disponert	(6 676)	-

NOTE 16

BUNDNE INNSKUDD I NORGES BANK

Morselskap			Konsern	
2007	2008		2008	2007
1 744 902	1 607 927	Til investering i ansvarlig kapital	1 607 927	
403 992	1 335 045	Til utbetaling av tilskudd	1 335 045	
1 407 690	1 435 832	Til dekning av tap	1 435 832	
3 556 584	4 378 803	Sum	4 378 803	-

Bundne innskudd er øremerkede midler. Kun en mindre del av disse midlene er rentebærende for Innovasjon Norge.

NOTE 17**LAVRISIKOLÅN OG RISIKOLÅN**

Morselskap		LAVRISIKOLÅN	Konsern	
2007	2008		2008	2007
3 041 441	2 997 611	Ordinære lavrisikolån	2 997 611	
3 662 788	3 691 998	Lån til landbruket	3 691 998	
2 175 773	2 631 091	Lån til fiskefartøy	2 631 091	
8 880 002	9 320 699	Sum	9 320 699	-

Morselskap		RISIKOLÅN	Konsern	
2007	2008		2008	2007
341 147	367 165	Landsdekkende risikolån	367 165	
1 036 578	995 819	Distriktsrettede risikolån	995 819	
19 086	26 215	Risikolån landbruk	26 215	
139 522	114 569	Distriktsrettet låneordning	114 569	
77 373	67 431	Lån fra Statens Miljøfond	67 431	
1 613 706	1 571 199	Sum	1 571 199	-

Det er etablert en felles innlånsportefølje og felles administrasjonkostnader for alle risikolån. Det vil si at Distriktrettet låneordning og Lån fra Statens Miljøfond er flyttet fra gruppen andre utlån til gruppen risikolån.

NOTE 18**ANDRE UTLÅN**

Morselskap			Konsern	
2007	2008		2008	2007
1 203 647	1 075 212	Bygdeutviklingslån til landbruket	1 075 212	
389 235	510 358	Ansvarlige lån Såkornfondene	510 358	
2 840	2 086	Ansvarlige lån investeringsfondet for Nordvest-Russland	2 086	
2 485	1 919	Ansvarlige lån investeringsfondet for Øst-Europa	1 919	
2 069	2 810	Lån til ansatte	2 810	
1 600 276	1 592 385	Sum	1 592 385	-

Bygdeutviklingslån forvaltes av Innovasjon Norge for Landbrukets utviklingsfond. Lånene som er rentefrie er finansiert ved utbetaling fra utviklingsfondet, som også godskrives tilbakebetaling og belastes tap.

Vi henviser til note 17 vedrørende reklassifisering fra andre utlån til risikolån.

NOTE 19**NETTO UTLÅN GEOGRAFISK FORDELT**

Denne noten gjelder bare for morselskapet.

Tall i mill kr	Nord-Norge		Midt-Norge		Vestlandet		Sør-/Østlandet		Sum	
	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007	2008	2007
Ordinære lavrisikolån	366	363	281	264	1 098	1 246	1 062	985	2 807	2 858
Fiskefartøylån	1 017	880	101	72	1 374	1 135	85	44	2 576	2 131
Landbrukslån	800	826	519	508	851	884	1 495	1 424	3 663	3 642
Risikolån	285	304	191	171	442	409	466	310	1 385	1 194
Andre utlån	275	302	230	238	415	504	464	661	1 384	1 705
Sum netto utlån	2 742	2 675	1 322	1 253	4 179	4 178	3 571	3 424	11 815	11 530

NOTE 20**ANDRE RENTEBÆRENDE VERDIPAPIRER**

Denne noten gjelder kun for datterselskapet i konsernet.

	Kostpris	Markeds- verdi 31.12	Påløpte renter	Verdi- økning
DnB NOR Obligasjon 20 (IV)	565 000	606 288	8 858	32 430
KLP Rentefond II	565 000	592 091	10 172	16 918
Alfred Berg Kort Obligasjon	565 000	590 489	11 199	14 291
Storebrand Likviditet	565 000	580 690	11 499	4 191
Sum	2 260 000	2 369 558	41 728	67 830

Datterselskapet Investinor AS plasserer overskuddslikviditeten i rente- og obligasjonsfond fra solide kapitalforvaltere etter mandat fra selskapets styre. Effektiv rente for 2008 utgjør 4,11% beregnet i samsvar med gjeldende renteberegningsmetode i markedet for slike plasseringer.

NOTE 21**AKSJER OG ANDELER**

Denne noten gjelder bare for morselskapet.

Selskapets navn	Aksjekapital	Antall aksjer	Valuta	Pålydende	Eierandel i %	Anskaffelses- kostnad
Investeringsfondene for Nordvest-Russland og Øst-Europa						
Akvamiljø Caspian AS	2 750	1 000	NOK	1 000,00	36,4	1 000
Baltic Hydroenergy AS	12 188	196 202	NOK	10,00	16,1	3 879
Baltic Pork Sia	1 409	18 481	LVL	20,00	26,2	6 738
Baltic Solution	540	1 200	NOK	100,00	22,2	600
Barel AS	10 836	4 226	NOK	1 000,00	39,0	4 981
Biodiversity Development Int. AS	10 018	35 000	NOK	100,00	34,9	3 500
ECDL Russia AS	2 269	1 998 099	NOK	0,50	37,1	5 250
Euro-Teminal AS	25 626	370 621	NOK	1,00	1,4	7 333
International Pork Investment	67 113	208 530	NOK	7,00	2,2	1 759
Int.School of Management	60	21 347	LTL	1,00	35,6	439
Kirkenes Trading AS	3 400	1 200	NOK	100,00	35,3	3 000
CapMan Russia Fund L.P. (tidl Norum) ¹	-	-	-	-	1,6	5 100
Dvina AS	600	204	NOK	1 000,00	34,0	204
Vangazu Sildspeks	334	5 000	LVL	20,00	29,9	1 420
Technopark-Nor AS	301 000	120 000	NOK	100,00	39,9	12 000
White Sea Innovation AS	4 100	1 400	NOK	1 000,00	34,1	1 400
Rambøll Barents AS	2 388	10 080	NOK	100,00	34,9	1 008
Aksjer konvertert fra lån						
Kongsberg Innovasjon AS	10 500	1 000	NOK	1 000,00	9,5	1 000
Lyng Motor AS	25 000	1 000	NOK	1 000,00	4,0	1 000
Ocean Power Corporation	44 295	300 265	USD	0,89	0,6	424
Quasar Consultants AS	1 119	3 707	NOK	29,50	9,8	902
Tellus-IT AS	176	16 000	NOK	0,10	0,9	400
Sum anskaffelseskost aksjer og andeler						63 337
Sum nedskrivninger						(19 296)
Sum bokført verdi pr 31.12.2008						44 041
Andre aksjer og andeler - ikke balanseført:						
Scandinavian Tourism Inc.	1	20	US	10,00	20,0	-
Scandinavian Tourist Board ²	273	1	DKK	91,00	33,3	-

¹ Investert andel i aksjefond

² STB er et anpartsselskap

NOTE 22**EIERINTERESSER I KONSERNSELSKAPER**

Selskapets navn	Ervervet	Kontor	Eierandel	Stemmeandel
NORTRA AS	01.07.1999	Oslo	100 %	100 %
Investinor AS	21.02.2008	Trondheim	100 %	100 %

Investeringene i datterselskapene vurderes etter kostmetoden i selskapsregnskapet.

Investering etter kostmetoden (selskapsregnskapet):

Selskapets navn	Valuta	Aksje- kapital	Antall aksjer	Egen- kapital	Resultat 2008	Balanseført verdi
NORTRA AS *	NOK	300	300	892	33	300
Investinor AS	NOK	2 200 000	110 000	2 324 189	124 189	2 200 000
						<u>2 200 300</u>

* Egenkapital og resultat er for 2007.

NOTE 23**ANDRE EIENDELER**

Morselskap			Konsern	
2007	2008		2008	2007
29 135	53 750	Kundefordringer knyttet til prosjektvirksomheten	53 750	
(2 750)	(5 250)	Avsetning til tap på kundefordringer	(5 250)	
(7 927)	(6 960)	Tapsgjeld/krav på staten	(6 960)	
1 256	(702)	Fordring på statskassen	(702)	
7 521	4 258	Andre fordringer	4 295	
27 235	45 096	Sum	45 134	-

NOTE 24**OPPTJENTE INNTEKTER OG IKKE PÅLØPTE KOSTNADER**

Morselskap			Konsern	
2007	2008		2008	2007
150 763	173 371	Opptjente ikke forfalte renter på utlån	173 371	
85 647	59 135	Opptjente ikke fakturerte driftsinntekter	59 135	
18 512	17 132	Bokførte ikke påløpte driftskostnader	17 132	
254 922	249 639	Sum	249 639	-

NOTE 25**PENSJONSFORPLIKTELSE**

Innovasjon Norge er pliktig til å ha tjenstepensjonsordning etter lov om obligatorisk tjenstepensjon. Innovasjon Norges pensjonsordninger tilfredsstiller kravene i denne lov.

Pensjonsordningene behandles regnskapsmessig i henhold til NRS 6 Pensjonskostnader. Innovasjon Norges pensjonsordninger er alle ytelsesplaner. Selskapet har pensjonsordninger som omfatter 631 aktive, 198 pensjonister og 12 i AFP. Ordningene gir rett til definerte fremtidige ytelser. Disse er i hovedsak avhengig av antall opptjeningsår, lønnsnivå ved oppnådd pensjonsalder og størrelsen på ytelsene fra folketrygden. Forpliktelisene er dekket gjennom forsikringselskap, i hovedsak Statens Pensjonskasse og Vital.

Det er i dag 6 ulike pensjonsordninger i Innovasjon Norge. Ansatte i Innovasjon Norge er også tilknyttet AFP-ordninger. Ordningene kan ikke overføres mellom hverandre og er derfor ikke nettoført.

Pensjonskostnad

	2008	2007
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	48 313	44 289
Rentekostnad av pensjonsforpliktelsen	42 177	38 753
Avkastning på pensjonsmidler	(32 899)	(29 683)
Resultatført virkning av estimatavvik	15 050	13 931
Periodisert arbeidsgiveravgift	8 261	7 546
Netto pensjonskostnad	80 903	74 835

Avstemming av pensjonsordningenes finansierte status mot beløp i balansen:

	31.12.2008		31.12.2007	
	Midler > forpliktelse	Midler < forpliktelse	Midler > forpliktelse	Midler < forpliktelse
Opptjente/beregnete pensjonsforpliktelser	114 575	574 961	115 531	664 476
Pensjonsmidler (til markedsverdi)	(91 946)	(501 701)	(97 374)	(463 672)
Ikke resultatført virkning av estimatavvik	(31 195)	(36 170)	(29 386)	(183 074)
Periodisert arbeidsgiveravgift	3 191	1 492	-	1 137
Netto pensjonsforpliktelser	(5 375)	38 581	(11 228)	18 867

	2008	2007
<i>Økonomiske forutsetninger:</i>		
Diskonteringsrente	5,80 %	5,50 %
Forventet lønnsregulering	4,00 %	4,50 %
Forventet pensjonsøkning	3,75 %	4,50 %
Forventet G-regulering	3,75 %	4,50 %
Forventet avkastning på fondsmidler	5,80 %	5,75 %

Demografiske forutsetninger

	K2005	K2005
Anvendt dødelighetstabell	200%*K63/IR02	200%*K63/IR02
Anvendt uføretariff	3% / 0%	3% / 0%
Frivillig avgang	10% / 40%	10% / 40%
Uttakstilbøyighet	10% / 40%	10% / 40%

Ikke resultatført virkning av estimatavvik periodiseres over 13 år eller gjenværende opptjeningstid.

Som aktuarmessige forutsetninger for demografiske faktorer og avgang er det brukt forutsetninger fra NRS 6 Pensjonskostnader per 31.12.2008. Pensjonsforutsetningene er oppdatert basert på markedssituasjonen per 31.12.2008 og er den gjeldende anbefalingen fra Norsk RegnskapsStiftelse (NRS). Innovasjon Norge har valgt å estimere en foretaksobligasjonsrente for fastsettelsen av diskonteringsrenten. Den består av risikofri rente som er satt til 3,8 % med et risikopåslag på 2%. Dvs. at den diskonteringsrenten som er brukt er 5,8 %. Risikofri rente er renten på en foretaksobligasjon med særlig høy kredittverdighet og risikopåslaget er observert rentedifferanse mellom norske statsobligasjoner og norske foretaksobligasjoner med handel i slutten av desember. En økning av diskonteringsrenten på et halvt prosentpoeng medfører en reduksjon i forpliktelsen på omtrent ti prosent.

Administrerende direktør i Investinor har en tilleggsavtale om pensjon..

Investinor har under etablering tjenstepensjonsordning gjennom Statens Pensjonskasse. Det er ikke gjort aktuarberegning for Investinor.

NOTE 26**INNLÅN FRA STATEN**

Denne noten gjelder bare for morselskapet.

	Forfall	Innlån	Effektiv rente		Forfall	Innlån	Effektiv rente
Lavrisikolån	2009	7 095 000	5,0 %	Risikolån	2009	1 535 000	4,9 %
	2010	260 000	4,2 %				
	2011	430 000	4,6 %				
	2012	210 000	4,6 %				
	2013	135 000	4,5 %				
	2016	150 000	4,8 %				
	Overkurs	477					
	Sum	8 280 477	5,0 %		Sum	1 535 000	4,9 %

Forfallsstrukturen på innlånene, som er fastrentelån, er tilpasset rentebindingsperiodene og vilkårene for utlånene. Dette gjøres som ledd i arbeidet med å styre renterisikoen i porteføljen.

Hoveddelen av innlånene er korte med løpetid innefor seks måneder. Disse finansierer utlån til kunder med lån på flytende betingelser, dvs. lån med rente som kan endres med seks ukers varsel. Renterisikoen vedrørende disse lånene er begrenset til varslingsperioden og vurderes å ha moderat resultateffekt.

Innlånene for risikoordningene ble slått sammen til en ordning fra og med 2008.

NOTE 27**NETTO OBLIGASJONGJELD**

Morselskap			Konsern	
2007	2008		2008	2007
220	-	Netto obligasjonsgjeld	-	-

Siste avdrag for obligasjonsgjelden var i februar 2008. Obligationsgjelden var statsgarantert.

NOTE 28**ANNEN GJELD**

Morselskap			Konsern	
2007	2008		2008	2007
92 037	72 312	Leverandørgjeld	73 576	
55 768	114 052	Ikke utbetalte tilskuddsbevilgninger	114 052	
38 340	26 708	Skyldig overføring til staten	26 708	
34 638	2 796	Skyldig oppgjør på taps- og tilskuddsfond	2 796	
13 475	19 654	Avgifter, skatt og andre lønnstrekk	20 372	
11 279	12 733	Diverse gjeld	12 850	
-	-	Betalbar skatt	29 265	
2 45 536	248 256	Sum	279 619	-

Ikke utbetalte tilskuddsbevilgninger er tilskuddstilsagn som er utbetalt til Innovasjon Norge, men ikke videreutbetalt til mottaker.

NOTE 29**PÅLØPTE KOSTNADER OG IKKE OPPTJENTE INNTEKTER**

Morselskap			Konsern	
2007	2008		2008	2007
86 525	114 834	Påløpte ikke forfalte renter på innlån	114 834	
37 756	38 215	Påløpt ikke forfalt innlånsprovisjon	38 215	
49 607	49 868	Påløpte driftskostnader	49 940	
60 983	49 043	Drifts- og programbevilgninger som ikke er inntektsført	49 043	
11 596	13 668	Andre mottatte ikke opptjente bevilgninger fra staten	13 668	
6 101	9 469	Fakturerte ikke opptjente driftsinntekter	9 469	
252 567	275 097	Sum	275 169	-

NOTE 30**TAPSFOND**

Denne noten gjelder bare for morselskapet.

Tapsfond	Bevilget tapsfond	Akk. tap	Rest tapsfond	Netto utlån
Utbetalte risikolån	2 959 038	2 237 159	721 879	1 132 378
Utbetalt risikolån landbruk	4 586	-	4 586	25 923
Utbetalte lån Miljøfondet	80 508	46 626	33 882	66 741
Utbetalt distriktsrettet låneordning	39 481	35 063	4 418	89 870
Utbetalte lån Sårkornfondet	152 301	84 197	68 104	370 197
Ikke utbetalte lån	328 529	-	328 529	-
Risikogarantier	117 654	56 012	61 642	-
Totalt	3 682 097	2 459 058	1 223 039	1 685 110

Akkumulerte tap i tabellene omfatter konstaterte tap og individuelle tapsnedskrivninger.

Netto utlån er brutto utlån redusert med tapsnedskrivninger.

Innovasjon Norge er pålagt å sørge for at det er et forsvarlig forhold mellom tapsfondets størrelse og den anslåtte risikoen i porteføljen. For distriktsrettede og landsdekkende risikolån og –garantier er Innovasjon Norge ansvarlig for å etterfylle tapsfondet dersom porteføljerisikoen avviker negativt med mer enn ti prosentpoeng av tapsfondet. Pr 31.12.2008 er kalkulert risiko i landsdekkende risikolån vurdert å være 33 %, mens tapsfondet utgjør hele 77 % av den delen av denne porteføljen som ikke har tapsnedskrivninger. For distriktsrettede risikolån er kalkulert risiko 27 %, mens tapsfondet utgjør hele 62 %. Disse tapsfondene er derved solide. Det er tre hovedårsaker til dette. For det første ble tapsfondene ekstraordinært styrket i perioden 2003 – 2006 etter store tap i perioden 2002 og 2003. For det andre førte konjunkturutviklingen til lave tap i årene 2006 og 2007 og for det tredje har det skjedd ekstraordinære innfrielser av lån, som har redusert risikoen i porteføljen.

For Statens Miljøfond er tapsfondssituasjonen meget god; tapsfondet utgjør 50% av netto utlån. For den distriktsrettede låneordning er det nå en underdekning på tapsfondet sett i forhold til kalkulert risiko i porteføljen. Tapsfondet for utbetalte lån under denne ordningen er 4 %, mens kalkulert risiko er 12 %.

Risikolåneordningen for landbruket har et tapsfond på 19 %, mens kalkulert risiko er 11 %

For nærmere beskrivelse av tapsfond og tapsføring vises det til regnskapsprinsipper.

NOTE 31**RENTESTØTTEFOND**

Morselskap			Konsern	
2007	2008		2008	2007
49 320	45 865	Inngående balanse 01.01	45 865	
-	18 647	Avsatt til fond	18 647	
(3 454)	(4 567)	Inntektsført rentestøtte	(4 567)	
45 865	59 945	Utgående balanse 31.12	59 945	-

Rentestøttefondet benyttes for å dekke beregnet inntektstap når det innvilges rentefrihet på landsdekkende og distriktsrettede risikolån.

NOTE 32**TILSKUDDSFOND**

Morselskap			Konsern	
2007	2008		2008	2007
260 530	224 448	Fra Kommunal- og regionaldepartementet	224 448	
101 052	105 072	Fra Nærings- og handelsdepartementet	105 072	
5 500	7 767	Fra Utenriksdepartementet	7 767	
829 759	926 166	Fra fylkeskommunene	926 166	
21 403	(21 499)	Fra Landbrukets utviklingsfond (LUF)	(21 499)	
1 203 609	1 075 209	Andel av LUF knyttet til rentefrie lån	1 075 209	
10 273	10 001	Tilskudd til Nordvest-Russland	10 001	
2 432 126	2 327 165	Ikke utbetalte tilsagn	2 327 165	-

Innovasjon Norge utbetalte 2 008 mill. kr i tilskudd i 2008.

NOTE 33**LÅNE- OG INVESTERINGSFOND**

Denne noten gjelder bare for morselskapet.

	Så Kornfondene	Investeringsfondet for Nordvest- Russland	Investeringsfondet for Øst-Europa	Statens investeringsselskap	Sum
Innskutt kapital	1 757 000	150 000	120 000	-	2 027 000
Opptjent kapital	1 552	40 609	(5 408)	-	36 754
Sum kapital 01.01	1 758 552	190 609	114 592	-	2 063 754
Tilbakeført innskutt kapital	-	-	-	-	-
Tilført innskutt kapital	-	-	-	2 200 000	2 200 000
Styrking av opptjent kapital	10 000	-	-	-	10 000
Årets resultat	(42 021)	935	292	-	(40 793)
Innskutt kapital	1 757 000	150 000	120 000	2 200 000	4 227 000
Opptjent kapital	(30 469)	41 545	(5 115)	-	5 960
Sum kapital 31.12	1 726 531	191 545	114 885	2 200 000	4 232 960

NOTE 34**EGENKAPITAL****Egenkapital morselskapet**

	Felles	Lavrisiko- ordningen	Prosjekt- virksomhet mv	Sum
Innskutt egenkapital	10 000	619 788	26 257	656 045
Opptjent egenkapital	-	205 465	10 927	216 392
Sum egenkapital 01.01	10 000	825 253	37 184	872 437
Årets andel av resultatet		7 409		7 409
Innskutt egenkapital	10 000	619 788	26 257	656 045
Opptjent egenkapital	-	212 873	10 927	223 800
Sum egenkapital 31.12	10 000	832 661	37 184	879 846

Nærings- og handelsdepartementet utøver eierfunksjonen i Innovasjon Norge.

Egenkapital konsern

	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital	SUM
Egenkapital ved stiftelse av konsern *	656 045	216 392	872 437
Årets resultat		117 512	117 512
- avsatt utbytte til staten (gjeld)		(26 708)	(26 708)
- overført til opptjent kapital i fond		40 793	40 793
Egenkapital pr 31.12.2008	656 045	347 989	1 004 034

* tidspunkt settes lik 1.1.2008. Investinor ble stiftet 21.2.2008.

NOTE 35**BETINGEDE FORPLIKTELSER**

Miljøgarantier er avgitt på vegne av staten. Påløpte tap dekkes løpende ved egen bevilgning.

Tap på landsdekkende risikogarantier dekkes av eget tapsfond. Det vises til note 30.

Innovasjon Norge har ingen tvistsaker pr. 31.12.08 som kan medføre tap av betydning utover de avsetninger som er gjort i regnskapet.

KPMG AS
P.O. Box 7000 Majorstuen
Sørkedalsveien 6
N-0306 Oslo

Telephone +47 04063
Fax +47 22 60 96 01
Internet www.kpmg.no
Enterprise 935 174 627MVA

Til foretaksmøtet i Innovasjon Norge.

REVISJONSBERETNING FOR 2008

Ledelsens ansvar og revisors oppgave

Vi har revidert årsregnskapet for Innovasjon Norge for regnskapsåret 2008, som viser et tap på kr 6 676 330 for morselskapet og et overskudd på kr 117 512 000 for konsernet. Vi har også revidert opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til dekning av tapet. Årsregnskapet består av selskapsregnskap og konsernregnskap. Selskapsregnskapet består av resultatregnskap, balanse, kontantstrømoppstilling og noteopplysninger. Konsernregnskapet består av resultatregnskap, balanse, kontantstrømoppstilling og noteopplysninger. Regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge er anvendt ved utarbeidelsen av regnskapet. Årsregnskapet og årsberetningen er avgitt av selskapets styre og daglig leder. Vår oppgave er å uttale oss om årsregnskapet og øvrige forhold i henhold til revisorlovens krav.

Grunnlag for vår uttalelse

Vi har utført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder revisjonsstandarder vedtatt av Den norske Revisorforening. Revisjonsstandardene krever at vi planlegger og utfører revisjonen for å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon. Revisjon omfatter kontroll av utvalgte deler av materialet som underbygger informasjonen i årsregnskapet, vurdering av de benyttede regnskapsprinsipper og vesentlige regnskapsestimer, samt vurdering av innholdet i og presentasjonen av årsregnskapet. I den grad det følger av god revisjonsskikk, omfatter revisjon også en gjennomgåelse av selskapets formuesforvaltning og regnskaps- og intern kontrollsystemer. Vi mener at vår revisjon gir et forsvarlig grunnlag for vår uttalelse.

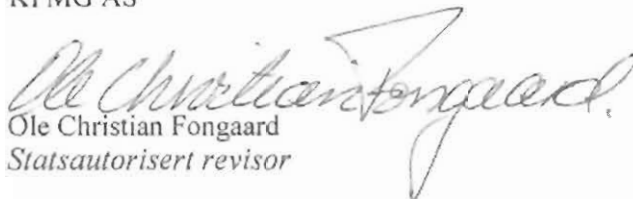
Uttalelse

Vi mener at

- årsregnskapet er avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av selskapets og konsernets finansielle stilling 31. desember 2008 og av resultatet og kontantstrømmene i regnskapsåret i overensstemmelse med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge
- ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av regnskapsopplysninger
- opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til dekning av tapet er konsistente med årsregnskapet og er i samsvar med lov og forskrifter.

Oslo, 12. februar 2009

KPMG AS

Ole Christian Fongaard
Statsautorisert revisor

Offices in:

Oslo	Haugesund	Sindelfjord
Bode	Kristiansand	Sandnessjøen
Alta	Larvik	Stavanger
Arendal	Lillehammer	Stord
Bergen	Mo i Rana	Tromsø
Elverum	Molde	Trondheim
Finnesnes	Narvik	Tønsberg
Hamar	Rovos	Ålesund
Grenstad		

INNOVASJON
NORGE

OSLO, 27.04.2009

ÅRSRAPPORT 2008

Våre kontorer

Vi gir lokale ideer globale muligheter

Innholdsfortegnelse

Kontorene i Norge	Side
Oslo, Akershus og Østfold	4
Hedmark	8
Oppland	12
Buskerud og Vestfold	16
Telemark	22
Agder	26
Rogaland	31
Hordaland	36
Sogn og Fjordane	41
Møre og Romsdal	45
Sør-Trøndelag	49
Nord-Trøndelag	53
Nordland	57
Troms	61
Finnmark	65
Kontorene i utlandet	
Region Vest-Europa/Norden	69
Region Sentral-Europa, Baltikum, Tyrkia og Midt-Østen	87
Region Russland og SUS	103
Region Americas	107
Region Sør- og Sørøst-Asia	115
Region Nordøst-Asia	126

Innledning

Nedenfor følger årsrapportene for 2008 om aktivitetene ved Innovasjon Norges kontorer i inn- og utland.

Rapportene fra kontorene i utlandet er noe uensartet i form og omfang, men totalen gir likevel et godt bilde av virksomheten. Innovasjon Norge er en internasjonal organisasjon, så noen av rapportene er derfor på engelsk.

BÆREKRAFTIGE INNOVASJONER FOR ØKT KONKURRANSEKRAFT

Innovasjon Norge skal utløse bærekraftige innovasjoner som skaper attraktive arbeidsplasser og økt konkurransekraft i alle deler av landet.

Osloregionen omfatter 29 prosent av landets befolkning. Nær 50 prosent av alle landets investeringer i FoU skjer i Osloregionen, enten det er i næringslivet, instituttsektoren eller universitets- og høyskolesektoren. Regionen er en viktig dynamo for norsk næringsliv, både nasjonalt og som internasjonal metropol.

Osloregionen vil være en av Nord-Europas mest innovative regioner. Satsing på entreprenørskap skal resultere i flere nyetableringer med vekstpotensial, gründerkultur og bedre infrastruktur for etablerere. I 2008 har vi støttet kulturelle tiltak generelt og gjennom sektorsatsinger. Vi deltar aktivt i ungt entreprenørskap, støtter gründerkonkurranser blant studenter gjennom Gründercup og Pangstart. Gjennom å støtte inkubatorbedrifter og nettverk som Connect, bidrar vi til infrastruktur for gründerne. Ut av dette mangfoldet plukker vi ut de beste prosjektene til stipender, 73 i antall i 2008, til kompetanseprogrammer og IPR-rådgivning. Den grunnleggende etablererveiledningen gis på kommune/regionnivå, med aktiv støtte fra det regionale partnerskapet. Antall henvendelser per år er over 20 000.

Unge bedrifter med internasjonale vekstmuligheter er den høyest prioriterte målgruppen i regionen. Våre virkemidler samspiller med og utløser privat såkorn- og venturekapital. Tilskudd til forsknings- og utviklingskontrakter er vårt viktigste bidrag til dette, og vi bevilget 104 mill. fordelt på 56 prosjekter i 2008. Dette utgjør 30 prosent av den nasjonale rammen. Kontorets SkatteFUNN rådgivere bidro til at "våkne" bedrifter kan reinvestere nær 0,5 mrd sparte/utbetalte skattekrone til nye utviklingsprosjekter.

Økt satsing på bedriftsnettverk og samarbeidsprosjekter for internasjonalisering har bidratt til at regionens bedrifter deltar i satsinger mot Asia, Europa, USA og Brasil. Inntil 10 bedrifter deltar i grupper med organiserte opplegg.

Satsingen på næringsklynger har bidratt til videreutvikling av Oslo Cancer Cluster som en av landets fremste internasjonale klynger. Det arbeides med nye klyngeprosjekter i flere sektorer. Halden Centre of Expertise satser på å bli internasjonalt ledende på IKT for miljøvennlig energihandel. En viktig erfaring fra klyngeprosjektene, er behovet for sterk forankring og eierskap i næringsmiljøene. Profilerings- og omdømmearbeid har økende betydning for lønnsomhet og internasjonale muligheter. Bevisstgjøring rundt samfunnsansvar har vært en del av Innovasjon Norges strategi fra 2008.

Regionstyrets rapport

Regionstyret skal bidra til at Innovasjon Norge har god regional kontakt og har fokus på regionens særlige potensiale. Oslo-regionen har stort potensiale på de fleste av INS satsingsområder. I 2008 ble en lang vekstperiode for norsk næringsliv avløst av en global finanskriser. Norsk næringsliv har blitt rammet på flere måter: manglende tilgang på finansiering gjennom bank, tørke i egenkapitalmarkedet, og gjennom sviktende etterspørsel og dynamikk i markedet. Osloregionens målgruppe rammes særlig hardt, og det er en fare for at mange nyskappingsprosjekter aldri blir realisert.

Behovet for Innovasjon Norges finansielle tjenester har økt markant mot slutten av året, og det er viktig at Innovasjon Norge har finansielle og administrative muskler for å møte konjunktursvingninger.

Regionstyret har deltatt i utformingen av ny strategi for Innovasjon Norge, og er aktive i å påse at strategien følges opp regionalt. Styret har bevilgningsfullmakt i finansieringssaker, og behandler alle saker over et visst nivå. I 2008 behandlet styret 72 saker i 10 møter.

Styret har påpekt at kontorets økonomiske og administrative ressurser ikke står i forhold til etterspørsel og potensiale i regionen. Prioritering av saker og satsinger er derfor en krevende oppgave både for administrasjonen og styret. Styret uttrykker likevel tilfredshet med at økningen i virkemidler kommer på landsdekkende ordninger, og at kontoret er tilført økte ressurser gjennom året.

Regionstyret for 2008

Ivar G. Karlsen (leder), næringslivsleder
Ann Kristin Hageløkken (nestleder), inkubatorleder
Karl Henrik Laache, gardbruker

Kari Hauge, LO sektretær

Arne Øren, fylkespolitiker

Brage Baklien, politisk rådgiver

Siri Hov Eggen, fylkespolitiker

Kristin Misundt, næringslivsleder

Fylkeskommunene og Fylkesmannens landbruksavdeling har møte- og talerett gjennom observatører til styret.

Scan-REF, verdenskongress for fornybar energi på Lillestrøm i 2008. Et stort regionalt løft ble en suksess med 1000 besøkende fra 30 land. Nettverket OREEC hadde en avgjørende rolle for suksessen.

Energi og miljø

Innovasjon Norge støtter felles profilering av sektoren gjennom OREEC, og var en aktiv samarbeidspartner i gjennomføringen av ScanREF, Osloregionens internasjonale kongress innen fornybar energi ved Norges Varemese som trakk 1000 deltakere fra 30 land. I 2008 har vi hatt fokus på energieffektivisering, rent vann og avløp, bioenergi, CO₂-fangst og lagring, og solenergi. Det er etablert prosjekter på flere nivåer, støtte til enkeltbedrifter, forprosjekter, og nettverk mot internasjonale markeder. Regionen er nasjonalt ledende på små og mellomstore biovarmeanlegg, har pilotprosjekter på biogass og har utviklet kompetanse-tilbud for kommuner og andre i offentlig sektor. Norsk Solenergiforening har fått støtte til utarbeidelse av forretningsplan for foreningen.

Maritim satsing

Den maritime næringen i Osloregionen er dominert av shipping og forretningsmessig tjenesteyting. En omdømme-analyse konkluderer med at Norge er internasjonalt anerkjent for den maritime klyngen. Næringen har mange øktører og OMN (Oslo Maritime Nettverk) koordinerer utvikling og nyskaping. OMN prioriterer kompetanse, rekruttering og innovasjon. Det er etablert et stort PhD-program, traineeprogram og springbrett for innovasjon med regi fra Connect. Sektoren er aktiv bruker av SkatteFUNN, Forsknings- og utviklingskontrakter og utenlandsk rådgivning. Sektoren etterspør i mindre grad midler fra programmet Maritim Utvikling. Innovasjon Norge samlet 100 deltakere til Vietnam-seminar om maritime muligheter.

Olje og Gass

Sektoren består av mer enn 400 bedrifter, internasjonalt orienterte med høy teknologikompetanse. Eksempler på dette er teknologi i forbindelse med intelligente operasjoner, dypvannsboring, korrosjonsteknologi, seismikk, separasjonsteknologi og undervannsteknologi. Kommersialisering av forskningsresultater, utvikling av teknologiprojekter og utstrakt dialog med Innovasjon Norges utenlandskontorer, har resultert i etablering IFU-kontrakter med krevende samarbeidspartnere. Det er under etablering et bedriftsnettverk, Oslofjord Offshore Forum. Kontoret har initiert utviklingsprosjekt mot Petrobras i Brasil i samarbeid med Campus Kjeller, IFE og FFI.

IKT

Regionen omfatter mer enn halvparten av landets IKT sektor som er en av de største næringene i Norge når det gjelder sysselsetting. Næringen er stadig viktigere for norsk økonomi. IKT-tjenester, systemer og løsninger utviklet i samarbeid med næringen og sterke norske brukermiljøer, kan være verdensledende, og har et betydelig utviklingspotensial. Regionens innsats har vært rettet mot å bidra med internasjonaliseringskompetanse, nettverk og kapital. IKT er den tyngste sektoren i Osloregionen, og dominerer både SkatteFUNN, etablererstipend, IFU/OFU kontrakter og nettverksaktivitet som for eksempel In2China.

Kultur og opplevelser

Antall nyetableringer innen kultur og opplevelsesnæringene er stort og flere av næringene består av små bedrifter. Tilgangen på nye bedrifter er ikke hovedutfordringen. Kontorets innsats har vært rettet mot å bidra med kompetanse, nettverk og kapital i form av stipend og risikolån. Primært gjennom FRAM-K som er et kompetansetilbud innen bedriftsutvikling, ledelse og strategi for utøvende kunstnere og/eller kulturbasert næring. 24 bedrifter deltar for tiden i to pågående FRAM-K program. IN har støttet utviklingen av Norsk Moteinstitutt.

Reiseliv

Reiselivet i regionen viser en positiv utvikling målt i besøkstall, omsetning og resultat. Kontorets innsats har vært rettet mot å bidra til økt profesjonalisering gjennom vertskapskurs, FRAM Reiseliv, BIT Reiseliv, samt produktutvikling gjennom kurs i pakketering og tilskudd til utvikling av kortferier. Østfold fylkeskommunes treårige reiselivsprogram har satt stort fokus på reiselivet i fylket og det er investert i infrastrukturiltak for næringen som vil gjøre Østfold mer synlig som reisemål.

Helse

Vår region har 80 % av den norske helsesektoren, bestående av bedrifter, forsknings- og behandlingsmiljøer innen biomedisin, medisinsk teknologi og HelseIKT. Arbeidet i 2008 har vært konsentrert omkring de nettverk/cluster-satsninger som allerede er etablert. Oslo Cancer Cluster (OCC) og Oslo Medtech har beveget seg videre og i særdeleshet har OCC med støtte i finansiering fra NCE-programmet hatt en kraftfull utvikling. Det foreligger nå også planer om å forsterke arbeidet rundt Oslo Medtech vesentlig. Utviklingen i bedriftene er faseinndelt, hvor INs innsats ofte er utløsende for privat kapital og offentlig samarbeid. I løpet av 2008 ble det tydelig vanskeligere å skaffe frem risikovillig privat kapital. Dette har ført til at flere prosjekter hvor INs medvirkning har vært betinget av at ny privatkapital, har blitt forsinket. Det er en økende etterspørsel etter finansiell bistand basert på OFU/IFU-midler og risikolån for å realisere markedssatsninger.

Med ultralydutstyr fra Medi-Stim ASA kvalitetssikrer kirurger hjerteoperasjoner over hele verden. Bedriften har hatt støtte gjennom tre OFU kontrakter. Prosjektene har vært avgjørende for bedriftens nasjonale og internasjonale suksess.

Fotograf: Iija C. Hendeil

Landbruk

Landbruket i vår region har gode forutsetninger for landbruksbasert verdiskaping og innovasjon. Regionen har Universitetet for Miljø og Biovitenskap på Ås, Norges Veterinærhøyskole, samt flere institutter og forskningspark rundt miljøet på Ås som også har næringsorientert forskning og utvikling. Norsk Matraps med Odelia er et eksempel på en bedrift i vår region som har utviklet nye produkter og tjenester basert på landbrukets ressurser hvor innovasjonsgraden i flere tilfeller er høy.

Det er stort behov for å oppgradere bygningsmassen i husdyrproduksjon for å tilfredsstille forskrifter og ha en rasjonell produksjon. Etterspørselen etter bygdeutviklingsmidler til investeringstiltak er langt større enn tilgangen på midler. Prosjekter innen melk, storfekjøtt og økologisk har høyest prioritert og også flest saker, men også innen eggproduksjon er det stort omleggingsbehov for å møte nye regelverk.

Stor konkurranse om arbeidskraften er med på å redusere interessen for å starte ny næringsutvikling med risiko i tilknytning til gården. "Inn på tunet" og lokal mat er områder med flest prosjekter innen tilleggsnæringer. Den fylkesvise bygdeutviklingsprisen gikk i Akershus til Plommen i egget DA og Østfold til Havass Skog BA med fisketurismesatsingen Fiskeland.

Foto: Kløverbakken samdrift

Stadig flere velger å organisere melkeproduksjon i samdriftsløsninger. Moderne fjøs, her Kløverbakken Samdrift, med avansert teknologi gir bedre liv både for folk og dyr.

Akershus Fylkeskommunes Næringsfond

Forvaltningen av næringsfondet er lagt til kontoret for Oslo, Akershus og Østfold. Fondets formål er å bidra til etablering og utvikling av nye bedrifter i teknologi- og FoU-miljøene på Fornebu, Kjeller og Ås. Fondet har et nært samarbeid med forskningsparkene.

Næringsfondet foretok i 2008 investeringer for 6,5 mill. kroner. Fondet virker som et tidligfase såkornfond, og har ved utgangen av 2008 22 selskaper i sin aksjeportefølje.

Tjenester og programmer

IPR Rådgivningstjeneste
IPR arbeidet i Innovasjon Norge ble styrket i 2008 ved at det ble etablert et operativt fagnettverk for levering av IPR-relaterte rådgivningstjenester. Fagnettverket disponerer totalt ca 10 årsverk for hele Norge. 6 årsverk ble lagt til Innovasjon Norge i Oslo, Akershus og Østfold, og fagnettverkets arbeid ledes herfra.

Vårt mål er å få flere bedrifter til å bruke IPR i sin forretningsutvikling og dermed øke sin verdiskaping og innovasjonsevne. IPR-fagnettverket leverer rådgivningstjenester knyttet til immaterielle rettigheter som nyhetsgransking og mulighet for beskyttelse og omsetning av IPR, bl.a ved lisensiering.

Innovasjon Norge har bidratt til å sikre de immaterielle rettighetene til EFP System AS, med mulighet til å lisensiere ut produksjon og salg gjennom partnere. Rådgivning fra IN til en PCT søknad, bidro til at søknaden innfridde på nyhetsverdi, oppfinnerhøyde og industriell anvendbarhet. Dette gir oss også internasjonale muligheter, sier leder Per Erik Lie.

European Enterprise Network

Kontoret ble styrket med to EU-rådgivere i 2008. Rådgiverne veileder bedrifter i spørsmål omkring EU-regelverk, markedsmuligheter/hindringer og finansieringsordningene i EU. Rådgiverne er tilknyttet et stort europeisk nettverk som kan bistå bedriftene med teknologisøk og bedriftssamarbeid, bl.a. gjennom møtebørser i Europa hvor bedrifter kan finne nye kunder, leverandører eller samarbeidspartnere.

Loren Ijsum-dolor

Norsk Biogass AS var med våre EU-rådgivere på møtebørs i Göteborg og erfarte at Matchmaking-programmet ga muligheter til å etablere nye forretningskontakter på en effektiv måte. Norsk Biogass har også fått bistand til å orientere seg om EUs nye direktiver på bioenergi og råd om markedsadgang i de nye EU-landene gjennom EUs offentlige anbudsportal TED.

Samarbeidsprogrammene for Romania og Bulgaria

Innovasjon Norge forvalter programmene på tilsammen 78 mill. Euro. Programmene er et ledd i EØS-avtalen, og skal bidra til utvikling av de nye EU-landene, gjennom bilaterale avtaler med norsk næringsliv og organisasjoner.

I 2008 ble det initiert og igangsatt forprosjekter som ved realisering i 2009 og 2010 vil utløse alle midlene som er avsatt i programmet. Størsteparten av programaktiviteten er fra Osloregionen, hvor to årsverk er øremerket satsingen.

Innovasjon Norge i Oslo, Akershus og Østfold

Tall for 2008	Oslo	Akershus	Østfold
Antall ansatte på kontoret	27		7
Antall saker	208	167	219
Innvilget i alt, mill kr	180	107	115
Låneportefølje 31.12.2008	229		210
SkatteFUNN-søknader	402	214	54
Innvilget, fordelt (mill kr)			
Lavrisikolån	4	18	31
Risikolån og garantier	24	12	4
Distriktsrettet tilskudd	16	0	1
E-stipend, inkubatorstipend	7	6	4
Tilskudd landbruk	10	23	20
Gr.lag rentestøtte landbruk		24	30
Andre tilskudd	118	25	24
Største næringer, innvilget			
Jord/skogbruk	2	40	60
Industri	22	9	8
Forretn.messig tjenesteyt.	74	25	22
Varehandel	15	5	4
Hotell/restaurant	0,4	15	4
Finanstjenester	14	-	-

Av andre tilskudd utgjør forsknings- og utviklingskontrakter det viktigste virkemiddelet i regionen, med en bevilgning på tilsammen kr 31 mill. fordelt på 14 prosjekter innenfor OFU, og 73 mill. fordelt på 42 prosjekter. Sammen med SkatteFUNN bidrar denne støtten til en betydelig utviklingsportefølje hos våre kunder.

Foto: Terje Heiestad

Innovasjon Norges arbeid i Oslo, Akershus og Østfold er organisert som ett regionkontor under et felles regionstyre og ledelse, men med to kontorsteder, i Oslo og Sarpsborg. 2008 er det tilført 10 nye stillinger, slik at staben i alt teller 34 personer. Sju av disse har arbeidsområder som også gjelder andre deler av landet, i tillegg til Oslo-regionen. Kontoret ledes av Toril Mølmen.

Nøkkeltall for næringslivet i regionen

	Oslo	Akershus	Østfold
Folketall (1000)	575	528	269
Kommuner	1	22	18
Arbeidsledighet des. 2008	7849	4132	3259
Arbeidsledighet 2007	6579	3132	2413
Nyetableringer 2008	9567	5244	2397
Nyetableringer 2007	10526	5625	2396
Konkurser 2008	663	406	211
Konkurser 2007	614	374	181
Tradisjonell vareeksport 2008	8799	9784	16624
Tradisjonell vareeksport 2007	8366	9138	16449
Reiseliv; gjestedøgn 2008	3108	1542	709
Reiseliv; gjestedøgn 2007	3141	1625	684

Målgruppen for Innovasjon Norge i Osloregionen er unge nyskapsbedrifter med internasjonalt vekstpotensial. Dette gir seg utslag i en annen etterspørselsprofil når det gjelder virkemidler enn andre deler av landet. Det er mindre aktuelt med lån i tidlig fase. Kvinner er prioritert målgruppe for entreprenørskap og mottok 1/3 av etablererstipendene. Satsingen på kreative næringer gir flere prosjekter med kvinnelige eiere.

Innovasjon Norge

Leder
Kontoradresse

Toril Mølmen
Rådmann Siras v 1, Grålum
Akersgata 13, Oslo
innovasjonnorge.no/
osloogakershus

Internett

Om kontoret i Hedmark

Kontoret er organisert i tre fagområder, etablerer/entreprenør, vekst/industri og nettverk.

Aktiviteten har også i 2008 vært høy. Gjennom ulike rammer og programmer tilførte kontoret Hedmark til sammen kr 406 mill i lån og tilskudd til 371 ulike prosjekter. Av dette utgjorde kr 158 mill. lån og tilskudd til landbruket. Totalt mottok kontoret søknader for tilsammen kr 643 mill., fordelt på 655 søknader, et snitt på 47 saker per årsverk. Samlet sett representerer produksjonen den høyeste siden etableringen.

Kontoret har fortsatt med en kraftig satsning på kompetansebygging innenfor tre hovedområder også i år, kommunikasjon, forretningsutvikling og pådriverrollen. Kontoret har i 2008 opprettholdt statusen som det kontor med høyest kundetilfredshet i vårt balanserte målstyringssystem. Gjennomsnittlig score i 2008 var 4,6. Bildet under er hentet fra et av våre kreativitetseminar hos en av etablerere våre, Gustavas Kulturfabrikk.

Foto: Innovasjon Norge i Hedmark

Rapport fra styret

Styret har i 2008 valgt å prioritere arbeidet med næringskjedene fra landbruk til tre og næringsmiddel, industri, herunder også bioenergi og -teknologi. Styret har også prioritert arbeidet med entreprenørskap og etablering av nye bedrifter i samsvar med Regionalt Utviklingsprogram (RUP). Vi har i særlig grad prioritert unge etablerere og kvinner, og har i tillegg vært opptatt av etablerere i næringssvake områder og kommuner. Det har i løpet av 2008 vært avholdt 12 styremøter, hvorav 1 som ekstraordinært telefonstyremøte.

Styret foretok i perioden 21.-25. mai en studietur til Tsjekkia. Programmet hadde fokus på både landbruk og industri. Bildet er fra en av Tsjekias større landbrukseiendommer

Foto: Innovasjon Norge i Hedmark

I forbindelse med styremøtet i august var styret og administrasjonen på befaring hos Sandermoen AS på Namnå og hos Solør Bioenergi på Kirkenær. Styremøtet ble avholdt på Skaslien Gjestgiveri, hvor Elin og Ottar Skaslien ga en orientering om utvidelsen av virksomheten.

Styremøtet i desember ble avholdt i Trysil i forbindelse med fagdag med tema Trysil som helårsdestinasjon. Nærings sjefen i Trysil, Gro Svarstad og daglig leder av Destinasjon Trysil, Gudrun Sanaker Lohne orienterte om felles utfordringer og konkrete prosjekter i arbeidet med å utvikle Trysil som helårsdestinasjon, i tillegg til presentasjon av enkeltvirksomheter innen reiselivet i Trysil. I mai deltok hele styret og ledelsen i et felles dialogmøte med Hedmark fylkeskommune og Fylkesmannen i Hedmark.

Styret tildelte 25.08.2008 Bygdeutviklingsprisen for 2008 på kr 50.000,- til Ingrid Lekve og Jon Karlsen som driver Rustadstuen i Løten. Rustadstuen deltok deretter i konkurransen om den nasjonale BU-prisen og vant denne. Det er første gang en kandidat fra Hedmark vinner den nasjonale BU-prisen.

Det har blitt behandlet totalt 23 enkeltsaker. 5 saker ble anbefalt innvilget av styret, men videresendt hovedkredittutvalget for endelig avgjørelse og senere innvilget. Det ble behandlet 11 BU-saker, hvorav 4 saker ble videresendt til klagenemnda for endelig avgjørelse der. Avslagene ble opprettholdt.

Næringslivet i Hedmark

Næringslivet i Hedmark var ved inngangen til 2008 fortsatt preget av høy aktivitet og god kapasitetsutnyttelse. Bygg/anlegg, treindustrien og underleverandører til bilindustrien merket imidlertid nedgangen i forbindelse med finanskrisen raskest, og redusert etterspørsel medførte behov for permitteringer og oppsigelser i disse næringene. Vi har i årets arbeid prioritert prosjekter med kompetanseheving, innovasjon, internasjonaliseringsinnhold og innsatsen med å få fram flere etableringer og økt entreprenørskap. Innovasjon Norge har med sine virkemidler vært utløsende for mange prosjekter, og det har vært et utstrakt samarbeid med øvrige banker i fylket.

Den viktigste verdiskapingen i Hedmark skjer i verdikjedene landbruk og næringsmiddelindustri og skogbruk og tremekanisk industri, hus- og hytteproduksjon inkludert. Samtidig vokser reiselivsnæringen, som i stor grad henger sammen med landbruk og utmark. Det er disse næringene, som har sitt regionale, nasjonale og i noen grad internasjonale fortrinn, som er de næringsområdene Innovasjon Norge Hedmark vier spesielt stor oppmerksomhet. Det er i 2008 arbeidet videre med utvikling av flere nettverk/ klyngeprosjekter i disse næringene, blant annet InnlandsMat, Trehusklynga og reiselivsnettverkene Mjøslandet og Midt i Mjøsa.

Satsingen på næringsutvikling med basis i bioenergi har medført mange prosjekter fra Hedmark innenfor det nasjonale Bioenergiprogrammet, og en tung satsning fra Innovasjon Norges side innenfor industriell bioenergi.

Noen eksempler på tiltak og virkemidler

Bedriftsutviklingstilskudd

Det er samlet innvilget bedriftsutviklingstilskudd til 58 prosjekter, med en samlet sysselsettingseffekt på 140 årsverk. 62% av rammen som er disponert har gått til produktutviklingsprosjekter og prosjekter innen kompetanseheving i bedrifter i Glåmdalen. Utviklingsprosjekter som er prioritert i 2008 er blant annet Norsk Solkraft sin videre produktutvikling, Utviklingsprosjekter hos Østlandske Vindu, Magnor Glassverk og KK Steel. Sistnevnte til utvikling av nytt belte til hogstmaskiner og lastbærere.

5% av rammen har gått til FoU-prosjekter i Hamarregionen. Disse midlene er gitt til bedrifter innenfor Bioteknologiklyngen i Hamar. Norsvin og Geninova er gitt tilskudd innenfor rammen av bagatellmessig støtte, for utvikling av Robust Gris.

18% av rammen har gått til prosjekter som kommer bedrifter i hele fylket til gode, herunder felles kompetanseprogram som FRAM og lignende.

Produktet Ny Vekst ble lansert i 2008, og Innovasjon Norge Hedmark fant 1 kandidat som tilfredstilte kravene; Oppad AS på Kongsvinger. Midlene gikk til å støtte drift i 2008, og medførte at selskapet kunne gjennomføre den vekst som markedet la opp til.

Prosjektene hadde videre disse kjennetegnene:

47% av prosjektene omhandlet innovasjon,
59% av prosjektene gav økt kompetanse i bedriften,
27% av prosjektene var basert på FoU,
21% av prosjektene var kvinnerettet,
32% av prosjektene dreide seg om design/-element og
36% av prosjektene hadde internasjonalt fokus/potensiale.

Distriktsrettet risikolån

Innovasjon Norge i Hedmark hadde stor etterspørsel etter distriktsrettet risikolån i 2008. 92% av rammen på kr 56,4 mill. gikk til bedrifter i Glåmdalsregionen. Prosjekter som er støttet med risikolån er blant annet utbyggingen hos Skaslien i Grue, Solør Bioenergi i Grue, ny produksjonslinje og utvidelse hos Berggren i Kongsvinger, videreutvikling av produksjonslinje hos Solør Treimpregnering i Grue, samt ny produksjonslinje hos Sandermoen i Grue.

Investeringsstilskudd

Det er samlet innvilget investeringstilskudd til 8 prosjekter, med en sysselsettingseffekt på 20 årsverk. 96% av rammen som er disponert til fysiske investeringer har gått til prosjekter i Glåmdalsregionen. Det er prioritert å støtte investeringsprosjekter innenfor automasjon og effektivisering av produksjonsprosesser. Industripaller i Våler, Luxo i Grue og Sandermoen i Grue er eksempler på prosjekter som er støttet med investeringstilskudd i 2008.

Bygdeutviklingsmidlene

Antall tiltak innvilget var 8 med totalt tilsagnsbeløp på kr 1.703.900,- i tilskudd. 4 av prosjektene er i en planleggingsfase mens de resterende 4 er i en oppstartfase. Årsverk utgjør totalt 24 hvorav 20 årsverk kvinner. I tillegg har en tilbyder fått gründercoachavtale.

Det har vært gjennomført tre regionale samlinger og to fellessamlinger i Inn på tunet Hedmark-nettverket. Det er fortsatt med 31 prosjekter i nettverket. Det skal avholdes årsmøte i januar 2009, hvor vedtekter og videre drift av nettverket skal avklares.

Den nasjonale Bygdeutviklingsprisen gikk i år til Inn på tunet tilbyderne Ingrid Lekve og Jon Karlsen, Løten, som driver prosjektet Rustadstuen, et tilbud til vanskeligstilte ungdom og personer som trenger arbeidstrening. I alle saker hvor det er benyttet distriktsrettet risikolån, ligger det samfinansiering med annen bank til grunn. Risikolånene har vært svært utløsende for gjennomføringen av prosjektene, og det er oppnådd god addisjonalitet.

Inn på tunet

Antall tiltak innvilget var 42 med totalt tilsagnsbeløp på kr 7.301.450,-. Antall tilsagn gitt til kvinner var 22 med totalt tilsagnsbeløp på kr 4.773.450,-. Andel kvinnetiltak var 52,2 % og andel av bevilget beløp til kvinner var 65,3 %.

Sysselsettingseffekt er registrert til totalt antall 102, herav 60 kvinner. Årsverk utgjør totalt 47, herav 41 årsverk kvinner. Innvilget tilskudd pr. årsverk utgjør kr 155.350,-.

Aktivitet i Hedmark - noen nøkkeltall

Innovasjon Norge i Hedmark

Antall ansatte.....	15
Antall saker i 2008.....	406
Innvilget beløp.....	409 MNOK
Låneportefølje.....	760 MNOK
Antall skattefunnsaker.....	42

Innvilget i 2008 (mill kr)

Lavrisikolån.....	203,7
Risikolån og garantier.....	59,4
Distriktsrettet tilskudd.....	26,8
Etablererstipend, inkubatorstipend.....	8,5
Tilskudd landbruk.....	36,1
Lånebeløp for rentestøtte landbruk.....	58,0
Andre tilskudd.....	16,9

Nøkkeltall, næringslivet i fylket

Folketall.....	189.289
Kommuner.....	22

(hvorav 5 i distriktområde C og 10 i område B)

Arbeidsledighet

-2008 pr. januar.....	1.878
-2009 pr. januar.....	2.675

NAV forventer et snitt på ca. 3.500/3,5% for 2009

Konkurser

2007.....	83
2008.....	104

Eksport (mrd. Kr.)

2007.....	4.024 MNOK/+15,6%
2008.....	3.928 MNOK/ -2,2%

Reiselivsfylke

Antall gjestedøgn 2007.....	1.231.359
Antall gjestedøgn 2008.....	1.206.968

Nyetableringer

2006.....	1.279
2007.....	1.301
2008 (1-3 kvartal).....	979

Noen av våre kunder

Rustadstuen

Den nasjonale Bygdeutviklingsprisen gikk i år til Inn på tunet tilbydere Ingrid Lekve og Jon Karlsen, Løten, som driver prosjektet Rustadstuen. Det er et tilbud til unger/ungdom, Levende læring og Inn på tunet og Grønn trapp. De driver også saueproduksjon og har eget røkeri Mosstova.

Næringsliv, skole og virkemiddelapparatet - Trippel Helix

Kontoret har tett samarbeid med skole og næringsliv, dette er fra et næringsbesøk med rådgivere fra skolene i Hedmark.

Foto: Innovasjon Norge i Hedmark

Sandermoen AS

Bedriften ble etablert av Kjell Sandermoen i 1974, den gang som tradisjonelt maler- og gulvleggerfirma. Noen år senere åpnet de eget malingsutsalg som en naturlig utvikling av bedriften. I 1985 kjøpte virksomheten sin første Gori beismaskin som ble transportert på bilhenger til byggeplasser for grunning av panel før montering. Det ble starten på en industriell satsing som har siden har vokst seg svært stor. Sandermoen AS sysselsetter totalt om lag 45 årsverker, fordelt på de ulike virksomhetene. Virksomheten er blant landets ledende aktører innen industriell overflatebehandling av treprodukter. Innovasjon Norge har vært en finansiell partner på områder som lån, tilskudd og FoU

Foto: Innovasjon Norge i Hedmark

Solør Bioenergi Gruppen

Solør Bioenergi Gruppen har fem selskaper som alle er spesialisert innen trebasert bioenergiproduksjon. Gruppens totale energi output basert på dagens budsjett vil oppnå 230 GWh i løpet av 2008. Dette tilsvarer energiforbruket til ca. 12.000 husstander.

Solør Bioenergi er i dag ledende i Norge med en årlig biobrikett produksjon på over 20.000 tonn. Anlegget er under utvidelse og vil i løpet av 2007 produsere årlig 36.000 tonn. Det leverer fjernvarme til kunder i Grue kommune, tilsvarende rundt 16 GWh i året.

Solør Bioenergi Gruppen har konsesjoner for avfallshåndtering og forbrenning av farlig treavfall. Det nye forbrenningsanlegget som vil starte i løpet av første kvartal 2008 vil kunne forbrenne 26.000 tonn treavfall per år. I samarbeid med kommuner, industri og næringsområder vil selskapet utvikle og ta over driften av fjernvarmeanlegg. Det er både økonomisk og økologisk fornuftig å konvertere oljebasert fyring til biobrensel. Bildet er fra bygging av det nesten 25m høye brenselanlegget for kreosot/cca virke.

Foto: Innovasjon Norge i Hedmark

Rondane Gardsmat

Mat og håndarbeidsprodukter

På garden Haugtun har de melkeproduksjon og kjøttproduksjon som næringsgrunnlag. Som tilleggproduksjon driver de med gammelnorsk spælsau - en sauerase som går helt tilbake til vikingtida. Rondane Gardsmat er opptatt av den norske tradisjonsrike matkulturen. De legger stor vekt på høy kvalitet på produktene. Produksjonen foregår miljøvennlig og er basert på kortreiste råvarer som tyttebær, blåbær og einebær.

Foto: Rondane Gardsmat

Håndlagde ullprodukter og saueskinn fra egen gard, Grimsbu Ull og Natur. Sauene er hvit spælsau og gammel norsk spælsau. Fin ullkvalitet til produktene som lages. De gir også fine skinn i flere naturlige farger.

Bedriften lager også komplette skigarder basert på eldgamle norske tradisjoner.

Innovasjon Norge i Hedmark

Leder	Kristin Malonæs
Ansatte	15
Adresse	Furnesvegen 83, 2318 Hamar
Internett	www.innovasjonnorge.no/hedmark

Innovasjon Norge i Oppland har hatt et godt arbeidsår 2008. Det har vært stor aktivitet av leveranser innenfor våre fokusområder finansiering, kompetanse og nettverk.

Innovasjon Norge har vært opptatt av å organisere innsatsen i forhold til rollen som pådriver for regional næringsutvikling med bedriftenes behov i sentrum. Det operative arbeidet er organisert innenfor fire fagteam; industri, tjenester, landbruk og entreprenørskap i tillegg til godt fungerende service-funksjoner. Utvikling av spisskompetanse, god samhandling med partnerskapet og tilgang til hele Innovasjon Norges kompetanse og nasjonale/internasjonale nettverk skal bidra til å gi våre lokale bedrifter merverdi. Kommunikasjon og kvalitetssikring har vært i fokus for å sikre enhetlig, tydelig og god kundebehandling. Det er en bevisst prioritering å delta på arenaer der næringsliv og sentrale beslutningstakere er, for å bidra som kunnskapsleverandør i den regionale nærings- og samfunnøkonomiske utviklingen. Nevner spesielt samfunnsansvar (CSR) og immatrielle rettigheter (IPR) som vi har satt på dagsorden.

Tilsagnsbrev fra Oppland fylkeskommune og Fylkesmannens Landbruksavdeling er basis for de distriktsrettede virkemidlene. Disse var på samme nivå som tidligere år med henholdsvis kr 30 mill og kr 15,1 mill. Øvrige forbruk er trukket på nasjonale rammer. Totalt ble det behandlet 347 saker og innvilget kr 155 mill fra Innovasjon Norge i Oppland i 2008. Dette er en positiv økning fra 2007. Det har vært størst økning av lånetilsagn. Lavrisikolån har økt fra kr 15 mill i 2007 til kr 23 mill i 2008 og risikolån fra kr 6 mill i 2007 til nær kr 22 mill i 2008. Det er spesielt innenfor industri og landbruk disse er kommet til anvendelse. Tradisjonelt har finansmarkedet i Oppland fungert godt pga de lokale sparebankene har kunnet ta nødvendig risiko. Starten på finanskrisen siste del av 2008 bidro antagelig til en begynnende imperfeksjon i markedet og etterspørsel etter Innovasjon Norges finansieringstjenester. Uavhengig av dette har det vært en gledelig økning av andelen innvilgede utviklingskontrakter. Denne har økt fra kr 12,4 mill i 2007 til kr 19,3 mill 2008. Innenfor energisektoren inkl bioenergi har det vært økt aktivitet, mens en ser at etterspørselen innenfor forretningsmessig tjenesteyting og hotell/restaurant er fallende. Det kan ha sammenheng med at reiselivet i Oppland har hatt en svak men årlig nedgang i antall gjestedøgn, fra 3 073 282 i 2007 til 3 028 638 i 2008. Det gir ikke utslag på markedsandelen, men i en næring hvor marginene er små fra før, fører det til at mulighetene til å drive utviklingsprosjekter bli mindre og investeringene enda færre. Det har vært god aktivitet innenfor etableringsatsingen i Oppland. Standardisert lavterskel tilbud til alle og skreddersøm for ideer og bedriftsetableringer med et vekstpotensiale har gitt gode tilbakemeldinger. Andelen kvinneprosjekter som har fått finansiering er i 2008 oppe i hele 50 % og betyr god måloppnåelse innenfor satsingen. Det samme gjelder stipend til unge

med 27 % andel. Oxford Resarch gjorde i 2008 en kundeeffektundersøkelse hvor det fremkom at det var stor overvekt av bedriftsprosjekter med høy addisjonalitet, dvs at støtten fra Innovasjon Norge har vært avgjørende for gjennomføring av prosjektene. Den regionvise fordelingen av finansieringsmidlene viser stor etterspørsel fra Nord Gudbrandsdal, hvor tilsagn er doblet fra 2007 til 2008, en pen økning i Valdres og Gjøvikregionen, mens det i de øvrige regioner er noe nedgang.

Innovasjon Norge i Oppland har et meget godt samarbeid med Oppland fylkeskommune gjennom samlokalisering i Nyskapingssenteret hvor også SIVA og Norges Forskningsråds regionale representant er tilstede. Forholdet til Fylkesmannens Landbruksavdeling er også konstruktivt og godt både operativt og i forhold til strategi og policyutvikling. Det er gjennom året arrangert nettverksmøter og regionvise møter med 1.linjetjeneste for næringsutvikling i kommunene, næringshager og kunnskapsparke for å utvikle samarbeidet. Det har vært stor deltagelse og engasjement. Innovasjon Norge har også vært i god dialog med det lokale bankvesen, statsetatene, NHO og høyskolene. Kontoret har i økende grad kontakt og samarbeid med våre utekontorer, spesielt gjelder dette hjemhenting av kunnskap. Et pilotprosjekt med fokus på internasjonalisering av klynger i samarbeid med vårt kontor i Madrid er spesielt spennende.

Styrets beretning

Innovasjon Norges distriktskontor i Oppland dekker hele fylket. Oppland består av 26 kommuner hvorav 18 ligger innenfor det distriktspolitiske virkeområdet.

Styret som ble nyoppnevnt fra 2008 består av 8 medlemmer, med to representanter fra det politiske miljø, tre næringslivsrepresentanter, én representant fra forskningsmiljøet og to representanter fra næringslivsorganisasjonene. Fylkesmannen i Oppland og Oppland fylkeskommune har hver sin observatør i styret. Norges Forskningsråds regionale representant har også fra 2008 status som observatør. Styret har i 2008 planlagt 8 styremøter, hvorav to ble avlyst med utsendelse av referatsaker. Av 6 ordinært avholdte møter ble ett møte kombinert med en to dagers befaring i Valdres. Det er til sammen behandlet 29 saker.

Administrasjonen har gjennom presentasjoner informert det nye styret om sentrale virkemidler, retningslinjer, lokale og sentrale strategier. Styret har vært opptatt av de regionale utfordringene knyttet til næringsutvikling og spesielt behovet for å sikre utvikling og omstilling i eksisterende virksomheter.

2008 har vært et spesielt år hvor 1.halvår var preget av ekstrem vekst og volumøkning for mange bedrifter hvor hovedutfordringen var mangel på kompetent arbeidskraft. Styret har vært opptatt av hvordan nødvendig og riktig kompetanse beholdes, utvikles og rekrutteres for at næringslivet i regionen skal utvikle konkurransekraft i et internasjonalt marked og støttet opp om slike tiltak. I tider hvor det er mangel på arbeidskraft har det naturlig vært færre nyetableringer og deltagelse på etablererkurs, men behovet for å styrke dette arbeidet fremover legges det stor vekt på. Spesielt fordi 2.halvår 2008 ble totalt snudd pga at den internasjonale finanskrisen slo inn med full tyngde på den eksportrettede industrien og særlig bilindustrien. Styret har i den forbindelse vært svært opptatt av utfordringene ved og behovene for å støtte omstillings- og utviklingsprosjekter i store bedrifter i sentrale strøk. Underskogen av lokale underleverandører er helt avhengig av at disse fortsatt er levedyktige. 2008 har på årsbasis vist at det er mulig å stimulere til nyskaping og innovasjon i Oppland. Det viser økningen av invilgede forsknings- og utviklingskontrakter styret har hatt til behandling dette året. Styret har hatt fokus på klynge- og nettverksarbeidet knyttet til Arena-satsing på kultur- og opplevelses næringen og bioenergi, samt NCE (Norwegian Centre of Expertise) Raufoss.

I tillegg til å behandle ordinære finansieringssaker, har styret arbeidet med strategier, høringsuttalelser og forretningsplaner. Styret har gitt innspill til strategi for Innovasjon Norge, regionalt handlingsprogram, nasjonal reiselivsstrategi og mål og jordbruksoppgjøret. Av andre saker har styret behandlet prioriteringskriterier for bruk av BU-midler for 2008. Den økonomiske og finansielle situasjonen for vesentlige deler av næringslivet er uforutsigbar og vil kreve at det er virkemidler tilgjengelig godt tilpasset behovet for kapital i en nedkonjunktur. Styret har gjennom styremøter, orienteringer og referatsaker vært løpende orientert om kontorets virksomhet og situasjon. Samarbeidet mellom administrasjonen og styret har fungert godt.

Audun Tron (styreleder), Kari Broberg (nestleder), Jørand Ødegård Lunde, Per Sønsteby, Pål Haugstad, Jan Tore Meren Grethe Gillebo, Linda Kristin Rye

Innovasjon Norge og næringslivet i Oppland

I Regionalt Handlingsprogram fremgår prioriterte satsinger innenfor næringsutvikling som også legger føringer for bruk av midler fra Innovasjon Norge. Som følge av naturgitte forutsetninger og fortrinn er næringsstrukturen i Oppland preget av jord- og skogbruk, industri og landbruksrelaterte

næringer knyttet til reiseliv og kultur- og opplevelsesnæringene. Nye vekstnæringer er helse, IKT/informasjonsikkerhet og elektro.

Landbruk

Det er en tydelig trend som viser større optimisme og ambisjoner om å investere og bygge driftsbygninger for volumøkning og større drift. En hovedårsak er ulike former for samdrifter, men det er også økende interesse for betydelig større drift hos enkeltbønder. Det har vært svært stor søkermasse til knappe midler. Det er foregår spennende utvikling, innovasjon og ekspansjon innenfor grønnsaksmiljøet i de sentrale jordbruksområdene og økologisk eggproduksjon er på vei inn. Bioenergi er fortsatt et viktig satsingsområde. Oppland har det høyeste antall finansierte enkeltprosjekter innenfor denne bransjen. Klyngeprosjektet Arena bioenergi Innlandet er også inne i sitt andre 2. år av den nasjonale finansieringen og er kommet inn i en god utvikling og drift. Mandelpotetprodusenten Harald Sve Bjørndal fra Vågå ble tildelt BU-prisen og kom helt til den nasjonale finalen.

Reiseliv

Oppland er fortsatt Norges nest største reiselivsfylke etter Oslo, målt i antall gjestedøgn. Fylket opplevde en tilbakegang (norske og utenlandske) i 2008 på 1,45 % mot landsgjennomsnittet på 0,23 %. Når det gjelder markedsandel av utenlandske gjestedøgn i 2008 har Oppland 10,6 % etter Oslo med 10,9 %. Utviklingspotensialet er derimot stort og mulighetene mange, selv om det av statistikken synes som om bedriftene i litt mindre grad tar del i den relative andelen av økningen av turister til Norge. Også i 2008 opplevde Oppland en reduksjon i gjestedøgn fra utlandet. Innenfor næringen er det en økende forståelse og vilje til samarbeid og felles satsing på markedsføring og markedsfokus jfr etableringen av Fjell Norge. Det arbeides godt med kvalitets- og kompetanseheving og utvikling av helårsaktiviteter i flere regioner. Det er gjennom året arbeidet målrettet og konstruktivt med nettverks- og klyngeetablering for å komme i posisjon for å oppnå status som et NCE Reiseliv i regionen. Arbeidet bygger på Arena KonVekst som har hatt en svært positiv utvikling hvor bla prosjekter innenfor digitale medier knyttet til kultur- og opplevelsesnæringen har vært sentrale.

Industri og teknologi

Industri- og teknologimiljøet på Hadeland og i Gjøvik-regionen er regionale lokomotiv som har både nasjonal og internasjonal konkurransekraft og evne. NCE Raufoss med Sintef Raufoss Manufacturing er en kraftig motor for forskning og utvikling spesielt innenfor materialteknologi og automasjon som gir ringvirkninger langt utenfor den lokale industriklyngen. Det er i dette miljøet vi har den største eksportandelen. Den er økt marginalt i forhold til fjoråret som følge av den innternasjonale krisen i bilindustrien. Det er et gledelig økende antall forsknings- og utviklingskontrakter (OFU/IFU) både i dette miljøet og for øvrig i fylket. Antall prosjekter som har fått innvilget Skattefunn har også stabilisert seg og gir god uttelling for bedrifter som har et vekstpotensiale. Det har vært god aktivitet og utviklingsprosjekter innenfor trebearbeidende industri. På teknologisiden utvikler det seg et tyngdepunkt når det gjelder informasjonssikkerhet i miljøet rundt Høyskolen på Gjøvik. Det er regionale og nasjonale store aktører innenfor området som nå er gått sammen om søknad om NCE. Det ligger et stort potensiale for å vekst i dette miljøet.

Kompetanseprogrammer

Det er gjennom året arrangert og finansiert mange bedriftsrettede kompetanse og organisasjonsutviklingsprosjekter i tillegg til lederprogrammer spesielt rettet mot kvinner. Det har, med stort utbytte for bedriftene, blitt gjennomført teknologiprojekter i samarbeide med kompetansemegler og VRI-midler.

Entreprenørskap

Totalt har 91 deltakere vært med på motivasjonskursene Innovasjonsreisen og Skal-skal ikke. Etablereroplæringen samlet 64 deltakere hvorav 73 % fikk kursbevis. I løpet av året ble det satt opp 12 dagskurs spesielt rettet mot nyetablerte bedrifter, dette i samarbeid med næringsapparatet. Kursene er populære og dekker et markedsbehov.

Design

I 2008 har det vært høy aktivitet på designformidlinger. Totalt er det gjennomført ca 30 møter med potensielle bedrifter i Hedmark og Oppland som vurderer designtiltak, hvorav det er gjennomført designformidling for 18 av bedriftene. 15 av prosjektene har satt i gang designtiltak i 2008 og 3 av prosjektene vil sette i gang tiltak i 2009. Prosjektene er igangsatt innen satsingsområdene mat, reiseliv, industri, tre, landbruk, kultur og opplevelse.

Aktiviteter i Oppland - noen nøkkeltall

-Antall saker i 2008.....	354
-Innvilget beløp.....	155 MNOK
-Låneportefølje.....	302 MNOK
-Antall skattefunnsaker.....	52

Innvilget i 2008 (mill. kr)

-Lavrisikolån.....	23,0
- Risikolån og garantier.....	21,6
- Distriktsrettet tilskudd.....	21,8
- Etablererstipend, inkubatorstipend.....	7,9
- Tilskudd landbruk.....	28,3
- Lånebeløp for rentestøtte landbruk.....	32,5
- Andre tilskudd.....	19,3

Største næringer tilsagn 2008 (mill. kr)

- Jord og skogbruk.....	65,7
- Industri.....	48,4
- Forretningmessig tjenesteyting.....	15,3
- Hotell og restaurant.....	3,0
- Kraft og vann.....	8,2

Låneportefølje 31.12.2008 (mill. kr)

- Lavrisikolån.....	258
- Risikolån og garantier.....	44

Nyetableringer (antall foretak)

2007.....	1370
2008.....	1307

Konkurser (antall foretak)

2007.....	71
2008.....	154

Eksport (mrd. kr)

2007.....	4,9 (+ 8,4 %)
2008.....	5,0 (+ 1,3 %)

Bedriftseksempler

Gudbrandsdal Industrier AS (GIAX)

Prosjekt flerbrukstelt NM240 med tilbehør

GIAX driver allsidig produksjon innen mekanisk og trearbeidende industri, samt leieproduksjon i tynnplate, sveise og verktøymaskiner, montering og lakkering.

Sommeren 2002 forespør forsvaret om tilbakemeldinger på hva som finnes av telt som kan brukes til oppbygging av leirer i utenlandsmisjoner. Behovet var varierende fra forlegning, komandoplass, kapell, sanitet, bespisning, auditorium osv. Teltet skulle kunne brukes i alle klimasoner fra -45-+45. Svarene fra leverandører world-wide var ikke tilfredsstillende for Forsvaret, men de svarer positivt på et forslag fra GIAX der bedriften tilbyr seg å utvikle et telt der en setter deres krav samt brukerne i fokus. Gjennom et OFU-prosjekt finansierer Innovasjon Norge deler av utviklingskostnadene og bedriften får via VRI-prosjektet anledning til å dokumentere produktets gode isolasjonsegenskaper. I 2004 er produktet såpås ferdig at Forsvaret kjøper 20 telt for utprøving.

Foto levert av Gudbrandsdal Industrier AS

GIAX har siden levert et stort antall telt til Forsvaret. Teltet benyttes bla til vinterøvelser og til den norske kontingenten i Afghanistan. Bedriften har hittil omsatt for nærmere kr 100 mill og jobber nå inn mot internasjonale markeder bla i samarbeidet med Innovasjon Norges kontor i Toronto.

Toten Eggpakkeri AS

Foto levert av Toten Eggpakkeri AS

Fire eggbønder på Toten fant ut at de ville ha en større andel av verdiskapningen. De ønsket å gi forbrukeren det forbrukeren ville ha, - nemlig nylagte egg av beste kvalitet. Resultatet ble Toten Eggpakkeri, ferdig utklekket i mai 2003. Her er det samsvar mellom mål og virkelighet: Ingen skal slå Toten Eggpakkeri på ferskhet og farge på plommen. Korte avstander til produsent, god logistikk og eget spesialfor sørger for å gi det beste av det beste. Produsenter som inngår leveringsavtaler forplikter seg til å bruke et eget for spesialutviklet for formålet. Det er klare rutiner for hønsehusets standard, slik som foret, vannet, renholdet, ventilasjonen, salmonellatesting og mye annet. Slagordet for bedriften er: Skal du ha ferskere egg må du kjøpe høne. Dette betyr at bedriftens viktigste fortrinn er ferske egg.

Innovasjon Norge har fulgt bedriften siden det ble søkt etablerstipend i 2001. I januar 2008 ble det gjennomført et forprosjekt der det ble undersøkt muligheter for også å etablere eggprodusenter som kunne produsere økologiske egg. Prosjektet var vellykket og den første produsenten starter levering våren 2009. I 2008 ble det i tillegg investert i en pakkemaskin, slik at bedriften ble klar til å ta hånd om et større antall egg samt varierende størrelser på pakking av økologiske egg.

Toten Eggpakkeri har med sitt initiativ vært med på å øke andelen av økologiske produkter i Norge. Det har også gitt positive ringvirkninger og markedstilgang gjennom faste avtaler for 4 nyetablerte lokale eggprodusenter. Toten Eggpakkeri sysselsetter i dag syv ansatte, fem av disse er kvinner.

Top of Norway AS

Top of Norway er et nyetablert driftsselskap for de tre eksisterende reiselivsbedriftene Elveseter (ett av Norges mest særpregede hoteller), Sulheim (fredet gårdsanlegg i full drift) samt Leirvassbu (ligger på 1400 meter i hjertet av Jotunheimen). Bedriftene ligger i Bøverdalen i Lom kommune.

Foto levert av Top of Norway AS

Selskapet har etter kort tid lyktes med produktutvikling, markedsutvikling og kompetanseutvikling etter prinsippene for bærekraftighet, som er helt i tråd med Regjeringens reiselivsstrategi Verdifulle opplevelser. Selskapet har også etablert ett nettverk sammen med to andre bedrifter i

området med tanke på produktpakker basert på natur- og kultur rettet mot kortferiemarkedet, spesielt med tanke på å utnytte skuldersesongen på en bedre måte. Innovasjon Norge har bidratt med finansiering (distriktutviklingstilskudd) og rådgivning ifbm dette arbeidet. To av bedriftene har i 2008 hatt nasjonal medieoppmerksomhet gjennom filmen Fritt Vilt 2, innspilt på Leirvassbu og TV 2 serien Karl III, hvor deler av de 12 episodene er spilt inn på Elveseter. Dette utgjør en betydelig markedsføringsverdi. Selskapet økte driftsinntektene med 15 % i 2008 i forhold til året før. Synergien av å samordne driften på de tre stedene har gitt en kostnadsbesparelse på ca 16 %. Driftresultatet i 2008 ble på vel kr 1,4 mill. Selskapet har en tydelig og klar markedsfokusering, både nasjonalt og internasjonalt og har identifisert et betydelig vekstpotensiale som det arbeides med konkrete prosjekter for å realisere i 2009.

Isfolket AS

Isfolket har som forretningside å utvikle og produsere Sol av Isfolket basert på Margit Sandemo sitt verk. I tillegg vil de utvikle opplevelser, varer og konsept knytt til dette. Selskapet startet opp våren 2008, og gjennomførte sitt første friluftsteater på Valdres Folkemuseum i august samme år. Med Sol av Isfolket samler Valdres regionen seg om den største scene-satsingen i Valdres noen gang. Oppsetningen blir et av flaggskipa for Valdresmuesa AS og vil skape ringvirkninger for nærings- og kulturlivet i hele Valdres. Innovasjon Norge har bidratt med etablererstipend til konseptutvikling og etablering av selskapet.

Foto: Isfolket AS

Innovasjon Norge i Oppland

Leder	Torunn Aass Taralrud
Ansatte	15
Adresse	Kirkegata 80, 2626 Lillehammer
Internett	innovasjonnorge.no/oppland

Næringslivet i Buskerud er med sin sterke internasjonale orientering konkurranseutsatt og følsom for internasjonale konjunkturer. Det tvinger bedriftene til enhver tid å være konkurransekraftige. Dessverre er det de samme mekanismer som gir næringslivet store utfordringer når lavkonjunkturen rammer slik den gjorde mot slutten av 2008.

Vestfold er fortsatt Norges 5. største eksportfylke. En økning på 10,7% i 2008 befester denne posisjonen. Sterke industrisektorer som steinindustrien i Larvik, aluminiumsindustrien i Holmestrand og elektronikkindustrien i Horten har bidratt til denne veksten over flere år. Utover i 2008 møtte både steinindustrien og bil/aluminiumsindustrien en vesentlig reduksjon i sine ordreserver og de nærmeste måneder vil være utfordrende.

Erik Jørgensen/Innovasjon Norge

Innovasjon Norge i Buskerud og Vestfold dekker to fylker og har ett felles styre. Vestfold står utenfor det distriktpolitiske virkeområdet mens Buskerud er et mer komplekst fylke med distriktskommuner, en variert næringslivsstruktur, et godt utviklet reiseliv og et landbruk med stor spennvidde.

Kontoret har et godt samarbeid med fylkeskommunene i Buskerud og Vestfold, fylkesmannens landbruksavdeling i de to fylkene og andre regionale utviklingsaktører. Videre er samarbeidet med de regionale høyskolene intensivert de siste årene, bl.a. som en følge av deres deltagelse i NCE System Engineering i Kongsberg, NCE Mikro-og Nanoteknologi i Horten og VRI-prosjektene (virkemiddel for regional innovasjon og utvikling). Innovasjon Norge i Buskerud og Vestfold deltar også aktivt i utvikling av regionale strategier og prioriteringer både innenfor landbruk, reiseliv og industri.

Leder: Tore Øystein Strømsodd
Kontoret har 18,5 årsverk

Rapport fra styret

Per Arne Lislien (leder)	Senior Partner, Visionaire Consult AS
Gotfred Rygh (nestleder)	Buskerud Fylkeskommune
Ragnhild Kvernberg	Rådgiver, Re-Plan AS/Hemsedal
Grete Landaas	Controllersjef, Nortura Tønsberg
Toril Kure	Nestleder, Buskerud Bondelag
Arve Høiberg	Gruppeleder (A), Fylkestinget Vestfold
Margaret Wilthil	Fylkesleder, Fagfobundet Buskerud
Einar Røsås	Regiondirektør, NHO Vestfold

Styret hadde 9 møter i 2008 og behandlet 72 saker. Styret var i september på studietur i Sveits for å bli bedre kjent med landets satsing på mikro- og nanoteknologi, koblingen mat og reiseliv, samt deres internasjonale aktiviteter. På denne turen inngikk besøk til den norske delagasjonen i WTO, forsknings- og utviklingsselskapet CSEM (Swiss Center for Electronics and Microtechnology) i Neuchtel, besøke fjellgård, se osteproduksjon, og besøk til gårdsbutikker i alpemiljøet Champoussin. Vi fikk også en presentasjon av mikroteknologiselskapet Osmotex AS som reiste til Sveits for å hente kompetanse og kapital. Reisen var styrets første utenlandstur.

Næringslivet i Buskerud

Industrien er teknologibasert, internasjonal og konkurranseutsatt

Næringslivet i Buskerud er med sin sterke internasjonale orientering konkurranseutsatt og følsom for internasjonale konjunkturer. Det tvinger bedriftene til enhver tid å være konkurransekraftige. Dessverre er det de samme mekanismer som gir næringslivet store utfordringer når lavkonjunkturen rammer slik den gjorde mot slutten av 2008. Mange virksomheter opplevde redusert ordreinngang mot årets slutt og måtte inn i omstillingsprosesser. Fra generelt å ha mangel på arbeidskraft først på året opplevde næringslivet overtallighet mot slutten. Til tross for finanskrisens inntog gikk Buskerud fra en stabil eksportutvikling i 2007 til en økning i 2008 med 12,3%. Lavkonjunkturen som satte inn høsten 2008 fikk ulik effekt i ulike bransjer. Underleverandører til bilindustrien fikk tidligst føling med de dramatiske effektene av sterkt redusert ordreinngang. Selskaper som f.eks. Kongsberg Automotive gjorde allerede driftstilpasninger tidlig på høsten for å møte etterspørselsnedgangen. Mange andre næringsvirksomheter har gjennomført vesentlige kostnadskutt mot slutten av året.

Kongsbergmiljøet som representerer Buskeruds industrielle tyngdepunkt og som med sitt Norwegian Center of Expertise (NCE) innen Systems Engineering er blant Norges ledende teknologiske industrimiljøer, evner til tross for vanskeligere tider å satse offensivt på ny teknologi og nyskapende prosjekter. Dette vil bidra til å få industrien raskere gjennom nedgangsperioden.

Reiseliv- en viktig næring

Reiselivsnæringen i Buskerud er betydelig og utgjør i øvre deler av fylket en vesentlig del av næringsgrunnlaget. Første halvår viste generelt en fortsatt positiv utvikling. I annet halvår har spesielt de deler som er fokusert mot kurs og konferanser, næringsdelen av reiselivet, sett en avmating, mens destinasjoner med mer fokus på turister, eksempelvis Hemsedal, fortsatt hadde god utvikling i 2. halvår. Hemsedal Turistkontor vant Årets Reiselivspris for sin målrettede innsats med å gjøre den typiske skidestinasjonen til et attraktivt og lønnsomt sted også utenom vintersesongen.

Landbruk og mat

Landbruket er preget av mindre bruk og utfordres løpende av bruk som legges ned. Fylkesmannen i Buskerud initierer sammen med Innovasjon Norge programmer som skal søke å gjøre drift mer attraktivt. Statistikken viser at dette mest bidrar til å opprettholde dagens kapasitet, men gjøre enhetene mer robuste og fremtidsrettede. Mange bruk er avhengig av tilleggsinntekter. Særlig har hytteutvikling og reiseliv vært viktige bidragsyttere. Finanskrisen ga også for denne virksomheten umiddelbar negativ effekt.

Buskerud, som landets tredje største skogfylke, ser store muligheter innenfor produksjon av bioenergi og biobrensel. Lovende prosjekter bl.a. innen 2. generasjons biodiesel framstilling er i gang.

Næringslivet i Vestfold

Vestfold har et variert næringsliv

Vestfold er fortsatt Norges 5. største eksportfylke. En økning på 10,7% i 2008 befester denne posisjonen. Sterke industrisektorer som steinindustrien i Larvik, aluminiumsindustrien i Holmestrand og elektronikkindustrien i Horten har bidratt til denne veksten over flere år. Utover i 2008 møtte både steinindustrien og bil/aluminiumsindustrien en vesentlig reduksjon i sine ordreserver og de nærmeste måneder vil være utfordrende. På samme måte møtte engeneeringmiljøet og distribusjons-virksomhetene i Sandefjordsregionen effektene av finanskrisen mot slutten av året. Næringsmiddelindustrien i fylket er sterk og ikke like utsatt for konjunktursvingninger.

Organisering av bedrifter i klynger innen tilgrensende fagområder brer om seg i Vestfold. Dette stimulerer til økt samarbeid og nyskaping. NCE Mikro- og Nanosystemer med utgangspunkt i mikroteknologibedriftene i nordfylket er et mangeårig eksempel på dette. Tilsvarende bygges nå en klynge rundt vannbehandlingsbedrifter i aksen Grenland-Drammen. Kompetansedelning, samarbeid og innovasjon står sentralt for deltakende selskaper og et støttende partnerskap der ikke minst VRI (virkemiddel for regional innovasjon og utvikling) Vestfold bidrar med kompetanse for ovennevnte klynger samt for nye i startfasen.

Reiseliv, kulturliv og rekreasjon

Reiselivet i Vestfold er stabilt med mange faste brukere av noen av landets mest attraktive rekreasjonsområder. Camping og hytteliv står sentralt. Videre gir de nye hurtigfergeforbindelsene til Danmark fylket nye muligheter for losjering og aktivisering av turister i eget fylke. Videre tar nå spennende prosjekter form med produksjon av kunst og kultur i Hammerdalen, Larvik, samt Arbeidslivets KulturSeilas der lokale bedrifter i fylket kobles sammen med kulturarbeidere innen scenekunst, musikk, billedkunst, litteratur og lokal historie både på og utenfor arbeidsplassen.

Sterk innenfor landbruk og mat

Vestfold er et landbruksfylke med høyest andel dyrkbar mark i landet (20%). Husdyr- og grønnsakproduksjon er prioritert med store krav til volum, effektivitet og lønnsomhet. Med et bredt spekter av næringsmiddelbedrifter er interessen for utvikling av mat i fylket fortsatt stor. Særlig aktivitet har det i 2008 vært på utvikling av nye spesialiteter innen kjøttbearbeidende bedrifter.

Årsrapport 2008 Innovasjon Norge Buskerud

	Buskerud	Vestfold
Antall ansatte på kontoret	11	8
Antall saker i 2008	198	156
Innvilget i 2008 (mill.kr.)	114	108
Låneportefølje pr.31.12.2008 (mill.kr.)	178	154
Antall Skattefunn-søknader i 2008	79	89
Innvilget i 2008 (mill.kr.)		
Lavrisikolån	17	23
Risikolån og Garantier	3	12
Distriksrettet tilskudd	11	
Etablererstipend, inkubatorstipend	4	3
Tilskudd Landbruk	22	26
Lånebeløp for rentestøtte landbruk	39	28
Andre tilskudd	18	16
Sum innvilget	114	108
Største næringer tilsagn 2008 (mill.kr.)		
Jord/skogbruk	72	66
Industri	18	20
Forretningsmessig tjenesteyting	11	15
Låneportefølje 31.12.2008 (mill.kr.)		
Lavrisikolån	158	142
Risikolån og garantier	20	12
Sum	178	154

Nøkkeltall næringslivet i fylket

	Buskerud	Vestfold
Folketall	254.634	229.134
Kommuner	21	14
Omstillingskommune *	Ål	
Nytetableringer		
2008	2.546	2.204
2007	2.635	2.210
Arbeidsledighet		
2008	1,8	2,4
2007	1,5	1,7
Konkurser		
2008	232	209
2007	147	158
Eksport (mrd.kr)		
2008	14,4	26,1
2007	128	23,6
Reiselivsfylke		
Antall gjestedøgn 2007	2.274.550	1.079.778
Antall gjestedøgn 2008	2.190.958	1.091.589
Landbruk - antall søker produksjonstilskudd		
2008	2424	1616
2007	2481	1641

Omstillingsprogrammet i Ål kommune 2002-2008.
Regional omstilling er en ekstraordinær innsats med varighet inntil 6 år i utpekte kommuner/regioner hvor en hjørnesteinsvirksomhet bygges ned med betydelig tap av arbeidsplasser. Omstillingsprogrammet i Ål avrundes i første halvår 2009.

Landbruksvirkemidlene

Interessen for investeringer og utviklingstiltak i landbruket er stor i både Buskerud og Vestfold, og større enn tildelte rammer. En sterk prioritering i samsvar med regionale føringer er derfor nødvendig. I samsvar med regionale føringer er hoveddelen av Bygdeutviklingsmidlene nytta til investeringer i primærproduksjon i jordbruket, i Buskerud 70% og i Vestfold 85%.

Innenfor primærproduksjonen i Buskerud er hovedfokus grovforbasert husdyrproduksjon, mens i Vestfold er hovedvekt lagt på omstilling og effektivisering i kraftforbasert husdyrproduksjon.

I Buskerud har utvikling av nye næringsområder og utnyttning av lokale ressurser (tilleggsnæringer) sterkere fokus enn i Vestfold, og er i sterkere grad vektlagt i distrikt og i næringssvake områder for å kunne ivareta landbrukets andre samfunnsmessige mål som bosetting og kulturlandskap.

I Vestfold er det stort fokus på landbruket som leverandør av alternative omsorgstjenester som Inn På Tunet.

Både Buskerud og Vestfold kan vise til stor interesse for utvikling av matspesialiteter (Matprogrammet). I Buskerud er interessen i stor grad basert på lokale mattradisjoner, gjerne rettet mot reiseliv. I Vestfold som har en stor landbruksbasert næringsmiddelindustri er prosjektene mer industrielle.

Interessen for bygging av gårdsvarmeanlegg med støtte fra Bioenergiprogrammet er stor i begge fylkene, mens utvikling av bioenergi som forretningsområde i landbruket har kommet noe lenger i Buskerud enn i Vestfold.

Aktiviteten i innovasjonsprogrammet for skog og treutnyttning (Treprogrammet) er fortsatt lavt i begge fylkene. Nye prosjekter er initiert og det forventes en viss oppgang.

De distriktspolitiske virkemidlene

Buskerud fylkeskommune tildelte Innovasjon Norge i Buskerud og Vestfold en ramme på kr 10 315 000 hvorav kr 6 095 000 skulle brukes til tilskudd, og tapsfond på risikolån, og kr 720 000 på ordningen Ny Vekst. Tapsfondet er en andel av lånebevilgningen, slik at Innovasjon Norge ved å bruke lån i stedet for tilskudd kan bevilge mer enn kontoret får i tilskuddsramme. I tillegg fikk vi kr 1 500 000 av fylkeskommunens avsatte midler til oppfølging av reiselivsstrategien.

I Buskerud ligger følgende kommuner i distriktspolitisk virkeområde sone III: Krødsherad, Flå, Nes, Gol, Ål, Hemsedal, Hol, Sigdal, Rollag og Flesberg. I sone IV ligger Nore og Uvdal. Midlene skal fremme utvikling av et konkurransedyktig og lønnsomt næringsliv i distriktene ved å stimulere til nyetableringer og til videreutvikling og omstilling i eksisterende bedrifter. Det har vært behandlet totalt 31 saker knyttet til distriktsvirkemidlene og 5 saker knyttet til reiselivsbevilgningen.

Reiselivsnæringen er en prioritert næring i Buskerud og 47% av ordinære distriktsvirkemidler har vært nyttet til denne næringen. 27% har gått til industri og 15% ble bevilget til bedrifter med tilknytning til foredling av primærnæringsprodukter.

Landsdekkende utviklingstilskudd og lån

Offentlige og industrielle forsknings- og utviklingskontrakter (OFU/IFU) innebærer et forpliktende og målrettet samarbeid mellom næringslivet og det offentlige. Kontoret har klare ambisjoner om å få i gang slike prosjekter. Det ble gjort 20 bevilgninger til IFU og UFO med et samlet beløp for begge fylkene på kr 12,1 mill. Tre prosjekter passet ikke inn i IFU/OFU-ordningen, og ble isteden bevilget gjennom Maritim utvikling (MARUT) med et beløp på til sammen kr 4,5 mill.

Lavrisikolån (LAV) er en låneordning med markedsrente og høye krav til sikkerhet. Samlet ble det bevilget 40 millioner kroner fra ordningen. Størsteparten av dette har gått til landbrukskunder. Landsdekkende risikolån (LRL) har hatt en moderat etterspørsel fra industri og landbruk i våre to fylker. I 2008 bevilget Buskerud og Vestfold til sammen kr 15 mill.

Etablererstipend og lokal Innovasjonsramme

I Buskerud ble det tildelt 12 stipend på til sammen kr. 2 225 000. Av disse var 4 kvinner (33%) og 8 menn. Inkubator Sundland har mottatt tilskudd til drift i 2008 på kr 650 000. Breddetilbudet med etablererveiledning og etablereroppfølging ble støttet med kr 1 400 000 kroner. I distriktspolitisk virkeområde er det opprett et nytt tilskuddsmiddel kalt Ny-Vekst rettet mot toppetablerer. I 2008 ble det bevilget kr 505.000 til 1 toppetablerer fra denne ordningen.

I Vestfold ble det i 2008 totalt brukt kr 2 742 000 på etablerersatsingen. Av dette ble det innvilget etablererstipend på til sammen kr 2 347 000 fordelt på 12 menn og 5 kvinner (30%). I tillegg er det bevilget kr 100 000 fra fra innovasjonramma (LI) til utvalgt toppetablerer. Resterende kr 300 000 er brukt til finansiering av etablererveiledning, og opprettelse av nye etablerergrupper.

Kontoret har hatt høy aktivitet rettet mot små- mellomstorebedrifter (SMB) og innovasjonsmiljøer i våre to fylker. Målgruppene har hatt sterkt fokus på internasjonalisering og kompetansebygging. Den lokale innovasjonsrammen (LI) ble fullt utnyttet i 2008. I Buskerud ble kr 2,5 mill fordelt ut på 12 bevilgninger. Vestfold hadde kr 2,9 mill til rådighet fordelt ut på 14 bevilgninger.

Kundebedrifter

AcuFriend AS

Richard
Hauglin

AcuFriend er en norskutviklet og patentert akupressurisk bøyle for lindring av hodepine og øyestress, og gjør dette ved å stimulere akupunkturpunkter i øyeregionen. Stimulering av punktene frigjør endorfiner, som er kroppens eget morfin, og fører til en smertelindring.

Med AcuFriend kombineres tusenårig erfaringslære innen akupunktur med moderne teknologi, sier Turid Bergersen, som ble nedringt av norske TV-seere etter at hun for første gang presenterte nesebøylene på TV2-programmet "Skaperen" for to år siden.

Selv om hun ikke nådde helt opp i innovasjonsprogrammet, videreutviklet hun produktet med støtte fra blant annet Innovasjon Norge og egne lokale investorer.

Produktet ble lansert i november 2008 og selges på Internett via egen hjemmeside. Responsen i markedet er god.

Citisense

Næringslivskonferanse om fremtidens by- og næringsutvikling ble arrangert i Larvik 18.-19. september 2008 med et betydelig antall deltakere. Formålet var å fokusere på sammenhengen mellom byutvikling, levekårsvilkår, kreativitet og arbeidsliv og derigjennom gi viktig kunnskap for bruk i fremtidsrettet næringsutviklingsarbeid. En rekke kjente nasjonale og internasjonale foredragsholdere bidro til å belyse temaene. Det store trekkplastert var Richard Florida. Det var på denne bakgrunn at Innovasjon Norge i Buskerud Vestfold og flere andre offentlige og private aktører deltok som medarrangører og samarbeidspartnere til prosjektet.

Aclima AS

Aclima bygger på en lang historie og mye erfaring siden 1922. Kompetansen har vært produksjon av ullklær, og de har produsert plagg under kjente merkenavn som Tuna, Akla, Troll og Dovre.

I 2006 ble de deltagere i flerbedriftsprosjektet iBusk, i regi av Innovasjon Norge, med ønsket om å øke konkurranseevnen blant annet igjennom internasjonalisering og design. Noe av det som kom ut av dette var en revurdering av profilen, og en gjennomgang av produktporteføljen. Dette skapte store omveltninger for bedriften, som ved hjelp av Innovasjon Norge sitt Designprogram, startet på et totalprosjekt i design. Designprosjektet innebar å utvikle en merkevareplattform, implementere denne i en ny profil med nettsider, trykket materiell og emballasje og redesign av kleskolleksjonene.

Fra en omsetning på 27 millioner i 2006 økte de til en omsetning på over 46 millioner i 2007 med den merkevarestrategien. I 2008 ble de nye kolleksjonene lansert i nye markeder, og Aclima har deltatt på messer for å presentere sine produkter. Innovasjon Norge har i 2008 fulgt opp prosessen. Fremover ser Aclima nye muligheter ved å blant annet kunne inngå i et samarbeid med Forsvaret i et forsknings- og utviklingsprosjekt.

Kari Ture Sagen

Egge gård AS

Marius Egge er tildelt Bygdeutviklingsprisen 2008 i Buskerud for hans målretta innsats som viser at det går an å være, ikke bare gründer - men seriegründer, og tjene penger på ny næringsvirksomhet på gården med utgangspunkt i råvarer av frukt og bær fra eget og andre gårdsbruk i Lier. Han har på en forbilledlig måte evnet å utvikle en rekke spesialiteter med lokal identitet som er i ferd med å utvikle merkevarestatus i et nasjonalt marked. Særlig framheves naturlige fruktdrikker, fra eplejuice uten alkohol til alkoholholdig, ekte cider i 2 varianter mht. alkoholinnhold. Nyeste produkt er eplebrennvin, en helnorsk calvados, basert på lokale, sporbare råvarer, men med hjemhenting av fransk kompetanse. Ingen har gjort dette tidligere i Norge og produktet må karakteriseres som en innovasjon på nasjonalt nivå.

Fremtidsrettet svineproduksjon i Vestfold

Et yngre og positivt ektepar, har kjøpt seg gård på det åpne markedet med etablert svineproduksjon og mener at framtida som svineprodusent må sikres gjennom ekspansjon og drift over gjennomsnittet. De trosser høye byggepriser og bygger nytt hus på 1000 m2 med 50 fødebinger og stor rekrutteringsavdeling til 6,5 mill. kroner.

Lønnsom drift skal sikres ved rask framføring og bruk av billig for. Stor kapasitet på fødeavdeling sikrer årlig 3500 smågris der 100 skal fores fram til slakt på gården. En slik satsing krever stor mental styrke for å kunne leve med stor arbeidsbelastning og stor gjeldsbyrde. Dette står det stor respekt av!

Innovasjon Norge har bidratt med tilskudd og rentestøtte. Innovasjon Norge mener at en slik stor satsing krever at vi ikke slipper søkerfamilien etter at støtte er innvilget. De fortjener oppfølging og i samråd med Brita og Tommy brukes deler av innvilget tilskudd til slik oppfølging slik at vi sikrer en trygg og lønnsom bedrift gjennom god ledelse.

Foto: Terje Rasmussen

Innovasjon Norge i Buskerud og Vestfold

Leder	Tore Øystein Strømsodd
Ansatte	18,5
Adresse	Grønland 58, 3007 Drammen
Internett	www.innovasjonnorge.no

Telemark har samlet sett opplevd en høy aktivitet i næringslivet gjennom 2008. I siste halvdel av året har imidlertid aktiviteten innen enkelte næringer avtatt. Spesielt er det bygg- og anleggsnæringen som har merket sviktende etterspørsel og et lavere aktivitetsnivå

Direktør Isak Rosenvold konstaterer at det har vært mange interessante utviklingstrekk i næringslivet i Telemark i 2008, og den generelle utviklingen i regionen har vært positiv. Innovasjon Norge i Telemark behandlet totalt 283 saker og bevilget til sammen 191 millioner kroner fordelt på lån, lånebeløp for rentestøtte og tilskudd.

Telemark hadde i 2008 en nedgang i nyetableringer i forhold til 2007. Etablererfrekvensen gikk ned og var den laveste på flere år.

Lån og tilskuddsmidler er fordelt ulikt på kommunene i Telemark. Siljan er den eneste kommune som ikke mottok noen midler. Skien kommune mottok mest hele 35 millioner kroner. Sauherad kommune var den av kommunene som mottok mest i tilskuddsmidler 15,7 millioner kroner. Dette skyldes at det ble gitt et tilskudd på 13 mill. kroner til Sagaplant AS.

Rapport fra styret

Styret pr 31.12.2008 besto av følgende personer;

Thorleif Vikre (Styreleder)
Britt Sauar (Nestleder)
Truls S. E. Larsen
Åsmund Groven
Tove B. B. Hoppestad
Bjarne Moursund jr.
Irene Bordier Haukedal
Elisabeth Nilsen

Styret har hatt 10 møter i 2008 hvorav 6 av møtene ble kombinert med besøk i en eller flere bedrifter. I tillegg til bedriftsbesøk har også flere bedrifter presentert seg på styremøtene gjennom året.

På styremøtet i oktober ble bygdeutviklingsprisen for 2008 delt ut. Prisen gikk til Moen Gård v/Reidar Holstad. Gården ligger i Nome kommune og Reidar Holstad har i tillegg til eggproduksjon, bygget opp en opplevelsesbasert tilleggsnæring.

Næringslivet i Telemark

Næringslivet i Telemark har over flere år vært preget av gode tider, et meget høyt aktivitetsnivå og en rekordlav ledighet i årsskifte 2007/2008. Utover i 2008 har imidlertid situasjonen endret seg og spesielt i 4. kvartal 2008, etter den globale finanskrisen, er situasjonen strammet seg til og usikkerheten er økende.

I Telemark er det bygg og anleggsbransjen som er hardest rammet. Tilgangen på nye prosjekter stopper opp og igangværende prosjekter blir redusert eller satt på vent. Flere store industribedrifter er nedlagt i 2008. Ineos avviklet driften ved polypropylenfabrikken i Bamble og 150 personer mistet sitt arbeid, Norsk Extruding på Notodden ble nedlagt og 23 mistet sitt arbeid og trykkeriet Nordbook i Skien gikk konkurs og 70 personer mistet der sitt arbeid. I oktober ble det også klart at Svenheim Møbelindustri avvikler sin virksomhet i Nome.

Men det skjer også mye positivt i Telemark. REC ScanWafer utvider og trenger nye arbeidskraft, SIC og Ekro som er underleverandører til REC må utvide i takt med REC sin vekst og også disse har behov for ny arbeidskraft. Kebony har bygget ny fabrikk for modifikasjon av trevirke i Skien. Utviklingen på Klosterøya fortsetter i en meget positiv retning med mange nyetableringer og god vekst, spesielt i de IKT og kulturbaserte bedriftene.

Reiselivet opplevde en moderat nedgang i antall gjestedøgn i 2008 i forhold til 2007 (27.136 døgn). Investeringer i nye aktivitetsanlegg blant annet på Gautefall forventes imidlertid å kunne trekke til seg nye gjester.

Om kontoret i Telemark

De distriktpolitiske virkemidlene
Innovasjon Norge Telemark fikk i 2008 tildelt en ramme på 23,0 millioner kroner fra fylkeskommunens tildelte KRD-midler. Disse pengene ble fordelt på følgende virkemidler;

Bedriftsutviklingstilskudd	3,6 mill. kroner
Tilskudd til investeringer	3,4 mill. kroner
Etablererstipend	7,7 mill. kroner
Risikolån	32,6 mill. kroner

(Risikolån belastes rammen med tapsfondavsetning)

Kulturbasert næringsutvikling
Kompetanseprogrammet FramKultur ble startet opp med 12 deltakere, hovedsakelig fra distriktene. Det er også gitt tilsagn til flere etableringer innenfor kulturrelatert næringsvirksomhet.

Etablererkontorene, kvinner og ungdom
Innovasjon Norge arbeider tett sammen med Etablererkontorene i Telemark. Fem kontorer med til sammen 7 årsverk veileder enkeltpersoner som ønsker å starte egen virksomhet. Noen kontorer disponerer også lokaler som leies/lånes ut i kortere perioder i en oppstartperiode.

Innovasjon Norge Telemark er engasjert i ulike kvinneverta nettverk. Dette er Female Future, nettverkskreditt og rekruttering av kvinner til ulike kompetansekurs. I sitt ungdomsretta arbeid har Innovasjon Norge et samarbeid med Ungt Entreprenørskap og Etablererkontorene. Det er inngått avtale om at Etablererkontorene skal bistå med syretesting av ideer og som dommere i konkurranser. Innsatsen er prioritert mot voksen ungdom dvs. ungdom over 23 år.

Landbruksvirkemidler Bygdeutviklingsmidler

I 2008 er det i alt gitt tilsagn om kr. 9 020 500 i tilskudd til tradisjonelt jord- og hagebruk. Videre er det innvilget kr. 3 489 000 i tilskudd/stipend til utviklingstiltak/nye næringer. Det er innvilget rentestøtte tilsvarende en låneramme på kr. 27 060 000. I tillegg er det gitt tilsagn om kr. 1 400 000 i risikolån.

I Telemark har det vært en satsing innen frukt- og bærsektoren i 2007 og 2008, som også videreføres i 2009. Telemark, og særlig Midt-Telemark, har gode naturgitte forhold for denne type produksjon, og det er også et godt fagmiljø. 23 % av BU-tilskuddene og 15 % av rentestøttemidlene gikk til denne næringen i 2008. En annen prioritert landbruksnæring i rapporteringsåret har vært storfe/melk. Nær 20 % av BU-tilskuddene gikk til denne næringen, i tillegg til at det ble gitt noen tilskudd til bruk som driver med både storfe og sau. 44 % av rentestøttemidlene gikk til storfenæringen, i tillegg til at det også er gitt rentestøtte til bruk som driver med både storfe og sau.

Når det gjelder nye næringer har sakene blant annet vært knyttet til Inn På Tunet, kulturbaserte næringer og reiseliv/opplevelsesnæringen.

31 % av samlede BU-tilsagn (tilskudd, rentestøtte og risikolån) gikk til kvinnerettede saker i 2008. Ca. 35 % av samlede BU-tilsagn (tilskudd, rentestøtte og risikolån) er definert å gå til unge i 2008. Som unge regnes personer i aldersgruppen 18 til 35 år.

Andre landbruksvirkemidler

I 2008 har vi i Telemark innvilget midler fra seks sentrale, landbruksrelaterte programmer. Det er innvilget til sammen kr. 21 592 500 i sentrale midler fordelt på totalt 38 saker. Det er særlig én sak som trekker opp, nemlig bevilgningen på kr. 13 000 000 til Sagaplant AS. Midlene er bevilget over det såkalte Utviklingsprogram for Frukt og Grønt, som er øremerkede midler til spesifikke tiltak fastsatt gjennom Jordbruksforhandlingene.

I Telemark har det vært økt søknad over, og bevilgning fra, Bioenergiprogrammet i 2008 i forhold til 2007. Vi konstaterer at det er flere relativt store investeringssaker innen Bioenergi, sammenlignet med tidligere år.

Innovasjon Norge i Telemark

Antall ansatte på kontoret(9.5 årsv.)	11
Antall saker i 2008	283
Innvilget i 2008 (i mill. kr)	191
Låneportefølje pr. 31.12.2008 (i mill. kr)	531
Antall SkatteFunn søknader i 2008	56

Innvilget i 2008 (mill. kr)

Lavrisikolån	27.0
Risikolån og garantier	71.5
Distriktsrettet tilskudd	8.5
Etablererstipend, inkubatorstipend	8.6
Tilskudd landbruk	34.0
Lånebeløp for rentestøtte landbruk	27.0
Andre tilskudd	14.7
Sum innvilget	191.3

Største næringer tilsagn 2008 (mill. kr)

Industri	80.2
Forretningsmessig tjenesteyting	18.6
Jord/skogbruk	72.5
Annet	20.0

Låneportefølje 31.12.2008 (mill. kr)

Lavrisikolån	342.8
Risikolån og garantier	188.2
Sum	531.0

Nøkkeltall næringslivet i fylke

Folketall	167 685
Kommuner	18

Arbeidsledighet

2008 (gjennomsnitt / %)	1 699 (2 %)
2007 (gjennomsnitt / %)	1 760 (2 %)

Nyetableringer

2008	1 629
2007	1 796

Konkurser

2008	117
2007	85

Eksport

2008 (i mill. kroner)	22 373
2007 (i mill. kroner)	19 353

Reiselivsfylke

Antall gjestedøgn 2008	1.108.893
Antall gjestedøgn 2007	1.136.029

Kundebedrifter i Telemark

RPR Technologies as

RPR Technologies AS er en Porsgrunnsbedrift som har en et unikt patentert system for fjerning av maling og andre belegg på stål. Systemet er basert på bruk av induksjonsvarme. Bedriften vant en prestisjetung pris "Best Cleantech Company" i den årlige Eurecan European Venture Awards konkurranse i Barcelona, Spania i desember 2008. Selskapet vant prisen i konkurranse med 725 konkurrerende selskaper.

Metoden er patentert i 54 land og konkurrerer med tradisjonelle metoder som sandbåsing og høytrykks vann blåsing. RPR Technologies metode er renere, sikrere og raskere enn de tradisjonelle metodene. Dette medfører betydelige kostnadsbesparelser for kundene. Markedet er internasjonale bedrifter innen skipsfart, olje og gass.

RPR Technologies har benyttet seg av bistand fra Innovasjon Norges tysklandskontor i søk etter partner. Bedriften har også fått et risikolån fra Innovasjon Norge og arbeider for å få til en IFU avtale. Selskapet har også godkjente Skattefunn prosjekter.

I september 2008 var RPR også vinner av Best Presentation Award at the EVC Cleantech Venture Forum i Linz, Østeriket.

Kontakt informasjon RPR Technologies A/S

Kontakt person: Rick Salmon

Tel: +47 9139 0604

Email: rs@rprtech.com

www.rprtech.com

Sagaplant AS

Sagaplant as på Akkerhaugen er et nasjonalt kompetansesenter for produksjon av friskt plantemateriale av hagebruksvekster. Selskapet driver framavl (sjukdomsrensing og formering) av hagebruksvekster i hovedsak mot det norske og skandinaviske markedet, men også med eksport av blomsterstiklinger til store deler av verden.

Ved hjelp av moderne rense- og formeringsteknikker sikres kundene tilgang til friskt, klimatilpasset og sortsekte plantemateriale.

Selskapet har overtatt anlegg og medarbeidere fra tidligere Gartnerhallens Eliteplantestasjon og har gjennom tilsagn om investerings- og utviklingstilskudd fra Innovasjon Norge blitt i stand til å utvikle bedriften til et ledende skandinavisk kompetansesenter for vegetativ formering av hagebruksvekster.

Bildet med tillatelse Innovasjon Norge i Telemark

De viktigste prosjektene omfatter bygging av ny prekjærneavdeling, full sertifisering av produksjonen, etablering av langtidslagring av plantemateriale i flytende nitrogen, og HIP gjør at selskapet kan utnytte den industrielle infrastrukturen på området og benytte seg av alle tjenestefunksjoner som er en del av tilbudet i parken, f.eks innleie av prosessoperatører og vedlikeholdsfunksjoner.

Kontaktperson:
John Harald Rønningen
Daglig leder
Tlf: 35 95 65 51

Calora Subsea AS

Calora Subsea AS sitt produkt er termisk isolering til fleksible undervannsledninger, og kalles Calorflex. Selskapets forretningsidé er basert på ulike teknologiplattformer innen polymer og kompositteknologi rettet mot oljeindustrien. Idéen er et resultat av basiskunnskaper og opparbeidet internasjonal erfaring innen dette fagfeltet og andre industrielle erfaringer gjennom 20 år. Erfaringsgrunnlaget til gründeren av selskapet, Allan Boye Hansen, kan relateres til rørledninger og undervannsproduksjon av olje og gass.

Selskapet samarbeider tett med og har inngått avtale med NKT Flexibles I/S i Danmark, om eksklusiv leveranse av dette produktet for fire år, dvs. 2008-2011. I avtalen er det muligheter for forlengelse i ytterligere tre år. Calorflex er kvalifisert i henhold til API 17J, og alle tester viser klar forbedring sammenlignet med eksisterende løsninger, både når det gjelder mekaniske og termiske egenskaper. Gjennom samarbeidet med NKT skal Calorflex foreløpig benyttes på leveranser fra NKT til Brasil, UK og norsk sokkel (Trolløz/Vega). Dette gir selskapet en god start da det foreløpig er inngått avtale om leveranser i størrelsesorden 55 MNOK for 2008 og 2009.

Calora Subsea AS er etablert i Herøya Industripark (HIP) hvor det totalt er foretatt investeringer på mer enn 27 MNOK i tilrettelegging av lokaler, produksjonsutstyr og prosessutvikling. Etableringen i HIP gjør at selskapet kan utnytte den industrielle infrastrukturen på området og benytte seg av alle tjenestefunksjoner som er en del av tilbudet i parken, f.eks innleie av prosessoperatører og vedlikeholdsfunksjoner.

Styret i selskapet (Allan Boye Hansen, Egil Schjøberg, Bent Asdal, Heidi Petersen) er satt sammen av personer med lang industrierfaring, og med bakgrunn i administrasjon, økonomi, finansiering, og teknologi. Det er et mål for selskapet å bli en langsiktig industriell aktør, og planen er å utvikle og kommersialisere andre produkter til undervannsmarkedet.

Aksjonærene består av styrets medlemmer samt, Grenland Industriutvikling (100% eiet av Hydro) og Vekst i Grenland som er et næringsutviklingselskap eiet av Bamble, Porsgrunn, Skien og Siljan kommune.

Kontaktperson:

Allan Boye Hansen, Gründer/ Daglig Leder, Calora Subsea AS
tel.: +47 9770 2440

Innovasjon Norge i Telemark

Leder	Isak Rosenvold
Ansatte	11
Adresse	Fylkesbakken 6, 3715 Skien
Internett	www.innovasjonnorge.no

Rapport fra styret

Agderfylkene er en region med et variert, innovativt og eksportrettet næringsliv.

Innovasjon Norge Agder er distriktskontor for både Aust-Agder og Vest-Agder. Dette utgjør et relativt stort område med 30 kommuner og et befolkningsgrunnlag på 272.000 innbyggere. Selv om det organisatorisk sett er ett kontor på Agder har Innovasjon Norge kontorsted både i Arendal og Kristiansand. Det er ett felles styre for begge fylkene. Styret velges for 2 år av gangen og fra januar 2008 ble det valgt nytt styre med 5 nye representanter og ny styreleder og ny nestleder.

Styret på Agder må forholde seg til to fylkeskommuner med hver sine fylkesplaner og to fylkesmenn med to strategiplaner, men både planverket og føringene i tildelingsbrevene har vært godt samkjørte slik at det ikke har vært vanskelig for styret å forholde seg til to fylker. De to fylkeskommunene har utarbeidet et felles handlingsprogram for Agderfylkene.

Aktivitet

Styret har hatt 7 ordinære styremøter i 2008 hvorav ett ble avholdt som telefonstyremøte. Til sammen behandlet styret 59 saker. Styremøtene ble lagt til ulike steder i Agderfylkene og ble kombinert med bedriftsbesøk. To av styremøtene ble kombinert med seminar styret var med på (Fremtidsbygda på Evje og Beyond Risør). Styremøtet i oktober var kombinert med en todagers strategisamling. I tillegg til ordinære finansieringssaker, har styret arbeidet med strategisaker, høringsuttalelser og forretningsplaner.

Samlet sett behandlet Innovasjon Norge i Agder 572 saker i 2008. Dette fordeler seg med 332 finansieringssaker (lån og tilskudd), 101 skattefunnsaker og 150 andre saker (vedlikeholdssaker, endringssaker, saker for Næringssselskapet o.l.). Til sammen ble det bevilget lån og tilskudd på 250 millioner kroner som er en økning fra 2007 på 33%.

Konjunkturedning

Etter flere år med sterk aktivitetsvekst og rekordhøy sysselsetting, merket man mot slutten av 2008 tydelig effektene av internasjonal konjunkturedgang og uro i finansmarkedene. Dette førte også til økt etterspørsel etter finansieringstjenester fra Innovasjon Norge.

Eksportverdien fra Agderbedriftene ble redusert med 22% i 2008 og aktivitetsnivået er redusert i flere næringer. Mot slutten av året var det også en stigning i arbeidsledigheten.

Landbruket på Agder står under press i en tid med stadig økende krav til effektivisering. Antall gårdsbruk på Agder er redusert de senere år og utgjør nå om lag 1800 bruk. Selv om antall bruk har gått ned er jordbruksareal i drift opprettholdt. Primærnæringene sysselsetter ca. 3.500 personer på Agder.

Eksport

Gjennom flere år har Vest-Agder vært et av de største eksportfylkene i Norge. Selv om det var et kraftig fall i eksportverdien fra Agder i 2008 (22%) er fortsatt Agder størst. Eksporten fra Agder i 2008 var på drøye 31 milliarder kroner. Det er særlig to sektorer som dominerer, prosessindustrien og utstyrslieferanser til olje/gass.

Innovasjon og nyskaping

Styret vil også peke på at det er svært gledelig at det foregår mye innovasjon og nyskaping på Sørlandet. Etablererfrekvensen i regionen er fortsatt høy og gjennom et stort antall skattefunnsaker og forsknings- og utviklingskontrakter ser en at det i landsdelen foregår mye spennende utviklingsvirksomhet i næringslivet.

Det har vært et godt samarbeid mellom styret og administrasjonen og styret mener at virksomheten har vært drevet i samsvar med fylkeskommunenes, fylkesmennenes og sentrale myndigheters planer og strategier.

Arendal/Kristiansand 27. februar 2009

Tore Gysland (leder)
Siri Mathiesen (nestleder)
Kjell Ingolf Ropstad
Ann Karla Kristiansen
Helge Sandåker
Birte Usland
Agnes Norgaard
Per Kristian Egeberg

Næringslivet på Agder

Næringslivet i Agderfylkene er meget variert, fra små bedrifter, gjerne familieeide til store utenlandseide industribedrifter. Det er ingen ensidige industristeder på Agder. Derimot har de fleste kommunene et variert næringsliv hvor mange bransjer er representert. De viktigste bransjene er prosessindustrien, olje & gass, mekanisk industri, maritim næring, tre-bearbeidende industri og reiseliv. Landbruket på Agder er ikke en stor næring, men det har en sentral betydning spesielt i de indre bygdene og i de gode områdene for tidligproduksjon.

Sysselsetting

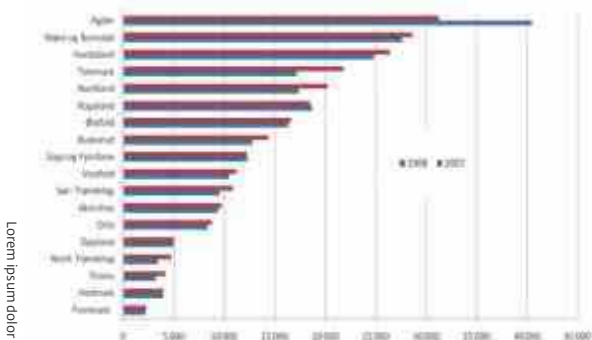
Etter flere år med sterk aktivitetsvekst og rekordhøy sysselsetting, merkes nå effektene av internasjonal konjunkturedgang og uro i finansmarkedene også i Agder. Landsdelen har anslagsvis fått rundt 10.000 nye arbeidsplasser de siste tre årene, og presset i arbeidsmarkedet har vært høyt. Tilgang på kvalifisert arbeidskraft har vært en utfordring innenfor de fleste næringer. I løpet av 2008 har det kommet til et vendepunkt. Finansuro og svakere internasjonal konjunkturutvikling har ført til en oppbremsing.

Industri samt bygg og anlegg er næringer som i størst grad har merket nedgangen til nå. Ringvirkninger fra oppbremsing i disse næringene begynner også å spre seg til bedrifter innenfor transport, varehandel og deler av forretningsmessig tjenesteyting.

Mot slutten av 2008 ble det registrert en oppgang i ledighetstallene og i Aust-Agder var det ved årsskiftet en ledighet på 2,5% og i Vest-Agder en ledighet på 2,0%. Det forventes at ledigheten fortsatt vil stige, men det er store variasjoner innen de ulike bransjer. Ved utgangen av februar 2009 var ledigheten økt til 3,2 i Aust-Agder og 2,8 i Vest-Agder. Landsgjennomsnittet var 2,7%.

Fall i eksportverdi

Agderfylkene er fremdeles landets største eksportør av tradisjonelle varer utenom brenselstoffer, men eksportverdien har sunket kraftig i løpet av 2008. Mens Agderindustrien i 2007 eksporterte varer for over 40 milliarder kroner, er den tilsvarende verdien i 2008 redusert til 31 milliarder, en nedgang på 22 prosent. Hovedsakelig skyldes dette prisnedgang i internasjonale metallmarkeder, men også reduksjoner i volum. Nedgangen er spesielt synlig i årets siste måneder. Fra 3. til 4. kvartal i 2008 sank prisene på norske eksportvarer med 18,5 prosent, ifølge volum- og prisindeksene for utenrikshandelen. Det er likevel verdt å merke seg at eksport-tallene for 2007 var historisk høye, og at tallene for 2008 er på høyde med eksportverdien for 2006.

Internasjonalisering

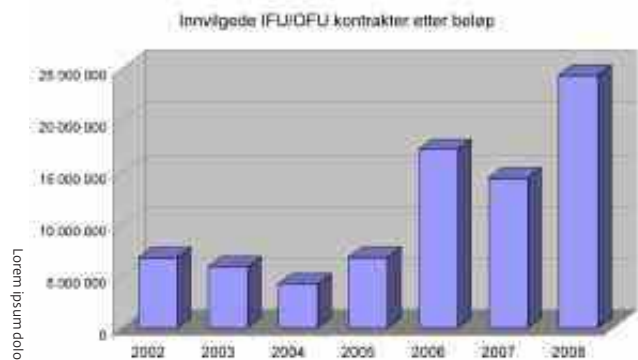
Agderkontoret gjennomførte flere internasjonaliseringsprosjekt i 2008 både i forhold til enkeltbedrifter og grupper av bedrifter. Innovasjon Norge i Agder hadde besøk fra flere av utekontorene og arrangerte bedriftsmøter med fokus på eksport/ internasjonalisering.

Innovasjon og nyskaping

Det skjer mye spennende i landsdelen i form av innovasjon og nyskaping. Dette kommer særlig tydelig fram gjennom et stort antall skattefunnsaker. Selv om antallet skattefunnsaker er gått noe ned er det en klar tendens til at prosjektene har blitt bedre.

De siste årene har Agderkontoret hatt fokus på IFU/OFU saker og på Sørlandet er det de tre siste år bevilget 56 millioner til hele 63 IFU/OFU-prosjekt.

De fleste utviklingsprosjektene foregår langs Sørlandskysten. Utviklingen av næringslivet i distriktskommunene er derimot noe mer bekymringsfull. Det skjer lite nyskaping og det er lite knoppskyting/nyetablering av virksomheter med potensial for økonomisk vekst og tilbud av nye arbeidsplasser. Den næringen som synes å ha en positiv utvikling i indre Agder er reiselivsnæringen, hvor det også i 2008 har vært satsinger i flere av distriktskommunene.

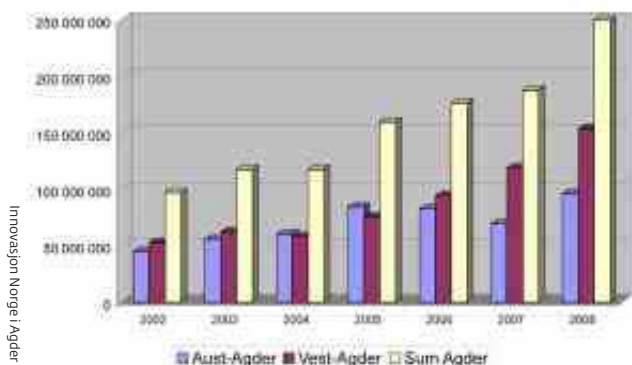
Etablererfrekvensen i Agderfylkene er meget høy og i 2008 ble det etablert 2.739 nye foretak i Agderfylkene (unntatt landbruk og off.sektor). To publiserte undersøkelser (Tele-marketsforskning og Handelshøyskolen i Bodø) plasserer Agderfylkene på gründertoppen. Det skjer spennende satsinger på dette felt gjennom en rekke prosjekter bl.a. ved UiA, Sørlandet Kunnskapspark i Kristiansand, forskningsparken i Grimstad (inkubator og FORNY), næringshagenettverk, EVA-senteret, Etablererservice og Kultur-fabrikken i Arendal.

Høyt aktivitetsnivå ved Innovasjon Norge i Agder i 2008

Totalt behandlet Agderkontoret 561 saker i 2008. Dette gjelder både ordinære finansieringssaker, vedlikeholdssaker og Skattefunn (101). Gjennom 321 bevilgningssaker (eks. Skattefunn) ble det bevilget 250 millioner kroner i 2008 og dette er 70 millioner (33%) mer enn året før. Økningen har vært både på lån og tilskudd. Spesielt gledelig at det i 2008 ble bevilget hele 23 IFU/OFU-kontrakter med til sammen 24,3 mill. kroner som er 10 mill. mer enn året før.

De samlede bevilgningene på 250 mill. i 2008 fordeler seg med 96,2 mill. på Aust-Agder og 153,8 mill på Vest-Agder.

Fylke	Antall	Beløp
Aust-Agder	148	96 229 000
Vest-Agder	173	153 736 849
Samlet 08	321	249 965 849

Bevilgninger fra Innovasjon Norge i Agder de senere år

Av de samlede tilsagnene på 250 mill., ble 129,2 mill. gitt som lån (ulike lånetyper) og 80,6 mill. ble gitt som tilskudd (ulike tilskudds-typer) og 40,2 mill. ble gitt som rentestøtte. De midlene fylkeskommunene stiller til disposisjon for Innovasjon Norge Agder til etablererstipend og distrikts-bedrifter utgjør i 2008 tilsammen 21,2 millioner, 12,4 mill. fra Aust-Agder og 8,8 mill. fra Vest-Agder.

Til sammen 99 mill. (39,6%) av den samlede rammen i 2008 gikk til tiltak innen landbruks-næringen, innen fiskerisektoren ble det bevilget 20,7 mill til fiskeflåte-finansiering (lån).

Innovasjon Norge i Agder

Antall ansatte på kontoret	15
Antall saker 2008	572
Antall bevilgningssaker 2008	321
Innvilget beløp i 2007	250
Låneportefølje 31.12.2008	411
Antall skattefunnsøknader	101

Innvilget i 2008 (i mill. kr)

Lavrisikolån	49,0
Risikolån	14,7
Landbrukslån	46,5
Lån til fiskebåter	19,0
Distriktsrettet tilskudd	14,4
Etablererstipend / inkubatorstip.	9,3
Tilskudd til landbruk	21,5
Låne beløp for rentestøtte	40,2
Andre tilskudd	35,4
Sum innvilget	250,0

Fordeling etter bransje (i mill. kr)

Jord- og skogbruk	99
Fiskeri	20
Industri	70
Forretningsmessig tjenesteyting	42
Annet	19

Låneportefølje pr. 31.12.2008 (i mill. kr)

Lavrisikolån	374,1
Risikolån	37,4
Sum låneportefølje	411,5

Nøkkeltall næringslivet på Agder

Folketall	272.000
Antall kommuner på Agder	30

Arbeidsledighet Aust-Agder	2,5%
Arbeidsledighet Vest-Agder	2,0%

Nyetableringer Aust-Agder	896
Nyetableringer Vest-Agder	1843
Sum nyetableringer Agder	2 739

Antall bedrifter i Aust-Agder	10 106
Antall bedrifter i Vest-Agder	16 297
Sum antall bedrifter på Agder	26 403

Antall gårdsbruk i Aust-Agder	679
Antall gårdsbruk i Vest-Agder	1147
Sum antall gårdsbruk på Agder	1 826

Konkurser

2007	91
2008	189

Eksport (i mrd. kr)

Eksport fra Vest-Agder 2008	27,8
Eksport fra Aust-Agder 2008	3,5
Samlet eksport fra Agder 2008	31,3

Reiseliv

Antall gjestedøgn 2007	1 899 309
Antall gjestedøgn 2008	1 970 794

Strategier og satsinger

- A SMB med internasjonale vekstambisjoner (internasjonalisering)
- B Entreprenørskap
- C Kvinner i fokus
- D Unge i fokus
- E Nettverksbasert innovasjon og omstilling

I tillegg til finansieringsaktiviteten hadde Agderkontoret nedfelt i forretningsplanen følgende fem gjennomgående satsinger(A-E) og ni sektorsatsinger (1-9) som kontoret har satt fokus på i 2008.

- 1.Landbruk
- 2.Reiseliv
- 3.Olje og gass
- 4.Helse
- 5.Energi og miljø
- 6.IKT
- 7.Marin
- 8.Maritim
- 9.Kultur og opplevelsesnæringene

Innen hvert av disse satsingsområdene har IN Agder gjennomført et stort antall prosjekter. Omfang, kostnadsramme og arbeidsinnsats har variert fra relativt enkle prosjekt, til ressurskrevende prosjekt som har gått over lang tid. Mange av tiltakene/prosjektene har vært i egen regi, men vi har også gjennomført mange fellesprosjekt hvor vi har samarbeidet med fylkeskommunene, fylkesmennenes landbruksavdelinger, NAV, Universitetet i Agder, BI Kristiansand, Nettverket av næringssselskaper på Agder, kommuner, næringsorganisasjoner, Agderforskning, Coventure, Sørlandet Kunnskapsark, Gallion Sørlandets etablererfond.

For å trekke fram noen viktige prosjekter innen de gjennomgående satsingene IN Agder arbeidet med i 2008 kan nevnes:

Internasjonalisering: Fokus har vært på å bli stadig dyktigere på internasjonale aktiviteter i samarbeid med utekontorene. Det er i 2008 gjennomført en evaluering av vår satsing med Internasjonaliseringslab. på universitetet, etablering av eksportnettverk, eksportkandidatkurs, konkrete tiltak i forhold til flere av utekontorene.

Entreprenørskap: Mobiliserings- og opplæringstiltak, kvinne - og ungdomsprosjekte deltatt i fag- og styringsgrupper, Gründerlab. på UiA, Kulturfabrikken i Arendal, etablert ArtStart i begge fylkene, Kvinnegründerdagen.

Kvinner i fokus: Agder har arrangert et kurs i styrekomptanse og hatt 4 deltakere på ledermentorprogrammet dette året. Fellessatingen Kvinner på Agder har nå konsentrert innsatsen om oppfølging av FASETT, som nå videreføres gjennom Interreg-prosjektet Women in Business WiB. Det andre Female Future-programmet på Agder ble fullført våren 2008, og evaluering samt oppstart av det tredje og siste programmet er planlagt.

Unge i fokus: Kontoret har hatt fokus på ungdom mellom 18 og 35 år for å bidra til at flere unge lykkes med sine utviklingsprosjekter. Arbeidet mot denne målgruppen har særlig foregått innenfor etablererstipendordningen og i samarbeid med Ungt entreprenørskap. samarbeidsmøter.

Nettverksbasert innovasjon og omstilling: Oppfølging og utvikling av Arenaprojektene NODE, Trådløs Framtid, Innovativ Fjellturisme, etablering av ARENA fritidsbåt, foreredelse for mulig Arenaprojekt innen kultur- og opplevelsesnæringene, konferanser, fagsamlinger og kommunebesøk, omstillingsprosjektet på Evje, flere prosjekt sammen med UiA.

I tillegg til de gjennomgående satsingene og sektorsatsingene, har kontoret hatt spesielt fokus på integrering av CIP-arbeidet, design, skattefunn, kompetansetiltak og proaktivt arbeid.

Innovasjon Norge i Agder har hatt et godt samarbeid med begge fylkeskommunene og begge landbruks-avdelingene på Agder og vi har deltatt i partnerskapsmøter, VRI, regionale næringsteam og deltatt i en rekke prosjekt- og samarbeidsmøter.

Kundebedrifter fra Agder

Vellykket samarbeid skaper suksess i London.

Foto: Elton & Jacobsen

Elton & Jacobsen er de første norske designerne som lanseres som unge og fremad-stormende designere hos Topshop. Topshop Edit åpnes for publikum 15. februar og det er knyttet stor oppmerksomhet til klesgigantens valg av unge designere fra hele verden.

Elton & Jacobsen ble stiftet i 2007 av søstrene Åshild og Solveig Elton Jacobsen. Merket ble lansert i 2008 og presentert i Oslo, Berlin, Paris, København og Riga. De har vunnet en rekke priser, sist Concours Jeunes Createurs arrangert av motemessen Whos Next i Paris. De forsøkte å etablere seg med hovedkontor i London i 2007, men i 2008 flyttet de kontoret til Arendal.

IFU kontrakt skaper internasjonale muligheter. De unge designerne har hele tiden hatt internasjonale ambisjoner, men hadde verken kapital eller ressurser til å inngå samarbeid med Topshop da de først ble kontaktet våren 2008.

Londonkontoret og Agderkontoret tenkte nytt da de lanserte ideen om en IFU-kontrakt med Topshop som krevende kunde. Spesielt siden denne typen virkemiddel ikke tidligere var prøvd ut på en relativt lite forskningstung bransje som mote og design.

Med en IFU i ryggen kan Elton & Jacobsen nå gjennomføre et samarbeid som gir de en unik mulighet å bringe norsk design ut til et større publikum. Samtidig får de verdifull og nyttig kompetanse som vil bidra til å sikre deres internasjonale lansering.

Elton & Jacobsens utenlandslansering er et av Agderkontorets mest profilerte prosjekt i vår kultur- og opplevelsessatsing. Gjennom tett og konstruktivt samarbeid våre to kontorer i mellom er vi trygge på at de unge gründerne blir ivarettatt på best mulig måte og at vi kan være med å bidra til deres suksess.

NODE Norwegian Offshore & Drilling Engineering

Innovasjon Norge Agder har gjennom snart 4 år arbeidet aktivt med NODE som er et spennende Arenaprojekt på Sørlandet. Sørlandsindustrien var en av pionerene i utviklingen av den norske kontinentalsokkelen. Daværende industriminister Sverre Walther Rostoft tok i 1972 initiativ til å danne Oil Industry Services A/S, som ble landets første paraplyelskap for oppdrag i den nye næringen. Bedriftene har således lang erfaring i å arbeide i nettverk. Etter å ha vært gjennom alle fasene med modulbygging, sammenkobling, engineering, vedlikehold etc, fremstår klyngen idag som en verdensledende teknologiklynge.

NODE ble etablert i 2005. Fra starten var det 29 bedrifter med en omsetning på 5 milliarder, NOK, ca 1800 ansatte og en ordresreserve på 2,5 milliarder NOK. I 2008 består klyngen av 47 bedrifter, omsetningen vil ligge på ca 35 milliarder NOK, antall ansatte er ca 6000 og ordresreservene 70-80 milliarder.

Det som startet som en boom i 2005 betegnes idag som et vedvarende marked som vil vare i mange år. På tre områder fremstår vi som verdensledende:

1. Drilling:

Aker Solutions (MH) og National Oilwell Varco har over mange år utviklet seg fra å være boreutstyrs leverandører til å bli komplette systemleverandører innen drilling. TTS-Sense vokser også kraftig og utgjør et tredje selskap i miljøet.

www.innovasjonnorge.no/Fylke/Agder

Man behersker hele boreprosessen med mudhåndtering og materialstyring. Avansert IKT kompetanse behandler informasjon fra brønnen for optimalisering av boreprosessen. Boreutstyr har utviklet seg fra enkle maskiner til robotiserte systemer for materialhåndtering. Bilder fra borekronen analyseres og resultatene bestemmer hvor den videre boreprosessen skal kjøres. Klyngen har idag ca 95% av verdensmarkedet.

2. Laste/Losse og forankringsutstyr:

APL og Aker Solutions (Pusnes) i Arendal leverer begge to systempakker. Den ene overfører væske og hydrokarboner fra havbunnen til en installasjon på overflaten, og samme fra installasjonen til land. Altså lasting og lossing. Den andre er forankringssystemer mellom havbunnen og overflaten. Klyngen har idag over 90% av verdensmarkedet.

3. Aktiv Hiv Kompenserte kraner:

National Oilwell Varco og MacGregor (Hydramarine) er idag de to hovedleverandørene av de meget avanserte kranene som håndterer store laster på havbunnen kompensert for bevegelsene på havoverflaten. Klyngen har idag over 70% av verdensmarkedet.

NODE prosjektets visjon er å utvikle en klyngekultur for å bidra til at næringen skal være en verdensledende klynge i regionen også i fremtiden, uansett konkurranse. Dette innebærer at industriens eiere ser det strategisk interessant å videreutvikle den i vår region. Det innebærer videre at klyngen blir mer synlig regionalt, nasjonalt og globalt, slik at den kompetente arbeidskraften søker til regionen. NODE har nå søkt om å bli godkjent som et NCE.

Foto: NODE Norwegian Offshore & Drilling Engineering

Innovasjon Norge i Agder

Leder
Adresse, Arendal

Erling L. Hellum Ansatte: 16
Ragnv. Blakstadsv. 1
Serviceboks 606, 4809 Arendal

Adresse,
Kristiansand

Tordenskjoldsgate 9
Postboks 665, 4666 Kristiansand

Innovasjon Norge Rogaland arbeider målrettet innenfor de vekstbransjene som har størst internasjonalt vekstpotensiale. Det pågår flere ARENA-prosjekter og ett NCE prosjekt i vår region, og gjennom disse etableres allianser, som gir grobunn for IFU-prosjekter og internasjonal vekst.

Høsten 2008 har vært preget av uro og svekkede vekstimpulser i både norsk og internasjonal økonomi, og det er knyttet stor usikkerhet til den videre utviklingen i 2009. Internasjonal finansuro og dempede vekstimpulser i den internasjonale økonomien gir seg negative utslag også for Rogalandsbedriftene.

Fakta om Rogaland per 31.12.2008

Befolkning	420 574	
Antall sysselsatte *	230 000	(+2,6% fra 2007)
Antall bedrifter	37 276	
Antall nyetableringer	3 868	(-6% fra 2007)
Antall konkurser	218	(+79% fra 2007)
Reiselivsfylke nr. 5 i Norge		
Gjestedøgn 2008:	1 833 723	(+0,63% fra 2007)

Eksporthylke nr. 2 i Norge

Samlet eksport 2008: (MNOK) 37 430 (+0,63% fra 2007)

Kontorets leder: Karl Bøe Skogen

Antall ansatte per 31.12.2008: 10 kvinner og 6 menn

Arbeidsmiljø: Organisasjonen etterstreber likestilling mellom kjønnene. Arbeidsmiljøet er tilfredsstillende, med et sykefravær på 2,9% i 2008. Det er ikke påført skade av vesentlig art verken på virksomhetens ansatte eller eiendeler.

Ytre miljø: Virksomheten påvirker ikke det ytre miljø i negativ retning.

Adresse:

Ipark Innovasjonspark Stavanger
Prof. Olav Hanssens vei 7A
Postboks 8034, 4068 Stavanger

Styrets beretning

Styret for Innovasjon Norge Rogaland består av følgende for perioden 2008-2009:

Tom Tvedt, leder	- Fylkesordfører (Ap)
Arna Høyland, nestleder	- Fylkesleder i Rogaland Bondelag Bonde (selvstendig næringsdrivende)
Øystein Hansen	- Distriktssekretær LO Rogaland
Janne Johnsen	- Gruppeleder Høyres Fylkestingsgruppe Engasjement 10% BluePlanet AS
Heidi Kolstø	- Selvstendig konsulent; Daglig leder Adell Group AS Markedsdir. Diptel AS
Anne Selnes	- Strategi- og kommunikasjons- direktør ved UiS
Bjørn M. Stangeland	- Selvstendig næringsdrivende
Tor Andreas Svanes	- Daglig leder Jeppesen Norway AS

I 2008 ble avholdt 1 styreseminar og 8 styremøter. Alle bevilgningssaker av en viss størrelse eller av prinsipiell karakter har vært forelagt styret før vedtak er blitt fattet. Øvrige bevilgningssaker har vært forelagt styret til orientering.

Styret har behandlet i alt 52 administrative saker, 2 vedlikeholdssaker og 4 orienterings-saker. I tillegg er besluttet eller innstilt til endelig beslutning i Hovedkredittutvalget / Hovedstyret / IN Klagenemnd totalt 19 ordinære finansieringssaker og 3 klagesaker. Totalt ble protokollert 80 saker i 2008.

Styremøtet i juni ble supplert med en todagers tur med overnatting på Utsira samt diverse bedriftsbesøk og presentasjoner i Haugesund-regionen.

Administrasjonen og styret har hatt et nært og godt samarbeid gjennom året. Styret blir løpende orientert om kontorets virksomhet, og er godt fornøyd med stabens arbeid og saksutredninger.

Stavanger, 4. mars 2009

Tom Tvedt, Arna Høyland, Øystein Hansen, Janne Johnsen, Heidi Kolstø, Anne Selnes, Bjørn M. Stangeland og Tor Andreas Svanes

Næringslivet i Rogaland

Konjunktursituasjonen

Finanskrisen og svakere internasjonal konjunkturutvikling har ført til en oppbremsing også i norsk økonomi. De faktorer som har gitt norske bedrifter, husholdninger og offentlig sektor sterk inntektsvekst siden 2003 ser nå ut til å være mer usikre. Mens vi de siste årene har oppnådd høye priser på salg av våre eksportvarer og samtidig kunnet importert billig, peker utviklingen nå i motsatt retning. Stavanger-regionen har de siste 5 årene vært gjennom en historisk oppgangsperiode. Det store spørsmålet er om nedturen nå kommer med full styrke eller om det regionale samfunns- og næringsliv har kraft til å sikre en fortsatt positiv utvikling.

Oljesmurte Rogaland

For Rogaland er det først og fremst oljeinvesteringene som er den sentrale drivkraften for økonomien. Fylket har til nå ligget vesentlig bedre an enn resten av landet på de fleste statistikker, og svarene fra den årlige bedriftsundersøkelsen viser en vesentlig større optimisme blant bedriftene i

Rogaland og de øvrige fylkene på Vestlandet sammenlignet med bedriftene i det sentrale Østlandsområdet. Den store aktiviteten innenfor oljerelaterte virksomheter har holdt hjulene i gang.

Avventende næringsliv

Årets bedriftsundersøkelse ble besvart av 870 bedrifter fra Rogaland ved inngangen til november 2008. Etter fem år der alle piler har pekt oppover, er signalene fra bedriftene nå vesentlig mer avdempet. Konsekvensene av urolige tider kommer tydeligst til syne i forhold til investeringer. Det er nærmere 40 prosent av bedriftene som forventer reduserte investeringer i 2009 sammenlignet med 2008. Årsaken til dette er først og fremst en forskyvning fra forventninger om vekst til forventning om stabil utvikling det kommende året. Andelen bedrifter som forventer en forverring er i mindre grad endret.

Primærnæringene

Finanskrisen har til nå hatt liten negativ effekt på primærnæringene i fylket. En fersk undersøkelse viser at landbruksbedriftene i Rogaland har høyest næringsinntekt i landet. Fiskerne i Rogaland leverer mest fisk i landet, og det er fortsatt god lønnsomhet innen havbruk. Landbruket på Jæren får ikke tilført tilstrekkelig finansielle midler til utvikling, da landbruket i distriktene blir prioritert, og rammene er svært begrenset.

Usikkert om arbeidsmarkedet

Etter flere år med sysselsettingsøkning på 10 000-12 000 per år, er det nå flere næringer som signaliserer at samlet sysselsetting vil gå ned neste år. Dette gjelder særlig for bygg- og anleggsnæringen, deler av industrien og deler av transportnæringen. Både i oktober og november var ledigheten økende i Rogaland, og NAV sine prognoser for 2009 anslår en fordobling av arbeidsledigheten. Mange bedrifter og offentlige virksomheter har hatt problemer med å rekruttere nye ansatte i et svært stramt arbeidsmarked, og selv om tilgangen av ledige stillinger også er nedadgående, er det mange bedrifter som vil se på et mindre stramt arbeidsmarked som en stor mulighet.

Hovedsatsinger ved Innovasjon Norge i Rogaland

Entreprenørskap

En sterk entreprenørånd preger næringslivet i Rogaland. Dette fortrinnet er lagt til grunn for en bred satsing på det ufødte næringsliv, der Innovasjon Norge sin innsats føyer seg til andre aktørers satsing, bla. skape.no, som representerer 14 kommuners entreprenørskapssatsing og Rogaland Inkubator, med en desentralisert lokalisering lagt til kunnskapsparker og næringshager.

4 regionale medarbeidere, som er et spleiselag mellom FMLA, primærkommuner og Innovasjon Norge Rogaland, fungerer som et førstelinjeledd.

Vekst i bedrifter

Næringslivet i Rogaland har jevnt over høy veksttakt, med innovasjon og internasjonal markedsorientering som viktige drivkrefter. Prioriterte sektorer har vært mat (grønn/blå), energi & miljø, fornybar energi, olje & gass, maritim og reiseliv.

Olje- og gassvirksomheten bidrar til oppblomstring av innovative små og mellomstore bedrifter (SMB) innen utstyr, tjenester og kompetanse. Nordsjøfokuseringen er både en mulighet og en utfordring.

Matklyngen i Rogaland styrker sin posisjon som internasjonalt ekspertisesenter på området, på veien mot å oppnå en posisjon som europeisk matsenter.

Energi og miljøbransjen er i en global konkurransesituasjon, der nettverkene preges foreløpig av å være fragmenterte, og bedriftene er små og sårbare. Prosjektene er kapitalkrevende. Klimaproblematikken er en sentral del av dette bildet. Bransjen har mye å hente på teknologi- og kompetanseoverføring fra O&G/Maritim virksomhet og tradisjonell kraftproduksjon.

Innovasjonsmiljøer

Arbeid med næringsklynger/innovasjonsmiljøer i Rogaland har hatt høy prioritet over flere år, og skal fortsatt ha det. Samspill mellom bedrifter, FoU-miljøer og offentlig virksomhet (Triple Helix) genererer kompetanse og markedsbasert nyskaping innen prioriterte sektorer i tråd med vedtatt næringspolitikk.

En rekke ARENA-prosjekter er lagt til vår region, og i 2007 ble Rogaland tildelt NCE Culinology. Et spennende utviklingsprosjekt innen maritim bransje er nå på plass, knyttet til det nylig godkjente ARENA Offshorefartøy. I 2008 ble det også bevilget Innovasjon Norge-midler til en forstudie til Audiovisuell ARENA. Dette arbeidet følges opp i 2009, for om mulig å få fram et ARENA forprosjekt. Det er også sterke krefter i gang med å forsøke å få til et ARENA-prosjekt innen miljø/energi.

Samarbeid med utekontorene

Innovasjon Norge i Rogaland har i løpet av 2008 vært representert på regionmøte i Sør-Øst Asia, deltatt på delegasjonsreise til Houston og i samarbeid med våre kontorer i Kina vært medarrangør for en delegasjonsreise til Shanghai og Beijing. Alle ansatte ved kontoret deltok på studietur til Irland, der vårt Londonkontor bidro med opplegget. Kontoret har hatt jevnlig besøk fra flere utekontorer og arrangert opplegg for utenlandske delegasjoner. Utekontorene og distrikts-kontorene blir stadig mer integrert i sin virksomhet.

Næringsutvikling i partnerskap

Arbeidet med tilrettelegging for næringsutvikling fortsetter i den innarbeidede koordineringen mellom med Fylkeskommunen, FMLA og NAV og IN. Fylkeskommunens ledende rolle i dette arbeidet fungerer tilfredsstillende. Regionale strategier og handlingsplaner forankres årlig politisk i fylkeskommunale organer. Bransjene energi (olje/gass, nye energiformer), mat (landbruk/havbruk/fiskeri) og maritim har høyeste prioritet, der også kultur-/opplevelsesbasert næring, reiseliv og helse/bioteknologi har høy oppmerksomhet. Forholdet til Fylkeskommunen og til FMLA som oppdragsgivere fungerer tilfredsstillende.

Statistikk 2008

Antall finansieringssaker:	366
Innvilget:	234 650 449
Låneportefølje per 31.12.2008:	300 470 815
Antall SkatteFUNN-saker:	201
Innvilget:	
Lavrisikolån:	48 435 000
Risikolån og garantier:	11 230 000
Distriktsrettet tilskudd:	14 397 000
Etablererstipend, inkubatorstipend:	15 058 449
Tilskudd landbruk:	40 164 500
Lånebeløp for rentestøtte landbruk:	49 992 000
Andre tilskudd:	55 373 500
Sum innvilget:	234 650 449
Største næringer:	
Jord/skogbruk:	86 806 000
Forretningsmessig tjenesteyting:	60 645 000
Fiske/oppdrett (Marin):	23 795 000
Industri:	19 525 500
Låneportefølje 31.12.2008:	
Lavrisikolån:	250 452 824
Risikolån og garantier:	50 017 991
Sum låneportefølje:	300 470 815

Kundebedrifter

OptiMarin AS er et Stavanger-basert selskap som har spesialisert seg i å utvikle og levere behandlingsløsninger for ballastvann på skip. Systemet er basert på selskapets erfaring fra skipsfart, samt år med utvikling av vannbehandlingssystem til offshore-industrien.

Selskapet søkte i 2007 Innovasjon Norge om IFU finansiering til et prosjekt i samarbeid med Klaveness Gruppen. Klaveness har femti år med verdensomspennende virksomhet innenfor maritim transport.

OptiMarin Ballast System

OptiMarin Ballast System

Successfully tested	<ul style="list-style-type: none"> • Test team from NIVA carried out biological test • Exceeded standard by margin • Assessed and meets California standard (strictest standard to date)
Experience and future work	<ul style="list-style-type: none"> • Difficult to find challenge water (sufficient life) • Test additional filter technologies • Continue development towards making system even smaller and more efficient (O discharge)
Results	<ul style="list-style-type: none"> • Successful project • First contract 2 - offshore vessels, Neptune Offshore • First delivery December 2008

Foto: OptiMarin Ballast System

IFU prosjektet gikk ut på å utvikle et ballastvannsystem som møter reguleringene i IMO standarden av 2004, samt demonstrere at systemet kan integreres om bord i skip uten å ta mye plass, i et miljø preget av mye bevegelse, fukt og salt. Systemet må kunne integreres i eksisterende skip (ikke bare i nybygg), være lett å operere, og ha lave driftskostnader.

Prosjektet er gjennomført ihht til skjema, og systemet er installert på Klaveness skip M/V Banshee. Systemet ble først testet ut hos NIVA sitt ballastvannsentor i juni 2008, og det viste at systemet faktisk ga bedre resultat enn kravene som stilles i IMOs standard. I august 2008 ble systemet installert på M/V Banshee, og prosjektet fungerer effektivt om bord på skip. Testresultatene har vært presentert for California State Land Commission, og er akseptert som ett av to systemer på verdensbasis som tilfredsstillir deres (meget strenge) kriterier for behandling av ballastvann.

Både OptiMarin AS og Klaveness AS anser prosjektet som vellykket. OptiMarin AS leverte sin første kommersielle kontrakt på systemet i desember 2008 to offshore fartøy til Neptune Offshore.

Anglewind

Foto: Anglewind

Angle Wind er et relativt nyetablert selskap med en patentsøkt løsning for en ny type gir til vindmøleturbiner. Selskapet startet i fjor et utviklingsprosjekt sammen med Lyse Produksjon AS, og Innovasjon Norge støttet prosjektet med IFU-tilskudd.

Giret som skal utvikles vil gjøre det mulig å plassere vindmøllens transformator og generator på land-/havnivå. Dette fører igjen til at vekten i nacellen reduseres og generator blir lettere tilgjengelig for vedlikehold, som vil gi bedre mulighet for å utvikle og produsere store vindmøller opp mot 5-10 MW.

SåkornInvest II AS er største eier, og selskapet er et eksempel på at kompetanse innen olje/gass kan brukes mot prosjekter relatert til fornybar energi.

Bio Dalane AS -Rogaland sitt største bioenergianlegg

Foto: Bio Dalane AS

Anlegget sto ferdig i desember 2008. Bio Dalane AS består av en gruppering på 59 aksjonærer som alle har tilknytning til landbruket hovedsakelig fra Dalane-regionen i Sør-Rogaland. AT Skog (tidligere Agder og Telemark Skogeierforening) har en eierandel på 34% i selskapet.

Bio Dalane skal selge energi i form av vannbåren varme fra flisfyring til offentlige og private kunder på Lagård i Egersund. Det foreligger per i dag avtaler med kunder som tilsvarer en leveranse på inntil 2,63 GWh i totalleveranse (grunnlast + spisslast). Bio Dalane AS har en biokjel med 1 MW effekt som kan ta flis fra 20-50% fuktighet (50% i ferskt virke).

Flisen skal fortrinnsvis produseres av lokalt virke i form av flis fra bakhun ("restprodukt" fra sagbruk). Mottakere av vannbåren varme vil være Eigersund Sjukehus, Dalane videregående skole, Lagård Bo- og servicesenter og Lagård ungdomsskole (inkl. svømmehall).

Innovasjon Norge bevilget i februar 2008 3,5 mill til biobrenselanlegget i Eigersund fra Bioenergiprogrammet.

Preikestolen Fjellstue

Innovativ trebruk og spennig arkitektur

Den nye Preikestolhytta ligger ved utgangspunktet for turveien opp til Preikestolen, det karakteristiske fjellmassivet som krager ut over Lysefjorden. Anlegget inneholder kafé, restaurant, konferansedel samt en overnattingsdel med 28 rom. Området har 130.000 besøkende i året, og skal tilfredsstillende mange ulike brukere og behov samtidig og på ulike årstider. Hytta stod ferdig i november 2008.

Preikestolen Fjellstue er et av byggeprosjektene i Norwegian Wood, som hadde som mål fram mot 2008 å etablere, utvikle og realisere en rekke byggeprosjekter i tre. Byggeprosjektene i Norwegian Wood skal være innovative og framtidsrettede, og bidra til nyskapende trebruk og utvikling av miljø-, energi-, og kostnadseffektive konsepter for trebyggeri.

Viktige momenter i prosjektet er lavt energiforbruk, bruk av emisjonsfrie materialer og universell utforming (produkter og omgivelser bør utformes på en slik måte at de kan brukes av alle i så stor utstrekning som mulig).

Hytta er bygd i et massivtresystem som heter Holz 100, og er brukt på helt nye måter. Det har ikke tidligere blitt bygget så omfattende og store bygg med dette massivtre-systemet i Norge.

Innovasjon Norge bevilget i desember 2006 NOK 790 000 fra Trebasert innovasjonsprogram for bl.a. å løse arkitektoniske utfordringer og utvikling av konstruksjon og lydisolering knyttet til bruken av Holz 100.

Foto: Helen & Hard

Norwegian Lobster Farm AS

Gründere med stor innsatsvilje samt teknologisk og biologisk spisskompetanse

+

Privat kapital og offentlig drahjelp i 8 år

=

Verdens første landbaserte hummeranlegg på en liten øy i Ryfylke!

Innovasjon Norge bevilget i oktober 2008 et investerings-tilskudd på NOK 3 000 000 og et distriktsutviklingstilskudd på NOK 500 000 til Norwegian Lobster Farm AS til et pilotanlegg for porsjonshummer på Kvitsøy.

Norwegian Lobster Farm AS har patentert et unikt teknologisk konsept for landbasert oppdrett av hummer i 23 land. Produksjonssystemet muliggjør en full utnyttelse av vannvolum i 3 dimensjoner og tilrettelegger for sporing av individer gjennom hele produksjonssyklusen.

Hummeroppdrett i Norge krever høy grad av automasjon for å være økonomisk. Bedriften har selv utviklet sorteringsroboter, høsterroboter og føringsroboter. I tillegg kommer styrings-systemer med PC-basert operatørgrensesnitt, som gjør at driftspersonellet kan overvåke de viktigste, daglige rutinene på en datamaskin. Påvekst-tiden er på rundt 2 år, og ferdig porsjonshummer er 21 cm/300 gram.

Foto: Norwegian Lobster Farm AS

Første modul til et moderne og kostnadseffektivt landbasert oppdrettsanlegg for hummer var ferdig bygget julen 2006 og ble satt i produksjon våren 2007. Selskapet planlegger bygging av et større pilotanlegg, samtidig som de videreutvikler og standardiserer før, teknologi, automatisering og markedsarbeid. Det jobbes med å kommersialisere enkeltkomponenter i systemet slik som føringsrobot, styringssoftware, rensenal, bur karkonsept etc. Investeringen er et ledd i en videre oppskalering-prosess.

Landbasert oppdrett gir god kontroll og lite negativ miljøpåvirkning. I den grad det blir aktuelt med salg av hummer-ungel til offentlige utsettingsprogram, vil investeringen også på den måten ha en positiv miljøeffekt.

Prosjektet ligger innenfor satsingsområdet marin sektor og innenfor satsingen til Vestlandsrådet, og prosjektet er et nyskappingsprosjekt med høy risiko og stort potensial. Det er også i tråd med strategien om mer for færre. Søker har vist stor evne til å satse tid og kompetanse over lang tid, samt å nå de mål de har satt seg.

Gründerne har vært flinke til å dra nytte av tilgjengelig FoU kompetanse. De har samarbeidet med IRIS, Havforskningsinstituttet og Fiskeriforskning i oppskaleringfasen. De har også gjennomført et designprosjekt, der det er utviklet en profesjonell profil på selskapet og dets produkter.

Kvitsøy er et lite samfunn med lange tradisjoner for hummerfangst, der ringvirkningene fra en slik investering vil vise godt igjen. Dersom Norwegian Lobster Farm lykkes med oppskaleringen vil det også kunne føre til stor verdiskaping i salg av utstyr og innsatsfaktorer, og vellykkede etableringer av tilsvarende anlegg i andre deler av landet.

Innovasjon Norge i Rogaland

Leder	Karl Bøe Skogen
Ansatte	16
Adresse	Ipark Innovasjonspark Stavanger Prof. Olav Hanssens vei 7A Postboks 8034 4068 Stavanger

Hordaland 2008

Næringslivet i Hordaland hadde et godt år i 2008, men begynte for alvor å merke finanskrisen i løpet av høsten 2008. Godt over 40 prosent av bedriftene i Hordaland venter at omsetningen og lønnsomheten vil gå ned i 2009. Det ventes nullvekst i sysselsettingen og arbeidsledigheten er på vei oppover. Dette kommer fram i det siste Næringsbarometeret for Hordaland og Sogn og Fjordane, som ble presentert 22. januar.

Det er et tydelig trendsifte. Det er viktig å understreke at bildet er nyansert og at det er et stort antall bedrifter som venter at aktivitetsnivået skal holde seg på et høyt nivå. Usikkerheten er imidlertid stor ikke bare på grunn av den uoversiktlige situasjonen i internasjonal økonomi, men også fordi vi enda ikke kjenner det endelige omfanget av og effekten av rentenedgang og offentlige stimulerings tiltak.

Innovasjon Norge i Hordaland hadde et aktivt og godt år og kan vise til omfattende aktiviteter med gode resultater. Vi jobber målrettet og aktivt for å få til økt innovasjon og dette arbeidet har gitt resultater.

Vi kan vise til økt bruk av virkemidlene. I 2008 hadde kontoret en meget god budsjettoppnåelse og lokale tilskuddsordninger ble samlet sett fullt utnyttet.

Vi har et svært godt samarbeid med Hordaland fylkeskommune og Fylkesmannen i Hordaland. I tillegg samarbeider vi med regionrådene, næringslivsorganisasjoner, kommuner og andre nettverksorganisasjoner.

Leder: Nina Broch Mathisen

Rapport for styret

Finansieringsvirksomheten

I 2008 hadde kontoret en meget god budsjettoppnåelse og lokale tilskuddsordninger ble samlet sett fullt utnyttet. Til sammen ble det bevilget 365 mill. kr til næringslivet i Hordaland i 2008. Dette innebærer en økning på 75 mill. kroner sammenlignet med 2007, og det har aldri før blitt bevilget så mye midler fra Innovasjon Norge Hordaland.

Det ble bevilget 136 mill. i tilskudd, 43 mill. i lånebeløp for rentestøtte og 186 mill. i lån. Av dette var 164 mill. nye lavrisikolån. Innovasjon Norge i Hordaland sin andel av den samlede låneporteføljen til Innovasjon Norge har dermed økt. Samlet sett vurderes måloppnåelsen for de finansielle tjenestene som svært tilfredsstillende.

Kontoret fikk ekstra midler fra Fylkeskommunen og Fylkesmannen i 2008 og styret takker på vegne av bedriftskundene/virksomhetene for denne ekstra innsatsen.

Nettverk og mobilisering

Vi jobber aktivt for å motivere/strukturere innovasjonsarbeidet. Innovasjon Norge i Hordaland har derfor en meget innholdsrik og omfattende virksomhet innen ulike kompetanse- og nettverksaktiviteter. I 2008 har flere Arena-prosjekter utviklet seg meget positivt. Det er god utvikling og oppslutning om samtlige Arena prosjekter; Innovativ Fjordturisme, Gass i Vest og Integrerte operasjoner. Utviklingen av NCE Subsea er også meget god. For øvrig har kontoret hatt en aktiv rolle når det gjelder en rekke tiltak innen temaene internasjonalisering, innovasjon og entreprenørskap.

Priser/utdelinger 2008

Bygdeutviklingsprisen 2008 gikk til Straumøy Gard ved Anne og Leif Grutle, Inn på Tunet-virksomhet. Isentio vant Reodorprisen og fikk stor oppmerksomhet for sin metode for å identifisere bakterier.

Styrets arbeid

Styret har hatt 9 møter i 2008, og behandlet 57 saker. Alle bevilgningssaker av en viss størrelse eller av prinsipiell karakter har vært forelagt styret før vedtak er blitt fattet. Øvrige bevilgningssaker har vært forelagt styret til orientering.

I tillegg til finansieringssakene har styret behandlet en rekke saker vedrørende strategi og policy på ulike områder. Eksempler på dette er Ny strategi for Innovasjon Norge, Policy for finansielle tjenester 2008, Bruk av lokale rammer i 2008, samt Masterplan og Handlingsplan for Innovasjon Norge i 2009.

Utsiktene fremover

Fremtidsutsiktene er kraftig forverret. Godt over 40 prosent av bedriftene i Hordaland venter at omsetningen og lønnsomheten vil gå ned i 2009. Det ventes nullvekst i sysselsettingen og arbeidsledigheten er på vei oppover. Dette kommer fram i det siste Næringsbarometeret for Hordaland.

Forventninger om redusert aktivitetsnivå og usikker tilgang på kapital gjør at et stort antall bedrifter kutter i investeringsbudsjettet. Etter flere gode år med høy lønnsomhet forbereder bedriftene seg på lavere marginer og omstillingskostnader. Vi opplever en betydelig økning i antall henvendelser som følge av finanskrisen og vi forventer meget høy aktivitet ved Innovasjon Norge i Hordaland i 2009.

Styret takker administrasjonen for godt arbeid i 2008.

Bergen 27.02.2009	Mette Fagerli Styreleder	Tom Christer Nilsen Nestleder
Tom Knudsen Nils T. Bjørke	Marian Melle Ina Utne	Torill Vebenstad Hans Inge Algerøy

Næringslivet i fylket

(Kilde : Næringsbarometeret for Hordaland og Sogn og Fjordane, januar 2009)

Industrien - veksten er kraftig svekket

- Produksjonsvolumet i industrien minker
- Arbeidskraftbehovet er svært redusert
- Verftsindustrien sliter
- Investeringene avtar

Petroleumsnæringen - lav oljepris svekker veksten på sikt

- Investeringene på norsk sokkel er rekordhøye
- Flere utbygginger kan bli utsatt
- Leverandørindustrien venter fremdeles vekst i 2009
- Behovet for arbeidskraft flater ut

Vindkraft til havs - Vestlandet kan bli den ledende energiregionen i Europa.

- Sammen med vannkraft utgjør olje- og gassfeltene på norsk sokkel en langsiktig og stabil kilde til lokal energiproduksjon og energieksport.
- Men vi har også de beste vindressursene i Europa utenfor kysten vår, og tar vi de i bruk, kan vi mangedoble norsk energiproduksjon med fornybar energi.

Fiskeri og fiskeindustri konsolidert næring møter internasjonal lavkonjunktur

- Konsolideringen øker i sjømatnæringen
- Nedgangskonjunktoren får effekter
- Lav krone og reduserte drivstoffkostnader virker positivt
- Mer fokus på miljømerking av fiskeprodukt

Havbruk en million tonn i 2009 ?

- Produksjonen når nye, historiske toppnivåer
- Laksenæringen er lite påvirket av finanskrisen
- Torskeoppdrett kan møte store utfordringer

Maritim sektor mindre behov for transport

- God lønnsomhet i 2008
- Fallende omsetning i 2009
- Dramatisk fall i skipsverdien
- Kontraheringsstopp på grunn av finanskrisen

Reiseliv mot et tøffere marked

- Tilbakegang i ferie- og fritidstrafikken
- Færre utenlandske turister
- Tro på uendret eller fallende omsetning blant flertallet av reiselivsbedriftene
- Restaurantnæringen mer optimistisk enn overnattingsbedriftene

Landbruk stor satsing på frukt og bær

- Halvparten av de norske eplene blir høstet i Hardanger
- Leveringsevne og kvalitet er viktig
- Interessen for økologisk frukt er stor

Kontoret

Klynge- og nettverkssatsing

Oppfølging av nettverksprogrammer i regionen har høy prioritet ved kontoret. Dette gjelder særlig NCE Subsea og Arena-programmene. Kontoret har i løpet av 2008 også engasjert seg aktivt i etablering av nye nettverksprogrammer. Dette gjelder arbeidet med å etablere et ekspertcenter for Fjordturisme (NCE) samt et nettverksprosjekt for offshore vindkraft klyngen og et prosjekt for mediebasert innholdsproduksjon (Arena).

NCE Fjordturisme er en videreføring av Arenaprojektet Innovativ Fjordturisme. Klyngen består av sentrale reiselivsbedrifter og utviklingsaktører i Fjord Norge regionen. Regionen er geografisk avgrenset til fylkene Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal. Partnerskapet til NCE Fjordturisme består av opplevelsesbedrifter, transport- og overnattingsaktører, regionale klyngeaktører og destinasjonsselskapene, FoU-aktører, reiselivspartnere (regionalt, nasjonalt og internasjonalt), offentlige aktører og finansielle partnere. Søknad om etablering av et NCE Fjordturisme vil bli fremmet i løpet av februar 2009.

Bergensregionen fremstår i dag som det nasjonale tyngdepunkt for virksomheter innenfor offshore vindkraft. Operatører av offshore vindparker er representert ved StatoilHydro, BKK og Vestavind. Leverandørbedrifter er Hywind, Sway, Owec Tower og NorWind. Underleverandører i regionen er Troll WindPower, Bergen Group, Oceanteam, LMG Marine med flere. Det er uttrykt ønske fra næringen selv og offentlige aktører om å dra i gang et klyngeinitiativ for å sette Vestlandsregionen på kartet som det tyngste industrielle kompetansemiljøet i Norge på offshore vindkraft.

Bergen har også et mangfoldig og kreativt miljø av bedrifter i skjæringspunktet mellom mediebasert innholdsproduksjon og teknologi. Dette dreier seg om teknologibedrifter som utvikler nye og innovative tekniske løsninger og metoder for formidling av digitalt innhold til andre innholdsutviklere på jakt etter nye og innovative tjenester til eksisterende og nye brukergrupper. Et sted mellom 20 og 30 bedrifter befinner seg i dette raskt voksende næringsmiljøet preget av innovasjon og nyskaping.

Innovasjon Norge i Hordaland har deltatt aktivt i utvikling og finansiering av tilretteleggende arbeid for å bidra til etablering av disse klyngeinitiativene. Offshore vindkraft klyngen og Mediebasert innholdsproduksjon vil fremme søknad om Arenaprojekt i løpet av våren 2009.

Koordinering av entreprenørskapsarbeid i Hordaland i 2008. Tiltak som blant annet er gjennomført er Entreprenørskapskonferanse, besøks- og informasjonsdager. Vi jobber også med Entreprenørskapskurs på høgsolenivå for Etablererveiledere. Dette er alle tiltak rettet mot førstelinjen, altså de som veileder. Målet er å løfte deres veilederkompetanse med å tilføre fagkunnskap, men også informasjon om ulike virkemidler og ordninger.

I tillegg har en satt i verk enkelte tiltak rettet mot etablereren, slik som f.eks. Mentorordning for Unge etablerer og Etablerergrupper. En er også i ferd med å gjøre en omorganisering av de regionale Etablererkursene hvor en går over til en ordning med flere mindre moduler.

I slutten av 2008 startet en også arbeidet med det nye Kommuneprojekt, her ønsker en å få på plass et avtaleverk mellom Kommunene/Innovasjon Norge/HFK/FMLA som vil beskrive de ulike parteres roller og ansvar i forhold til bla. entreprenørskap. Partnerskapet har også startet arbeidet med en felles web-portal som vil ha fokus på Entreprenørskap og Lokalsamfunnsutvikling i Hordaland.

EEN

Enterprise Europe Network (EEN) er et felles rådgivingsnettverk for næringslivet. Innovasjon Norge i Hordaland har i 2008 ansatt en person (33%-stilling) som er spesialist på EU-regelverk, EU-programmer, teknologioverføring, forskningsprosjekter og bedriftssamarbeid. Vår regionale rådgiver bruker nettverket på 4000 rådgivere slik at våre SMB kan utnytte mulighetene som ligger i det europeiske markedet og i forskningsmiljøene.

Bulgaria og Romania Fondene

Innovasjon Norge forvalter på vegne av Utenriksdepartementet et nyopprettet bilateralt samarbeidsprogram som skal bidra til å skape økonomisk og sosial utvikling i Romania og Bulgaria. Innovasjon Norge Hordaland er ett av de distriktskontorene med en egen, dedikert investeringsrådgiver innen dette samarbeidsprogrammet, som har en finansiell ramme på 1,1 milliarder kroner.

Både norske private og offentlige aktører, arbeidslivets parter og frivillige organisasjoner kan delta i programmene. Satsingsområder er prosjekter innen blant annet energi, miljø, klima og bærekraftige produksjonsprosesser.

Nøkkeltall - kontoret

Totalt for 2008

Antall saker: 425

Antall SkatteFunn-søknader: 184

Bevilget totalt : 365 mill. kr

Utlån per 31.12.2008: 990 mill. kr

Innvilget i 2008 (mill. kr)

Lavrisikolån: 163,5

Risikolån og garantier: 23,0

Distriktsrettet tilskudd: 44,1

Etablererstipend, inkubatorstipend: 14,4

Tilskudd landbruk: 21,3

Lånebeløp for rentestøtte landbruk: 42,6

Andre tilskudd: 55,8

Største næringer etter tilsagn i 2008 (mill. kr)

Fiske/oppdrett: 123,1

Jord/skogbruk: 84,7

Forretningsmessig tjenesteyting: 58,0

Industri: 32,6

Utlån per 31.12.2008 (mill. kr)

Markedslån: 865

Risikolån og garantier: 125

Satsinger innen regionalt utviklingsprogram (mill. kr)

Entreprenørskap/innovasjon: 12,7

Internasjonalisering: 10,5

Sektorsatsinger: 22,0

Andre satsinger: 0,4

Nøkkeltall - fylket

Folketall: 469 725

Kommuner: 33

Arbeidsledighet i prosent av arbeidsstyrken (snitt for året)

2008: 1,6%

2007: 1,8%

2006: 2,6%

Nyetableringer

2008: 4385

2007: 4674

2006: 5007

Konkurser

2008: 288

2007: 218

2006: 248

Eksportfylke nr 1

Samlet eksport i 2008: 55,9 mrd kr (økning på 11,3% fra 2007)

Oppdrettsfylke nr 2

Eksportverdi av laks og ørret i 2008: 3,6 mrd kr

(18% av eksporten på landsbasis)

Reiselivsfylke nr 3

Gjestedøgn i 2008: 2 543 764

Gjestedøgn i 2007: 2 523 036

Fruktfylke nr 1

Ca 50% av all norsk frukt kommer fra Hardanger

Kundebedrifter

Turbo Tape Games AS - spillselkap med full fart fremover
Turbo Tape Games AS utvikler dataspill og dataspill-baserte opplevelser for underholdning, opplæring, kultur og industri. Selskapet ble etablert våren 2008 med etableringsstøtte fra Innovasjon Norge. De har også mottatt støtte fra SkatteFunn.

Til tross for sin unge alder har de allerede levert flere interaktive installasjoner til VilVite senteret, Business Region Bergen, Bergen Museum m.fl. Selskapet har høye ambisjoner om å bli en tydelig aktør i spillbransjen og har kommet langt i utvikling av et eget spill:

- Naval War: Arctic Circle.

Dette er et nyskapende strategispill med kampen om havressursene som konfliktområde. Spillet er nyskapende både i forhold til teknologiutvikling og innhold og har blitt mottatt med begeistring hos Norsk Filminstitutt, som har gitt støtte til utvikling av spillet.

Marinen har også signalisert interesse for å medvirke til å få fram det beste sjøkrigsspillet verden har sett.

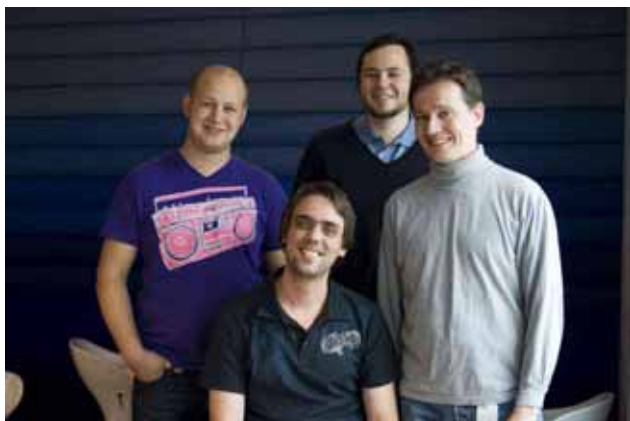

Foto: Turbo Tape Games

OWEC Tower AS

OWEC Tower AS har utviklet og patentert fundamentet for offshore vindturbiner beregnet på havdyb opptil 80 meter. Selskapet har mottatt internasjonal rådgivning og finansiell utviklingsstøtte fra Innovasjon Norge, fra oppstarten i 2004 og frem til i dag.

P.t. er 2 vindmøller installert i Beatrice Windfarm utenfor Scotland, gjennom et EU-prosjekt med Talisman Energy. Anlegget har produsert energi siden mai 2007.

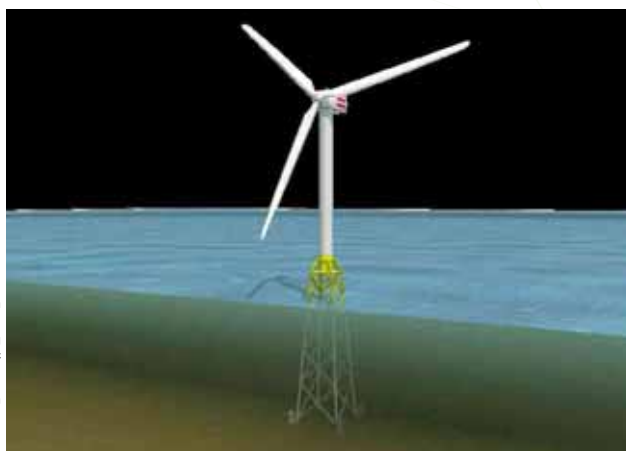

Foto: Talisman Energy

Innovasjon Norge i Hordaland

Leder	Nina Broch Mathisen
Ansatte	28
Adresse	Kaigaten 9
Internett	www.innovasjonnorge.no

Finanskrisa og svakare internasjonal konjunkturutvikling førte til ei oppbremsing av veksten i bedriftene i Sogn og Fjordane i 2008. Bedriftene venter redusert aktivitetsnivå i 2009.

Med bakgrunn i næringslivet sine utfordringar og mulegeiter har kontoret satsa på 6 hovudsatsingsområde. Desse satsingane er EXPO Sogn og Fjordane, entreprenørskap, kultur, mat og reiseliv, kvinner, marin sektor og design.

Forbruket av finansieringsverkemiddel har i 2008 vore mindre enn i 2007. Det vart totalt løyvd kr 236,8 mill. kr som er 27 % lågare enn 2007. Etterspurnaden etter Innovasjon Norge sine verkemiddel har heller ikkje vore så stor som fjoråret. 29 % av tilskota har gått til kvinneretta prosjekt, og dette er eit særst godt resultat i høve resten av landet.

Rapport frå styret

Styret har hatt 10 styremøte i 2008 og handsama/protokollert 42 saker.

For å få innsyn i næringslivet og kommunane sine konkrete utfordringar legg styret stor vekt på å møte bedrifter og kommunar i deira eige miljø. Difor er nokre av styremøta lagt på forskjellige stader i fylket, og også med innlagt bedriftsbesøk. Sidan det frå årsskiftet var nytt styre, brukte vi dei tre første møta på å presentere dei viktigaste næringane i fylket og Innovasjon Norge si rolle. Styret hadde saman med Hovudutval for plan og næring i fylkeskommunen eit møte i Maritim Park på Raudeberg der det var orientert om omstilling og næringsliv i Måløy, med vekt på marin og maritim sektor.

Styret var på studietur til Nord-Italia i september Program og opplegg var utarbeidd og gjennomført i samarbeid med IN Milano. Styret møtte lokale styresmakter og organisasjonar i Bologna og fekk innsyn i korleis dei jobbar med innovasjon. Styret besøkte Laerdal Italia, Meieriet C.P.L. (Consorzio Produttori Latte), ein Parmaskinke-produent i Langhirano, bilfabrikken Maserati, Vingarden C Berti og Galleria Ferrari.

Styret var svært godt nøgd med opplegg og gjennomføring. 2008 starta med stor optimisme i næringslivet i fylket og slutta med inngangen på ein nedgangskonjunktur som vi ikkje har hatt sidan 1930-talet. I desember gav styret innspel til næringsministeren om aktuelle tiltak for å dempe den tiltakande arbeidsløysa, der dei m.a. peika på betre rammevilkår for Innovasjon Norge slik at vi kan ta større risiko i krisetider og i større grad avlaste eit forsiktig bankvesen.

Foto: Innovasjon Norge

Styret på studietur i Italia.

Divisjonsdirektør Siri Bjerke deltok på eit av styremøta der styret si rolle og Innovasjon Norge sin nye strategi var tema. Styret vedtok også Handlingsplan for Innovasjon Norge i Sogn og Fjordane 2009 og peika mellom anna på ei forsterka satsing på fornybar energi.

Styret i Innovasjon Norge i Sogn og Fjordane er samansett av fire kvinner og fire menn. 41 % av dei tilsette i administrasjonen er kvinner. Sjukefråværet ved kontoret var på 2,2 % i 2008.

Samarbeidet mellom styret og administrasjon er godt, og styret takker administrasjonen og tilsette for godt arbeid og grundig førebudde saker.

Leikanger 20.02.2009
Kjartan Longva, leiar
Karin Helen Halle, nestleiar
Siv Merete Stadheim
Tone Nising Tenold
Agnar Lyng
Bjarte Nordanger
Arvid Langeland
Jenny Følling

Næringslivet i Sogn og Fjordane

Norge har bak seg år med historisk høg vekst. Dette gjeld også for Sogn og Fjordane som har hatt ein uvanleg god vekstperiode. Men hausten 2008 kom endringa. Finanskrisa og svakare internasjonal konjunkturutvikling førte til ei oppbremsing også i den norske økonomien. Mens det har vore høge prisar på eksportvarer peikar no utviklinga i motsett retning. Dette får spesiell innverknad i Sogn og Fjordane av di fylket har stor eksportindustri. Bedriftene i Sogn og Fjordane er meir pessimistiske når det gjeld utsiktene for 2009. 45 % av bedriftene forventar redusert omsetning i 2009 i følgje Næringsbarometeret for januar 2009.

Arbeidsløysa aukar, men likevel har Sogn og Fjordane har den nest lågast arbeidsløysa i landet. Ved utgangen av 2008 var arbeidsløysa på 1,4% som er 56 % høgare enn på same tid i 2007. NAV forventar at arbeidsløysa vil stige framover i 2009.

Eksport

Det har vore ein nedgang i eksporten frå Sogn og Fjordane i 2008. Medan total tradisjonell eksportomsetnad (eksklusive skip, plattformer, olje og gass) auka med 16,8 % i Norge, så var nedgangen for fylket -0,1 % i 2008 samanlikna med faktisk eksportomsetnad for 2007. Eksporten av fisk tok seg markert opp dei siste 4 månader, mens metallvarer har hatt ein klar nedgang i 2008.

Landbruk

Talet på aktive jordbruksbedrifter i fylket er redusert med ca 100 i 2008 jamført med året før. Dette svarar til ein avgang på 2,7 % mot 1,9 % for landet under eitt. Av enkelte produksjonar er det fyrst og fremst sauehaldet som går attende, men den store reduksjonen vi har sett heile dette tiåret har flata noko ut. Sjølv om talet på samdrifter stig, har framleis over 94 % av verksemdene personleg brukar.

Innanfor hagebruket skjer det mykje positivt. Sterkare satsing på konsummarknaden og omlegging til nye sortar og produksjonsmåtar syner lovande resultat.

Marine Næringar

Reiarlaga i fylket var tidlig ute og gjorde seg nytte av strukturmoglegheitene som staten tilbyr for å redusere kapasiteten i fiskeflåten. Innanfor dei to flåtegruppene kystnot og autoline har Sogn og Fjordane etablert ein solid posisjon med godt driftsgrunnlag og fleire nye og nyare båtar. Investeringar i båtar og kvoter har sjølvstekt auka gjeldsnivået monaleg, men viser også at næringa er optimistisk og har ei framtidstru som er nødvendig for å møte kampen om arbeidskraft. Prisbildet for levert fisk har i 2008 vore noko blanda med gode kvitfiskprisar og lave prisar på pelagisk råstoff i 1. halvår, og motsett for begge hovudgruppene i 2. halvår. Dette, kombinert med ein dramatisk auke på drivstoff i 1. halvår og ein kraftig auke i rentenivået i 2. halvår, gjer nok at mange reiarlag vil kome ut med svake resultat i 2008. Tendensen på slutten av året var lageroppbygging av torsk og hyse med fortsatt fallande prisar for desse artane, eit litt fallande rentenivå og drivstoffprisar som var på kraftig veg ned. Fiskeflåten går med andre ord eit spennande år i møte med mange utfordringar som lyt taklast.

Fiskeindustrien i fylket har generelt vore prega av overkapasitet og låg lønnsemd. Deler av industrien er restrukturert for å tilpasse kapasitet til råvaretilgang og for å styrke industriledet sin forhandlingsposisjon overfor flåten. Vidare har konsolideringsprosessen bidrege til å bygge sterkare og meir langsiktige relasjonar mot marknaden. Svingingar i volum og råvareprisar, valutakursutvikling, konkurranse frå lågkostland, prisfølsame marknader, gjer at lønnsmda i industrien svingar over tid. Dette gjeld spesielt innan frosenfisk segmentet. Den internasjonale finanskrisa har også påverka fiskerier næringa negativt.

Industri

Industrien i Sogn og Fjordane har dei siste åra vore med på den generelle oppturen innanfor bransjen. Store delar av industrien i fylket er eksportretta og difor spesielt følsam overfor internasjonale konjunkturar. Utsiktene for denne industrien er prega av utflating eller nedgang i aktivitetsnivå. Ein av bransjane som opplever sterk nedgang er trevareindustrien som leverar til byggenæringa. Næringsmiddelindustrien og tekstilindustrien er på den andre sida relativt optimistiske.

Forretningsmessig tenesteyting

Forretningsmessig tenesteyting er ei av næringane som har hatt sterkast vekst dei siste åra, og årsaka til veksten er ein kombinasjon av høgkonjunktur i næringslivet generelt og trenden med outsourcing av oppgåver. Marknads-situasjonen har vore god i 2008, og om lag 50 % av bedriftene har auka si omsetning. Den urolege marknads-situasjonen i løpet av hausten 2008 gir likevel store forskjellar i næringa. Medan ikt-sektoren går optimistisk inn i 2009 med forventning om omsetningsvekst, er situasjonen annleis for dei andre bransjane som er meir pessimistisk.

Reiseliv

Hotella i Sogn og Fjordane har hatt ein større nedgang i talet på overnattingar enn landet elles. Nedgangen ligg i den utanlandske ferie- og fritidsmarknaden. Fylket har hatt ei positiv utvikling i yrkestrafikken og kurs- og konferansemarknaden, men det er likevel turisttrafikken som klart genererer flest overnattingsdøgn i Sogn og Fjordane og dermed har størst betydning for utviklinga i hotellnæringa her i fylket.

Sjølv med nedgang i talet på overnattingar har ikkje lønnsmda vorte svekka. Campingnæringa har hatt ein fin auke i trafikken i 2008. Cruisetrafikken i Sogn og Fjordane har og hatt ein auke i passasjertalet i 2008.

Nøkkeltal næringslivet i fylket

Folketal

2007.....	106 259 (0,1 %)
2008.....	106 457 (0,2 %)

Arbeidsløyse, slutten av året

2007.....	0,9 % (-27 %)
2008.....	1,4 % (+56 %)

Omstillingskommunar

Høyanger, Flora, Vågsøy og Jølster

Nyetableingar

2007.....	790 (-4,8 %)
2008.....	746 (-5,6 %)

Konkursar

2007.....	48 (+14,3 %)
2008.....	79 (+45,8 %)

Eksport (mrd NOK)

2007.....	12,3 (+1,1 %)
2008.....	12,2 (-0,1 %)

Reiseliv (gjestedøgn)

2007.....	1 384 167 (+7,4 %)
2008.....	1 365 203 (-1,4 %)

Kontoret i Sogn og Fjordane

Finansiering

Forbruket av finansieringsverkemiddel har i 2008 vore mindre enn i 2007. Det vart totalt løyvd kr 236,8 mill. kr som er 27 % lågare enn 2007. Eterspurnaden etter Innovasjon Norge sine verkemiddel har heller ikkje vore så stor som fjoråret. 29 % av tilskota har gått til kvinneretta prosjekt, og dette er eit særst godt resultat i høve resten av landet.

Løyvingane til landbruket er på same nivå som i fjor. Støtta gjekk i hovudsak til samdrifter basert på mjølkeproduksjon og til bærproduksjon. Det er løyvd monaleg mindre lån til fiskeflåten enn det som er vanleg. Reduksjonen er på heile 55%. Løyvingane til havbruk som har gått til nye artar, er også noko redusert i høve fjoråret. Det har vore god aktivitet på utviklingssida i reiselivsnæringa. Innovasjon Norge har løyvd monaleg meir til denne næringar i 2008. Til dei andre tenesteytande næringane har IN auka støtta dei siste åra og for 2008 var på same nivå som for 2007. Til industri- verksemdene er det løyvd midlar til ei rekkje innovative tiltak innan forskjellige næringar.

29 % av tilskota har gått til kvinneretta prosjekt, og dette er eit særst godt resultat i høve resten av landet.

Satsingar

Med bakgrunn i næringslivet sine utfordringar og mulegheiter har kontoret satsa på 6 hovudsatsingsområde. Desse satsingane er EXPO Sogn og Fjordane, entreprenørskap, kultur, mat og reiseliv, kvinner, marin sektor og design.

Expo Sogn og Fjordane

EXPO Sogn og Fjordane er ei treårig satsing på internasjonalisering retta mot bedrifter som vil satse på eksport. 7 nye bedrifter har delteke i EXPO Prosess som er eit utviklingsprogram skreddarsydd for den enkelte bedrift. I tillegg har vi har og starta opp eit Expo prosess kurs for frukt og grønt næringa med 4 bedrifter. Det er og gjennomført eit prosjekt for å gi denne næringa tilgang til marknads-kompetanse frå utekontora vår.

Entreprenørskap

Den regionale partnarskapen har ei godt koordinert satsing på entreprenørskap som dekker breitt, heilt frå ungar i barnehagen til etablerte bedrifter. Ungt entreprenørskap har eit godt grep om satsinga frå barnehage til og med vidaregåande skule, Innovasjon Norge fyl opp med Alkymisten for unge etablerarar mellom 18 og 35 år og Høgskulen i Sogn og Fjordane tilbyr eit eige entreprenørskapsstudie.

Driftig.no vart lansert i mai 2008. Det er eit grundersenter på nett som skal gjere det lettare å starte og drive bedrift i Sogn og Fjordane. Arbeidet med unge entreprenørar i Sogn og Fjordane er såleis ei heilskapleg satsing der heile partnarskapen er involvert gjennom programstyret for entreprenørskap og nyskaping.

Kultur, mat og reiseliv

I 2008 er det sett i gang ei rekkje tiltak retta mot småskala mat og kulturbaserte opplevingsnæringar med mål om å styrke utviklinga av reiselivet i eit heilthetleg perspektiv. Eit pilotprogram for reisemålsutvikling starta opp på hausten 2008. Innovasjon Norge i Sogn og Fjordane tok initiativ til og fekk gjennomført ei utgreiing om cruisenæringa i fylket. I oktober vart Lærdal velt ut som ein av fire nasjonale pilotar innan berekraftig reiselivsutvikling, kor målsettinga er at destinasjonane skal vere læringsarenaer for utprøving av berekraftig reiseliv. Innovativ fjordturisme er eit arena-program som er eit samarbeid mellom vestlandsfylka og som skal vere ein arena for reiselivet og stimulere til utvikling av marknadstilpassa, heilskaplege produkt. Vi har også delteke i styringsgruppa for utarbeiding av ny reiselivsplan for Sogn og Fjordane, som forventast ferdigstilt våren 2009.

Kvinner

Den overordna målsettinga for Innovasjon Norge i Sogn og Fjordane si kvinnesatsing er auka mangfald og auka verdiskaping i næringslivet. Satsinga på kvinner skal stimulere til at ein større del av dei økonomiske verkemidla vert nytta av kvinner, samtidig som kvinner har eit sterkt fokus i alle Innovasjon Norge sine finansierings-, rådgjevings-, nettverks- og kompetansetenester. Totalt sett gjekk 29 % av Innovasjon Norge sine tilskot i Sogn og Fjordane til kvinneretta prosjekt i 2008. Dette gjer Sogn og Fjordane til eit av dei fylka i landet med best statistikk på dette feltet.

Marin sektor

Marint Verdiskapingsprogram har vore og er eit viktig verkemiddel for å skape sterkare nettverk og marknadsorientering i næringa. I 2008 har det vore finansierte nettverksprosjekt innan pelagisk sektor og torskeoppdrett som involverer mange av aktørane innan desse verdikjedene i fylket. I tillegg er programmet Kystnæringar mot Marknad igangsett som har som formål å skape auka aktivitet innan fiskeriahengige kystområde som har opplevd sterk nedgang i verdiskaping og sysselsetting dei seinare åra. Programmet er retta mot kommunane Selje, Vågsøy og Bremanger i Sogn og Fjordane. Ca. 20 bedrifter deltek med ulike prosjekt.

Design

Design vert eit stadig viktigare verkemiddel for å betre konkurranseevna, og difor har vår satsing på dette i 2008 vore spesielt stor. Den gjeld både innafor produktutvikling og kommunikasjon og bransjane marin sektor, reiseliv og landbruk med satsing på mat har vore prioritert. Det er tilsett eigen designrådgjevar som skal initiere og følgje opp designprosjekt. Eit nytt kompetanseprogram, Pro2, er sett i gang med base i designseneteret Transplant i Dale.

Andre satsingar

Høyanger, Flora, Vågsøy og Jølster er definert som omstillingskommunar. Innovasjon Norge har hatt ansvar for kvalitetssikring gjennom å vere rådgjevar, pådrivar og oppfølgjar av omstillingsarbeidet. Årdal avslutta omstillingsarbeidet i 2008 og har oppnådd særst gode resultat. Det er skapt 365 arbeidsplassar som følgje av omstillingsarbeidet.

Nøkkeltal kontoret i Sogn og Fjordane

Distriktskontoret på Leikanger og i Førde.....	22 årsverk
Tal saker.....	301 (-2,7%)
Tal SkatteFunn-saker.....	19 (-51%)

Innvilga 2008 (mill. kr.)

Marknadslån.....	55,9
Risikolån og garantiar.....	19,6
Distriktsretta tilskot.....	47,1
Etablerarstipend.....	3,2
Tilskot landbruksverkemiddel.....	28,4
Rentestøtte for lån.....	60,2
Kompensasjon for auka arbeidsgjevaravgift.....	12,1
Andre tilskot.....	10,3
Sum 2008.....	236,8 (-27%)

Låne/garantiportefølje pr. 31.12.2008

Marknadslån.....	775
Risikolån.....	147
Garanti.....	13
BU-lån.....	99
Sum.....	1.034 (-0,9%)

Kundebedrifter

Ny framtidretta industri i Høyanger

Nordic Power Systems AS har vedteke å lokalisere ein fabrikk for produksjon av miljøvennlige kraftgeneratorar til Høyanger. Etableringa har eit sysselsettingspotensiale på 50 100 tilsette og er eit resultat av det omstillingsarbeidet som har vore gjennomført i Høyanger.

Selskapet Nordic Power Systems har utvikla ein ny og i verdssamanheng unik teknologi som omdannar fossile brensel som diesel til hydrogen. Denne driv ei brenselcelle som utviklar elektrisitet. I første omgang er det eit betydeleg marknadspotensiale innan forsvarsindustrien. I tillegg kan teknologien nyttast innan ei rekkje sivile marknadsområde; straumforsyning til hytter, båtar, bilar, fly m.m.

Dette er ein framtidretta industri i høgkostlandet Norge og såleis var det viktig for Innovasjon Norge å bidra til at denne etableringa kom nettopp i Norge og Høyanger. Innovasjon Norge har løyvd 5 mill kr i tilskot til selskapet. Alternativ lokalisering var utlandet. For Høyanger er denne etableringa viktig i ei tid med nedbemanning og usikre framtidsutsikter.

Etableringa vil også vere viktig med omsyn til å redusere utslipp av klimagassar. Teknologien gjev redusert utslipp av CO₂, og gjev heller ikkje utslipp av Nox, dieselpartiklar og svovel. Dette er såleis også eit viktig miljøprosjekt.

Lærdal Grønt

Nøyaktig kontroll sikrar morellar av høg kvalitet.

Kvalitetsmorellar frå Lærdal til Europa

Lærdal Grønt BA er ei samanslutning av hagebruksprodusentar i Lærdal. Sidan 1997 er det blitt arbeid med oppbygging av ein eksportretta produksjon av morellar. Første fase omfatta etablering av dei første morellfelta, etablering av felles pakkeri, etablering av system for kvalitetssikring både i dyrkarmiljøet og pakkeriet og oppstart av reell eksport. Satsinga har vist at eksport av morellar har eit stort potensiale. Lærdal Grønt BA satsar no vidare; i dette ligg oppskalering av produksjonen, sikring av satsinga gjennom systematisk vidareutvikling av kompetanse og produksjonsteknologi og vidare utvikling av marknader merkevare og profil. Fokuset vil dreie seg mot smalare nisjar i marknaden der kundane er opptekne av kvalitet og opphav og vil betale for det.

Innovasjon Norge støttar dette prosjektet med kunnskap/rådgjeving både frå distriktskontor og utekontor og finansiering gjennom matprogrammet og bygdeutviklingsmidlane. Lærdal Grønt BA blir mykje brukt som modell på korleis ein marknadsorientert produksjon kan byggast opp. Innovasjon Norge har hyra Lærdal Grønt inn som mentor i utvikling av eit kompetansenettverk i frukt- og bærneringa i Sogn og Fjordane.

Innovasjon Norge i Sogn og Fjordane

Leiar	Halvor Flatland
Tilsette	22
Adresse	Askedalen 2, 6863 Leikanger Fjellvegen 11, 6800 Førde
Internett	www.innovasjonnorge.no

Innovasjon Norge gjorde også i 2008 mykje godt arbeid mot næringslivet i Møre og Romsdal. Gjennom tildeling av nesten 530 mill kr samt tilgang til vårt internasjonale nettverk, har vi bidradd til innovasjon og omstilling i fylkets næringliv.

Gjennom implementering av ny og spissa strategi og tildeling av nye ressurser ventar vi gode resultat også inn i 2009. Vår sterkt oljerelaterte industri hadde i 2008 framleis god aktivitet, men uro i marknaden og blant finansinstitusjonane gjer at ein må førebu seg på trangare tider framover også i Møre og Romsdal.

Rapport fra styret

Styret har halde 11 møter og handsama/-protokollert 75 saker i 2008. Styret har i år hatt møter med og besøkt bedrifter og kommuneadministrasjon i Nordal og Fræna.

Styret har engasjert seg i utvikling av ny reiselivsstrategi for Innovasjon Norge og generelt om korleis vi bør utvikle reiselivet i vårt fylke framover. Elles har ein gjort innspel til Fylket og sentrale myndigheiter omkring behovet for større rammer for landbruksrelatert verksemd. Små rammer for bygdeutviklingsmidler i Møre og Romsdal begrenser ny- og omstillingsinvesteringar i landbruket. Gjennom besøk på Bolli Samdrift i Fræna fekk ein sjå med sjølvsyn korleis moderne landbruk kan driftast. Nye fjøs krev store investeringar og kapitalbasen for og i næringa er lav sett opp mot behovet. Det er derfor positivt å få vite at rammene for 2009 er litt auka, sjølv om dette framleis er for lite i høve til behovet.

Omslaget i den internasjonale marknaden i siste halvdel av 2008 er ei utfordring også for vårt næringliv sjølv om ordrebase og aktivitet totalt sett har vore god. Den bratte nedgangen i internasjonal økonomi og påverknaden av denne skaper uro for utviklinga vidare. Tildelte ekstramidler og godt samspel med lokale banker har gitt Innovasjon Norge sterkare musklar til å bidra i prioriterte saker. Dette vil halde fram også inn i 2009.

Samarbeidet mellom styret og administrasjon er godt, og styret takker administrasjonen og tilsette for godt arbeid og grundig førebudde saker. Gjennom implementering av ny og spisset strategi og tildeling av nye ressurser ventar vi gode resultat også inn i 2009. Vår sterkt oljerelaterte industri hadde i 2008 framleis god aktivitet, men uro i marknaden og blant finansinstitusjonane gjer at ein må førebu seg på trangare tider framover også i Møre og Romsdal.

Ålesund, 01.03.2009

Per Kibsgaard-Petersen (leiar) Torill Ytreberg
Per Øvrelid Else May Botten Frank Sve
Anne Katrine Jensen Jon Aasen Randi Lied

Næringslivet i Møre og Romsdal

Internasjonaliseringsaktiviteten i fylket er stor. Med sine utekontor i 34 land er Innovasjon Norge ein aktiv samarbeidspartnar for å fremme lokalt næringliv sine interesser over heile verda. I 2008 har det vore auka aktivitet mot den asiatiske marknaden. Vårt kontor innvilga omlag 226 mill kr til prosjekt med internasjonalisering- kjenneteikn i 2008.

Aktivitetsnivået i industrien er framleis høgt, og næringslivet gir framleis uttrykk for at det er utfordrande å skaffe fagkompetanse. Det er spesielt stor aktivitet innan mekanisk industri, verft og rederi, og sistnemnte leverer gjennomgåande gode resultat.

Brunstad AS

Møbelprodusentane i fylket står for om lag 40 % av den totale omsetninga i norsk møbelindustri. Omsetninga er stabilisert. Deler av næringa har framleis noko svak lønnsemd. Innovasjon Møbel II heldt fram også i 2008 med internasjonalisering og klynge-bygging som to viktige fokusområder.

Marine næringar har hatt omsetningsauke generelt sett. Møre og Romsdal er eit av dei største fylka innan fiskeoppdrett, og i dei to siste åra har lønnsemda her vore god.

Innan fiskeforedling står fylket for over 40 % av total omsetning nasjonalt. Lønnsemda er gjennomgåande svak. Fiskeflåten har og hatt to gode år med kvotetilpasning og auka fokus på kvalitet. Innovasjon Norge har ei spesiell rolle mot fiskeflåten sett i lys av at vi vidarefører Fiskarbankens aktivitet.

Reiseliv er ei lita næring i fylket. Reiselivsprogrammet for Møre og Romsdal held fram. Kvalitetsstyrking gjennom produktpakking og kompetansestyrking er i fokus. Arenaprogrammet Innovativ fjordturisme kjørast parallelt i tett samspel mellom alle vestlandsfylka. Fjord Norge er prosjektleiar.

Landbruket viser vilje til omstilling og næringa er kreativ. Investeringsviljen er framleis stor. Tilleggsnæringar med fokus på utnytting av gardens samla ressursar taper litt terreng.

Aktiviteter i Møre og Romsdal - nokre nøkkeltal

Kontorstadar: Ålesund og Molde (26 årsverk)
Antall saker i 2008 (ex. vedlikehald, klagesaker): 410 saker
Innvilga i 2008: 529 mill kr.
Låneportefølje 31.12.2008: 2.039 mill kr.
Antall SkatteFunn søknader i 2008: 126 saker

Innvilga i 2008 (mill. kr)

- Markedslån : 239,0
- Risikolån og garantier: 108,8
- Distriktsretta tilskot: 47,4
- Etablerarstipend mv: 9,1
- Tilskot landbruk: 27,5
- Lånebeløp for rentestøtte landbruk: 57,5
- Andre tilskot: 39,8

Største næringar tilsagn 2008

- Marin: 139,6 mill
- Industri: 113,6 mill
- Jord/skogbruk: 102,1 mill
- Forretningsmessig tenesteyting: 70,6 mill

Låneportefølje 31.12.2008 (mill. kr)

- Markedslån : 1 839 mill kr
- Risikolån og garantiar : 200 mill kr

Regionale satsingar innanfor RUP (samla tilsagn av lån og tilskot (tilnærma tal))

- Entreprenørskap: 14 mill kr
- Internasjonalisering: 226 mill kr
- Reiselivsutvikling: 45 mill kr
- Omstilling og nyskaping i landbruket: 100 mill kr
- Omstilling og nyskaping i industrien: 190 mill kr

Om kontoret i Møre og Romsdal

Dei 27 tilsette ved kontora i Molde og Ålesund innvilga totalt 529 millionar kroner i 2008, ein auke på 20 millionar frå 2007. Med det er kontoret framleis eit av dei største på tildeling av virkemidlar frå Innovasjon Norge når lån og tilskot blir slått saman. Innovasjon Norge i Møre og Romsdal forvaltar ei låneportefølje på ca. 2,029 milliardar kroner.

Dette utgjer knapt 20 prosent av Innovasjon Norge si totale portefølje av lån og garantiar. For betre og understøtte Innovasjon Norges nye strategi, og dei utfordringane næringslivet står framføre, blei kontoret omorganisert mot slutten av 2008.

Den nye organiseringa avspeiler betre Innovasjon Norges nye strategi der det vert fokusert på tre viktige arbeidsområde; entreprenørskap, innovasjonsmiljø og vekst i bedrifter. I tillegg har vi skilt ut låneaktiviteten i eige avdeling for betre å være i stand til å handsame dei auka rammene. Samarbeidet med Møre og Romsdal fylke er framleis godt. Innovasjon Norge er aktivt med i utviklinga av den nye Verdiskapingsplanen som tek over for RUPen. Saman med Fylket, Sparebanken Møre, Møreforskning og NHO har vi også i 2008 laga konjunkturbarometeret Temp og gjennomført Mørekonferansen 2008.

Entreprenørskap og innovasjon

Entreprenørskapsprogrammet hoppid.no som er Møre og Romsdal si programsatsing på entreprenørskap blir lagt merke til, og hoppid.no er nominert som eit av to norske til prisen European Enterprise Awards som delast ut av EU i mai 2009. No, halvvegs i programmet, har ein fått på plass lokale hoppid.kontor i dei fleste kommunane, og dei bidrar aktivt med å veilede og tilrettelegge for entreprenørar. Fire bedrifter frå Møre og Romsdal kvalifiserte seg til nyskappingsprogrammet Midt-Norge Take-Off i Trondheim. Høse Safety Systems AS frå Sande og Marine Power Technologies AS fra Kristiansund gikk heilt til topps i Norges mest effektive nyskappingsprogram.

Epax AS

40% av verdensproduksjonene av Omega-3 oljer til human forbruk finn stad i Møre og Romsdal.

Innovasjonsmiljø

Dialogen med innovasjonsmiljøa er god og aukande. Blant anna bidrog det til at Omegaland blei godkjent som nasjonalt Arena-prosjekt. Omegaland har som mål å styrke og vidareutvikle regionen sin posisjon som ein av dei fremste internasjonale klyngene innan Omega-3. Ein annan viktig byggestein i arbeidet med å utvikle innovasjonsmiljøet er VRI der Innovasjon Norge saman med Norges Forskningsråd og kunnskapsmiljøa i fylket er pådrivarar for å fremje forskning og innovasjon i næringslivet samt samspel mellom FoU-miljøa i fylket og næringslivet. Møre og Romsdal fekk i 2008 sin eigen Forskningsråds-representant. Arthur Almestad er tilsett i Forskningsrådet, men har kontor plass ved Innovasjon Norge sitt kontor i Ålesund. Dette styrker samhandlinga mellom Innovasjon Norge, Forskningsrådet og dei ulike FoU-aktørane.

Vekst i bedrifter

Kontoret har hatt fokus på vekst i bedrifter i 2008 og vidarefører dette fokuset i 2009 gjennom innføringa av arbeidsområdet vekst i bedrifter. Målgruppa til innsatsområdet er kjenneteikna av bedrifter med både evne og vilje til vekst. Målet med arbeidet er at fleire bedrifter skal vekse gjennom auka innovasjonsevne og -takt. I prosjektet Topp og Vekst har vi valt ut fem bedrifter som vi har fylgt opp særleg tett. I prosjektet er det fokus på markedsorientert nytenking og innovasjon, internasjonalisering, omdømme og merkevarebygging, samt utvikling av kompetanse. Bedriftene som deltar i prosjektet er frå ulike bransjar, men har ein fellesnevnar i forhold til stor innovasjonshøgde og stort marknads- og internasjonaliseringspotensial.

Omdømme

Det å ha godt omdømme vert stadig viktigare, både for Innovasjon Norge og våre kundar. Saman med Norwegian Centre of Expertise Maritime og Innovasjon Norge sine utekontor vart det utført ein omdømmeundersøking i 16 land. Resultata vart lagt fram for næringa her i Ålesund i september, der meir enn 130 menneske var tilstades. Ei tilsvarande undersøking for møbelnæringa er undervegs

Eivind Ingdahl

VietShip 2008, Hanoi

Internasjonalisering

Samhandlinga med våre utekontor har aldri vore større enn i 2008. Ein viktig årsak til det var dei maritime IN2-prosjekta. I samarbeid med Sintef MRB og våre kontor i Dehli og Hanoi blei nær 20 bedrifter tatt med på besöksrunde til dei mest aktuelle verfta i India og Vietnam. Tilbakemelding har vore svært god, og fleire av deltakarene har allereie fått kontraktar, andre er i ferd med å etablere eige kontor og produksjonskapasitet. Basert på dei gode erfaringane frå India og Vietnam blei det så igangsett eit tilsvarande prosjekt mot Brasil. Dette programmet er no godt i gang, og pga stor interesse for å delta vurderast det å dra i gang ytterligare eit program mot Brasil.

I tillegg til desse programma blei det utført nær 50 marknadsscan og marknadundersøkingar for selskap heimeverande i vårt fylke. Og selskap frå fylket deltok på fleire av fellesarrangementa i regi av Innovasjon Norges utekontor, blant anna Rio Oil and Gas, Nordic Green o8 og BootCamp Silicon Valley.

Kundebedrifter, Møre og Romsdal

Finansiering er ofte ei utfordring for å realisere nyskapande og innovative prosjekt. Innovasjon Norge har som målsetting å gi lokale idear globale moglegheiter, og vi presenterer her fire prosjekt der Innovasjon Norge i Møre og Romsdal har vore medverkande med ulike kompetanse- og finansieringstenester.

Runde Miljøsentre/Runde Miljøbygg

I regi av Nils Roar Hareide, Lars Golmen, Greta Garnes, lokalt næringsliv, Herøy kommune og Møre og Romsdal fylke, er det under etablering eit senter for forskning på Runde. Forsking på miljø, klima, energi frå havet samt å koble næringsliv/forskning innan desse områda er sentralt.

Runde Miljøsentre AS

Formidling av forskingsdata herunder promotering av berekraftig teknologi innan fiske og fangst og energiproduksjon, vil vere ein del av aktivitetane til senteret. Senteret inneheld leiligheiter,

kontoravdeling, laborie og konferansefasilitetar. Innovasjon Norge har teke del i finansiering av både Runde Miljøsentre og Runde Miljøbygg. www.rundecentre.no

Pharma Marine

Pharma Marine AS

Målsettinga til selskapet er å utvikle og framstille ingrediensar med helsebringande effekt frå nye og berekraftige råvarer i havet og naturen. Prosjektet er innovativt og har ein sentral miljøprofil. Sikring av immaterielle rettar står sentralt i Pharma Marine sin forretningsmodell. Selskapet som er nyoppretta i regi av Leif Kjetil Gjendemsjø og Asgeir Sæbø, har nyleg flytta inn i

produksjonslokale på Terøya i Haram kommune. Innovasjon Norge har delteke i finansieringa av etableringa. Innovasjon Norge sine utekontor har også tilført prosjektet kompetanse og internasjonalt nettverk i samband med marknadsarbeidet for produkta. www.pharmamarine.no

Hotel Union Geiranger

Hotel Union, Geiranger

Det velkjende, historiske og familiedrivne hotellet inst i Geirangerfjorden har i løpet av dei siste to åra realisert ei stor satsing med sitt nye Spa-tilbud i europeisk toppklasse. I tillegg har hotellet utvikla ny profildesign.

Fjerde generasjon Mjelva har gjennom dette stått for eit løft for hotellet og for reiselivet i regionen. Innovasjon Norge har saman med Nordea og Sparebanken Møre teke del i finansieringa. Nytt Spa og Deluxerom åpnet juli 2008. Geirangerfjorden - Unesco World Heritage Site of Nature.

Metizoft AS

Topp og Vekst deltakar Metizoft AS frå Fosnavåg utvikler eit internasjonalt register over farlege stoff i skip og klargjer for "Green passport sertifisering", gjennom sine software løysningar. Målet er at alt av farlege stoff frå skipet skal registrerast; frå det blir bygd, gjennom drifta og til opphøgging. Ved registrering kan ein handtere dei ulike stoffa som er i skipa på ein miljømessig og forsvarleg måte.

Metizoft AS

Det er den kvinnelige gründaren Gry Cecilie Sydhagen som står bak verksemda. Metizoft AS vart stifta i 2006, og har i dag 11 tilsette. Eit anna fokusområde til bedrifta er å profilere Noreg og den maritime klynga på Sunnmøre med ein grønare profil. Det er eit stort fokus på miljø i bransjen og lovande marknadsutsikter for Metizoft sine løysningar. Metizoft AS leverer sine produkt til den nasjonale og internasjonale marknaden; både til nybygg og til eksisterande flåte.

TEMP er eit konjunkturbarometer, som er utarbeidd av Møre og Romsdal fylke, Innovasjon Norge, Sparebanken Møre, NAV og Møreforskning. Barometeret tar føre seg trendar innan sentrale næringar og samfunnsutviklinga i Møre og Romsdal, sjå vår heimeside: www.innovasjon norge.no/moreogromsdal

Kontaktinformasjon:

Ålesund

Adresse: St. Olav plass 1 (inng. Grimmergt.)
Postadr.: Postboks 166, 6001 Ålesund
Telefon: 70 11 64 50

Avd. Molde

Adresse: Fylkeshuset, 6404 Molde
Telefon: 71 19 14 10

E-post til begge kontora:
moreogromsdal@innovasjon norge.no

Innovasjon Norge i Møre og Romsdal

Leder	Bjørn Tunheim
Ansatte	27
Adresse	St. Olavs pl. 1, Ålesund
Internett	www.innovasjon norge.no

Rapport fra Styret

Styret har avholdt åtte møter i 2008 og protokollert totalt 76 saker. Årets befaring gikk til Røros og spennvidden hos de besøkte virksomheter var stor både i bedriftskategori og når det gjelder størrelse.

Blant bedriftene som ble besøkt var Røros-Tweed AS, Røros Produkter AS, NO Media AS og Galåvolden Gård v/Ingulf Galåen. Det ble også tid til orienteringer fra de lokale bankene og omvisning i Røros Næringshage AS. Styret var imponert over mangfoldet og nyskapingsevnen i kommunens næringsliv.

På et styremøte var fornybar energi og miljøteknologi tema. Kunnskapsmiljøene i Trondheim er ledende på en rekke områder innen dette området, noe som gir fylket vårt unike muligheter til å kommersialisere spennende ideer. To bedrifter var invitert, nemlig ChapDrive AS fra Trondheim og Mikro og Minikraft AS på Støren. Begge bedriftene ga nyttige innspill til styrets videre arbeid innenfor sektoren. ChapDrive AS fikk for øvrig på slutten av året den største IFU-kontrakten som er bevilget ved kontoret, med StatoilHydro ASA som krevende kunde. Utvikling av leverandøriindustrien til olje og gass var tema for et annet møte hvor SeaBed Geophysical AS og Wellcem AS var invitert til å holde innledninger.

Landbruk har stått på dagsorden med innledninger fra lederen i Sør-Trøndelag Bondelag, fra O!! Trøndersk Mat og Drikke AS samt Fylkesmannens landbruksavdeling. Styret konstaterer at mottatte søknader om støtte til tradisjonell bruksutbygging var større enn noen gang i 2008 og at knappe rammer dessverre gjorde at mange søknader måtte avslås.

Styret er tilfreds med at arbeidet med ny reiselivsstrategi for Trøndelag ble slutført i løpet av året og mener at strategien gir grunnlag for en mer målrettet og offensiv utvikling av reiselivsnæringen i regionen. Styret er i den forbindelse opptatt av at det skapes synergier mellom mat, reiseliv og opplevelser.

Internasjonalisering av næringslivet har vært et prioritert område også i 2008. Styret verdsetter at man har fått en stadig sterkere samhandling mellom Innovasjon Norges kontorer i utlandet og kontoret i Trondheim. Det er i løpet av året gjennomført en rekke arrangementer der lokale bedrifter har fått anledning til å møte representanter for utekontorene. Mange prosjekter er generert i kjølvannet av disse samlingene.

Styret er også tilfreds med at kontoret har fått tilført en egen ressurs som skal rådggi bedriftene i EU-spørsmål via Europe Enterprise Network. 2008 ble i sum et godt år for Sør-Trøndelags næringsliv, selv om de første konsekvensene av lavkonjunktur og finansuro meldte seg utover høsten, og da i første omgang innen bygge- og anleggsvirksomhet.

Utviklingen i fylket er fortsatt ujevnt fordelt og det er mange lokalsamfunn med ensidig næringsstruktur som registrerer tilbakegang i folketall. Det er derfor viktig at det stilles midler og kompetanse til disposisjon slik at Innovasjon Norge fortsatt kan bidra til nyskaping i disse områdene. Samtidig er styret opptatt av de muligheter som ligger i flere kommersialiseringer med utgangspunkt i FoU-miljøene og at Innovasjon Norge gis mulighet til å bistå på en god og framtidsrettet måte også i de sentrale deler av fylket. Styret er urolig for utviklingen framover og mener at Innovasjon Norge må styrkes betydelig.

Samarbeidet mellom styret og administrasjonen er godt og styret takker administrasjonen for godt arbeid og grundige saksforberedelser.

Trondheim, 26. februar 2008

Tore Sandvik, Heidi Jaksland Kvernmo
Trond Andersen, Toril Langklopp
May Kristin Knutsen, Arne Braut
Merete Storødegaard, Tor Ulleberg

Sør-Trøndelag fylke

FOLKETALL:

SØR-TRØNDELAGE	286 729
TRONDHEIM	168 257

ARBEIDSLEDIGHET:

2008	2,3%
2007	1,9%

KOMMUNER:

25
5 i Sone I
1 i Sone II
4 i Sone III
15 i Sone IV

Næringslivet i Sør-Trøndelag

Aktivitetsnivået og kapasitetsutnyttelsen i sør-trøndersk næringsliv var fram til juli rekordhøyt med en arbeidsledighet i fylket på kun 2,1%. Hele 19 av fylkets 25 kommuner hadde på dette tidspunktet en ledighetsprosent på under 2%. Ved avslutning av 2008 var ledigheten på 2,3% og økningen i arbeidsledighet vises for første gang i de fleste bransjer. Det er samtidig en merkbar nedgang i antall ledige stillinger, og bedriftene begynner å melde om ledig produksjonskapasitet.

I en økonomisk oversikt fra Norges Bank om regionen Midt-Norge i november 2008 meldes det om etterspørselsfall og ett lavere produksjonsnivå enn tidligere. Marginene i hjemmemarkedsindustrien er fallende og investeringslysten synes å avta. Generelt uttrykkes det i undersøkelsen en stor usikkerhet om framtida og samtlige næringer rapporterer om redusert etterspørsel og antatt produksjonsfall også de neste 6 måneder.

Det har i løpet av året vært en nedgang i antall søknader totalt sett i forhold til 2007. På senhøsten merket vi imidlertid de første konsekvensene av finanskrisen gjennom flere og større lånesøknader. I landbruket, som er en svært viktig næring i de fleste kommuner i fylket, var 2008 preget av høy investeringslyst. I et globalt perspektiv var det en sterk økning i råvare- og matvarepriser. Innsatsfaktorer som gjødsel, korn og kraftfôr representerer betydelig økte kostnader for bonden. Det blir derfor stadig viktigere å fokusere på økonomistyring og ledelse av gårdsdriften.

Reiselivet i Trøndelag hadde i 2008 en nedgang i antall utenlandske gjestedøgn på 3%. Inkluderer vi norske gjestedøgn er det for Trøndelags del registrert en oppgang på 2,7%, mens landsgjennomsnittet viser en marginal nedgang. Innovasjon Norge i Sør-Trøndelag tror fortsatt at det er et potensial for videre utvikling av reiselivsbransjen i fylket. Fastlandseksporten har økt med 14% i 2008. Dette er bedre enn landsgjennomsnittet som viser en økning på 7,4%. Eksporten fra Trøndelag viste for øvrig en oppgang i desember.

NYETABLERINGER:

2008 1624
2007 2728

KONKURSER:

2008 227 (+ 38%)
2007 164 (+ 3%)

Innovasjon Norge i Sør-Trøndelag

Distriktskontoret ligger i Trondheim og har 22 ansatte.

Direktør Vigdis Harsvik
Styreleder Tore Sandvik

Antall behandlede saker i 2008 var 372. Innvilgede lån, tilskudd og stipender beløp seg til 257 mill. kroner. Låneportefølje pr. 31.12.08 er kr 611 230 000. Antall skatteFUNN-søknader i 2008 var 161.

INNVILGET I 2008 (mill. kroner)

- Markedslån	67
- Risikolån	16
- Distriktsrettet tilskudd	22
- Etablererstipend mv	8
- Tilskudd landbruk	36
- Lånebeløp for rentestøtte landbruk	59
- Andre tilskudd	48

LÅNEPORTEFØLJE 31.12.08 (mill. kroner)

- Markedslån	456
- Risikolån	79

Kontoret i Sør-Trøndelag

Hovedsatsingene i 2008 ble i store trekk videreført fra året før. Disse var: Etablerere, små og mellomstore bedrifter med internasjonale vekstambisjoner, reiseliv, landbruk og nettverksbasert innovasjon og omstilling. I tillegg har kontoret hatt fokus på følgende sektorer; marin, IKT, energi og miljø, helse samt olje og gass. Kontoret har et konstruktivt samarbeid med Sør-Trøndelag fylkeskommune og Fylkesmannens landbruksavdeling om utvikling av regionale planer. I forhold til samarbeid med regionale myndigheter bidro vi i prosessen som førte til felles fylkesplan 2009-2012.

For første gang er det etablert omfattende samarbeid mellom flere norske og sør-afrikanske virksomheter innen olje- og gassnæringen. Besøk av 11 sørafrikanske bedrifter i Trondheim og Kristiansund skjedde i regi av Match Making-programmet som finansieres av NORAD med Innovasjon Norge som utførende instans.

I samarbeid med Trøndelag Reiseliv AS arrangerte vårt kontor i september en presentasjon av Innovasjon Norges reiselivsaktiviteter for 2009. Det er flere år siden sist et lignende arrangement ble avholdt i Trøndelag, og i overkant av 20 trønderske reiselivsbedrifter møtte opp for å høre representanter fra våre kontorer i Sverige, Danmark, Tyskland, Storbritannia og Nederland presentere trender, markedsinformasjon og planlagte aktiviteter i sine respektive markeder.

Tecnoport Awards ble også i 2008 gjennomført med vår medvirkning. I oktober ble det delt ut 6 gjeve teknologipriser i Olavshallen i Trondheim. Technoportets pris for innovativ miljøteknologi gikk i 2008 til Aker Clean Carbon AS og deres konsept for fangst av CO₂. Den prisen er et samarbeid mellom Innovasjon Norge og Sør- og Nord-Trøndelag fylkeskommuner samt Trondheim kommune.

Det var stinn brakke under design og arkitekturkonferansen Forum: form på Røros i november. Mer enn hundre deltagere fra kreative næringer valgte å heve seg over lavkonjunktur og finansuro og tilbringe to dager på vidda for tverrfaglig erfaringsutveksling og påfyll og lytte til foredragsholdere fra både inn- og utland.

INNORAMA ble arrangert på Stjørdal med 50 utstillere hvorav 20 fra Sør-Trøndelag. Messen setter fokus på innovasjon, nettverk og mangfold og er en møteplass for grundere og etablert næringsliv i Trøndelag.

GRO Trøndelag er inne i sitt 3. prosjektår med finansiering fra oss. Det er et nettverk for kvinner i trøndersk næringsliv med visjon å øke andelen kvinner på de arenaer der beslutninger tas og framtida skapes. Nettverket har 520 medlemmer og 249 deltok på arrangementet.

Kundebedrifter fra Sør-Trøndelag

ChapDrive AS

ChapDrive AS ble etablert i 2006 og er basert på flere års forskning og utvikling ved NTNU, Norges Tekniske Naturvitenskapelige Universitet i Trondheim. Forretningsideen er å levere hydrauliske transmisjonsenheter, ChapDrive Power Unit med Speed Control, til vindturbinprodusenter. Spesielt aktuell er teknologien for flytende vindmøller.

ChapDrive AS har inngått en IFU-kontrakt med StatoilHydro ASA. De har i dag økende fokus på vindenergi og de er i ferd med å utvikle flytende offshore vindmøller, Hywind. StatoilHydro ASA ønsker å utvikle vindturbiner med lav toppvekt og lave drifts- og vedlikeholdskostnader, og de ser på et samarbeid med ChapDrive AS som viktig i denne utviklingen. IFU-prosjektet på 18 mill. kroner har som mål å bygge og riggteste en 5 MW ChapDrive Power Unit, samt konseptdesign av en vindturbin med denne løsningen. Sammen med 9 andre norske bedrifter har ChapDrive AS vært deltaker i Innovasjon Norges kompetanseprogram Vind - og Hav.

Foto: ChapDrive AS

Hitra Gårdsmat v/Bodil Birkeland

Hitra Gårdsmat og Bodil Birkeland har opplevd en eventyrlig suksess med produksjon av Grotteosten sin. Den vellagrede modningsosten blir fremstilt av ikke-pasteurisert syrna melk fra fornøyde økologiske kyr.

Selv om osten er kraftig, er smaken rund og god, og fremstår med betydelig mildhet. Dette er uttalelsen fra det trønderske dommerpanelet, som sendte Grotteosten til landsfinalen i Jakten på Smaken av Norge. Og bedømmingen var det tydeligvis stor enighet om, for grotteosten fra Hitra ble kåret til Norges beste matprodukt under landsfinalen i 2008. Samme ost har også vunnet Gull på Landsutstillingen for norsk gardsost og utmerkelsen Mat i verdensklasse under Trøndersk Matfestival.

Foto: Ostentfeld og Sæther DA

Hitra Gårdsmat har flere godsaker i produktspekteret og nå lages det også brunost på Helgebostadøya. Bodil Birkeland og Yngvar Sæther har gjennom uvurderlig arbeidsinnsats forvandlet et slitent småbruk til et moderne melkeproduksjonsbruk med ysteri. Ved årsskiftet kunne de stolte gårdbrukerne ta den foreløpig siste nyinvesteringen i bruk; et underjordisk ostelager. Under tunet, sprengt ut av sorte berget, med hvelva tak i håndbanka teglstein ligger et ostelager som rommer nesten 100 kubikkmeter. Foran selve lageret kan besøkende se gjennom en glassvegg inn i den lyssatte grotten. Smaken av Norge ligger under bakken på Hitra!

Pilegrimsturisme

Norge har lange pilegrimstradisjoner. Siden 2007 har et stort antall aktører samarbeidet i regi av det nasjonale Pilotprosjekt Pilegrimsleden for merking og vedlikehold av ledene gjennom landet og til Nidaros.

I januar 2008 fikk pilegrimstradisjonene på ny fokus da Kultur- og kirkedepartementet igangsatte prosjektet Pilegrims-motivet. Formålet med prosjektet var å utarbeide en strategi og handlingsplan slik at pilegrimsmotivet kan bli et nasjonalt satsingsområde. På bakgrunn av dette tok Innovasjon Norge i Sør-Trøndelag våren 2008 initiativ til et prosjekt for å se nærmere på hvordan de har arbeidet i andre land for å utvikle reiselivet i tilknytning til pilegrimstradisjoner.

Foto: Knut Lillefjell

I Spania og Frankrike har man lenge arbeidet målrettet med pilegrimsturisme. Det var derfor naturlig å samarbeide med Innovasjon Norges kontorer i henholdsvis Madrid og Paris for å få gjort casestudier. I samtaler med Pilotprosjekt Pilegrimsleden og Pilegrimsmotivet identifiserte Innovasjon Norge i Sør-Trøndelag sentrale spørsmål og utfordringer for videreutvikling av pilegrimsturisme i Norge. Disse spørsmålene ble så viderefremidlet til kontorene i Madrid og Paris, som deretter reiste rundt og gjorde intervjuer av sentrale aktører i de respektive land.

Underveis i prosjektet var Innovasjon Norge i Sør-Trøndelag i kontinuerlig dialog med de nevnte utekontorer og de to nasjonale pilegrimsprosjektene. Den ferdige rapporten ble presentert under et nasjonalt seminar i Trondheim i februar 2009. Tilbakemeldingene var gode, og det ble lagt et grunnlag for videre samarbeid.

Innovasjon Norge i Sør-Trøndelag

Leder	Vigdis Harsvik
Ansatte	22
Adresse	Postboks 4330, 7417 Trondheim
Internett	innovasjonnorge.no/sor-trondelag

Innledning

Året 2008 ble året for de store prosjektene i Nord-Trøndelag, sier direktør Ulrik Hammervold.

Etter utallige planer og prosjekter for et nytt hotell på Namsos over en periode på omkring 30 år, kom omsider finansieringen på plass i løpet av 2008 og hotellet vil stå ferdig høsten 2010. Dette er svært gledelig og vil bety et løft for hele Namdalen. Et annet stort prosjekt var forsknings- og utviklingskontrakten med Dynavec AS i Leksvik. Bedriften skal utvikle nye, slitesterke turbinkomponenter til bruk i vannkraftproduksjon. Dette er både et forskningstungt og internasjonalt prosjekt med et stort potensiale.

De totale bevilgninger fra Innovasjon Norge til virksomheter i Nord-Trøndelag ble i 2008 på 333 mill. kroner. Det har aldri ført vært bevilget så mye penger fra virkemiddelapparatet til bedrifter i Nord-Trøndelag. Det er særlig etterspørselen etter lån som har vært rekordstor. Dessuten begynner næringslivet i fylket virkelig å bli klar over hvilket godt virkemiddel forsknings- og utviklingskontraktene representerer.

Den geografiske fordelingen på midlene er god. Det er bevilget midler til prosjekter i alle fylkets 24 kommuner, og de mindre kommunen ligger nå på et høyere nivå enn for noen år siden.

Innen landbruket vært en særlig tøff prioritering av søknadene innenfor tradisjonell bruksutbygging med de rammer som var stilt til disposisjon. Under halvparten av de som søkte, fikk finansiering. Melk- og storfeproduksjoner har vært prioritert, men i tillegg har det vært en prioritering på økonomi. Rammene for virkemidler til tradisjonell bruksutbygging oppleves i dag å være en begrensning for utviklingen av landbruket i fylket.

Arbeidet med forretningsutvikling innenfor energi- og miljøområdet har fått et løft ved kontoret i 2008. Kontoret har fått det nasjonale ansvaret for flerbedriftsprosjektet Rent Vann, som er et tilbud til bedrifter innenfor rensing av drikke- eller avløpsvann som tenker å satse internasjonalt. Aqualyng og Salsnes Filter er med som bedrifter fra Nord-Trøndelag. Prosjektet viser en ny måte å samhandle på mellom distriktskontor, hovedkontor og utekontorer. I tillegg har det 2008 blitt arbeidet med et såkalt hjemhentingprosjekt om forretningsmuligheter innen vannkraftsektoren i Polen, Tsjekkia og Tyrkia.

Kontoret har også i 2008 prioritert arbeidet med entreprenørskap. Den nye ordningen Nyvekst ble så sterkt etterspurt at det måtte bes om en dobling av rammene. For øvrig ble den sterke satsingen på kompetansetiltak for entreprenører gjennom etablereropplæring og Alkymisten videreført.

Rapport fra styret

Styrets sammensetning i 2008:
Susanne Bratli (leder), fylkesråd for regional utvikling
Jon Uthus (nestleder), fagsjef NHO
Tor Erik Jensen, fylkesråd for samferdsel
Rune Hallstrøm, distriktssekretær LO
Helga Stavrum Opheim, gårdbruker
Torunn Austheim, direktør HINT
Nils Martin Williksen, adm. dir. Nils Williksen AS
Siw Ellinor Aagård

Styret hadde 10 møter i 2008 og behandlet 75 saker.

Flere av styremøtene i 2008 har vært kombinert med befaringer. Styret har vært på:

- Namsos for å bli orientert om Rock City, hotellsaken og Utviklingskontoret i Midtre Namdal
- Vanvikan for å besøke Leksvik Industriell Vekst samt å bli orientert om situasjonen for næringslivet i Leksvik
- Fiskerimessen Norfishing i Trondheim
- Berg Gård på Inderøy i forbindelse med at BU-prisen ble tildelt denne gården
- Verdal hvor de ble orientert om Aker og industrimiljøet på Verdal

Statistikk om kontoret

Antall ansatte på kontoret	18 (17,1 årsverk)
Antall saker i 2008	449
Innvilget i 2008	333 mill. kroner
Låneportefølje 31.12.2008	428 mill. kroner
Antall SkatteFunn-søknader 2008	53

Næringslivet i Nord-Trøndelag

Året 2008 ble på mange måter et todelt år. Det var fortsatt full fart og optimisme i første halvår, selv om signalene begynte å komme på at veksten i alle fall ville avta. Så slo den internasjonale finanskrisen inn for fullt i andre halvår med betydelig nedgang i bygg og anleggsbransjen over hele landet med de følger det også fikk for leverandørene inn til denne bransjen. Laftebedriften Øverbygg på Snåsa, som i alle år har vært et utstillingsvindu på aktivt innovasjonsarbeid og utviklingskraft, gikk konkurs da markedet for hytter i øvre prisklasser falt bort. Men også andre bransjer som f.eks skipsbygging har blitt merket av den nye situasjonen og det er også usikkerhet knyttet til investeringer i oljevirksomheten som har stor betydning for en bedrift som Aker Verdal. Tallet på tvangsavviklinger og konkurser gikk betydelig opp for 2008 sammenlignet med tidligere år. Men utslagene i arbeidsledigheten var foreløpig beskjedne. Ved utgangen av året var den på 2,5%.

Innen landbruket var det i 2008 et særdeles stort investeringstrykk. Den registrerte økningen i antall saker innenfor tradisjonelt landbruk var på 20%, men i realiteten var nok investeringsprosjektene enda flere ettersom det ikke hadde noen hensikt å sende inn søknader etter at månedsskiftet januar/februar var passert.

Markedsdekningen har endret seg i løpet av 2008. Fra en situasjon med underdekning på kylling over flere år, er det nå overproduksjon. Fortsatt er det underdekning på storfekjøtt, mens markedet for svinekjøtt og melk er mer i balanse.

Reiselivet har hatt en veldig fin utvikling i fylket de senere årene med en betydelig vekst i antall gjestedøgn. I 2008 kom det imidlertid et tilbakeslag. Derimot viser eksportstatistikken svært hyggelige tall for Nord-Trøndelag. Økningen var på hele 36,7% og det var den sterkeste økningen i hele landet.

En rapport fra Telemarksforskning viser at Nord-Trøndelag kommer dårlig ut på lønnsomheten i næringslivet og på antall nyetableringer sammenlignet med andre fylker. Lønnsomheten måles i andel foretak med positivt resultat og er blant de dårligste i landet. Måling av antall nyetableringer skjer med det som kalles etableringsfrekvens. Det er tallet på nyetableringer i prosent av det totale tallet på foretak. Etableringsfrekvensen i Nord-Trøndelag på 6,4, mens den for hele landet lå på 8,2. Meråker utmerket seg med et stort antall nyetableringer. Men på indikatorer som vekst og innovasjon kommer Nord-Trøndelag bedre ut. Bedriftene i Overhalla har hatt særlig stor vekst.

I rapporten har man også sett på steders attraktivitet som bosteder. Her kommer Stjørdal og Innherred bedre ut en snittet for landet, mens Namdalen kommer dårligere ut.

Innvilget i 2008 mill. kroner

Lavrisikolån	111,2
Risikolån og garantier	8,6
Distriktsrettet tilskudd	58,3
Etablererstipend og inkubatorstipend	7,7
Tilskudd landbruk	42,3
Lånebeløp for rentestøtte, landbruk	73,4
Andre tilskudd	23,1
Regionalt utviklingsfond	2,2
Transportstøtte	3,3

Største næringer for tilsagn 2008 mill. kroner

Jord- og skogbruk	181,5
Forretningsmessig tjenesteyting	65,5
Industri	40,5
Hotell og restaurant	9,5

Låneportefølje mill. kroner

Lavrisikolån	327
Risikolån og garantier	101

Fra utdelingen av BU-prisen 2008 som gikk til Berg Gård på Inderøy ved Svein Berfjord og Kirsti Farbu

Foto: Innovasjon Norge i Nord-Trøndelag

Om kontoret i Nord-Trøndelag

De distriktpolitiske virkemidlene

Gjennom Regionalt Utviklingsprogram får Innovasjon Norge i Nord-Trøndelag en ramme for de distriktpolitiske virkemidlene. Disse kan brukes til tilskudd, tapsfond på risikolån og etablererstipend, og kan benyttes i alle kommunene i fylket med unntak av Stjørdal og Levanger. Midlene skal fremme utvikling av et konkurransedyktig og lønnsomt næringsliv i distriktene ved å stimulere til nyetableringer og til videreutvikling og omstilling i eksisterende bedrifter.

Det ble bevilget 63 mill. kroner i tilskudd og av disse var 5 mill. innenfor den nye ordningen til små, nyetablerte vekstforetak NyVekst. Bevilgningen på risikolån var 8,5 mill. kroner.

Fylkeskommunen stiller krav til måloppnåelse på disse midlene. Resultatene er blitt slik:

Område	Krav i prosent	Oppnådd i prosent
Nyskapingstiltak	75	69
Kompetansehevingstiltak	40	41
Kvinnerettede prosjekter	15	28
Andel kvinnelige etablererstipend	50	40
Andel ungdom etablererstipend	40	15
Internasjonaliseringstiltak	40	33

I tildelingsbrevet fra fylkeskommunen ble det avsatt en pott på 2 mill. kroner bedriftsutvikling innen området kultur/næring. Det ble bevilget 5,5 mill. kroner innenfor dette området, fordelt på 19 prosjekter.

Bygdeutviklingsvirkemidlene

Det var meget stor etterspørsel etter BU-midler i Nord-Trøndelag i 2008. Rammen for investeringsstøtte til tradisjonelt jordbruk ble i praksis fordelt til prosjekt som hadde søkt innen månedsskiftet januar/februar. Rammen for støtte til tilleggsnæringer/nye næringer ble fordelt til søknader som var mottatt innen månedsskiftet august/september.

Samlet ble det i 2008 gitt tilsagn om 23,0 mill. kroner i tilskudd til tradisjonelt jord- og hagebruk, 8,0 mill. kroner i tilskudd til utviklingstiltak/nye næringer og 71,4 mill. til rentestøtte for lån. Til sammen blir dette 102,4 mill. kroner som er 3,6 mill. kroner mer enn i 2007. Både for tilskuddsordningene og rentestøtte overstiger innvilget beløp de tildelte bevilgningsrammene. Inndratte midler samt midler overført fra 2007 har gjort dette mulig. Det er ikke innvilget risikolån i 2008.

I 2008 er det mottatt 141 søknader om BU-midler innenfor tradisjonelt jordbruk. Av disse er 63 søknader innvilget og nesten alle disse gikk til investeringer i driftsbygninger. BU-midlene har bidratt til å utløse investeringer i driftsbygninger i fylket på til sammen 184,2 mill. kr.

Til sammen 10 søknader avslått og 68 søknader er returnert. Søknader som ligger utenfor satsingsområdene i strategien og/eller er vurdert å ha vesentlige bedriftsøkonomiske svakheter er gitt avslag. Søknader som er vurdert å kunne fått støtte under forutsetning av tilstrekkelige bevilgningsrammer, men som ikke har nådd opp i til rangeringen i forhold til ulike prioriteringskriterier, ble returnert med en invitasjon om å søke på nytt i 2009.

Antallet saker innenfor tradisjonelt jordbruk var størst i kommunene Steinkjer, Inderøy og Verdal. Kommunene Høylandet, Overhalla og Snåsa hver har fått innvilget et relativt betydelig antall saker i forhold tallet på aktive driftsenheter i disse kommunene.

Det ble gitt tilsagn om støtte til 7 aktive melkesamdrifter, hvorav en hadde to deltakere, mens de øvrige hadde tre eller flere deltakere. Nytt for 2008 var at det ble gitt tilskudd til flere driftsenheter som er registrert som samdrift med en aktiv deltaker, men som i realiteten er et driftsopplegg med kvoteleie. Det er gitt støtte til 4 søkere som har lagt om eller skal legge om til økologisk drift.

Innenfor utviklingstiltak/nye næringer er det behandlet 60 saker. Av disse er 44 saker innvilget. Her er det flest innvilgede saker i kommunene Stjørdal og Lierne, mens de høyest samlede tilskuddsbeløpene er gått til Stjørdal og Grong.

Landsdekkende utviklingstilskudd og lån

Det har aldri før blitt bevilget så mye till forsknings- og utviklingskontrakter i Nord-Trøndelag som i 2008. Det samlede beløp var på 11,7 mill. kroner fordelt på 6 tilsagn.

Lavrisikolåneordningen kan benyttes i hele fylket. Dette er en selvfinansierende låneordning med markedsrente og høye krav til sikkerhet. Det ble bevilget 111 millioner kroner og det har heller aldri vært bevilget så mye lavrisikolån i Nord-Trøndelag. Størsteparten av dette har gått til landbrukskunder.

Foto: Innovasjon Norge i Nord-Trøndelag

Innorama ble avholdt på Stjørdal i november 2008. Her er vinneren av beste stand - bedriften Spot Cooler fra Meråker

Kundebedrifter

Innovasjon Norge har 4000 kunder i Nord-Trøndelag. Årlig er vi i kontakt med om lag 1000 av disse gjennom finansiering eller ulike typer av kompetanse- eller nettverksprosjekter. Her presenterer vi tre prosjekt hvor Innovasjon Norge på ulike måter har medvirket.

DynaVec AS

Logo: Brukt med tillatelse

DynaVec er en nystartet bedrift i Leksvik som er et resultat av samarbeid mellom industrien og NTNU-miljøet. Selskapet har flere patenter på løsninger som reduserer erosjon i kraftturbiner. Gjennom en stor forsknings- og utviklingskontrakt skal de erosjonsbeskytte to turbiner i Peru. Dette er et prosjekt med stort internasjonalt potensiale ettersom land i Sør-Amerika og Asia står foran store vannkraftprosjekter, men hvor stort sandinnhold i vannet gir langt større slitasjeproblemer enn det som er vanlig i Norge.

Norsk Havørnsenter AS

Foto: Stian Holmen

Norsk Havørnsenter AS er et selskap i Flatanger som tilbyr guiding, overnatting og opplevelser for naturfotografer fra hele verden. De er kjent under merkenavnet Norway Nature. Bedriften tilbyr komplette pakker som inneholder alt hva kundene har behov for under besøket, og de tilbyr fotografering fra oppsatte skjulesteder i Flatanger, men også naturopplevelser i andre kommuner. De hadde 1000 overnattningsdøgn i fjor. Innovasjon Norge har bidratt med etablererstipend og investeringstilskudd.

Innherred Biovarme AS

Foto: Innovasjon Norge i Nord-Trøndelag

Bioenergiprogrammets formål er å videreutvikle bioenergi som forretningsområde for jord og skogbruksnæringen. Arbeidet med bioenergi prosjekter tok skikkelig av i Nord-Trøndelag i 2006 og siden er det blitt finansiert omlag 70 prosjekter. Innovasjon Norge støtter både utrednings- og investeringsprosjekter. En av de store prosjektene er Innherred Biovarme AS. Dette selskapet består av 62 gårdbrukere i Verdal og Levanger som har gått sammen om å levere biovarme bl.a til skoleanlegg.

Innovasjon Norge i Nord-Trøndelag

Leder	Ulrik Hammervold
Ansatte	18
Postadresse	Serviceboks 2540, 7729 Steinkjer
Internett	www.innovasjonnorge.no

Næringslivet i Nordland fortsatte den positive utviklingen i 2008, med sterk vekst både i omsetning og eksport. Veksten de senere år har vært historisk, og høyere enn snittet for landet. Den internasjonale finansuroen har også i løpet av 2008 rammet næringslivet i fylket, spesielt eksportindustrien og bygg/anlegg. Utsiktene for 2009 er meget usikre for flere bransjer.

Kontoret i Nordland er en viktig aktør innenfor Innovasjon Norge, både mht. antall ansatte, bruk av virkemidler og låneportefølje.

Kontoret har et godt samarbeid med Nordland fylkeskommune og Fylkesmannens Landbruksavdeling vedrørende utforming av næringsstrategier og tiltak.

Rapport fra styret

Ketil Rønning, styrets leder
Karsten Nestvold
Edel Storelvmo
Frode Mellemvik
Wenche I. Kristiansen
Malin Arntsen
Øivind Silåmo
Hanne Aidijærvi

I 2008 var det 5 år siden Innovasjon Norge ble opprettet. Bedriftene i Nordland og ellers i landet fikk ved etableringen en inngangsportale til flere virkemidler og via våre utekontorer i over 30 land samtidig et nettverk til internasjonale markeder.

Innovasjon Norge har i løpet av perioden klart å skape en helhetlig organisasjon, og etter 5 år også revidert og besluttet en ny strategi. I strategiarbeidet har det vært viktig å bygge på det gode og å skape et tydeligere Innovasjon Norge. Vår visjon å gi lokale ideer globale muligheter uttrykker vår fremste ambisjon. I et konstruktivt samarbeid skal vi hjelpe våre kunder med å utvikle sine ideer og å realisere det potensiale de har både nasjonalt og internasjonalt.

Bedriftene i Nordland har de siste 5 årene hatt en meget sterk økonomisk vekst både resultat- og omsetningsmessig. I samme periode er eksporten nesten fordoblet og nådde ved siste årsskifte 20,2 mrd. kroner. Nordland har svært mange internasjonalt konkurransedyktige bedrifter, bl.a. innenfor marin sektor, metaller, solcelleindustri og verkstedprodukter. Det er disse som er hovedbidragsyterne til sterke eksporttall. Tjenesteyting, handel, bygg og anlegg er også viktige deler av Nordlandsøkonomien.

Innovasjon Norge i Nordland har samlet bevilget betydelige midler til realisering av nye investeringer i næringslivet. Bevilgningene omfatter tilskuddsmidler og lån og reflekterer bredden og mangfoldet i fylkets næringsliv. Våre tilsagn skal bidra til økt lønnsomhet og god langsiktig finansiering. Vi er en del av et samarbeid mellom dyktige eiere/etablerere og finansinstitusjonene i fylket.

Vi lever i en åpen økonomi og ser at finanskrise og alvorlig nedgang i realøkonomien også vil ramme oss. Tidligere kriser har lært våre bedrifter tilpasnings- og omstillingsevne. Effektene av uro og krise kan dermed håndteres på nye måter. Innovasjon Norge er et langsiktig instrument og bidrar til arbeidsplasser for våre barnebarn. Vi kan være en samarbeidspartner også i vanskelige tider.

Næringslivet i Nordland

I 2008 hadde næringslivet i Nordland en samlet omsetning på 115 mrd. kroner, en vekst på 6 % fra året før. I løpet av 5 år har omsetningen i Nordland vokst med 74 % sammenlignet med 49 % totalt i Norge. Industri, havbruk, byggebransjen og tjenesteyting bidrar mest. Nordlandsbedriftene driver bedre enn resten av Norge for femte år på rad. Driftsresultatet i Nordland i forhold til omsetningen utgjorde i 2007 9,5 %, sammenlignet med 8,7 % i resten av landet. Forretningsmessig tjenesteyting, industri og marin sektor har vært mest lønnsomme. Egenkapitalandelen for nordlandsbedriftene var på 36 % i 2007, mot 42 % for Norge.

I 2008 vokste eksporten i Nordland med 16,2 % til 20,2 mrd. kroner. Nordland har økt andelen av norsk eksport. Det er spesielt eksport av oppdrettslaks, metaller og solenergi produkter som har bidratt til dette.

Fylket har flere sterke nærings- og industrimiljøer som opererer på internasjonale markeder og hvor det er potensiale for videre produkt-/teknologiutvikling og vekst. Bl.a. Mo Industripark (metaller, verkstedindustri, service, IKT, FoU) og Glomfjord Industripark (kunstgjødsel, solceller, verkstedindustri, service). Videre er det i Saltdal et spennende industrimiljø, med bl.a. Nexans Norway AS (spesialkabler), og flere plastprodusenter samt produksjon av hjelpemidler til funksjonshemmede. Narvik har et voksende teknologisk miljø med Høgskolen i Narvik, Forskningsparken, Rec Scancell AS (solceller), samt flere mindre innovative teknologibedrifter. Det er samlet et bredt høgskole- og kompetansemiljø i Bodø, herunder Handelshøyskole (entreprenørskap, innovasjon, internasjonalisering) og eget forskningssselskap. Byen har også et stort IKT-miljø.

Landbruket betyr mye for sysselsettingen i flere områder i fylket. Utfordringene er å modernisere primærproduksjonen samt satsing på alternativ næringsutvikling i tilknytning til landbruket.

Reiselivet har allerede gode produkter i flere markeder. Fylket vurderes å ha utviklingsmulighet spesielt innen opplevelsesturisme. Den sentrale utfordringen for næringen er å utvikle mer konkurransedyktige, lønnsomme og helårslige tilbud/bedrifter.

Nordland er i dag tyngdepunktet i N-Norge innen leveranser til petroleumssektoren. Etter hvert som aktiviteten fra oljeselskapene øker i N-Norge og i Barentshavet, representerer dette nye muligheter for bedrifter/miljøer i fylket.

Den internasjonale finansuroen vil måtte påvirke utviklingen i nordlandsøkonomien negativt i 2009. Effektene av denne var allerede merkbare siste halvår 2008. Utslagene er spesielt merkbare for eksportindustrien, bygg og anlegg, trevareindustri, samt innenfor torskesektoren. Året 2009 vil derfor ventelig stå i sterk kontrast til den meget sterke veksten de siste 5 år.

Om kontoret i Nordland

Antall ansatte på kontoret	30
Antall saker i 2008 (innvilgede + avslåtte, ekskl. returnerte, trukkede, vedlikeholds- og klagesaker)	409
Innvilget i 2008 (i mill. kr)	446,5
Låneportefølje pr. 31.12.2008 (i mill. kr)	964,0
Antall SkatteFunn-søknader i 2008	97

Innvilget i 2008 (mill. kr)

Lavrisikolån	145,5
Risikolån og garantier	13,8
Distriktsrettet tilskudd	115,7
Etablererstipend, inkubatorstipend	6,5
Tilskudd landbruk	29,8
Lånebeløp for rentestøtte landbruk	54,6
Andre tilskudd	80,6
Sum innvilget	446,5

Største næringer tilsagn 2008 (mill. kr)

Fiske/oppdrett (marin)	134,0
Industri	74,6
Jord/skogbruk	84,2
Forretningsmessig tjenesteyting	82,9

Låneportefølje 31.12.2008 (mill. kr)

Konkurser	
Lavrisikolån	815,0
Risikolån og garantier	149,0
Sum	964,0

Nøkeltall næringslivet i fylket

Folketall	235.270
Kommuner	44

Arbeidsledighet (i %)

2008	2,1
2007	2,4

Omstillingskommune Nyetableringer

2008	1694
2007	1564

Konkurser

2008	159
2007	150

Eksport (mrd. kr)

2008	20,2
2007	17,4

Reiselivsfylke

Antall gjestedøgn 2008	1.425.050
Antall gjestedøgn 2007	1.407.415

Vårt mål er å bidra til et konkurransedyktig og lønnsomt næringsliv i hele Nordland gjennom å bidra med finansiering, kompetanse (rådgivning) og nettverksbygging.

Nordland er blant de fylker som innvilger mest fra Innovasjon Norge. Innovasjon Norge i Nordland ga i 2008 samlet tilsagn på 446,5 mill. kroner til næringslivet i Nordland. Herav var 213 mill. kroner lån (inkludert lånebeløp for rentestøtte landbruk).

Når det gjelder tilskudd til enkeltbedrifter prioriteres høyest innovasjonsprosjekter (nye produkter, prosesser eller markeder) med potensiale for å skape internasjonalt konkurransedyktige bedrifter. Vi arbeider videre for å få frem flere prosjekter fra kvinner, ungdom, etablerere, unge bedrifter og små- og mellomstore bedrifter med vekstambisjoner.

I tillegg til bruk av økonomiske virkemidler, gjennomfører vi en rekke aktiviteter for å bidra til økt kompetanse og nettverksbygging i næringslivet i Nordland. I denne sammenheng er de såkalte ARENA-prosjektene av sentral betydning. Målet er å bidra til økt verdiskaping, lønnsomhet og internasjonalisering i disse næringsklyngene, gjennom felles og koordinert satsing på kunnskapsutvikling, kunnskapsdeling og nyskaping. Gjennom flere år har fylket hatt NCE Havbruk. I 2008 har vi fått 2 nye ARENA-hovedprosjekter; ARENA Innovative Opplevelser (reiseliv) og ARENA Beredskap (utvikle morgendagens beredskapsløsninger mot akutt oljeforurensning). Gjennom ARENA-prosjektene legger vi vesentlig vekt på å bidra med ny kompetanse fra Innovasjon Norges mange utenlandskontorer, og det er i 2008 gjennomført møter med flere av Innovasjon Norges utekontorer i disse nettverkene.

Vedrørende SkatteFUNN-ordningen foretar vi kvalitetssikring og gir innstilling til Norges forskningsråd. I 2008 ble det mottatt 97 søknader hvorav 68 ble godkjent. Forskningsrådets representant i Nordland har kontorfellesskap med Innovasjon Norge i Nordland. Dette representerer en ytterligere mulighet for økt næringsrettet FoU i fylkets næringsliv.

Kontoret har et godt samarbeid med Nordland fylkeskommune og Fylkesmannens Landbruksavdeling, bl.a. vedrørende tildeling av økonomiske rammer, utforming av næringsstrategier og tiltak.

Kundebedrifter

MaxMat AS/MaxMat Eiendom Rønvikleira AS, Bodø
MaxMat AS ble etablert i 1985 og er idag landets 4. største fiskematprodusent. Hovedeier er nå Rema 1000, som eier 75 % av aksjene i selskapet. Bedriften har 35 ansatte. Selskapet har hatt en jevn omsetningsøkning, og i 2007 hadde de en omsetning på 117 mill. kroner.

MaxMat AS produserer og selger fiskemat, røkte fiskeprodukter, samt pakket frossenfisk og reker i lake under merkenavnet Gode Hav og Raud. MaxMat AS er hovedleverandør av fisk og fiskemat til Rema 1000 Norge. Som hovedleverandør til Rema 1000, satsing på nye produkter og nye markeder for eksisterende produkter, har selskapet behov for større og mer egnede lokaler. MaxMat Eiendom Rønvikleira AS vil derfor stå for bygging av et stort industrianlegg på Rønvikleira i Bodø, som skal leies av MaxMat AS. Denne satsingen vil sikre videre utvikling og vekstmuligheter for MaxMat AS. Anlegget på Rønvikleira vil også være et positivt bidrag til utviklingen av Bodø Fiskerihavn.

Innovasjon Norge har bidratt med finansiering av anlegget i form av lån, DA-Bodø tilskudd samt investeringstilskudd.

Fra bedriftens webside, brukt med tillatelse

Rapp Hydema AS, Bodø

Rapp Hydema AS er en del av Rapp Marine-konsernet (totalt 400 ansatte) som gjennom flere generasjoner har produsert utstyr til maritim sektor. Rapp Hydema AS (75 ansatte) har siden 1964 produsert avansert hydraulisk dekkmaskineri til fiskeflåten, offshore og flere andre fartøygrupper innenfor maritim sektor. Eksportandelen har vært på rundt 70 %. I 2008 hadde bedriften en omsetning på rundt 110 mill. kroner.

Markedet har etterspurt vinsjer basert på elektrisk drift i stedet for hydraulisk.

Rapp Hydema AS har derfor nå i flere år arbeidet med et FoU-prosjekt på en væskekjølt elektromotor med tilhørende styringer og komponenter i et komplett elektrisk drevet vinsjesystem. Ved bruk på vinsjer i det maritime markedet vil den nye motordriften føre til betydelig økt totalvirkningsgrad og dermed redusert effektforbruk/driftskostnader og mindre miljøskadelig utslipp. Motoren har videre pga. intern sirkulert væskekjøling fortrinn som gjør motoren mindre følsom for omgivelsestemperaturen sammenlignet med vannkjølte motorer. Rapp Hydema AS har fått innvilget to norske patenter på dette konseptet og internasjonale patentsøknader er etablert. Den nye teknologien vil også være velegnet for bruk i andre markedssegmenter der det stilles krav til kapslede motorer for å øke levetid og funksjonalitet samt reduksjon av effektforbruk. Bedriften ser et stort nasjonalt og internasjonalt markedspotensial for det nye motor- og vinsjesystemet.

Innovasjon Norge og SkatteFUNN-ordningen har bidratt med støtte til FoU-prosjektet.

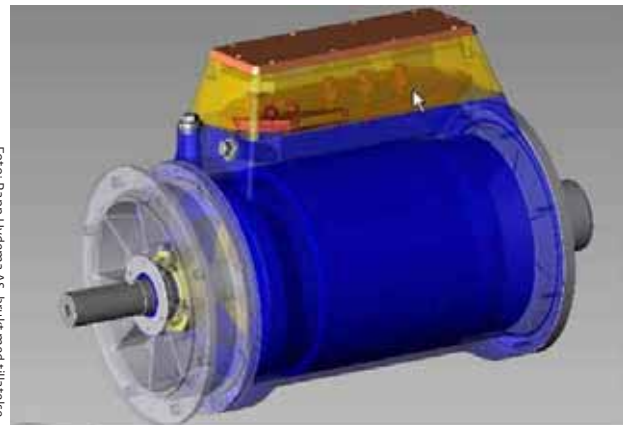

Foto: Rapp Hydema AS, brukt med tillatelse

Arena Innovative Opplevelser

Arena Innovative Opplevelser er et hovedprosjekt (3 år) innenfor det såkalte Arena-programmet. Nordland Reiseliv AS er prosjektansvarlig.

Med sterke natur-, kultur- og måltidsopplevelser i verdensklasse skal deltakerne i Arena Innovative Opplevelser begeistre kresne nasjonale og internasjonale feriegjester. Hva med en storhavsweekend i fembøring, bading med spekkhoggere i vintermørket, eller firmatur til Henningsvær med trekking av garn og tilberedning av egen middag? Betalingsviljen for verdifulle opplevelser er økende. Gjennom et aktivt nettverks-samarbeid mellom næringen, FOU og virkemiddelaktørene er målene at 25 opplevelsproduiserende bedrifter i Nordland og på Svalbard skal skape mer fornøyde gjester, økt grad av gjenkjøp, større verdiskaping pr. gjest, økt attraksjonskraft og økt opplevelsverdi på produktene hele året. Dette skal bidra til å doble omsetningen på 5 år og øke lønnsomheten.

Innovasjon Norge har gjennom Arena-programmet og distriktsutviklingsmidler bidratt med finansiering av prosjektet.

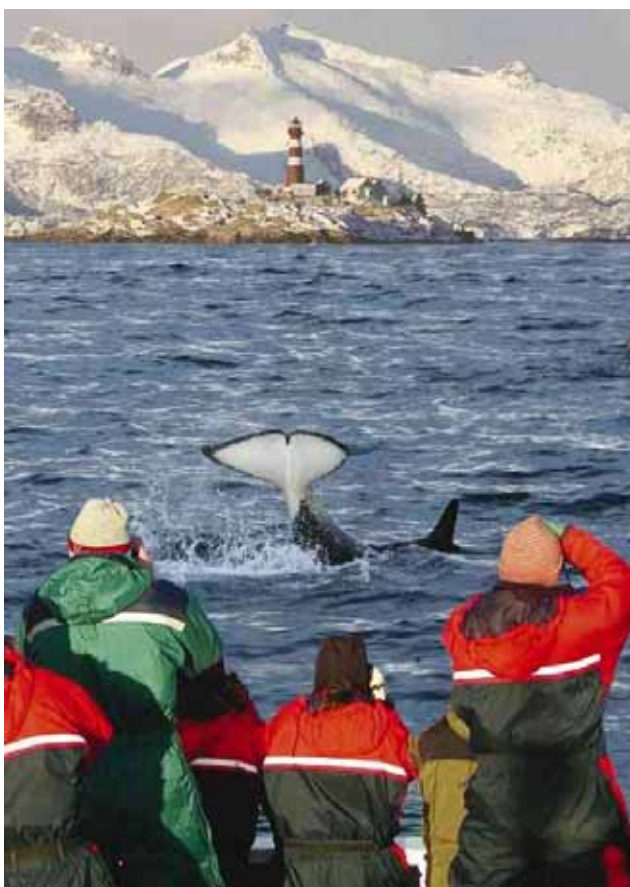

Foto: Johnny Storvik, brukt med tillatelse

Orrhaug Mat og Opplevelse AS, Hemnes kommune

Forretningssideen til Orrhaug Mat og Opplevelse AS er produksjon og salg av tradisjonsmat, videreforedlede produkter av villsau, røye og tradisjonsbakst. Nytt produksjonslokale stod ferdig høsten 2007. Personene bak bedriften er Elin og Torbjørn Orrhaug. Orrhaugen ligger i Hemnes kommune og bærer sitt navn med rette. Her har orrfuglen et sikkert tilholdssted sammen med villsauen, som har rikelig tilgang på økologisk beitemark.

Produktene omsettes lokalt ved direktesalg fra gården, på messer, gjennom lokale butikker og Vikgården i Mosjøen. Bedriften har nylig valgt å inngå samarbeid med Norske Spesialgrossister for salg av produktene i Salten. Eierne er ambisiøse og lærevillige og deltar nå sammen med andre småskalamatbedrifter i regionen på Innovasjon Norges kompetanseprogram FRAM Mat.

Innovasjon Norge har bidratt med finansiering til nytt produksjonslokale og designutformingen for bedriften.

Foto: Bjørn Erik Rygg Lunde, brukt med tillatelse

Innovasjon Norge i Nordland

Leder	Edvin Kaski
Adresse	Pb 477, Sjøgt 15, 8001 Bodø
Internett	www.innovasjonnorge.no
E-post	nordland@innovasjonnorge.no

2008 var et meget aktivt år for Innovasjon Norge i Troms. Totalt ble det bevilget over 555 mill. kroner til næringslivet i Troms, og det ble gitt en rekke tilbud innen rådgivning, kompetanse og nettverk til etablerere og bedrifter.

Største andel av midlene gikk til fiske/oppdrett der det bl.a. ble bevilget ca. 147 mill. kroner i lån til finansiering av flåteleddet. 119 mill. kroner av tilskuddsmidlene kommer fra RDA 1 og RDA 2 ordningen (regional differensiert arbeidsgiveravgift) hvor Innovasjon Norge i Troms behandler de bedriftsrettede søknadene. 2008 var siste året for RDA 1 ordningen.

Innovasjon Norge i Troms har en viktig rolle som långiver for landbruksnæringen. I de fleste saker er det nødvendig å bevilge tilskudd og rentestøtte for å avlaste risiko i prosjektene. Innen landbruk er etterspørselen fortsatt etter tilskuddsmidler alt for stor i forhold til de midlene vi har til rådighet. Dette fører til en hard prioritering som fører til at også gode prosjekter får avslag. Totalt ble det til landbrukssektoren bevilget 59,8 mill. kroner i lån og 19,5 mill. kroner i tilskudd. Grunnlag for rentestøtte utgjorde 48,4 mill. kroner.

Når det gjelder den geografiske fordelingen av midler ser vi at små kommuner som Berg, Karlsøy, Lyngen og Nordreisa har fått en relativ stor andel, folketallet tatt i betraktning.

I 2008 ble det satt i gang et Leverandørutviklingsprogram for nord-norske bedrifter (LUNN) som ønsker å bli leverandører til oljeselskapene. De fleste av disse er små og mellomstore bedrifter som ikke alene har nødvendig kapasitet til å kunne operere som leverandører i dette markedet. Programmet er et samarbeid mellom Innovasjon Norge, StatoilHydro, Norges forskningsråd, industri-inkubatorene i Hammerfest og Harstad og bedriftsnettverk, og har som mål å øke bedriftenes inntekter fra oljeselskapene.

I tillegg til marin sektor, landbruk og petroleumssektoren er følgende sektorer viktige for Innovasjon Norge i Troms:

- Innovasjon og internasjonalisering (bl.a. gjennom prosjektet Eksportsatsing Troms)
- FoU-baserte næringer (for eksempel bioteknologi, rom/jord og helse/IKT)
- Maritim
- Energi/miljø
- Reiseliv, kultur og opplevelse

Kontoret har også et stort fokus på etablerere, kvinner, unge og design.

En rekke kompetansetilbud er gitt til etablerere og bedrifter, bl.a. avklaringskurs, etablererskole, temakurs, styrekandidatkurs, FRAM-program, grunnkurs i internasjonal handel og ulike seminarer som f.eks. strategisk bruk av patent-, design- og varemerkeskyttelse, hvordan få økt næringsvirksomhet innen marin bioteknologi og om utvikling i kystområdene.

Som et ledd i arbeidet med egen kompetanseutvikling var vi i mai 2008 på studietur i Italia. Studieturen var planlagt i nært samarbeid med Innovasjon Norge i Milano og vi besøkte en rekke bedrifter, bl.a. innen design, landbruk, fiskeforedling, matproduksjon og reiseliv.

I 2008 startet vi prosessen med å få til samarbeidsavtaler med kommunene i fylket. Samtlige 25 kommuner ble besøkt og i november ble kommunene som oppfylte kravene om målrettet næringstjeneste, god kontakt til næringslivet og et planapparat der næringslivets interesser er ivarettatt, plukket ut. I styremøte 18. desember 2008 ble det besluttet å tilby avtale til kommunene Bardu, Berg, Dyrøy, Kåfjord, Lenvik, Målselv, Nordreisa og Skånland.

Rapport fra styret

Styret hadde 12 møter og behandlet 63 saker i 2008. Herunder saker som omhandler policy og strategi, eksempelvis:

- Rammeavtale mellom Innovasjon Norge og Norges forskningsråd om samarbeid på regionalt nivå
- Prinsipper for utmåling av tilskudd til kompetansetiltak
- Policy for de bedriftsrettede finansielle tjenester
- Innovasjon Norges nye strategi
- Utvikling av fisketurisme i Troms

19. og 20. august var styremøtet lagt til Harstad, hvor styret besøkte Statoil.

1. oktober reiste styret til Bodø, hvor det ble avholdt et møte med Innovasjon Norge i Nordland og Nordland fylkeskommune. Tema for møtet var informasjon om status og utvikling i næringslivet i Nordland. Selve styremøtet ble avholdt på hurtigruta samme dag, med retur til Tromsø 2. oktober. På dette møtet fikk styret en orientering fra divisjonsdirektør Siri Bjerke om Masterplanen for 2009, om utviklingen innen fiskeri og havbruk fra Geir Ove Ystmark, Fiskeri- og Havbruksnæringens landsforening og om utviklingen innenfor landbruk av Bjørn Mathisen, leder av Troms Bondelag.

Samarbeidet mellom styret og administrasjonen har vært godt.

Tromsø, 5. mars 2009

Anne Kristin Brekke, leder
Arne Eidsmo
Berit Nikolaisen
Pia Svenggaard

Håvard Kyvik Gulliksen
Edel Elvevoll
Jan Elvheim
Svein Roger Karlsen

Næringslivet i Troms

Som i resten av landet ble de to siste kvartalene i 2008 preget av nedgangskonjunkturen og finanskrisen. En av de første næringene som merket krisen var bygg- og anleggssektoren da det nesten fra den ene dagen til den andre ble bråstopp i boligbyggingen. Resultatet ble permitteringer, oppsigelser og fallende boligpriser.

Den vesentligste delen av eksporten i Troms kommer fra marin sektor. Sammen med landbruk, reiseliv og offentlig sektor, er også denne sektoren viktig for bosettingen i distrikts-Troms.

Oppdrettsnæringen har hatt flere gode år, med en topp i lønnsomheten i 2006. Det ble en nedgang i 2007 grunnet lavere priser. Tendensen til lavere lønnsomhet fortsatte første halvår i 2008, til tross for relative stabile priser. Dette skyldes først og fremst sykdomsproblematikk, lavere veksthastighet og økte førkostnader. Sør-Troms ble spesielt hardt rammet av ILA-smitte i 2008. Det meste av det som eksporteres av sjømat er laks. Laksen er et relativt billig produkt. Det forventes derfor at den ikke rammes så hardt av nedgangstidene i de utenlandske markedene som eksempelvis torsken vil gjøre.

Fiskeindustrien i Troms domineres av saltfisk og sild, i tillegg til reker og filet av hvitfisk. De siste årene har de tradisjonelle produktene gitt de beste økonomiske resultatene. Imidlertid ble lønnsomheten forverret i 2007 i hovedsak på saltfisk og filet, mens den pelagiske industrien forbedret lønnsomheten. I siste kvartal av 2008 har salget av saltfisk (torsk) til de tradisjonelle markedene innen EU, hvor Portugal er spesielt viktig for Troms, blitt betydelig redusert. Noe av dette har fiskeindustrien kompensert med økt salg av saltet sei og en betydelig økning av salg av sild, begge rimeligere produkter enn torsk. I tillegg bidrar en svekket kronekurs til å stabilisere eksporten.

Finanskrisen har stor betydning for fiskeindustrien. Mange av bedriftene baserer seg på driftskreditt via bank. En langt mer restriktiv tilgang på denne formen for finansiering fra bankene, førte til at flere bedrifter måtte redusere sine innkjøp av råstoff i siste kvartal i 2008.

Effektene av nedgangskonjunkturene har allerede slått inn i reiselivssektoren, hvor det har vært en generell nedgang i turisttrafikken på om lag 3% i Troms. Nedgangen skyldes i hovedsak en forverring av husholdningenes økonomi i land som Tyskland, Nederland og i de nordiske land som utgjør ca. 60% av de utenlandske gjestedøgnene.

En positiv trend har vi imidlertid sett innen cruisetrafikken som har økt med 29% i Tromsø, og som i hovedsak skyldes italienske besøkende. Direkte flyrute fra Tromsø til London og fra Tromsø til Stockholm (sommerrute) har vært med på redusere nedgangen av turister. Spesielt gjelder dette London-ruta som nå har vært i drift i om lag et år. Denne suksessen har ført til at reiselivsnæringen i Tromsø arbeider for å få til flere direkteruter til/fra utlandet.

Det prosjektet som har vært mest diskutert innen reiselivet i Troms, er reorganiseringen av reiselivet hvor man ønsker et felles selskap for profil og markedsføringen av hele Nord-Norge. På slutten av 2008 var det klart at et slikt selskap vil komme, men premissene for selskapet er ennå ikke klar.

Mange bønder ønsker utbygging for framtidens drift, økt produksjon og økt lønnsomhet. Samtidig er det mange mindre bruk avvikler drifta. Bankene er fortsatt svært tilbakeholdne med å gå inn i langsiktige investeringsprosjekter i landbruket.

Nøkkeltall næringslivet i fylket

	2007	2008
Antall kommuner	25	25
Folketall	154 136	155 553
Nyetableringer	1 233	1 228
Konkurser	106	92
Arbeidsledighet (%)	2,1	1,9
Eksport (mrd. kr)	3,2	4,2
Gjestedøgn	842 803	877 045

Nøkkeltall Innovasjon Norge i Troms

Nye søknader behandler i 2008	Antall
Lån, garantier, tilskudd og stipend	491
SkatteFUNN	68
Sum nye søknader	559
Innvilget i 2008	Mill. kr
Lavrisikolån	256,0
Risikolån og garantier	35,3
Distriktsutviklingstilskudd	59,6
Etablerer-/inkubatorstipend	7,5
Andre tilskudd, inkl. RDA	129,3
Lånebeløp for rentestøtte	48,4
Tilskudd landbruk	19,5
Sum bevilgninger	555,6
Låneportefølje per 31.12.2008	Mill. kr
Lavrisikolån	1 041
Risikolån og garantier	181
Sum låneportefølje	1 222
Største næringer - tilsagn 2008	Mill. kr
Fiske/oppdrett	156,3
Jordbruk/skogbruk	121,5
Forretningsmessig tjenesteyting	60,3
Industri	51,4
Omstillingskommuner	
Karlsøy, Lyngen, Ibestad, Skjervøy og Torsken	

Kundebedrifter fra Troms

Finansiering er ofte en av de største utfordringene for å realisere innovative prosjekter. Innovasjon Norge har som målsetting å gi lokale idéer globale muligheter, og vi presenterer her tre innovative bedrifter med internasjonale vekstambisjoner hvor Innovasjon Norge har vært en viktig støttespiller.

Blånisselandet i Målselv AS

Låner og gir noe tilbake

Blånisselandet i Målselv AS ble etablert som selskap i 2005 og er et datterselskap av Målselv Utvikling AS. Selskapet eies også av diverse småaksjonærer (folkeaksjer).

Blånisselandet er en viktig attraksjon i Snowman-konseptet i Målselv Fjellandsby, som i tillegg byr på skiopplevelser (alpinbakker og turløyper) og andre aktiviteter. De har også kurs- og konferansefasiliteter.

Blånisselandet i Målselv åpnet 13. november 2008. I natur-skjønne Målselv Fjellandsby, litt hemmelig i skjul for den nye alpinbakken, har blånisser og rødnisser flyttet inn i et stort opplevelseshus. Opplevelsessenteret er utviklet bl.a. i samarbeid med NRK Aktivum og idéhaver og forfatter Gudny Ingebjørg Hagen.

Foto: Reidun Traasdal Nilsen

I Blånisselandet i Målselv kan du bli med på en fantastisk gruvevognetur og møte de kjente figurene både fra TV-seriene Jul i Blåfjell og Jul på Månetoppen. På Tuftegårdsloftet kan du liste deg opp og nisse nissestreker og nissegleder slik rødnisseeungene gjør, og sånn er det med den saken! Selvsagt følger Mamsen og Lillegutt med på lasset, denne gang med Mamsen og Lillegutts Tøffe Tivoli hvor du både kan kjøre innendørs pariserhjul og søppelbilbane, og dessuten utforske spennende eksperimenter i Mamsens Mysterier. I Mamsen og Lillegutts Teaterkafé kan du ta deg en matbit mens du koser deg med teater og sangstunder.

Ute i fjellet kan du kjøre hest og slede slik rødnisser og bygdefolk gjør, sitte rundt bålet og bli kjent med nisser med alle slags luefarger, og du kan feire langluefest på Månetoppen. Du kjenner kanskje Blånissenes Visdomsord? - Vi blånisser låner og gir noe tilbake. Nå låner nissene det fine fjellet i Målselv og gir deg fine opplevelser tilbake.

Innovasjon Norge har støttet selskapet i forbindelse med etableringen. I fortsettelsen foregår en dialog for samarbeid om videreutvikling og kompetanseheving.

Halvors Tradisjonsfisk AS

Design = flere utmerkelser og økt anseelse

Halvor Hansen etablerte i 2000 enkeltpersonforetaket Halvors Tradisjonsfisk etter å ha fått bistand fra Innovasjon Norge til utvikling av sin forretningsidé. Forretningsidéen den gang var å tilby lutefisk og utvannede produkter av klippfisk og tørrfisk til restauranter, butikker og forbrukere hovedsakelig i Tromsø kommune, men på sikt også hele Nord-Norge.

De første årene drev Hansen sin produksjon i leide lokaler hos et større fiskemottak. Satsingen på videreføring av tørrfisk, klippfisk, boknafisk og lutefisk har gitt gode resultater og behovet for større og mer hensiktsmessige lokaler har tvunget seg frem. Bedriften flyttet i mai 2008 til større lokaler på Skattøra i Tromsø. Samme år gikk selskapet over fra å være et enkeltpersonforetak til aksjeselskap. De nye lokalene har gitt rom for større kapasitet for videreføring og produktutvikling. Bedriften har per i dag 4 ansatte.

Bedriften har hatt en positiv utvikling og produktene selges i dag til restauranter, utvalgte grossister og butikker over hele landet. Firmaet har spesialisert seg på å vanne ut klippfisk og tørrfisk, samt produsere boknafisk og lutefisk.

Halvors Tradisjonsfisk har i 2008 gått gjennom en design-prosess. I denne prosessen har de brukt Tromsø-selskapet Tank Design til å utforme det nye grafiske uttrykket på produktene.

Den nye pakningen til tørrfiskfileten har et innovativt og prisvinnende utseende, inspirert av gamle tradisjoner og kvalitet i alle ledd. Tanken er at emballasjen skal skape oppmerksomhet og vinne kundens tillit til et lokalt foredlet tradisjonsprodukt. Pakningen inneholder informasjon om selve produktet og det er beskrevet serveringsforslag/ oppskrift på emballasjen og på et nyutviklet matkort.

- For Halvors Tradisjonsfisk har det vært svært viktig å jobbe med designprosjektet. Det har ført til økt kunnskap om merkevarebygging og hvordan en designprosess skal utføres for å få størst mulig effekt, sier Halvor Hansen.

Design/foto: Tank Design

Han fortsetter: - Samarbeidet med Tank Design har vært positivt og bidratt til økt kunnskap om design som strategisk virkemiddel. Tank Design legger ned stor kunnskap og entusiasme i sitt arbeid. Våre produkter (spesielt tørrfiskfilet) er lite kjent i Norge og å utarbeide emballasje/design har gitt produktet en merkbart større fokus og dermed kjennskap til produktet. Resultatet av designprosjektet har medført flere utmerkelser til tørrfiskfilet og dessuten økt anseelsen til Halvors Tradisjonsfisk.

Samtidig er erfaringen at prosessen har vært mer arbeidskrevende enn antatt på forhånd og at kostnadene har blitt høyere enn budsjettet. Derfor er det viktig å planlegge aktiviteter/investeringer i design godt.

Innovasjon Norge har vært svært profesjonell og imøtekommende i forarbeid/diskusjoner/oppfølging omkring prosjektet. Prosjektet kunne ikke ha blitt gjennomført uten denne bistanden.

For Halvors har dette arbeidet vært en milepel og design vil fortsatt være en svært viktig del av arbeidet framover, avslutter Halvor Hansen.

Rannveig og Jon Arne Johansen

Ny driftsbygning for oppal av slakteokser

Rannveig og Jon Arne Johansen har de siste 2 årene bygget ny driftsbygning for oppal av slakteokser. Gården ligger i Andersdal i Tromsø kommune, et jordbruksområde med flere aktive gårdsbruk.

Familien har de siste 20 årene drevet gården med melkeproduksjon på ku (kvote 56 000 liter) og oppal av okser i liten måtestokk. I tillegg produserer de 3-4 dekar potet og diverse sorter grønnsaker for torgsalg, samt noe ved for salg.

Foto: Jon Arne Johansen

Arealsituasjonen er, som for mange gårdsbruk i Troms, begrenset med et fulldyrka areal på ca. 90 dekar. Bygningsmassen er godt tilpasset eksisterende produksjon med bolig og driftsbygninger i god stand. Drifta går godt, men drifts-omfanget var for lite til å skaffe familien nødvendig sysselsetting og inntekt.

De har derfor i lenger tid utredet mulighetene for å øke inntjeningen på gården, slik at både Jon Arne og Rannveig kunne ha arbeid tilsvarende 1 årsverk fra gården.

Planene viste muligheter for å oppnå akseptabel lønnsomhet ved et relativt høyt produksjonsvolum og mer intensiv drift. Arealgrunnlaget er i stor grad dekket av leiejord på langsiktige kontrakter. Produksjonsopplegget forutsetter tilgang på spekalv fra produsenter i Troms. Markedet for oksekjøtt er stabilt sammenlignet med andre kjøttproduksjoner og det er nå underdekning i markedet. Gårdbrukerne hadde på forhånd ervervet nødvendig kompetanse for å drive med oppal av okser i større skala.

I 2006 startet arbeidet med oppføring av ny driftsbygning for oppal av 80 slakteokser. Driftsbygningen er fleksibel, slik at den også kan utnyttes til ammekyr og på den måten sikre tilgang på spekalv. Byggekostnadene er generelt høye i Troms og det ble de også i dette tilfellet. Opprinnelig kostnadsramme var på 4,2 mill. kroner og ble finansiert med egne midler/eget arbeid, BU-midler og lån fra Innovasjon Norge. Til tross for noe kostnadsoverskridelse og dermed større lånebehov enn planlagt, uttrykker utbyggerne tilfredshet med at de gjennomførte prosjektet og de er optimistiske mht. framtida.

Medvirkning fra Innovasjon Norge har vært avgjørende for at prosjektet ble gjennomført.

Gården framstår nå som et godt utbygd gårdsbruk, med et godt driftsapparat og et framtidsretta driftsopplegg.

Innovasjon Norge Troms

Leder	Asbjørn Rasch jr.
Ansatte	29 (27,5 årsverk)
Adresse	Stortorget 2, Pb 6304, 9293 Tromsø
Internett	www.innovasjonnorge.no/troms

Innovasjon Norge har i 2008 hatt et aktivt år med innsats på mange fronter. Det var en tydelig positiv utvikling i alle næringer fram til oktober 2008. Stort fokus har vært på omstillingsarbeid, særlig i kystkommunene.

Tilrettelegging for omstilling, kompetanseutvikling og internasjonalisering har store utfordringer i Finnmark, og vi har i 2008 lagt et ytterligere grunnlag for å lykkes.

For å yte god service til alle kundegrupper har vi styrket samhandlingen med kommuner og med Sametinget. Dette arbeidet må stadig vedlikeholdes og utvikles.

Noen kundegrupper er mer krevende enn andre. Dette gjelder særlig bransjer som er nye (olje/gass, torskeoppdrett, kulturnæringer), og bransjer hvor det er stor oppmerksomhet (fiskeri og reiseliv). I slike næringer ser vi at behovet for kunnskapstilførsel kan være like stort som behovet for kapital. Behovet for kapitalformidling kan avta når kunnskapsformidlingen styrkes. Kanskje fordi man når lettere fram til alternative finansieringskilder når forretningsideen er bedre bearbeidet.

Vårt fokus i 2008 var å få flere til å operere i markeder utenfor Finnmark, ved å styrke egen forretningskompetanse, samarbeide i småbedriftsnettverk, og utnytte vår høyrisikokapital. Oppgavene går langt utover tradisjonell virkemiddelfordeling.

Av til sammen 30 000 timeverk gikk 35% til arbeid med rådgivning og pådriveraktiviteter, 20% til arbeid med tilskudd, 30% av til utlån, og 15% til administrasjon/RUP.

Rapport fra styret

Toril Bakken Kåven	(leder)
Bjørn Johansen	(nestleder)
Runar Sjøstad	
Roger Hansen	
Laila K. Hagalid Berntsen	
Bodil Rabben Majala	
Marit Helene Pedersen	
Svein V. Lyder	

Innovasjon Norge i Finnmark har fattet vedtak i 358 saker og bevilget vel 299 mill kroner hvorav 1/3 tilskudd og 2/3 lån, fra nasjonale og regionale virkemidler. Utlån 31/12 er 675 mill kr, og tilskudd vel 600 mill kr.

Styret hadde 8 møter i 2008 og behandlet 60 saker. Styret har hatt et styremøte i Irland med formål å studere internasjonal profilering. Styrets møter er ellers fordelt over hele fylket, og i hvert styremøte inngår dialog med lokale næringsaktører og med kommunens ledelse.

Av andre viktige saker som styret har behandlet i 2008 kan nevnes

- Smith utvalgets innstilling til lokale fiskerettigheter
- Effekter av utviklingsarbeid i reiselivsnæringa
- Tiltak for å øke investeringer i fiskeflåten
- Innovasjon Norges nasjonale prioriteringer for 2009.

Finnmark fylkeskommune, Fylkesmannen i Finnmark, Sametinget og kommunene i Finnmark er sentrale premissgivere som viser god forståelse for virksomhetens betydning. Styret vil takke for godt samarbeid og felles innsats i dette viktige arbeidet.

Uten dyktige, profesjonelle og kundeorienterte medarbeidere i Finnmark og Innovasjon Norges øvrige apparat, kan ikke Innovasjon Norge levere som forventet. Styret vil takke alle 18 ansatte i administrasjonen i Finnmark og dens kolleger i inn- og utland for godt utført arbeid i 2008.

Anders Gjengedal/Innovasjon Norge

Det er ennå mange ideer vi kan bidra til å klekke.

Næringslivet i Finnmark

Aktiviteten i 2008 har vært meget god. Mens mange deler av norsk økonomi merket de økonomiske innstramminger allerede i oktober/november, ser vi i Finnmark de sterkeste endringen først ved inngangen til 2009.

Vi ser i 2008 at internasjonale hendelser har stor langsiktig betydning for Finnmark, og det krever soliditet og stor fleksibilitet både hos private og offentlige aktører. Vårt arbeid med å styrke bedriftenes internasjonale orientering har gitt resultater og forsterket sin betydning.

Innen marin sektor har laks og krabbe hatt positiv utvikling i omsetning og lønnsomhet. Vi ser en mer stabil vekst for laks, og behovet for økt smoltproduksjon er tilstede. Fiskere og produsenter får nå kompensert for ulemper krabben har påført dem gjennom mange år. Innen hvitfisk økte omsetning og eksport fra Finnmark. Marginene ble presset men totalt har lønnsomheten vært god. Torskeoppdrett og oppføring er fortsatt i startfasen, og det er gjort både positive og negative erfaringer som er viktige for videre satsing. Fiskeflåten i Finnmark består i hovedsak av kystfartøy, og 2008 har vært et godt år. Omsetning av kvoter og muligheter for strukturering for fartøy over 11 m bidrar til økt investeringslyst. Fiskeflåten er den sektor vi tilførte mest økonomiske ressurser til i 2008, og utlån til flåten ble 3-doblet i 2008 i forhold til foregående år.

Bergverksnæringen hadde en sterk positiv utvikling i 2008. Innovasjon Norges rolle overfor næringer som preges av store aktører, er å tilrettelegge for lokale underleverandører, og for FoU og kompetanseutvikling. Sammen med vårt kontor i Helsinki henter vi kunnskap fra Finland på utbygging og samfunnsansvar i denne næringen.

Reiselivnæringa består av flere bransjer. Matsservering, transport, overnatting, reisebyrå, opplevelser osv. Innsatsen til Innovasjon Norge med markedsføring av Finnmark, har bidratt til vekst over flere år. Antall gjestedøgn viste en svak økning fra 2007, mens Norge totalt hadde en liten tilbakegang. Viktige utenlandske markeder er Tyskland, Danmark, Spania og Italia.

Tendensen er at overnatting og opplevelser beveger seg fra hoteller og til andre overnattingsformer, ofte i sammenheng med opplevelsesbedrifter. Eksempler på dette er ishotellene og andre mindre overnattings- og opplevelsesanlegg. Kysten opplever økt etterspørsel innenfor hav- og fiskeopplevelser. I vår satsing på design i reiselivsnæringa har 60 bedrifter deltatt i kurs, hvorav flere har kommet med ytterligere anmodning om bistand.

Gårdbrukerne i Finnmark stiller sterkt i konkurransen med gårdbrukere i resten av Norge, både på kvalitet og kvantitet på produsert mat. Størrelsen på brukene i Finnmark er over landsgjennomsnittet. Melkeproduksjon er den driftsformen som sysselsetter flest, men vi ser at melkeproduksjonen i indre Finnmark er truet. Interessen for ulik matproduksjon er økende, og det er og voksende interesse blant matkyndige personer for å starte videreforedling. Nettverksbygging og kompetansetiltak for å styrke næringen etterspørres i økende grad.

Kultur ble eget satsingsområde i 2007. Kulturnæringa kjennetegnes ved svært små bedrifter. Interessen for å etablere seg er stor. Vår jobb har vært å styrke forretningsutvikling i næringen. Erfaringer viser svak lønnsomhet, forretningskompetanse og markedsforståelse hos mange. Vi har derfor vektlagt arbeid med disse områder i vår bistand til næringa. Filmer som Kautokeinoppdrett, Død Snø, og Brent av Frost viser at det er mulig å produsere kultur i Finnmark som er internasjonalt konkurransedyktig. Typisk for næringen er de mange unge i alderen 18-35 år. For 15 unge kulturgrunderere startet vi i 2008 et pilotprosjekt Lønnsom kultur for unge. Dette skal styrke forretningskompetanse hos deltakerne, og øke bransjekunnskap hos Innovasjon Norge.

Oppdrag fra fylkeskommunen - RUP midlene

Innovasjon Norge i Finnmark ble tilført vel 57 mill kr som regionalpolitiske virkemidler gjennom Regionalt Utviklingsprogram.

I tildelingsbrevet fra fylkeskommunen ble Innovasjon Norge bedt om å spesielt prioritere satsingsområdene i RUP.

	2007	% endring	2008
Kunder i Innovasjon Norge	ca 2000		ca 2000
Nyetableringer	126	-60%	50
Antall forventede årsverk	303	-70%	108
	mill kroner		mill kroner
Beregnet verdiskaping utløst av Innovasjon Norges virkemidler	153	ikke beregnet	
Vekstkommuner	87	9%	95
Stagnasjonskommuner	14	126%	32
Mobiliseringskommuner	90	85%	165
Leveranser til Regionalt Utviklingsprogram RUP:			
Matfylket	70	194%	206
Opplevelsesfylket	39	42%	56
Energifylket	3	115%	8
Kulturfylket	5	-41%	3
Eksportfylket	60	-83%	10

Oppdrag fra fylkesmannen - BU-midlene

Oppdraget fra fylkesmannen framgår av egne retningslinjer. Lønnsom næringsutvikling er overordnet, og sikring av næringsgrunnlag på landbrukseiendom er vilkår for vår medvirkning.

I 2008 er det innvilget 28 saker knyttet til tilleggsnæringer med i alt 4,5 mill kr i tilskudd. 24 BU-tilskudd er gitt til tradisjonelt landbruk med i alt 7,5 mill kr. Innvilget rentestøtte er 11,5 mill kr fordelt på 14 saker.

Lavrisikolån til landbruk er innvilget med 25,3 mill, og risikolån med 2 mill. Av landsdekkende virkemidler under Verdiskapingsprogram for mat har vi bevilget 0,4 mill til Finnmark.

Tilsvarende for Verdiskapingsprogrammet for reindrift er det innvilget 4,0 mill til virksomheter i Finnmark.

Aktiviteter i 2008

Innovasjon Norge sine aktiviteter spenner over et bredt spekter. Våre kunder er først og fremst bedrifter i Finnmark. Kontoret i Finnmark retter og innsats mot oppgaver utover Finnmark. Områder som kan nevnes er innenfor Regjeringens nordområdesatsing. Utvikling av nasjonale næringsstrategier i kulturnæringene, og markedsorientering av norske sjømatbedrifter. Viktig i 2008 var også arbeidet som veiledere i kommunenes omstillingsarbeid.

Tjenestene vi yter

Rådgiving

Dette kan være på områder som design, IKT, internasjonalisering og annet.

Nettverk

Ofte mellom mellom bedrifter i en bransje eller i en region, eller mellom bedrifter i Finnmark og distributør/leverandør i utlandet.

Eksponering

Bedrifters deltakelse på messer eller kommuners profilering for å tiltrekke seg kunder/turister eller bedriftsetableringer.

Kompetanse

Opplæringstiltak i enkeltbedrifter eller i grupper av bedrifter, formidling av kunnskap om marked og teknologi fra andre land eller fra andre bransjer.

Finansiering

Finansiering er et av de mange områder hvor Innovasjon Norge i Finnmark leverte tjenester i 2008.

Kvinner

Det er i 2008 etablert 1 ny nettverkskreditt i Hasvik. I alt er det 18 slike grupper i Finnmark. Det er avholdt 2 styrekurs i samarbeid med NHO. Antenna er et annet program for kvinnelige bedriftseierne, hvor første satsing er gjort i Øst-Finnmark. Det er også gjennomført program som lar kvinner få hospitere i bedrift i utlandet, for derigjennom å tilegne seg kunnskap og konkurransefortrinn. I vårt kulturprogram er 10 av 15 deltakende bedrifter ledet/eid av kvinner. Ledermentor Nord er et nasjonalt program hvor det var med 2 deltagere fra Finnmark i 2008.

Ungdom

Lønnsom kultur er en satsing som er prioritert av våre oppdragsgivere. Næringen er ny, den er attraktiv for ungdom, og som vist ovenfor treffer den målgruppen kvinner. Rekrutteringsarbeidet i 2008 viste stor entusiasme blant deltakerne. Et annet fokusområde er arbeidet med Ungdomsbedrifter hvor vi gjennom juryarbeid og styrearbeid har fått mange nyttige impulser. Entreprenørskapsarbeid i høgskole, videregående- og ungdomsskole har vært en viktig for å bygge en entreprenørskapskultur, og det er positivt å se at samarbeidet fungerer godt. Kommunene er en annen sentral aktører i ungdomssatsingen. Vi har vektlagt å utvikle kommunikasjonskanaler via kommunene og ut til ungdommene. Det ble i 2008 innført en ordning med hurtigkasse for rask saksbehandling. Denne ordningen har i liten grad vært benyttet.

Som eksempel på konkret ungdomssak kan nevnes en ung utenlandsk familie med mekanisk verkstedserfaring, som har slått seg ned i Bergsfjord for å drive videre den lokale slippen. Dette er en bedrift av stor betydning for regionen. Etableringsprosessen har budt på utfordringer, og vi har tatt aktiv del i arbeidet med rådgivning, nettverksbygging, lobbyarbeid og medfinansiering. Prosessen er ennå ikke avsluttet. Tilfellet er et eksempel på hva vi forventes å gjøre for en ung og faglig kompetent etablerer, som gjerne mangler erfaring med vårt byråkrati og vår kultur.

Siv Neri/Innovasjon Norge

Summen av våre tjenester og verktøy gjør at vi kan være en solid og varig partner for næringslivet.

Fra Alta Friluftspark til Sorrisniva

Det er 10 år siden vi bygde det første ishotellet i Norge, og det er over 20 år siden vi startet med vinterturisme. I over 100 år har vi bistått laksefiskere, og vi så at tiden var moden for å framså med ny profil, sier Svanhild Pedersen i Sorrisniva. Med hjelp fra Innovasjon Norge fikk vi rådgivning og hjelp til å velge designbyrå, og vi ble koblet til Norges største byrå. Entusiasme, oppfølging, og faglig bistand har betydd svært mye for oss - i tillegg til den finansielle bistand. Den kreative prosessen med Innovasjon Norge og designbyrået har vært motiverende for alle ansatte, sier Svanhild Pedersen, som anbefaler andre å sjekke den nye profilen på www.sorrisniva.no

Kramstua v/Margrethe Harila

Jeg har alltid hatt ide om å drive egen virksomhet. Kurs har jeg aldri vært på, og penger fra Innovasjon Norge har jeg heller ikke sett mye til. Men det jeg fikk av kunnskap ved deltakelse i ledelsesprogrammet har vært verdifullt for meg. Gode kursledere og mye erfaring å hente fra andre deltakere, gjorde at jeg fikk et nytt syn på mine egne muligheter, sier Margrethe Harila fra Vadsø

Arctic Adventure Resort AS

Når jeg skal få spanjoler eller andre til å betale god pris for de naturopplevelsene jeg selger, er kontakten med Innovasjon Norge av uvurderlig betydning, påstår Lars Petter Øie i Arctic Adventure Resort i Kirkenes. Den gode koblingen mellom mitt produkt og Innovasjon Norge sin presentasjon av produktet, gjorde at jeg på FITURmessen i Spania ble kåret til årets beste internasjonale produkt. Innovasjon Norge sine kunnskaper om å bringe produktet fram til kundene særdeles viktig, og er minst like verdifull som den finansielle støtte.

Visit Nordkyn

Bedriftene på Nordkyn har alltid samarbeidet. Med bistand fra Innovasjon Norge har vi etablert et mer forpliktende samarbeid mellom reiselivsbedrifter og matbedrifter. Det er veldig nyttig å ha Innovasjon Norge som samarbeidspartner, sier Charlotte Schytte i Visit Nordkyn. Særlig i en region med mange små bedrifter er det viktig å få god veiledning. Nå planlegger vi en designprosess som skal gjennomføres i løpet av våren. Her bidrar Innovasjon Norge med sin designkompetanse, noe som er avgjørende for et godt resultat. I neste omgang håper vi å få benytte andre deler av Innovasjon Norge sin store verktøykiste, avslutter Charlotte Schytte.

Notbøteriet AS

Vi er en veletablert bedrift i Måsøy som ser at tradisjonelle markeder blir stadig mindre, og at nytenking er nødvendig for å utvikle bedriften. Vi har god kompetanse på redskaps- og fiskebåtteknologi. Dessuten har vi erfaring i bruk av oljevernustyr. Alt dette gav oss en ide om en ny type oljelense. Gjennom Innovasjon Norge ble vi tatt inn i VRI-programmet, og derigjennom ble vi tilbudt god forskerbistand til vår bedrift. Uten denne måltrettede bistand hadde vi neppe tatt initiativ til nyutvikling.

Johan Wildhagen/Innovasjon Norge

Vi liker oss best i utfordrende farvann, og vi tar gjerne kalkulert risiko. Vi har mange nyttige erfaringer som vi gjerne deler med våre kunder.

Innovasjon Norge i Finnmark

Leder	Stein Mathisen
Telefon	78 95 56 00
Adresse	Postboks 607, 9811 VADSØ
Internett	

Region Vest-Europa omfatter Innovasjon Norges virksomhet ved ti kontorer:

London (UK og Irland)
Hamburg (Tyskland, Østerrike, Sveits)
Paris (Frankrike)
Madrid (Spania og Portugal, med kontor i Lisboa)
Milano (Italia)
Haag (Reiselivskontor for Nederland og Belgia)
Stockholm, København og Helsinki

Kontorene har totalt ca 85 årsverk

Regionen representerer de viktigste markedene for norsk eksport og for Innovasjon Norges målgrupper. Entreprenører og små og mellomstore bedrifter velger ofte nærmarkedene i Norden og Vest-Europa for sin internasjonale ekspansjon. Også for de fleste av Innovasjon Norges prioriterte sektorer er markedene i regionen de viktigste satsingsområdene.

Virksomheten i Vest-Europa er organisert i en matrise, der hvert kontor har sine prioriteringer og kompetanseområder. Kompetansen deles på tvers av landegrensene. Formålet er å arbeide som et stort team med et omfattende samarbeid for en best mulig utnyttelse av den samlede kapasitet..

For Innovasjon Norges prioriterte sektorer er det utpekt satsingsansvarlige for regionen. De satsingsansvarlige har ansvaret for helheten i tjenestetilbudet og organiserer prosjekter som omfatter flere markeder.

De viktigste satsingene i Vest-Europa er reiseliv og energi og miljø. Ca 50% av kapasiteten ved kontorene arbeider med reiseliv, ca 15% med energi og miljø. Resten av kapasiteten settes inn i INs øvrige prioriterte satsinger og i oppdrag for enkeltbedrifter, omdømmebygging, hjemhenting av kompetanse og samarbeidsprosjekter med utenriksstasjonene.

Nærmere om de viktigste sektorsatsingene

Energi og miljø

Tyskland er det viktigste markedet for energi- og miljøetsatsingen. Kontoret i Hamburg koordinerer all virksomhet i sektoren i Innovasjon Norge.

De viktigste tjenesteområdene i 2008:

-Nettverksbygging i Italia, Spania, UK og Tyskland i form av møteplasser for norsk og lokalt næringsliv. Den viktigste møteplassen er norsk-tysk energiforum med ca 250 deltagere i tre arrangementer i 2008.

-Arrangementer om klimavennlig energi, bla. vind, bio, avfall, hav og sol

-Fangst og lagring av CO₂

Arbeidet med fangst og lagring av CO₂ skjer i et internasjonalt prosjekt som omfatter kontorer i Vest-Europa, Sentral-Europa og Asia.

Reiseliv

Regionen omfatter de åtte viktigste markedene for norsk reiselivsnæring, med Tyskland som det viktigste, målt i antall overnattinger. Det vises til nærmere informasjon om de viktigste kampanjene og prosjektene under rapportene fra hvert kontor.

Markedsutviklingen for norsk reiseliv fra Vest-Europa har vært positiv de senere årene, inntil finanskrisen begynte å gjøre seg gjeldene fra høsten 2008. Vi er nå i en ny situasjon som stiller krav til nytenking og omstilling av markedsføringen, i nært samarbeid med våre samarbeidspartnere i Norge og i markedene.

Kultur- og opplevelsesnæringene

I 2008 ble det startet opp en utvidet satsing i regionen for økt eksport for kultur- og opplevelsesnæringene. Det er gjennomført kartlegging av potensialet både på norsk side og om mulighetene i markedene. Kartleggingen vil legge grunnlaget for hvordan vi skal arbeide konkret og målrettet for de delene av næringen som har størst interesse og potensial, og i hvilke markeder.

Landbruk/matvarer

Innovasjon Norge forvalter betydelige midler som settes inn i utviklingen av norsk landbruk, bl.a. for å styrke konkurransevnen. Region Vest-Europa deltar i dette arbeidet ved å introdusere produsenter i Norge til kunder i utenlandske markeder. Formålet er å lære og skape vekst i bedriftene gjennom internasjonalt salg. I tillegg har vi gjennomført fem prosjekter med hjemhenting av kompetanse fra markedene til næringen i Norge. Resultatene i 2008 har vært gode, derfor trappes dette arbeidet opp i 2009.

Virksomheten i region Vest-Europa ledes av
Regiondirektør Sverre Lindtvedt
Tel: +47 22002500
Mobil: +47 99210227
E-Mail: sverre.lindtvedt@innovasjon norge.no

Sverre Lindtvedt

Innovation Norway

Leder	Sverre Lindtvedt
Ansatte	90
Adresse	Akersgaten 13, 0158 Oslo
Internett	www.innovasjon norge.no

Storbritannia & Irland

2008 var et meget hektisk og innholdsrikt år for Londonkontoret med rekordhøyt aktivitetsnivå, spredt over ulike prosjekter og kampanjer. Kontoret fokuserte i 2008 på reiseliv, IKT, kreative industrier, olje & gass, helse og energi & miljø.

Foto: s. Skarines

Rådgivning

Innovasjon Norge i London opplevde en økende interesse for det britiske markedet blant norske bedrifter, både i å etablere datterselskap og assistanse for å finne potensielle kunder og samarbeidspartnere. Londonkontoret betjente en portefølje av over 50 norske selskaper i 2008.

Kunnskapsoverføring

I tillegg til individuell selskaps rådgivning jobber teamet i London aktivt med formidling av relevant markedsinformasjon mot Arena og Norwegian Centre of Expertise (NCE) klyngene. De tre største prosjektene i 2008 var:

- Rapporten "Energy from Wind and Ocean: A European Market Study" som koordineres av Londonkontoret og som i år ble presentert i sin andre utgave.
- NCE Maritime Omdømme undersøkelse gjennomført i 16 land, herav UK, for den maritime klyngen på Møre.
- FORNY internasjonal kommersialisering assistanse, et 3 årig pilotprosjekt i samarbeid med Forskningsrådet for Technology Transfer Offices (TTO) ved norske universiteter og høyskoler.

Kampanjer og profilering

Innen reiseliv var Sommerkampanjen, som i fjor, den viktigste kampanjen. Også Kortreiseprosjektet hadde bra oppslutning med Stavanger-regionen, Møre og Romsdal, Oslo-regionen og Hurtigruten som partnere.

Presseansvarlig i London sendte i løpet av året 104 journalister til Norge, som igjen resulterte i 1628 artikler på trykk. Dette er en økning på 40 % fra 2007. Den største medieprofileringen oppnådde Londonkontoret innen TV, med dokumentaren "Joanna

Lumley - in the land of the Northern Lights". Første visning på BBC i september hadde hele 6.6 millioner tv-seere. Påfølgende dag var Hurtigrutas salg firdoblet med en økning på 10 mill NOK i forhold til samme periode året før. Programmet har blitt sendt gjentatte ganger på britiske kanaler og er solgt videre til en rekke land. Den ble en stor suksess for BBC og for våre samarbeidspartnere i Nord-Norge. Reiseliv fulgte opp suksessen med fokus på nordlys i sine vinterkampanjer, i tillegg ble det lansert en alpinkampanje hvor samarbeid med Skiclub of Great Britan var nytt av året.

Konferanser og delegasjonsreiser

London teamet hadde gleden av å legge tilrette for en rekke konferanser og delegasjonsreiser i Storbritannia i 2008. Blant de fem største arrangementene var;

- All Energy i Aberdeen hvor 8 norske selskaper var representert på Innovasjon Norges paviljong og hele 40 selskaper tok del i arbeidsseminaret i forkant av messen.
- Arena Bil og Norparts studietur til England våren 2008. 9 medlemsbedrifter deltok hvor hovedfokus var å lære om landets småserie bilproduksjon og F&U-aktører gjennom et spennende program lagt til både London og Birmingham.
- FORNY TTO studie- og networking tur til det Gylne Triangelet; Cambridge, Oxford og London. 23 representanter fra ledelsen ved norske TTO-kontorer og NTNU Forskning & Nyskaping deltok i et intensivt program som gikk over to og en halv dag, og som inkluderte 19 foredragsholdere.
- 100 % Norway. Årets utstilling er den femte Londonkontoret har bidratt til, og det var tilsammen over 60 produkt fra 35 norske designere profilert og 29 produsenter representert
- World Travel Market 2008. Innovasjon Norge var velrepresentert med et bredt spekter av operatører på den norske standen. Også Norway Workshop har blitt et veletablert og populært arrangement med ca 40 leverandører og mer enn 50 turoperatører som deltar.

Innovasjon Norge i London

Manager	Heidi M. Dahl
No. of employees	17
Address	5 Regent St, SW1Y 4LR, London
Web	www.innovationnorway.no/uk

Sterkt fokus på turisme, landbruk/mat og energi

Tyskland er et viktig marked med over 20% av utenlandske turistovernattinger til Norge og vesentlig for norsk eksport. Hamburg er et av Innovasjon Norges største utekontorer med 20 ansatte og satser spesielt på turisme, energi og miljø og landbruk/mat. I tillegg har kontoret arbeidet med flere andre sektorer, blant annet bil og IKT.

Fotolia

Innovasjon Norge Hamburg

Landbruk og mat

Hamburg arbeider med en portefølje på 8-10 matvare-eksportører med mulighet i det tyske markedet. Det gjøres en kvalifisert utvelgelse av firma med reelle markedssjanser og med inngående markedskompetanse fører det til at de aller fleste prosjektene gir markedsetablering i Tyskland.

Energi og miljø

Tradisjonelt har olje og gass vært vesentlig for det tysk-norske økonomiske samarbeidet. Fornybar energi samt CO₂ og klimaendringer får stadig sterkere oppmerksomhet. Tysk-norsk energiforum har fokusert på disse tema på 3 konferanser i nært samarbeid med ambassaden i Berlin. Konferansene hadde 320 deltagere og styrket kontakten mellom tyske og norske firma.

Reiseliv

Reiselivssatsingen i Tyskland for 2008 har fokus på vinter- og sommerkampanjer og kortreisekampanjer. Tyskland er et print marked og vi har distribuert over 14 mill vedlegg med informasjon om Norge i tyske aviser og magasiner. Internett benyttes som responskanal i alle kampanjer og vi har skapt stor oppmerksomhet for visitnorway.de. I desember hadde vi over 100.000 besøkende, et nivå som vil vedvare også i 2009. Gjennom søkeordoptimalisering, ny design og nytt innhold har vi økt antall besøkende med 41%. Pressearbeidet er en viktig del av kampanjene. I 2008 økte annonseverdien av artikler og pressemeldinger generert av kontoret i Hamburg til 102 mill.

Innovasjon Norge i Hamburg

Leder	Bjørn Borg Kjølseth
Ansatte	20 ansatte
Adresse	ABC Strasse 19, 20354 Hamburg
Internett	www.innovasjon norge.no

2008 var et begivenhetsrikt år på Innovasjon Norges Pariskontor. Spesielt innenfor de prioriterte sektorene marin og turisme, men også i bransjer som landbruk og forsvar ble det gjennomført spennende prosjekter.

Marint Verdiskapingsprogram

Pariskontoret har i 2008 bidratt aktivt til å gi marint verdiskapingsprogram (MVP) et internasjonalt tilsnitt. I april hadde vi ansvaret for studietur for de rundt 30 deltagere på kompetanseprogrammet for sjømatnæringen. Vi fikk veldig positive tilbakemeldinger på det varierte opplegget vi hadde regisert.

Videre har Kjell Grønn høstet applaus langs norskekysten som innlegger på samlinger i innen omstillingsbiten av MVP. Pariskontoret har dessuten vært vertskap for traineer gjennom traineeprogrammet for sjømatnæringen

Fiskemarkedet Rungis (foto: Kjell Grønn)

Messehøsten 2008

Etter mange års fravær var Norge tilbake med en nasjonal paviljong på verden største næringsmiddelmesse SIAL, oktober 2008. Kontorets store innsats i planlegging og gjennomføring av denne deltagelsen, betalte seg i form av fornøyde norske utstillere. 8 bedrifter fra både hav- og landbruk profilerte seg på messen.

Senere i oktober sto den maritime forsvarsmessen Euronaval på plakaten. Igjen stod Innovasjon Norge bak en norsk fellesstand, den første i rekken, med 10 bedrifter.

Hjemhenting og kundeprosjekter

På trade-siden har kontoret gjennom året vært involvert i, og i tillegg også ledet, en rekke større hjemhentingsprosjekter både innen landbruk, energi og miljø, design og maritim sektor.

Kundeprosjekter er fortsatt i fokus, og i 2008 har kontoret fortsatt å fremstå som en attraktiv partner for bedrifter fra ulike næringer som ønsker assistanse på det franske markedet.

Profilering og kampanjer

Den mest omfattende forbrukerrettede aktivitet var som i 2007 kortferiekampanjen med deltakelse fra Region Stavanger, Fjord Norge, Hurtigruten, Oslo-regionen, SAS og Norwegian. I tillegg hadde vi en større vinterkampanje for Nord-Norge sammen med Hurtigruten med fokus på nordlyset og den arktiske vinteren.

Et annet minst like viktig element innen profilering er vår mediebearbeidelse. 77 franske journalister besøkte Norge i vår regi. Verdien av produserte artikler ligger på 22,3 millioner norske kroner, en økning på 10% sammenlignet med fjoråret. Heri er ikke regnet verdien av 19 TV-programmer om Norge.

Metrokampanje (foto: On sappele demain)

Vellykkede reislivsarrangementer

I tillegg til deltakelse på messer, organiserte vi den årlige bransjerettede workshop i Paris i oktober. 23 deltakende bedrifter fra Norge møtte 110 franske turoperatører og agenter fra 69 byråer til forhandlinger. I etterkant av denne hadde Hurtigruten og Innovasjon Norge et større felles arrangement for reisibransjen og pressen, 380 gjester. Tema var Nord-Norge, Hurtigruten og arktisk vinter.

Om kontoret

Kjell Grønn

Kjell Grønn, direktør
kjgro@innovasjon Norge.no

Marit Hodanger, markedsjef reiseliv
mahod@innovasjon Norge.no

Oleg Kosine, markedsrådgiver
olkos@innovasjon Norge.no

Fredrik Vestli, markedsrådgiver
frves@innovasjon Norge.no

Teresa Zinn, rådgiver reiseliv
tezin@innovasjon Norge.no

Else Margrethe Vist, rådgiver reiseliv
elvis@innovasjon Norge.no

Siri Tallaksen, rådgiver reiseliv
sital@innovasjon Norge.no

Delphine Vallon, rådgiver reiseliv
deval@innovasjon Norge.no

Unni Houppilart, administrasjon
unhou@innovasjon Norge.no

Kontaktinformasjon

Tel: +33 1 53 23 00 50
Fax: +33 1 53 23 00 59
paris@innovasjon Norge.no

(foto: Johan Kvalheim)

Innovasjon Norge i Paris

Leder	Kjell Grønn
Ansatte	9
Adresse	22, rue de Marignan, 75008 Paris
Internett	www.innovasjon Norge.no/paris

Tøffe tider nye muligheter

Den iberiske halvøya er hardt rammet av den globale økonomiske situasjonen. Spania som har vært Europas jobbmaskin og skapt hver tredje nye arbeidsplass de siste ti årene, setter nå også rekord i antall nye arbeidsledige på ett år. Særlig byggebransjen og bilindustrien har stoppet kraftig opp. Andre mer fremtidsrettede sektorer imøtekommer imidlertid de tøffe tidene med optimisme.

Fra våre kontorer i Madrid og Lisboa opplever vi dette ved at norske næringsmiljøer søker nye muligheter i disse markedene innefor sektorer som turisme, nanoteknologi, materialteknologi, fornybar energi, landbruk og marin sektor.

Fra enkeltbedrifter til norske næringsmiljøer

I 2008 har vi satt fokus på arbeid med norske næringsmiljøer. Noen av disse har vært materialteknologimiljøet på Raufoss (NCE), mikro- og nanoteknologimiljøet i Horten (NCE), det nasjonale solenergimiljøet, eHelse-miljøet i Oslo og Trondheim, de maritime miljøene både på Østlandet og Vestlandet, vinterdestinasjonen Lillehammer og næringsmiljøet langs pilgrimsveien til Nidaros.

En dreining mot næringsmiljøer har satt nye krav til vår kompetanse og hadde ikke vært mulig uten tett samarbeid med kolleger på våre distriktskontorer.

Spanske turister, en viktig kundegruppe for norsk reiseliv

De siste 5 årene har vi opplevd en sterk vekst i antall spanjoler som reiser til Norge. Det har blitt registret en økning på 25 % i årene fra 2005 til 2008. Denne gledelige økningen gjør Spania til et marked med stor betydning for den norske reiselivsindustrien og deres tilpasning av produkter. Resultater for 2008 ble ikke så gode som vi håpet. Økonomisk krise ga kraftig fall i spanjolenes reiser og Norge endte ned 16%, til 258 370 gjestedøgn (SSB). Ankomster faller med 6% (TØI).

Positivt er det at skuldersesongene øker. Skuldersesongen har vært vårt fokus i kortferie- og vinterprosjektene rettet mot forbrukere, presse og reiselivsbransjen i Spania.

Markedsføringsverdien av presseomtalen vi har oppnådd ble estimert til 28,3 millioner norske kroner, noe som var en økning på 45 % fra 2007, mer enn en dobling fra 2006! Vi organiserte 28 presseturer til Norge med 106 journalister. Mer enn 400 pressekontakter mottok vårt nyhetsbrev.

Vi organiserte to visningsturer for spanske turoperatører til Norge, samt seminarer med 344 deltakere fra 125 reisemyndigheter. Vi distribuerte 56.000 brosjyrer til den spanske reiselivssektoren. 55 turoperatører selger i dag Norge og 12.000 bransjeaktører mottar våre nyhetsbrev. Vi arrangerte workshops med bransjen i Madrid med deltakelse fra 24 norske reiselivsbedrifter og om lag 110 spanske. På Fitur, Europas nest største reiselivsmesse, hadde vi felles nordisk stand med 22 norske deltakere og nesten 22.000 besøkende til den norske delen.

www.visitnorway.es er vår viktigste informasjonskanal til spanske forbrukere. Antall unike brukere har økt med 37 % fra i årene 2005-2008, og spanjoler er blant verdens beste brukere av visitnorway. Vi hadde norsk stand på 7 publikumsmesser, med 37.000 besøkende.

Kampanjer ble kjørt for kortferier til Oslo og fjordene, og for Finmark som vinterdestinasjon. Kanaler som Google, blogger, metroplakater, radio, reisemagasiner, busser kledd med plakater, og nasjonale aviser ble brukt med gode resultater.

Kongekrabbekaviar - ny hit i Spania

Innovasjon Norge i Madrid lyktes, i samarbeid med Møreforskning, å plassere kongekrabbekaviar på menyen til El Bulli (Ferran Adria), verdens beste restaurant tre år på rad.

Fornybar energi i medvind

Både Spania og Portugal satser tungt på fornybar energi. Portugal har verdens første kommersielle bølgeenergianlegg i gang og Spania er blant de to-tre største i verden på sol- og vindenergi. Havbasert vindenergi er under sterk utvikling i begge landene. Både store og små norske foretak har søkt kunder, partnere og prosjekter i Spania og Portugal. Innovasjon Norge har hjulpet flere av dem. Blant annet har interessen for solenergi i Spania gjort at vi, i samarbeid med kolleger i Italia, har tatt initiativ til et forum for norske bedrifter som ønsker markedskunnskap, profilering og internt samarbeid i Spania og Italia.

Internasjonalisering av klynger - en pilot med NCE Raufoss

Det finnes en rekke sterke næringsmiljøer i Norge. I mange av disse miljøene finnes det bedrifter som jobber internasjonalt. Det er i midlertid sjeldnere at klyngene klarer å løfte nettverket av bedrifter inn i en internasjonal kunnskapsutveksling. Innovasjon Norge i Madrid og Innovasjon Norge i Oppland har i 2008 gjennomført en pilot i samarbeid med NCE Raufoss. Resultatet har gitt både en rekke spennende relasjoner med miljøer i Spania, og gode erfaringer for internasjonalisering av klynger. Begge deler blir fulgt opp i 2009.

Kongebesøk til Portugal

Fornybar energi og eGovernment stod i fokus da det norske kongeparet besøkte Portugal i mai 2008. Innovasjon Norge i Lisboa arrangerte i samarbeid med hovedkontoret i Oslo, to topptunge og toppaktuelle seminarer med et stort antall norske og portugisiske deltakere. Seminarene skapte en rekke relasjoner som følges opp også inn i 2009.

Portugal har i likhet med Norge en lang vestkyst med mye vær, og satses høyt på å få fram kommersielle løsninger for fornybar energi basert på offshore vind og bølger.

Både Norge og Portugal leder utviklingen i EU med hensyn til digitale offentlige tjenester. eGovernment står svært høyt på portugisernes agenda, og mange norske leverandører kan nyte godt av treningen de har fått mot norske myndigheter.

Foto: Brukt med tillatelse Innovasjon Norge

Det Internasjonale Nanoteknologi Laboratoriet (INL)

I Portugal ønsker det spansk-portugisiske initiativet internasjonale partnere velkommen. Innovasjon Norge i Lisboa har startet et ambisiøst prosjekt der vi blant annet bistår NCE Micro- and Nanotechnology (Horten) og norsk forskning med å inngå samarbeid med INL.

Hva Nidaros kan lære av Santiago de Compostela

I tett dialog med kolleger i Sør-Trøndelag gjennomførte vi en studie av suksessfaktorene til Vestens mest populære pilgrimsål Santiago de Compostela. God regional forankring ga presentasjon av studien for fullt hus i Trondheim. Studieturer planlegges.

Portugal velger seg det norske maritime clusteret

Portugal ønsker å utvikle et maritimt cluster og ser til Norge. Distriktskontorene formidlet denne muligheten videre til relevante NCEer. Næringsdepartementet og Maritimt Forum var med på kick-offen til et mulig langsiktig strategisk samarbeid Norge-Portugal.

Foto: Brukt med tillatelse Innovasjon Norge

Leder: Vincent Fleicher, 10 Ansatte

Adresse

Paseo de la Castellana 31, Planta Baja, 28046 Madrid

Internett

innovasjonnorge.no/spania
innovasjonnorge.no/portugal

Italia

Ny ledelse og nye rådgivere på næringslivssiden ved årets begynnelse ga mulighet til spissing av fokus og strategi. Målet om proaktiv utvikling av langsiktige kundeforhold, aktiv nettverksbygging innen utvalgte sektorer samt styrking av kommunikasjonen hjemover og lokalt, har stått sentralt i 2008. Milano satser spesielt på sektorene Reiseliv, Energi & Miljø, Design, Landbruk, Sjømat og IKT.

Resultatmessig registrerer vi med glede stadig flere kunder som uttrykker at vår assistanse er avgjørende for dem på det italienske markedet.

Et aktivt år for reiseliv

Ren natur og rike aktivitetstilbud frister italienske turister. Lavt kunnskapsnivå om Norge og økende individuell turisme krever forbrukerrettet annonsering og redaksjonelle oppslag. Pressearbeidet står derfor sentralt og i 2008 har vi arrangert 52 presseturer med 145 deltagere samt svart på 2.160 direkte henvendelser. Bransjen bearbeides gjennom studieturer, seminarer og workshops for turoperatører og reisebyråer samt deltagelse på de største fag- og publikumsmessene.

Valentina Bjørnønde

IKT og fornybar energi

Våre største kundeprosjekter har vært knyttet til IKT og fornybar energi. Norske IKT-bedrifter har en rekke innovative produktløsninger med gode muligheter i et marked som fremdeles ligger bak utviklingen i Europa. God solinnstråling og attraktive subsidieordninger gjør solenergisektoren spesielt interessant.

Sjømat

Italia er et viktig marked for tørrfisk. På oppdrag fra EFF arrangerte Milanokontoret 4 seminarer om norsk sjømat ved hotell- og restaurantfagskoler samt kokkekonkurranse for skolens avgangselever. Slik bidrar vi til at kulinariske tradisjoner basert på norsk sjømat overføres til nye generasjoner.

Kunnskapsoverføring og studieturer

Milanokontoret er sterkt involvert i flere større hjemhentingsprosjekter: Småskala matproduksjon innen landbruket, moreller, motedesign, bioenergi og vind har vært tema. Sammen med Madrid arbeider vi for å samle norske solenergi-bedrifter til et felles internasjonalt initiativ.

I 2008 tok vi imot en håndfull delegasjoner der næringsklynger, småskala matproduksjon og utvikling av reiseliv i tilknytning til landbruket var hovedtema. Studieturene gikk til Veneto, Emilia-Romagna og Lombardia som representerer lokomotivene i italiensk næringsliv.

Ny satsning på design

I november bidro vi aktivt til utstilling av norsk møbeldesign på International Design Casa i Torino. Dette markerte starten på en langsiktig satsning på møbeldesign i samarbeid med Møbelrådet.

Emanuela Teani

Kontor

Innovasjon Norge
Ufficio Norvegese per il Commercio e il Turismo
Via G. Puccini 5
20121 Milano (MI)

Tlf. +39 02 8545 1411
Fax. +39 02 8545 1430

Innovasjon Norge

Leder
Ansatte
E-mail
Internett

Elisabeth S. Meyer
8
milano@innovasjon Norge.no
www.innovasjon Norge.no/italia

Fokus på turisme

Fra 1. juli 2008 ble det opprettet et eget kontor i Nederland etter å ha vært en del av Tysklands- kontoret i flere år. Kontoret leier lokaler i ambassaden i Den Haag og arbeider kun med reiselivsprofilering av Norge. Ved etablering av eget kontor og en ny stilling, har vi et langt høyere aktivitetsnivå mht. kampanjer og prosjekter.

Idar Andenes

I 2008 gjennomførte nederlenderne 34,5 mill. ferie- og fritidsreiser, hvorav 16,8 mill. reiser til utlandet. 3,3 mill. var korte reiser og 13,5 mill. var lange ferier i utlandet. Nederland er det 4. viktigste markedet for den norske reiselivsnæring målt i antall overnattinger. Rundreise med egen bil er viktigste feriemåte og oppholdstiden i Norge er på 11,1 dager. Dette betyr at nederlenderne i stor grad benytter seg av reiselivstilbudene i distrikts Norge. Natur, ro og stillhet og aktiv ferie i naturen er det som trekker nederlenderne til Norge.

Forbrukerkampanjer

I tillegg til de etablerte kampanjene for sommer og vinter, har vi målrettede markedsprosjekter innenfor målgruppene 50+ (sesongforlengende), camping, kortferie, arktisk ferie og temaferier som turistfiske og vandring. Kortferieprosjektet ble gjennomført i samarbeid med Stavanger 2008 og AVINOR.

Den negative økonomiske utviklingen i 3. kvartal medførte en nedgang i antall nederlendere på vinterferie med 11 %. Spørreundersøkelser viser at nederlenderne prioriterer ferie også i nedgangstider.

Pressen

Pressebearbeidelse med pressereiser, pressemeldinger osv. er en viktig del av profileringen av det norske reiselivsproduktet. I 2008 sendte vi 51 journalister fra nederlandske media til Norge. Dette resulterte i 53 artikler i media og ett TV program med over 500 000 seere. Reklameverdien av media omtalen er beregnet til mer enn 10 mill. kr. I desember samlet vi rundt 30 journalister til en sammenkomst i ambassadørens residens og vi har deltatt på 2 presseworkshops for å utvikle pressekontakter.

Andre aktiviteter

TV-programmet 71 grader nord ble vist på nederlandsk TV våren 2008. 5 kjente personer fra Nederland deltok og programmet ble sett av mellom 5 og 6 mill. seere. Nederlands-kontoret, destinasjoner i Norge og Bergans var viktige partnere for Nordisk Films satsing på programmet

Foto: Idar Andenes

Innovasjon Norge i Den Haag

Leder	Idar Andenes
Ansatte	3
Adresse	L. Vijverberg 11, 2513 AC Den Haag
Internett	www.innovasjon norge.no

Sverige

2008 har varit ett år med stadigt ökande verksamhet speciellt inom fokusområdena Energi, Reseliv, Hälsa samt IKT. Nytt får året är dessutom en utökad satsning gentemot den Kreativa näringen.

Sverige som närmarknad spelar en viktig roll för norskt näringsliv. Det är ofta den första exportmarknaden för norska bolag och det är där man testar sina affärsstrategier och lösningar. Det finns också ett ökande intresse från svenskt näringsliv för att få till ett utökat industrisamarbete mellan bolag och klusters i resp. land för att kunna skapa attraktiva, breda lösningar som kan hävda sig i konkurrensen på den internationella marknaden.

Kontoret har under 2008 utökat samarbetet med systerkontoren i Danmark och Finland för att lyfta fram möjligheter i närmarknaden. Gemensamt har kontoren genomfört aktiviteter gentemot distriktskontor, klusters och kunder samt utformat och levererat nordiska projekt gentemot uppdragsgivarna inom områdena byggnation, intelligent logistik, IKT och möbeldesign. Dessutom resulterade samarbetet i två studieturer, till klusters inom den expansiva Öresundsområdet på uppdrag av distriktskontoren i Syd Trøndelag och Bodö.

När det gäller kunskapsinhämtning gentemot Arena och NCE miljöerna i Norge deltog kontoret i ett flertal projekt. De största involverade flera utekontor och var kopplade till:

- Förnybar Energi. Leverans till den andra utgåvan av "Wind & Ocean Report: A European Market Study" som koordineras från Innovasjon Norges kontor i London
- Maritima Naringen. Genomförande av omdömes undersökning tillsammans med 16 andra länder på uppdrag av det Maritima klustret på Möre .
- Bilindustrin: Analys av marknadsmöjligheter och koppling till kompetensmiljöer i Sverige för målgruppen Arena Bil och NCE Raufoss
- 7:e Ramprogrammet: Identifiera och uppjobba kontaktytor och processer mot relevanta aktörer i Sverige.

Andra viktiga initiativ under året har varit kopplade till den Kreativa industrin i Norge. I Sveriges mest populära Tv-program om heminredning, "Äntligen Hemma" profilerades Norsk design men också Oslo som destination via inslag med bl.a Operan och Grims Grenka. Programmet sågs av knappt 1 miljon tittare. Under året anordnades dessutom en studietur för representanter från upplevelsenäringen till ledande kompetensmiljöer i Sverige på uppdrag av sektoransvarig. Turen samlade såväl ett antal externa samarbetspartners samt deltagare från tio olika distriktskontor.

Foto: Innovasjon Norge i Stockholm

Sverige har också stor betydelsen för norskt reseliv. Detta avspeglas tydligt i 2008-års aktivitetsnivå som varit väldigt högt. Det fastställda målet för året var att öka antalet kommersiella gästdygn med 3 %. SSB statistiken visade att Sverige som enda av de stora volymmarknaderna hade en tillväxt under året. Totalt ökade antalet kommersiella övernattningar med 3,7 %.

Huvuddelen av aktiviteterna på den svenska marknaden har varit fokuserade på att profilera och marknadsföra Norge året runt, genom projekt knutna upp mot sommar- och vinterkampanjen. I tillägg så har kontoret också haft fokus på för- och eftersäsong genom kortferie projektet tillsammans med partners som t.ex. Stavanger, Oslo, Trondheim och Hurtigruten.

Pressarbetet vid kontoret har varit högt prioriterat och under året har det skett ett kontinuerligt arbete med relationsbyggande gentemot presskontakter i alla de stora medierna, vilket resulterade i en ökning både av antalet journalister som har rest till Norge och i det totala annonsvärdet för pressklipp.

Under året genomfördes också ett antal kund- och profilerings arrangemang som tex. julkonsert tillsammans med ambassaden, Troms event på Cafe Opera och aktiviteter i samband med konserter av Ane Bruhn samt Bergens Filharmoniker.

Innovation Norway in Sweden

Manager	Tina Nordlander
No. of employees	7
Address	Sveavägen 64, 111 34 Stockholm
Web	http://www.innovasjon norge.no

København

2008 var et godt år for Innovasjon Norge i Danmark. Våre primære satsningsområder i året som gikk var reiseliv, kultur - og opplevelsesnæring, miljø og energi og IKT/helse. Hovedtyngden av kundeprosjekter utenfor våre definerte satsingsområder i 2008 er bedrifter fra IKT/Med Tech -sektoren.

Danmark har et meget godt bedrifts- og etableringsklima. Dette gjenspeiler seg i de mange nye bedriftene som hvert år etableres i Danmark. Landet er et ideelt startpunkt for norske bedrifter som ønsker innpass på internasjonale markeder. Dette vises på Innovasjon Norges aktivitet i Danmark, og kontoret har i 2008 bistått mange norske små- og mellomstore bedrifter innenfor flere ulike bransjer i internasjonaliseringprosessen.

Innovasjon Norge i København tilbyr startsentere for norske bedrifter i etableringsfase i Danmark. Startsentret skreddersyr bistand for den enkelte bedrift, fra etableringsassistanse, kontorplass og rådgivning.

Det har vært en rekke besøk av grupper fra Norge i løpet av året hvor kontoret har vært direkte engasjert i møteplanlegging og gjennomføring. Elkem Solar, Teco Maritime, Eksportsatsing Trøndelag, Styret i Innovasjon Norge i Nordland, Accelerate (Innovasjon Norge i Oslo og Akershus).

Wonderful Copenhagen

Reiseliv

På reiseliv fikk IN København ferdiggjort Optimalanalysen og har nå fått detaljert kjennskap om danskernes forhold til flere feriekonsepter. Man er nå i den avsluttende prosessen med å implementere den nye viten i markedsstrategien for Danmark. 2008 var også året da det lyktes å gjenerobre tapte markedsandeler i det lukrative vintersportssegment.

De viktigste prosjekter innen reiseliv i 2008:

- Vinterkampanjen 2008/09
- Sommerkampanjen
- Pressearbeidet med visningsturer
- Norgeskatalogen

Danmark kom som et av de få markeder ut med en vekst i gjestedøgnstatistikken for hele året. Suksessen tilskrives utover gode kampanjer og høy involveringsgrad fra de norske destinasjoner, at Color Line fikk satt Superspeed 1 og 2 i rutefart og hermed økte kapasiteten betydelig.

Miljø og energi

Innovasjon Norge i København, i tett samarbeid med ambassaden, har i 2008 hatt stort fokus på klima- og miljøteknologi, og gjennomført en mengde forberedelser til FN's klimatoppmøte i København (COP15) i desember 2009. Dette arbeidet har bestått av blant annet å etablere nettverk, kartlegge muligheter, fremme norske interesser, informasjonsseminarer og hjemhentingprosjekter (vind og hav).

Kultur og opplevelse

Moteuken i København er Nordeuropas største. Innovasjon Norge og ambassaden i København har i flere år støttet opp under de norske deltagere, og gjennomførte blant annet et seminar i forbindelse med moteuken i august. Innovasjon Norge i København har vært aktivt involvert i etableringen av Norsk Mote Institutt (Norwegian Fashion Institute) og har i samarbeid med disse arbeidet med et felles norsk fremstøt for å posisjonere norsk mote i Danmark. Ytterligere har kontoret deltatt i et hjemhentingprosjekt for Norsk Mote Institutt for kartlegge den danske motebransjen og tilrettelegge for økt internasjonalisering av bransjen. Kontoret har høsten 2008 i samarbeid med Innovasjon Norge i Stockholm og den norske møbelbransje startet arbeidet med en omdømmeanalyse for norsk møbel og design. Analysen blir ferdigstilt i 2009.

Innovasjon Norge i København

Leder

Per Sponholtz

Ansatte

7

Adresse

Amailegade 39, 1256 København

Internett

www.innovasjonorge.no

Finland

I 2008 har Innovasjon Norge i Finland hatt oppdrag for mange bransjer, fra helse og IKT til bygg og gruvedrift. Innovasjon Norge i Finland har fokusert på tettere samarbeid med distriktskontorer og sektorsatsinger, samt flere felles kundeprosjekter med Sverige og Danmark.

Marianne Tikkanen

Finland har en meget stabil og kjøpekraftig økonomi og dessuten høyt nivå på kompetanse og infrastruktur. Det fins nesten 300 norske bedrifter i Finland og over 800 finske selskaper i Norge. Finland er sammen med Sverige og Danmark et nærmarked og et naturlig første steg for den som vil satse på eksport.

En typisk kunde for Innovasjon Norge i Finland er en liten eller mellomstor norsk bedrift som er i gang med internasjonalisering og som ønsker å evaluere markedet for å finne en forhandler for sine produkter eller finne kunder i Finland.

Januar

Mika Kojonkoski holder innlegg for Norsk-finsk handelsforening: "Fra gruvestein til gullstein".

Februar

Organisering av møter for norske IKT-bedrifter med Nokia og EADS på 3GSM utstilling i Barcelona. Bestilling fra IKT-sektorsatsing og Abelia.

Mars

Rapportering av finsk regelverk til en innovativ norsk bedrift i byggebransjen.

April

Norsk filmuke for bransjen og allmennheten i Helsinki og Oulu. Bestilling fra sektorsatsing Kultur- og opplevelsesnæring og NFI.

Samorganisering og deltagelse på ministerbesøk i Nord-Norge. Bestilling fra hovedkontoret i Oslo / delegasjoner.

Mai

Flytting av kontoret i Helsinki til nye moderne lokaler.

Juni

Etablering av en norsk bedrift i helsesektoren i Finland.

Juli

Leveranse av markedsrapport om industrielle tjenester til en stor norsk bedrift.

August

Møteplass for internasjonale teatersjefer på Tampere Theatre Festival. Bestilling fra sektorsatsing Kultur- og opplevelsesnæring.

September

Presentasjon av hjemhentingsrapporten "Trehusinnovasjoner i Oslo". Bestilling fra sektorsatsing Landbruk.

Oktober

Avrapportering av "Ny finsk innovasjonspolitik". Bestilling fra hovedkontoret i Oslo/påvirkning av politikk.

November

Presentasjon av hjemhentingsrapporten "Småskala varmeanlegg/bioenergi, rammevilkår og støtteordninger" på Nobio-seminar i Oslo. Bestilling fra sektorsatsing Landbruk og Landbruksdepartementet.

Desember

Presentasjon av hjemhentingsrapporten "Mineralnæringens samfunnsinnvirkning i Finland" i Kirkenes. Bestilling fra Finnmark.

perri Tikkanen

Innovasjon Norge i Finland

Leder	Marianne Tikkanen
Ansatte	2,5
Adresse	Mannerheimintie 5C, Helsinki,
Internett	www.innovasjon norge.no/finland

Årsrapport 2008

Sentral Europa, Baltikum, Tyrkia og Midt Østen

En region med muligheter og utfordringer for norsk næringsliv

Sammendrag 2008

Regionen ledes fra 1.10 2008 fra Oslo og består av kontorer i Tallinn (Estland), Warszawa (Polen), Praha (Tsjekia), Budapest (Ungarn), Bucharest (Romania), Sofia (Bulgaria), Istanbul (Tyrkia), og Dubai (De Forente Arabiske Emirater).

Bjørn O. Bjørnsen

Innovasjon Norge i Baltikum

Det ble i 2008 besluttet å endre Innovasjon Norges tilstedeværelse i Litauen og Latvia pga i hovedsak en over lengre tid redusert etterspørsel etter Innovasjon Norges tjenester. Kontorene i Vilnius og Riga ble således nedlagt sommeren 2008 for å bli erstattet med langsiktige avtaler med lokale eksterne konsulenter som operativt ledes av kontorleder i Tallinn. Innovasjon Norge vil på denne måten i all hovedsak kunne tilby de samme tjenester mer kostnadseffektivt overfor norske bedrifter som øvrige Innovasjon Norge kontorer i utlandet. Estland, Latvia og Litauen hadde frem tom 2007 en betydelig vekst på ca 10 % pr år. I 2008 begynte finanskrisen å få full effekt. Men interessen fra norsk næringsliv er fremdeles betydelig og disse markedene er spesielt interessante for lokal produksjon og for lokale tjenester innen en rekke områder. I tillegg er det interesser og prosjekter innen bl.a. vann/avløp, vind energi og IKT.

Innovasjon Norge i Polen, Ungarn og Tsjekia

De viktigste sektorene for norsk næringsliv er her energi og miljø, marin sektor, IKT, helse/biotech og reiseliv. Det er likeledes interesse for lokal produksjon og lokale tjenesteleveranser innen flere områder. Reiseliv fra Polen har vist en kraftig økning. Kontorene har i 2008 gjennomført flere fellesprosjekter innen fornybar energi (vannkraft), miljøteknologi (rent vann) samt IKT. Likeledes er det gjennomført deltagelse på bla regional miljøteknologiutstilling i Poznan, Polen.

Innovasjon Norge i Romania og Bulgaria

Prosjektkontorene i Bucharest og Sofia ble etablert i 2007 i forbindelse med oppdraget som Innovasjon Norge fikk av Utenriksdepartementet for å forvalte de bilaterale samarbeidsprogrammene med Romania og Bulgaria på hhv € 48 millioner og € 20 millioner. Det har vært en stor interesse med mange interessante prosjektforslag. Midlene skal disponeres innen 30. april 2009.

Innovasjon Norge i Tyrkia

Tyrkia som har over 70 millioner innbyggere har hatt en betydelig økonomisk vekst senere år og har således fått økt fokus og interesse i norsk næringsliv med fokus på maritim sektor, vannkraft, sjømat og fiskeoppdrett. HKH Kronprins Harald var på besøk til Tyrkia i november og hadde en medfølgende næringslivsdelegasjon. Flere fagseminarer ble arrangert. Dette besøket har ført til ytterligere interesse og aktivitet for kontoret i Istanbul.

Innovasjon Norge i De Forente Arabiske Emirater

Innovasjon Norge etablerte høsten 2008 et nytt kontor i Dubai, De Forente Arabiske Emirater (UAE). Dette baserer seg på en økende interesse for Midt Østen fra norske bedrifter. Kontoret vil i første rekke dekke Gulf området med fokus på UAE, Qatar og Saudi Arabia. Hovedinteressen fra norsk side er olje & gass, maritim, miljø og fornybar energi, helse, IKT samt marin sektor. Kontoret har siden åpningen registrert en betydelig interesse for markedet.

Bjørn O. Bjørnsen

Innovasjon Norge

Leder	Bjørn O. Bjørnsen
Ansatte	27
Adresse	Akersgaten 13, Oslo
Internett	www.innovasjonnorge.no

2008 at a glance

2008 was a hectic year, with a high number of requests and Innovation Norway restructuring of activities in the Baltics. Innovation Norway's offices in Latvia and Lithuania were replaced with associated consultant agreements, co-ordinated by Innovation Norway office in Estonia.

The Baltic economies (that have grown at ca 10% for the last years; being amongst fastest growing economies in the world) experienced a steep fall due to colliding overheating of the local markets and impact of the global financial crises in 2008. The trade volume between Norway and the Baltics increased in average 17% in 2008 what is though a high, a lesser rate than in previous years.

In a longer run the Baltics will maintain its position as an important production and servicing site for Norwegian businesses, providing access to competent labour at an attractive price level in geographic and cultural proximity to Norway. There is over 800 Norwegian owned companies and thousands that have local co-operation partners in the Baltics. According to Deloitte study done in 2008: 75% of Norwegian companies in the Baltics and Poland were pleased/very pleased with the results and 60% were profitable within 2 years since establishment.

The Baltics have now entered the five years peak period of EU support that will create interesting possibilities for establishing new or scaling already existing Norwegian activities in the Baltics.

13 individual projects

Tallinn office carried out 13 projects with Norwegian SME companies (from energy and environment, ICT, maritime, business service sectors; involving Innovation Norway in Oslo and Akershus, Østfold, Agder, Hordaland, Møre og Romsdal, Trøndelag and Troms offices) in 2008.

E.g. Ocea AS, a leading Norwegian aquaculture equipment producer from Hordaland, has ten folded its turnover over the last years partly due to the successful sourcing activities in Estonia.

Business development in energy & environment, ICT and maritime sectors

The following business development projects were carried out with the participation of Innovation Norway in the Baltics in 2008:

- Wind energy market report for Innovation Norway Wind and Ocean network (in co-operation with Innovation Norway offices in Western and Eastern Europe);
- Water and Waste Water report for Innovation Norway Clean Water and GreenBusiness networks (in co-operation Innovation Norway in Eastern Europe and Asia; involving Innovation Norway in Trøndelag and Innovation Norway in Telemark);
- A market scan on ICT sourcing and market entry possibilities for IKT Norge (in co-operation Innovation Norway in Eastern Europe).

Lot of requests

In addition individual- and business development projects Innovation Norway serves hundreds of general business enquiries from both Norwegian as well local companies in the Baltics every year. In addition numerous Norwegian SME companies active in the Baltics, there is also a high volume of requests from Norwegian entrepreneurs, and a growing amount of requests from innovation milieus. Also Norwegian media had several visits to the Baltics in 2008.

Lerøy Ørno by night

Picture by Ocea

Many events

Innovation Norway in Tallinn contributed to:

- Arrangement of two international events in Trondheim (together Innovation Norway in Trondheim, Trondheim Chamber of Commerce), two in Oslo (together Deloitte, Duns & Bradstreet) and Sandefjord (together Maritime Forum Sørst, Innovation Norway in Russia, Innovation Norway in Buskerud and Vestfold and Agder);
- Hosting of several study tours from Norway to Estonia (from Oslo, Buskerud, Agder);
- Several Norway seminars arranged by Norwegian embassy (Norwegian and EEA Financial Mechanisms) and Norwegian Estonian Chamber of Commerce (Estonian Business School), Estonian Trade Council and Enterprise Estonia;
- Arranging local invitations to the 1st Scandinavian Renewables Conference Scanref in Oslo, followed by press trip from Estonia and a high profile workshop including select Norwegian and Estonian wind energy players in Tallinn;
- Sending of Estonian delegation to Norwegian Wood in Stavanger in 2008;
- Seed Forum events in the Baltics.

Director the Baltics, Station Manager Tallinn, Tiina Link:

Photo by Kristina Männik

Tallinn 2008

Picture: Enterprise Estonia

Innovation Norway in Tallinn

Manager	Tiina Link
No. of employees	2,5 + 2 associated consultants
Address	Harju 6, 15054 Tallinn, Estonia
E-mail	tallinn@innovationnorway.no

Fortsatt økonomisk vekst i Polen

Den økonomiske veksten i Polen var i 2008 på 4,8 %, og det forventes også i 2009 en økonomisk vekst på mellom én og to prosent.

Økt eksport fra Norge til Polen

For tradisjonelle varer økte eksporten fra Norge med over 10 % til 8,1 milliarder NOK. Dersom vi ser bort fra olje og gass, var det viktigste eksportproduktet fra Norge fisk, og da først og fremst laks.

Satsingsområder

I 2008 hadde kontoret i Polen spesielt fokus på følgende fem områder:

- Turisme
- Sjømat
- Forsvar
- Fornybar energi og miljøteknologi
- IKT

Turisme

Polen har nå status som et bransjemarked i Innovasjon Norges turistsatsing. Det betyr at vi fra juni 2008 har hatt ansatt vår egen markedssjef for turisme. Hans hovedoppgave er i samarbeid med polske turoperatører og polsk presse å profilere Norge som et attraktivt reisemål for polske turister. Mens antall utenlandske gjestedøgn i Norge totalt gikk ned med 2 % i 2008, økte antall polske gjestedøgn i Norge med 10 %. Dette føyer seg inn i rekken av mange år med sammenhengende vekst i turisttrafikken fra Polen. Siden 2005 har det nesten vært en tredobling av antall polske turister til Norge.

Sjømat

Innovasjon Norges kontor i Warszawa har i mange år har vært en sentral samarbeidspartner for Eksportutvalget for fisk (EFF), der vi bistår EFF i markedsarbeidet både mot polske forbrukere og foredlingsindustrien. Det er derfor hyggelig å konstatere at den totale fiskeeksporten til Polen i 2008 var nesten 2,5 milliarder NOK, en økning på 33 %. Polen er dermed et av de viktigste vekstmarkedene for norsk fisk og har styrket sin posisjon som den viktigste videreforedleren av norsk laks.

Forsvar

Innovasjon Norges kontor i Warszawa har i mange år hatt et prosjektsamarbeid med Kongsberg Defence & Aerospace. Dette arbeidet ga frukter i 2008 da Kongsberg helt på tampen av året kunne signere en kontrakt med Det polske forsvarsdepartementet. Kontrakten gjelder eksport av et kystartillerisystem til en verdi av om lag 800 millioner NOK.

Innovasjon Norges bidrag i dette prosjektet har vært meget avgjørende for at Kongsberg vant denne kontrakten. Kontrakten gir også store ringvirkninger for mer enn 100 norske små og mellomstore bedrifter som er underleverandører til Kongsberg.

Fornybar energi og miljøteknologi

Innovasjon Norges kontor i Polen gjennomførte sammen med Innovasjon Norges kontorer i Baltikum, Tsjekkia, Ungarn og Tyrkia to store hjemhentingprosjekter i 2008. Det ene "Vann- og kloakkbehandling" er presentert i flere møter med aktuelle bedrifter og i en omfattende rapport som også inneholder en tilsvarende markedsstudie fra mange av Innovasjon Norges kontorer i Asia. Det andre hjemhentingprosjektet var "Små vannkraftverk" som blant annet ble presentert for mange interesserte bedrifter på det første regionale sektormøtet i Trondheim i januar 2009.

IKT

På bakgrunn av et møte med IKT Norge har Innovasjon Norges kontorer i Tallin, Budapest, Praha og Warszawa gjort en markedsstudie av IKT-markedet i Sentral Europa og Baltikum. Resultatene er presentert i en felles rapport og i møter med norske IKT-bedrifter.

Fra den norske standen på Tour Salon 2008

Foto: Konrad Koneczny

Norsk deltakelse på messer og utstillinger

Innovasjon Norge organiserte en norsk fellesstand på reiselivsmessen Tour Salon. Her deltok 19 norske reiselivsbedrifter. Det også ble arrangert en norsk workshop på denne messen med deltakelse fra 30 polske og 20 norske bedrifter.

På Poleko hadde Norge, Sverige og Danmark en felles skandinavisk stand. 14 norske bedrifter utgjorde den norske delen av utstillingen. Vi arrangerte også to større seminarer på Poleko med til sammen 350 deltakere.

På FNs klimakonferanse, COP-14 som ble arrangert i Poznan i desember 2008, organiserte Innovasjon Norge en utstilling hvor vi viste en modell av Aker Clean Carbons utstyr for karbonfangst og SWAYs flytende vindmøller.

Foto: Konrad Koniczny

Leder av kontoret i Warszawa Vidar Segtnan

Innovasjon Norge i Warszawa

Leder
Ansatte
Adresse
Internett

Vidar Segtnan
7 ansatte
ul. Chmielna 85, 00-805 Warszawa
www.innovasjonnorge.no

Czech and Slovak Republics Highlights in 2008

In the first 3 quarters of 2008 the country continued successful economic growth of the previous years, while in the 4th quarter the progress slowed down due to the consequences of the recession in Western Europe, main trading partner of key local industries.

Prague office activities and services focused mainly on the environmental, renewable energy and ICT sectors with high potential for Norwegian solutions, products and technologies.

Photo: Daniela Vesela

INBDP - knowledge transfer projects

Innovation Norway Prague office participated on several regional INBD projects within the mentioned priority areas with the aim to identify new opportunities, transfer this knowledge to the clusters and individual companies in Norway, and promote Norwegian solutions on the international markets:

- INBDP Clean Water & Sewage CEE, 2008
- INBDP Small Hydro Power Turkey, Czech Republic, Poland, 2008
- INBDP ICT/IKT Norway and CEE markets, 2008

All projects were completed in 2008, presentations of results would follow in the beginning of 2009.

Single client projects

Innovation Norway Prague office delivered information, networking and promotion services to twelve Norwegian clients seeking to expand abroad, mainly to SMEs from the ICT and environment sectors.

Organization of study tours and market opportunities presentations for groups

Besides the INBDPs and single client projects Prague office organised several study tours, e.g. study tour of the Board of Innovation Norway in Hedmark to the agro-tourism farms to investigate the alternative use of agricultural land.

Prague office representative also participated at the study tour to Oslo water&sewage treatment plant, organised meetings with Green Business Norway and North Bohemian Waterworks utility, one of the largest potential buyers of Norwegian water treatment solutions.

Cooperation with the Norwegian embassy in Prague

Prague office worked together with the Norwegian embassy on the information campaign focusing on possible partnership of Norwegian bodies in projects financed by EEA/NO funds, in addition to that office employees participated in a workshop "Corruption and its Prevention shared responsibility - Czech and Norwegian experiences".

Cooperation with Innovation Norway district offices in Norway

Cooperation continued with Innovation Norway district offices, mainly Trøndelag, Hedmark and Hordaland, Prague office employees took part in various joint events, Export days, company meetings, and participated in development of new projects.

Other activities, networking, events

In the course of the year Prague office also focused on further networking activities with local governmental authorities, Nordic Chamber of Commerce, Technology Centre of Academy, Regional Development Agencies and Regional Innovation Centers.

Prague team

Bjørn O. Bjørnsen
Director Central Europe and the Baltic `s
(1-9/2008)

Daniela Vesela, Station Manager
Veronika Bogarova, Senior Market Adviser

Phone +420 224 810 031

Fax +420 224 810 002

GSM +420 603 820 885

prague@innovationnorway.no

Innovation Norway in Prague

Manager	Daniela Vesela
No. of employees	2
Address	Na Prikope 21, 117 19 Praha 1, CZ
Web	www.innovationnorway.no

Judit Ujfalussy

Market information

Despite the declining European business cycle, the Hungarian GDP-growth accelerated close to 2% in the first half of 2008. The growth of GDP decelerated to 0,8% in Q3. Thanks to real economic effects of the financial and economic crisis Hungarian GDP according to preliminary data shrank by 2% in Q4 2008, thus average growth pace deteriorated to 0,6% last year. Outlooks seem to be very uncertain, but this year GDP can decrease by 3%.

Ministries, governmental and financial institutes, the Central Bank and the banking sector, has launched many programs that expedite the credit infusion into the economic and entrepreneurial system of Hungary. The programs focus on various problem areas and by earmarking billions of euros aim at creating more jobs and a better business environment.

In 2008 Innovation Norway in Budapest concentrated its activities on Environment and Energy, Health and Biotech and ICT areas.

INBDP - knowledge transfer projects completed in 2008

- INBDP ICT/IKT Norge market scan finished and delivered to project manager. Presentation of project findings to IKT Norge and IKT Grenland will follow early 2009.
- INBDP Clean water&Sewage CEE 2008 report finished and delivered to the regional project manager. Presentations of project findings will follow in the beginning of 2009.
- INBDP Health and Biotech report completed and presented to OSAK and Sector responsible. Continue in 2009 incl. info on Czech Republic presentations, study tour

Completed single client projects

- Profvet AS market information, partner search,
- Icemaker AS market information
- Ortodent AS market information
- Beha Elektro AS market information, partner search, meeting program, follow-up
- Kongsberg Protech market information
- W.Giertsen organizing conference

Cooperation with the Norwegian Embassy in Budapest

- Transparency International Event
- EEA/NO funds promotion of Norwegian project partners, information distribution
- Energy Seminar

Organization of study tours and market opportunities presentations for groups

- Organising official visit for Hungarian Ministry of Justice to Norway
- Hamar Katedralskole study tour Young entrepreneurs
- TelemarkOffice Study Tour in Hungary
- CEEU Regional Meeting in Hungary

Cooperation with Innovation Norway district offices in Norway

Export days participation and company meetings, information exchange, development of new projects

- Participation on Energy and Environment Sector meeting in Hamburg
- Participation on Oslo Innovation Week
- Innovation Norway OSAK
- INBDP Health and Biotech
- Innovation Norway Trøndelag
- Participation at the seminar Forretningsmuligheter i Sentral- og Østeuropa 2/2008,
- Company meetings in Trondheim and Steinkjer 2/2008
- Export days/company meetings in Trondheim 11/2008
- Innovation Norway Stavanger
- Participation of Food Exhibition and Bocus D'Or
- Innovation Norway Hordaland
- Presentation of the renewable energy market characteristics
- Company meetings in Bergen 9/2008

Other activities, networking, events

- Promotion of the event - distribution of invitation and brochures to Scandinavian Renewable Energy Forum to our local network and other relevant organizations
- Networking with Swedish Chamber of Commerce
- Presentations of Innovation Norway and networking with governmental bodies Ministry of National Development and Economy, ITD Hungary, MGYOSZ, National Development Agency,

Internal activities:

- Coordination and activity planning - meetings with Prague office
- Regional meeting in Eger

Staf at Innovation Norway in Budapest

Marta Kovacs, Market advisor

Judit Ujfalussy, Director Hungary, Czech Republic and Slovakia

Judit Ujfalussy

Innovation Norway in Budapest

Manager	Judit Ujfalussy
No. of employees	2
Address	Budapest, Ostrom u.13. 1015 HU
Web	www.innovasjon Norge.no/ungarn

Prosjektkontoret er samlokalisert med den norske ambassaden i Bucuresti og ble etablert i 2007, som en følge av at Utenriksdepartementet ga Innovasjon Norge oppdraget med å forvalte det bilaterale samarbeidsprogrammet med Romania

Prosjektkontoret finansieres av Utenriksdepartementet og har et mandat som begrenser seg til administrasjon og oppfølging av programmet på vegne av Innovasjon Norge. Kommersielle forespørslers, som ikke faller inn under samarbeidsprogrammets formål, henvises til ambassadens kommersielle medarbeider eller til Innovasjon Norges hovedkontor i Oslo.

Prioriterte sektorer er: Reduksjon av utslipp av drivhusgasser, reduksjon av utslipp til luft og vann, effektiv energibruk og fornybar energi og fremme av bærekraftig produksjon, samt offentlig helsestell.

For mer informasjon om formål, aktiviteter og resultater henvises til samarbeidsprogrammets egen hjemmeside, www.norwaygrants.org

Regionale profileringsseminarer i Romania

- Sammen med ambassaden og Ministry of Finance (som er Innovasjon Norges formelle samarbeidspartner i Romania) organiserte kontoret i 2008 fire regionale informasjonsseminarer. Hensikten med seminarene var å markedsføre samarbeidsprogrammet og den tilskuddsfinansiering som programmet tilbyr. Seminarene dekket hver sine geografiske regioner i Romania og ble avholdt i h.h.v. Cluj-Napoca, Constanta, Craiova og Iasi. I tillegg ble det i samarbeid med Miljøverndepartementet organisert et seminar spesielt for miljøsektoren. Til sammen har mer enn 800 personer deltatt på seminarene.

Foto: Anne Lise Rognildalen

Det bilaterale samarbeidsprogrammet med Romania

- Samarbeidsprogrammet er en følge av EØS-avtalen om Norges økonomiske forpliktelser overfor nye EU land. Gjennom programmet har Norge stilt til disposisjon EUR 48 mill. til samarbeidsprosjekter i partnerskap mellom norske og rumenske aktører. Formålet med programmet er å bidra til sosial og økonomisk utvikling i Romania. Alle prosjekter skal gjennomføres i partnerskap mellom rumenske og norske virksomheter. Norske virksomheter, både private og offentlige, samt frivillige organisasjoner, har kunnet søke eller inngå som partner i prosjekter som søker om støtte under programmet.

Kontorets medarbeidere

Kontoret hadde i 2008 en lokal medarbeider og en norsk utsending, som også har ansvaret for kontoret i Bulgaria.

Foto: Mioara Avasilichioaei

Innovasjon Norge i Bucuresti

Leder	Anne Lise Rognlidalen
Ansatte	2
Adresse	Str. Dumbrava Rosie 4, Bucuresti
Internett	www.norwaygrants.org

Prosjektkontoret er samlokalisert med den norske ambassaden i Sofia og ble etablert i 2007, som en følge av at Utenriksdepartementet ga Innovasjon Norge oppdraget med å forvalte det bilaterale samarbeidsprogrammet med Bulgaria

Prosjektkontoret finansieres av Utenriksdepartementet og har et mandat som begrenser seg til administrasjon og oppfølging av programmet på vegne av Innovasjon Norge. Kommerielle forespørsler, som ikke faller inn under samarbeidsprogrammets formål, henvises til ambassadens kommersielle medarbeider eller til Innovasjon Norges hovedkontor i Oslo.

Det bilaterale samarbeidsprogrammet med Bulgaria

Samarbeidsprogrammet er en følge av EØS-avtalen om Norges økonomiske forpliktelser overfor nye EU land. Gjennom programmet har Norge stilt til disposisjon EUR 20 mill. til samarbeidsprosjekter i partnerskap mellom norske og bulgarske aktører. Formålet med programmet er å bidra til sosial og økonomisk utvikling i Bulgaria. Alle prosjekter skal gjennomføres i partnerskap mellom bulgarske og norske virksomheter. Norske virksomheter, både private og offentlige, samt frivillige organisasjoner, har kunnet søke eller inngå som partner i prosjekter som søker om støtte under programmet.

Prioriterte sektorer er: Reduksjon av utslipp av drivhusgasser, reduksjon av utslipp til luft og vann, effektiv energibruk og fornybar energi og fremme av bærekraftig produksjon, samt tiltak i forbindelse med Bulgarias planlagte inntreden i Schengen-samarbeidet og styrking av rettsvesenet.

For mer informasjon om formål, aktiviteter og resultater henvises til samarbeidsprogrammets egen hjemmeside, www.norwaygrants.org

Regionale profileringsseminarer i Bulgaria

Sammen med ambassaden og Ministry of Finance (som er Innovasjon Norges formelle samarbeidspartner i Bulgaria) organiserte kontoret i 2008 to regionale informasjonsseminarer. Hensikten med seminarene var å markedsføre samarbeidsprogrammet og den tilskudsfinansiering som programmet tilbyr. Seminarene ble avholdt i h.h.v. Pamporovo (i sør) og i Varna (nord-vest). Til sammen deltok ca. 300

Foto: Anne Lise Rognildalen

Foto: Mioara Avastilichioaei

Kontorets medarbeidere

Kontoret hadde i 2008 to lokale medarbeidere (hvorav en prosjektassistent som også utfører oppgaver for kontoret i Romania), samt norsk utsending som pendler mellom Bulgaria og Romania.

Innovasjon Norge i Sofia

Leder	Anne Lise Rognlidalen
Ansatte	2
Adresse	54B Dundokov Blvd., Sofia
Internett	www.norwaygrants.org

Interessante forretningsmuligheter i Tyrkia

Norwegian Turkish Maritime Forum 2008.

Selv om finanskrisen rammer også Tyrkia, er landet fortsatt på sporet til utvikle seg til en mer moderne og større økonomi. Innovasjon Norges Tyrkia kontor har bistått norske bedrifter innen flere sektorer i 2008, med størst fokus på maritim sektor, vannkraft, sjømat og oppdrettsutstyr. I tillegg til bistand til enkeltbedrifter, har kontoret vært engasjert i fellestiltak for grupper av bedrifter. Feks ble det i mai lagt til rette for et delegasjonsbesøk for 10 maritime bedrifter fra Norske Maritime Eksportører.

HKH Kronprins Haakons offisielle besøk

Høydepunktet for kontoret i 2008 var et offisielt besøk av HKH Kronprins Haakon til Tyrkia i november, for øvrig det første offisielle besøket av noen fra vårt kongehus til Tyrkia. Fremme av norsk næringsliv sto i fokus for besøket og vannkraftsektoren, maritim sektor og norsk sjømat ble gitt særlig prioritet.

Det var 42 representanter fra norsk næringsliv med i Kronprinsens følge og det ble gjennomført næringslivsseminarer i Ankara og Istanbul.

I Ankara deltok 250 nøkkelpersoner innen tyrkisk vannkraftsektor på et seminar hvor den internasjonale aktive delen av norsk vannkraftsektor fikk anledning til å presentere seg. Under besøket i Istanbul var det lagt til rette for aktiviteter for å profilere norsk maritim næring og det ble arrangert et norsk-tyrkisk seminar med over 150 deltagere.

Norsk sjømat ble profilert gjennom et større offisielt middagsarrangement i Istanbul, hvor maten ble tilberedt av kokker fra Gastronomisk Institutt, en begivenhet som fikk god media dekning i Tyrkia.

Tre sektorer i fokus

Tyrkia er et marked som er av strategisk interesse for norsk sjømat i kraft av at landet har over 70 millioner innbyggere og en markert økonomisk velstandsøkning. Positivt for sjømatnæringen er at Tyrkia har ikke har toll på sjømatprodukter fra Norge. Istanbul kontoret arbeider aktivt for å engasjere norsk sjømatnæring for større innsats i Tyrkia.

De siste 6-7 årene landet hatt et stort oppsving innen skipsveftsindustrien og er nå den 8. viktigste skipsbyggernasjonen i verden. Norske leverandører av skipsutstyr/maritimt utstyr viser økt interesse for landet og kontoret satser aktivt på å bistå norske maritime aktører.

Energiforbruket innenlands er kraftig økende og avhengigheten av import av energi er stor. Tyrkia har fortsatt store vannkraftressurser som ikke er utnyttet og det er gjort tilgjengelig ca 400 lisenser for utbygging av små/mellomstore kraftverk. De kommersielle mulighetene som ligger innen fornybar energi generelt og vannkraft spesielt, er et hovedsatsingsområde.

Innovation Norway Istanbul Office
Aytar Cad. Aydn Sok. Aydn Merkezi
No: 2/7 34340
1. Levent / Istanbul / Turkey

istanbul@innovasjon norge.no

T: +90 212 284 43 62
M: +90 532 387 6366
F: +90 212 284 43 64

Rolf P. Almklov

Rolf Peter Almklov

Innovasjon Norge i Istanbul

Manager	Rolf P. Almklov
No. of employees	4
Address	34340 Istanbul/Turkey
Web	www.innovasjon norge.no/tyrkia

Dubai kontoret i 2008

Ernk B Wilken

Nytt kontor åpnet 1. september 2008

Etter lengre tids planlegging besluttet Innovasjon Norge i mars å etablere et Midt-Østen kontor i Dubai fra høsten 2008. Dette kom etter en økende interesse for regionen fra norske bedrifter. Kontoret dekker i første rekke Gulf området, med hovedvekt på Forenede Arabiske Emirater, Qatar og Saudi Arabia

Høsten 2008 ble i hovedsak brukt til å få ansatte og kontor på plass i Dubai. De lokale forhold og byråkrati gjorde etableringsprosessen mer krevende enn forventet.

Samarbeid med ambassade og lokale norske bedrifter

Kontoret har et godt samarbeid med ambassaden i Abu Dhabi og god kontakt de øvrige ambassader i regionen (Riyadh, Teheran, Cairo, Amman, Damaskus) noe som gjør av kontoret har fått en meget regional profil og kontaktflate. Dette har vært viktig også for de mange norske bedriftene som har regionale kontor i UAE.

Over 1.200 nordmenn bor i Dubai, og 80 norske bedrifter er etablert i UAE, de fleste i Dubai. Mange av bedriftene er markedsledere innen sitt forretningsområde, slik som Jotun, Det Norske Veritas, Wilh. Wilhelmsen og Goltens. Disse har fungert som døråpnere for mange norske SMBer som vil inn på markedet, og vært gode støttespillere for Innovasjon Norge i oppstartsfasen.

Aktiviteter og prosjekter i 2008

- Intsok
Et av kontorets viktigste samarbeidspartnere er Intsok. Det er skrevet en samarbeidsavtale med Intsok fra 1. oktober 2008 hvor Intsok finansierer 50% av stillingen som olje & gass medarbeider ved Dubai kontoret. Det ble i 2008 gjennomført to markedsreiser til Norge, samt nettverksmøter med Intsok medlemmer. Rapporter for "Hvem er Hvem i olje / gass sekstoren i UAE og Qatar" ble utarbeidet.
- Samarbeid med distriktskontorer.
Det har 2008 vært gjennomført besøk til distriktskontorene i Hordaland og Stavanger. I tillegg har det vært god kontakt med kontorene i Oslo Akershus og Agder. En rekke kundemøter ble gjennomført i Bergen og Stavanger
- Samarbeid med hovedkontoret.
I oppbyggingen av kontoret har et nært samarbeid med enkelte sektoransvarlige vært viktig. Dette arbeidet vil fortsette i 2009
- INBDP og sektor rapporter.
Dubai kontoret startet informasjonsinnsamling i.f.m følgende rapporter som skal leveres i 2009:
 - INBDP Olje & gass sektoren
 - INBDP + Arena Beredskaps. 2 rappoerter innen oljevern beredskap i GCC landene (UAE, Saudi Arabia, Oman, Qatar, Kuwait, Bahrain) .
 - Akvakultur - Rapport for 4 markeder i Midt-Østen for akvaArena
- Adipec - Olje & Gass messen i Abu Dhabi.
Det var stor norsk deltagelse og norsk fellesstand på denne messen i Abu Dhabi. Deltagerne var meget fornøyd og man vil satse enda sterkere i 2010

- Statsministerbesøk og WFES
Det var planlagt et besøk av Statsminister Jens Stoltenberg til flere land i regionen i 2009, samt norsk deltagelse på WFES – World Future Energy Summit hvor Stoltenberg skulle holde åpningstalen. Mye tid ble brukt på forberedelse av dette besøket og en norsk fellesstand på WFES. Besøket ble imidlertid avlyst og vi måtte dessuten trekke oss fra utstillingen grunnet lav påmelding. Man håper å komme sterkere tilbake i 2010.
- Prosjekter for enkeltbedrifter
Dubai kontoret hadde mange henvendelser fra enkeltbedrifter i 2008. Det ble gjennomført en rekke møter i Norge og Dubai. Dette resulterte i flere prosjekter med oppstart i 2009. Kontoret har ved årsskifte en meget god kundeportefølge som følges opp. Kundene representerer en stor bredde m.h.t sektor og aktiviteter.

Erik B. Wiken

Arbeidet framover

Kontoret har basert på interessen fra norske bedrifter, muligheten i markedet og innspill fra de sektoransvarlige i Innovasjon Norge valgt å prioriter følgende sektorer:

- Olje & Gass (samarbeid med Intsok)
- Maritim
- Miljø og Fornybar Energi
- Helse
- IKT
- Marin

I tillegg ser vi en betydelig interesse innen enkelte andre sektorer som leveranser til aluminumsindustri, møbler, og forsvar. Innen samtlige sektorer har vi hatt henvendelser fra norske bedrifter og nettverk i løpet av 2008. Flere av de blir prosjekter i 2009.

Ansatte i Dubai

- Erik B Wiken, Director
E: erik.wiken@innovationnorway.no
M: 0971 50 1148747
- Marit Martinsen Mubarak, Market Adviser
E: marit.mubarak@innovationnorway.no
M: +971 50 9001763
- Bente Rød Eide, Market Adviser
E: bente.rod.eide@innovationnorway.no
M: +971 50 9001764
- Nasrollah Gharesifard, Senior Adviser Oil & Gas
E: nasrollah.gharesifard@innovationnorway.no
M: +971 50 5525087

Innovasjon Norge i Dubai

Leder	Erik B Wiken
Ansatte	4
Adresse	Oasis Centre, Dubai UAE
Internett	www.innovationnorway.no/uae

Region Russland og Samveldet av uavhengige stater (SUS)

Foto: Innovasjon Norge

Innovasjon Norge har tre kontorer i regionen - alle i Russland - i henholdsvis Moskva, St. Petersburg og Murmansk. Roger Martinsen (bildet) er regionleder.

Innovasjon Norges kontor i Moskva

Moskva-kontoret flyttet i februar 2009 ut av ambassaden og inn i nye lokaler og inviterte med seg EFF, INTSOK og Norsk-Russisk Handelskammer. Kontakten og samarbeidet med ambassaden er tett og godt, noe som gjenspeiles i de mange aktivitetene og arrangementene med fokus på bl.a. næringslivsfremme og omdømmebygging. Innovasjon Norges leder er formelt sett også ambassadens handelsråd.

Foto: Brukt med tillatelse, Innovasjon Norge

Kontoret i Moskva ledes av Roger Martinsen og har 9 faste ansatte inklusive 1 INTSOK-representant. Moskva-kontoret satser strategisk innen olje og gass, marin sektor, reiseliv samt energi og miljø. I 2008 valgte kontoret å sette større fokus på forretningsmuligheter for norsk næringsliv i de russiske regionene.

Olje og gass

Per i dag er det INTSOK som i hovedsak ivaretar den norske leverandør-

industriens interesser i det russiske markedet. Imidlertid har Innovasjon Norge i Moskva i en årrekke, i samarbeid med Innovasjon Norges messeavdeling i Oslo, hatt ansvaret for en norsk fellesstand på en årlig olje- og gass-messe (vekselvis MIOGE og Neftegaz) i Moskva. I juni deltok 28 bedrifter på den norske fellesstanden. I forbindelse med messen arrangerte også Moskva-kontoret en ambassademottakelse samt båtturn for de norske utstillerne og deres forretningsforbindelser.

For øvrig deltar Moskva-kontoret i Innovasjon Norges tverrgående team innen olje og gass.

Marin sektor

Russland er sammen med Frankrike det viktigste enkeltmarkedet for norsk fisk og sjømat.

Foto: Innovasjon Norge

Moskva-kontoret besitter bred kunnskap, erfaring og et omfattende nettverk blant aktører på begge sider av grensen. Kontoret har god oversikt over markedsutvikling og -trender samt rammevilkår.

I løpet av 2008 utførte kontoret flere kundeprosjekter med fokus på nye arter og produkter inklusive Omega-3. Moskva-kontoret er også representert i Innovasjon Norges tverrgående team innen marin sektor. For øvrig utarbeidet kontoret et hjemhentingsprosjekt med fokus på utviklingen i russisk marin sektor samt norske markedsmuligheter.

For det 15. året på rad sto Moskva-kontoret, i tett samarbeid med Innovasjon Norges messeavdeling i Oslo, som ansvarlig for en norsk fellesstand på messen World Food Russia i Moskva i september. Standen ble åpnet av fiskeri- og kystminister Helga Pedersen. I tilknytning til messen arrangerte Moskva-kontoret en sjømatmottakelse i ambassadens residens samt båtturn med fagseminar. Mottakelsen ble arrangert i samarbeid med EFF og bedrifts-klyngen Sjømat fra Finnmark. Kokker fra Gastronomisk Institutt sto for tilberedelsen av lekre retter basert på ferskt råstoff. Tilbakemeldingen fra de 350 gjestene vitner om at mottakelsen var vellykket.

I oktober arrangerte Moskva-kontoret en sjømatmottakelse i ambassaden, som sist i samarbeid med Sjømat fra Finnmark dvs. med kokker og råstoff fløyet inn fra Norge. Tilbakemeldingen fra de russiske gjestene - representanter for viktige restauranter, hoteller og butikkkjeder - var udelte positive.

Reiseliv

I 2008 besøkte 53 000 russere Norge (med 416 000 gjestedøgn), en vekst på ca. 18 %. Av disse utgjør ferie og fritid 38 000 turister (med 294 000 gjestedøgn), noe som utgjør en vekst på 6 %. 179 russiske turoperatører (TO) selger Norge.

- I 2008 var Moskva-kontorets satsing innen reiseliv svært omfattende og de viktigste aktivitetene var som følger:
- 10 studieturer til Norge for russiske turoperatører, totalt 120 personer
 - 8 gruppepressturer samt 9 TV-turer, totalt 160 russiske journalister
 - publisering av 10 nyhetsbrev, 13 pressemeldinger samt 5 spesialutgivelser om Norge i reiselivsjournaler og aviser
 - Organisering av 3 fellesstands med norsk bedriftsdeltakelse på messer i Russland (Moskva og St. Petersburg)
 - Organisering av studieturer, workshops, seminarer etc.
 - Trykking og distribusjon av russiskspråklige kataloger og brosjyrer
 - Diverse reklame- og markedsføringskampanjer
 - Utvikling, lansering, oppdatering av www.visitnorway.ru

Foto: Innovasjon Norge i Moskva

Av ovennevnte workshops ønsker vi å trekke fram workshops som ble arrangert i St. Petersburg og Moskva (bildet) primo september, hvor i alt 48 norske bedrifter deltok i

tillegg til 70 russiske turoperatører (TO) i St. Petersburg samt 150 russiske TO i Moskva. Våre workshops gir deltakerne en unik mulighet til å forhandle direkte med TO.

Innovasjon Norge i Moskva har satt et visst fokus på de russiske regionene og følgelig inviterte kontoret 10 russiske TO til hver workshop i følgende byer:

- April: Jekaterinburg, Samara, Kazan
 - Oktober: Jekaterinburg, Rostov, Krasnodar
- Resultatet var at 400 reiselivsbedrifter fra regionene fikk kjennskap til Norge som reiselivsprodukt og promoteringsverdien av arrangementene var høy.

Foto: Innovasjon Norge i Moskva

17. desember arrangerte Moskva-kontoret julefest (se bildet) i ambassadens residens for russiske journalister og deres barn. Ambassadør Knut Hauge var vert.

Julenissen fra Drøbak var den største og gledeligste overraskelsen. Samme seanse ble gjentatt i St. Petersburg dagen etter, da med generalkonsul Rune Aasheim som vert. I alt deltok over 135 journalister samt 100 barn. Tilbakemeldingene fra gjestene var udelt positive og tiltaket ga utvilsomt god PR-verdi.

Energi og miljø

Moskva-kontoret fokuserer på ENØK, vannrensing samt avfallshåndtering. ENØK er det mest interessante og modne markedssegmentet, hvor koblingen til konvensjonell industrivirksomhet er særdeles spennende. Kontoret bistår et titalls bedrifter i bransjen i deres satsing på det russiske markedet. For øvrig har Mosvakontoret gjennomført et hjemhentingsprosjekt innen energi og miljø med fokus på markedsbeskrivelse og -muligheter for norsk næringsliv.

Innovasjon Norge i Moskva arrangerte i løpet av 2008 flere messe-deltakelser samt studieturer, deriblant:

- Norsk fellesstand på Mining World Russia i Moskva, april
- Informasjonsstand på messen WASMA (Waste Management) Exhibition i Moskva, november
- Arrangement av miljøseminar i Kazan, Tatarstan, mai
- Interprise Barents i Murmansk: deltakelse, juni
- Studietur til gruvebedrifter på Kolahalvøya, juni
- Roadshow i hhv. Kristiansand, Drammen og Skien i november basert på Russlandsseminarer og med fokus på energi og miljø; tett samarbeid med distriktskontorene; bedriftsdeltakelse
- Organisering av flere besøk til Norge for russiske sertifiseringsmyndigheter med det formål å legge til rette for sertifisering av norske kunders produkter og teknologi

Videre vil vi framheve at Moskva-kontoret i februar representerte kunden Thermo Byggvarme under forhandlinger med verdens nest største diamantforetak Alrosa i Yakutia. Dette medførte at Thermo Byggvarme vant en anbudskontrakt i hard konkurranse med bl.a. russiske konkurrenter.

Diverse aktiviteter og engasjement

Moskva-kontoret har bl.a. deltatt i følgende arrangement:

- Offisielt delegasjonsbesøk til Kazan, Tatarstan: Innovasjon Norge i Moskva hovedansvarlig; delegasjon på 30 personer ledet av ambassadør Nordsletten; øvrig deltakelse av ambassaden, INTSOK, NRHK, EFF, Innovasjon Norges Moskva-kontor og Fondsavdeling samt norsk leverandør-industri - olje og gass; hovedfokus på olje- og gass seminar arrangert av INTSOK; seminar vedrørende energi og miljø; møter med bl.a. Tatarstans president og flere ministre.
- Offisielt besøk til Krasnodar: Arrangert av Norsk-Russisk Handelskammer; delegasjonen ledet av ambassadør Nordsletten; deltakelse av Innovasjon Norge i Moskva og Fondsavdelingen, SIVA og norske bedrifter - totalt ca. 25 personer; møter med myndigheter; seminar viet norsk virkemiddelapparat; B2B-møter.
- Seminar i ambassaden - det norske Presidentprogrammet: 50 tidligere russiske deltakere samt ledere fra NHO/ KS.

Adresse:

Innovation Norway
4th Dobryninsky per., 8
Business centre Dobrynja
Office 315
Moscow 119049
Russian Federation

Tlf.: +7 495 663 68 30

Fax: +7 495 663 68 31

E-post: moscow@innovationnorway.no

Internett: www.innovasjonnorge.no/russland

Innovasjon Norges kontor i St. Petersburg

Foto: Innovasjon Norge i St. Petersburg

St. Petersburg-kontoret har et strategisk fokus på maritim sektor (inklusive skipsutstyr), olje og gass leverandørindustri samt reiseliv.

Innovasjon Norge i St. Petersburg fører et tett og godt samarbeid med generalkonsulatet i St. Petersburg. Nikolay Shavrov (bildet) er kontorleder. Kontoret har 3 ansatte.

Maritim sektor

Ett viktig fellesprosjekt var en omdømmeundersøkelse en studie av norsk maritim industris image i Russland. Prosjektet ble gjennomført i samarbeid med Innovasjon Norge i Møre og Romsdal i mai-juni. I samarbeid med Innovasjon Norge i Vestfold og Maritimt Forum Sør-Øst Norge sto Innovasjon Norge i St. Petersburg i oktober for organiseringen av Skandinavisk Maritimt Partneriat i Sandefjord, hvor over 50 bedrifter deltok. Arrangementet inkluderte også presentasjoner og B2B-møter med lokale bedrifter.

Sammen med NCE Maritime holdt St. Petersburg-kontoret i november en presentasjon for vel 30 bedrifter fra Møre og Romsdal vedrørende utviklingen innen russisk maritim sektor.

St. Petersburg-kontoret lager og distribuerer Russian Maritime samt Offshore Newsletter månedlig som, basert på antall abonnenter (ca. 400), er et meget populært og velkomment produkt både i Norge samt i det internasjonale maritime miljøet generelt sett. I tillegg til til DM er nyhetsbrevet også tilgjengelig på Norwegian Maritime Exporters webside.

Det må også nevnes at St. Petersburg-kontoret har utført diverse markedstjenester for individuelle norske bedrifter. Jotun Paints bestilte i mars en markedsundersøkelse vedrørende den ukrainske maritime sektor med det formål å utarbeide en markedsplan for selskaps kontor i Ukraina.

For øvrig var kontoret i juni ansvarlig for et norsk delegasjonsbesøk - med nærings- og handelsministeren i spissen - til skipsverftet Severnaya. Verftet bygger supply-skip for en norsk skipsreder.

Olje og gass

vedrørende involvering av SMB-ere i olje- og gassprosjekter (november). St. Petersburg-kontoret ble også tildelt ansvaret for den russiske delegasjonen under ONS i Stavanger i august.

St Petersburg blir stadig mer viktig som teknologisk senter for Russlands aktiviteter innen den offshorebaserte delen av olje og gass sektoren. Flere lokale engineering-selskaper deltar i Shtokman-prosjektet. Skipsverft fra St. Petersburg-området er involvert i bygging av oljeplattformer, supply-skip og isklassetankere for russiske offshoreprosjekter.

Aktivitetene innen olje og gas baserer seg på en samarbeidsavtale med INTSOK, Sistnevnte bestiller 25 % av kapasiteten/ressursene til St. Petersburg-kontorets stedlige leder, som opptre som lokal olje og gass rådgiver for INTSOK. Ytterligere 25 % dekkes via et internt Innovasjon Norge hjemhentingsprosjekt.

De viktigste aktivitetene for St. Petersburg-kontoret i 2008 var oppdatering og vedlikehold av databasen utviklet innenfor rammene av Partnerskapsprogrammet mellom russiske og norske olje og gass bedrifter; deltakelse i Partnerskaps-programmets workshops arrangert for ledelsen i de norske deltakerbedriftene i henholdsvis Stavanger, Bergen, Oslo, Trondheim, Tromsø og Mo i Rana; organisering av og deltakelse i den årlige norsk-russiske olje og gass konferansen - denne gang i Kaliningrad (januar), leverandørkonferansen i Bodø (april), konferansen Interprise Barents i Murmansk (juni) samt en konferanse i Arkhangelsk

Reiseliv

Alle aktiviteter ledes av Moskva-kontoret, se informasjon ovenfor. Bildet nedenfor er tatt på en reiselivsworkshop.

Adresse:
Innovation Norway
Kaluzhsky per., 3
St. Petersburg 193015
Russian Federation

Tlf.: +7 812 326 90 37
Fax: +7 812 326 90 38
E-post: st.petersburg@innovationnorway.no
Internett : www.innovasjon norge.no/russland

Foto: Innovasjon Norge i Moskva

Innovasjon Norges kontor i Murmansk

Innovasjon Norges Murmansk-kontor er samlokalisert med generalkonsulatet i Murmansk og er ment å dekke Nordvest-Russland. Kontoret ble etablert høsten 2006 som en direkte konsekvens av regjeringens nordområdestrategi. Roger H. Mikkelsen ble av Utenriksdepartementet ansatt som spesialutsending for næringslivsfremme ved generalkonsulatet samtidig som han utgjorde Innovasjon Norges eneste representant i Murmansk. Som følge av Mikkelsens tragiske bortgang i januar 2009, er kontoret nå midlertidig ubemannet; inntil videre stiller Innovasjon Norges kontorer i Moskva og St. Petersburg opp ved nødvendighet.

Leverandørutvikling innen olje og gass, maritim sektor samt infrastrukturutvikling og -utbygging i tilknytning til planlagte prosjekter innen spesielt olje og gass er de næringene som Innovasjon Norge i Murmansk vier størst oppmerksomhet.

Kontorets hovedfokus er i prinsippet å

- bistå norske bedrifter med generell rådgivning
- avdekke og formidle markeds-muligheter
- drive nettverksbygging
- drive informasjonsformidling - spesielt av typen "hvordan gjøre forretninger i Russland"
- fasilitere møteplasser for norske og russiske næringslivsinteresser

Etableringen av Murmansk Business Association er et godt eksempel på sistnevnte.

Kontoret skiller seg fra Innovasjon Norges vanlige utekontorer i den forstand at kontoret er det eneste som ikke tar brukerbetalning for tjenestene som ytes overfor norsk næringsliv.

Adresse:
Innovation Norway/ Royal Norwegian Consulate General
Sofi Perovskoy street 5
Murmansk 183038
Russian Federation

Tlf.: +7 8152 400 600
Fax: +7 8152 456 871
E-post: moscow@innovationnorway.no
Internett : www.innovasjonnorge.no/russland

Samveldet av uavhengige stater (SUS)

Innovasjon Norge er verken tilstedeværende, eller har øremerkede ressurser for satsing, i SUS. Følgelig er organisasjonens aktiviteter og engasjement i regionen begrenset og skjer i hovedsak i Ukraina og Kasakhstan.

Ukraina

Vi vil framheve det gode samarbeidet med ambassaden i Kiev, spesielt innen fremme av norske næringsinteresser innen marin sektor og reiseliv. I oktober deltok Innovasjon Norge i Moskva med en informasjonsstand på messen World Food Ukraine, Kiev, i samarbeid med ambassaden, EFF samt bedriftene Troika Seafood og Water of Norway. Videre presenterte St. Petersburg-kontoret i oktober - i fellesskap med Jotun Paints og Teknotherm - muligheter for norsk maritim sektor under en messe i Odessa.

Kasakhstan

Foto: Brukt med tillatelse, Innovasjon Norge

Kasakhstan ser ut til å bli stadig mer viktig og interessant for norske næringslivsinteresser. Norske myndigheters beslutning om å etablere ambassade i Astana vitner om dette.

Innovasjon Norge i Moskva arrangerte i september en norsk fellesstand under messen Mining World Central Asia i Almaty (se bildet). Videre sto Moskva-kontoret - for 5. år på rad - ansvarlig for den norske fellesstanden på olje- og gassmessen KIOGE, Almaty, i oktober. I november deltok Moskva-kontoret med en informasjonsstand på World Food Kazakh-stan hvor kontoret bl.a. representerte EFF og Troika Seafood.

Innovasjon Norges kontorer i Russland

Leder	Roger Martinsen
Ansatte	13
Adresse	4th Dobryninsky per., 8, office 315
Internett	innovasjonnorge.no/russland

Region Summary 2008

It has been a rollercoaster year. Week dollar to strong dollar, high oil prices to low oil prices, a political thriller in US, electing the new president and on top of that, Hurricane Ike that affected quite a few areas of the Americas. We haven't seen the end of the recession yet. Even though "wise men" predicts differently, we do believe it will continue to be a turbulent year also in 2009. In spite of this, we have had a good flow of projects both trade and tourism. It is a strong, motivated, dedicated and hard-working Americas team. A team that always strives for good results, delivering high quality services to our customer and achieving the objectives of the year. I'm proud to be a part of it.

Team America

Innovation Norway New York

Our organization

Innovation Norway Americas is located in four countries. Brazil, Canada, Chile and USA. In USA we we have 5 offices.

In total we are 32 people working in the region.

- 19 local employees
- 10 on contracts
- 3 interns

We have a new position focusing 100% on the defense sector, located in Washington. The position has three stakeholders, Innovation Norway 50%, FSi 25% and Ministry of Defense 25%. The position is reporting to Innovation Norway Americas. And we are pleased that we now have a new colleague in Minneapolis, reporting to MFA with Innovation Norway as one of the stake holders. This position is filling the role as Innovation Norway's representative in the mid west focusing on the Clean and Med Tech industry. We welcomed 8 new colleagues to our team in 2008

Sector focus

Region Americas has in 2008 improved and strengthen the sector focus. 5 new sector teams have been established in addition to the already well implemented travel team. It is important to us, erasing the borders between the offices, and work as a whole team, always having our customers best interests in mind. With the cross office sector teams, we will always have the right recourses dedicated to the right projects.

Our prioritized sectors are:

Oil and Gas, Healthcare, Reneable energy and environmen, Travel, Marin and ICT
In additon we have had several projects within new media, culture, fashion, design and defense

Some of our projects in 2008

- Crownprince visit to Chile
- OTC - Houston
- Rio Oil & Gas, Prime Minister Stoltenberg delegation
- Adventure Travel World Summit in Norway
- Transatlantic Research and Innovation Symposium on Cancer
- Norwegian Centres of Expertise Visit Boston and Houston
- Defense Technology Forum - Washington DC
- Nordic Green - 08, San Francisco
- Boot Camp Sillicon Valley
- Norway Festival - Central Park New York
- Norwegian Centers of Expertise study and Networking tour

Projects

INBDP	19
Client Projects	91
With MFA	5
Study tours	18
Trade fairs	8

Ministry of Foreign affairs and Innovation Norway

The relationship between Innovation Norway and MFA is growing even stronger. We have had several successful events and projects together during the year, and our yearly Team Norway meeting is becoming more focused and objective oriented than previous years.

Some of our success stories

- University of Regina agreed to sign a MOU with Innovation Norway in promoting joint research in carbon capture and storage.
- Double digit growth for travel partners
- Auto 21 agreed to sign a MOU with RTIM\Sintef for joint research within lightweight materials.
- Lofoten on the front page of National Geographic
- "The level of service by Innovation Norway Houston and their commitment to our goals should serve as a positive influence and green light to any Norwegian company wishing to explore United States markets"

Jan-Even Østrem, President Advantec Houston Inc

Innovation Norway Americas

Region Director	Kristin Dahle
Web Brazil	www.innovasjon Norge.no/brasil
Web Canada	www.innovasjon Norge.no/canada
Web USA	www.innovasjon Norge.no/usa

Washington DC

Innovation Norway Washington DC consist of five employees, one of which is a 100 % administration position for the region and the region director. We provide advice and support to Norwegian companies entering the US. Our key priorities have been, defense, culture and experience and design. Within these sectors we experience an increased interest from Norwegian companies looking to develop business with the US.

Defense

The defence market in the United States is by far the world's largest defence market and is growing in importance also for the Norwegian Defence industry. Norwegian defence exports to the United States have grown over the last years and the request for support and advice from Innovation Norway within this sector has been increasing over the past years. As a result, in order effectively to support Norwegian companies pursuing opportunities in the US defence market, Innovation Norway, the Norwegian Defence Industry Association, FSI, and The Norwegian Ministry of Defence have joined forces and established a position dedicated to this sector. The position was in place from Sept 1st 2008.

The main activity within this sector in 2008 was networking events such as the Defence Attaché Technology Forum in June and receptions and networking events in relation to AUSAs (Association of the United States Army) annual meeting and exhibitions in Washington DC in October of 2008.

Public Diplomacy

Increased focus on Public Diplomacy (Omdømme) is a priority both for the MFA and Innovation Norway. We are working to see synergies between the work of the Embassy the Consulates and our offices in the region to utilize on opportunities to get more publicity surrounding projects and events. In 2008 we started to work with a professional PR agency helping us reach a greater audience with our targeted messages in the US.

Culture and Experience sector

The US is a natural market and a market leader in several of the underlying industries in the Culture and Experience sector. Historically the US market has always been open to the influences of foreign cultures, and is considered to be among the leading countries in development and new start-ups in this sector. An increasing number of Norwegian companies are looking to expand into this market.

We have conducted several Home Gathering projects within this sector in 2008, and have also had the privilege to work with MFA and our Tourism team on several very fruitful projects. For the first time we had a Norwegian Furniture stand at the International Contemporary Furniture Fair in New York, and we are working closely with Møbelrådet and the Consulate

We have been working on several individual client projects within this sector; tasks covered has been in relation to market entry strategies, incorporating in the US, partner search and selection, staffing and market intelligence gathering.

Innovation Norway Washington/Carano

In addition to the sector focus of the office, we also participate in the following regional sector teams: ICT, Renewable energy and Environment, Biotech and Tourism.

Our co location with the embassy in DC makes us natural liaisons between Innovation Norways offices in the region and the Embassy, we will continue to build on synergies between offices, sectors and organisations in the region.

Washington DC Team

Karin Gjerløw Høidahl, Senior Advisor
Cathrin Bowen, Accountant North America
Rony Raposo, Senior Advisor
Tom Ivar Stie, Senior Advisor Defense
Kristin Dahle, Regional Director

Innovation Norway in Washington DC

Manager	Kristin Dahle
No. of employees	5
Phone	+1 202 333 6000
Web	www.innovasjon Norge.no/usa

USA - still the country of opportunities

Powered by Nature

The financial crisis in the US has affected the numbers of travelers to Norway in 2008. The number of bednights are down 7,7% vs. 2007, Oslo is losing by 6,4% share and Fjord Norway is down by 9%. The good news are that Bergen reports a stability in American bednights and Northern Norway is up 8%.

In a high market like US, a clear strategy for message, target groups and communication channels is essential.

Our message is:

- Powered by Nature; Naturbased vacation and Adventure travel
- Our target group is:
 - high end, sophisticated, educated and less price sensitive travelers

Our communication channels are:

- web and social media, print, TV, radio, network arenas

Highlights from 2008

- Presscoverage 54 million Nok
- Visits to visitnorway.com/us is up 160 % from -07
- Increased interest of investing in US, both value and number of partners
- 2 successful projects with MFA
- Successful cross team, trade/travel projects

Adventure

The first ever Adventure Travel World Summit Europe was held in Norway. Made possible because of great collaboration between Hurtigruten, Fjord Norway, Bergen, Tromsø and Innovation Norway Americas. ATWS-E is a prestigious adventure conference and attracted approx. 200 decision makers from the travel industry all over the world. The participants were from 25 different countries. The conference was held on board of Hurtigruten from Tromsø to Bergen. Tromsø was responsible for the opening ceremony and offers of pre-tours. Lofoten, Trondheim and Ålesund offered unique shore excursions along the way, while Bergen and Fjord Norway hosted the closing ceremony.

Press

Our targeted approach towards press & media have given tremendous results in 2008. It proved to be a record year for media coverage as well as for number of journalists sent to Norway. We are in particular proud of our accomplishment of getting huge coverage within our main segments Adventure and Nature Based travel. National Geographic, Conde Nast Traveler, Forbes Life, Boston Sunday Globe and New York Daily News are just a few of the medias publishing Norway articles.

Visitnorway.no/us

Our main communication channel is Visitnorway.com/us. The hits on the site increased with 160% in 2007. With a total of 178,421 visits, Northern Norway is the top destination for searches. We do believe this is an indication of the trends showing that exotic and unique destinations, with elements of Adventure are "on the move".

www.visitnorway.com/us

Scandinavian Outdoor Retailer Winter Market 2008

ICELANDAIR

Register to win a trip for 2 to Oslo in November

Quote from Partner

We (Read Hurtigruten and Innovation Norway) have had an excellent co-operation both with regards to press trips, advertising campaigns and other marketing efforts. And despite the last few years financial problems in the US, our joint efforts have actually resulted in substantial increase of our sales. We are looking forward to continue our good relationship with Innovation Norway New York office"

Monika Tillman, Regional Director Hurtigruten Americas

Team Travel

Hege Barnes, Key account Manager
Beate Gran, Web manager
Tone Brunner, Marketing Manager
Harald Hansen PR manager
Kristin Dahle, Market Manager

Innovation Norway Travel - New York

Manager	Kristin Dahle
No. of employees	5
Phone	+1 212 885 9700
Web	www.visitnorway.com/us

www.visitnorway.com/us

Boston - Gateway to the US market

Innovation Norway's office in Boston is a specialized group with relevant and unique US business development skills in the life science, IT/telecom and clean energy sectors.

Our Services

Innovation Norway Boston's primary mission is to help Norwegian SMEs and relevant stakeholders to understand the US market, relevant opportunities and hurdles to enter this market and how to leverage these to build a sustainable business. 2008 was a very productive and eventful year for Innovation Norway Boston where we continued to capitalize on our strong industry experience and on our proprietary network of industry contacts and academic experts. Innovation Norway Boston has a very hands on approach to our services that help our clients with:

- Financing, •Partnering•Market Analysis•Interim Office Space
- Strategy Development•Incorporation and Recruitment
- Workshops/Conferences/Study Tours

Boston - Ecosystem for Innovation

Boston and the state of Massachusetts (MA) can be characterized by internationally strong industry clusters, a significant and growing venture capitalist base, the highest R&D spending in the US, world acclaimed universities, aggressively growth of new ventures and base for global corporations. Boston and Massachusetts have developed life science and high technology industry clusters that are ranked as some of the most competitive and entrepreneurial in the US. The deliberate and intentional interaction between university-industry-government/capital institutions in Massachusetts is unique and is instrumental in bringing novel inventions to market fast. Thus, Boston is a very good transatlantic bridgehead and a gateway for Norwegian companies seeking US expansion.

Projects in 2008

Advisory Services

We delivered on more than 10 customer projects mainly for Norwegian medtechs and SMEs. Our advisory services have been in relation to strategy and operations on institutional collaborations, incorporating in the US, staffing, partner search and selection and financing. Innovation Norway Boston has worked extensively with expert consultants to provide guidance and help on FDA regulatory issues and incorporation issues. Companies that we have assisted and continue to assist are: SonoWand, MedStorm, NeoRad, PCI Biotech, Volusense, iSentio, Imatis, etc. Imatis Inc started up their US business activities from Innovation Norway Boston's incubator offices. Through the agreement with the Research Council of Norway (FORNY program) we have been very active advising Norwegian technology transfer offices (TTOs) on the commercialization and internationalization potential of some of their portfolio IP and projects. nnovation

Competence Services

We organised 7 study tours and educational seminars in the US (often in collaboration with other Innovation Norway Americas offices and the MFA) for a wide variety of clients in Norway: Norwegian Centers of Expertise (NCE) Study and Networking tour March 2-7, 2008 Boston, MA and Houston, TX

Marketing your Medical Technology in the US Business Primer and Workshops on Dos and Don'ts April 7 - 11, 2008, Boston, MA and Minneapolis, MN

NHO - Confederation of Norwegian Enterprises Executive Committee Study Tour May 5 - 8, 2008, Washington DC, MD and Boston, MA

Start-Up your Business in the US Workshop Norwegian SMEs and IN Entrepreneurship Group September 22-26, 2008, Boston, MA

Norwegian TTOs, Study and Networking tour October 13-17, 2008, Boston, MA and London, UK

TRISC 2008 Transatlantic Research and Innovation Symposium on Cancer MFA Science Week, October 21-22, 2008, Washington DC, MD

OREC - Oslo Renewable Energy and Environment Cluster Study and Networking tour November 17-21, 2008, Boston, MA and San Francisco, C

Boston Team

Ron Sutherland, Project Manager
Andreas Dietzel, Project Manager
Jørgen Nøtvik, Trainee
Sander J. Tufte, Station Manager

Innovation Norway in Boston

Manager	Sander J. Tufte
No. of employees	4
Phone	+1 617 369 7870
Web	www.innovasjon Norge.no/boston

San Francisco

Innovation Norway San Francisco (INSF) continues to work on a variety of projects and programs within the focus areas, Information Technology, Alternative Energy, Health, Innovation and Entrepreneurship. The main focus is to assist Norwegian companies looking to enter or expand in the US market. We also work on projects and programs for organizations and networks in Norway.

Innovation Norway San Francisco

Gründerskolen

This year was the 10th Anniversary of Gründerskolen in San Francisco. Over 230 Norwegian graduate students have received first-hand experience in entrepreneurship by working as interns in start-ups and young, fast growing companies in the Bay Area/Silicon Valley; combined with an entrepreneurship class at the University of California at Berkeley. This year 25 students participated in the program.

REN

REN also had its 10 year anniversary this year and is still a very active network with 30 active members and partners, managed by INSF. This year we had a very successful seminar in San Francisco on e-learning and competence development. 26 participants from Norwegian universities, corporations and e-learning vendors attended the seminar. The feedback from the participants was positive across the board.

Highlights from 2008

OREEC

Innovation Norway Boston and INSF arranged a visit for members of OREEC (Oslo Renewable Energy and Environment Cluster). Seven representatives from NHO/Luho, Skedsmo Kommune, Scan-REF, Akershus Energi, Akershus Fylkeskommune and OREEC participated. In Boston, the group had meetings with MIT, The Fraunhofer Institute, The New England Energy Council and attended the 4th Annual Clean Energy Conference. In San Francisco, they had meetings at UC Davis, The California Fuel Cell Partnership, The California Energy Commission, San Francisco Environment, SRI and others. The office also did several client projects during the year.

Nordic Green 08

Nordic Green was a joint project with the other Nordic countries local organizations. Three hundred people gathered at SRI International in Menlo Park, California, to learn about the latest and greatest within green and clean technology from the Nordic countries and Estonia; while the Nordic companies in return picked up a thing or two about doing business in the U.S. StatoilHydro was one of the sponsors, and Norsk Solkraft, Norsk Solfangerproduksjon, Normex and Campus Kjeller were among the participants from Norway. There were panel discussions on alliances between California and the Nordic countries, renewable energy, wind power, fuel cells, solar, green building, future trends and venture capital.

Minister of Health

INSF together with the Royal Norwegian Consulate General organized a visit for the Minister of Health and his delegation. The objectives of the visit were to evaluate and learn from leading healthcare institutions and solution providers in our area. This visit marked the start of a major initiative for healthcare reorganization in Norway. INSF was responsible for the main content of the program.

Boot Camp Silicon Valley

This was a collaboration between INSF and ICT Norway. Norwegian companies contemplating entering the US market were invited to San Francisco and Silicon Valley to explore the business environment. Eleven participants from 9 Norwegian companies seized the opportunity. The feedback has been very positive. The focus was on developing relations with local companies, leading Silicon Valley VC firms and service providers, combined with an understanding of technology and market trends. We had the opportunity to explore Innovation Norway's Industrial Research and Development Contracts IRD (IFU) and to learn from companies working with US partners under IRD contracts.

Team San Francisco

Veslemøy Barnes, Manager Network Development
Lisbeth Smestad, Manager Industry Relations
Åse Pettersen Bailey, Manager Business Development
Svein-Egil Nielsen, Station Manager

Innovation Norway in San Francisco

Manager	Svein-Egil Nielsen
No. of employees	4
Phone	+1 415 986 0765
Web	www.innovasjon norge.no/usa

Houston

In 2008, IN was involved in a wide variety of projects not only to assist Norwegian SMEs enter the market in Houston but also to raise the profile of the Norwegian industry in the US oil & gas industry.

The major event for the Houston office every year is the Offshore Technology Conference (OTC) held in May and this year's event was certainly one to remember. Not only was there a record high of 56 companies as part of the Norwegian Pavilion but the exhibition as a whole set record levels for attendance for the third year in a row. A key industry event for companies within the global offshore oil & gas industry, OTC offers excellent opportunities for networking and a chance to spotlight Norway's strength in developing sophisticated offshore technologies.

In conjunction with OTC, the Houston office once again organized a delegation from Hordaland county which was led by County Major Torill Selsvold Nyborg. The group of 20 included politicians from throughout the region as well as representatives from companies and industry organizations. The Houston office coordinated the visit and all local logistics with the program in close cooperation with Hordaland Oil & Gas and NCE Subsea.

Not long after OTC, the Houston office was again hosting visitors from Norway but this time in Monterrey, Mexico for the Annual Mexican Oil Congress. This was the second year that IN Houston organized a Norwegian Pavilion at the exhibition with 7 companies involved. Located next to Pemex's stand, the Norwegian Pavilion received very positive feedback from all those involved.

Innovation Norway Houston

In August, another major oil & gas conference, Offshore Northern Seas (ONS) in Stavanger, brought an opportunity to highlight the strong connection between Houston and Norway as a delegation from Houston led by Mayor Bill White attended the conference. Included in these efforts was an article on the Norway-Houston connection in the local newspaper, the Houston Chronicle.

In terms of noteworthy 2008 client projects, the Houston office completed a market assistance project with Envision, a seismic visualization company based in Stavanger. Originally introduced by our Rogaland office, Envision proved to be a very exciting company to work with and after a market visit to Houston as well as support at the Society for Exploration Geophysicists in Las Vegas they plan to continue working with the Houston office in 2009.

Also successfully completed was a survey of local Houston contacts conducted on behalf of the NCE Maritime program to gauge the reputation of the Norwegian Maritime sector abroad. Conducted in cooperation with a number of other IN abroad offices this was an extremely interesting project and provided an excellent opportunity to assess the level of knowledge of the Norwegian industry in the Houston area.

And last but not least, the Houston office was pleased to be involved with two projects in conjunction with their fellow Americas region colleagues. The first project cooperation was in March and involved a joint study tour to Boston and Houston for representatives of the NCE programs. This trip provided an excellent look at clusters and cluster development in two distinctly different US cities and was very well received. The second joint project was conducted as part of a region wide look at eco-industrial parks for the project client Gass-i-Vest. Coordinated by the Toronto office this was an excellent opportunity to leverage our knowledge of our area outside of our regular scope of work in the offshore oil and gas sector.

Houston Team

Juli Jansing, Project Manager
Amy Becker, Project Manager
Svein-Egil Nielsen, Station Manager

Innovation Norway in Houston

Manager	Svein-Egil Nielsen
No. of employees	3
Phone	+1 713 562 1300
Web	www.innovasjon Norge.no/usa

Innovasjon Norge i Toronto har lang erfaring i å bistå norske selskaper i Canada. Kontoret har et godt etablert nettverk til canadiske bedrifter, universiteter og offentlige myndigheter. Kontoret arbeider tett med den norske ambassaden i Ottawa. Vi har også et nært samarbeid med utvalgte distriktskontorer i Norge. Innovasjon Norge i Toronto hadde i 2008 4 ansatte

Våre sektorer

Vi har opparbeidet spesialkompetanse og eksterne nettverk innen følgende sektorer:

- Miljøteknologi og fornybar energi
- Olje og gass
- IKT
- akvakultur

Kontoret har i 2008 hatt en økende etterspørsel etter sine tjenester spesielt innenfor de prioriterte sektorer.

Miljøteknologi og fornybar energi.

Interessen for Canada innen denne sektoren har vært klart økende fra norsk side i 2008 både fra bedrifter, forskningsinstitusjoner, offentlige organisasjoner og myndigheter. Det viktigste arbeidet har vært knyttet til Carbon Capture and Storage (CCS). Innovasjon Norge inngikk en MOU med University of Regina i september 2008 om samarbeid innen CCS. Kontoret har også arrangert studieturer, messedeltakelse samt drevet markeds- og teknologiovervåking for sentrale norske aktører. I tillegg har det vært en økning i oppdrag for enkeltbedrifter.

IKT

Kontoret har i 2008 gjennomført flere prosjekter for enkeltbedrifter innen IKT. Som en oppfølging av en studietur i 2007, har kontoret i 2008 arbeidet tett med et hjemhentingsprosjekt for nettverket Security Valley på Gjøvik. Fokus har vært på IT sikkerhet.

Akvakultur

Canada er en av de største lakseoppdrettere i verden og har et sterkt fokus på oppdrett av nye arter. Canada er et betydelig marked for norske utstyrsleverandører og flere norske aktører er etablert i markedet. I 2008 har kontoret gjennomført et hjemhentingsprosjekt med sikte på å rapportere om viktige markeds- og teknologitrender samt gjennomført flere prosjekter for enkeltbedrifter.

Foto: Kristin Dahlie

Olje og Gass

I august 2008 ble det besluttet å bygge ut Hebron feltet på den canadiske østkysten. Feltet er det største offshorefeltet i Nord Amerika og vil bli bygget ut med et stort innslag av norsk teknologi. Kontoret har i 2008 samarbeidet med INTSOK med sikte på å gjøre disse mulighetene kjent for norske leverandører til olje og gassindustrien.

I tillegg representerer oljesandprosjektene i Canada interessante markedsmuligheter for norske bedrifter med avanserte teknologiske løsninger, samt for norske forskningsmiljøer. Det er i 2008 etablert flere felles forskningsprosjekter med canadiske motparter.

Kontoret har også i 2008 bidratt aktivt til inngåelse av en MOU mellom NCE Raufoss, Sintef og Auto 21 i Canada. Avtalen har fokus på samarbeid innen bruk av lettmetaller i bildeler.

Team Toronto

Arnfinn Hattrem, Kontorleder
Lori Woloshyn, Markedssjef
Alana Prashad, Markedsrådgiver
Bjørn Nøstberg, Stipendiat

Innovasjon Norge i Canada

Kontorleder	Arnfinn Hattrem
Antall ansatte	4
Telefon	+1 416 920 0434
Web	www.innovasjonnorge.no/toronto

Innovation Norway Brazil offers a large variety of services, all of which are tailored to meet the needs of each client. Besides oil & gas our corporate services also involve areas such as aquaculture (Chile) and maritim sector. Our generic services comprise proactive liaison building with both government and private sector institutions in Brazil and Chile, participation in trade fairs and exhibitions and general export services.

His Royal Highness Crown Prince Haakon visiting Chile

On the occasion of the official visit of His Royal Highness Crown Prince Haakon to the Republic of Chile, 23-26th January 2008, IN Brazil office was responsible for the preparation and coordination of the Business Program and its related activities that happened during the visit. The visit generated a lot of work for our office but the results were very positive! The Business Delegation from Norway reached the amazing total number of more than 130 persons, been beyond all previous expectations. The unique experience permitted to promote the commercial trade between the two countries.

Norwegian Incubator Office - NBIO

NBIO started April 2007 and it has been a success. At the moment we have 9 Norwegian companies renting office space.

NTNU Student visit

On March 11, we had 120 students visiting Rio. Innovation Norway arranged a full day seminar. Besøket fandt sted den 11. mars og vi arrangerte et seminar om olje og gass/energi for 120 studenter / professorer.

Oil & Gas 2008

Photo: Innovation Norway in Rio

Rio Oil & Gas Expo and Conference As mentioned in the last newsletter, the conference took place September 15-18. Since 2004 Innovation Norway in Rio has been developing

unique ways of highlighting the Norwegian presence at Rio Oil & Gas Expo and Conference. The concept adopted this year was Norway: The Energy Giant. As a result of such initiative the number of companies that participated in the Norwegian Pavilion has rocketed from 11 to 55 companies/entities in 2002 to, in 2008, making the Norwegian Pavilion the major country stand in the Rio Oil & Gas exhibition.

Photo: Kristin Dahlie

With the extraordinary support from the Royal Norwegian Consulate General in Rio, this year the Norwegian Pavilion counted with the honourable

presence of the Prime Minister of Norway, Mr. Jens Stoltenberg who participated in the Opening Ceremony. The Prime Ministers attendance confirmed to the Brazilian entrepreneurs, the Norwegian Industrys intention in further developing an already fruitful cooperation with Brazilian companies and entities. Norway was quoted in over 80 press notes and articles in Brazilian press, ranging from the main newspapers to more segmented media.

Team Brazil

- Erik Hannisdal, Station Manager
- Renata Prado, Project Manager
- Marcelo Tobar, Project Manager -Chile
- Renata Ferreira, Advisor
- Marcelo Baldez, Project Manager
- Paal Hovland, Senior Advisor
- Christine Schnabel, Accountant
- Rodrigo Bastos, Office assistant
- Guilherme Mendes, Trainee

Innovation Norway in Brazil

Manager	Erik Hannisdal
No. of employees	9
Phone	+552125417732
Web	www.innovasjon Norge.no/brasil

En region i sterk vekst og med stort potensial for norsk næringsliv

Region Sør og Sørøst Asia i Innovasjon Norge dekker et geografisk meget stort område med omlag 40% av verdens befolkning. Regionen består i hovedsak av kyst-Asia fra Taiwan i nordøst til India i sørvest. Regionleder ivaretar også ansvar for henvendelser og aktiviteter rettet mot Australia/New Zealand. I tillegg kommer ansvar for Sør-Afrika.

Regionen ledes fra Singapore og dekker følgende kontorer:

- Innovasjon Norge i Singapore
- Innovasjon Norge i Johannesburg
- Innovasjon Norge i Kuala Lumpur
- Innovasjon Norge i Hanoi
- Innovasjon Norge i New Delhi
- Innovasjon Norge i Bangkok

Innovasjon Norge i Sør-Afrika

Innovasjon Norge i Johannesburg gikk fra 1. september 2008 inn som del av denne regionen. Det var i hovedsak to grunner til dette:

- Johannesburg-kontoret hadde ingen regiontilknytning, men så klare positive synergier i en planmessig erfaringsutveksling med andre utenlandskontorer.
- Innovasjon Norge har det operative ansvaret for Norads MatchMaking-program (MMP) mot Sør-Afrika, India og Vietnam, og en tilknytning til denne regionen ville derved kunne bidra til øket erfaringsutveksling og derigjennom styrke samarbeidet mellom kontorene som jobber med MMP-programmet og derved øke kvaliteten på denne tjenesten overfor våre kundebedrifter.

Innovasjon Norge i Thailand

Regionledelsen hadde frem til årsskiftet 2007/2008 kontorsted i Bangkok. Etter at regionkontoret ble flyttet til Singapore i januar 2008, kombinert med redusert etterspørsel etter Innovasjon Norges tjenester og produkter i Thailand, ble det besluttet å endre vår tilstedeværelse i dette markedet fra eget kontor ved ambassaden til å være representert via ekstern konsulent. Dette skjedde i månedsskiftet juni-juli 2008. Denne måten å ha tilstedeværelse på er noe Innovasjon Norge har god erfaring med, bla. fra Irland, og som ivaretar våre interesser og vårt oppdrag på en fullt ut tilfredsstillende måte der det ikke er behov for et eget Innovasjon Norge-kontor. Kontoret tilbyr i all hovedsak de samme tjenester overfor kundebedrifter som det de øvrige Innovasjon Norges kontorer gjør.

Innovasjon Norge i India

India er i sterk vekst og vil i økende grad være en sentral samarbeidspartner for Norge i årene fremover. Det bilaterale forholdet til India er sterkt og det er aktiv dialog på flere områder, bla. innen klima, investeringer, samhandel og forskning. Som verdens nest mest befolkningsrike land, med en raskt voksende middelklasse og en av verdens største økonomier, representerer India et stort potensial for økt handel, investeringer, forsknings- og næringslivssamarbeid. Norads MatchMaking-program representerte en viktig del av Innovasjon Norges arbeid i India i 2008. Men også på andre områder har kontoret vårt i New Delhi bidratt til å stimulere bilateral handel og samarbeid.

Foto: Innovasjon Norge

Innovasjon Norge i Vietnam

Vietnams økonomi er en av de raskest voksende i Asia, med en årlig vekst i BNP på rundt 8%. Vietnamesiske myndigheter stimulerer sterkt til utenlandske investeringer og barrierene for å investere i Vietnam blir stadig lavere, bla. med bakgrunn i at Vietnam ble medlem av WTO i 2007. Innovasjon Norges kontor i Hanoi har gjennom hele 2008 hatt stor aktivitet og bidratt med mange typer assistanse overfor norsk næringsliv. Sektorene maritim og marim har stort potensial i dette markedet og det er derfor naturlig at disse sektorene også har hatt stort fokus. Men Vietnam har spennende potensial for norsk næringsliv også innen andre områder som energi, klima, vannbehandling, m.m.

Norads Trade & Industry Program Vietnam-Norway (TIP) er en viktig del av kontorets arbeid, og 2008 ga god uttelling på den innsats som ble lagt ned av kontoret og våre bidragsytere i Norge og i Vietnam.

Innovasjon Norge i Singapore

Det er rundt 170 norske bedrifter etablert i Singapore. En stor del av disse er innen shipping, olje & gass eller maritim virksomhet. For mange av disse bedriftene er Singapore regionsenteret for deres virksomhet også i resten av Asia. Innovasjon Norge har vært i Singapore i rundt 30 år og har gjennom årene bygd opp et verdifullt nettverk blant norske og regionale aktører. Dette gir et meget verdifullt grunnlag for det arbeidet kontoret idag gjør.

Singapore er også forsknings- og teknologiseret i regionen, med sterke utdanningsinstitusjoner, forsknings- og fagmiljøer relevante for Norge og for norske selskap som opererer her. Innovasjon Norge har en spesialråd innen vitenskap og teknologi basert i Singapore, og som dekker region Sør- og Sørøst Asia. Spesialrådets primære oppgave er å stimulere og fasilitere FoU-samarbeid og partnerskap innen innovasjon mellom FoU-organisasjoner og teknologiselskap i Norge og tilsvarende i regionen. Det er etablert godt samarbeid med universiteter, forskningsinstitusjoner, bedrifter og myndigheter. Naturlig nok har det vært mye fokus på samarbeid innen maritim sektor, noe som har resultert i studentutveksling, forskningssamarbeid i regi av universiteter, og rent kommersielle kontrakter, for å nevne noe. I 2008 ble det også signert flere avtaler innen fornybar energi. I tillegg var Singapore-kontoret aktive ifm. gjennomføring av seminarer, nettverksarrangement og studieturer innenfor kontorets fokusområder.

Foto: Innovasjon Norge

Innovasjon Norge i Malaysia

Hovedfokus for kontoret i Kuala Lumpur er olje & gass. Malaysia er ett av de mest interessante landene i regionen innen dette feltet og mer spennende blir det nå som boring og produksjon på store dyp øker sterkt. Her er norsk teknologi etterspurt og vårt kontor bidrar som bindeledd mot norsk kompetanse og norsk leverandørindustri. Innovasjon Norge i Kuala Lumpur har bygd opp et godt kontaktnett innen denn bransjen i Malaysia. Kontoret har nært og svært godt samarbeid med INTSOK og representerer INTSOK i Malaysia. Foruten olje & gass har kontoret også fokus på sektorene maritim og helse/medisinsk teknologi.

Markeder hvor Innovasjon Norge ikke har tilstedeværelse

Regionledelsen bistår norske bedrifter som ønsker markedsundersøkelse eller partnersøk også i land hvor Innovasjon Norge ikke har eget kontor. Ihht. avtale med UD vil ambassadene bistå norske bedrifter i slike markeder. Noen ganger er det behov for spesialkompetanse, og i slike tilfeller kobler vi bedriftene til konsulentselskap eller enkeltpersoner med den nødvendige lokale markedsinnsikt og kompetanse.

Foto: Innovasjon Norge

Regionleder

Ole Johan Sandvær
Tel.: +65 6222 1316
Mob: +65 9647 7650
ole.sandvaer@innovationnorway.no

Foto: Innovasjon Norge

Vitenskaps- og teknologiråd

Ole Jakob Sjørdalen
Tel.: +65 6222 1316
Mob: +65 9662 8468
ole.sordalen@innovationnorway.no

Andre ledere i Region Sør og Sørøst Asia:

Singapore:

Tay Siow Hwee (siow.hwee.tay@innovationnorway.no)

Malaysia:

Ewe Tuan Hai (tuan.hai.ewe@innovationnorway.no)

Thailand:

Axel Blom - Country Repr. (axel.blom@innovationnorway.no)

Vietnam:

Harald Nævdal (harald.naevdal@innovationnorway.no)

India:

Per Reinboth (per.reinboth@innovationnorway.no)

Sør-Afrika:

Bjørn Eriksen (bjorn.eriksen@innovationnorway.no)

Innovasjon Norge Region Sør & Sørøst Asia

Leder	Ole Johan Sandvær
Ansatte	22
Adresse	Kgl. Norsk Ambassade, Singapore
Internett	www.innovasjonnorge.no

2008 was a very active year for Innovation Norway in Singapore

2008 at a Glance

The year 2008 was a busy and eventful year, with numerous projects ranging from the organizing of Norwegian pavilions for major trade exhibitions, trade delegations and assistance to individual Norwegian companies covering partner search, general market information and reporting on market opportunities in Singapore and the region.

Norwegian Pavilions at Trade Exhibitions

The Singapore office successfully organized Norwegian pavilions at the following major trade exhibitions:

- Asia Pacific Maritime - Exhibition & Conference in March (18 exhibitors, all SMEs)
- CommunicAsia - Exhibition & Conference in June (7 exhibitors, all SMEs)
- OSEA 2008 - Oil & Gas Exhibition & Conference in December (16 exhibitors, of which 14 are SMEs)

Innovation Norway, Singapore

Trade Delegation:

In cooperation with the Norwegian Centre of Expertise, NCE Subsea, the Singapore office organized a trade delegation to Singapore and Johor, Malaysia in December. Delegate members consisted of representatives from NCE Subsea, NCE Instrumentation, NCE Maritime, SIVA and some of their respective cluster members. The delegation visited Det Norske Veritas, FMC Subsea, local government authorities as well as major shipyards in Singapore & Johor.

General Export Services:

During the course of the year, the Singapore office attended to many general trade enquiries from both Singaporean and Southeast Asian companies, as well as Norwegian companies.

Assistance to Norwegian Companies

During the year, the office assisted many Norwegian companies, especially SMEs. Assistance included partner search, market intelligence and market opportunity assignments:

- Completed 4 INT Growth projects for Norwegian SMEs, in cooperation with the district offices of Oslo/Akershus, Hordaland and Møre & Romsdal. One of the INT Growth projects resulted in the establishment of a subsidiary company in Singapore by the Norwegian SME in September.
- Market scan for 4 Norwegian companies.
- General market assistance assignments for a number of Norwegian SMEs during the year.

Internal Cooperation Projects

- Market Opportunity Studies (INBDP):
 - * Water/Wastewater Asia in cooperation with Innovation Norway offices in Trøndelag, Beijing, Hanoi and Delhi
 - * Market for King Crab in cooperation with Finnmark office
 - * Broadcast Network - cooperation w/ Oslo/Akershus office
 - * Medtech/Biotech Network in cooperation with Oslo & Akershus office
 - * Pre-INBDP Project with Clean Water Network in cooperation with Trøndelag office
- Pre-Arena Market Scan on Oil Spill Preparedness in cooperation with Nordland office
- Several INT Growth and market scan projects in cooperation with several district offices as mentioned earlier in this report

External Cooperation Projects

- Study Tour to Singapore by NCE Subsea, NCE Maritime, NCE Instrumentation and their cluster members
- Norwegian pavilion at Asia Pacific Maritime Exhibition in cooperation with NME
- INTSOK project: Oil & Gas industry's "Who's Who, Singapore"
- Norwegian pavilion at OSEA 2008 Exhibition, in cooperation with INTSOK
- Long-term support services to Norwegian Business Association, Singapore (NBAS)

Grunderskolen:

A three month internship program was arranged by the Singapore office for a group of 26 students from Grunderskolen. The program included a one-week orientation on South East Asia in general and in particular, Singapore's political, social, economic and business culture & environment. The office also arranged for an entrepreneurship course at the National University of Singapore (NUS) and internships with start-up companies as part of the program.

Science and Technology

The role of the Science and Technology Counsellor attached to the Innovation Norway's office in Singapore, is to facilitate R&D co-operation and innovation partnerships between R&D organisations and technology companies in Norway and in the region. Close co-operation has been established with universities, companies and authorities in Singapore in the maritime area resulting in both students exchanges, university R&D projects, and commercial technology contracts. Last year, several contacts were established also in the renewable energy area with study tours, networking events, and seminars.

With the support from Research Council of Norway, the Singapore office has promoted technology co-operation between Norwegian and Singaporean organisations in the maritime and renewable energy sectors for many years.

"The Norway - Singapore Energy Conference", a joint effort between Innovation Norway, The Norwegian Embassy and NBAS in September, attracted more than 300 participants.

With assistance from Innovation Norway, the technology company Marine Cybernetics received their largest order in the region for the testing of control systems on a drilling rig. Dr. Asgeir Sørensen, President: "Innovation Norway played an essential role in the whole process from financing, strategy, market information and preparation to the sales process. The international market insight, network and contacts provided by Innovation Norway, supported by the Research Council, were instrumental for this success",

Tay Siow Hwee
Director
Innovation Norway in Singapore
Tel.: +65 6222 1316
Mob: +65 9630 2146
sitay@innovationnorway.no

Photo: NI

Regional Responsibility

Singapore is the regional center for Region South & Southeast Asia of Innovation Norway, comprising of these offices:

- Innovation Norway in Singapore
- Innovation Norway in Kuala Lumpur
- Innovation Norway in Bangkok
- Innovation Norway in Hanoi
- Innovation Norway in New Delhi
- Innovation Norway in Johannesburg

Innovation Norway in Johannesburg joined as members of this region in September. Main reason is to gain from closer cooperation and sharing of experience on work with the NORAD MatchMaking Program (MMP), as this program also covers Vietnam, India and Sri Lanka.

Innovation Norway changed presence in Thailand by mid 2008, from having our own office and staff located at the Norwegian Embassy to signing an Associated Consultant agreement with Blue Business Solutions w.e.f. July 1, 2008, representing Innovation Norway in the Thai market. The new office offers the same services to Norwegian companies and organisations as a full-fledged Innovation Norway office normally does.

Innovation Norway in Singapore

Ole Johan Sandvær, Regional Director
Tay Siow Hwee, Director, Innovation Norway in Singapore
Ole Jakob Sjørdalen, Science & Technology Counsellor
Claus Gaasvig, Senior Market Adviser
Diana Tan, Regional Accountant / Executive Secretary
Susanna Quek, Market & Admin. Assistant

16 Raffles Quay #44-01
Hong Leong Building
Singapore 048581
Tel: +65 6222 1316
Fax: +65 6224 7079
Email: singapore@innovationnorway.no
www.innovationnorway.no/singapore

Innovation Norway in Singapore

Manager:	Tay Siow Hwee
Employees:	6
Address:	16 Raffles Quay, Singapore 048581
Web:	innovationnorway/singapore

Sør-Afrikas økonomiske utvikling

Sørafrikanske myndigheter mener selv at de møter den globale finanskrisen med et rimelig solid økonomisk og finansielt fundament som bevisst har vært bygget over de siste årene, og at de er relativt sett bedre rustet til å møte finanskrisen enn mange andre land. De har fokusert på økonomisk vekst gjennom å prioritere å holde et lavt inflasjonsmål på 3-6 %, hatt budsjettoverskudd i flere år, reformert skattesystemet, regulert bankvesenet, redusert gjeld, og forsøkt gradvis å avregulere valutarestriksjoner selv om Rand'en har vært under sterkt press nesten hele tiden.

Photo: South Africa Tourism

Regjeringens økonomiske politikk fremover vil fokusere på sysselsetting, industriutvikling, utdanning, kompetansebygging, helse, infrastruktur, bekjempe kriminalitet og fattigdom. De neste tre årene økes offentlig forbruk med ytterligere R171 mrd i forhold til tidligere planer. Grunnleggende svakheter i sørafrikansk økonomi, som kan bli forverret i tiden fremover, er høy arbeidsledighet, underskudd i handelsbalansen, innenlandsetterspørsel som er drevet av låneforbruk og dermed lite sparing, lav produktivitet og lav kompetanse.

Samtidig venter myndighetene at inflasjonen kommer ned igjen innenfor regjeringens inflasjonsmål (3 - 6 %) innen andre kvartal 2010. Inflasjonen i 2008 var ca 12 %. Dette pga. fallende oljepriser, matvarepriser, og lavere etterspørsel blant konsumenter.

Den økonomiske veksten, som har ligget rundt 5 % de siste 5 årene, ventes å falle til om lag 3 %, for igjen å øke fra 2010.

Samhandel og investeringer

Samhandelen Norge - Sør-Afrika økte betydelig i 2008. Årsaken er mer enn en fordobling av importen fra Sør-Afrika. Den økte fra NOK963 mill. i 2007 til NOK2.278 mill. i 2008. Den største økningen er import av manganmalm og ferromangan. Eksporten til Sør-Afrika gikk derimot ned fra NOK981 mill. i 2007 til NOK775 mill. i 2008, hvilket i hovedsak skyldtes redusert olje-eksport.

Norge er gjennom pensjonsfondet en betydelig investor i Sør-Afrika. Verdien av pensjonsfondets investeringer på Johannesburg-børsen var ved årsskiftet 2007/2008 estimert til NOK6,7 mrd (om lag R10 mrd).

Innovasjon Norge i Sør-Afrika

Hovedaktiviteten til kontoret i Johannesburg er knyttet til det Norad-finansierte MatchMaking programmet (MMP) for Sør-Afrika. Programmet er et partnersøk-konsept for norske bedrifter som ønsker å finne samarbeidspartnere i Sør-Afrika. Samarbeidet skal være av langsiktig karakter og skal ha et element av investering, som kan variere ut fra den enkelte bedrifts behov og forutsetninger. Det kan etableres samarbeid i form av prosjektsamarbeid, outsourcing, lisensiering, partnerskap/joint venture eller etablering av norsk tilstedeværelse i markedet.

Programmet henvender seg i første rekke til små og mellomstore bedrifter som ut fra sin teknologi og sine ressurser (menneskelige og finansielle) har potensial for et samarbeid på kommersiell basis med virksomheter i Sør-Afrika.

I 2008 ble 17 nye norske bedrifter tatt opp i programmet og 20 nye samarbeidavtaler ble inngått mellom norske og sørafrikanske bedrifter, i hovedsak innen sektorene IKT og olje og gass.

I et nært samarbeid med distriktskontoret i Trondheim ble det lagt til rette for besøk av 12 sørafrikanske olje og gass bedrifter til Norge i mai. Åtte sørafrikanske bedrifter innen velværeprodukter besøkte Oslo i september.

Innen IKT-sektoren ble det i 2008 gjennomført en ganske omfattende markedsundersøkelse med fokus på trådløs teknologi.

I tillegg ble det gjennomført flere seminarer og oppdrag for norske bedrifter.

Studenter fra Gründerskolen

Innovasjon Norge arrangerte et tre måneders program for 20 norske studenter fra Gründerskolen (Universitetet i Oslo). Programmet inkluderte en ukes orientering og introduksjon til sørafrikansk politikk, forretningskultur og møte med bedrifter. Studentene jobbet deretter tre måneder i ulike oppstartsbedrifter.

Photo: South Africa Tourism

Cape Town
Table Mountain
in the
background

2008 et aktivt år

Alt i alt var 2008 et meget aktivt år for Johannesburg-kontoret. Foruten en rekke andre aktiviteter ble det også gjennomført 121 møter for norske bedrifter i Sør-Afrika og 90 møter i Norge for sørafrikanske bedrifter.

Det høye ambisjons- og aktivitetsnivået vil fortsette i 2009.

Photo: South Africa Tourism

Skyline
Johannesburg

Contact details

Innovation Norway in South Africa
Cnr. Rivonia and 5th Street,
14th Floor Sandton City,
PO Box 785436, Sandton,
South Africa 2146

Tel: +27 11 784 8150

Fax: +27 11 784 8153

IP tel: 21 38 54 05 (fra Norge)

johannesburg@innovationnorway.no

www.innovationnorway.no/johannesburg

Bjørn Eriksen (Photo: Private)

Bjørn Eriksen, Direktør

Email: bjeri@innovationnorway.no

Mobile: +27 82 567 8895

Beverley Lewis, Market Adviser

Email: belew@innovationnorway.no

Mobile: +27 82 452 7328

Rae Lee Koetsie, Office Administrator

Email: rakoe@innovationnorway.no

Mobile: +27 82 497 1811

Innovasjon Norge i Sør-Afrika

Leder

Bjørn Eriksen

Ansatte

3

Adresse

14th floor Sandton City

Internett

www.innovasjonnorge.no

An Eventful Year for Innovation Norway Kuala Lumpur

Assistance in various forms was provided to more than 45 Norwegian companies, which are involved in the oil & gas, aquaculture, defence, food, energy and environment sectors.

Increased Norwegian presence

Four Norwegian companies; Nortroll, Schjaerven, Norsar and Akva Group, have established their presence in Malaysia in the form of representative office, branch office or wholly-owned subsidiary.

Another two companies are in the process of establishing their presence, with expected completion by early 2009.

Delegations in Oil & Gas Sector

Two delegations from PETRONAS, Malaysia's national petroleum corporation, visited Norway in June and August. The delegation in August participated in INTSOK's International Business Day and the ONS 2008 conference and exhibition. A representative from PETRONAS delivered a paper on Brownfield development at INTSOK's event.

An INTSOK delegation, comprising 9 member companies, made a one-week fact-finding trip with meetings and presentations to PETRONAS, Murphy Oil, Shell, Technip, Aker Solutions, MMHE, Sime Engineering and Ramunia Fabricators. The visit took place in October.

R&D Projects with PETRONAS

At a R&D forum cum workshop jointly organised by PETRONAS and PETRAD in January, it was concluded that PETRONAS will explore more R&D projects with Norwegian institutions and companies. Five areas were identified for cooperation:

- CO₂
- Deepwater
- EOR
- Exploration
- Methane Hydrate

An informal Coordination Committee was agreed upon comprising a representative each from PETRONAS, INTSOK and Innovation Norway Kuala Lumpur. The committee will meet at least once a year.

Several R&D projects between PETRONAS and Norwegian companies are in various stages of progress. In December, SPT Group signed an R&D project with PETRONAS on OLGA Verification Improvement Program. In addition, PETRONAS will sign in as one of the partners in Numerical Rocks R&D project, after a meeting initiated by Innovation Norway Kuala Lumpur in June.

Exhibitions

Norwegian companies were profiled under the Norwegian pavilions at three international exhibitions held in Kuala Lumpur, namely, Defence Service Asia 2008 (DSA 2008) in April, ROUTES 2008 (14th World routes development forum) in October and the 2008 International Petroleum Technology Conference (IPTC) in December.

Two of the Norwegian pavilions, namely DSA 2008 and ROUTES 2008, were arranged in cooperation with Innovation Norway offices in Vestfold & Buskerud and Shanghai (Tourism).

Dennis Gan

Petronas Twin Towers - the landmark of Kuala Lumpur

Other Projects/Activities

- A half-day Tourism Seminar on 4 November to promote Norway as a tourist destination targeted to leading local travel agencies into cooperation with the Norwegian Embassy and Innovation Norway Shanghai.
- Trainee attachment to Innovation Norway Kuala Lumpur for a week in April as part of the Internasjonal Trainee program within Marint Verdiskapingsprogram.
- Our staff, Julia Gan Soke Ee took part in an internship, attached to the district offices of Rogaland and Vestfold & Bruskerud for three weeks, during which meetings/visits to Norwegian companies/institutions were arranged. As a result, Innovation Norway Kuala Lumpur has provided assistance to a number of companies from these counties and is now following up towards more companies that are interested in the Malaysian market.
- The office carried out a market opportunity study on the Malaysian healthcare industry. This report was completed end December and is available to interested Norwegian companies and organisations.

Photo: Used with permission, Innovation Norway

Innovation Norway Kuala Lumpur has organised pavilions at various exhibitions in Malaysia throughout the years.

Innovation Norway Kuala Lumpur

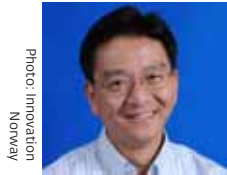

Photo: Innovation Norway

Ewe Tuan Hai
Director
Innovation Norway Kuala Lumpur
Mob: +60 1 2389 8163
tuan.hai.ewe@innovationnorway.no

Photo: Innovation Norway

Jamaliah Abdul Manap
Market Adviser
JaAbd@innovationnorway.no

Photo: Innovation Norway

Julia Gan Soke Ee
Market Adviser
julia.gan@innovationnorway.no

Contact Details

Suite 53C, Level 53,
Empire Tower,
Jalan Tun Razak,
50400, Kuala Lumpur,
Malaysia.
Tel: +60 3 2162 1200
Fax: +603 2162 2200
E-mail: kuala.lumpur@innovationnorway.no
Website: www.innovationnorway.no/malaysia

Innovation Norway in Kuala Lumpur

Manager	Ewe Tuan Hai
Employees	3
Address	Suite 53C, Empire Tower, KL.
Website	innovationnorway.no/malaysia

Et tilbakeblikk på 2008

Det var høy aktivitet ved Innovasjon Norges Hanoi-kontor i hele 2008. Den vietnamesiske økonomien slet med utfordringer relatert til inflasjon, handelsunderskudd og lavere BNP-vekst. Både eksport og investeringer fra utlandet økte markant. Norsk eksport økte med 60%. Kontorets hovedfokus var rettet mot maritim og marin sektor samt energi- og miljøsektoren. Felles for sektorene er at norske produkter, norsk teknologi og know-how er stadig mer etterspurt.

Foto: Innovation Norway i Hanoi

Vietnam i 2008

2008 var et tøft år i den vietnamesiske økonomien med både høy inflasjon og en indirekte påvirkning av den internasjonale finanskrisen mot slutten av året. Inflasjonen endte på 23 %, men forventes lavere enn 15 % i 2009. Den økonomiske veksten gikk noe ned i forhold til tidligere år og endte på 6,2 %. BNP-veksten antas i 2009 å bli mellom 5 % og 5,5 %. Bankrentene i Vietnam falt betydelig gjennom andre halvdel av 2008, fra å være rundt 20 % i juli til dagens nivå rundt 9 % (februar 2009).

Kontrahert FDI nådde et rekordnivå i fjor på rundt USD64 mrd, hvorav rundt USD12 mrd ble realisert i 2008. FDI forventes å gå betydelig ned i 2009 til rundt USD20 mrd, men siden mange prosjekter ble påbegynt i fjor er realisert FDI forventet å havne rundt USD11 mrd.

Samhandel

Handelen mellom Norge og Vietnam økte betydelig i 2008, med en økning på mer enn 60 % i eksporten fra Norge (til NOK 339 mill) og en økning på nesten 19,5 % i importen fra Vietnam (til NOK995 mill). Grunnet god geografisk beliggenhet, lavt prisnivå og en ung hardtarbeidende befolkning er Vietnam i økende grad sett på som det beste stedet for produksjon av lav- og mellomteknologiske varer i årene som kommer.

Kontorets gjennomførte aktiviteter

27 norske selskaper er etablert i Vietnam. Innovasjon Norge i Hanoi bisto i fjor med markedsetableringer, etablering av representasjonskontor og kontorfasiliteter, lokaliseringsanalyser, lisenser, rådgivning ifm. kontraktsforhandlinger og -implementeringer samt partnersøk i Vietnam for norske bedrifter. I samarbeid med kontorene i Beijing og Singapore ble det utarbeidet en markedsrapport for vannsektoren. Kontoret bisto i flere tilfeller med råd relatert til vietnamesisk forretningskultur.

For å videreutvikle og styrke samarbeidet mellom Hanoi-kontoret og våre distriktskontorer, er det gjennomført møter og seminarer og gitt markedsinformasjon om Vietnam til kontorene i Buskerud & Vestfold, Oslo & Akershus, Rogaland, Hordaland, Møre & Romsdal, Sogn & Fjordane, Sør- & Nord Trøndelag, Nordland og Oppland. Dette har resultert i økt forståelse og interesse for Vietnam som marked for norske selskaper.

For å møte økt etterspørsel etter kontorets tjenester ble det rekruttert en ny markedsrådgiver. I 2009 vil personalstaben bli ytterligere styrket. En av markedsrådgiverne hospiterte ved kontorene i Oslo/Akershus og Møre & Romsdal i perioden august-september som ledd i kompetansebygging.

I samarbeid med ambassaden ble det gjennomført to Business Forum i Ho Chi Minh City for norske selskaper i Vietnam.

Maritim sektor

Vietnam har en målsetting om å bli verdens fjerde største skipsbyggernasjon innen 2020. I denne sammenheng vil samarbeid mellom vietnamesiske og norske selskaper være et viktig skritt på veien mot å oppnå dette målet.

Innovasjon Norge i Hanoi bidro med innspill til en global omdømmeundersøkelse for norsk maritim industri. I tillegg bistod kontoret ifm. besøk av et nettverk av norske maritime bedrifter i tilknytning til prosjektet "Isite Vietnam Maritime". Av ni deltakende selskaper er tre nå i ferd med å etablere seg i Vietnam, mens ytterligere tre vurderer etablering.

En omfattende maritim markedsundersøkelse ble gjennomført i 2008. I samarbeid med Norske Maritime Eksportører (NME) ble det arrangert en norsk stand med 29 deltakende bedrifter på messen VietShip 2008 i Hanoi. Kontoret assisterte også norske skipsredere med markedsinformasjon, rådgivning relatert til bedriftskultur og innspill til kontraktsforhandlingsprosesser.

Marin sektor

Også innen marin sektor ble det utarbeidet markedsrapport i 2008. Fem norske bedrifter innen marin sektor fikk bistand med markedsinformasjon og etableringsprosesser. Et marint seminar ble arrangert i Ho Chi Minh City for norske bedrifter og forskningsorganisasjoner og med 40 inviterte vietnamesiske deltakere.

Innovasjon Norge i Hanoi har bistått ifm en større industriell forsknings- og utviklingskontrakt (IFU) for utvikling av fiskevaksine i Vietnam.

I samarbeid med 5 av distriktskontorene initierte kontoret i 2008 prosjektet "In2Vietnam Marine", et prosjekt som over 18 måneder skal gi deltakende bedrifter solid, fokusert og oppdatert internasjonaliseringskunnskap, inkludert praktisk markedsarbeid gjennom 2 uker i Vietnam. Dette prosjektet er nå i sin rekrutteringsfase, og vil bli gjennomført i 2009 - 2010.

Trade & Industry Program Vietnam-Norway (TIP)

Ved utgangen av 2008 var 30 norske bedrifter med i TIP, hvorav over 20 ble godkjent for deltakelse i 2008. I løpet av året gjennomførte Innovasjon Norge i Hanoi 10 bedriftsbesøk av en ukes varighet for deltakende bedrifter i TIP, hvor disse møtte identifiserte og potensielle vietnamesiske partnere. Det ble arrangert besøk til Norge for syv vietnamesiske bedrifter innenfor mekanisk industri i samarbeid med noen av våre distriktskontor og eksterne TIP-konsulenter i Norge. De vietnamesiske bedriftene møtte en rekke potensielle partnere.

Gjennom TIP ble det i 2008 identifisert ca. 70 vietnamesiske bedrifter, noe som tilsvarer tre til fire vietnamesiske bedrifter per norsk deltaker. Det pågår nå dialoger mellom de vietnamesiske og norske selskapene vedr. samarbeidsmuligheter. Fire samarbeidsavtaler ble inngått i 2008 og ytterligere kontrakter vil bli signert i 2009, samtidig som mange avtaler er under planlegging. TIP har allerede bidratt til etableringer av to norske selskaper i Vietnam innen IT-sektoren og maritim sektor.

Foto: Do Anh Tuan, IN Hanoi

Harald Nævdal
Direktør
Innovasjon Norge i Hanoi
Mob: +84 903463316
harald.naevdal@innovationnorway.no

Om Hanoi-kontoret

Innovasjon Norges kontor i Hanoi er samlokalisert med Norges ambassade og utgjør ambassadens næringsavdeling. Samarbeidet med ambassaden fungerer svært godt. Vi ser også gode synergieffekter mellom de utviklingsprosjektene som gjennomføres av ambassaden og det sektorrettede arbeidet som Innovasjon Norge gjennomfører overfor norske selskaper.

Kontoret hadde i 2008 fem ansatte, hvorav to norske medarbeidere og tre lokalt ansatte.

- Harald Nævdal, leder
- Pham Quynh Mai, markedsrådgiver marin sektor, olje og gass
- Tran Hai Anh, markedsrådgiver maritim sektor, energi og miljø
- Ngo Thi Hoai My, markedsrådgiver Trade Industry Program Vietnam-Norway (TIP) (engasjementstilling)
- Do Anh Tuan, administrasjonsmedarbeider

Kontakt detaljer

Innovation Norway in Hanoi
10th Floor, Block B,
Vincom City Towers
191 Ba Trieu Street
Hanoi, Vietnam

Tel: +84 4974 2930 - line 220
Fax: +84 4974 3303
hanoi@innovationnorway.no

Innovation Norway i Hanoi

Leder	Harald Nævdal
Ansatte	5
Adresse	191 Ba Trieu Street, Hanoi, Vietnam
Internett	innovationnorway.no/vietnam

Annual Report New Delhi 2008

The Norwegian Government has decided to develop an India Strategy to be presented in May 2009. Focus will be on bilateral political dialogue, cooperation on climate change, health, research and education as well as on business and culture.

The opening of an Innovation Norway office in New Delhi and the close cooperation with the Norwegian Embassy pay off. Trade between our two countries has doubled the last 3 years. A free trade agreement (EFTA - India) is being negotiated.

Telenor has signed an agreement on entering the Indian telecom market. The investment will be in the range of USD3bio, being the biggest Norwegian investment in India ever.

Nearly 100 ships are in order for delivery to Norwegian owners, representing a very strong market for Norwegian maritime supply industry.

Renewable Energy Corporation (REC) has entered into an agreement worth NOK 5 bio for supplying photo-voltaic wafers for the solar industry.

Innovation Norway in India gets a steady flow of interesting queries from Norwegian companies. To cope with this, we are now employing a total of 5 man-years. We have a very close cooperation with the Norwegian Embassy in public diplomacy projects, and we are also a nodal point for NORAD's Match-Making Program, bringing more than 20 Norwegian SMEs in contact with relevant Indian partners in 2008.

Highlights

Environment and Climate change

Jens Stoltenberg visited Delhi in February with a delegation of high ranking Norwegian business representatives and officials. Norwegian expertise within the sector was presented at a seminar within the framework of DSDDS (Delhi Sustainable Development Summit). Follow-up seminars were held in Oslo in May and in Delhi in October with both Indian and Norwegian participation.

Oil and Gas

Under the INTSOK partnership, a small delegation from the Indian Oil & Gas sector was visiting ONS in Stavanger in August.

Maritime

In cooperation with the Innovation Norway Møre & Romsdal office, a multi-company network project towards Indian yards was concluded, creating new business for the participants. A studytour for the board of SR-bank was conducted in September.

Norwegian Seafood

In cooperation with Norwegian Seafood Export Council (EFF) and the METRO group, Innovation Norway New Delhi organised the world's biggest Sushi (Guinness Book of Records).

Mr. Geir Skeie (Bocuse d'Or 2009) presented Norwegian fish specialities for 300 chosen decision makers from business and politics during a Public Diplomacy event in the Norwegian Embassy in November.

Norwegian Tunnelling & Underground Technology

Norway has an internationally very strong competence within the area of tunnelling and underground technology. This covers design, equipment supplies and research. Indian road and defence authorities have shown interest in this and a seminar was held in September to brief potential Indian partners on this topic.

Innovation Norway has taken an initiative to establish a business network in Norway within this field, comprising of companies, research, academia and governmental agencies.

NORAD's MatchMaking Program in India

The objective of this program is to establish sustainable and profitable joint ventures between Norwegian companies and companies in India. This is achieved through the development of business partnerships which foster transfer of technology, the exchange of management- and business-skills between Indian and Norwegian companies. Participants objective must be long-term, the partners should have the intention of being active owners and be prepared to take risk in the project. Pure export/import-projects are excluded.

Photo: Innovation Norway in New Delhi

Per Reinboth

Director
Innovation Norway New Delhi
Mob: +91 98 1849 5579
per.reinboth@innovationnorway.no

Innovation Norway New Delhi

Manager	Per Reinboth
No. of employees	5
Address	50-C, Shatipath, New Delhi-21
Web	www.innovationnorway.no/india

Sammendrag 2008

Nord-Øst Asia består av 3 betydelige økonomier, med Japan som den nest største og Kina som den tredje største. Selv om de tilhører den samme region er dette tre svært ulike økonomier. Den japanske, en moden og velutviklet økonomi, den koreanske, en fortsatt ung økonomi, offensiv og sterkt voksende, og den kinesiske, en svært ung økonomi og meget sterkt voksende. De tre landene representerer også ulike kulturer, kulturer veldig forskjellig fra vår egen, og ulike politiske regimer som stiller ekstra krav til Innovasjon Norges innsats for norsk næringsliv.

For Innovasjon Norge har dette betydd ulike tilnærminger til disse tre markedene, og utvikling av ulik kompetanse for vår håndtering av av forretningsmessige og kulturelle utfordringer for norske bedrifter.

De viktigste sektorene i regionen for norsk næringsliv er marin sektor, energi og miljø, IKT, maritim sektor og olje&gass. Det er også grunn til å peke på en økende interesse for forsknings-samarbeid mellom regionen og Norge. I Kina har Innovasjon Norge vært aktive i egen kompetanseutvikling og posisjonering av norske bedrifter og norsk teknologi til det store markedet for miljø- og utslippsforbedringer som vil åpne seg, og som også vil drives frem av CDM-kvote finansiering.

For å betjene norsk næringsliv har Innovasjon Norge fire kontorer i regionen, to i Kina, Beijing og Shanghai, i Tokyo og i Seoul. Vi er tilsammen 27 personer som jobber for norske næringslivsinteresser, i tillegg til tre stabsansatte i Beijing.

Region Nord-Øst Asia

Regional Director	Terje Lang-Ree
Innovation Norway in Beijing Deputy Director	Geir Haugum
Innovation Norway in Shanghai, Station Manager	Kari Bjørnaas
Innovation Norway in Tokyo, Station Manager	Per Christer Lund
Innovation Norway in Seoul, Station Manager	Reidar Grevskott

Innovasjon Norge i Beijing - Din inngangsport til Kina

Geir Haugum

Innovasjon Norge Nord-Øst Asia

Manager	Terje Lang-Ree
No. of employees	30
Address	Beijing
Web	www.innovationnorway.no

Beijingkontoret i 2008

Kina

2008 var det året Kina arrangerte sommerolympiaden i Beijing, og ville vise verden at de er en slagkraftig nasjon som evner å gjennomføre de store prosjektene med stil og presisjon.

Kina hadde en fantastisk vekst i første del av 2008, med en kraftig oppbremsing av økonomien i siste del av 2008. Selv med den kraftige oppbremsingen så var veksten i Kina positiv. Landets posisjon i verdensøkonomien gjør at det er naturlig for bedrifter med internasjonale ambisjoner å vurdere Kina. Det gjelder både som leverandørland og som marked.

I Kina er det norske næringsinteresser i mange sektorer og norsk næringslivssamarbeid med Kina er todelt. Salg av teknologi, produkter og kompetanse er viktig i flere sektorer, som olje og gass, marint, energi og miljø, maritim, møbler med flere. Den andre delen er Kina som leverandørland av varer.

Den kinesiske kulturen skiller seg fra den vestlige på flere viktige områder, selv om man ser en viss bevegelse mot det vestlig forretningskultur. For å lykkes i Kina er det viktig å ha nærhet og kunnskap om markedet. Langsiktighet, strategi, tilstedeværelse og finansielle ressurser er viktige stikkord.

Olympiske opplevelser

Beijing leverte et nærmest prikkfritt sommer OL.

Geir Haugum

Tjenester til norske bedrifter i 2008.

Kina er et mulighetenes land, og markedene er av en slik størrelse at selv nisjer i Norge kan være store forretningsområder. Samtidig er det viktig å ta med seg erfaringene om at det alltid er et langsiktig arbeid å etablere norske produkter i det kinesiske markedet.

Innovasjon Norge i Beijing leverte 34 norske kundeprosjekter i 2008. Disse var fordelt på flere områder som olje og gass, matprodukter, mobiltelefoner, energi og miljø, marint, innkjøp, kvalitetsikring og bistand ved selskapsopptak. Det har blitt besvart flere hundre generelle kundehevninger fra norsk næringsliv, noe som også reflekterer den høye interessen norsk næringsliv har for Kina.

2008 var et hektisk år med personellmessige endringer og mange næringslivsprosjekter. Hovedfokusområdene for Beijingkontoret er energi og miljø, marin sektor, olje og gass, IKT og helse. Ambasadene i Beijing skiller seg ut fra mange andre land med mange besøk på høyt politisk plan fra Norge. Sommer OL bidro også til flere besøk fra det norske Kongehuset, til Kina.

Det ble arrangert 6 seminarer og utstillinger i 2008:

- "Kina nå" næringslivsseminar i Beijing fra 22. til 26. april 2008. Seminaret besto av to seminardager, spesielt laget for norske bedrifter som ønsker eller vurderer Kina som ny markeds plass eller produksjonsbase. Foredragsholderene var fra blant annet TNS Gallup, DnB NOR, McKinsey & Company, Wikborg Rein, Eksportutvalget for Fisk, Scandinavian Airlines System, Nordic Industrial Park, Springtime, Ethos Technologies, American Seafood Corporation, Trolltech og Innovasjon Norge. Seminaret ble arrangert i samarbeid med Unigate management.

- I juni ble det gjennomført et seminar om alternative muligheter for finansiering innen energi og miljøsektoren. Dette var et samarbeid mellom Innovasjon Norge i Beijing ved Norwegian Energy and Environment Consortium (NEEC), Det norsk-kinesiske handelskammeret (NCCC) og Oslo Renewable Energy and Environmental Cluster (OREEC). 50 deltagere møtte opp på samlingen på Handelshøyskolen BI i Oslo

- Innovasjon Norge hadde stand med norske bedrifter på 5th China International Small and Mediumsize Enterprises Fair in Guangzhou i nært samarbeid med Generalkonsulatet i Guangzhou.

- Innovasjon Norge hadde stand på sjømatmessen i Qingdao sammen med flere norske selskap.

• Seminar, arrangert ved ambasadene, om energi effektivisering i Kina, i samarbeid med Energy Saving International AS basert på et konkret effektiviserings arbeid som ble gjort hos en maskin produksjonsfabrikk i Shanxi Province.

Ansatte ved Beijingkontoret har deltatt ved flere industri-samlinger og konferanser både som foredragsholdere og deltagere.

NEEC

Norwegian Energy and Environment Consortium, NEEC, er et multiklient prosjekt i Innovasjon Norge og er Beijingkontorets viktigste plattform i vårt arbeid med miljø og energi sektoren. Prosjektet ledes av Innovasjon Norge i Beijing, i samarbeid med medlemsbedriftene.
Les mer på www.neec.no

Hjemhentingprosjekter

Kontoret deltok i en rekke hjemhentingprosjekter i 2008 innenfor flere sektorer.

- Energi og miljø
- Marin sektor
- Life Science/bioteknologi
- Helse
- Water and wastewater Asia
- IKT

Forsknings- og teknologisamarbeid

Innovasjon Norge og Norges Forskningsråd har i fellesskap finansiert en vitenskaps og teknologiråd i Kina. Teknologiråden har som oppgave å fremme teknologi og forskningssamarbeid mellom norske og kinesiske organisasjoner og selskaper.

Fokusområdet i 2008 var på energi og miljø og helse.

Suksesshistorie

In2China var et flerbedriftsprosjekt rettet mot IT sektoren og muligheter i Kina. Dette var et kompetanseprogram for internasjonalisering i samarbeid mellom Beijingkontoret og Innovasjon Norge sitt hovedkontor. Det deltok 9 norske bedrifter i hvorav 2 allerede har etablert seg i Kina

Innovasjon Norge Beijing

Regional Director Terje Lang-Ree

Innovasjon Norge Beijing

Deputy Director Geir Haugum

Om kontoret

Innovasjon Norge i Beijing har over 30 års erfaring med arbeid for norske selskaper og har et velutviklet nettverk i Kina. Innovasjon Norge har 13 ansatte i Beijing og er samlokalisert med Den kongelige norske ambassade i Beijing.

Kontoret har dybdekunnskap på flere sektorer: Energi og miljø, akvakultur, IKT, olje og gass og healthcare. I tillegg har personalet opparbeidet seg god basiskompetanse på flere andre sektorer gjennom prosjektarbeid for norske selskaper.

Beijingkontoret arbeider nært med Innovasjon Norge kontoret i Shanghai, og Generalkonsulatene i Shanghai og Guangzhou, i prosjekter, og med kompetanse- og informasjonsdeling. Beijing kontoret har nå to ansatte som kommer fra distriktskontorer i Norge og har således gode kontakter med norsk næringsliv gjennom distriktskontorapparatet.

Innovasjon Norge i Beijing Din Inngangsport til Kina

Geir Haugum

Innovasjon Norge i Beijing

Leder	Geir Haugum
Ansatte	13
Adresse	No.1 Dong Yi Jie, San Li Tun, Beijing
Internett	www.innovasjonnorge.no

Shanghaikontoret i 2008

Shanghai og Yangtzedeltaet

Shanghai er Kinas økonomiske hovedstad. Yangtze deltaet står for 21 % av landets verdiskapning, men har bare 6% av landets befolkning.

Om lag 70 % av norske bedrifter i Kina er etablert her. Drøyt halvparten av de norske selskapene jobber innen maritim sektor, som er fokusområdet for kontoet.

Mulighetene for norske bedrifter har utviklet seg fra å være utnyttelse av lave produksjonskostnader, til å omfatte salg i det kinesiske markedet. De fleste herværende norske bedriftene selger til bedriftsmarkedet. Med sin raskt voksende middelklasse gir markedet imidlertid også i økende grad muligheter for bedrifter som retter seg mot forbrukere.

Kinas posisjon i verdensøkonomien gjør at dette landet er naturlig å vurdere for bedrifter med internasjonale ambisjoner. Markedet er relativt krevende, og for å lykkes her må bedriften ha solide finansielle og ledelsemessige ressurser, samt et langsiktig perspektiv.

Kina merker de globale økonomiske nedgangstidene i form av nedgang i vareeksporten. Det er imidlertid liten grunn til å tro at dette vil svekke Kinas økonomiske rolle vesentlig. På grunn av store finansielle ressurser og en offensiv politikk fra myndighetenes side er det sannsynlig at Kina vil komme relativt sett styrket ut av nedgangstidene som verden nå står overfor.

Photo: Karl Bjørnaas

Shanghais dypvannshavn Yangshan

Tjenester til norske bedrifter i 2008

Kina er en betydelig maritim nasjon; den tredje største skipsbygger i verden. Verftsindustrien her tar på seg bygging av stadig mer kompliserte fartøyer, og selv om de ennå ikke har nådd det teknologiske nivået til Korea og Japan, har de store ambisjoner som de tenker å realisere i løpet av en tiårs periode. Landet står også på terskelen av en storslått utvinning av olje og gass på dypt vann. Disse to sektorene vil kunne gi norske aktører store muligheter i årene som kommer.

På grunn av at beskyttelsen av intellektuelle rettigheter fremdeles er noe svak, er det viktig at norske bedrifter går inn i dette markedet med en bevisst og sterk IPR strategi.

I 2008 utførte kontoet 21 betalte prosjekter for enkeltbedrifter, hvorav 16 var for små og mellomstore bedrifter. Kontoet hadde også et betydelig volum på mindre forespørsler, noe som reflekterer den store interessen norsk næringsliv har for denne regionen. Oppdragene vi utfører for norske bedrifter ligger hovedsakelig innenfor områdene inngangstrategi og etablering av bedrifter, etablering av markedsapparat samt partnersøk. Kontoet benytter innleide tjenester i stor utstrekning for å kunne realisere en høy standard på våre til dels krevende prosjekter. Kundetilfredsheten har vært meget god på våre prosjekter i år, og mange som nå oppsøker kontoet gjør dette etter anbefaling fra bedrifter vi har jobbet med tidligere.

Kontoet organiserte i 2008 for fjerde gang et Gründerskoleseminar i Shanghai. Elleve studenter gjennomførte sine praktikantopphold i unge kinesiske bedrifter, hovedsakelig innen IT- og farmasøytisk industri.

Kontoet samarbeider nært med Generalkonsulatet, og utførte i 2008 flere felles prosjekter. IN hadde bl. a. ansvaret for næringslivsprogrammet under næringsministerens besøk i mars, samt for deler av det faglige programmet for Kunnskapsministerens besøk i oktober. Vi arrangerte i felleskap, og med medvirkning fra EFF, en event for Norske Maritime Eksportører under Marintec China; et meget vellykket arrangement som trakk et stort profesjonelt publikum fra kinesisk side til den norske fellesstanden under utstillingen. Kontoet utførte videre en rekke oppdrag for konsulatet innen næringslivsområdet, herunder mottagelse av delegasjoner, samt konsulær bistand til bedrifter.

Hjemhentingsprosjekter

Kontoret arbeidet i 2008 med følgende hjemhentingsprosjekter;

- Maritim, Olje & Gass - en studie av kjøpsadferd i Kina hvor primærdatainnsamling ble foretatt både blant norske aktører og kinesiske aktører, samt en kartlegging av de mest sentrale kinesiske verftene.
- Invest in China - en online guide for investeringer i Kina som nå er publisert på våre nettsider. Målsetningen med dette har vært å effektivisere kontorets informasjonarbeid mot bedrifter som vurderer å etablere seg i Kina.
- En omdømmeundersøkelse for norsk maritim industri hvor NCE Maritim var oppdragsgiver
- In2China - et flerklent prosjekt ledet av Drammenskontoret med SINTEF RMB som prosjektleder. Sju nøye utvalgte industribedrifter deltok.

Suksesshistorier

Kontoret hadde i 2008 en rekke vellykkede kundeprosjekter. Vi vil i denne sammenheng nevne ett av disse:

Kontoret bisto Jøtul ASA i å identifisere en nisje for sine produkter i Kina, samt mulige distributører. Etter en omfattende vurdering av den enkeltes vilje og evne til å effektivt markedsføre produktene, bisto vi i forhandlingene frem til en endelig distributøravtale forelå. Jøtul er meget godt fornøyd med sin distributør, som har realisert salg godt utover forventningene Jøtul hadde ved inngåelsen av avtalen.

Om kontoret

Innovasjon Norge i Shanghai har 11 års erfaring med å betjene norske bedrifter i dette området, og har et velutviklet nettverk spesielt innen maritim bransje. Innovasjon Norge har 5 ansatte i Shanghai, hvorav en er Turismeutsendingen for Asia. Kontoret er samlokalisert med Generalkonsulatet, og samarbeidet er meget godt. Begge enheter er representert i styret for Norwegian Business Association, og vi koordinerer næringslivsarrangementer med foreningen.

Kontoret vektlegger dybdekunnskap innen maritim bransje, og i forlengelsen av dette, fartøysbygging for olje og gass sektoren. Halvparten av våre kundeoppdrag i 2008 kom fra disse sektorene.

Kontoret bistår Norge på Expo 2010; og forventer å bruke betydelige ressurser i prosjektet fremover.

Det arbeides nært med de lokalkontor i Norge som har kundeansvar for de bedriftene vi betjener til enhver tid, samt med sektoransvarlige for maritim og olje & gas på hovedkontoret. Vi benytter oss også ofte av tjenester fra andre kompetansemiljø ved hovedkontoret, spesielt handelsteknisk avdeling.

Vi mottok i 2008 en hospitant fra IN Helsinki, og en hospitant fra Handelsteknisk avdeling, og hadde i 5 måneder en studentpraktikant fra Shanghai University.

Arbeidsmiljøet ved kontoret er meget godt.

Kari Bjørnaas, Kontorleder

Photo: Kari Bjørnaas

Innovasjon Norge i Shanghai

Leder	Kari Bjørnaas
Ansatte	5
Adresse	12, Zhon Shan Dong Yi Lu, Shanghai
Internett	innovationnorway.no/Shanghai

Tokyokontoret i 2008

Japan

Foto: Astrid Martinsen, Innovasjon Norge

Japan representerer et stort, kvalitetsbevisst og kjøpekraftig marked, som ved tett og kontinuerlig oppfølging fra norske eksportbedrifter og myndigheter har et betydelig potensial. Ved å fokusere på områder hvor norske industri og teknologimiljøer er sterke, er mulighetene mange i dette markedet. Japanske aktører er også attraktive partnere for felles satsinger i Asia eller i andre markeder.

Importerte varer blir stadig mer populære i Japan, spesielt blant yngre forbrukere. Likevel skiller fremdeles den japanske kulturen og livsstilen seg fra den vestlige kulturen på flere viktige områder, og for å lykkes i Japan bør man ha nærhet til markedet og god kjennskap til dette. Å etablere et nettverk for vellykket eksport til Japan tar ofte lang tid, krever tålmodighet og langsiktig tenking samt betydelige personell- og finansressurser.

Selv om Japan nå er inne i nok en økonomisk stagnasjonsperiode, beholder landet posisjonen som verdens nest største økonomi. Japan er også ledende på en rekke teknologi og forskningsområder, inklusive maritim, automotive, elektronikk og IT samt produksjonsteknologi.

Norske næringsinteresser mot Japan er primært innen maritim og marin sektor, men det er også et 20-talls Norske bedrifter innen andre områder som IKT, medisinsk utstyr, material- og produksjonsteknologi samt designerprodukter som klær og møbler.

Tjenester for Norske bedrifter i 2008

Japansk industri og konsumenter er kvalitetsbevisste og fremdeles kjøpekraftige, men er krevende med hensyn på kvalitet og pålitelighet. Vår erfaring er at markedspenetrering av norske produkter i Japan i de fleste tilfeller er en møysommelig prosess basert på etablering av relasjoner og tillit, og at oppsiden er lojale og pålitelige kunderelasjoner.

I 2008 betjente kontoret 14 Norske kundeprosjekter, hvorav 11 fortsetter inn i 2009. Prosjektene er innen bilutstyr, sportsutstyr, finans, møbel, IKT, sjømat, matvare/helsekost, treforedling, elektronikk og maritim.

Den nye multifunksjonshallen på ambassaden i Tokyo er en svært ettertraktet møteplass for både nye og etablerte norske bedrifter i deres markedsføringsaktiviteter. Innovasjon Norge arrangerte i samarbeid med ambassaden totalt 11 seminarer og møteplasser for norske bedrifter med en markedseksponering mot over 750 deltagere fra 161 Japanske bedrifter.

Foto: Per Christer Lund

Maritimt seminar i multifunksjonshallen i ambassaden i Tokyo.

Forsknings- og teknologisamarbeid.

Innovasjon Norge og Norges Forskningsråd finansierer sammen en vitenskaps- og teknologiråd i Japan som har til oppgave å promotere forskningssamarbeid mellom de to land. Fokusområdene i 2008 var innen energi og miljø, materialteknologi og sjømatpålidelighet. Kontoret arrangerte 3 vitenskapelige seminar innen polare maritime operasjoner, miljøvennlig martim transport samt anvendelse av IKT innen produksjonsteknologi. I tillegg ble det arrangert en studietur for representanter fra HyNor-konsortiet, StatoilHydro, SINTEF, Zero til Toyota, Mazda, Nissan og Honda for å studere status for hydrogen- og elektriske biler.

Kontoret tok i mot og trakterte 203 studenter fra 4 studiegrupper fra NTNU og Universitetet i Oslo i løpet av året.

Hjemhentingsprosjekter

Kontoret deltok i en rekke hjemhentingsprosjekter i 2008:

- møbeldesign med en rekke kjente møbelprodusenter som Ekornes, Fjords, Varier, Brunstad, Håg, Fjordfiesta, Jøtul, Furnart som kundegruppering.
- trådløs robotteknologi med IKT Norge og Wireless Future som målgruppe
- hydrogen som energibærer innen transport med HyNor, transportselskap, energiselskap og myndigheter som målgruppe
- et multi-kontor prosjekt innen CCS som inkluderer London, Hamburg, Toronto samt en rekke distriktskontor;
- et multi-kontor prosjekt innen norsk bildelindustri som omfatter Seoul, Shanghai, London, Hamburg, Toronto og Stockholm. Målgruppen er Arena Bil og NCE Raufoss.

Om kontoret

Innovasjon Norge i Tokyo har erfaring fra over 30 år med arbeid for norske selskaper i Japan og har et velutviklet nettverk til japanske bedrifter, universiteter og offentlige myndigheter. Innovasjon Norge har 7 ansatte i Japan, og er samlokalisert med Den kongelige norske ambassade i Tokyo. Vi vil være en aktiv og profesjonell partner for din bedrift og vil bidra til at flere norske miljøer lykkes i Japan. Kontoret har svært gode samarbeidsrelasjoner med ambassaden, det norske handelskammeret, STB (Scandinavian Tourist Board) og EFF som sammen utgjør Team Norway i Japan.

Kontoret hadde i 2008 5 lokalansatte og 2 norske medarbeidere. Kontoret innhar spesialkompetanse innen:

- marin sektor
- informasjonsteknologi
- design og møbelindustri
- energimarkeder og karbonhandel
- CCS (Carbon Capture and Storage)
- energi og miljø

Det er gode kontakter mellom Tokyo-kontoret og utvalgte distriktskontorer. De viktigste relasjonen er mot Sogn og Fjordane (møbel/design), Finnmark og andre (marin), OSAK (IKT), Hordaland, Telemark og Sør-Trøndelag (energi og miljø). Per Christer Lund hadde et hospiteringsopphold ved distriktskontoret i Rogaland i juni 2008, med fokus på å etablere og styrke Japan-Norge relasjoner innen energi- og miljøsektoren.

Per Christer Lund, Tokyo

Astrid
Martinsen, IN

Innovation Norway i Tokyo

Leder	Per Christer Lund
Ansatte	7
Adresse	Minato-ku, Tokyo 106-0047 Japan
Internett	www.innovationnorway.no/tokyo

Innovation Norway Seoul office

The Innovation Norway office in Seoul experienced significant growth in activities and projects in 2008, largely induced by the double digit export growth to Korea, placing the market as Norway's 10th largest export destination in 2008

Seoul Skyline and Royal Palace

Innovation Norway Korea

Single External Customer Projects

Innovation Norway in Korea was involved in 24 external customer projects during 2008.

Divided by sector category, 8 projects were within ICT (including medical IT) sector, followed by the Maritime and Heavy Industry sector with 6 projects, the Marine sector (aquaculture and seafood) with 5 projects, with the remaining 5 within Energy and Environment, Automotive and Furniture etc.

Market Development Projects

Together with clusters and industry networks in Norway, as well as Innovation Norway District Offices, there were 7 extensive multi client market development projects focused on Korea during 2008. Of these, 2 were in the Maritime sector, 2 were in ICT and Medtech, 2 in Marine and 1 in Energy and Environment

Workshops, Seminars and Exhibitions

- The office organized a "Norway Seminar" during World Aquaculture Society Exhibition and Conference, with 6 Norwegian expert speakers, as part of the worldwide industry's main event in Busan, Korea.
- The office organised a program for the ministerial delegation during the OECD Ministerial meeting on the Future of the Internet Economy, led by minister Liv Signe Navarsete.
- The office organized a delegation of Medical Technology companies and geriatric healthcare specialists to visit various hospitals, centres for elderly, and government bodies in and around Seoul.
- The office arranged a common exhibition stand during Seoul Food and Hotel Exhibition at Kintex in Seoul, with seafood exhibitors from all over Norway.

Employees from the office participated as speakers and delegates for several industry events in Korea and various places in Norway and the rest of Europe.

Joan Hetland Research and Consulting

Seoul by night

General Enquiries

In 2008 Innovation Norway in Korea experienced further strong interest in GES (Government Export Services) requests, around 220 different requests, totalling nearly 500 hours of service delivered from both Norwegian and Korean companies. The most prevalent sectors were the ICT, Maritime, Marine, Energy and Environment, but also a wide variety of other sectors and industries.

Key Project Statistics

Activity	Number
Single Client	24
Multi Client	7
GES	220
Misc.	4

Reidar Grevskott

Innovation Norway in Korea team

Station Manager
Reidar Grevskott
reidar.grevskott@innovationnorway.no
+82 10 3743 5992

Senior Advisor
Kilwon Lee
kilwon.lee@innovationnorway.no

Advisor
Dooseek Kim
dooseek.kim@innovationnorway.no

Advisor
Changan Choi
changan.choi@innovationnorway.no

Innovation Norway in Korea

Manager	Reidar Grevskott
No. of employees	4 permanent employees
Address	22F S-Tower, 116 Shinm.1-ga, Jongno
Web	www.innovationnorway.no/korea